

DANSK OBLIGATIONSRET

SPECIEL DEL

AF

HENRY USSING

II.

ENKELTE KONTRAKTER

ANDEN UDGAVE

G. E. C. GADS FORLAG - KØBENHAVN
MCMXLVI

HENRY USSING

ENKELTE
KONTRAKTER

ANDEN UDGAVE

G. E. C. GADS FORLAG - KØBENHAVN
MCMXLVI

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

AF FORORD TIL FØRSTE UDGAVE

Bogen er først og fremmest bestemt til Brug ved Universitetet. Navnlig paa Omraader, hvor der ikke findes andre udførligere Fremstillinger, er der dog medtaget adskilligt mere end det, som Studenterne for Tiden skal læse. Fra mine sidste Bearbejdelser af Jul. Lassens Lærebog er hentet en væsentlig Del af Stoffet i Afsnittet om Sikringskontrakterne og i § 53. Stykket om Forsikringsaftaler er dog omarbejdet og udvidet stærkt. I de andre større Afsnit er Fremstillingen ny, men spredte Smaastykker fra Jul. Lassens Bog er taget med.

FORORD TIL ANDEN UDGAVE

I denne Udgave er der taget Hensyn til ny Lovgivning, Retspraksis og Litteratur. Det har medført Fornyelse af § 9 om Rente-lovgivningen samt af § 4 om Huslejelovgivningen, hvor Fremstillingen samtidig er gjort noget fyldigere. Iøvrigt er Systemet i § 2 blevet ændret, og § 53 om *condictio indebiti* er omarbejdet.

Stud. jur. Frøken *Ellen Baadsgaard* har givet mig udmærket Hjælp ved Korrekturlæsningen.

Ordrup i Juli 1946.

HENRY USSING.

INDHOLD

Sidetallene er anført i Parentes.

Tingsleje. §§ 1—5.

- § 1. *Begreb. Inddelinger.* (1—4)
I. Begreb og Afgrænsning (1).
II. Lejeaftalens Særpræg (2).
III. Forskellige Arter af Leje (4).
- § 2. *Almindelige Regler om Tingsleje.* (5—27)
I. Lejeaftalen (5—8). A. Hvorledes Parterne bindes (5). B. Lejerens Retsværn overfor Trediemand (5).
II. Udlejerens Ydelse (8—11). A. Ved Lejemaalets Begyndelse (8). B. Lejetiden igennem (8).
III. Lejerens Ydelse (11—12). A. Lejevederlaget (11). B. Ydelser vedrørende det lejede (12).
IV. Lejerens Raadighed over det lejede. Fremleje (12).
V. Misligholdelse fra Udlejerens Side (15—20). 1. Faren for Lejeegenstanden (15). 2. Ikke-Erlæggelse (16). 3. Mangler (17). 4. Vanhjemmel (19). 5. Anteciperet Misligholdelse (20).
VI. Lejerens Misligholdelse og Fordringshavermora (20—24). A. Misligholdelse (20). B. Lejerens Insolvens (21). C. Fordringshavermora (22).
VII. Overdragelse af det lejede (24).
VIII. Lejeforholdets Ophør (25—27). A. Tidsbegrænsning og Opsigelse (25). B. Særlige Omstændigheder (26).
IX. Særlige Retsmidler (27). 1. Ind- og Udsættelsesforretning (27). 2. Konkursprivilegium (27). 3. Ingen Ret over Lejerens Ejendele (27).
- § 3. *Lejerens Konkurs.* (28—32)
I. Reglen i KL § 17 (28).
II. Tilfælde, der falder udenfor KL § 17 (30).
III. Gældsfragaelse (31).
- § 4. *Huslejelovgivningen.* (32—41)
I. Indledning. Forhistorie (32).
II. Lejeloven af 1937 (33—39). A. Lovgivningen efter 1937 (33). B. Lejelovens almindelige Regler om Kontraktforholdet, Lov-

VIII

bekendtgørelse Nr. 266 1943 (34). C. Midlertidige Særregler for tidligere udlejede Boliger og Lokaler (38).

III. Beskyttelse af Erhvervsvirksomheder i lejet Ejendom (39).

§ 5. *Forpagtning af Landejendomme og andre Brugsforhold paa Landet.* (41—49)

I. Almindelig Forpagtning af Landejendomme (42).

II. Fæste (45).

III. Brug af Huse paa Landet (45—48). A. Husmandsbrug (46).

B. Andre Huse og Arbejderboliger paa Landet (47). C. Tjenestehuse og visse Arbejderhuse (48).

IV. Superficiære Fæste- og Lejeforhold (48).

§ 6. *Laan til Brug.* (49—50)

§ 7. *Laan til Eje. Depositum irregulare.* (50—61)

I. Begreberne (50).

II. Anvendelsen af Pengelaan (51).

III. Offentlig Regulering (53).

IV. Laanekontrakten (54).

V. Forholdet efter at Laanet er ydet (55—60). 1. Laantagerens Ydelse (55). 2. Tilbagebetalingstiden (56). 3. Laangivers Ret til at kræve Laanet tilbage før Tiden (57). 4. Laantagers Adgang til at frigøre sig (59). 5. Andre Spørgsmaal (60).

VI. Depositum irregulare (60).

§ 8. *Kontraktmæssige Gældsforpligtelser og Kreditgivning iøvrigt. Kontokurant.* (62—71)

I. Indledning (62).

II. Stiftelse og Grundlag (62—65). 1. Kreditgivningen og de for Gælden udstedte Dokumenter (62). 2. Regninger (62). 3. Kontokurantopgørelser (64).

III. Forpligtelsens Indhold (65).

IV. Kreditaabningskontrakten (67).

V. Kontokurantaftalen (68).

§ 9. *Ufravigelige Lovregler om Rente.* (71—82)

I. Indledende Oversigt (71).

II. Renteloven af 1942 (73—81). A. Oversigt (73). B. Omraadet for Rentereglerne i §§ 1 og 2 (73). C. Reglen om rimelig Rente (75—77). 1. Indholdet af Reglen i § 1 (75). 2. Retsvirkningen (76).

D. Særregler om Laan til Underkurs (77—81). 1. Indholdet af Hovedreglen i § 2 (77). 2. Særreglen om Laan, der forfalder ved Ejerskifte (79). 3. Laan med andre Begrænsninger i Uopsigeligheden (80).

4. Undtagelse for visse Laan af offentlige Midler (81). 5. Rets-

virksomheden af Overtrædelse (81). 6. Stillingen naar Gældsrevet overdrages (81).

III. Stillingen udenfor Rentelovens Omraade (81).

§ 10. *Gældsrevsforpligtelser.* (82—90)

I. Gældsrevs. Gældsrevsloven (82—85). A. Hvad et Gældsrev og en Anvisning er (82). B. Gældsrevets Grundlag (83). C. Gældsrevsloven og særlig dens § 8 og § 1 (83). D. Fordele for Kreditor ved at have Gældsrev (84).

II. Typiske Gældsrevsklausuler (85—86). 1. Løbedage (85). 2. Forfaldsklausuler (86).

III. Særlige Arter af Gældsrevs (86—90). 1. Sparekassebøger og Bankbøger (86). 2. Massegældsrevs (87). 3. Partialobligationer (89).

Veksler. §§ 11—21.

§ 11. *Veksler. Indledning.* (91—101)

I. Karakteristik (91).

II. Historie (91).

III. Veksler Brug i Nutiden (92).

IV. Veksellovgivningen (94).

V. Vekslerformularer, Personbenævnelser m. m. (96).

VI. Vekselloven ordner ikke alt (100).

§ 12. *Vekslerforpligtelsernes Særpræg og Stiftelse.* (101—104)

I. Særegenheder ved Vekslerforpligtelser (101).

II. Almindelige Regler om Vekslerforpligtelsernes Stiftelse (103).

Den trukne Veksler. §§ 13—20.

§ 13. *Den trukne Veksler.* (104—106)

I. Forskel fra egne Veksler (104).

II. Vekslerens Form (104).

§ 14. *Overdragelse af Veksler og anden Retsoverførelse.* (106—115)

I. Vekslerretlige Overdragelser (106—114). A. De almindelige Regler (106—113). 1. Fremgangsmaaden (106). 2. Retsvirkningerne (108).

3. Særlig om Legitimation (110). 4. Om Eksstinktion af Rettigheder (110) og 5. af Indsigelser (111). B. Adgangen til at fravige de almindelige Regler (113). C. Særregel om Efterendossement (114).

D. Prokuraendossement (114). E. Panteendossement (114).

II. Overførelse af Ret over Veksler paa anden Maade (114).

§ 15. *Akcepten og den deraf følgende Forpligtelse.* (115—120)

I. Akcepten (115).

II. Akceptantens Forpligtelse. Vekslerkravets normale Indhold (116).

X

- § 16. *Regres mod Trassent og Endossenter.* (120—127)
I. De oprindelige Regresbetingelser (120—124). A. Regresgrundene. Vxl § 43 (120). B. Nærmere Betingelser (121). C. Regreskravets Indhold (123).
II. Præjudicering ved Ikke-Iagttagelse af Vekselomgangen (124).
III. Notifikation (126).
IV. Om Forældelse og Berigelseskrav henvises til § 20 (127).
- § 17. *Aval. Intervention.* (127—131)
I. Aval eller Vekselborgen (127).
II. Trediemands Akcept og Betaling for en Vekselskyldner (Intervention). Nødsadresse (128—131). A. Intervention i Almindelighed. Nødsadresse (128). B. Intervention ved Akcept (Æresakcept) (129). C. Interventionsbetaling (Æresbetaling) (130).
- § 18. *Vekselduplikater og Vekselkopier.* (131—133)
I. Duplikater (131).
II. Kopier (132).
- § 19. *Forældelse af Vekselkrav.* (133—134)
- § 20. *Berigelseskravet efter Vxl § 74.* (134—140)
I. Reglen i § 74 og Hovedsynspunktet for Fortolkningen (134).
II. Hvem Kravet haves imod (136—139). A. Hovedreglen (136). B. Medfører den dækningspligtiges Insolvens, at Kravet haves mod andre? (137).
III. Kravets Omfang (139).
IV. Kravets Bortfald (139).
- § 21. *Egne Veksler.* (141)
- § 22. *Checks.* (142—148)
I. Indledning (142).
II. Checklovens nærmere Indhold (143).
- § 23. *Andre Pengeanvisninger.* (148—153)
I. Indledning. Den almindelige Pengeanvisning (149).
II. Akceptantens Forpligtelse, derunder, om den akcepterede Anvisning er et Omsætningspapir (149).
III. Regres mod Anviseren? Om en uakcepteret Anvisning er negotiabel (150).
IV. Endossenternes Stilling (151).
V. Stempling (152).
VI. Særlige Arter af Pengeanvisninger (153).

- § 24. *Almindelige Regler om Anvisninger.* (153—174)
- I. Indledning. De sammensatte Forhold (153—156). A. Anviserens dobbelte Formaal (154). B. Anvisningens dobbelte Virkning (155). C. Causaforholdet (155).
- II. Retsforholdet mellem Anviser og Assignatus (156—164). A. Honoreringspligt? (156). B. Retsforholdet iøvrigt. Anvisningens Virkning (158). C. Betingelser for Dækningskravet (159—164). 1. At Anvisningen følges (159). 2. Anvisningens Gyldighed (160). 3. Om Kravet udelukkes ved Anviserens Tilbagekaldelse (161). 4. eller ved hans Betalingsstandsning (162). 5. eller hans Død, Umyndiggørelse, Fallit (163).
- III. Forholdet mellem Anviser og Assignatar (164—168). A. Virkningen af Anvisningens Overgivelse i Almindelighed (164). B. Særlig om Inkassoanvisninger (165). C. Andre Anvisninger (165—168). 1. Tilbagekaldelse og andet Ophør af Benyttelsesretten (165). 2. Diligenspligt (166). 3. Forholdet ved Dishonorering (167). 4. Ydelsen behandles som Ydelse fra Anviseren (167).
- IV. Retsforholdet mellem Assignatar og Assignatus (168—172). A. Assignatens Forpligtelse ved Akcept (168). B. Hans Forpligtelse uden Akcept? (169). C. Den abstrakte Karakter af Assignatens Ydelse eller Betalingsløfte (170). D. Særlig om falske Anvisninger (171).
- V. Overdragelse af Anvisninger. Særlig om Forholdet ved Indfrielse af en falsk Anvisning (172).
- VI. Konstruktion (173).

Sikringskontrakter. §§ 25—41.

- § 25. *Oversigt over Sikringskontrakterne.* (174)
- Kaution eller Forløfte. §§ 26—32.**
- § 26. *Kautionsbegrebet. Kaution for et ugyldigt Hovedforhold.* (175—178)
- I. Kautionsbegrebet i dansk Lovgivning og i Udlandet. Omraadet for Myndighedslov § 48. Terminologi (175).
- II. Om en Kautionist er bundet, naar Hovedmanden ikke var forpligtet (176).
- § 27. *Kautionsforpligtelsens Stiftelse. Fortolkning.* (178—181)
- I. Kautionsforpligtelsens Stiftelse (178—179). 1. Løfte til Kreditor (178). 2. Løfte til Hovedmanden (179).
- II. Principper for Fortolkning af Kautionsløftet og for Fastsættelse af deklaratoriske Retsregler om Kaution (179).
- § 28. *Kautionsforpligtelsens Indhold.* (181—187)
- I. Indledning (181).

XII

- II. Hvorvidt Kautionsistens Ansvar er subsidiært (182—183).
 - A. Den simple Kautionsists Forpligtelse (182). B. I hvilke Tilfælde Ansvaret er subsidiært (182).
- III. Indestaaelsens Genstand (183).
- IV. Hvilke Forpligtelser Indestaaelsen afføder for Kautionsisten (184—187).
 - A. Omfanget af Kautionsistens Forpligtelse og Ydelsens Art (184). B. Forfaldstiden (185). C. Særlig om Kaution med begrænset Ansvar (185). D. Tabskaution (185).

- § 29. *Retsforholdet mellem Hovedmanden og Kautionsisten.* (187—193)
- I. Retsforholdet inden Kautionsisten fyldestgør Kreditor (187).
 - II. Kautionsistens Regresret. Almindelige Bemærkninger (189).
 - III. Regresretten ved Kaution uden Aftale med Hovedmanden (190).
 - IV. Regresretten ved Kaution ifølge Aftale med Hovedmanden (191—193).
 - A. Forholdet, hvor Betingelserne for Indtræden i Kreditors Ret mangler (192). B. Hvor de foreligger (192).
 - V. Begrænsninger i Regresretten, hvor den sikrede Fordring kun delvis er indfriet (193).
 - VI. Regreskravets Bortfald (193).
- § 30. *Kautionsforpligtelsens Ophør.* (193—203)
- I. Indledning. Tidsbestemmelser (193).
 - II. Om Kautionsforpligtelsen kan bestaa, efter at Hovedforpligtelsen er ophørt (194—197).
 - A. Som Hovedregel ikke (194). B. Undtagelser (195). C. Ugyldige Ophørsakter (196). D. Delvis Ophør (197).
 - III. Aftale om Forandring af Hovedforholdet, derunder Henstand til Hovedmanden (197).
 - IV. Fordringshaverens Diligenspligt (200—203).
 - A. Indledning (200).
 - B. Kreditors Forsømmelse i Hovedforholdet (200—203).
 - 1. Hans Fremkaldelse af Sikringsbegivenheden. Svigtende Kontrol ved Tjenestekaution (200).
 - 2. Forringelse af Dækningsudsigterne (201—203).
 - a. Kreditors Tab af Fortrins- og Sikkerhedsrettigheder (201).
 - b. Kreditors Tøven med at inddrive Fordringen (202).
 - C. Om Kreditor skal give Kautionsisten Underretning om Misligholdelse (203).
 - 1. Ved Laan i Banker og Sparekasser (203).
 - 2. Andre Tilfælde (203).
- § 31. *Flere Kautionsister.* (204—207)
- I. Hovedreglen om Samkautionsisters Ansvar (204).
 - II. Retsforholdet mellem Samkautionsisterne (205).
 - III. Kautionsister, der ikke er Samkautionsister (206).
 - IV. Kautionsister med begrænset Ansvar (206—207).
 - A. Deres Forpligtelse overfor Kreditor (206).
 - B. Regressen mellem Kautionsisterne (207).

- § 32. *Særlige Arter af Kaution.* (208—209)
 I. Efterkaution (208).
 II. Kontrakaution (208).
 III. Andre særlige Arter af Kaution (209).

- § 33. *Garantikontrakten.* (209)

Forsikring. §§ 34—41.

- § 34. *Forsikring i Almindelighed.* (210—232)
 I. Indledning (210—213). 1. Forsikringsinstituttet (210). 2. Forsikringslovgivningen (212).
 II. Forsikringsaftaleloven (213—217). 1. Lovens Omraade. Forsikringsaftalens Begreb (213). 2. Terminologi (214). 3. Lovreglernes Fravigelighed (215). 4. Lovens System. Skade- og Summaforsikring. Person- og Tingsforsikring (216). 5. Reglen i Lovens § 33 om visse Meddelelser (217).
 III. Forsikringsaftalens Indgaaelse (217—220). 1. Fremgangsmaaden. Hvornaar Selskabet bindes (217). 2. Forsikringsagenter (219). 3. Fornyelse af Aftalen (220).
 IV. Aftalens Betydning for det stiftede Retsforhold. De almindelige Forsikringsbetingelser. FAL § 34 og § 32 (220).
 V. Forsikrerens Pligter (221—230). 1. Forsikringsbegivenheden (222). 2. Forsikringstiden (223). 3. Forsikringsstedet (224). 4. Faren (224—229). a. Forsætlig eller uagtsom Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden (224). b. Undtagne Farer (227). c. Samvirkende Aarsager (229). d. Indirekte Skade (229). 5. Ydelsespligt kan indtræde før Forsikringsbegivenheden (229). 6. Forsikringsydelsen (230). 7. Forfaldstiden (230).
 VI. Forsikringstagerens Pligter (230—231). 1. Præmiebetaling (230). 2. Andre »Pligter« (230).
 VII. Forældelse (231).
- § 35. *Forsikringsaftalens Forudsætninger.* (232—244)
 I. Risikooplysninger ved Aftalens Indgaaelse (232—237). A. Yder-tilfældene i § 4 og § 9 (233). B. Andre Tilfælde (234—237). 1. Urigtige Oplysninger (234). 2. Undladelse af at give Oplysning (236). 3. Tab af Beføjelserne (237). C. Urigtige Oplysninger fra andre end Forsikringstageren (237). D. FAL § 10.3° (237).
 II. Fareforøgelse (237—239). A. Fareforøgelse i Skadeforsikring (238). B. Ulykkes- og Sygeforsikring (239). C. Livsforsikring (239).
 III. Sikkerhedsforskrifter i Skadeforsikringsaftaler. FAL § 51 (239).
 IV. Forsinkelse med Præmiebetalingen (240—241). 1. Suspension af Selskabets Ansvar (240). 2. Ophævelse erstattet af Opsigelse (240). 3. Aftalens Bortfald efter en Tids Forløb (241).
 V. Forsikringstagerens Insolvens (241).

XIV

VI. Anmeldelse af Forsikringsbegivenheden m. m. (242).

VII. Forsikringstagerens Forudsætninger (242—243). 1. Selskabets Insolvens og Likvidation (242). 2. Andre Forudsætnings Svigten (243).

VIII. Selskabets Ret til Præmier i Tilfælde, hvor Aftalen falder bort (243).

§ 36. *Skadeforsikring. Almindelige Regler.* (245—271)

I. Skadeforsikringens Særpræg og Hovedprincip (245—248). A. Interessen som Forsikringens Genstand (245). B. FAL § 39.1° (246). C. Lovens System. Rækkevidden af FAL Kap. II (247).

II. Forsikrerens Pligt (248—257). 1. Hvilke Tab der erstattes (248—251). a. Skade paa de forsikrede Ting (248). b. Bevisbyrden. Takseret Police (250). c. Redningsopoffrelser (251). 2. Ikke mere end Forsikringssummen (251). 3. Underforsikring (252). 4. Selvrisko. Franchiser (253). 5. Overforsikring (254). 6. Dobbeltforsikring og anden Forsikring i flere Selskaber (255).

III. Retsforholdet naar en Trediemand har Erstatningspligt. Selskabets Regresret (257).

IV. Forsikring af Trediemands Interesse (260—271). A. Afgrænsning og praktisk Betydning (260). B. I hvilket Omfang Trediemands Interesse dækkes (261). C. Selskabets Rettigheder og Forpligtelser (266—271). 1. Præmiebetalingspligten (266). 2. Rettighederne overfor Selskabet (267—269). a. Det aktuelle Erstatningskrav (267). b. Andre Beføjelser (269). c. Begrænsede Rethaveres Stilling (269). d. Særregler om Transportforsikring (269). 3. Selskabets Forudsætninger (270—271). a. Risikooplysninger (270). b. Fareforøgelse og Sikkerhedsforskrifter (270). c. Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden (271). d. Redningsforanstaltninger. Anmeldelse af Forsikringsbegivenheden (271). e. Misligholdelse med Præmiebetalingen (271). f. Afvigelser ved visse Slags Forsikring (271).

§ 37. *Enkelte Arter af Skadeforsikring.* (272—290)

I. Oversigt (272).

II. Transportforsikring (272).

III. Brandforsikring (274—277). 1. Afgrænsning (274). 2. FAL §§ 84 og 85. Stats-Brandforsikringsfond (275). 3. Løsørebrandforsikring (275). 4. Brandforsikring af fast Ejendom (276).

IV. Andre Tingsforsikringsaftaler (277—278). 1. Kreaturforsikring (277). 2. Haglskadeforsikring (277). 3. Andre Arter (278).

V. Ansvarsforsikring (278—287). 1. Begreb (278). 2. Retsforholdet ved Ansvarsforsikring i Almindelighed (278). 3. Særlig om lovpligtig Ansvarsforsikring (284).

VI. Andre Arter af Skadeforsikring (287—288). 1. Forsikring af Fordringsrettigheder (287). 2. Formueforsikring iøvrigt (288).

VII. Genforsikring (288).

- § 38. *Personforsikring i Almindelighed.* (290—297)
- I. Hovedarter (290).
 - II. Personforsikringens Hovedejendommelighed. Hverken (1) præceptivt eller (2) deklaratorisk er Selskabets Ansvar begrænset til Tabet (290).
 - III. Skadeforsikringsreglerne kan ikke anvendes paa Summaforsikring (292).
 - IV. Summaforsikreren har ikke Regresret (293).
 - V. Personforsikringen som varig Forsørgelse (293).
 - VI. Personforsikring til Gunst for Trediemand (294).
- § 39. *Livsforsikring.* (297—314)
- I. Livsforsikringens Former og økonomiske Ejendommelighed. Præmiereserven (297).
 - II. Lovregler. Statskontrol (300).
 - III. Aftalen (302).
 - IV. Retsforholdet (303—309). 1. Bonus. Præmiefrihed ved Invaliditet (303). 2. Forsikringstagerens Ret til at standse Præmiebetalingen og kræve Fripolice eller Genkøbsværdien (303). 3. Andre Afvigelser fra almindelige Forsikringsregler (306). 4. Policens Omsættelighed (307).
 - V. Forholdet til Kreditorer og Arvinger (309—314). A. Reale Betragtninger (309). B. Gældende Ret (310—314). 1. Ingen Begunstiget indsat (311). 2. Kreditorernes Ret iøvrigt (311). 3. Arvingernes Ret (314).
- § 40. *Anden Personforsikring.* (314—317)
- I. Ulykkesforsikring og Sygeforsikring. Fælles Regler (314).
 - II. Ulykkesforsikring (315).
 - III. Sygeforsikring (317).
 - IV. Invalidforsikring. Pensionsforsikring (317).
- § 41. *Den sociale Forsikring.* (317—321)
- I. Kort Oversigt over Lovgivningens Udvikling. Folkeforsikringsloven (317).
 - II. Arbejdsløshedsforsikring (318).
 - III. Ulykkesforsikring (319—321). 1. Forsikringspligtens Omfang og Gennemførelse (319). 2. Ulykken. Krav mod ansvarlig Trediemand (320). 3. Forsikringsydelse (321). 4. Lovens Administration (321).
- Aftaler om Arbejdsydelser. §§ 42—51.**
- § 42. *Arbejdsaftaler. Indledning.* (322—326)
- I. Den nyere Tids Udvikling (322).
 - II. Systematiske Bemærkninger. Arbejdsret (324).

XVI

§ 43. *Oversigt over Lovgivningen.* (326—334)

- I. Medhjælperloven (327).
- II. Funktionærloven (329).
- III. Sømandsloven (331).
- IV. Lærlingeloven (332).
- V. Mere specielle Lovbestemmelser (332).
- VI. Arbejderbeskyttelseslovgivningen (333).

§ 44. *De kollektive Arbejdsoverenskomster. Arbejdskampene.* (334—346)

- I. Indledning. Historie (334).
- II. Den kollektive Arbejdsoverenskomsts Begreb og Retsvirkning (340).
- III. Særlig om den kollektive Overenskomsts Normer for Arbejdskontrakter (341—346). 1. Retsvirkningen af kollektiv Overenskomst efter Voldgiftsretsloven (343). 2. Retsvirkningen udenfor Voldgiftsretslovens Omraade (346).

Almindelige Regler om Arbejdsaftaler. §§ 45—47.

§ 45. *Arbejdsaftalens Indgaaelse. Ydelserne.* (347—356)

- I. Aftalens Indgaaelse. Ensidig Anmodning om at arbejde (347).
- II. Arbejderens Ydelse (348—353). A. Selve Arbejdsydelsen (348—351). 1. Arbejdet (348). 2. Om Arbejdet skal udføres personlig (349). 3. Om Arbejderen kan tilpligtes at arbejde for Trediemand (350). 4. Arbejdstiden (350). B. Omsorgs- og Afleveringspligt (351). C. Andre Pligter. Troskabspligt. Undladelse af Konkurrence (351). D. Funktionæropfindelser (353).
- III. Arbejdsgiverens Ydelse (353—356). A. Vederlag for Arbejdet (353). B. Ferie med Løn (355). C. Pension. Efterløn (355). D. Godtgørelse for Udlæg (356). E. Omsorg for Arbejderens Person (356). F. Pligt til at give Arbejde? (356).

§ 46. *Ikke-Opfyldelse af Arbejdsaftaler og særlig af faste Tjenestekontrakter.* (356—370)

- I. Risikoen for Arbejdskraften i faste Tjenestekontrakter (356—360). A. Almindelige Synspunkter (356). B. Arbejderens Sygdom (357—359). 1. under Tjenesten (357). 2. før Tiltrædelsen (359). C. Andre Hindringer (359).
- II. Virkningerne af Misligholdelse fra Arbejderens Side (360—364). A. Krav om Opfyldelse (360). B. Tilbageholdelse af Løn (361). C. Adgang til at hæve Kontrakten (361). D. Adgang til at nedsætte Lønnen (361). E. Arbejderens Erstatningspligt (362—364). 1. Betingelserne (362). 2. Erstatningens Størrelse (363).
- III. Misligholdelse fra Arbejdsgiverens Side (364—366). A. Dom til Opfyldelse (364). B. Ret til at nægte at arbejde (364). C. Ret

til at hæve Kontrakten (364). D. Arbejdsgiverens Erstatningspligt (365—366). 1. Ansvarsbetingelserne (365). 2. Erstatningens Størrelse (365).
IV. Arbejdsgiveren modtager ikke Arbejdsydelsen (366).

- § 47. *Kontraktforholdets Ophør. Arbejdsgiverens Konkurs.* (371—379)
I. Forholdets normale Varighed (371—374). A. Ufravigelig Begrænsning af Varigheden (371). B. Forholdets Varighed bestemt ved Aftalen (371—373). 1. De almindelige Tilfælde (371). 2. Forhold, der kan afbrydes til enhver Tid (372). C. Forhold, hvor Varigheden ikke er bestemt (373).
II. Ophør ved kollektiv Arbejdsstandsning (374).
III. Ensidig Ret til at afbryde faste Tjenesteforhold (375).
IV. Arbejdsgiverens Konkurs (376).
- § 48. *Aftaler om Handel med Trediemand (Mandatskontrakter).* (379—396)
I. Afgrænsning (379).
II. Lovgivningen, særlig Kommissionsloven (380).
III. Retsforholdet mellem Parterne (382—390). A. Hvervgivers Hovedindhold (382—384). 1. Tilladelse og Bemyndigelse (382). 2. Beføjelse til at handle for Hvervgivers Regning (384). B. Hvervtagerens Pligter (384—383). 1. Hvorledes opstaar de? (384). 2. Pligterne i de almindelige Tilfælde (384). 3. Mandatum in rem suam (387). C. Hvervgivers Pligter (388—390). 1. Overtage det økonomiske Resultat (388). 2. Godtgøre Udlæg (388). 3. Betale Vederlag? (389). 4. Hvervtagerens Sikkerhedsret (389). 5. Hvervgivers Misligholdelse (390).
IV. Forholdets Ophør (390—394). A. Handlebeføjelsens Ophør (390—393). 1. Ophør ifølge Aftalen og dens Forudsætninger (390). 2. Tilbagekaldelse (391). 3. Andre Ophørsgrunde (392). B. Arbejdskontraktens Ophør (393).
V. Mæglere m. m. (394).
VI. Speditionsaftalen (394).
- § 49. *Værksleje. Entreprise.* (396—404)
I. Det traditionelle Begreb. Fremstillingen begrænses (396).
II. Aftaler om Frembringelse eller Bearbejdelse af Ting (397—404). A. Kontrakter, der falder ind under Kbl, udskilles (397). B. Værksmesterens Ydelse (398). C. Misligholdelse fra Værksmesterens Side (399). D. Værksherrens Ydelse (402).
- § 50. *Forvaring.* (404—408)
I. Begreb (404).
II. Forvarerens Pligter (404).

XVIII

- III. Forvarerens Rettigheder (405).
- IV. Irregulært Depositum (406).
- V. Deponering som Frigørelsesmiddel (407).
- VI. Oplagsbeviser (407).

§ 51. *Transportkontrakter.* (408—419)

- I. Indledning. Lovregler (408).
- II. Fragtkontrakten og dens Dokumenter (409).
- III. Fragtførerens Pligter (410—415). A. De normale Pligter med Hensyn til Godset (410). B. Misligholdelse fra Fragtførerens Side (411—414). 1. Erstatningspligt. Ansvarsfraskrivelse (411). 2. Befragterens Ret til at hæve Kontrakten (414). C. Andre Pligter (414). D. Pligt til at opkræve Ydelser hos Destinataren (414).
- IV. Befragterens Pligter (415).
- V. Befragterens Tilbagetræden og Fordringshaveremora (415).
- VI. Destinatarens Stilling (416—418). A. Rettighederne mod Fragtføreren (416). B. Pligterne overfor Fragtføreren (418).
- VII. Gennemgaaende Befordring (418).
- VIII. Personbefordring (418).

Tillæg.

§ 52. *Uanmodet Forretningsførelse.* (419—428)

- I. Indledning (419).
- II. Hovedreglerne og deres fælles Grundlag (420).
- III. Skyldforholdet (424).
- IV. Beføjelse til at binde Forretningsherren (427)
- V. Forretningsførelsens Tilladelighed (427).
- VI. Særlige Tilfælde (427).

§ 53. *Condictio indebiti.* (428—446)

- I. Afgrænsning (428).
- II. Betingelserne for *condictio indebiti* ved Tingsydelser. Almindelige Synspunkter (430).
- III. Tilfælde, hvor *condictio indebiti* afskæres eller indrømmes (434—443). A. Tilbagesøgning udelukkes af almindelige Forudsætningsregler (434). B. Hvorvidt der iøvrigt opstaar Tilbagesøgningsret (435—440). 1. Betaleren Skyld i, at der blev betalt (435). 2. Betaling under Retsvildfarelse (437). 3. Andre Tilfælde, hvor man har villet afskære Tilbagesøgning (439). 4. Tilfælde, hvor Tilbagesøgningskrav opstaar (439). C. Tilbagesøgningsretten kan gaa tabt ved den betalendes Passivitet (440).
- IV. Hvad Tilbagesøgningskravet gaar ud paa ved Tingsydelser (443).

XIX

V. Tilbagesøgningsretten kan tilkomme Trediemand (445).

VI. Tilbagesøgning af andre Ydelser end Ting (445).

VII. Bevisbyrden (446).

Forkortelser. (447—449)

Sagregister. (450—465)

Lovregister. (465—476)

Tingsleje (§§ 1—5).

§ 1.

Begreb. Inddelinger.

I. *Tingsleje* eller *Leje* kaldes en *Aftale om Brug af en Ting eller en Rettighed mod Vederlag*. I almindelig Tale bruges Ordet *Leje*, men i Retslitteraturen anvendes *Leje* — ligesom det romerske *locatio conductio* — ofte i en videre Betydning, saaledes at det tillige omfatter Arbejdsleje (ndfr § 42) eller endogsaa det saakaldte Værksleje (ndfr § 49).

Begrebet Tingsleje omfatter traditionelt ikke blot *Leje af Ting*, men ogsaa *Leje af andre Retsgoder*, ialfald *Rettigheder*, f. Eks. Retten til at oppebære Bompeng. Saadanne Aftaler maa vel ogsaa i vidt Omfang behandles efter lignende Regler som *Leje af Ting*, men det er næppe alle de almindelige Regler om Tingsleje, der passer paa dem. *I det følgende tænkes der kun paa Leje af Ting*.

Tingslejeaftalen gaar som oftest ud paa at give Brugeren Ret til at faa Tingen i sin *Besiddelse*, men der foreligger ogsaa Tingsleje, hvor Lejeren kun faar Ret til en partiel Brug af Tingen, f. Eks. Ret til at opsætte Reklamer paa Udlejerens Husgavl eller Jord, til at benytte Udlejerens Brønd eller Tennisbane.

Andre Eksempler er *Leje af Græsningsret*, af Ret til at drive Tørveproduktion paa Udlejerens Ejendom, af Ret til at drive Jagt paa en Grund, mens den er i Udlejerens Besiddelse, jfr. herom Jagtl 145 28 April 1931 § 3.1° og § 4, og af Ret til Fiskeri, jfr. Ferskvandsfiskeril 94 31 Marts 1931 § 1.2°.

Leje adskiller sig fra *Laan til Eje* (ndfr § 7) ved, at *Lejeren kun faar Tingen til Brug, ikke til Eje*. I de almindelige Tilfælde skal Lejeren ved Forholdets Ophør *aflevere selve den Ting, han har modtaget*. Men naar Tingsindbegreb udlejes, har Lejeren ofte Ret til at raade over enkelte af de modtagne Genstande mod at ind-

sætte tilsvarende. Saaledes vil Forholdet i Almindelighed være, naar en Kvægbesætning udlejes eller følger med ved Leje af Landbrugsejendom, jfr. ndfr § 5. I.

Overdragelse af en Brugsret kan være *Salg*, ialfald naar den, der har en overdragelig Brugsret over Trediemands Ting, overdrager hele sin Ret, jfr. Køb S. 2—3. Derimod foreligger der i Almindelighed Leje, naar en Person stifter en ny begrænset Ret over Tingen og selv bevarer en videre Ret over den. Hvis Parterne har tilkendegivet noget om, hvorledes Retsforholdet nærmere skal være, maa der dog først og fremmest tages Hensyn hertil. Afgrænsningen mellem Køb og Leje har bl. a. praktisk Betydning, fordi ikke alle Bestemmelserne i Kbl analogisk gælder for andre Kontrakter. Saaledes gælder utvivlsomt Bestemmelserne i Kbl §§ 38 og 54 ikke for Leje. Paa den anden Side gælder f. Eks. Huslejeprivilegiet efter KL § 33 ikke for Køb af Brugsret over Hus. Hvert enkelt Lovbuds Omraade maa bestemmes under Hensyn til dets reale Grunde.

Om Spørgsmaalet henvises iøvrigt til *Lassen* II § 87. I — Lassens Standpunkt er dog noget ændret i hans forkortede Lærebog i Obligationsrettens specielle Del — *Almén* Rubriken ved Note 24—25a.

Lejerens Ydelse er som oftest Penge, men behøver ikke at være det. Navnlig ved Forpagtning af Landejendomme har det været almindeligt, at Vederlaget helt eller delvis bestod i Jordens Produkter. Det kan ogsaa forekomme, at Brugeren yder Vederlag i Arbejde. Ved Fremstillingen af de almindelige Regler om Leje tænkes der dog fortrinsvis paa de Tilfælde, hvor Lejen bestaar i Penge. Hvis Lejerens Ydelse er af anden Art, maa det derfor undersøges, om der er Grund til at fravige de almindelige Regler.

II. Lejeaftalens Særpræg.

Ligesom Køb og Bytte gaar den typiske Lejeaftale ud paa Udvæksling af Formueydelser. De almindelige Regler om Leje er stærkt præget heraf og er derfor nær beslægtede med Reglerne om Køb og Bytte. En vigtig Forskel mellem typiske Aftaler hørende til de tre Kontrakter ligger dog i, at Lejeforholdet har en vis *Varighed* og ikke afvikles ved en enkelt Erlæggeseshandling fra hver Side som Køb og Bytte. Delvis i Sammenhæng hermed staar, at *personlige Forhold* har større Betydning i Lejekontrakter. Endelig er Leje af fast Ejendom i vidt Omfang blevet Genstand for *offentlig Regulering*. Det har overordentlig stor social og samfundspolitisk Betydning, hvorledes Brugsforholdene vedrørende fast Ejendom er

ordnet. Derfor kan det ikke undre, at der er gjort kraftige *Indgreb i Kontraktfriheden*.

Indtil den nyeste Tid var det først og fremmest Brugsforhold med Hensyn til *Jord paa Landet*, som Lovgivningen tog sig af. De store Landboreformer fra Slutningen af det 18. Aarh. førte ogsaa til Lovgivning om Brugen af Landejendomme. Særlig Betydning havde den saakaldte *Fæstetvang* for Bøndergaarde. Bøndergaarde, der hørte til et samlet Jordegods, skulde gives i Livsfæste — paa Fæsterens og hans Enkes Livstid — eller Arvefæste, og det samme gjaldt Selvejrbøndergaarde, naar Ejeren vilde give Gaarden i Brug til andre. Om Fæsteforholdet var der givet en Række ufravigelige Lovregler.

I længere Tid var der dog aabnet Adgang til at erstatte Fæste med visse langvarige Forpagtninger, der ikke var undergivet tilsvarende ufravigelige Regler. Se herom og om Livsfæste *Lassen II* §§ 93 og 95.

Nu har alle disse Regler tabt deres Betydning, da Fæstetvangen er ophævet for Selvejrbøndergaarde ved L 106 3 April 1925 § 8.2°, og da Fæstegodset er overgaaet til Selveje, dels ved frivillig Overenskomst, dels i Henhold til L 373 30 Juni 1919 Kap. I.

Lovgivningen skred ogsaa ind imod det *Hoveri og Pligtarbejde*, der betingedes af Brugere af visse Ejendomme. De to Love af 4 Juli 1850, der gav Ret til at kræve Arbejdet afløst med et Pengevederlag, har i det væsentlige udryddet det.

Endelig har man følt særlig Trang til at beskytte *de smaa Brugere* og fremme Oprettelsen af selvstændige smaa Brug. Fr 27 Maj 1848 søgte at forbedre Husmænds og Indersters Kaar. Og i dette Aarhundrede er der givet en Række Love paa dette Retsomraade, se herom ndfr § 5.III.

I Modsætning hertil er Forpagtning af Bøndergaarde eller større Landejendomme ikke undergivet særlige Regler.

Leje af Boliger og andet Husrum var op til Verdenskrigen i Hovedsagen overladt til Ordning ved Kontrakterne. Fra 1916 tvang Bolignøden imidlertid til en Række Lovgivningsforanstaltninger. Da Forholdene blev mere normale, afvikledes vel det meste af denne Kriselovgivning, men til Gengæld havde den Opfattelse efterhaanden vundet Raaderum, at der tiltrænges Lovgivningsindgreb ogsaa i Huslejeforhold, da Kontraktfriheden jævnlig har ført til ubillig

Behandling af Lejerne. Overvejelserne affødte to Love af 23 Marts 1937, nemlig *Lov om Leje* (Nr. 54) og *Lov om Beskyttelse af Erhvervs-virksomheder i lejet Ejendom* (Nr. 55).

De to Love omtales i § 4.

Alle disse Bestemmelser om særlige Lejeforhold ses der bort fra i § 2, der omtaler de almindelige Regler om Leje. Hvad der udvikles, gælder imidlertid for Størstedelen om alle Lejeforhold. De særlige Lovbestemmelser griber kun ind paa forholdsvis faa Punkter. Lejel giver dog en mere almindelig Ordning af Kontraktforholdet. Af Hensyn hertil er der i § 2 givet Henvisninger til Lejel paa de vigtigste Punkter, hvor dens Regler kan belyse de almindelige Grundsætninger. Henvisningerne gælder Lejel i dens nuværende Skikkelse, d. v. s. Lovbek 266 29 Maj 1943 med senere Ændringer (ndfr § 4.II.A).

III. *Forskellige Arter af Leje.*

I tysk og schweizisk Ret sonder Lovgivningen mellem »Miete« og »Pacht«. Miete angaar kun Ting og giver ikke Ret til at nyde Tingens Frugter, Pacht giver Frugtnydelsesret og kan tillige angaa Rettigheder, se BGB §§ 535, 581, OR §§ 253, 275. En tilsvarende Sondring mellem Leje og Forpagtning giver dansk Lovgivning ikke Grundlag for, som det bl. a. fremgaar af Loven om Brug af Huse paa Landet. I dansk Sprogbrug svarer Forpagtning nogenlunde til »Pacht« med visse Begrænsninger. Det anvendes ikke om de Brugsformer, der fra ældre Tid har faaet andre Navne, f. Eks. Fæste, og i Reglen heller ikke om Leje af mindre Ejendomme eller Jordstykker, selv om de lejes til Dyrkning.

Det har større Betydning at sonde mellem *Leje af fast Ejendom* og anden Leje. Bortset fra Bestemmelserne i DL 5—8 handler vore Lovbestemmelser om Leje saa at sige alle om Leje af fast Ejendom. Da de fleste af dem ikke omfatter al Leje af fast Ejendom, kan der dog ikke med Fordel gives en samlet Fremstilling af Leje af fast Ejendom.

I Sverige blev der givet en Lov af 14 Juni 1907 om Brugsret (nyttjanderätt) til fast Ejendom. Den sonder mellem Jordleje (arrende) og Husleje (hyra). Reglerne om Husleje er blevet fornyet ved L 364 22 Juni 1939, Reglerne om Jordleje ved L 883 22 Dec. 1943. Norge fik en lov om husleie 16 Juni 1939 (Nr. 6).

§ 2.

Almindelige Regler om Tingsleje.**I. Lejeaftalen.**

A. For at være bindende behøver Aftalen om Tingsleje ikke at være indgaaet skriftlig eller i nogen anden Form. Oprettelse af skriftlig Kontrakt er vel foreskrevet for visse Lejeforhold — se Pl 2 Oktober 1754 § 3 om Leje af Husrum i København og L 116 13 Marts 1943 §§ 4 og 7 om visse Huse paa Landet — men er ikke en Betingelse for Aftalens Gyldighed.

Pl 1754 paalægger Lejeren at sørge for skriftlig Kontrakt. Forsømmer han det, stilles han ugunstigt med Hensyn til Bevis, se nærmere *Lassen II* § 91.I. Den anden Lov retter sit Bud til Udlejeren, se ndfr § 5.III.B og C. Den har afløst en lignende Bestemmelse i Fr 27 Maj 1848, der omtales i *Lassen II* § 96.II.

Naar et Lejeforhold er ophørt, fornyes det ofte uden udtrykkelig Aftale, ved at Forholdet fortsættes — saakaldt *relocatio tacita*. — Naar Lejeren udover Lejetiden fortsætter Brugen af det lejede, maa han blive forpligtet til at betale Leje som hidtil, men en kortere Tids Brug vil dog langt fra altid forpligte ham til at fortsætte Brugen. Endnu mindre kan Udlejerens blotte Passivitet forpligte ham til at lade Lejeren fortsætte Brugen. Dertil kræves Omstændigheder, der giver Brugerens Føje til at antage, at Udlejeren godkender Lejemaalets Fortsættelse — f. Eks. Modtagelse af Leje for den fortsatte Brug. — Følgen af Fornyelsen maa i Almindelighed være, at Lejeren skal betale samme Vederlag som hidtil, men med Hensyn til Varigheden maa Forholdet undergives de sædvanlige eller lovbestemte Vilkaar, ialfald hvis de medfører en kortere Lejetid end den tidligere Kontrakt.

Om andre usædvanlige Vilkaar se U 1933.948, sml. ogsaa 1907.928.

Fra Praksis kan iøvrigt nævnes U 1911.815 H, 1913.696, 1925.697.

Særlige Regler er givet i Lejel § 11 og om visse Husmandsbrug i Lovbek 126 12 April 1935 § 5.

B. Lejerens Retsværn overfor Trediemand.

Det er ikke enhver gyldig Aftale, der giver Brugerens en *omsætningsbeskyttet Ret*, d. v. s. en Ret, der ikke kan fortrænges af Udlejerens Kreditorer eller af godtroende Trediemand, hvem Ud-

lejerens senere har overdraget Ret over det lejede. Den nærmere Undersøgelse af dette vigtige Spørgsmaal gives andetsteds. Her skal kun omtales enkelte Hovedpunkter.

Se til det følgende navnlig *Vinding Kruse* Ejendomsretten 711 f, 1031 ff, 1046 ff, 1307 ff, 1179, *W. Paulsen* i U 1936 B.183 ff, *Popp-Madsen* i Juristen 1939.46 ff, *Grundtvig* i TFR 1903.53 ff, *Sindballe Sørensen* 155 f, 164.

Ved almindelig Leje af *Løsøretning*, hvor Lejeren skal have Besiddelsen af det lejede, antages det, at Brugsretten som Regel faar Omsætningsbeskyttelse fra selve Lejeaftalen. Men naar Lejeren kun skal have Adgang til begrænset Brug af en Ting i Udlejerens Besiddelse, kan hans Ret efter den almindelige Opfattelse ikke opnaa fuld Beskyttelse mod Trediemand.

Ved Leje af *registreret Skib* kan Lejerens Brugsret ikke registreres. Den maa derfor vige for alle registrerede Rettigheder i Skibet.

Om *Leje af fast Ejendom* kan formentlig opstilles den almindelige Regel, at Omsætningsbeskyttelse for Lejeren ikke er afhængig af, at Lejeren har faaet det lejede i sin Besiddelse eller betalt Leje.

For Leje af Husrum i København giver Pl 2 Okt. 1754 § 4 en særlig Regel om det Tilfælde, at Ejeren har udlejet samme Genstand til to forskellige Lejere. Efter Lovordene skal den forblive ved Lejen, som først derom har sluttet Akkord og givet Fæstpenge. Da saadanne Haandpenge er gaaet af Brug, kan man dog vistnok nu se bort fra dette Krav, jfr. *Vinding Kruse* Ejendomsretten 712.

Derimod kræves der i særlige Tilfælde *Tinglysning* for at skaffe Lejeren omsætningsbeskyttet Ret. Ifølge TL § 3.1^o er Brugsrettigheder, der ikke er stiftet paa længere Tidsvilkaar end de sædvanlige, gyldige imod enhver uden Tinglysning. Men bortset herfra maa Tinglysningslovens Hovedgrundsætning anvendes. Da »Brugsrettigheder« maa betyde egentlige Brugsrettigheder, der giver Brugeren Ret til at faa Besiddelsen, kræves Tinglysning derfor i to Tilfælde: (1) *Hvor Lejekontrakten ikke giver Lejeren en egentlig Brugsrettighed*, men kun en Brug af samme Indhold som en Servituthavers. (2) *Hvor Brugsretten er stiftet paa længere Tidsvilkaar end de sædvanlige*.

Denne sidste Regel er nærmere bestemt ved 2. og 3. Punktum i TL § 3. — Dens Rækkevidde er iøvrigt senere blevet ændret. Ifølge Lejel § 57.2^o og § 60 er den Uopsigelighed, som §§ 55, 57 og 60

tillægger Lejeren, gyldig mod enhver uden Tinglysning. Og det samme maa antages om Retten ifølge Bek 265 29 Maj 1943 § 55. Se om disse Regler ndfr § 4.II. — Hvis Tinglysning af en Brugsret herefter er nødvendig, men ikke er foretaget, kan en Trediemand, der opfylder Betingelserne i TL § 1, jfr. § 5, fortrænge Lejeren med sædvanligt Varsel.

Om utinglyst Servitut se *Illum* Servitutter 264 ff.

Særlige Vanskeligheder opstaar der i Forhold til Trediemand, naar Lejeren har *forudbetalt Leje* eller ved Aftale med Udlejeren har faaet *Lejen nedsat*, samt naar Lejeren havde Fordringer paa Udlejeren, som han vil modregne overfor en Trediemand, der senere har erhvervet Ejendommen.

TL § 3.2° giver Trediemand et vist Værn i de Tilfælde, *hvor Brugskontrakten er tinglyst*. Her skal Forudbetaling af Leje for mere end et halvt Aar og Nedsættelse af Lejen tinglyses ifølge TL § 1, dersom denne Forudbetaling eller Nedsættelse ikke har Hjemmel i den tinglyste Kontrakt. Herved er det slaaet fast, at en Erhverver, der opfylder Betingelserne i TL § 1, jfr. § 5, kan hæve Lejekontrakten, dersom der er sket Forudbetaling for mere end et halvt Aar og Lejeren nægter at betale om igen til Erhververen. Derimod kan Bestemmelsen næppe medføre, at Erhververen faar en egentlig Fordring paa Genbetaling.

Afvigende dog *Vinding Kruse* Ejendomsretten 1048, Tinglysningsloven (Kommentar) 2. Udg. 13, uden Støtte i Forarbejderne, se Tinglysning 133 Note 2.

For *utinglyste Lejekontrakter, der er indgaaet paa sædvanlige Tidsvilkaar*, er der ingen særlige Regler givet. Deraf maa følge, at Erhververen af Ejendommen kun kan afbøde Virkningen af Forudbetaling eller Lejenedsættelse ved at bringe Lejeforholdet til Ophør paa sædvanlig Maade. Da Lejekontrakter ikke er Omsætningspapirer, kan en Køber af Ejendom navnlig heller ikke støtte videregaaende Ret paa, at Lejekontrakten ikke har faaet Paategning om Forudbetaling eller Lejenedsættelse.

Disse Regler maa formentlig, som det er hævdet af *Popp-Madsen* anf. Sted, ogsaa anvendes paa Lejemaal, der i Kraft af de ovenfor nævnte Regler i Lejeloven er uopsigelige i en Arrække. Lejeloven giver nemlig ingen særlige Regler om Forudbetaling eller Lejenedsættelse. Det er imidlertid klart, at Erhververen faar en langt ugunstigere Stilling end hidtil, hvis han maa respektere Forudbetaling og Lejenedsættelse for hele den Uopsigelsesperiode, Lejeloven indfører. Tilsyneladende er Problemet

helt blevet overset, da Lejeloven blev givet. Allerede i Forholdet mellem Udlejer og Lejer burde der formentlig være givet en særlig Regel for Tilfælde, hvor Udlejeren af Velvilje har indgaaet Lejemaalet paa billigere Vilkaar end sædvanlig. — For ældre Lejligheder er der nu givet en Regel i Bek 265 29 Maj 1943 § 58b Nr. 1. — Paa den anden Side er det ikke let at finde en retfærdig Løsning, da det ved de jævne Lejemaal om Boliger vilde virke meget strengt at kræve Tinglysning i Lighed med TL § 3.2°. I særlig alvorlige Tilfælde kan Ejeren faa Hjælp i Lejel § 56 Nr. 8.

Om *Modregning* er det antaget, at Lejeren efter Ejendommens Overdragelse kun i meget begrænset Omfang kan bringe ukonnekse Fordringer paa den tidligere Ejer i Modregning overfor en ny Ejer. Og ved tinglyste Lejekontrakter maa TL § 3.2° kunne anvendes analogt paa konnekse Krav, se herom Alm.Del 405.

Med Hensyn til Forudbetaling og Aftaler om Forandring af Kontrakten følger det iøvrigt af almindelige Legitimationsregler, at Erhververen af Ejendommen maa finde sig ogsaa i Forudbetaling og Aftaler efter hans Erhvervelse, medmindre Lejeren ved Betalingen eller Aftalen kendte hans Ret eller dog ikke har udvist den Agtpaagivenhed, som Forholdene krævede, se Alm.Del 242 ff. Man kan imidlertid ikke i Almindelighed forlange, at Lejeren skal efterse Tingbogen. Bestemmelsen i TL § 29.1° udelukker ikke de almindelige Legitimationsregler.

Noget lignende gælder om *Modregning*.

II. *Udlejerens Ydelse.*

A. Udlejerens Hovedydelse er i Almindelighed til aftalt Tid at *overgive den lejede Ting* til Lejeren eller — hvis Lejeren kun skal have en partiel Brug af Tingen — aabne ham Adgang til Brugen.

Lejet Husrum skal stillés til Lejerens Raadighed, f. Eks. ved at Nøglerne til den ryddeliggjorte Lejlighed overgives til Lejeren.

Undertiden er selve Lejeaftalen tilstrækkelig til at skaffe Lejeren Brugen. Saaledes hvis den lejede Ting i Forvejen var i Lejerens Besiddelse, eller hvis en Grundejer lejer Retten til at male en Reklame paa Naboens Gavl, som staar i Skellet mellem de to Ejendomme.

Omfanget af Lejerens Brugsret fremstilles ndfr under IV.

Til rigtig Opfyldelse hører, at Lejegenstanden ikke har Mangler, og at Lejeren faar ikke blot faktisk Adgang til at bruge Tingen, men en dertil svarende Ret, jfr. ndfr V.3 og 4.

B. Til rigtig Ydelse fra Udlejerens Side hører dernæst, at *Lejeren vedbliver at have Adgang til Brugen Lejetiden igennem*. Udlejerens Ydelse betragtes derfor som *vedvarende* i Modsætning til f. Eks. en Sælgers og til Lejerens Hovedydelse i de sædvanlige Tilfælde, hvor Lejen er en Pengesum.

Man plejer at sige, at Udlejeren er *forpligtet* til at holde Brugen aaben for Lejeren i Lejetiden. Den ovenfor brugte Udtryksmaade maa dog foretrækkes, sml. Alm.Del § 4.I. At Brugen ikke holdes aaben, har som Regel den Virkning, at Lejeren kan hæve Kontrakten eller kræve Lejevederlaget nedsat. Og i nogle Tilfælde, f. Eks. hvis den lejede Ting gaar til Grunde ved en Hændelse, indtræder der ikke andre Misligholdelsesvirkninger. Men Udlejeren kan dømmes til visse Ydelser, og i adskillige Tilfælde kan han tilpligtes at betale Erstatning for det Tab, Lejeren lider ved ikke at faa Adgang til at nyde Brugen Lejetiden igennem. Derfor kan det siges, at Udlejeren har *visse* Pligter ogsaa i Løbet af Lejetiden.

1. Som Regel har Udlejeren en vis *Forpligtelse til at vedligeholde Lejeegenstanden* i Lejetiden. Der er Tilfælde, hvor hele Vedligeholdelsen paahviler Udlejeren, men i Almindelighed maa Lejeren selv besørge en Del af Vedligeholdelsen. Udlejeren er forpligtet ikke blot til at afhjælpe Følgerne af Slid paa Tingen, men ogsaa i et vist Omfang til at *istandsætte den efter hændelige Skader*. Hvis Tingen hændelig gaar helt til Grunde, kan Udlejeren dog ikke tilpligtes at frembringe en ny Genstand og stille den til Lejerens Raadighed. Og Beskadigelser kan ogsaa være saa alvorlige, at Udlejeren maa kunne kræve sig løst fra Aftalen.

Det maa han i Almindelighed kunne, naar det ikke med Sikkerhed kan siges at være økonomisk fornuftigt at reparere Tingen eller Byrden derved er uforholdsmæssig stor sammenlignet med Lejerens Interesse deri. Særlig klart er det, at Udlejeren kan kræve sig løst, naar Reparationsarbejdet nødvendigvis vil hindre Lejerens Brug i hele den tilbageværende Del af Lejetiden.

Jfr. U 1908.662. Se iøvrigt *Lassen* II 131.

Hvis de nødvendige Reparationsarbejder vel ikke hindrer al Brug, men kræver Lejerens Brug begrænset eller midlertidig afbrudt, maa Udlejeren ogsaa kunne stille Krav herom, og han ifalder ikke Erstatningsansvar derved, medmindre han har Ansvar for den indtraadte Skade.

Hvis et udlejet Hus brænder, kan Lejeren i Almindelighed ikke kræve Huset genopført, jfr. U 1887.992. Men noget andet kan gælde, hvor Lejemaalets Hovedgenstand er Avlsbrug, jfr. *Lassen* II § 88 Note 17, sml. U 1907.861, hvor der kun var krævet Erstatning.

Kortvarige Lejemaal maa vistnok i Almindelighed falde bort ved Husets Brand, jfr. U 1908.662. Et Lejemaal paa længere Tid maa Lejeren kunne kræve Adgang til at fortsætte, hvis Huset genopføres væsentlig uændret, jfr. U 1920.820.

Selv om Ødelæggelsen af udlejet Husrum skyldes Uagtsomhed fra Udlejeren eller nogen, han har Ansvar for, kan Lejeren i Almindelighed næppe faa Udlejeren dømt til at genopføre det lejede, jfr. Alm. Del S. 87.

Lejel giver ingen Regel om Ødelæggelse af det lejede i Løbet af Lejetiden, sml. en hændelig Skade § 39. Bliver det lejede ødelagt ved Ildsvaade eller anden Ulykke før den aftalte Tiltrædelsesdag, bortfalder Aftalen ifølge Lejel § 13, der ogsaa omfatter Tilfælde, hvor Udlejeren er ansvarlig for Skaden.

Omfanget af Parternes Vedligeholdelsespligt fastslaaer Lejel §§ 23—24, jfr. § 42.4° (om Væggetøj) og § 63.

2. Udlejeren er dernæst *forpligtet til at undlade Handlinger, der medfører Indgreb i Lejerens Ret*. Hans Raaden som Ejer af Lejestanden begrænses derfor, indtil Lejemaalet er ophørt.

I *Husleje*forhold er der givet Bestemmelser om Udlejerens Adgang til det lejede i Lejel §§ 47—53, hvorefter Udlejeren navnlig har en vis Ret til at iværksætte Forbedringer af Ejendommen. De almindelige Grundsatninger belyses ved Retspraksis angaaende Ombygning, se f. Eks. U 1938.263 H (TfR 1939.108), 1932.271 H, 1931.781. Om Opsætning af generende Lysreklame se U 1930.81 H.

I Forbindelse hermed kan mærkes *Lejel § 64.2°*, hvorefter Ejeren, naar et Lokale er udlejet til en Forretning i en bestemt Branche, ikke maa udleje andre Lokaler i samme Ejendom til en tilsvarende Forretning eller selv benytte dem til Drift af en saadan.

Se hertil U 1938.615, 642, 1940.574 og fra ældre Ret U 1933.1065 H, 1931.810, 1929.153, der fortolker Vedtagelser herom.

Ogsaa iøvrigt gælder det, at Udlejeren ikke maa indrømme en Lejer Beføjelser, der er i Strid med de Lejekontrakter, han forud har indgaaet med andre, f. Eks. fordi det ny Lejemaal medfører usædvanlige Ulemper, se U 1929.477 H, 1923.684, 1919.792.

3. Endelig har Udlejeren *en vis Pligt til at skride ind mod Forstyrrelser af Lejerens Ret fra Trediemands Side*. I Ejendomme med flere Lejere maa han saaledes haandhæve de enkelte Lejeres Forpligtelse til at undlade Indgreb i andre Lejeres Ret.

Jfr. U 1923.684. Lejel giver Bestemmelser om saadanne Forhold i § 42, hvorefter det bl. a. paahviler Udlejeren efter bedste Evne at sørge for, at der i det hele hersker god Orden i Ejendommen.

Om Forstyrrelser fra Trediemands Side, der beror paa Vanhjemmel, henvises til Fremstillingen ndfr under V.4.

C. Udlejeren har i Almindelighed ikke Pligt til at godtgøre Lejerens *de Bekostninger*, han anvender *paa det lejede*. Dette gælder, selv om Lejeren ikke var forpligtet til at afholde Bekostningen og den har forhøjet det lejedes Værdi. Lejeren maa derimod som Regel have Ret til at fjerne Forbedringen, forsaavidt det kan ske, uden at Tingen forandres, saaledes at den ikke kan tilbageleveres i rette

Stand. Endvidere kan Lejeren kræve Godtgørelse i det Omfang, hvori det følger af Reglerne om uanmodet Forretningsførelse eller af Misligholdelsesreglerne, jfr. ndfr V.3.

Se hertil Lejel § 73, U 1942.621 og *Lassen* II 132.

Disse Regler om Forbedringer er meget utilfredsstillende med Hensyn til Landejendomme, der gives i Brug. Derfor har forskellige Love tillagt Brugeren en særlig Ret til Godtgørelse for Forbedringer, se bl. a. ndfr § 5.III.A.

III. Lejerens Ydelse.

A. Lejerens Hovedydelse er *Lejevederlaget*, der i Almindelighed er bestemt ved Aftalen.

Ved *Husleje* maa Lejen ikke staa i Misforhold til det lejedes Værdi, og der gælder flere andre Særregler, se nærmere ndfr § 4.II.B og C.

Desuden findes der i DL 5—8—9 et Forbud mod at tage ubillig Leje af Husdyr i visse Tilfælde.

Naar *Udnyttelsesretten til en Tørvemose* lejes, kan der ikke aftales et Vederlag, der er i Strid med den fastsatte Maksimalpris paa Tørvemasse. Se herom U 1943.34 H, 582 H, 734 H. 1944.769 H, 1946.533 H og U 1943 B.157, 1944 B.205 og 254 (*Kromann Thomsen* og *P. Spleth*).

I de sædvanlige Lejeforhold, hvor Udlejerens Ydelse er vedvarende, medens Lejerens ikke er det, kan man ikke gennemføre den almindelige Regel for gensidig bebyrdende Kontrakter, hvorefter de to Ydelser skal udveksles samtidig. Efter den herskende Opfattelse er det Hovedreglen i Lejeforhold, at *Udlejeren maa yde forud*, og at Lejeren først kan tilpligtes at yde, naar han har modtaget Udlejerens Ydelse. I Almindelighed kan Udlejeren derfor først kræve Betaling ved Lejemaalets Udløb. Men hvis Lejen ikke er fastsat under eet for hele Lejemaalet, men til mindre Beløb for visse Tidsrum, maa Lejen for hvert Tidsrum i Almindelighed antages at forfalde ved dettes Udløb.

I *Huslejeforhold* var det allerede tidligere almindeligt, at Udlejeren betingede sig Betaling forud. Nu hjemler *Lejel § 12* ham Ret til *Betaling forud*, normalt for en Maaned af Gangen. I Mangel af særlig Aftale kan en Lejer dog ikke tilpligtes at betale, før Lejegenstanden stilles til hans Raadighed. Ogsaa i andre Lejeforhold kan det selvfølgelig tænkes, at Hovedreglen er fraveget ved Sædvane.

O. K. Magnussen har i U 1937 B.1 gjort gældende, at Forudbetaling af Lejen er den rigtige Regel ogsaa efter Forholdets Natur, navnlig fordi Udlejerens Hovedydelse er at overlade Lejeren Raadigheden. Hans vægtige Betragtninger, der i og for sig maatte ramme al Slags Leje, hvor Lejeren faar det lejede i sin Besiddelse, bør dog næppe føre til for Leje i Almindelighed at forlade den traditionelle Regel. Den følges saaledes i Tyskland og Schweiz, se BGB §§ 551, 584, OR §§ 262, 286. Den giver Lejeren en tiltrængt Sikring mod, at Udlejeren forsømmer sine Pligter, og mod Tab af Lejen ved Tingens Forringelse eller Undergang. Erfaringsmæssig kan Udlejerne i Reglen selv skaffe sig fornøden Sikkerhed for Lejens Betaling ved særlig Bestemmelse i Kontrakten. Udenfor de sædvanlige Husleje-forhold er det vistnok heller ikke almindelig Sædvane, at Lejen betales forud. Hvad der gør det naturligt, at Lejen betales bagud, er iøvrigt navnlig, at Udlejerne typisk har Kapital og derfor lettere kan give Kredit, medens de fleste Lejere savner Kapital og først ved Brugen af Lejegenstanden skal indtjene Lejen. Særlig klart træder dette frem i Brugsforhold, hvor Lejerens Vederlag skal udredes i den lejede Ejendoms Produkter. Om Husleje-forhold gælder vel til Dels noget lignende, men de fleste Lejere kan vanskelig skaffe anden Sikkerhed end Kautio, og den er Husværterne ikke tilbøjelige til at nøjes med. Derfor er det forstaaeligt, at det er blevet almindeligt at kræve Forudbetaling. Før Lejel fulgte Praksis dog Hovedreglen ogsaa ved Husleje, se U 1902.556, 1913.875.

B. I de sædvanlige Tilfælde, hvor Lejeren faar Besiddelsen af det lejede, har han dernæst en Pligt til at *drage Omsorg for det lejede og aflevere det* ved Lejeforholdets Ophør. Ofte har han, som omtalt foran under II, en vis Vedligeholdelsespligt.

Lejeren skal omgaas forsvarligt med det lejede, jfr. Lejel § 40, og hvis det rammes eller trues af Skade, skal han anmelde det til Udlejeren, forsaavidt dennes Interesser kræver det, jfr. Lejel § 41.

Se ogsaa Lejel § 42.2°—3° og om Lejerens Afleveringspligt Lejel §§ 72—73. Om Lejerens Afleveringspligt, naar en anden end Udlejeren gør Krav paa Tingen, se Alm.Del 511.

Iøvrigt henvises til *Lassen* II § 88.II.

IV. *Lejerens Raadighed over det lejede. Fremleje.*

Lejeren har ikke blot en Fordring paa Udlejeren, men naar det lejede er stillet til hans Raadighed, har han *Ret til at bruge det indenfor de Grænser, Lejeaftalen drager*. Forsaavidt Brugens Omfang ikke er fastslaaet ved Aftalen, maa den bestemmes under Hensyn til Sædvane og den almindelige fornuftige Opfattelse. For Leje i Almindelighed kan der ikke siges meget herom udover, at det faar

afgørende Betydning, til hvilket Formaals Lejegenstanden udlejes, f. Eks. om et Husrum udlejes til Beboelse eller til Forretningsvirksomhed, jfr. Lejel § 44.

Endvidere kan henvises til Lejel § 43 samt § 62, hvortil *O. K. Magnussen* i U 1937 B.5 ff.

Hvis Udlejeren giver Lejeren *Tilladelse* til noget, han ikke havde Lov til efter Kontrakten, og der ikke gøres en Ændring i selve den skriftlige Lejekontrakt, maa Tilladelsens Rækkevidde i første Række bestemmes ved Tolkning. Dette faar særlig Betydning, naar Tilladelsen er givet skriftlig, jfr. Lejel § 6. Er Tilladelsen givet som en Velvilje, maa den tolkes snævert, sml. U 1932.640 om Tilladelse til at holde en Hund. Ofte vil man vistnok antage, at Tilladelsen kun er givet indtil videre, og at Udlejeren kan tage den tilbage med rimeligt Varsel. Der maa vistnok gælde den udfyldende Regel, at en Køber af Ejendommen, naar særlige Grunde ikke taler derimod, kan tilbagekalde Tilladelsen med rimeligt Varsel, jfr. U 1943.1201, men denne udvidede Beføjelse maa falde bort, hvis Køberen ikke bruger den snart, efter at Forholdet er blevet ham bekendt. Sml. U 1932.640 og ndfr om Fremlejetilladelser.

Det er fremdeles den almindelige Regel, at Lejeren ikke har Ret til »*Fremleje*«, d. v. s. til at overlade Brugen af det lejede til andre, f. Eks. ved en ny Lejekontrakt, som Laan eller ved Salg. Dog antages det, at Lejeren i Almindelighed kan indrømme andre en Medbenyttelse, naar han ikke opgiver Besiddelsen af nogen Del af det lejede.

Se til det følgende *Lassen* II § 90.I.

Om Spisepensionat se U 1925.1008.

Det har stor Interesse for en Udlejer, hvem der er Lejer. Hensynet til Udlejeren kræver først og fremmest, at en Lejer, der overlader Brugen til Trediemand, maa vedblive at være ansvarlig ikke blot for Lejen, men ogsaa for den Skade, den ny Bruger volder paa Tingen. Men dermed er der ikke taget tilstrækkeligt Hensyn til Udlejerens Interesse. Det er ikke en forstandig Udlejer ligegyldigt, om han efter Lejemaalets Ophør faar Tingen uskadt tilbage eller faar et Erstatningskrav for Skade paa Tingen, og hans Udsigt til at faa Erstatningsbetingelserne oplyst afhænger af Brugerens Redelighed. I mange Lejeforhold har det ogsaa i andre Retninger Betydning for Udlejeren, hvem der er Bruger. Derfor maa det antages i Almindelighed at være et *naturale negotii* i Lejekontrakten, at Brugen ikke maa overlades til Trediemand.

I Lovgivningen er Spørgsmaalet kun afgjort for Lejelovens Omraade, se Lejel §§ 45 og 45a, der giver en vis Ret til Fremleje, jfr. § 67 Nr. 4. Med Hensyn til fast Ejendom kan KL § 17 dog siges at forudsætte, at Lejerens Brugsret som Regel ikke kan overdrages. For Løsøres Vedkommende kan en vis Støtte søges i Analogien af DL 5—8—12, der forbyder den, der har faaet en Ting til Laans, at foretage Fremlaan.

Hvis Lejeren foretager Fremleje, faar Ejeren af det lejede i Almindelighed ikke nogen Fordring paa Fremlejetageren. Fremlejekontrakten indeholder med andre Ord normalt ikke et Trediemandsløfte til Fordel for ham. Dette maa gælde, selv om Fremleje er tilladt af Ejeren. — I U 1919.748 synes Ejers Ret til at holde sig til Fremlejetageren ikke bestridt.

Dersom en Lejer af Udlejer har faaet Tilladelse til at fremleje en Del af sin Lejlighed, maa Tilladelsen vistnok i Almindelighed falde bort, hvis han fraflytter Lejligheden. Ved almindelige Beboelseslejligheder vil en Tilladelse til Fremleje næppe uden særlige Holdepunkter blive tolket som en Tilladelse til at overlade den fulde Brugsret til en anden, jfr. U 1927.377 m. Note 1.

Selv om en Aftale om Fremleje af en Del af en Lejlighed er indgaaet med Ejers Tilladelse, falder Fremlejetagerens Brugsret bort, naar Hovedlejemaalet ophører. Det er endog antaget, at Fremlejetageren ikke har nogen Beskyttelse mod, at Ejer og Fremlejegiver ved ny Aftale ændrer Hovedlejemaalet, saaledes at det ikke mere omfatter de fremlejede Lokaler, se U 1943.885. Dette kan dog ikke gælde uden Begrænsninger. U 1944.579 antog, at en efter Lejemaalets Tiltrædelse givet mundtlig Tilladelse til Fremleje maatte respekteres af en godtroende Køber af Ejendommen, men at denne dog kunde bringe Fremlejeretten til Ophør med passende Varsel, jfr. om Tilladelser i det hele ovfr. Om norsk Praksis se NRt 1924.426 (U 1926 B.181, TfR 1928.142, hvor flere Domme nævnes).

Lejeren har som Regel heller ikke Ret til *ved Aftale med Trediemand at sætte denne helt i sit Sted*, altsaa ogsaa som Skyldner. Dette følger af almindelige Regler om Skyldnerskifte. En Tilladelse til at sætte Trediemand i sit Sted maa Lejeren dog formodes at have faaet, naar Lejekontrakten giver ham Ret til helt at overdrage sin Brugsret til andre og denne Beføjelse vilde være praktisk ubrugbar, naar han ikke samtidig med Overdragelsen kunde frigøre sig for Lejerpligterne. Dette maa jævnlig antages, naar Brugsforholdet er indgaaet for en meget lang Aarrække.

Ved at sætte en anden i sit Sted bliver Lejeren dog kun fri for fremtidig Vederlags- og Bevaringspligt.

Overdragelighed antoges af særlige Grunde i U 1929.103 H. Se endvidere U 1939.673.

Om Retsforholdet mellem Overdrager og Erhverver se U 1938.1097.

En naturlig Følge af Lejerettens Uoverdragelighed er, at Lejerens Ret heller ikke kan gøres til Genstand for *Udlæg fra Lejerens Kreditorers Side*. Rpl § 504 fraviger ikke denne Regel, se Slutningsbestemmelsen, der medfører, at Reglen kun faar praktisk Anvendelse i de Undtagelsestilfælde, hvor Brugsretten kan overdrages.

Om *Lejerens Konkurs* er der givet visse særlige Regler, der ialfald i Hovedsagen ogsaa finder Anvendelse, hvis Lejeren dør og hans Bo behandles som Gældsfragaalesbo. Se herom ndfr § 3.

Bortset fra dette Tilfælde antages der ved *Lejerens Død* at gælde den Regel, at Arvingerne indtræder i Lejemaalet med den Forandring, at hver af Parterne kan opsiges det med sædvanligt eller passende Varsel, hvis det er indgaaet paa længere Tidsvilkaar.

Jfr. *Lassen* II § 90.III. Dette er ogsaa Hovedreglen efter Lejel § 65.1°, hvortil Juristen 1938 B.205, 1940 B.238, jfr. derom ndfr § 3.III. Efterlevende *Ægtefælle* har dog en videre Ret. Bestemmelsen herom er blevet anvendt analogt paa visse Lejemaal udenfor Lejel, se U 1943.681 og 1196. L 55 23 Marts 1937 § 12.2° giver ogsaa en *Livsarving* en vis Ret til at overtage et Lejemaal, der beskyttes ved Loven.

Lejel §§ 65 og 66 giver iøvrigt en Del særlige Regler til Fordel for Lejerens *Ægtefælle*, ogsaa bortset fra Dødsfald.

De særlige Regler om visse Huse paa Landet omtales ndfr i § 5.III.A.

V. Misligholdelse fra Udlejerens Side.

I de fleste Retninger gælder om Misligholdelse fra Udlejerens Side lignende Regler som om Misligholdelse fra en Sælgers Side.

1. Faren for Lejegenstanden.

Udlejeren bærer Faren (Risikoen) for Lejegenstandens hændelige Undergang eller Forringelse. Heri ligger, at Lejegenstandens hændelige Undergang eller Forringelse betragtes som en Misligholdelse, der bevirker, at Lejeren kan hæve Lejemaalet eller kræve forholdsmæssigt Afslag i Lejen. For den Tid, i hvilken Brugen helt er unddraget Lejeren, kan Udlejeren ingen Leje kræve. Er Brugen kun indskrænket, kan Lejen kræves nedsat.

Disse Regler gælder ikke, hvor Lejeren er ansvarlig for Skaden, se U 1909.320.

Tilsvarende Regler maa gælde, hvis Opfyldelse iøvrigt hindres ved hændelige Begivenheder, f. Eks. hvis en udlejet Hest paa Grund af Trafikforstyrrelser ikke kan bringes til det aftalte Leveringssted. Det er den almindelige Regel, at Lejerens Adgang til at hæve Kontrakten eller kræve forholds-

mæssigt Afslag i Lejen ikke er betinget af, at Ikkeopfyldelsen kan tilregnes Udlejeren eller hans Folk. I denne Retning staar Lejeren ligesom en Køber, jfr. Alm.Del 106.

Lejelovens Regler stemmer i Hovedsagen hermed, se om Risikoen Lejel § 13 og § 39 og iøvrigt §§ 15—22. Se dog om Adgangen til at hæve Kontrakten Lejel § 16.1°, 2. Pkt. og § 22.2°, 2. Pkt.

Udtrykket »*hæve Kontrakten*» eller »*Lejemaalet*» bruges her paa samme Maade som »*hæve Købet*» i Kbl, se herom Alm.Del 99 og Køb § 8.II. At en Part benytter sin Ret til at erklære, at Lejekontrakten ikke skal opfyldes in natura, afskærer ham ikke fra at kræve Opfyldelsesinteressen, hvis iøvrigt Betingelserne herfor er til Stede. Hvor han benytter denne Ret, siges han at hæve Kontrakten (Lejemaalet) og kræve Erstatning.

2. Ved *Forsinkelse og anden Ikke-Erlæggelse* er der en vigtig Forskel, der staar i Forbindelse med, at Udlejerens Ydelse er vedvarende. I de typiske Tilfælde, hvor Brugen lejes for et vist Tidsrum, medfører enhver Forsinkelse med Overgivelsen af det lejede, at Lejeren *gaar Glip af en Del af Brugen*. Det samme gælder, naar Udlejeren eller hændelige Begivenheder senere berøver ham Brugen i noget af Lejetiden. I alle saadanne Tilfælde har Lejeren Ret til at *kræve forholdsmæssigt Afslag* i Lejen. Hvis han foretrækker det, kan han gaa den Vej at hæve Lejemaalet, naar Betingelserne herfor er til Stede, altsaa navnlig naar Misligholdelsen er væsentlig.

Om Lejerens Adgang til at hæve Kontrakten gælder der lignende Regler som ved Køb. Det maa navnlig som Hovedregel antages, at Udlejerens *væsentlige Misligholdelse* giver Lejeren Ret til at hæve Kontrakten, selv om Misligholdelsen ikke kan tilregnes Udlejeren eller hans Folk, jfr. Alm.Del 106.

Lejel.s Regler stemmer i Hovedsagen hermed, men ikke helt, som det fremgaar af § 16.1°, 2 Pkt og § 22.2°, 2 Pkt.

Hvis Lejemaalet allerede *var traadt i Virksomhed, før det blev hævet*, kan den Brug, Lejeren har haft før Ophævelsen, jo ikke gives tilbage, og det maa i Almindelighed føre til, at Lejemaalet kun kan hæves for Fremtiden.

Se om saadan »*delvis Ophævelse*» Alm.Del 113 f. Det er dog omtvistet, om man ikke bør give den Part, der hæver Kontrakten, Adgang til at kræve sig stillet økonomisk, som om Forholdet blev hævet helt. Se herom Alm.Del 115 ff med Henvisninger.

Naar en Part faar Ret til at hæve et Lejemaal, der er tiltraadt, maa han efter Omstændighederne kunne gaa den Vej at opsig det til en bestemt

nærforestaaende Dag, i Huslejeforhold f. Eks. til første Flyttedag, se U 1914.545, 1907.856 sml. 1912.826.

Lejel giver spredte Regler om Tilfælde af Ikke-Erlæggelse i § 13 (Lejegenstanden ødelagt ved Ildsvaade eller anden Ulykke), § 16 (det lejede ikke rettidig rømmet af tidligere Indehaver) og § 22 om Leje angaaende Hus, som ikke var fuldført ved Aftalens Indgaaelse. For at afværge Misbrug fra Udlejerens Side bestemmes det her bl. a., at Lejemaalet, indtil det lejede er rede til Indflytning, til enhver Tid kan hæves af Lejeren, dersom der ikke i Lejeaftalen er fastsat en bestemt angiven Dag for Lejemalets Begyndelse. Iøvrigt søger § 22 ved forskellige Regler at gøre Retsstillingen klarere. §§ 16 og 22 er ufravigelige.

Hvis Udlejeren i Anledning af en uvæsentlig Misligholdelse fra Lejerens Side uberettiget erklærer Lejemaalet for ophævet (efter at det er tiltraadt), men ikke samtidig lader Lejeren sætte ud, er det antaget, at Lejeren maa kræve Lejemaalet fortsat og undgaa væsentlig Misligholdelse fra sin Side, se U 1917.602. Han kan ikke uden videre flytte og kræve Erstatning.

3. Med Hensyn til *Mangler ved Lejegenstanden* kommer der nogle Særegenheder frem.

Hvis Mangelen ved det lejede kan afhjælpes, kan Lejeren i Almindelighed kræve den afhjulpet, medmindre det drejer sig om noget, som falder ind under hans egen Vedligeholdelsespligt. Er Mangelen opstaaet efter Kontraktens Indgaaelse, kan Skaden dog være saa stor, at Udlejeren ikke er forpligtet til at afhjælpe den.

Se herom foran under II.B.1.

Naar en Mangel kan afhjælpes uden altfor store Ulemper, kan Lejeren paa den anden Side som Regel ikke hæve Lejemaalet, medmindre han forgæves har opfordret Udlejeren til at fjerne Mangelen.

Hvis Lejeren med Rette har krævet en Mangel afhjulpet, men Afhjælpning ikke er sket inden rimelig Tid, maa Lejeren som oftest have Ret til at afhjælpe Mangelen for Udlejerens Regning.

Det kan dog kun gælde indenfor rimelige Grænser. Endnu snævrere er Reglen i OR § 256.2°.

Dernæst kan man kun i begrænset Omfang gennemføre den Sætning, at Misligholdelsesbeføjelser udelukkes, *naar Mangelen var synlig ved Aftalens Indgaaelse*, jfr. Alm.Del S. 51. I vidt Omfang maa en Lejer have Ret til at forudsætte, at Udlejeren vil afhjælpe foreliggende Mangler. Det er særlig klart, hvor Kontraktsgenstanden

endnu ikke var færdig, da Aftalen blev indgaaet. — I dette Tilfælde maa det samme iøvrigt antages ved Køb. — Men det maa i Almindelighed ogsaa gælde, naar Mangelen har Karakteren af mangelfuld Vedligeholdelse. Det er ialfald Hovedreglen ved Husleje, jfr. Lejel § 14. Hvis det var synligt ved Aftalens Indgaaelse, at selve det lejedes Konstruktion er uhensigtsmæssig eller mindre god, kan Lejeren derimod som Hovedregel ikke paaberaabe sig det som en Mangel.

Se ogsaa om Fugtighed efter Ombygning U 1925.833 H.

En vigtig Undtagelse herfra gør Lejel § 17, se ogsaa tildels § 19. Iøvrigt giver Lejel nærmere Regler om Mangler i §§ 15, 17—19 og 21.2°, jfr. ogsaa § 22 samt § 39.

Om Betingelserne for Udlejerens Pligt til at betale *Erstatning*, hvor det lejede lider af en Mangel, maa der i Almindelighed gælde lignende Regler som ved Køb. Som Regel er Udlejeren derfor ikke ansvarlig for Skade, som hændelig rammer Lejegenstanden efter Aftalens Indgaaelse. Men hvis Skaden skal afhjælpes af Udlejeren i Kraft af hans Vedligeholdelsespligt, ifalder han selvfølgelig Ansvar ved at forsømme Afhjælpning.

Ansvar for Skade, som paa Grund af en Misligholdelse rammer Lejerens Person eller Gods, maa i Almindelighed være betinget af, at Skaden er hidført ved Culpa fra Udlejeren eller de Folk, han benytter som Hjælpere.

Jfr. herved U 1933.430 H, 1940.228 H, 374, 850, 1942.710 H, 882, 1929.961, 1908.303.

Meget taler for at paalægge Udlejeren Ansvar ogsaa for *Fejl, der begaas af selvstændige Haandværkere*, som han benytter til Vedligeholdelse af eller andre Arbejder paa det lejede. I denne Retning U 1925.994, 1915.286, U 1942.710 H, 1940.850 tager ikke Stilling til Spørgsmaalet. — Jfr. ogsaa 1937.97 H. Se hertil *Christrup* i Nordisk Forsikringstidsskrift 1934.185 ff, Alm.Del 136, Erstatningsret 99. Lejel § 53.2° synes at fastslaa dette Ansvar med Hensyn til Reparations- og Installationsarbejde, jfr. *Frost* i TfR 1944.17 i Note 5. Derimod har Udlejeren ikke Ansvar for andre Lejeres Fejl, jfr. U 1941.472 H.

Enkelte Domme synes endogsaa at paalægge Udlejeren Ansvar for Skade paa Lejerens Gods uden Culpa, men deres Begrundelse er saa knap, at man ikke kan afgøre, hvor vidt de rækker. Saaledes U 1923.665 om Skade ved Tagets Utæthed under en forsvarlig udført Reparation, jfr. ogsaa Præmisserne i U 1928.112 om Udstrømning af Sod fra Skorstenen. Her

forelaa dog sandsynligvis Forsømmelse med Vedligeholdelsen. U 1940.374 om utæt Tag følger Culpareglen.

Lejel stemmer i Hovedsagen med almindelige Regler, se navnlig § 13, § 15.3°, § 16.1°, § 39. Særlige Regler er dog givet i § 19.1° og § 22. Se ogsaa om § 53.2° ovfr.

4. Om *Vanhjemmel* maa der endelig gøres nogle Bemærkninger. I de sædvanlige Tilfælde, hvor Lejerens Ret kan opnaa Omsætningsbeskyttelse, jfr. foran under I, hører det med til rigtig Opfyldelse, at Udlejeren skaffer Lejeren omsætningsbeskyttet Ret til Brugen. Forsaauidt Omsætningsbeskyttelse er afhængig af Tinglysning, behøver Udlejeren dog kun at tilvejebringe det fornødne Grundlag, saaledes at Lejeren kan lade Tinglysning foretage.

Naar Udlejeren overdrager det lejede til Trediemand, er han i alle Tilfælde forpligtet til at paalægge Erhververen at respektere Lejerens Rettigheder ifølge Lejekontrakten og mulige senere Aftaler om Retsforholdet, f. Eks. Forudbetaling af Leje. Gør Overdrageren ikke det, og fører det til, at Erhververen fortrænger Lejerens Ret, ifalder Udlejeren Vanhjemmelsansvar. Dette antages at gælde, selv om Lejeren kunde have sikret sig ved Tinglysning.

Jfr. *Grundtvig* i TfR 1903.60 f. Saaledes ogsaa norsk Praksis, se *Jens Gram* Norsk Husleierett 23. Gram antager derimod S. 14, at Sælgeren af en Ejendom i Almindelighed vedbliver at være forpligtet som Udlejer ved Siden af Erhververen, jfr. herom ndfr under VII.

Hvis der ikke skal stiftes en egentlig Brugsret, men Lejeren kun skal have en begrænset Adgang til Brug af en fast Ejendom, kan det næppe uden videre antages, at Lejeren har Krav paa at faa en saadan Ret tinglyst. Hvis Kontraktsforhandlingerne ikke giver Holdepunkter for Spørgsmaalets Besvarelse, maa Afgørelsen bero paa, hvad der er en rimelig Ordning efter Forholdets Beskaffenhed, derunder dets Varighed.

Naar Lejeren ikke faar den Retsstilling, som efter det udviklede tilkommer ham, foreligger der *Vanhjemmel*. *Vanhjemmel* kan ogsaa bestaa i, at Trediemand har en begrænset Ret, som er til Hinder for Lejerens Brug. At Lejeegenstanden er pantsat, vil derimod som Regel ikke være en Misligholdelse. Naar det drejer sig om en egentlig Brugsret over fast Ejendom, stiftet paa sædvanlige Tidsvilkaar, kan Lejerens Ret jo overhovedet ikke fortrænges af Panthaverne, jfr. TL § 3.1°. Men selv om Lejeretten skal tinglyses for at faa Omsætningsbeskyttelse, er det, bortset fra særlige Aftaler og Forudsætninger, næppe en Misligholdelse, at det lejede var pantsat. Noget andet maa dog gælde, naar der ved Lejekontraktens Indgaaelse

var aktuel Fare for, at Lejeren vilde blive fortrængt af en Panthaver. Og Udlejeren maa i alle Tilfælde blive ansvarlig, hvis en Panthaver senere søger Fyldestgørelse i Ejendommen og fortrænger Lejeren. Om al Slags Leje kan man opstille den Hovedregel, at der foreligger Vanhjemmel, hvis Lejerens Ret fortrænges, ved at Trediemand udøver en Ret over det lejede, jfr. Lejel § 20.

Saaledes endog U 1917.500 i et Tilfælde, hvor Udlejeren var Brugsant-haver og tilkendegav dette.

Erstatning for Lejerens Tab ved Vanhjemmelen maa Udlejeren i Almindelighed svare, selv om intet kan lægges ham til Last, se Alm.Del 148 ff, jfr. dog 139.

Se fremdeles Lejel § 20 og § 19.1^o.

Hvem Vanhjemmelskravene haves imod, naar det lejede er overdraget til en Trediemand, omtales ndfr under VII.

5. *Anteciperet Misligholdelse.*

Hvis det efter Kontraktens Indgaaelse viser sig, at *Udlejeren mangler Betalingsevne*, kan Lejeren gaa frem efter Grundsætningen i Kbl § 39, hvis hans Ret ikke er tilstrækkelig sikret ved almindelige Retsregler, hvad den som oftest er, jfr. Alm.Del 191. Om Udlejerens Konkurs gælder de almindelige Regler for gensidige Kontrakter, se derom Alm.Del § 18.III.

Ogsaa anden Fare for Misligholdelse fra Udlejerens Side kan efter Omstændighederne give Lejeren Ret til at holde sin Ydelse tilbage, jfr. U 1916. 470.

VI. *Lejerens Misligholdelse og Fordringshavermora.*

A. Hvis Lejeren misligholder sine Forpligtelser eller overskrider sin Brugsbeføjelse, maa almindelige Grundsætninger om Misligholdelse anvendes.

Udlejeren kan derfor *hæve Lejemaalet*, naar Misligholdelsen er væsentlig, hvortil ofte kræves, at Udlejeren forgæves har forlangt den bragt til Ophør.

Det har været meget almindeligt, at Lejekontrakter gav Udlejeren Ret til at hæve Kontrakten ved enhver Misligholdelse fra Lejerens Side eller ialfald ved enhver Forsinkelse med Betaling af Leje. Samtidig blev det gerne bestemt, at Udlejeren trods Ophævelsen kunde kræve Leje betalt til det Tidspunkt, da Lejemaalet vilde være ophørt eller kunde være bragt til Ophør ved Opsigelse. Hvis Udlejeren paaberaaber sig en saadan Vedtagelse, men det findes aabenbart urimeligt, om Lejeren skulde svare fuld Leje, kan Beløbet nedsættes i Medfør af Aftl § 37.1^o.

Praksis har vist Tilbøjelighed til at se bort fra saadanne Vedtagelser i særlige Misligholdelsestilfælde, se U 1913.241 H, 1914.959.

Se fremdeles om Tilfælde, hvor Udlejeren tøver med at hæve Kontrakten, U 1909.805, sml. 1912.475.

Ogsaa iøvrigt har Praksis været tilbøjelig til ikke at gennemføre saadanne Kontraktsbestemmelser strengt efter Ordene, men at frakende Udlejeren Ophævelsesret, hvor der forelaa særlige undskyldende Omstændigheder og Undladelsen af at betale ikke viste manglende Betalingsevne.

Jfr. som Eksempler herpaa U 1919.375, 742, 844, 1923.811, men som Eksempler paa Misligholdelse, der ikke kunde passere, U 1926.247 H, 1923.252 H (TfR 1924.43). Særlig klart er det, at Kontraktsbestemmelserne ikke bør gennemføres, hvor Udlejerens egen Adfærd afgiver Undskyldningsgrund, se U 1920.110 H, 1931.1107, jfr. ogsaa 1920.233 H.

Se iøvrigt *V. Meyer* i U 1918 B.98 ff, *Lassen I* § 76 ved Note 5x, *Wallenburg* Leje-Lovene af 23 Marts 1937 S. 75.

Lejeloven giver for sit Omraade ufravigelige Regler i §§ 67—71, der fastslaaar Betingelserne for Ophævelse af Lejemaalet og begrænser Udlejerens Ret til at kræve Leje for Fremtiden.

Se hertil om Forsinkelse med Betaling U 1938.1106, 1124, 1944.355, 560.

Erstatningsansvar ifalder Lejeren iøvrigt efter almindelige Regler om Ansvar i Kontraktforhold. Overskrider han sine Brugsbeføjelser, f. Eks. ved uberettiget Fremleje, svarer han efter *casus mixtus-Reglen* for al deraf flydende Skade, jfr. DL 5—8—7 samt Lejel § 46 og Alm.Del § 12.VI.B.

Lejel § 40 fastslaaer, at Lejeren ogsaa har Ansvar for Skade, som ved Vanrøgt eller Forsømmelse forvoldes paa det lejede af hans Husstand eller *andre Personer, som af ham har faaet Adgang til det lejede*. Bestemmelsen i Lejel § 72.1° i Slutningen kan ikke antages at paalægge Lejeren Ansvar for Skade udover, hvad der følger af de øvrige Regler, jfr. U 1945.193. Se iøvrigt U 1944.646. (Ansvar for Løbesod, vidtgaaende) og fra ældre Ret U 1917.395 H (TfR 1918.83). Om Skade, som Udlejeren havde paataget sig at forsikre imod, se U 1943.1051 (lejet Hest døde).

B. *Lejerens Insolvens.*

Hvis det, inden Lejeren har faaet Tingen overgivet, viser sig, at Lejeren mangler Betalingsevne, kan Udlejeren efter Omstændighederne gaa frem efter Grundsætningen i Kbl § 39, og det kan han formentlig, selv om Lejekravet er privilegeret. Naar Lejen betales forud, har Spørgsmaalet dog ikke stor Betydning.

C. Der kan ikke opstilles en almindelig Regel om, at Lejeren har *Pligt til at modtage det lejede* eller til at udøve Brugen. Men i visse Brugsforhold er Udlejerens Interesse i, at Lejeren overtager Brugen, saa stor, at Lejeren maa antages at blive forpligtet dertil, naar andet ikke er aftalt. Det maa vistnok være Reglen, naar en Landbrugs-ejendom udlejes, og det gælder ifølge Lejel § 64 om Leje af Butikker eller Beværtningslokaler. I saadanne Tilfælde maa sædvanlige Misligholdelsesvirkninger indtræde, naar Lejeren ikke overtager Brugen.

Jfr. Alm.Del 228. Det samme maa gælde, naar en bestaaende Erhvervs-virksomhed bortforpagtes, jfr. *Oser* foran Art. 253. Ved Forpagtning af Landbrugsejendomme er Forpagteren formentlig som Regel forpligtet til at drive Ejendommen forsvarligt. Sml. om en Frugtplantage U 1931.442 H.

Udenfor de nævnte særlige Tilfælde indtræder der lignende Virkninger, naar Lejerens Adfærd er en væsentlig Misligholdelse af Kontrakten, f. Eks. hvor den giver Grund til at antage, at han ikke vil betale Lejen, efterhaanden som den forfalder. Hvis Udlejeren gør Brug af sin Beføjelse til at hæve Lejemaalet, kan han tillige straks kræve Erstatning for sit Tab ved Forholdets Afbrydelse.

Lejel § 67 Nr. 6 giver Udlejeren Ret til at hæve Lejemaalet, hvis Lejeren endeligt fraflytter det lejede i Utide uden at have truffet fornøden Aftale med Udlejeren. Hæver Udlejeren efter denne Regel Lejemaalet, maa Lejel §§ 68—69 anvendes.

Hvis Udlejeren ikke hæver Kontrakten, maa han holde det lejede til Lejerens Disposition i Lejetiden og kan til Gengæld kræve den aftalte Leje. Først naar Lejetiden er udløbet, bortfalder Udlejerens Pligt, jfr. Alm.Del 217.

Om Tilfælde, hvor Ejeren uberettiget disponerer over den tomme Lejlighed, se U 1910.943 H, jfr. ogsaa 1912.509.

Ved Leje af *Løsøre* maa Udlejeren vistnok i Almindelighed have Ret til at raade over Brugen for Lejerens Regning, jfr. Analogien af Kbl § 34.

Retsstillingen maa dog blive anderledes, hvis Lejeren tilkendegiver Udlejeren, at han overhovedet ikke mere vil eller kan benytte det lejede, eller hvis Forholdene gør det klart for Udlejeren, at enhver Brug fra Lejerens Side er udelukket. I saa Fald maa Lejeren være stillet, som om han havde opsagt Lejemaalet. Udlejeren kan derfor højst kræve Leje for Tiden indtil det Tidspunkt, til hvilket Lejeren kunde have opsagt det lejede. Og Udlejeren maa have Ret

til at udelukke Lejeren fra Brugen og gøre den frugtbringende paa anden Maade. Hvad Udlejeren indvinder herved, maa gaa af i Lejen, naar modstaaende Aftale ikke er truffet.

Hvad Udlejeren sparer ved Forholdets Afbrydelse, maa ligeledes gaa af i Lejejdelsen, jfr. U 1942.1017 om Varmebidrag.

Disse Begrænsninger i Udlejerens Krav kan maaske ikke gøres i København. Ifølge Pl 2 Okt. 1754 § 4 skal en Lejer, der ikke vil flytte ind, lige fuldt betale den aftalte Leje. Denne Bestemmelse bør dog ialfald begrænses til Lejen for det Halvaar, der begynder med den aftalte Indflytning. — Man har sikkert haft de sædvanlige Lejemaal paa Opsigelse for Øje, jfr. Pl.s §§ 1 og 2. — I Lejen for det første Halvaar vil der efter almindelige Regler intet blive at fradrage under normale Boligforhold, da Lejligheden oftest først vil kunne udlejes paany fra næste Flyttedag.

Ialfald naar Lejeren i sine Forhold har haft rimelig Grund til at fratræde Lejemaalet, taler overvejende Grunde vistnok ogsaa for, at Lejeren kan kræve fradraget, hvad Udlejeren kunde have faaet i Leje ved sædvanlige Bestræbelser for Genudleje, jfr. Alm.Del 227.

Sml. U 1940.530. Fradrag blev ikke anerkendt ved D i Juristen 1941 D.48, hvilket kan bero paa, at Lejeren ikke gik ind paa et rimeligt Forslag fra Udlejeren, og heller ikke ved Juristen 1939 D.161, men her havde Lejeren ikke givet nogen Grund for sin Flytning, og Dommen har maaske lagt Vægt herpaa. Dommen antager med Rette, at Reglen i Lejel § 68 ikke gælder i slige Tilfælde. Imod Fradrag ogsaa *Jul. Lassen* II 148, hvorefter Udlejeren ogsaa kan gaa den Vej fremdeles at holde det udlejede til Lejerens Disposition og efterhaanden kræve fuld Leje indtil det Tidspunkt, til hvilket Forholdet efter Aftalen skulde ophøre, eller til hvilket lovlig Opsigelse fra Lejerens Side kunde gives, dog med Afdrag af det, som tilbydes ham for lignende Brug fra Trediemands Side, og som han afslaar.

Samtidig med Lejerens Fordringshavermora foreligger der ofte en Misligholdelse fra Lejerens Side, f.Eks. Undladelse af at betale Afgift eller af at dyrke den lejede faste Ejendom paa behørig Maade, eller dog Bebudelse af (anteciperet) Misligholdelse; Udlejeren har i saa Fald Valget mellem at følge de ovenfor anviste Veje eller gaa frem efter Misligholdelsesreglerne.

At Lejerens Forhold uden hans Skyld hindrer ham i at benytte det lejede, medfører som Hovedregel ikke, at han faar Adgang til at frigøre sig for sine Forpligtelser.

Om Bestilling af Sommerophold i et Pensionat er det dog ved U 1940.530 antaget, at Bestillingen kan annulleres uden Ansvar i hvert Fald, naar det sker med passende Varsel og af fyldestgørende Grund. Noget lignende maa antages om almindelig Bestilling af Hotelværelse. Dommen bygger

paa *Forudsætningssynspunktet*, og dette maa ogsaa ved andre Lejeforhold i særlige Tilfælde kunne medføre Lejerens Frigørelse.

VII. *Overdragelse af det lejede.*

Udlejeren har som Regel Ret til at overdrage Ejendomsret over Lejegenstanden, men han er i saa Fald forpligtet til at sørge for, at Erhververen bliver pligtig at respektere Lejekontrakten.

Om Tilfælde, hvor Udlejeren ikke har gjort dette, se foran under I.B og V.4.

Ved Overdragelse af Ejendomsretten over det lejede opstaar det særlige Spørgsmaal, hvorledes det fremtidig gaar med Udlejerens Pligter og Lejerens Beføjelser i Anledning af Misligholdelse fra Udlejerens Side.

Hvis Lejekontrakten efter Ejerskiftet misligholdes fra Udlejerens Side, være sig af Overdrageren eller af Erhververen, maa Erhververen ialfald finde sig i, at Lejeren udøver de Misligholdelsesbeføjelser, der hviler paa *Forudsætningssynspunktet*. Lejeren kan derfor efter Omstændighederne hæve Kontrakten eller kræve forholdsmæssigt Afslag i Lejen. Men ogsaa det personlige *Ansvar for Udlejerpligternes Opfyldelse maa for en stor Del gaa over paa Erhververen*. Det er den hensigtsmæssigste Ordning, at de typiske Udlejerpligter paahviler Ejeren, da han enten alene eller dog lettest kan opfylde dem. Hvis man lod Overdrageren vedblive at være ansvarlig, vilde der opstaa en uheldig Utryghed for Ejendomssælgere, og det kunde tænkes at hemme Omsætningen af Ejendomme. Og Lejernes Interesser kræver ikke Overdragerens Ansvar opretholdt. Tværtimod er det ogsaa gennemsnitlig bedst for dem, at Pligterne paahviler Ejendommens Ejer. Derfor maa det antages, at det i Aftalen om Overdragelse af Ejendommen kan bestemmes, at Pligterne skal gaa over paa Erhververen. Og hvis Aftalen intet indeholder om Spørgsmaalet, maa det betragtes som et *naturale negotii*, at Erhververen skal overtage de normale Udlejerpligter og de særlige Pligter, som han har faaet Oplysning om eller maatte forudsættes at kende.

Andre særlige Pligter kan man ikke paalægge Erhververen uden videre i Kraft af Erhvervelsen. Men naar han faar — eller burde have faaet — Kendskab til en særlig Udlejerpligt, maa han formentlig blive forpligtet til at opfylde den, hvis han ikke meddeler Lejeren, at han ikke vil paatage sig Pligten. Erklæring herom maa Erhververen afgive uden ugrundet Op-

hold og ialfald, inden han modtager Leje, jfr. U 1941.623. Lejen betales jo i Henhold til Kontrakten med Overdrageren, og ved at modtage Betaling maa Ejeren blive forpligtet til at opfylde Kontrakten fra sin Side. Dette kan støttes paa den Grundsætning, der er nævnt i »Aftaler« § 37.II.3.

De Udlejerpligter, der herefter gaar over paa Erhververen, antages at være de *fremtidige Pligter, hvis Opfyldelse nødvendig eller naturlig forudsætter Herredømmet over den udlejede Ting*. Dertil hører ialfald Pligten til at sikre Lejeren uforstyrret Raaden over Tingen, Vedligeholdelsespligten og Pligt til at godtgøre Lejeren Forbedringer af Lejegenstanden ved Lejemaalets Ophør, hvor Udlejeren har en saadan Pligt.

Formentlig maa samme Regel gælde om det Vanhjemmelskrav, som tilkommer Lejeren, naar han fortrænges af en ældre Panthaver, efter at Ejendommen er solgt af den oprindelige Udlejer og Pantegælden overtaget af Erhververen. Herfor *Axel Bang* i Juridisk Forenings Aarbog for 1901—02.29 ff, *Grundtvig* i TfR 1903.60 ff, *Jul. Lassen* i Lærebog i Obligationsrettens specielle Del (1912) § 90.IV.2, *Vinding Kruse* Tinglysning 135 Note 6.

Et andet Eksempel fra Praxis er U 1919.792. U 1937.430 om Ansaret for Skade paa Lejerens Person paa Grund af Mangler ved det lejede er uklar.

Overdrageren maa dog vedblive at være ansvarlig for Misligholdelse, der er sket, mens Pligterne paahvilede ham, og det maa gælde, selv om Misligholdelsen først opdages efter Ejerskiftet. Og særlige Pligter, der gaar ud over det normale, maa Overdrageren formentlig vedblive at være ansvarlig for, indtil det er bragt paa det rene, at Pligten paahviler Erhververen.

VIII. Lejeforholdets Ophør.

A. Ved Udløbet af Lejetiden ophører Lejeforholdet. Deri ligger navnlig, at Lejerens Brugsret ophører, og at der ikke mere paaløber Leje. Men Pligt til at betale resterende Leje og de Forpligtelser, der udspringer af tidligere Misligholdelse, falder selvfølgelig ikke bort.

Lejetiden kan i de fleste Lejeforhold bestemmes frit ved Aftalen. Det kan være aftalt, at Lejeforholdet skal vedvare en bestemt Tid eller indtil en eller anden Begivenhed. I saa Fald ophører Lejemaalet uden Opsigelse, naar Lejetiden er forløbet eller Begivenheden indtraadt.

Undtagelse herfra er dog gjort ved enkelte særlige Lovbestemmelser, se navnlig om Husmandsbrug ndfr § 5.III.A.

Naar et Lejeforhold er indgaaet uden Aftale om Tidsvilkaarene, maa det i Almindelighed antages indgaaet paa de Tidsvilkaar, der

er sædvanlige for saadanne Lejeforhold, og hvis Sædvane ikke kan oplyses, paa Opsigelse med sædvanligt eller passende Varsel.

Ifølge Lejel § 9.1^o kan enhver af Parterne opsiges Lejemaal, der ikke er indgaaet for et bestemt Tidsrum. Regler om Opsigelsesvarslet giver Lejel § 10. Herefter maa en Vedtagelse om $\frac{1}{2}$ Maanedes Varsel sikkert fortolkes i Overensstemmelse med Lejel § 10 Nr. 2. Afgørelsen i U 1906.868—69 maa derfor anses som forældet. Se iøvrigt ndfr S. 38. Naar Varslet er en eller flere Maaneder til den 1ste i en Maaned, maa en Opsigelse, der kommer frem den 1ste, i Almindelighed være rettidig, jfr. U 1940.1100, *Kaarsberg og Götzsche* 27 og 29 med Note.

Om Leje af Grund til Sommerhus U 1940.100 (e. O. uopsigelig).

Opsigelse kan foretages, saasnart Kontrakten er afsluttet, men den kan ikke gaa ud paa, at Brugsforholdet slet ikke skal træde i Virksomhed. Den kan tidligst bringe Forholdet til Ophør, naar een Lejeperiode er forløbet.

Pl 2 Okt. 1754 § 4 kan ikke antages at være i Strid med det anførte.

Vedtagelse om en vis Tids *Uopsigelighed* kan efter Omstændighederne udledes af, at der træffes Aftale om Lejevilkårene for et fremtidigt Tidsrum, se U 1919.524 H med Henvisninger, 1898.512.

En Aftale om, at Opsigelse ikke kan ske inden en vis Tid, maa i Almindelighed antages kun at gaa ud paa, at der ikke kan opsiges saaledes, at Lejemaal skal ophøre forinden. Jfr. U 1910.306, 1909.477, 1908.919, 1898.512 — men som Eksempel paa Tilfælde, hvor Ordene antoges at gaa videre U 1917.715.

Der kræves ingen særlig Form for Opsigelsen og dens Forkyndelse, men ofte vedtages det, at Opsigelse skal ske skriftlig, jfr. herom U 1919.907. Forkyndelsen maa ske paa passende Tid og Sted. En særlig Regel om, hvem Opsigelse kan ske til, naar Lejekontrakten er tinglyst, giver TL § 29.1^o.

En Opsigelse med for kort Varsel foretaget i god Tro kan blive gyldig, naar den anden Part forholder sig passiv, jfr. U 1933.130, 1936.617. Beror Opsigelsens Forsinkelse paa Modtagerens Forhold, maa der i Almindelighed ses bort fra Forsinkelsen, jfr. U 1909.746, hvis Begrundelse dog gaar for vidt ved at bygge paa, at Forsinkelsen ikke kunde *tilregnes* Lejeren. Se ogsaa U 1917.524.

B. Før de nævnte Tidspunkter kan Lejeforholdet navnlig bringes til Ophør, *naar en relevant Forudsætning brister*. Der er ovfr S. 9, 15 f, 20 f og 23 f nævnt Eksempler herpaa. Ændringer i Parternes Forhold er i Almindelighed ikke relevante, og heller ikke Forandringer i de økonomiske Forhold eller Skattelovgivningen, men i langvarige

Forhold vil man dog snarere tillægge saadanne Forandringer Relevans end ved Købekontrakter.

Om et særegent Forhold U 1942.139. Om Stillingen efter Lejel se ndfr § 4.II.B.

IX. Særlige Retsmidler.

1. Naar Udlejeren ikke i rette Tid giver Lejeren Adgang til Besiddelsen af den lejede faste Ejendom, kan Lejeren lade sig *indsætte i* Besiddelsen ved Fogden. Omvendt kan Udlejeren, naar han har Ret til at faa det udlejede i sin Besiddelse, som Regel opnaa dette ved en *Udsættelsesforretning*. Se herom Rpl § 609 og *Munch-Petersen* Tvangsfuldbyrdelse 255ff, 261.

2. *Udlejerens Krav paa Leje* af faste Ejendomme er *undertiden privilegeret* i Tilfælde af Konkurs og Udlæg, KL § 33, se herom nærmere *Munch-Petersen* Skifteretten 87 f. Retspraksis antager, at *Privilegiet for Leje* af Beboelsesværelser og andre Lokaler efter KL § 33 Nr. 2a *omfatter* ikke blot Leje i egentlig Forstand (d. v. s. Vederlaget for den Brug, som virkelig lovlig er holdt aaben for Lejeren), men *ogsaa* den *Erstatning*, som maatte tilkomme Udlejeren for Forholdets Afbrydelse, naar han har hævet Lejeforholdet.

Der tillægges Udlejeren, der hæver Forholdet, Privilegium for »Leje« indtil det Tidspunkt, til hvilket Forholdet kunde opsiges med sædvanligt Varsel, se f. Eks. U 1905 B.226 H og 1902 B.142 H, og det endog naar han fra en ny Lejer for samme Tidsrum har oppebaaret Leje, som han ifølge Vedtagelse ikke er pligtig at fradrage, U 1911.15 H og 1912.232 H.

Om en særlig Gruppe Tilfælde, hvor Praksis ikke giver Privilegium, henvises til § 3.II ndfr.

3. Udlejeren har ikke uden særlig Vedtagelse nogen Panteret over Lejeren Ejendele, og Tilbageholdsret over dem har han ialfald kun, naar de er betroet i hans Værge. Efter Rpl § 612 vil den Omstændighed, at Lejeren flytter bort med sine Ejendele, ikke sjælden give Udlejeren Ret til at gøre Arrest for uforfaldne Fordringer.

§ 3.

Lejerens Konkurs.*I. Reglen i KL § 17.*

Om Lejerens Konkurs er der givet nogle særlige Regler i *KL § 17*, der gælder om *Leje* (og Forpagtning) *af urørlige Ting*. Hovedreglen er, at Boet fra Konkursens Begyndelse indtræder i Fallentens Sted, »for saa vidt ikke Retshandelen indeholder afvigende Bestemmelser«. Ifølge Stk. 2 kan dog saavel Boet som Udlejeren opsige Forholdet med sædvanligt Varsel til almindelig Fardag, men den opsigende bliver da pligtig at skadesløsholde Medkontrahenten.

Reglen forstaas saaledes, at *Konkursboet uden videre indtræder i Lejemaalet*. Der kræves hverken Erklæring fra Boet eller Forespørgsel til Boet, og Boet indtræder i Fallentens Sted, selv om det ikke ønsker det og overhovedet ikke benytter det lejede. Det er en afgørende Forskel fra den almindelige Regel i *KL § 16*, men der er forskellige Grunde, der taler for en »tvungen« Indtræden i Lejemaal angaaende fast Ejendom. Naar Lejeren har tiltraadt Lejemaalet før Konkursen, vilde Boet efter Reglen i *KL § 16 Nr. 1* ikke faa nogen Tid til Overvejelse. I de fleste Tilfælde kan den faktiske Benyttelse af det lejede ikke bringes til Ophør øjeblikkelig og Udlejeren heller ikke straks udnytte Tingen paany. Gennemsnitlig er det i alles Interesse, at der sikres en rimelig Afviklingsfrist.

Naar § 17 lader Boet indtræde i Lejeforhold vedrørende fast Ejendom, selv om Lejerens Ret er uoverdragelig, sker det selvfølgelig først og fremmest for at undgaa Tab for Konkursboerne. Men da Konkurs er en forholdsvis sjælden Begivenhed, vil Reglen sikkert heller ikke virke hemmende paa Udlejningsvirksomheden. Der er mest Grund til at kritisere, at Boets Indtræden kan udelukkes ved en Bestemmelse i Kontrakten.

I Praxis er det anerkendt, at Boet ikke har Ret til at nægte at træde ind i Forholdet. Det er ogsaa den naturligste Forstaaelse af Lovordene og den eneste Fortolkning, der giver fornuftig Baggrund for Bestemmelsen i Stk. 2 om Ret til at opsige Forholdet med sædvanligt Varsel. Desuden taler praktiske Grunde, som ovenfor nævnt, for denne Løsning. Heroverfor kan det ikke faa afgørende Betydning, at Konkurslovens Forfattere ikke synes at have gjort sig klart, at det drejede sig om en tvungen Indtræden. Af Motiverne

faar man det Indtryk, at Forfatterne overhovedet ikke har været opmærksomme paa Problemet tvungen eller frivillig Indtræden.

Se iøvrigt nærmere *Lassen* II § 90.II.1.

Reglen om, at Boet indtræder i Lejeforholdet, kan dog kun antages at gælde, naar følgende tre *Betingelser* er opfyldt:

(a) at Kontrakten tillægger Lejeren en egentlig Brugsrettighed. Dette er den naturligste Forstaaelse af Ordene.

(b) at Lejeren har tiltraadt Brugen før Konkursen. Dette Krav er anerkendt i flere Domme, se ndfr under II.

(c) at Kontrakten ikke indeholder afvigende Bestemmelser, se § 17.1°.

Naar det siges, at Boet »indtræder«, ligger det nærmest at forstaa det saaledes, at Virkningen iøvrigt maa være den samme som, naar Boet indtræder i en Kontrakt i Medfør af KL § 16 Nr. 1. — Heraf vilde følge, at Boet maatte udrede Lejen som en Masseforpligtelse. — Under Hensyn til, at Tilfældet ikke gaar ind under Ordene i KL § 31, og at Lejekrav i vidt Omfang falder ind under KL § 33 Nr. 2a, har Praxis imidlertid for de Tilfælde, hvor Lejekravet er privilegeret, antaget, at Kravet paa Leje efter Konkursen ogsaa kun er privilegeret. Gennemgaaende kan denne Ordning ogsaa forenes med Udlejernes Interesser.

Her kan navnlig henvises til U 1912.232 H.

Lejemaal, der er indgaaet for længere Tid, undergaar dog ifølge § 17.2° ved Boets Indtræden den Ændring, at de *kan opsiges fra begge Sider med sædvanligt Varsel til almindelig Fardag*. Ved disse sidste Udtryk maa forstaaes Lovgivningens almindelige Regler om Fardag og Varsel.

De Lejemaal, der falder ind under Lejeloven, kan derfor, naar de er indgaaet for længere Tid, opsiges til den første Dag i en Maaned (Lejel § 8) med 3 Maaneders Varsel (Lejel § 10).

Dette maa gælde, selv om Lejemaalet er indgaaet før Lejeloven, se U 1938.716 H. Sædvaner, der afviger fra Lovreglerne, kan herefter ikke tages i Betragtning, ialfald ikke hvis de vilde føre til et længere Varsel end Lejel § 10. Sml. fra ældre Ret U 1915.523, 1914.577.

Hvis en Part benytter Opsigelsesretten, har *den anden Part Krav paa at blive holdt skadesløs* for sin Interesse i Retsforholdets Fort-

sættelse, se § 17.2°. Dette forstaas saaledes, at han kun kan kræve Erstatning for det Tab, han faktisk lider ved Forholdets Afbrydelse, men ikke rejse Krav paa større Erstatning i Henhold til særlig Vedtagelse. En Bestemmelse i Kontrakten om, at Lejeren ved Forholdets Afbrydelse skal betale Leje for en vis Tid, har derfor ingen Virkning overfor Boet, forsaavidt den vilde give Udlejeren mere end Skadesløsholdelse.

Se U 1911.747 H, 1907.680, 1912.401, 1914.123, jfr. dog til Dels 1915.228. U 1912.232 H, som nævnes af *Munch-Petersen* Skifteretten 142, og 1910.290 (1911.15 H ej herom) angaar ikke Opsigelse ifølge § 17.2°.

Udlejers Erstatningskrav efter denne Bestemmelse er kun et simpelt Konkurskrav. Ellers vilde Opsigelsesretten have meget ringe Værdi for Boet. Denne Fortolkning bringer ogsaa § 17 i Harmoni med § 16. Man kan nemlig karakterisere Ordningen efter § 17.1° og 2° saaledes, at Boet ligesom i andre gensidige Kontraktforhold skal kunne nægte at indtræde i Forholdet, men at denne Beføjelse kun skal kunne udøves, ved at Boet opsiger Forholdet med sædvanligt Varsel til almindelig Fardag. Naar Boets Opsigelse betragtes som Udtryk for, at Boet ikke indtræder i Forholdet, stemmer det med KL § 16, at Erstatningskravet bliver et simpelt Konkurskrav.

Saaledes ogsaa U 1886.147 H.

Opsigelse ifølge § 17, Stk. 2 behøver ikke at ske til den første almindelige Fardag, hvortil der efter Konkursens Begyndelse kan gives sædvanligt Varsel.

Naturligvis indtræder Konkursboet kun i Lejeforholdet, som det foreligger ved Konkursens Indtræden. Er Brugsretten overdragelig, kan Boet gøre sig den frugtbringende ved at sælge den, ellers kun ved at fortsætte Brugen eller ved at affinde sig med Udlejeren. Har Udlejeren ved Restancer eller andre Misligholdelser fra Lejers Side faaet Ret til at ophæve Forholdet, har han ogsaa denne Beføjelse overfor Boet. Hvis Udlejeren hæver Kontrakten og fratager Boet Brugen paa Grund af Misligholdelse, der er indtraadt før eller efter Konkursen, kan han i Boet kræve Erstatning, ifølge den S. 27 omtalte Praksis normalt med Privilegium efter KL § 33, se f. Eks. U 1905 B.226 H, 1902 B.142 H, ligesom naar han paa Grund af Misligholdelse har hævet Forholdet før Konkursen.

I § 17.3° og 4° gives der særlige Regler om Livsfæste og de dertil svarende langvarige Forpagtninger. Da de nu har meget ringe Betydning, forbigaaes de.

II. Tilfælde, der falder udenfor KL § 17.

Hvis Boet ikke indtræder i et Lejeforhold angaaende *fast Ejendom*,

fordi Betingelserne for Indtræden efter § 17 mangler, maa KL § 16 anvendes, saafremt Boet overhovedet kan tilegne sig Brugen. Ret hertil har Boet efter almindelige Grundsætninger, naar Brugsretten kan overdrages. Men Praxis synes at tillægge Boet samme Ret i Lejeforhold, som Fallenten ikke havde tiltraadt før Konkursen, men som bortset herfra vilde falde ind under § 17.

Denne Opfattelse er udtrykt i U 1899.31, 1912.324, 1914.468. Saaledes ogsaa *Jul. Lassen* II 173. Direkte fastslaar Dommene kun, at Lejekravet er upriviligeret, naar Boet ikke indtræder i Lejemaalet. Dette sidste er det iøvrigt vanskeligt at forene med den foran S. 27 omtalte Praxis, der giver Udlejerens Privilegium for den Leje, han kan kræve som Erstatning, naar han hæver Kontrakten. Forskellen maa vel nærmest begrundes med, at Boet ellers i de allerfleste Tilfælde ikke kunde staa sig ved at lade være med at indtræde i Lejemaalet. Dette er dog ikke rigtigt. Ved ikke at indtræde i Henhold til KL § 16 opnaar Boet for det første, at Lejen ikke skal udredes som Masseforpligtelse. I længere Forhold undgaar Boet dernæst at blive bundet lige til Lejemaalet ophører efter almindelige Regler. Hvis Boet indtræder i Henhold til § 16, bliver Kravet paa Lejevederlaget et Massekrav, og Boet faar ikke nogen særlig Opsigelsesret, svarende til den, Boet har ifølge § 17.2°.

Hvis Boet ikke indtræder — eller ikke kan indtræde, fordi det ikke har Ret til at overtage Brugen — afbrydes Forholdet ved Konkursen, og Udlejerens maa nøjes med at kræve Erstatning for Afbrydelsen, jfr. Alm.Del 198 f og 202.

Se iøvrigt om disse Forhold *Lassen* II 163 ff.

Hvis Lejeren af en *Løsøregenstand* gaar fallit, maa de almindelige Regler om gensidige Kontrakter anvendes, jfr. Alm.Del § 18.III. Boet kan derfor som Regel kun tilegne sig Brugsretten, hvis den er overdragelig.

III. Gældsfragaelse.

Hvis Lejeren dør og hans Bo behandles som Gældsfragaelsesbo, skal ifølge Skiftel § 44.2° Reglen i KL § 17 anvendes med den Lempelse, der følger af Forholdets Natur. Da Dødsfaldet bortset fra Gældsfragaelse medfører Ret for begge Parter til at opsiges Lejemaalet med sædvanligt eller passende Varsel uden at yde Erstatning, se ovfr S. 15, kan saadan Opsigelse heller ikke medføre Erstatningspligt, hvor Gælden er fragaaet.

For Lejelovens Omraade er dette maaske hjemlet ved § 65.1°, hvis Ord ogsaa omfatter Gældsfragaelsestilfælde. Motiverne synes dog at vise, at man ikke har tænkt paa Gældsfragaelse. Jfr. iøvrigt Alm.Del 202 og Sp.D. 1931 S. 34.

Ved Kontrakter indgaaet før Lejeloven kan det Varsel, der skal gives efter Reglerne om Lejerens Død, ifølge Juristen 1938 B.205 være længere end Varslet efter KL § 17.2°, se om dette U 1938.716 H, der er omtalt S. 27. I saadanne Tilfælde kan der blive Tale om en vis Erstatning for den

hurtigere Opsigelse ifølge § 17, jfr. maaske Juristen 1940 B.238, herom *Kaarsberg og Götzsche* S. 147, *Bent Jacobsen* i U 1941 B.158. Sml. ovfr § 2.IV.

Hvis det antages, at Lejel § 65 omfatter Gældsfragaalestiltælde, maa den efterlevende Ægtefælle kunne gøre Krav paa at fortsætte Lejemaalet under de i § 65 nævnte Betingelser, naar Lejemaalet skulde ophøre efter Opsigelse i Henhold til KL § 17.2°.

§ 4.

Huslejelovgivningen.

I. *Indledning. Historie.*

Leje af Husrum til Bolig eller Erhvervsdrift har stor samfundsmæssig Betydning. Man regner, at henved $1\frac{1}{2}$ Million Mennesker bor til Leje her i Landet. Indtil 1937 fandtes der imidlertid ingen almindelig Lovordning for disse Forhold. Der var givet visse Beskyttelsesregler til Fordel for Brugere af Huse paa Landet. Endvidere bestod der fra ældre Tid Lovbestemmelser om Flyttedage og Opsigelsesfrister. I Forbindelse med Afviklingen af den midlertidige Lovgivning, der var fremkaldt af Knapheden paa Boliger og andre Lokaler i Tiden fra 1916, var der endelig givet Bestemmelser, der søgte at modvirke »Lejeaager«, se herom Sp.D. 1931 S. 40 f.

I Hovedsagen herskede derfor Aftalefriheden. Efterhaanden havde den imidlertid haft uheldige Følger. Udlejerne forlangte i Reglen Lejekontrakter indgaaet skriftlig paa trykte Blanketter, der indeholdt en lang Række Bestemmelser, som aldeles overvejende sigtede til at varetage Udlejernes Interesser. Disse Blanketter var for en stor Del udarbejdede af Grundejerforeninger, og de fastsatte jævnlig Regler, der var ubillige overfor Lejeren. Denne Udvikling hang sammen med, at Lejerne kun i ringe Grad var blevet organiseret. Bolignøden i Aarene omkring 1920 førte dog til stigende Organisering af Lejere, og Erfaringerne under den midlertidige Huslejelovgivning i de samme Aar bidrog til at aabne Almenhedens Øjne for, at der var Trang til en varig Lovordning af hele Huslejeforholdet. En saadan Ordning blev gennemført ved to Love af 23 Marts 1937 nemlig *Lov om Leje* (Nr. 54) og *Lov om Beskyttelse af Erhvervsskønmheder i lejet Ejendom* (Nr. 55).

Begge Lovene hviler i Hovedsagen paa Udkast fra et Udvalg, der i 1934 blev nedsat af Regeringen og i 1935 afgav »Betænkning afgivet af Indenrigsministeriets Huslejeudvalg af 1934«.

II. Lejeloven.

A. Lejeloven af 1937 traadte i Kraft 1 April 1937, L's § 79, der giver enkelte Overgangsbestemmelser.

Hvorvidt Lejel iøvrigt kan anvendes paa ældre Kontrakter, se *Kaarsberg og Götzsche*, 174 ff, U 1942.1018.

Lejel er allerede blevet ændret flere Gange, og under Krigen blev der ved midlertidige Love givet Lejerne en kraftigere Beskyttelse. Ved L 262 29 Maj 1943 blev de særlige midlertidige Bestemmelser indføjet i selve Lejel. Da de fleste af disse Bestemmelser imidlertid kun skulde gælde for Lejemaal om Boliger eller Lokaler, som var eller havde været udlejet den 1 Sept. 1939, (i det følgende kaldt »ældre Lejligheder«) kom Lejeloven til paa en Række Punkter at indeholde et dobbelt Sæt Regler, og Indenrigsministeren blev bemyndiget til at optrykke Loven i to forskellige Udgaver. Dette skete ved de to Bekendtgørelser Nr. 265 og 266 29 Maj 1943. Lovbekendtgørelse Nr. 266 hedder simpelthen »Bekendtgørelse af Lov om Leje« og er en revideret Udgave af de alm. Regler i Lejel. Dens Bestemmelser omtales under B. De særlige Regler for ældre Lejligheder omtales under C.

Ifølge Lov 262 1943 § 4 finder L's Bestemmelser som Regel Anvendelse ogsaa paa Lejeaftaler, der er indgaaet inden dens Ikrafttræden. Denne Regel gælder saavel de Ændringer, der er optaget i Bek 266, som de særlige Regler i Bek 265.

I de sidste Aar har den stigende Boligmangel ført til, at der er givet en Række *offentligretlige Regler til Modvirkning af Bolignøden*.

Nogle af dem er optaget i Lejel (Bek 266 og 265 1943) §§ 73a—73j, med Ændringer i L 254 31 Maj 1945 § 1, jfr. § 4.2°, og L 295 31 Maj 1946 § 1. Disse Regler kan ifølge § 73k bringes til Ophør ved kgl. Anordning.

Uden Kommunalbestyrelsens Samtykke er det ikke tilladt at sammenlægge Beboelseslejligheder, at benytte mere end een Beboelseslejlighed indenfor samme Kommune (eller i de tre Hovedstadskommuner) til Bolig for Personer, der hører til samme Husstand, samt at tage en Beboelseslejlighed i Brug helt eller delvis paa anden Maade end til Beboelse (§ 73a). Bygningsforandring, der tilsigter at formindske Antallet af Beboelseslejligheder eller at omdanne dem til andet Brug, maa ikke godkendes uden Forhandling med Kommunalbestyrelsen (§ 73d). Ved Indgaaelse af Lejemaal eller For-

midling deraf er det forbudt at modtage Dusør eller at betinge sig, at Lejeren køber Inventar eller indgaar anden Aftale (§ 73 f, se ogsaa g). Lejeren kan kræve tilbage, hvad han har betalt, medmindre han selv er skyldig til Straf for at have tilskyndet til Lovovertrædelsen.

Saafermt en Beboelseslejlighed har staaet uudlejet og ubeboet i mere end 4 Uger, kan Kommunalbestyrelsen skride ind (§ 73 h). Kommunalbestyrelsen kan ogsaa træffe Bestemmelse om, at enlige Personers Adgang til at faa Lejlighed skal begrænses, se § 73 i.

Skarpere Indgreb i Ejerens Raadighed over Ejendommen er gjort ved den midlertidige L 400 22 August 1945 om *Boliganvisning*, der er forlænget og ændret ved L 296 31 Maj 1946.

Om Lejel og de i 1943 gennemførte Ændringer, henvises til *Kaarsberg og Götzsche »Lejelovene«* (1941) samt »Lejelovsbekendtgørelserne« (1943). De citeres i det følgende ved Forfatternavne, den sidste med Tilføjelse af 1943.

B. Lejelovens almindelige Regler om Kontraktforholdet (Lovbek 266).

1. Lejel gælder for *Lejemaal om Boliger* — undtagen Lejemaal med fuld Kost og Hotelvirksomhed — og om de fleste andre *Lokaler*, se § 1.

Om Forstaaelsen af den løst formede Regel henvises til *Kaarsberg og Götzsche* § 1, 1943 S. 110.

Loven kommer dog ikke til Anvendelse i det Omfang, hvori der i den øvrige Lovgivning er eller bliver givet særlige Bestemmelser om Lejemaalet. Dette Forbehold tager navnlig Sigte paa visse Huse paa Landet, se derom ndfr § 5.III.

2. Lovens Regler kan *fraviges* ved Aftale, medmindre det modsatte er bestemt udtrykkeligt, se § 3. Men det er et Hovedformaal med Lejeloven at værne Lejerne mod ubillige Kontraktsbestemmelser. Derfor giver den en Række ufravigelige Regler. Samtidig har man dog søgt at forme rimelige Regler om alle vigtigere Spørgsmaal. Derved opnaar man ikke blot at gøre det unødvendigt at bruge saa udførlige Kontrakter, som tidligere blev brugt. Men Opstillingen af de fravigelige Regler giver ogsaa Lejerne et vist Værn. Naar Loven fastslaar en bestemt Ordning som normal og rimelig, bliver det straks noget vanskeligere for Udlejerne at kræve den fraveget til Ugunst for Lejerne. Da Erfaringen viser, at mange Mennesker let bevæges til at underskrive trykte Kontraktsblanketter uden at sætte sig tilstrækkelig ind i deres Indhold og forstaa deres Rækkevidde, har Loven dog indført endnu en almindelig Regel til

Værn for Lejerne: »*Udfærdiges Aftalen ved Benyttelse af trykt eller paa anden mekanisk Maade fremstillet Blanket*, skal det *tydeligt* angives, paa hvilke Punkter der tillægges Lejeren mindre vidtgaaende Rettigheder eller paalægges ham mere vidtgaaende Forpligtelser end angivet i nærværende Lov«. Denne Bestemmelse i § 5 er selvfølgelig ufravigelig.

Det er ikke tilstrækkeligt, at Bestemmelsen fremhæves ved særligt Tryk. Hvis § 5 ikke er fulgt, kan Udlejeren ikke paaberaabe sig Bestemmelsen, medmindre det kan fastslås, at Lejeren var klar over, at Bestemmelsen var ugunstigere for ham end Loven, jfr. U 1944.1117 H, 1943 B.351 med Henvi-
sn.

Lejeaftalen skal udfærdiges *skriftlig*, saafremt nogen af Parterne kræver det (§ 4). Og naar Udlejeren har givet et Samtykke, der kræves efter Loven, kan Lejeren forlange det skriftlig bekræftet (§ 6).

Reglen i Lejel § 22.1°. 2 Pkt. er omtalt ovfr § 2.V.2.

De vigtigste ufravigelige Regler om Kontraktforholdet berøres i det følgende.

3. *Værn mod ubillige Vilkaar.*

Saafremt en Udlejer betinger sig eller oppebærer *Leje, der staar i Misforhold til det lejedes Værdi*, kan Lejeren kræve Beløbet nedsat til en saadan Leje, som af Retten skønnes rimelig, se § 27. Hvis Lejen nedsættes af Retten, har Lejeren Ret til at kræve det for meget betalte Beløb tilbage og til at fortsætte Lejemaalet for den nedsatte Leje i et Tidsrum, som fastsættes af Retten og kan være for Boligers Vedkommende fra 2 til 5 Aar, for Erhvervs- og Forretningslokaler fra 4 til 8 Aar, se § 28.

Ved Nybygninger og helt ny Lejligheder kan Sag efter disse Bestemmelser dog ikke anlægges i de første 10 Aar, se § 34.2°.

Opsigelse maa ikke benyttes til Forsøg paa eller i Forbindelse med Forsøg paa at opnaa en Leje, der staar i Misforhold til det lejedes Værdi. Hvis det sker, kan Retten ifølge § 29 forkaste Opsigelsens Gyldighed, og Lejeren har da en lignende Ret til at fortsætte Lejemaalet som efter § 28.

I Tilslutning hertil giver § 30 den almindelige Regel, at Retten helt eller delvis kan *tilsidesætte* andre *Bestemmelser, der skønnes at være aabenbart ubillige* for en af Parterne.

Se hertil U 1939.487 H, *Holstein* i U 1938 B.109.

Rejses der Sag mellem Lejer og Udlejer, kan Retten, forsaavidt Lejeren

ikke har videregaaende Ret efter de nys omtalte Bestemmelser, tillægge ham indtil to Aars Uopsiglighed, se nærmere § 31.

Med de Begrænsninger, der følger af de nævnte Regler, kan Parterne — bortset fra ældre Lejligheder, ndfr C — aftale Lejevederlaget uden offentlige Myndigheders Medvirken eller Kontrol.

4. *Værn mod Opsigelse fra Udlejerens Side.*

Selv udenfor de nysomtalte Tilfælde giver Lejeloven i et vist Omfang Lejeren en uopgivelig *Ret til at fortsætte Lejemaalet i en Aarrække*. Det er den interessanteste Nydannelse i Loven, og den er et Forsøg paa ud fra sociale Synspunkter at stabilisere Lejeforholdet.

Det har aabenbart stor Betydning for Lejerne at faa en sikret Ret til at beholde Brugen i længere Tid. Paa den anden Side er det kun de færreste, der straks ved Lejemaalets Indgaaelse ønsker at binde sig for en Aarrække. Loven har nu søgt at give en Regel, der gennemsnitlig kan forenes med begge Parters Interesser. *Naar Lejemaalet ikke er bragt til Ophør senest et Aar efter dets Ikrafttræden, fortsættes det paa de aftalte Vilkaar uopsigeligt fra Udlejerens Side i yderligere en Aarrække*, nemlig to Aar ved Boliger og fire Aar ved Erhvervs- og Forretningslokaler, og derefter videre i henholdsvis treaarige og femaarige Perioder, se §§ 55, 57.1° og 60.1°.

Disse Regler gælder dog ikke for alle Boliger, der falder ind under Lejel, se Bek 266 § 54.

Uopsigeligheden har Undtagelser. Den falder bort i en Række særlige Tilfælde, der nævnes i § 56, jfr. L 254 31 Maj 1945 § 1, se ogsaa § 60.1°, ved Boliger saaledes, naar Udlejer selv ønsker at bebo den paagældende Lejlighed, og naar vægtige Grunde iøvrigt gør det særlig magtpaaliggende for ham at blive løst fra Lejemaalet.

Overgangsbestemmelser til disse Regler giver § 79.

En Begrænsning i § 56 Nr. 6 er gjort ved § 73 i, som den er ændret ved L 254 31 Maj 1945.

Ved ældre Lejligheder fortrænges Reglerne af de videregaaende midlertidige Bestemmelser i Bek 265 1943 (ndfr C).

5. Om *Brugsrettens Indhold* giver Loven kun enkelte ufravigelige Regler. Saaledes § 45.2°, hvorefter Lejeren har en snæver Ret til Fremleje, § 51.1° om Lejerens Ret til at modsætte sig større Ombygninger, jfr. dertil § 53, samt §§ 65—66, der giver Lejerens Ægte-

fælle en vis Ret til at overtage Lejemaalet efter Lejerens Død samt ved Separation eller Skilsmisse.

§ 45a (L 295 31 Maj 1946) udvider midlertidig Fremlejeretten.

6. Med Hensyn til *Lejen* mærkes § 38, hvorefter Udlejeren med et vist Varsel kan forhøje Lejen, naar der paalægges Ejendommen nye Vej-, Kloak- eller andre lignende Bidrag til det offentlige. *Forhøjelse af andre Afgifter eller Skatter* giver derimod ikke Udlejeren Ret til at forhøje Lejen, medmindre Lejekontrakten indeholder fornøden Hjemmel hertil, se U 1939.487 H, jfr. 1944.1117 H (Lejel § 5 maa følges), 1945.25 H.

Naar Udlejeren ifølge Kontrakten skal levere *Varme og varmt Vand* fra Centralanlæg, aftales ofte en Betaling, der staar i Forhold til Udlejerens Udgifter (Forbrugskontrakt) eller til Brændselspriserne (Basiskontrakt). Om slige Vedtagelser er der givet Regler i Lejlov §§ 38a og 38b, jfr. 38e til 38j. Hvis en Lejekontrakt, der er indgaaet senest d. 1 Sept. 1939, ikke hjemler Betaling efter glidende Skala, kan Udlejeren med Varsel 3 Uger før en Varmeperiodes Begyndelse forlange, at Lejeren for kommende Perioder betaler den Udgiftsforøgelse, der skyldes Stigning i den almindelige Brændselspris, se § 38c, jfr. § 38d til § 38f. — Denne Regel er ifølge § 38g midlertidig, men synes iøvrigt ikke at kunne finde Anvendelse udenfor de Tilfælde, der falder ind under Lovbek 266 (ndfr C). — Om senere Kontrakter se *Kaarsberg og Götzsche* 1943 31 f, *A. Cohn* i U 1945 B.252.

Allerede før den ekstraordinære Lovgivning begyndte, var det med Føje antaget i Praksis, at Udlejeren ved upaaregnelige betydelige Prisstigninger, med det kontraktmæssige Opsigelsesvarsel kunde kræve Vederlaget ændret, se f. Eks. *Juristen* 1937 D.166 og 170.

Om Lejens *Forfaldstid* findes en Regel i Lejel § 12, der er omtalt ovfr § 2.III.A. Som oftest aftales det, at Lejen skal betales en vis Tid forud for Begyndelsen af den Periode, Lejen gælder for. Særlig vidtgaaende Vedtagelser i denne Retning medfører ifølge § 36.3°, at Udlejeren maa forrente en Del af det forudbetalte.

Bestemmelsen i Lejel § 67 Nr. 1 hjemler ikke Løbedage i egentlig Forstand, da den kun udelukker Ophævelse af Lejemaalet. Men praktisk virker de tre Søgnedage som Løbedage.

7. Om *Misligholdelse* giver Lejel udførlige Regler. Adskillige af dem kan ikke fraviges til Ugunst for Lejeren.

Det gælder de vigtigste Regler om Forsinkelse fra Udlejerens Side og om Mangler ved det lejede, se §§ 15—17, 39 og den særlige Bestemmelse i § 22 om Leje af Hus (eller Del af Hus) under Opførelse. Flere af Reglerne er berørt ovfr i § 2.

Ufravigelige er ogsaa Reglerne om, hvornaar Udlejeren kan hæve Lejemaalet, og om, hvilken Ret Udlejeren, der hæver Forholdet, har til Erstatning for Lejemaalets Afbrydelse, se §§ 67—71.

8. §§ 8 og 10 giver nye Regler om Flyttedage og Opsigelsesvarsel. De er fravigelige. Enkelte Spørgsmaal er berørt ovfr § 2.VIII.

§ 10 omfatter ikke direkte det Tilfælde, at der er aftalt et Opsigelsesvarsel, men er Strid om dets Længde. Hvis en Part gør gældende, at Aftalen stemmer med § 10, bør han dog formentlig have Medhold, medmindre den anden Part godtgør en afvigende Aftale eller Sædvane. — Ældre Sædvaner maa iøvrigt i vidt Omfang vige for Lejelovens Regler.

Naar en Lejekontrakt, der er indgaaet før Lejelovens Ikrafttræden, foreskriver Opsigelse til en *Flyttedag*, maa Opsigelse i Almindelighed ogsaa efter Lovens Ikrafttræden ske til de gamle Flyttedage, se U 1938.422. Om de før Lejelovens Regler om Flyttedage og Varsel se Sp.D. 1931 § 97e (§ 91) II.1. Hvis en ældre Lejeaftale undtagelsesvis intet bestemmer om Fraflytningstiden, maa man derimod formentlig anvende Lejel § 8.

C. Midlertidige Særregler for tidligere udlejede Boliger og Lokaler.

Som nævnt ovenfor skred Lovgivningsmagten efter Verdenskrigens Udbrud til at udvide Beskyttelsen for Lejere ved midlertidige Bestemmelser. For ikke at hæmme Tilgangen af nye Lejligheder er Særreglerne begrænset til *Boliger og Lokaler, der var eller havde været udlejet d. 1 Sept. 1939*, se L 262 29 Maj 1943 § 2.

Denne Betingelse er opfyldt, naar *den første Lejekontrakt* om Boligen eller Lokalet var indgaaet før eller paa d. 1 Sept. 1939. Reglerne omfatter derfor Kontrakter, der indgaas efter Lovens Ikrafttræden, naar blot Lejligheden var eller havde været udlejet d. 1 Sept. 1939. — Saaledes tolkes de tilsvarende Udtryk i de forudgaaende Særlove ved U 1945.68 H, 1941.607. — Naar Lejekontrakt blot var *indgaaet* senest d. 1 Sept. 1939, gælder Reglerne, selv om Lejemaalet først skulde tiltrædes og blev tiltraadt senere, se U 1944.645.

De midlertidige Bestemmelser, der er særlige for tidligere udlejede Boliger og Lokaler, findes i Lovbek 265 29 Maj 1943 §§ 58a—58u, der intet Sidestykke har i Lovbek 266, samt i §§ 54—58, 60, 61 og 79, hvis Regler paa flere Punkter afviger fra Lovbek 266. Nogle Ændringer i de midlertidige Bestemmelser blev gjort ved L 254 31 Maj 1945 og L 295 31 Maj 1946, hvis § 3 udstrakte deres Gyldighedstid til Udgangen af Maj 1947.

Det udvidede Værn for Lejere af ældre Lejligheder bestaar i, at de som Hovedregel slet ikke kan siges op (1), og at der, naar et Lejemaal er ophørt, som Regel ikke med en ny Lejer kan aftales Vilkaar, der er byrdefuldere for ham (2). Endelig gælder der visse Særregler om Leje af enkelte Værelser og af møbleret Lejlighed (3).

1. Opsigelse fra Udlejeren afskæres.

Opsigelsesbeføjelsen blev frataget Udlejeren allerede ved L 377 30 Okt. 1939, der tildels endog ramte Opsigelser, som var afgivet før Lovens Ikrafttræden (se § 1). Den gældende Regel gaar ud paa, at Udlejeren tidligst kan

afgive Opsigelse til Lejeren d. 1 Juni 1947, se Lovbek 265 1943 § 55.1°, § 60.1°, jfr. L 295 31 Maj 1946.

Reglen har dog en Række Undtagelser, se § 56, og den omfatter ikke Lejemaal, som ifølge Lejeaftalen kun skal gælde for et bestemt Tidsrum og ophører ved dettes Udløb, og heller ikke Leje af enkelte Værelser eller møbleret Lejlighed se § 54.2°.

Disse midlertidige Regler om Uopsigelighed fortrænger for ældre Lejligheder helt de almindelige Regler om visse Aars Uopsigelighed i Lovbek 266 §§ 54—58 og 60.

2. *Lejeforhøjelse udelukkes i vidt Omfang.*

Naar et Lejemaal ophører, kan ifølge § 58a *nyt Lejemaal* som Regel *ikke afsluttes paa Vilkaar, der er mere byrdefulde for Lejeren*. — Reglen gælder, selv om det tidligere Lejemaal kun skulde vare en bestemt Tid. — Dog kan det bestemmes, at den ny Lejer skal betale Varmebidrag efter Forbruget, selv om den tidligere Lejer havde en anden Ordning. Og i en Række Tilfælde kan Udlejeren ved Genudleje kræve en rimelig Lejeforhøjelse, se § 58 b til § 58 f. Men han skal indhente Kommunalbestyrelsens Godkendelse undtagen i de særlige Tilfælde i § 58 c.

Mens et Lejemaal bestaar, kan Lejevilkaaene ved Aftale ændres, saaledes at de bliver byrdefuldere for Lejeren, men Aftalen er kun gyldig, saafremt Udlejeren forud skriftlig har gjort Lejeren bekendt med, at han som Følge af Uopsigeligheden ikke er retlig forpligtet til at gaa ind paa Ændringen (§ 58 g).

Ifølge § 58 h har hver Part Adgang til at kræve en løbende Kontrakts Bestemmelser om Vederlag for Varme ændret til en Forbrugskontrakt.

3. §§ 58 k til 58 u giver særlige Regler for Lejemaal om *enkelte Værelser* og om *møbleret Lejlighed* eller Del deraf. Reglerne gælder kun fuldtud i Kommuner, der har nedsat Nævn til Behandling af slige Sager. I disse Kommuner er Udlejerens Opsigelse som Regel ugyldig uden Nævnets Godkendelse, og dette gælder, selv om Lejemaalet var indgaaet for et bestemt Tidsrum, se § 58 o. Ligeledes kræves — saavel ved nyt Lejemaal som mens et Lejemaal bestaar — Nævnets Godkendelse til Vedtagelse af Vilkaar, der forøger Lejerens Byrder, se § 58 p. I Kommuner, der ikke har nedsat disse særlige Nævn, har Udlejeren Opsigelsesret efter Kontrakts Regler, men Aftaler om Vilkaar, der forøger Lejerens Byrder, kræver Samtykke fra Kommunalbestyrelsen, se § 58 u. Dette har særlig Betydning for Leje af Sommerbolig.

III. *Beskyttelse af Erhvervsvirksomheder i lejet Ejendom.*

L 55 23 Marts 1937 indfører for første Gang, til Dels efter udenlandsk Forbillede, en særlig Beskyttelse for de Interesser, som for en Erhvervsdrivende knytter sig til den lejede Ejendom. En Erhvervsvirksomhed faar jævnlig i Tidens Løb en vis Værdi ved sin Evne

til at drage Kunder til sig, og denne »Goodwill« er ofte i større eller mindre Grad knyttet til Stedet, hvor Virksomheden drives, og gaar derfor helt eller delvis tabt ved en Flytning. Da denne Værdi er frembragt ved den Erhvervsdrivendes Arbejde, er det rimeligt at sikre ham den i det Omfang, hvori det kan ske uden at gaa andre Interesser for nær. Der er ialfald Grund til at forhindre Udlejeren i at tilegne sig denne Værdi. — I et vist Omfang kan han gøre det ved at true Lejeren med at sige ham op, hvis han ikke gaar ind paa at betale højere Leje. I de hyppige Tilfælde, hvor en Del af Virksomhedens Goodwill kan ventes at komme en ny Virksomhed til Gode, naar den straks efter den tidligere Lejers Flytning sættes i Gang i de samme Lokaler, vilde Udlejeren i Mangel af særlige Regler ialfald kunne tilegne sig denne Værdi helt eller delvis ved enten selv at begynde en tilsvarende Virksomhed eller ved at leje Lokalerne ud til en anden, der betaler højere Leje, fordi han faar Adgang til at rykke ind i den indarbejdede Virksomheds Sted. — Herved bør man dog næppe blive staaende, og vor ny Lov gaar da ogsaa videre.

Krav paa Beskyttelse efter Lovens Regler tilkommer ifølge § 1.1° den, der driver en Erhvervsvirksomhed eller en Forretningsvirksomhed i lejet Ejendom eller lejet Del af en Ejendom, saaledes at *Virksomhedens stedlige Forbliven i denne Ejendom er af væsentlig Betydning og Værdi* for Virksomheden. Det er dog en Forudsætning, at Lejemaalet har varet mere end et Aar (§ 3), og visse Virksomheder er undtaget (§ 1.4°). Loven gælder kun for Hovedstaden og større Købstæder, men efter Indstilling fra Kommunalbestyrelsen kan Indenrigsministeren udstrække dens Anvendelse til andre Købstæder og bymæssige Bebyggelser (§ 1.2° og 3°), og det er sket i en Række Tilfælde.

Efter Lovens Formaal maa det antages, at Beskyttelsen kun omfatter Tilfælde, hvor det er *Hensynet til Virksomhedens Kundekreds*, der gør det vigtigt, at Virksomheden bliver paa Stedet, jfr. U 1939.688 H, 1071 H. Ud fra denne Opfattelse er Bestemmelserne om Erstatningens Fastsættelse i § 11 b og c ganske vist mindre konsekvente.

Ifølge Præmisserne i U 1939.1055 H omfatter Loven ikke Lejemaal, der ikke falder ind under Lejel.

Af Beskyttelsens nærmere Udformning, der straks omtales, se navnlig L's § 3, følger det endvidere, at Lejemaal, der kun skal gælde for et bestemt Tidsrum og ophører uden Opsigelse, ikke beskyttes efter Loven, jfr. U 1943.

213 H. De burde formentlig kunne opnaa Beskyttelsen, undtagen hvor det ved Aftalens Indgaaelse er gjort klart for Lejeren, at Udlejeren har til Hensigt ved Lejetidens Udløb at raade over Lokalerne paa anden Maade.

Beskyttelsen bestaar i, at en særlig Voldgiftsret (§§ 2—4), naar Lejeren opsiges, kan tillægge ham Erstatning eller bestemme, at Lejemaalet skal fortsættes uopsigelig i et vist nærmere fastsat Aaremaal — ikke udover 5 Aar, dog i særlige Tilfælde indtil 8 Aar — se nærmere § 5. I sidste Fald kan Retten ogsaa ændre Vilkaarene for Lejemaalet, derunder Lejens Størrelse, jfr. § 7.2°.

Med Hensyn til Erstatningen mærkes § 5.2°. Loven giver Voldgiftsretten et meget frit Skøn, men nævner dog i §§ 7 og 11 forskellige »vejledende« Omstændigheder. Det fremgaar af Reglerne, at Erstatningen ikke er begrænset til den Fordel, den ny Indehaver af Lokalerne kan faa af den af Lejeren oparbejdede Kundekreds, jfr. § 11 d), samt at Erstatningen udover Værdien af tabt Goodwill kan omfatte visse andre Tab ved Flytningen, se § 11 b) og c).

Loven indeholder iøvrigt nogle andre Bestemmelser, der fraviger Lejovens Regler til Udlejerens Fordel, se §§ 8—10. Naar Lejemaalet opsiges før Tiden i Henhold til §§ 9 og 10, kan der tilkendes Lejeren en vis Erstatning. Og § 12.2° giver Lejerens Livsarvinger og Svigerbørn en Adgang til at indtræde i Lejemaalet.

Forskellige Bestemmelser er omtalt i U 1938 B.110 f (*Holstein*) og 174 f (*Ringberg*).

§ 5.

Forpagtning af Landejendomme og andre Brugsforhold paa Landet.

Hvor de særlige Lovbestemmelser om Brug af Huse paa Landet (ndfr III) ikke griber ind, kan Lejeforhold om Landejendomme indrettes, som Parterne vil, efter at Fæstetvangen er faldet bort.

Udstykningslovgivningen begrænser dog Adgangen til at give *en Del af en Ejendom* i Brug, se herom Tinglysninsanordn. 298 26 Nov. 1926 § 17 og om den der nævnte L 106 3 April 1925 § 2 U 1945.858.

En udførligere Fremstilling af de Brugsforhold, der omtales her i § 5, giver *Kinch og Tolstrup* Landboret §§ 23 ff, se ogsaa *Lassen* II §§ 92 ff.

I. *Almindelig Forpagtning af Landejendomme.*

Naar Landejendomme gives i Brug, er det nu det almindelige, at de bortforpagtes paa bestemt Aaremaal eller paa Opsigelse, og at Retsforholdet ordnes ved en udførlig skriftlig Kontrakt. Derfor har det ikke stor Interesse at fastslaa, hvad der gælder, naar et eller andet Spørgsmaal ikke er løst i Kontrakten. I det følgende skal dog fremdrages enkelte Punkter, hvor de almindelige Regler om Lejeforhold ikke kan anvendes eller trænger til nærmere Belysning.

Hvis *Tidsvilkaarene* ikke er aftalt udtrykkelig eller stiltiende og der heller ikke kan paavises nogen særlig Sædvane, maa man falde tilbage paa den gamle Regel, at Opsigelse kan gives *senest St. Hansdag til den 1 Maj i det følgende Aar*, jfr. TL § 3.1°, der svarer til Fr 25 Nov. 1831 § 1. Men da det er almindeligt, at Forpagtninger indgaas for en Aarrække, kan man, naar der er Strid om Aftalens Indhold, ikke uden videre give den Part Medhold, der hævder, at Forpagtningen kan opsiges til at ophøre allerede efter 1 Aars Forløb.

Hovedgenstanden for Forpagtningen er Jorden.

Hvis dennes Areal er mindre end angivet i Kontrakten, kan Forpagteren efter Omstændighederne kræve Afslag i Forpagtningsafgiften eller endog Erstatning, jfr. U 1932.1056 H, 1931.450 H, 1929.136.

Foruden Jorden faar Forpagteren normalt Brugen af Bygninger og af det *Tilbehør*, der udkræves til Ejendommens Drift, f. Eks. Foder, Saasæd og Gødning. Meget ofte faar han ogsaa *Besætning og Inventar*. Enhver af Parterne kan forlange, at det ved Overleveringen til Forpagteren fastslaas skriftlig, eventuelt ved en Synsforretning, hvad han modtager af Løsøregenstande.

Forpagteren har *den almindelige Raadighed over Ejendommen* indenfor de Grænser, Kontrakten sætter. I Ejendommens økonomiske Bestemmelse har han dog ikke uden Ejerens Tilladelse Ret til at gøre væsentlige Forandringer, som kan have Virkning udover Forpagtningstiden. Jordens Frugter tilfalder Forpagteren. Han har ogsaa Jagtretten, hvis Ejeren ikke udtrykkelig har forbeholdt sig den, se Jagtl 145 28 April 1931 § 3.2°.

Ferskvandsfiskeril 94 31 Marts 1931 § 1 har ingen tilsvarende Regel. I Overensstemmelse med ældre Ret efter *Torp-Grundtvig* Tingsret 201, hvor Fæste dog undtages, antager *Vinding Kruse* i Ejendomsretten 433, at der

gælder samme Regel som om Jagtretten. I *Hindenburg* Formularbog 342 siges derimod, at Loven fører til den modsatte Regel.

Til Gengæld er Forpagteren *forpligtet* til at holde Ejendommen i ordentlig Drift og behandle Jorden forsvarlig, saaledes at dens Ydeevne ikke forringes.

I denne Retning U 1902 B.254, skønt Kontrakten indrømmede Forpagteren »fri Drift af Gaardens Mark«.

Se endvidere 1931.442 H.

Normalt maa Forpagteren ogsaa have Pligt til at besørge den almindelige *Vedligeholdelse* af Bygninger, Hegn, Veje og andre Anlæg. Han maa navnlig ogsaa udbedre de tilfældige Smaaskader, der ikke er usædvanlige.

Se paa den anden Side om Tilfælde, hvor Gaardens Bygninger var brændt, U 1907.861.

Naar *Besætning og Inventar* overgives Forpagteren til Brug, bliver han ikke Ejer deraf. I Almindelighed faar han dog Ret til at afhænde og forbruge enkelte Stykker — ikke betydeligere Dele deraf samtidig — og han er forpligtet til indenfor et rimeligt Tidsrum at udfylde Hullerne igen.

Ogsaa *Besætning og Inventar* har Forpagteren Pligt til at vedligeholde, om fornødent ved at anskaffe nye Genstande i Stedet for dem, der gaar ud. Og denne Regel gælder ikke blot, hvor Genstande maa kasseres som en normal Følge af Brugen (Slid og Alder), men ogsaa hvor det skyldes hændelige Skader, der rammer enkelte Genstande.

Jfr. U 1924.835. Ved Nyanskaffelser maa Forpagteren have en vis Ret til at indsætte mere moderne Redskaber, jfr. U 1929.254 H.

Naar Forholdet ophører, skal Forpagteren foruden Ejendommen *aflevere* *Besætning*, *Inventar* og andet Tilbehør svarende til, hvad han har modtaget. Af hans Ret til at raade over enkelte Genstande følger det, at han ikke nødvendigvis skal aflevere de samme Genstande, som han modtog, men kan aflevere andre, der i det væsentlige svarer til dem.

Hvis Forpagtningen ikke ophører paa samme Aarstid, som den begyndte, skal der af Foder og andre Produkter ikke just afleveres samme Mængder, men der maa tages Hensyn til, hvor meget større eller mindre Beholdningen ved en ordentlig Drift maa ventes at være efter Aarstiden.

Jfr. hertil U 1945.423, 1938.1079. Ved *Fratrædelsen* maa enhver af Parterne i Almindelighed kunne kræve en lignende Synsforretning som ved *Tiltrædelsen*, jfr. herved U 1915.989.

Ofte foretages der ved Forpagtningsforholdets Begyndelse en *Vurdering*

af det Løsøre, der følger med. Dette betyder ikke, at Forpagteren bliver Ejer af Løsøret. Og Vurderingen medfører heller ikke, at hans Afleveringspligt netop gaar ud paa at aflevere Ting, som ved Afleveringen vurderes til samme Beløb. Hvis Priserne har forandret sig i Løbet af Forpagtnings-tiden, maa Vurderingen i Almindelighed betragtes blot som en Maalestok for Tingenes Godhed. Forpagteren skal derfor aflevere Ting, der er lige saa gode, hvad enten de nu er dyrere eller billigere, og han kan ikke kræve Godtgørelse for øget Værdi, der skyldes Prisstigning. Jfr. U 1920.807, 1929.254 H, 1915.989. Sml. ogsaa om Forpagtning af et Mejeri U 1926.642 H.

Om Betydningen af Prislovgivningens Kornpriser, naar der skal betales Erstatning for manglende Korn, se U 1944.1113 H.

Som *Vederlag* for Brugen svarer Forpagteren ialfald en Forpagtningsafgift — enten i Penge eller i Korn eller begge Dele — samt i mange Tilfælde visse mindre Ydelser.

Om Forstaaelsen af »Tønde« se U 1945.900.

Om hvilken Pris der under Krigslovgivningen skulde lægges til Grund, hvor Kontrakten henviste til Børsnotering og denne blev suspenderet, se U 1943.245 H, jfr. ogsaa 1944.731 H.

Naar Lejen for Retten til at udnytte en *Tørvemose* er beregnet efter en vis, ventet Produktion, men der ikke kan produceres saa meget, kan Lejeren efter Omstændighederne kræve Lejen nedsat, se U 1943.734 H, der bygger paa Forudsætningssynspunktet. Nedsættelse kan ogsaa følge af Maksimalpriserne for Tørvemasse, se ovfr § 2.III.A.

Enkelte Love giver Ejeren Ret til at forhøje Forpagtningsafgiften, naar han har foretaget visse Forbedringer af Ejendommen, se navnlig Digel 53 10 April 1874 § 7 og Vandløbsl 63 28 Maj 1880 §§ 26 og 36.

Ifølge romersk Ret og endnu efter OR § 287 kan Forpagteren forde Afgiften nedsat, naar usædvanlige Ulykkestilfælde formindsker Udbyttet. En saadan Regel gælder ikke her i Landet. Kun hvor Høstudbyttets Nedgang skyldes en Forringelse af den lejede Ting og Risikoen derfor falder paa Udlejeren, kan Forpagteren kræve Afgiften nedsat, jfr. U 1941.653 om Frostskaade paa en Frugtplantage i en usædvanlig streng Vinter.

Hvis *Brugsforholdet afbrydes* i Løbet af et Forpagtningsaar, er det vanskeligt at opgøre Parternes Mellemværende, navnlig naar Afbrydelsen ikke skyldes en Misligholdelse, som paadrager en af Parterne Erstatningsansvar. Da Udbyttet af en almindelig Forpagtning ikke fordeler sig jævnt over hele Aaret, kan man ikke gaa den Vej at nedsætte Forpagtningsafgiften til saa stor en Brøkdels af Aarsafgiften som den Brøkdels af Aaret, der er gaaet før Afbrydelsen.

Formentlig maa man søge at fastsætte Værdien af den opnaaede Brug og Værdien af hele Aarets Brug, og efter Forholdet mellem disse to Værdier

maa Afgiften da reguleres. Men hvis Forpagteren har afholdt enten mere eller mindre end en tilsvarende Del af Aarets Udgifter, maa der tages Hensyn hertil, og Forskellen maa udlignes.

En afvigende Opgørsmaade anvender *Lassen* II § 92.II.6.

Iøvrigt henvises til *Lassen* II § 92, *Gram* Landboret § 22, *Kinch og Tolstrup* Landboret § 24. De to første Forfattere omtaler ogsaa den saakaldte *Hollænderiforpagtning* (Mejeriforpagtning), der nu er sjælden. Se ogsaa *Hindenburg* Formularbog (7. Udgave) 341 ff.

II. Fæste.

Det er allerede nævnt foran S. 3, at den saakaldte Fæstetvang er faldet bort, men det er stadig tilladt at give Landejendomme i *Livsfæste*. Hvis det aftales, betyder det, at Brugsretten vedvarer i Fæsterens og hans Enkes Livstid. Paa samme Maade forstaas »Fæste«, naar andet ikke fremgaar af Omstændighederne.

Paa Fæsteforholdet maa man uden Tvivl anvende en Del af den gamle Fæstelovgivnings Regler analogt, medmindre Aftalen udelukker det. Fæsteren maa saaledes kunne opsige Forholdet inden St. Hansdag til 1 April i det følgende Aar, jfr. DL 3—13—7 og L 19 Febr. 1861 § 4, og Enken behøver ikke at overtage Fæstet, jfr. DL 3—13—5, men maa paa den anden Side fravige Fæstet, naar hun gifter sig igen.

Naar Fæsteforholdet ophører ved Dødsfald, maa Boet og Arvingerne have Ret til imod fornøden Sikkerhedsstillelse at beholde Ejendommen og fortsætte Driften til 1 April i det følgende Aar, jfr. L 1861 § 4.

Iøvrigt henvises til *Lassen* II § 94, jfr. § 93 og *Gram* Landboret § 24.

III. Brug af Huse paa Landet.

Lovgivningen om Brug af Huse paa Landet har været meget indviklet, da der var en Række Love med meget forskelligt Omraade. Indtil for nylig gjaldt de gamle Bestemmelser i Fr 27 Maj 1848 »sigtende til Forbedring i Husmænds og Indersters Kaar«, men de var suppleret og delvis fortrængt ved nyere Love, først L 87 23 Maj 1902 og siden de vigtige Bestemmelser om Brug af Huse paa Landet i L 373 30 Juni 1919 Kap II, der ophævede det meste af L 1902.

Reglerne i L 1919 Kap II er efter forskellige Ændringer optrykt i Lovbek 126 12 April 1935 som »Lov om Brug af Huse paa Landet«. De øvrige ældre Lovbestemmelser blev ophævet ved L 139 13 April 1938 § 36 og er nu afløst af nye Bestemmelser. Trods disse Reforme

er Reglerne hverken blevet klare eller overskuelige, og de dækker ikke alle Brugsforhold vedrørende Huse paa Landet. De falder i tre Grupper.

En — allerede lidt forældet — Oversigt giver *Ravnsholt Rasmussen* i Juristen 1941.504 ff.

A. *Husmandsbrug.*

Lov om Brug af Huse paa Landet (Lovbek 126 12 April 1935) beskytter Brugerens ved en Række Bestemmelser, som ikke kan fraviges ved Aftale til Skade for ham, se § 18.1°. Reglerne omfatter navnlig *Huse paa Landet, der anvendes til Husmandsbrug.*

Dog skal de ikke anvendes, naar Ejeren af Huset ikke tillige ejer anden fast Ejendom paa Landet med et Tilliggende af mindst $\frac{1}{2}$ Hektar. Og de vigtige Regler i §§ 2—5 om Brugsforholdets Varighed gælder kun, hvis Huset har et Tilliggende af mindst $\frac{1}{2}$ Hektar. Paa den anden Side skal ifølge § 15.1° og § 16 Loven ogsaa anvendes paa visse Tjenestehuse og en særlig Gruppe mindre Landejendomme.

Flere Forfattere synes at mene, at alle Lovens Regler er begrænset til Huse med mindst $\frac{1}{2}$ Hektar. Dette har ialfald ingen Hjemmel i Lovordene og kan heller ikke sluttas af den Overskrift, L 116 13 Marts 1943 sætter foran sin § 1, da denne Bestemmelse kun ændrer Lovbek 1935 § 2 og Loven ikke hjemler, at Overskriften skal indføjes i Lovbek 1935, hvad maaske har været Meningen.

Huset maa ifølge § 2.1° ikke uden Samtykke af en i Medfør af Loven nedsat Kommission gives i Brug paa anden Maade end i *Livsfæste* eller i Leje eller Forpagtning paa en Aarrække af *mindst 8 Aar*. Har Ejeren overtraadt denne Regel, er Kontrakten ugyldig, se § 18.2°.

Jfr. dertil U 1924.99 H.

Brugeren har fra sin Side altid Ret til at sige op med et Aars Varsel til en 1 April. Almindelig Fardag for de omhandlede Huse er 1 April (§ 2.2°).

Selv om Huset er udlejet paa bestemt Tid, kræves der Opsigelse for at bringe Forholdet til Ophør. Er Opsigelse ikke givet senest 1 Aar før Kontraktens Udløb, anses Lejemaalet som fornyet for et lige saa langt Aaremaal som i Kontrakten fastsat, se § 5.

Var Huset før d. 1 April 1927 eller senere med vedkommende Kommissions Godkendelse givet i Leje eller Forpagtning, har Brugeren ved Udløbet af

Brugstiden normalt Ret til at kræve Forholdet fornyet indtil 1 April 1951, se § 2.3°, jfr. L 116 13 Marts 1943 § 1, med Begrænsninger i §§ 3 og 4. — Lignende Bestemmelser var allerede givet i L 30 Juni 1919 § 18.3° og i en Lov af 1926, jfr. dertil U 1928.78 H.

Ved Brugerens Død har hans Enke Ret til at indtræde i Forholdet (§ 12). Ophører Brugsforholdet ved Dødsfald, har Dødsboet eller Arvingerne Ret til imod fornøden Sikkerhedsstillelse at fortsætte Forholdet til 1 April i det paafølgende Aar (§ 13).

Ejeren skal i alle Tilfælde sørge for, at Huset overleveres til Brugeren ved en formel Forretning, hvorved det lejede beskrives nøje, se § 6 og om Retsvirkningen § 11.

Brugeren har en vidtgaaende Ret til Erstatning for Nybygninger, Tilbygninger og Istandsættelser samt Grundforbedringer, se nærmere §§ 7—10.

Loven gælder ikke i de sønderjydske Landsdele, se L 123 1 Juni 1929 § 3.

B. Andre Huse og Arbejderboliger paa Landet.

L 116 13 Marts 1943 Afsnit B handler ifølge Overskriften om »Udleje af Huse og Arbejderboliger paa Landet«, men gælder i Virkeligheden kun visse Grupper af dem.

Det er ifølge § 2 dels Udleje af Huse og Boliger i Landkommuner udenfor bymæssig Bebyggelse til Arbejdere, der beskæftiges ved normalt forefaldende Arbejde paa Landet udenfor nævnte Bebyggelse, dels Huse paa Landet, som anvendes til Husmandsbrug eller Gartneri, og som ikke (har mindst $\frac{1}{2}$ Hektar og) falder ind under L om Brug af Huse paa Landet.

For disse Huse gælder Lejeloven med Tilføjelse af enkelte Regler til Værn for Lejerne.

Vederlaget for Brugen skal altid bestemmes i Penge. Har Udlejeren betinget sig Arbejdsydelser i Kontrakten, binder den ikke Brugeren (§ 3). Ejeren skal sørge for, at der oprettes skriftlig Kontrakt, der fastslaaar Lejemaalets Varighed og Opsigelsesfristen. Forsømmer han det og Indflytning har fundet Sted, antages han at have udlejet Brugeren Huset eller Boligen for mindst et Aar regnet fra den efter Indflytningen førstkommande 1 April. Endvidere skal Ejeren i saa Fald ikke kunne fordre yderligere Præstationer af Brugeren, end denne indrømmer at have vedtaget, medmindre Udlejeren kan tilvejebringe fuldt Bevis for, at mere var ham lovet. I saadanne Sager kan Partsed ikke anvendes (§ 4). Der skal altid fastsættes en Opsigelsesfrist fra Ejers Side af mindst tre Maaneder til en 1 April eller 1 Oktober, og hvis Huset har et Tilliggende af $\frac{1}{2}$ ha eller derover, mindst et halvt Aar til en 1 April (§ 5). Jfr. U 1944.559, 1052.

C. Tjenestehuse og visse Arbejderhuse.

L 116 13 Marts 1943 giver endvidere i *Afsnit C* nogle Regler om Brugsforhold, der staar i Forbindelse med en Tjenestekontrakt.

Det er for det første *Tjenestehuse*, hvorved forstaas *Huse paa Landet, der gives til Bolig og Brug for Ejerens fast ansatte Betjente, Funktionærer og Medhjælpere som en Del af Lønnen*, naar Brugeren er sikret Arbejde, saa længe Tjenestetiden varer (§ 7).

Disse Udtryk er videre end Ordene i *L 87 23 Maj 1902 § 12*. U 1932.1001 kan derfor ikke være afgørende fremtidig. Se iøvrigt U 1942.847.

Om disse Huse giver § 7 en Regel, der formentlig kan omskrives saaledes. Naar Ejeren ønsker Brugsforholdet indgaaet saaledes, at Brugeren skal fraflytte Huset ved Tjenestetidens Ophør, maa han sørge for at faa oprettet skriftlig Kontrakt, hvori dette udtrykkelig fastslaas. — Trods en saadan Vedtagelse skal en 4 Ugers Frist gives en Bruger, der kommer af sin Plads i Utide, og en Brugers Efterladte. U 1944.858 H anvender denne Regel paa Tilfælde, hvor Husbonden hævede Tjenesteforholdet paa Grund af Misligholdelse fra Medhjælperens Side, sml. Noten i U 1943.437. Hvis Arbejdsgiveren ulovlig har afvist eller bortvist Brugeren, faar denne Ret til at bruge Huset en vis Tid.

Har Ejeren ikke sørget for at faa oprettet saadan skriftlig Kontrakt, gælder Bestemmelserne i Lovens § 4, der er omtalt foran under B. Naar Tjenesteforholdet ophører paa Grund af Medhjælperens Misligholdelse, kan Ejeren dog opsige Brugsforholdet med 3 Maaneders Varsel til 1 April eller 1 Oktober. Se iøvrigt U 1940.114.

Disse Regler kan formentlig lige saa lidt som de tilsvarende ældre Bestemmelser udelukke Aftale om, at Brugen af Huset først skal ophøre efter et Opsigelsesvarsel, der er længere end det, der kræves i Tjenesteforholdet.

Jfr. hertil U 1916.15 H med Note. Om den 4 Ugers Frist se U 1912.751.

Om *Arbejderhuse, der hører til industrielle Anlæg paa Landet*, bestemmer § 8 endelig, at de kan overlades der beskæftigede ugifte Arbejdere til Afbenyttelse, saaledes af Fraflytning skal finde Sted samtidig med Arbejdets Ophør.

IV. Superficiære Fæste- og Lejeforhold.

I visse Egne af Landet, navnlig paa Bornholm, forekommer Brugsforhold, hvor Brugeren selv ejer Bygningerne. Saadanne Forhold forekommer baade som Fæste (*Superficiærfæste*) og som Lejeforhold, i sidste Fald oftest paa 50 Aar. Tidligere fandtes der ikke særlige Lovregler om disse Forhold, men nu er der givet en Del Bestemmelser om dem ved *L 352 2 Juni 1917 om superficiære Fæste- og Lejeforhold*, der ikke gælder i de sønderjydske Landsdele, se *L 123 1 Juni 1929 § 3*. Loven omfatter Brugsforhold angaaende Jord paa Landet, der er indgaaet som Livsfæste eller paa fast Aaremaal, der ikke er kortere end 25 Aar, og saaledes, at Brugeren ejer de paa Jorden værende Beboelsesbygninger uden Pligt til at aflevere dem i kontraktmæssig Stand ved Brugsforholdets Ophør. Et saadant Brugsforhold kan Brugeren eller hans Arvinger paa Trods af Kontraktens Bestemmelser *fordre fortsat paa fast Aaremaal*, højst 25 Aar, mod at udrede i aarlig

Afgift til Ejeren 4% af det Beløb, hvortil Jorden er vurderet. Vurderingen, der foretages af en dertil udnævnt Afløsningsformand i Forbindelse med en Tillidsmand for hver af Parterne, og som kan fordres foretaget, før der rejses Krav om Brugsforholdets Fortsættelse, skal ansætte Jorden til dens Værdi i Handel og Vandel med Fradrag af den Værdiforøgelse, Brugeren har tilført Jorden ved Grundforbedringer, og med Tillæg af Erstatning for Værdiforringelse. Ejeren kan dog, naar Krav om Brugsforholdets Fortsættelse stilles, altid, om han foretrækker det, forlange, at Brugeren eller Arvingerne skal købe Jorden for Vurderingssummen. I visse Tilfælde (se § 4.3° og 4°) kan Ejeren modsætte sig baade Forlængelse af Forholdet og Salg; men han skal da give Brugeren eller Arvingerne fuld Erstatning for Bygningernes Værdi.

§ 6.

Laan til Brug.

Laan til Brug kaldes *Aftalen om Brug* af en Ting eller en Rettighed *uden Vederlag*. Aftalen svarer til Tingsleje med den Forskel, at Brugen er vederlagsfri. Fra Laangiverens Side har Aftalen i Almindelighed Gavekarakter, og dette medfører, at Laantagerens Rettigheder gaar mindre vidt end en Lejers, og navnlig, at Laangiveren ikke ifalder Erstatningsansvar i samme Omfang som en Udlejer.

Fremlaan er ikke tilladt, d. v. s. Laantageren maa ikke overlade Brug og Besiddelse af den laante Ting til andre, jfr. DL 5—8—12, og KL § 17 kan ikke udstrækkes til Laan.

Laangiveren kan i Almindelighed kræve det laante tilbage naar-somhelst, hvis andet ikke er aftalt eller forudsat, da Laanet blev givet. Men særlige Omstændigheder kan føre til et andet Resultat, se U 1942.408. Selv om Laanet er tilstaaet paa bestemt Tid eller paa Opsigelse, maa Laangiveren i Almindelighed kunne kræve Laanet tilbage, naar Laantageren dør, og Laantageren maa have Ret til at levere det laante tilbage før Forfaldstiden.

Om Laantagerens *Ansvar for Skade paa laant Løsøre* gælder Reglen i DL 5—8—1, hvorefter Laantageren maa betale Erstatning, *selv om Skaden er hændelig* og ikke skyldes Omstændigheder, som en

Skyldner ellers bærer Ansvar for. Denne Regel maa være begrundet i det typiske Forhold, at Brugen overlades udelukkende i Laantagerens Interesse. Reglen maa derfor begrænses til de typiske Tilfælde.

Den kan f. Eks. ikke anvendes, hvor en Ting overgives til Prøve som Indledning til en Handel el. lign., jfr. U 1908.281, 1907.725. U 1943.801 H har endog fundet den uanvendelig paa Laan af en Hest, som Laantageren skulde passe og fodre, da Laangiveren havde en væsentlig Interesse heri. Fremdeles antages det, at det strenge Ansvar kun rammer en Laantager, der har haft fuld Kontraktshabilitet (Myndighed), jfr. U 1933.792, 1923.395 og B.129 f, *Bentzon* Personretten 60, *Borum* Personretten 47. Se iøvrigt *Bent Jacobsen* i U 1941 B.158.

Dernæst kan der af DL 5—8—2 og 8 udledes to Undtagelser. Det strenge Ansvar indtræder ikke, naar Laantageren omkommer tillige med den laante Ting, og heller ikke, naar Laangiveren ikke havde sluppet Tingen ud af sin Besiddelse.

Udenfor den strenge Regel maa endelig falde den Forringelse ved Slid, der er en regelmæssig Følge af Brugen, samt Skade, der skyldes Egen-skaber, som Tingen allerede havde, da Laantageren modtog den, f. Eks. et laant Kreaturs Død som Følge af en Sygdom, Dyret allerede havde ved Modtagelsen.

Om Laantagerens Retsbeskyttelse overfor Trediemand gælder lignende Regler som ved Leje.

Iøvrigt henvises til *Lassen* II § 129.II.

§ 7.

Laan til Eje. Depositum irregulare.

I. Laan til Eje er en *Aftale om at overdrage Ejendomsret over Ting, saaledes at Modtageren skal tilbagegive generisk bestemte Ting af væsentlig samme Beskaffenhed*. Størst Betydning har Pengelaan, men ogsaa andre overdragelige Ting kan gives i Laan til Eje. Da Laangiveren ikke skal have samme Ting tilbage, er det dog kun praktisk at udlåne Ting, som ikke har individuel Værdi for Ejeren, men kan erstattes med andre tilsvarende.

Det er, hvad man har kaldt *fungible Ting*, jfr. *Torp-Grundtvig* Tingsret 43. BGB § 607 bruger Udtrykket »vertretbare Sachen«.

Laan til Eje tjener til at skaffe Laantageren Raadighed over visse Værdier, uden at han samtidig giver Vederlag for dem. Ethvert Laan indeholder en *Kreditydelse*. Det adskiller sig fra Salg (og Bytte) paa Kredit ved, at Kredittageren skal *give tilbage*, d. v. s. erlægge en Ydelse, der økonomisk betragtes som det samme, som han har modtaget. Deri ligner Forholdet Leje og Laan til Brug, men det adskiller sig fra dem ved, at Laan til Eje aldrig medfører Pligt til at tilbagelevere selve den modtagne Ting. Laantageren bliver Ejer af Tingen, og hans Tilbagegivelsespligt er en Pligt til at overdrage Ejendomsret over tilsvarende Ting til Laangiveren.

Til Laan maa ogsaa henføres Forhold som det, at en Person overdrager børsnoterede Obligationer eller lignende Pengeeffekter med Aftale om, at Modtageren senere skal tilbagebetale et Pengebeløb.

I Praxis er det tit vanskeligt at afgøre, om Penge er givet som *Laan* eller *Gave*, se herom *Dige* Bevis i Kontraktforhold 107 f, *Lassen* II § 98 Note 7, U 1940.253 H.

De fremhævede Træk findes ogsaa ved den saakaldte irregulære Forvaringskontrakt (*depositum irregulare*). Forskellen paa de to Kontrakter plejer man at beskrive saaledes, at irregulært Depositum foreligger, naar Formaalet er at faa de paagældende Værdier bevaret for Overdrageren, Laan til Eje derimod, naar Formaalet er at skaffe Modtageren Raadighed over Værdierne. I det praktiske Liv møder man imidlertid en jævn Overgang mellem de to Tilfælde. Den kan iagttages, hvor Penge indsættes i en Bank. Til den ene Side har man Tilfælde, hvor Hovedformaalet klart er Bevaring af Pengene — saaledes naar Banken overhovedet ikke betaler Rente — til den anden Side Indlaan paa Opsigelse med ret høj Rente, og derimellem forskellige Overgangsformer, hvor begge Formaal forfølges samtidig. I Nutidens danske Ret har det ikke stor Interesse at drage en bestemt Grænse mellem de to Kontrakter. Men Aftalens Formaal kan faa Betydning paa flere Punkter. I det følgende tænkes der paa Laan, naar andet ikke fremgaar af Sammenhængen.

II. Anvendelsen af Pengelaan.

Pengelaan har været kendt fra gammel Tid, men er i vore Dage kommet til at spille en stadig større Rolle. Det beror først og fremmest paa Bankvæsenets Udvikling. *Banker* (Sparekasser) drager »Indlaan« til sig og faar derigennem Midler til at laane Penge ud.

Økonomisk er Bankerne saaledes Formidlere af Kredit. Penge, som Ejerne ikke selv anvender, opsamles i Bankerne og stilles ved Laan til Raadighed for Erhvervene. Og i Kraft af deres store Erfaringsmateriale og den Risikoudligning, der følger af de store Tals Lov, har Bankerne kunnet udstrække Kreditgivningen langt.

Som Kreditformidlere virker ogsaa *Kredit- og Hypotekforeninger*, der giver Laan til deres Medlemmer mod Sikkerhed i fast Ejendom og skaffer Midlerne dertil ved at udstede Obligationer (Massegældsbreve), der er sikret ved Medlemmernes Pantebreve til Foreningen. — Se herom *Vinding Kruse* Ejendomsretten 1517 ff, 1699 ff, *Sindballe* Selskabsret V. — Ogsaa *Staten* optræder i vore Dage i stor Stil som Kreditformidler paa lignende Maade, idet forskellige Laanefonds skaffer Midler ved at udstede Kasseobligationer.

Saaledes *Erhvervenes Laanefond*, se L 109 4 April 1928, og *Kongeriget Danmarks Fiskeribank*, se Lovbek 210 23 April 1941.

Kongeriget Danmarks Hypotekbank blev oprettet ved L 96 6 April 1906 med det Formaal at lette Tilførslen af udenlandsk Kapital. Den udsteder selv Obligationer, og de saaledes optagne Laan anvendes til Erhvervelse af bestemte Slags Obligationer. Loven er optrykt i Bek 307 16 Dec. 1924. Dertil slutter sig L 294 29 Okt. 1937 om en kommunal Laanefond, jfr. L 284 30 Maj 1940.

Forskellige Love har ogsaa hjemlet Laan af Midler, der stilles til Raadighed af Staten. For en stor Del er saadanne Laan blevet udredet af *Statslaanefonden*, der oprettedes ved L 86 22 April 1904 med den Opgave at udrede Laan paa billige Vilkaar til Fremme af Erhvervslivet og til Støtte for sociale og humane Formaal, naar saadanne Laan er hjemlet ved Finanslov eller særlig Lov. Med Hjemmel i L 138 30 Marts 1946 har Bek 284 21 Maj 1946 ophævet Statslaanefonden og ladet Laanene overgaa paa Statskassen fra 1 April 1947. Her kan ogsaa nævnes L 151 30 Marts 1946 om en *Laanefond for kortfristede Prioritetslaan*.

Om Statsstøtte ved Laan til Boligbyggeri henvises til Betænkningen. Det fremtidige Boligbyggeri (1945) Kap. VIII.

Paa den anden Side modtager Staten igennem *Postgirovæsenet* Indlaan fra private paa lignende Maade som Banker og Sparekasser.

Endelig maa det nævnes, at Stat og Kommune ogsaa paa anden Maade i vidt Omfang optræder som Laantagere. Navnlig Staten tilvejebringer hyppigst Laanet ved Udstedelse af Massegældsbreve (Statsobligationer, Statsgældsbeviser), der afsættes til Publikum. Ofte sluttet selve Laaneaftalen kun med en Bank eller et Konsortium af Bankhuse, som overtager hele Laanet til en bestemt Kurs og for egen Regning søger Obligationerne afsat til Publikum.

Wolfhagen Offentlig Gælds Forvaltning 71 f omtaler forskellige Emissionsformer.

III. Offentlig Regulering.

I ældre Tid greb Lovgivningerne navnlig ind i Laaneforhold ved at fastsætte bestemte Grænser for Renten. Den nyeste Tids Udvikling af Kreditforholdene har ført Staten til at gribe ind paa andre Maader.

Der er indført Statstilsyn med Banker, Sparekasser og andre Virksomheder, der modtager Indskud og frugtbargør dem paa lignende Maade som Banker og Sparekasser, samt med Kredit- og Hypotekforeninger.

Reglerne herom findes i Lov om Banker, sidst optrykt i Bek 254 25 Juli 1938, Lov om Sparekasser i Bek 255 s. D., Lov om visse Spare- og Udlaansvirksomheder 156 2 Maj 1934 (Lovens Omraade fremgaar af §§ 1 og 13), Lov om Kreditforeninger 109 7 April 1936, Lov om Købstadhypotekforeninger 108 s. D., hvis § 24, Stk. 5 giver visse Regler om Landhypotekforeninger.

Om disse Forhold henvises til *Sindballe* Selskabsret IV og V.

Om Bankers og Sparekassers Eneret til »ved Henvendelse til Offentligheden at tilbyde sig som Modtagere af Indlaan« henvises til *Sindballe* Selskabsret IV 138 f, 223 f.

Under de ekstraordinære Forhold i de senere Aar er der yderligere givet en Række Kriselove, der griber ind paa flere af disse Omraader.

Derimod har dansk Ret *ingen Regler til Værn for dem, som erhverver Massegældsbreve hidrørende fra Laan, der udbydes til Offentligheden*. Hvis der sker Misligholdelse fra Laantagerens Side, er Obligationsejerne paa Grund af deres store Tal daarligt i Stand til at varetage deres Interesser. En vis Beskyttelse kan de faa, hvis Laanebetingelserne giver Regler om en særlig Repræsentation for Obligationsejerne. Som Regel findes der dog ingen Bestemmelser af denne Art i de offentlige danske Obligationer. Kun ved de saakaldte Partialobligationer møder man saadanne Regler, se herom ndfr § 10.III.3.

I særlige Tilfælde griber man ind med en Lov for den enkelte Skyldner. Saaledes blev Jydsk Landhypotekforening sat under Administration ved L 6 30 Jan. 1932.

I flere fremmede Lande er der givet Lovregler til Værn for Obligationsejerne. Saaledes i Tyskland en Lov af 4 Dec. 1899 (ændret ved L 14 Maj 1914), i Frankrig décret-loi 30 Okt. 1935, i Schweiz OR §§ 1156—82 (efter Revisionen i 1936). Reglerne gaar navnlig ud paa at bane Vej for en Organisation af Obligationsejerne. Yderligere Bestemmelser er givet om Laan mod Pantesikkerhed, se ndfr § 10.III.3. Fremmed Rets Regler er omtalt i *Westerby* Aktionæren i Fare 172 ff, hvor det ogsaa nævnes, at flere Lande har givet

Lovregler for at modvirke urigtige Oplysninger i Prospekter, der indbyder til at tegne Laan. De Regler, der gives om Indbydelse til Aktietegning, anvendes da ogsaa paa Indbydelse til at tegne Laan. Saaledes nu ogsaa OR § 1156. Jfr. iøvrigt *W. Paulsen* i *Juristen* 1937.199 f.

IV. *Laanekontrakten.*

Laan gives ofte uden forudgaaende Aftale derom, men jævnlig indgaas der *en Aftale, hvorved Laangiveren forpligter sig til at yde Laanet* og Laanevilkaarene fastsættes. Et Løfte om et Laan bliver i dansk Ret bindende efter almindelige Løfteregler.

Der findes mange Slags Laanekontrakter. Som praktisk vigtige Eksempler kan nævnes Bankernes *Kassekreditkontrakter*, hvorved der tilstaas en løbende Kredit indtil et vist Beløb, og den Kontrakt, der sluttes ved Tegning af Andele i et Obligationslaan i Henhold til forudgaaende Indbydelse (Prospekt).

Om *Byggelaan* kan henvises til *Rasting* Entreprenørens Omsætningsbeskyttelse 305 ff, jfr. *V. Meyer* i U 1933 B.25, *Ax. H. Pedersen* i *Juristen* 1936.393 ff, 1942.409 ff, *Kæstel* Bankjura 196 ff.

Laanekontrakten forpligter Laangiveren til at yde Laanet i Overensstemmelse med Aftalen. Gør han ikke det, kan *Opfyldelse* fremtvinges ved Dom, men Laantageren kan ogsaa gaa den Vej at *hæve Kontrakten*, naar der er indtraadt en væsentlig Forsinkelse, og allerede forinden, naar der foreligger en (væsentlig) anteciperet Misligholdelse.

I Overensstemmelse med almindelige Regler kan Laantageren endvidere som oftest *kræve Erstatning* (Opfyldelsesinteresse), jfr. Alm.Del 142. Drejer det sig om Penge, kan han kræve Forhalingsrente i Overensstemmelse med Gbl § 62, men hvis Renten ikke dækker hans Tab, kan han kræve Erstatning ved Siden af, se Gbl § 62.3°.

Omvendt kan *Laangiveren hæve Kontrakten* paa Grund af anteciperet Misligholdelse fra Laantagerens Side, og han kan gaa frem efter Grundsætningen i Kbl § 39, hvis der efter Laanekontrakten viser sig svigtende Betalingsevne hos Laantageren. Laangiveren maa da kunne nægte at udbetale Laanet og hæve Kontrakten, hvis han ikke faar betryggende Sikkerhed.

Gaar Laantageren fallit, før Laanet er ydet, kan Konkursboet

næppe fordrer Kontrakten opfyldt, da en typisk afgørende Forudsætning for Laanet er bristet ved Konkursen.

Om Kreditorfølgning i Retten til Byggelaan se *Rasting* Entreprenørens Omsætningsbeskyttelse 314 ff, jfr. U 1930.377.

Laantageren kan næppe dømmes til at *modtage Laanet*, men hvis han nægter det, maa Nægtelsen ofte betragtes som en væsentlig Misligholdelse, som medfører, at Laangiveren kan hæve Kontrakten. I Reglen maa han tillige kunne kræve Erstatning.

V. *Forholdet efter at Laanet er ydet.*

Naar Laanet er ydet, bliver Retsforholdet ensidigt. Laangiveren har erlagt sin Ydelse, og kun Laantagerens Forpligtelse staar tilbage.

1. Hvad Laantageren skal yde, beror paa Aftalen. Hvis andet ikke er aftalt, skal han ialfald erlægge *Genstande af samme Art, Mængde og Godhed* som de udlaaante. Men ofte skal han derudover give et vist Vederlag, fordi han har haft det laante til sin Raadighed.

Som oftest betinger Laangiveren sig udtrykkelig Vederlag for Laanet. Om Vederlag skal svares, naar ingen Aftale er truffet, maa afgøres efter almindelige Retsgrundsætninger, se »Aftaler« § 39.VI og særlig om Pengelaan S. 443 f.

Vederlaget tages i Reglen som *Rente*, hvorved forstaas Vederlag for Afsavn af Penge, beregnet i Forhold til Afsavnets Tid som en Brøkdel af Kapitalen.

Ved Pengelaan tager Laangiveren dog ofte Vederlaget eller en Del af det ikke som Rente, men ved at betinge sig, at Laantageren skal tilbagebetale et større Beløb, end han har modtaget. En Kommune laaner f. Eks. et Beløb i et Pengeinstitut. Efter Aftale mellem Parterne kommer Gælds brevet til at lyde paa en Rente af f. Eks. $3\frac{1}{2}$ pCt., men i Virkeligheden skal Laanet forrentes med Pengemarkedets højere Rente. Sagen ordnes da saaledes, at Laantageren faar udbetalt et mindre Beløb end den Hovedstol, han i Gælds brevet anerkender at skyldes (*Laan til Underkurs*). Paa denne Maade opnaar Laangiveren en højere »effektiv Rente« end Gælds brets »nominelle Rente«. Hvis der gives *Pant i fast Ejendom* for Laanet, skal Underkursen holdes indenfor bestemte Grænser, der er fastlagt ved Rentelov 285 3 Juli 1942 § 2, se om denne Regel nærmere ndfr § 9.II.D.

Laan til Underkurs bruges bl. a., naar Stat eller Kommune indbyder til Tegning af Laan til en Kurs under 100.

Den, der faar Laan i en Kreditforening, modtager normalt Laanet i Foreningens Kasseobligationer, som han da maa sælge, oftest til en Kurs under 100. Samtidig er det dog den almindelige Regel, at Laantageren har Ret til at indfri sit Laan eller betale ekstraordinære Afdrag paa Laanet i Kasseobligationer af samme Art som de modtagne. Se hertil *Sven Clausen* Kreditforeningsforhold I 281 f.

Ogsaa private Laan mod Pant i fast Ejendom gives ikke sjældent til Underkurs, f. Eks. naar en Grundejer sælger et Ejerpantebrev, der er tinglyst paa hans Ejendom, for en lavere Pris end den Sum, det lyder paa. Ogsaa dette Forhold rammes af Rentelovens Regler.

Naar Vederlaget for et Laan tages forud for hele Laanetiden — altsaa fradrages i Laanesummen — kaldes det ofte *Diskonto*. Dette Udtryk bruges dog først og fremmest om det Afslag i en Fordrings paalydende Værdi, som Fordringens *Sælger* giver Køberen, fordi Fordringen ikke er forfalden. Om Diskontoens Forhold til Renten se 1. Udg. 69.

Rentens Størrelse kan i Almindelighed aftales frit indenfor de Grænser, der følger af Ugyldighedsreglerne, navnlig Aftl § 31 og Gbl § 8. Paa enkelte Omraader findes dog Regler, der begrænser Aftalefriheden, se herom ndfr § 9.

Ved KL § 156 ophævedes den gamle Regel i DL 5—7—1, at hændelig Undergang af et Haandpant medførte, at Fordringshaveren mistede det, han havde laant derpaa.

Om de særlige Forpligtelser, som Parterne faar overfor hinanden, hvor der er givet *Haandpant*, maa iøvrigt henvises til *Lassen* II § 131.

2. *Hvornaar Laanet kan kræves tilbage*, beror i Almindelighed paa Aftalen eller dens Forudsætninger. Er Laanet givet til et særligt Formaal, kan det først kræves tilbage, naar Formaalet er opnaaet eller har vist sig uopnaaeligt eller der er hengaaet et Tidsrum, som klart strækker sig udover det paaregnelige. Hvis Aftalen og Forhandlingerne mellem Parterne ikke giver Holdepunkter for andet, kan Laangiveren kræve det laante tilbage naarsomhelst, jfr. Gbl § 5.1°.

Ifølge BGB § 609 og OR § 318 er det den almindelige Regel, at et Laan løber, til det opsiges med et vist Varsel.

Meget ofte gives Laan paa Opsigelse. Hvis det drejer sig om en fastere Pengeanbringelse, aftales det gerne, at Laanet kan opsiges med 3 eller 6 Maaneders Varsel, f. Eks. til en 11 Juni eller 11 December Termin. — Ved almindelige Banklaan aftales oftest Opsigelse til 1 Juli og 2 Jan. — Hvis det fremgaar af Forhandlingerne, at

Laanet er beregnet paa at henstaa i længere Tid, og der ikke er Holdepunkter for andet, maa Laanet antages at kunne opsiges med tre Maaneders Varsel til Juni eller December Termin.

I *Pantebreve i fast Ejendom* aftales der i nyere Tid meget hyppigt 6 Maaneders Varsel, og det er muligt, der er ved at dannes en Sædvane i den Retning.

Saa vel naar disse Regler anvendes uden Vedtagelse, som naar der er vedtaget Opsigelse til en Termin med tre eller seks Maaneders Varsel, maa Opsigelsen formentlig kunne foretages den 11te tre eller seks Maaneder før Terminen, jfr. U 1902.451 om Opsigelse med et halvt Aars Varsel. Herfor taler, at Betaling rettidig kan erlægges hele Forfaldsdagen, d. v. s. første Terminsdag.

Renten af Laan forfalder bagud, hvis ikke andet er aftalt. Er Laanet indgaaet for flere Aar eller paa Opsigelse, maa Renten formodes at forfalde periodisk bagud, mindst en Gang om Aaret. Hvis Laanet kan opsiges til en af de sædvanlige Terminer, maa det formodes, at Halvdelen af Aarsrenten skal betales i hver Termin. Andre Forfaldstider kan følge af særlige Sædvaner, f. Eks. Kutymer om bestemte Opgørelsestider i Handelsforhold.

3. *Tilbagebetaling for Laanets Forfaldstid* kan Laangiveren kræve, naar en relevant Forudsætning for Laanet er bristet. Laangiveren kan navnlig som Regel hæve Kontrakten og kræve Laanet tilbage, naar der indtræder *væsentlig Misligholdelse* fra Laantagerens Side, f. Eks. en væsentlig Forsinkelse med Betaling af Renter eller Afdrag.

Ikke enhver Forsinkelse med Renter eller Afdrag kan anses for væsentlig. Derfor er det hensigtsmæssigt at aftale nærmere, hvornaar en Forsinkelse giver Fordringshaveren Ret til at kræve hele Kapitalen betalt. Bestemmelser herom optages ogsaa hyppigt i Gældsbreve, se ndfr § 10.II.

Hvor der er stillet Pant eller anden Sikkerhed for Laanet, maa en væsentlig Forringelse af Sikkerheden i Almindelighed ogsaa give Pant haveren Ret til at kræve Betaling. Er Sikkerheden forringet hædelig, maa Skyldneren dog i Almindelighed kunne undgaa Ophævelse af Kontrakten ved at skaffe ny Sikkerhed.

Tilsvarende Regler maa gælde, naar det, efter at Laanet er ydet, opdages, at der er Mangler ved den forudsatte Pantesikkerhed, sml. U 1944.548 H, *Arnholm* Panteretten 102.

Om Pant i fast Ejendom se *Vinding Kruse* Ejendomsretten 1568 ff, 1600 f, jfr. ogsaa 1577 ff.

Naar Laangiveren hæver Kontrakten paa Grund af Misligholdelse, kan han i Almindelighed kræve *Erstatning* for det Tab, han lider ved Misligholdelsen (Opfyldelsesinteressen). Dette følger af alminde-

lige Regler om Ansvar i Kontraktforhold, hvor Ydelsen er generisk bestemt eller gaar ud paa Penge, jfr. Alm.Del 140 ff. Som Regel maa Laangiveren da, foruden Kapitalen og de Renter, der løber paa indtil dens Betaling, kunne kræve kontraktmæssige Renter indtil det Tidspunkt, da Skyldneren efter Aftalen havde Ret til at frigøre sig — ved Laan paa Opsigelse altsaa Renter til den Dag, hvortil Skyldneren i Misligholdelsens Øjeblik kunde opsigte Gælden. — I Rentebeløbet maa dog for Tiden efter Betalingen fradrages den Rente, som Fordringshaveren kunde opnaa ved en Pengeanbringelse, som er lige saa sikker og med Rimelighed kan kræves foretaget. Derfor maa man normalt ialfald fradrage sædvanlig Sparekasserente, sml. Gbl § 6.2°.

Naar Laangiveren hæver Kontrakten, men ikke har Ret til Erstatning, kan han kun kræve Kapitalen med Renter indtil Betalingen. Lider han Tab ved for tidlig Betaling, fordi Gælden bar høj Rente, maa han selv bære Tabet.

Hvis et *Laan*, som er rentefrit eller bærer særlig lav Rente, kræves tilbagebetalt før Tiden paa Grund af Misligholdelse, vilde det vistnok være rimeligt at give Laantageren Ret til som »Mellemrente« at fradrage i Kapitalen den Berigelse, som Fordringshaveren vilde opnaa ved en rimelig og sikker Anbringelse af det tilbagebetalte Beløb. Men i Almindelighed antages Skyldneren ikke at have Krav herpaa.

Saaledes U 1892.341, der dog angik et særegent Tilfælde, og om rentefri Laan *Lassen* II § 98.IV i Slutningen. I sin Lærebog (1912) har Lassen dog tilføjet »vistnok«.

De særlige Regler om Mellemrente ved Udlodning af Dividende fra et Bo kan ikke afgive Støtte for en almindelig Regel. De omtales ndfr under Nr. 4.

Nogen Støtte for Fradraget giver derimod Vxl § 48.2°, jfr. § 28.2°. Se ogsaa BGB § 1133.

Den almindelige Lære stemmer med den Regel, at en Køber kan kræve en forudbetalt Købesum tilbage paa Grund af væsentlig Forsinkelse fra Sælgerens Side, selv om han vilde have haft Tab paa Købets Opfyldelse. Analogien herfra bør dog ikke anses for bindende.

Læren maa antages begrundet med, at der ikke som i den første Gruppe Tilfælde er Tale om Fastsættelse af en Erstatning, men om Tilbagebetaling af et bestemt Beløb. Fradraget af Mellemrente kan imidlertid begrundes ud fra Berigelsessynspunktet.

Ved *Laan til Underkurs* kan man spørge, om der ikke paa lignende Maade efter Omstændighederne maa fradrages en Mellemrente. Hvis Laangiveren kræver Betaling før Forfaldstid og Gældsbevets nominelle Rente er lavere end den Rente, Laangiveren nu sikkert kan opnaa for Resten af Laanets

Løbetid, vil Laangiveren faa mere end Opfyldelsesinteressen ved at faa hele den aftalte Kapital betalt, og hans »Fortjeneste« kan være urimelig stor. I Almindelighed vil Gældsbrevets Ord dog utvetydig give ham Ret til Beløbet, og hvor det er Tilfældet og Betaling kræves *paa Grund af en Misligholdelse, der paadrager Skyldneren Ansvar*, maa Fordringshaverens Ret formentlig anerkendes, medmindre Gbl § 8 kan anvendes, jfr. om den ndfr § 10.I.C. — Og her maa det tages i Betragtning, at en Fordringshaver kan trænge til en bedre Sikring mod Misligholdelse end den, de almindelige Regler giver. — Ligeledes maa Skyldneren i Almindelighed betale det fulde Beløb, naar han indfrier Laanet, fordi han benytter en ham tilkommende Ret til at opsiges Laanet. Men de sjældnere Tilfælde, hvor Betaling før Forfaldstid kan kræves *af andre Grunde*, kan vistnok antages at ligge udenfor, hvad der er tænkt paa ved de sædvanlige Bestemmelser i Gældsbreve. I saadanne Tilfælde bør Skyldneren formentlig kunne kræve Kapitalen nedsat, saaledes at Fordringshaveren kun faar det Beløb, han faktisk har udlaant, med Tillæg af den effektive Rente ifølge Laaneaftalen for Tiden, indtil Betaling sker.

4. *Frigørelsestiden* for Laantageren bestemmes i første Række ved Fortolkning af Aftalen. Ifølge Rentelov 285 3 Juli 1942 § 3 kan *Laan mod Pant i fast Ejendom*, der stiftes eller fornyes efter Lovens Ikrafttræden, dog ikke gøres uopsigeligt fra Skyldnerens Side i mere end 10 Aar, hvis det er et Førsteprioritetslaan, og ellers 5 Aar.

Se herom *Ussing* i U 1942 B.252 f. Ifølge Rentel § 6.3^o beholder Kredit- og Hypotekforeninger dog deres Adgang til at lade Medlemmerne fraskrive sig Retten til ekstraordinært at indfri deres Laan kontant i 10 Aar regnet fra Seriens eller Afdelingens Aabning (Love af 7 April 1936, Nr. 109 § 24.2^o og Nr. 108 § 18.2^o).

For at lette Rentebyrden indførte L 165 11 Maj 1935 § 8 en tidsbegrænset Adgang til at opsiges højere forrentede Laan med Pant i fast Ejendom, hvis Fordringshaveren ikke gik ind paa at nedsætte Renten til $4\frac{1}{2}$ eller 5 pCt.

Hvis Laanet bærer Rente, maa Formodningen være for, at Frigørelsestiden indtræder efter samme Regler som Forfaldstiden. Er der fastsat en bestemt Forfaldsdag, vil den derfor ogsaa være Frigørelsestid, og hvis Forfaldstiden kan hidføres ved Opsigelse, gælder det samme om Frigørelsestiden.

Hvis Gældsbrevet siger, at Gælden er uopsigelig fra Kreditors Side, vil man som oftest antage, at Skyldneren kan sige op efter almindelige Regler. Bestemmer Gældsbrevet, at Laanet skal tilbagebetales ved tidfæstede Afdrag, har Skyldneren i Almindelighed ikke Ret til efter Opsigelse at til-

bagebetale Laanet hurtigere. Dette er antaget om Pantebreve i fast Ejendom, se U 1891.156, 1870.914, sml. 1943.749 H, der antog det samme om en Sælgerprioritet, jfr. ndfr § 8.III. Naar Massegældsbreve ifølge deres fælles Tekst amortiseres efter en bestemt Plan, f. Eks. ved Udtrækning efter bestemte Regler, har Skyldneren i Almindelighed ikke Ret til at opsiges samtlige Obligationer, der hører til det paagældende Laan, eller til at forøge Udtrækningen, se U 1890.645. Anderledes U 1883.1109, hvor Forbehold var taget om Ret for Skyldneren til hurtigere Amortisation.

Hvis Laanet er rentefrit, maa Laantageren i Almindelighed have Ret til at betale det tilbage naarsomhelst. Det samme maa jævnlig antages ved Laan mod Haandpant, selv om der skulde betales Renter, se U 1913.828, og det er Reglen ved Laan hos Pantelaanere, se Regul. 389 30 Juli 1921 § 1 (jfr. Bek 186 6 Aug. 1936) og Regul. 83 15 Marts 1923 § 1 (jfr. Bek 185 6 Aug. 1936).

Adgang til at frigøre sig tidligere faar Skyldneren ikke uden videre, fordi Kreditor har opnaaet Ret til at kræve Betaling før Tiden, se herom nærmere Alm.Del 210.

Kommer Frigørelsestiden tidligere paa Grund af bristende Forudsætninger, uden at der foreligger Misligholdelse, maa ved Laan, der er rentefri eller bærer særlig lav Rente, Skyldneren kunne kræve en Mellemrente fradraget. Derimod kan Fordringshaveren, hvor Laanet var højt forrentet, ikke kræve Godtgørelse for den Rentefordel, han gaar Glip af. Om Laan til Underkurs ovfr under 3.

Oftentimes kan det være tvivlsomt, om Frigørelsestiden kommer tidligere. U 1938.648 besvarede Spørgsmaalet benægtende og tilkendte Kreditor Mellemrente i et Tilfælde, hvor det for Gælden stillede Pant var blevet eksproprieret. Tilkendelsen af Mellemrente er næppe rimelig i Betragtning af, at Kreditor havde modtaget Beløbet. Snarere kunde man have givet Kreditor Medhold, hvis han havde nægtet at modtage Beløbet og krævet det deponeret, saaledes at han fik Pant deri. — Angaaende Spørgsmaalet, om Eksproprianten var forpligtet til at erstatte Rentetabet, og om Mellemrente i det hele se *W. Paulsen* i U 1938 B.201.

Om *Udlæg fra Konkursboer*, Gældsfragaalsesboer og Tvangsakkorder hjemles det, at der skal fradrages en Mellemrente, naar Fordringen bærer en lavere Rente end 4 pCt., se KL § 131, Skiftel § 44.1°, Akl § 21.4°.

5. I de fleste andre Retninger gælder de almindelige Regler om kontraktmæssige Pengeforpligtelser (ndfr § 8).

VI. *Depositum irregulare.*

Denne Aftale medfører, som det er omtalt foran under I, ligesom Laan til Eje, at *Modtageren bliver Ejer af de modtagne Ting* og forpligtes til at tilbagegive tilsvarende, generisk bestemte Ting. Men i Modsætning til Laan til Eje har den typiske Aftale om depositum irregulare til Formaal at varetage Deponentens Interesse i at faa

visse Værdier bevaret. Derfor maa de Regler, der foran er opstillet om Laan, paa flere Punkter vige til Fordel for Regler, der gælder om Forvaring i Almindelighed (ndfr § 50).

En forberedende Aftale om Forvaring forpligter ialfald Forvareren til at modtage Værdierne. Han kan dog vanskelig tænkes dømt dertil, men han kan idømmes Erstatning for Misligholdelse. Paa den anden Side bliver Forvaringsgiveren ikke forpligtet til at betro Medkontrahenten Værdierne. Men hvis Forvareren har Ret til Vederlag for Forvaringen, maa han i Almindelighed, selv om han intet faar at forvare, kunne kræve Vederlaget med Fradrag af de Udgifter, han sparer.

Er der aftalt en Forvaringstid, er Betydningen heraf paa tilsvarende Maade, at Forvareren er forpligtet til at forvare Værdierne i den Tid, efter Omstændighederne tillige, at han har Krav paa Vederlag for den aftalte Forvaringstid. Derimod hindrer Aftalen ikke Forvaringsgiveren i at kræve Værdierne tilbage før.

Hvis der overhovedet er Tale om Vederlag, er det Forvareren, der har Krav herpaa. Om han har et saadant Krav, maa afgøres efter almindelige Grundsætninger, jfr. »Aftaler« § 39.VI.

En Ret for Forvaringsgiveren til at hæve Kontrakten har kun Interesse, forsaavidt han derved kan frigøre sig for Pligten til at betale Vederlag. Han maa formentlig have denne Ret, naar det viser sig, at Forvareren er insolvent.

Hvor Penge er deponeret, har Forvareren som Regel næppe Ret til at frigøre sig for Tilbagebetalingspligten ved Modregning, se Alm.Del 414 f.

De omtalte Regler kan selvfølgelig fraviges ved Aftale eller særlig Sædvane, og ad disse Veje kan der skabes Overgangsformer mellem Laan og Forvaring. I forretningsmæssige Forhold vil det iøvrigt ofte være fastslaaet ved Aftale eller Sædvane, hvilken Regel der gælder paa de ovenfor omtalte Punkter, og derfra vil man atter kunne slutte, hvad der er Aftalens Formaal, hvilket jo langt fra altid tilkendegives direkte.

Om Afgrænsningen overfor egentlig Forvaring se ndfr § 50.IV.

Retsforhold, der er beslægtet med depositum irregulare, kan ogsaa fremkomme, hvor en Person faar et Hverv fra en anden eller uden Aftale varetager hans Anliggender og herunder for den andens Regning modtager Pengebeløb, som gaar ind i Modtagerens Formue (bliver hans Ejendom). Hvorvidt Modtageren saaledes bliver Ejer af Pengene eller dog faar Ret til at tilegne sig Ejendomsretten, beror paa Omstændighederne. Se herom bl. a. ndfr § 48.III.B.

§ 8.

**Kontraktmæssige Gældsforpligtelser og Kreditgivning
iøvrigt. Kontokurant.**

I. Der er en Del Regler, der gælder ikke blot om Pengelaan, men om andre kontraktmæssige Gældsforpligtelser.

Ved *Gældsforpligtelser* forstaas her *ensidige Pengeforpligtelser*. De almindelige Regler derom behandles i Alm.Del, navnlig § 5, § 10 og § 35.I og II.A. Her skal kun tales om de Gældsforpligtelser, der hviler paa Aftale eller Løfte eller Forhold, der ligestilles hermed.

Under Paavirkning af ældre Sprogbrug brugte *Jul. Lassen* Udtrykket Gældsforpligtelser i en videre Betydning, nemlig om ensidige Forpligtelser til at yde Penge eller andre fungible Ting. Der kan imidlertid næppe opstilles almindelige Regler af nogen Betydning om saadanne Forhold.

II. Stiftelse og Grundlag.**1. Kreditgivningen og de for Gælden udstedte Dokumenter.**

Kontraktmæssige Gældsforpligtelser opstaar hyppigst ved Kreditgivning, d. v. s. ved at en Person erlægger sin Ydelse til sin Medkontrahent, men giver ham Henstand med den Pengeydelse, han skal erlægge — enten Modydelsen eller, ved Laan til Eje, Tilbagegivelsen.

Ofte udstedes der et *skriftligt Dokument* i Anledning af Gældsforpligtelsen, f. Eks. et *Gældsbrief*, en Veksel, en Check eller en anden Anvisning, og dermed bringes Forholdet ind under de særlige Regler om saadanne Dokumenter, der omtales ndfr i § 10.I og §§ 11—24. Men en vis Betydning som Grundlag for Gældsfordringer og deres Gennemførelse har ogsaa Tilsendelse af Regning eller anden Opgørelse.

2. Regninger.

Ved at sende Regning tilkendegiver Udstederen, at han ikke kræver mere end det deri opførte Beløb for de Ydelser (eller det Mellemværende), Regningen omfatter.

Hvis Gældens Beløb ikke var bestemt i Forvejen, men Udstederen af Regningen kunde fastsætte Beløbet inden for Rammen af, hvad der var billigt, jfr. Kbl § 5, maa Udstederen i Almindelighed være bundet ved sin Fastsættelse af Beløbet i Regningen, naar den anden Part ikke burde se eller faa Mistanke om, at der var indløbet en Fejltagelse. Det samme maa gælde i andre Tilfælde, hvor Udstederens Adfærd giver Skyldneren Føje

til at stole paa, at Kravet ikke er større end det Beløb, der er nævnt i Regningen. Men bortset herfra kan Udstederen ikke ubetinget være bundet ved Regningen, hvis der er indløbet Regnefejl eller glemt en Post. Til Belysning heraf kan henvises til Læren om Krav paa Efterbetaling (Alm. Del § 34.II.A.3, § 38.V.B) og om *condictio indebiti* (ndfr § 53).

Paa den anden Side kan Fordringshaveren *styrke sin Stilling* ved at sende Regning.

I Handelskøb har Køberen *Reklamationspligt* overfor den Pris, der er anført i *Regning*, som er tilstillet ham, og bliver ved at undlade Reklamation pligtig at betale denne Pris, medmindre lavere Pris oplyses at være aftalt, eller Regningen er aabenbart urimelig, Kbl § 6, jfr. »Køb« 31. Tilsvarende Lovregler er ikke givet for andre Forhold, men i mange andre Tilfælde maa en lignende Virkning indtræde, naar en Part i en Kontrakt modtager Regning fra Medkontrahenten og ikke inden rimelig Tid reklamerer imod den deri opførte Pris.

Se f. Eks. Udtalelsen i U 1913.328 om Nota fra Veksellerer eller anden Kommissionær. Om Reklamation overfor andre Angivelser end Pris se »Køb« 13 f.

Navnlig i Forholdet mellem Handlende er der Grund til at gennemføre en saadan Reklamationspligt. Men en almindelig Regel herom kan næppe opstilles. Paa den anden Side maa en vis Reklamationspligt anerkendes ogsaa udenfor Handelsforhold, særlig naar Forretningsforbindelsen mellem Parterne fortsættes efter Regningens Tilsendelse eller andre særegne Forhold taler derfor, se U 1912.145 angaaende en Række Regninger paa Murerarbejde gennem flere Aar.

Efter Omstændighederne kan Undladelse af at reklamere overfor Regninger ogsaa medføre, at Regningens Modtager faar *Bevisbyrden* for en Paastand om, at *han overhovedet ikke har kontraheret om eller modtaget en Ydelse*, der er opført paa Regningen.

Ganske vist kan denne Reklamationspligt ikke gennemføres ved enhver Tilsendelse af Regninger, ikke engang i Handelsforhold. Men naar en Regning omfatter en Række Poster, hvoraf de fleste er »rigtige«, og navnlig naar Parterne staar i en fortsat Forretningsforbindelse og den ene efterhaanden sender Regninger, kan der være Grund til at kræve Reklamation.

Den nævnte D i U 1912.145 om Murerarbejde angik til Dels Arbejder, som Modtageren hævdede ikke var udført. Se paa den anden Side angaaende Varehandel U 1899.371 H (hvor det var kommet til Brud mellem Parterne før Regningens Modtagelse) og 498 (der lagde Vægt paa dels Regningens uspecificerede Form, dels at Modtageren hverken var Handlende eller bogføringspligtig).

Virkningen af undladt Reklamation er ogsaa her *kun bevismæssig*. Dermed skal selvfølgelig ikke benægtes, at Passivitet i særlige Tilfælde ogsaa »materielt« kan skabe en Forpligtelse. U 1905.322 betragtede saaledes Passivitet som en Anerkendelse af et ubeføjet Rentekrav, se paa den anden Side U 1904.5. U 1915.852 lader endog Passiviteten medføre Pligt til at betale Varer, der var bestilt af og leveret til Trediemand, som havde fortalt, at Regningens Modtager vilde betale.

Reklamation overfor Regninger maa ske inden rimelig Tid, efter at Urigtigheden er eller burde være opdaget, og Modtageren maa navnlig undersøge Regningen, før han betaler Saldoen ifølge Opgørelsen eller betaler Afdrag paa Gælden, jfr. U 1919.943 H. Betaling af Afdrag vil iøvrigt ofte blive betragtet som en Anerkendelse, se U 1900.418.

3. Nogle yderligere Bemærkninger maa endnu gøres om *Kontokurantopgørelser*.

En *Kontokurant* er en skriftlig Opgørelse af et løbende Mellemværende, der indeholder en Debetside, der omfatter Medkontrahentens Gældsforpligtelser, og en Kreditside, der omfatter de Beløb, han har faaet til Gode, samt en Saldo, d. v. s. Differencen mellem de to Sider.

Naar en Part i et løbende Mellemværende tilstiller den anden en Kontokurant, tilkendegiver han derved, at han ikke kræver mere end, hvad der er opført paa Debetsiden (»mere har jeg ikke til Gode i dette Mellemværende«), og samtidig anerkender han Kreditsiden samt Saldoen, hvis den er i den anden Parts Favør. Men Opgørelsen betragtes normalt som foreløbig, afgivet til Medkontrahentens Prøvelse, og Udstederen kan efter Omstændighederne, hvis der er indløbet Regnefejl eller glemt en Post, kræve Opgørelsen berigtiget. — Af Hensyn hertil tilføjes gerne ved Underskriften Forbeholdet s. e. & o. (*salvis erroribus et omissionibus*), men det er næppe nødvendigt, sml. Kmsl § 71.3°. — Selv om Opgørelsen ender med en Saldo i Modtagerens Favør, betragtes den derfor ikke som et Gælds-brev. Det bliver den derimod, hvis Saldoen er i Udstederens Favør og Modtageren tilbagesender Kontokuranten med Paategningen »akcepteret« eller med anden Paategning, der viser, at han har godkendt Opgørelsen. Ogsaa Modtagerens Anerkendelse maa kunne anfægtes af ham, ialfald under lignende Betingelser som en Betaling.

Ved at betale Saldoen maa den betalende i Almindelighed antages at have godkendt Kontokurantens Indhold, jfr. U 1910.212 H. Men selv hvor dette ikke kan antages, maa han som Regel have tabt sin Indsigelse, jfr. ovfr om Regninger.

Handlende maa i det hele have Pligt til at *reklamere overfor Konto-
kuranter fra andre Handlende*.

Det er klart, at de i lignende Omfang som overfor andre Regninger maa reklamere med Hensyn til de Poster, der opføres som tilkommende Udstederen (Debetsiden). Men ogsaa overfor Udstederens Angivelser om Størrelsen af Modtagerens Krav — altsaa Kreditsaldo og Kreditsidens enkelte Poster — maa Modtageren reklamere inden rimelig Tid. Iagttages dette ikke, maa han faa Bevisbyrden. Se hertil den nævnte U 1910.212 H, der dog begrunder Resultatet med, at Betaling af Saldo var en Godkendelse.

Om Reklamation overfor Afregninger maa iøvrigt henvises til *Grundtvig* Om Reklamation 236 ff, *V. Meyer* i U 1918 B.54 ff, *Lassen* II § 113, *Arnholm* Passivitetsvirkninger 57 f, *Staub* HGB § 355 Anm. 26.

III. *Forpligtelsens Indhold.*

Er der udstedt Gældsbrief for Gælden, falder Forholdet ind under Reglerne i Gbl, se herom ndfr § 10. Andre Gældsforpligtelser, der hviler paa Aftale, maa i vidt Omfang følge Analogien af *Gældsbriefs-
lovens Regler*, forsaavidt det ikke udelukkes af særlige Regler om enkelte Arter af Gældsforpligtelser. Herom henvises til § 10.I.C.

Hvorvidt Fordringshaveren kan kræve *Rente* af Gælden, er for Penge-
laans Vedkommende omtalt foran i § 7.V.1. Iøvrigt er det Hovedreglen, at der ikke kan kræves Renter, medmindre det er vedtaget udtrykkelig eller stiltiende eller hjemlet ved særlig Lovbestemmelse eller Sædvane. I Forholdet mellem *Handlende* svares der efter Handelskutyne ofte Renter, selv om der ikke er vedtaget noget herom.

Se »Aftaler« 444 med Henvisninger.

Selv om Fordringshaveren har Krav paa Rente, kan han ikke kræve *Rentes Rente*, medmindre det har Hjemmel i Skyldnerens Tilsagn, særlig Lov eller Sædvane.

Reglen om Forhalingsrente i Gbl § 62 omfatter ogsaa Rentekrav og hjemler, at der kan kræves Forhalingsrente af de forfaldne Renter, der er løbet paa før Forhalingsrentens Begyndelse. Men selv om Betalingen trækker ud i flere Aar, kan Fordringshaveren ikke paany kræve Rente af Forhalingsrenten. Har Skyldneren lovet »*skadesløs Betaling*«, kan Fordringshaveren derimod kræve *Rentes Rente*, jfr. Reskript 18. Nov. 1718. Han kan da ved Slutningen af hver Renteperiode (som Regel ialfald hvert Aar) lægge Renten til Kapitalen og kræve Rente af den i det følgende Aar.

I *løbende Mellemværende mellem Handlende* er det paa visse Omraader Kutyne at beregne *Rentes Rente*, jfr. Resp 18 Juli 1924 (U 1925.801) og om Kontokurantforhold ndfr V.

Se hertil *Ussing* i U 1946 B.97 ff, 176. I Udlandet er det ofte forbudt at kræve *Rentes Rente*.

Om Prislovens Anvendelse paa private Banker er der givet særlige Regler i Bek 306 4 Okt. 1944.

I visse Gældsforhold giver Lovgivningen *ufravigelige Regler om Renten*, se herom ndfr § 9.

Ved *Forsinkelse med Betaling* af kontraktmæssig Gæld, hvis Størrelse er bestemt i Aftalen, giver Gbl § 62.1^o Fordringshaveren Ret til at kræve *Forhalingsrente*, se herom Alm.Del § 10.II.A og *Ussing-Dybdal* GbK.

Hvis Gælden ikke hidrører fra Laan, men fra et Køb eller en anden gensidig bebyrdende Aftale, hvori Pengeskyldneren har faaet Hensstand (Kredit) for en Tid, er det noget tvivlsomt, om en væsentlig Forsinkelse med Betaling af Renter eller Afdrag giver Fordringshaveren *Ret til at kræve hele Gælden betalt straks*, selv om Aftalen ikke giver Støtte herfor. I Almindelighed har Fordringshaveren næppe Ret hertil.

I denne Retning U 1913.484 H, 1911.882, 1917.807. Ved Køb paa Afbetaling har Praxis været vaklende, se »Køb« 85. Hvor der er oprettet skriftlig Kontrakt, der udførlig fastslår Kreditors Rettigheder i andre Henseender, maa Skyldneren ofte have Føje til at slutte, at Kreditor ikke skal have Retten.

For at sikre sig Betaling vil Kreditgiveren ofte kræve *Veksel* for det krediterede Beløb og/eller Sikkerhed. Hvis Kredittageren ikke overholder en saadan Aftale — eller han undlader at give Veksel, hvor Kreditor ifølge Sædvane kan kræve det — maa Fordringshaveren i Almindelighed kunne kræve Betaling straks, se »Køb« 85.

Naar der er stillet *Sikkerhed*, vil en Forringelse af Sikkerheden ofte give Fordringshaveren Ret til straks at kræve Gælden betalt eller dog ny Sikkerhed stillet, jfr. om Laan ovfr § 7.V.3.

En Kredit, som ydes uden Pant eller anden Sikkerhed, kaldes i Forretningsverdenen en *Blankokredit*.

Gæld, der ikke skriver sig fra Laan, maa Skyldneren i videre Omfang kunne indfri før Forfaldstiden. Som oftest er Betalings-tiden kun skudt ud af Hensyn til Skyldnerens Interesser.

Betaling kan vistnok som Regel ske til enhver Tid ved almindeligt Kreditkøb, naar der ikke udstedes Veksel, og ved Køb paa Afbetaling, se *Ussing* i Sp.D. I § 93 Note 149. Men særlige Omstændigheder, f. Eks. at Gælden faar Karakter af en Pengeanbringelse for Kreditor, kan medføre, at Frigørelsestiden ikke kommer før Forfaldstiden. Dette maa i Reglen antages,

naar Køberen af en fast Ejendom udsteder *Pantebrev til Sælgeren* for en Del af Købesummen og forpligter sig til at betale Beløbet ved Afdrag igennem en længere Aarrække, se U 1943.749 H, der lægger Hovedvægten paa Pantebrevets Ord og ikke tager Hensyn til Formodninger om, at Henstanden kun var givet i Skyldnerens Interesse. Se dog Dissensen og U 1942.591, hvis Resultat dog ogsaa støttedes paa konkret Tolkning. Ved Omsætningsgældsbreve har en Tolkning, der holder sig til Gældbrevets Indhold, ogsaa det Fortrin, at den undgaar Vanskeligheder ved Salg af Gældsbrevet, idet en for Skyldneren gunstigere Tolkning alligevel ikke kunde hævdes overfor en Køber i god Tro. U 1883.353, der gav Skyldneren Ret til at betale, var ikke et typisk Tilfælde og beror paa konkret Tolkning.

I denne Forbindelse skal der endnu gøres nogle Bemærkninger om *Moratorielovgivningen*.

I alvorlige Krisetider sker det ikke sjældent, at Lovgivningen griber ind i Gældsforhold ved at indrømme Adgang til *Betalingshenstand* for visse Slags Gæld. Det forekommer ogsaa, at der ved Lov gives Henstand til en enkelt Skyldner, f. Eks. en større Virksomhed, der er kommet i Vanskeligheder.

Egentlige Henstandslove gaar enten direkte ud paa at udskyde selve Betalingstiden (Forfaldstiden) eller giver Hjemmel for, at der efter en konkret Prøvelse kan indrømmes dertil værdige Skyldnere Henstand. I Modsætning til disse »materielt« virkende Bestemmelser møder man ogsaa Moratorielove, der kun medfører en Udsættelse af Retsforfølgningen.

I Løbet af de sidste 15 Aar har vi faaet en Række Henstandslove, først paa Grund af Landbrugskrisen, senere ogsaa paa Grund af Krigen.

Om Landbrugets Henstandslovgivning se f. Eks. *Hesselbjerg* i U 1939 B.53 ff, *Illum* Formueret 293 ff. Den angik dels Pantegæld i fast Ejendom, dels anden Gæld, se som Eksempel herpaa L 364 18 Dec. 1933 II.

Efter Krigens Udbrud blev der givet et begrænset Moratorium for Kontrabøger og Indlaansbeviser udstedt af Banker, Sparekasser og lignende Pengeinstitutter, se den midlertidige L 284 1 Sept. 1939 og Bek 285 s. D. Det er nu ophævet, se Bek 110 23 Marts 1946. L 1939 var blevet afløst af L 122 13 Marts 1943, der forlængedes til Udgangen af Marts 1946.

Spærring af visse Konti af særlige Grunde er hjemlet ved L 275 13 Juni 1945, L 352 22 Juli 1945 §§ 21 og 33.

Om Moratorier kan ses *Körsner och Rabenius* Om Moratorium (1923).

IV. Kreditaabningskontrakten.

Som en særlig Kontrakt nævnes ofte *Kreditaabningskontrakten*, d. v. s. Aftalen, hvorved en Person lover at give Kredit til en anden.

I Almindelighed kan den anden Part udnytte Kreditten paa forskellige Maader, i Overensstemmelse med Aftalen eller Sædvane. Kreditgiveren kan f. Eks. være forpligtet til at betale Medkontrahenten Penge (som Laan), eller til at betale eller akceptere de Veksler eller Anvisninger af anden Art, som trækkes paa ham af Medkontrahenten.

Naar der er tilsagt en »løbende« Kredit, kan den udnyttes ikke blot

een Gang indtil det aftalte Maksimumsbeløb, men hver Gang Gælden er bragt ned under dette Beløb, kan der trækkes paa Kreditten paany. Hvis Kreditten ikke er tidsbegrænset, maa den kunne bringes til Ophør ved Opsigelse.

Kredit i løbende Regning ydes i vidt Omfang af Banker, oftest under Navnet Kassekredit eller Kontokurantkredit, jfr. om dette sidste ndfr.

Om Kredittilsagnet maa der iøvrigt gælde lignende Regler som om et Tilsagn om Laan, jfr. foran § 7.IV. Renter skal kun betales af det Beløb, der skyldes paa Kreditten til enhver Tid, men i Almindelighed betales tillige en »Provision« af det aftalte Maksimumsbeløb.

Om Kreditaabningskontrakten kan iøvrigt henvises til *Staub* Kommentar zum Handelsgesetzbuch § 348 Anm. 63.

V. Kontokurantaftalen.

Kontokurant betyder »løbende Regning«. Udtrykket bruges, som allerede nævnt, om en særlig Type skriftlige Opgørelser af Penge-mellemværender, men det bruges ogsaa om visse løbende Mellem-værender, først og fremmest om det Forhold, man plejer at kalde *det egentlige Kontokurantforhold*. Det er et Forhold, der skabes ved udtrykkelig eller stiltiende *Aftale* mellem to Parter, som staar i eller paaregner en gensidig Forretningsforbindelse. Og det gaar ud paa, at (alle eller visse Grupper af) *Pengefordringer*, som Parterne faar mod hinanden i et vist Tidsrum, *ikke skal kunne gøres gældende enkeltvis, men ved Tidsrummets Slutning skal regnes sammen*, saaledes at der tilbage kun bliver et Krav paa Saldoen, d. v. s. det Beløb, hvormed den ene Parts Fordringer overstiger den andens. Ved at udsætte al Betaling til Periodens Slutning sparer Parterne Forsendelsesomkostninger, Risiko og Rentetab og bliver i Stand til at bestride en større Omsætning med færre Penge og faar eventuelt Penge tilovers til anden Anvendelse.

Disse Fordele ved Kontokurantforholdet beror først og fremmest paa, at Aftalen medfører en almindelig Modregning af de gensidige Pengefordringer, jfr. Alm.Del 388. Modregningen sker i Kraft af Kontokurantaftalen ved Periodens Slutning uden ny Modregnings-erklæring. Før Periodens Udløb ophører Fordringerne paa den anden Side ikke, men Aftalen lægger et Baand paa de enkelte Fordringer, der gaar ind under Kontokurantforholdet. Den enkelte Fordring kan hverken Kreditor fordre betalt eller Debitor kræve Adgang til at betale. — Indbetalinger fra en Part maa ske paa Konto-kurantmellemværendet som Helhed og føres ind i Regnskabet som

Beløb, der tilkommer den betalende. — En Fordring kan heller ikke særskilt overdrages eller gøres til Genstand for Retsforfølgning fra Fordringshaverens Kreditorer.

I Almindelighed opgøres Saldoen halvaarsvis. Hvis Parterne fortsætter Forholdet, »fremføres« Saldoen paa næste Periodes Regnskab som første Post. I modsat Fald kan Saldoen kræves betalt straks efter Periodens Slutning.

Kontokurantforholdet rummer regelmæssigt en *gensidig Kreditgivning*. Ganske vist giver Aftalen i og for sig ikke en Part Ret til at forlange Kredit for et vist Beløb — det kan han kun i Kraft af særligt Løfte, — men hver Part faar *Henstand* med Betaling af de enkelte Fordringer til Opgørelsestiden, og naar den kommer, begrænses hele Mellemværendet til en Fordring paa Saldoen for en af Parterne.

Henstanden er dog ikke uden videre bindende til Periodens Udløb. Naar der ikke paavises særligt Grundlag for andet, kan en Part nemlig opsige Kontokurantforholdet (som Helhed) til Ophør til enhver Tid. Og ved en Parts Konkurs afbrydes Forholdet ligeledes, saaledes at Opgørelse maa ske.

Saalænge Forholdet løber, gælder Henstanden paa den anden Side, og den medfører, at Undladelse af at betale en Fordring ikke har nogen af de sædvanlige Misligholdelsesvirkninger. Hvis f. Eks. et Huslejekrav gaar ind under Kontokurantforholdet, kan Udlejeren ikke hæve Lejemaalet, fordi Lejen ikke betales.

Derimod hindrer Kontokurantforholdet ikke en Part i at holde sin Ydelse tilbage eller standse den paa Grund af Medkontrahentens manglende Betalingsevne, se *Almén* § 39 ved Note 37.

Da Indbetalinger optages i Regnskabet paa samme Maade som andre Poster, der godskrives vedkommende, og først afregnes ved Opgørelsen, kan denne ikke i sin Helhed karakteriseres som en Modregning. Indbetalingen skaber jo ikke nogen Fordring paa det indbetalte Beløb, men maa efter Opgørelsen betragtes som Betaling af (en Del af) Tilgodehavendet ifølge Kontokurantforholdet.

Hvilke Fordringer der skal gaa ind under Kontokurantforholdet, beror paa Aftale eller Sædvane. I Almindelighed er det kun Fordringer, der udspringer af sædvanlig Forretningsforbindelse.

I Almindelighed beregner Parterne sig *Rente* af de Beløb, der indgaar i Kontokurantforholdet, ofte tillige en *Provision*. Om Handlendes Ret til at beregne Rente se »Aftaler« § 39 Note 113. Om de forskellige Maader, hvorpaa Renter beregnes, se *Hage* Haandbog i Handelsvidenskab.

De Rentebeløb, der indgaar i Saldoen paa Opgørelsesdagen, forrentes i den følgende Periode sammen med Saldoens øvrige Bestanddele. Der svares saaledes Rentes Rente, jfr. ovfr under III.

Saldoen fastslaaes i Almindelighed paa den Maade, at den ene Part sender den anden et Kontoudtog (en Kontokurant, jfr. foran under II) og faar det tilbage med den anden Parts Godkendelse.

U 1923.689 tager Stilling til Spørgsmaalet, om den ene Part af Hensyn til fremtidige Krav kunde holde Saldoen tilbage, da den anden Parts økonomiske Forhold blev forringet.

Det har været en udbredt Lære, at Kontokurantforholdet medfører en *Novation* (om dette Begreb Alm.Del § 38.1), eller med andre Ord at de enkelte Fordringer ophører og afløses af en ny Fordring paa Saldoen. Denne Lære er dog ved at tabe Terræn og bør næppe godkendes. Naar Kontokurant-opgørelsen er anerkendt af Modtageren ved Paategning derpaa, afgiver den ganske vist et selvstændigt Grundlag for Søgmaal angaaende den Saldo, Modtageren skylder, paa lignende Maade som et Gældsbevis, jfr. ndfr § 10.1. Men deraf følger ikke med Nødvendighed, at Saldofordringen i alle Retninger skal behandles som en helt ny Fordring.

Hvis en enkelt Fordring er udrustet med *Fortrinsrettigheder*, f. Eks. Konkursprivilegium, eller sikret ved Pant eller Kautions, antages det, at disse Rettigheder bevares for Saldofordringen, saavidt den omfatter den paagældende Fordring.

Herfor U 1908.474, 1881.60. Tilsvarende HGB § 356 og OR § 117. *Lassen* II § 113 ved Note 30 antog, at Fortrinsrettigheder etc. ikke gik over paa Saldoen, men denne Anskuelse opgav han senere, se Lærebog i Obligationsrettens specielle Del (1912) § 113. Se endvidere *Ussing* Kautions § 24 Note 8.

Hvis den Fordring, hvortil der er knyttet særlige Rettigheder, er ældre end en tidligere Opgørelsestid, maa det yderligere være en Betingelse, at ogsaa den tidligere Saldo har omfattet Fordringen. Derfor kan de særlige Rettigheder aldrig gøres gældende for et Beløb, der er højere end den laveste Opgørelses-Saldo, Fordringen har passeret. I denne Retning U 1875.406 H (427). U 1880.916 H *kan* (jfr. Ordene »uden videre«) forstaaes i Overensstemmelse hermed og viser i saa Fald, at den foregaaende Doms Udtryk er lidt for vide. Som ovfr ogsaa *Staub* HGB § 356 Anm. 2—3.

Virkningen af *selve Afregningen* maa bestemmes ved Fortolkning af Kontokurantaftalen og ved Udfyldning af den. I Overensstemmelse med de omtalte fremmede Retsforfatninger maa det anses som den bedste Løsning at bevare Sikkerhedsrettighederne saavidt gørligt. Derved betrygges deres Indehaver, og der aabnes indirekte den anden Part Udsigt til videre Kredit. Spørgsmaalet er beslægtet med det almindelige Spørgsmaal om Modregning, hvor en Part har flere kompensable Fordringer, se herom Alm.Del 423 f. Og der er ingen Grund til, at *Anerkendelsen* af Opgørelsen skulde berøve Kreditor nogen Ret. Den gaar efter naturlig Forstaaelse kun ud paa at fastslaa Opgørelsens Rigtighed.

Imod Novationslæren se bl. a. *Enneccerus* Lehrbuch des bürgerlichen Rechts I.2 § 298.III.A. Se iøvrigt *Staub* HGB § 355 Anm. 5—6.

U 1899.662 nægtede en Sælger med Ejendomsforbehold Ret til at tage de solgte Genstande ud af Køberens Konkursbo under Henvisning til, at

det paa Grund af Mellemregningsforholdet ikke kunde ses, hvilke Varer der var betalt. Denne Afgørelse bør næppe godkendes. Begrundelsen er ialfald ikke overbevisende. Den vilde ogsaa udelukke Opretholdelse af Fortrinsrettigheder.

Om Kontokurantaftalen se iøvrigt *Lassen* II § 113.II.2 med Henvisninger, *G. Granfelt* Kontokuranten, *J. W. Chydenius* Finsk Kontraktsrätt I, 3. uppl. 208 ff, *Staub* HGB §§ 355—357.

Udtrykket Kontokurant bruges ofte om løbende Mellemværender, der *ikke er egentlige Kontokurantforhold*, f. Eks. fordi Parterne ikke har en gensidig Forretningsforbindelse, der medfører, at de begge faar Pengefordringer paa hinanden. Som Eksempel kan nævnes det Forhold, at en Bank tilstaar en Forretningsmand Kredit indtil et vist Beløb i Kontokurant eller omvendt modtager Indskud i Kontokurant. I saadanne Forhold maa enhver Betaling straks formindske den betalendes Gæld, medmindre det følger af Aftale eller Sædvane, at de egentlige Kontokurantregler skal gælde.

Om Afskrivning af Betaling i saadanne løbende Gældsforhold se Alm.Del 381 og U 1894.43 H.

Fortrins- og Sikkerhedsrettigheder bliver ogsaa i disse Tilfælde bevaret efter Opgørelsen, men hvis Betalinger skal afskrives straks — i Modsætning til ved Kontokurantperiodens Slutning — kan Rettigheder vedrørende en bestemt Fordring kun bevares fuldtud, hvis Fordringshaverens Nettotilgodehavende aldrig er gaaet ned under Fordringens Beløb.

U 1880.916 H, der er omtalt ovfr, hører vistnok herhen. Se iøvrigt U 1888.192, hvor Tvisten dog hovedsagelig drejede sig om, hvorvidt en Vareladning, der skulde videresælges af et Firma, var overdraget dette til Eje.

§ 9.

Ufravigelige Lovregler om Rente.

I. Indledende Oversigt.

I ældre Tid søgte Lovgivningen at modvirke *Aager* ved at sætte faste Grænser for Renten i Gældsforhold og straffe Overskridelse heraf.

DL 5—14—5 bestemte, at der til Rente af Penge, Korn eller andet ikke maatte tages mere end 6 pCt. aarlig. Efter Fr 5 Jan. 1813 § 21, jfr. Pl 22 Novbr. 1820 § 2, maatte man ikke af Penge

beregne sig højere Rente end 4 pCt. aarlig. Denne Ordning kunde dog ikke holdes oppe, da Liberalismen trængte frem. L 6 April 1855 § 1 bestemte, at den ved Fr 1813 og Pl 1820 bestemte Rentefod for Fremtiden kun skulde være gældende for Udlaan i faste Ejendomme, hvorimod Rentefoden ved andre Udlaan skulde være fri.

Renten af Udlaan i fast Ejendom maatte herefter ikke overstige 4 pCt. Praktisk var Grænsen dog indtil 1933 6 pCt., da der altid kunde faas »Bevilling« til at svare indtil 6 pCt. Men L 362 16 Dec. 1933 § 1 satte Grænsen ned til 5 pCt.

Uden Bevilling maatte der i visse Tilfælde ifølge særlig Hjemmel svares højere Rente end 4 pCt. Fremdeles var det almindelig antaget, at Maksimalrentereglerne ikke gjaldt om løs Kredit eller Laan paa kortere Tid.

Om Retstilstanden før Renteloven af 1932 og om det legislative Problem henvises til 1. Udg. § 9.II samt *Ussing* i Festskrift til Vinding Kruse (1940) 291 ff.

De omtalte Regler kunde dog ikke holde den effektive Rente nede paa 5 pCt. Da Renten paa Laanemarkedet ofte oversteg 5 pCt., blev Lovreglerne omgaaet. Her i Hovedstaden skete det oftest paa den Maade, at den Grundejer, der søgte Laan, udstedte et Pantebrev, der lød paa lovlig Rente, eventuelt til en Straamand, og dette Pantebrev blev da »solgt« til Laangiveren til Underkurs. Denne Fremgangsmaade var formentlig i Strid med Loven, men der blev i Almindelighed ikke rejst Tiltale til Straf.

Maksimalrenteordningen blev angrebet kraftigt, bl. a. af *Vinding Kruse*, og efterhaanden sejrede den Opfattelse, at det var unyttigt at sætte en bestemt Grænse for Rentens Størrelse ved Udlaan i fast Ejendom. Efter lange og besværlige Rigsdagsforhandlinger gennemførtes saa *L 285 3 Juli 1942 om Renten af Udlaan mod Pant i fast Ejendom*. Loven traadte i Kraft 1 Sept. 1942.

De ældre privatretlige Regler faar stadig Betydning for Udlaan, der er sket før 1 Sept. 1942. Naar Aftalen var i Strid med Lovreglerne, kan Laantageren heller ikke nu tilpligtes at betale højere Vederlag for Laanet, end de ældre Regler tillod. Hvis Pantebrevet lød paa højeste tilladte Rente, men Lovreglerne var overtraadt, fordi Laanet var givet til Underkurs, kan Laantageren derfor kræve Hovedstolen nedskrevet til det Beløb, han modtog. Men hvis Laantageren efter Rentelovens Ikrafttræden afgiver et nyt Løfte om at betale det Beløb, Pantebrevet lyder paa, maa dette Løftes

Retsvirkning bedømmes efter den nye Rentelov. Dersom Laantageren, indtil han afgav det nye Løfte, kunde kræve Gælden nedskrevet, maa Løftet om at betale det fulde Beløb betragtes som en Forskrivning for et større Beløb end det udlaaante, og den ny Aftale kan da være i Strid med Rentel 1942.

II. Renteloven af 1942.

A. Loven afskaffer den faste Maksimalrente og alle Rentebevillinger, men giver om Gæld med Pant i fast Ejendom nogle ny Regler til Værn for Skyldnerne. Der kan ikke gyldig vedtages en Rente, der overstiger det rimelige (§ 1). Adgangen til at give Laan til Underkurs begrænses (§ 2). Skyldneren kan kun fraskrive sig Opsigelsesretten i 5 eller 10 Aar (§ 3).

Om Loven kan henvises til *Ussing* i U 1942 B.245 ff, jfr. 285 ff (Diskussionen med *V. Bork*), *Alkil* i Haandbog for Grundejerinteresser 159 ff, *Kæstel* Bankjura 116 ff og Indlæg i Sagførerbladet 1942 Nr. 14—16, 1943 Nr. 1 og 2.

Reglen i § 3, der kun handler om Laan, er omtalt ovfr i § 7.V.4. Her skal de vigtige ny Regler i §§ 1—2 tolkes.

B. Omraadet for Rentereglerne i §§ 1—2.

§§ 1—2 omfatter »Gæld med Pant i fast Ejendom«. Ordene gør det klart, at Reglerne gælder ikke blot om Laan, men ogsaa om anden Kredit.

I Modsætning til L 1855 maa de anvendes, selv om Laanet eller Kreditten er givet paa kort Tid eller kan opsiges med kort Varsel. At disse Tilfælde ikke kan holdes udenfor Reglerne, kan ses af Reglen i § 5, hvorefter Loven ogsaa omfatter Gæld, der er sikret ved Skadesløsbrev i fast Ejendom eller ved Haandpant i Ejerpantebrev eller Akkomodationspantebrev i fast Ejendom, da det især er korte Laan og Kreditter, der sikres saaledes. Det faar navnlig den praktiske Betydning, at der heller ikke kan betinges urimelig Rente i slige Forhold.

§ 5 løser et Spørgsmaal, der havde voldt Tvivl i ældre Ret, jfr. 1 Udg. S. 65 f. Fra Reglen kan vistnok slutes modsætningsvis, at Loven ikke omfatter Gæld, der sikres ved Haandpant i et almindeligt Pantebrev, som allerede før Haandpantensætningen var Bærer af en Pantefordring i Overensstemmelse med sit Indhold. Dette Forhold faldt heller ikke ind under vore ældre Maksimalrenteregler.

Rentelovens §§ 1 og 2 har formentlig ligesom de ældre Regler til Formaal saavidt mulig at tilvejebringe rimelige Vilkaar for Kapitaler til fast Ejendom, og rammer derfor ikke Forføjninger over Pantebreve, ved hvis Udgivelse Lovens Regler er iagttaget.

Det er ialfald klart, at Udstederen af et Pantebrev, der oprindelig var lovligt, ikke, fordi Pantebrevet senere sælges til Underkurs, paa §§ 1 og 2 kan støtte nogen Indsigelse overfor Køberen. § 1 rammer kun den, der »forpligter sig til at betale« urimelig Rente, og § 2 kun »Udstedelse og Modtagelse« af Forskrivning til Underkurs.

I det hele maa det antages, at §§ 1—2 ikke omfatter Salg af et Pantebrev, der allerede før Salget var Bærer af en Pantefordring paa det Beløb, Pantebrevet lyder paa. Hvis D hos K har optaget et Laan i sin faste Ejendom til rimelig Rente og lovlig Kurs, og K senere sælger Pantebrevet til E, kan §§ 1 og 2 altsaa ikke anvendes, selv om E køber Pantebrevet til en lavere Kurs end den, § 2 tillader, og selv om han opnaar en urimelig høj Rente af sine Penge.

Derimod maa §§ 1 og 2 anvendes paa Salg af et Pantebrev, der ikke dækker over en allerede bestaaende Pantefordring. Her betyder Salget i Virkeligheden, at Skyldneren nu paatager sig en Gæld med Pant i fast Ejendom.

Hvad her er sagt om Salg, gælder ikke blot, hvor Sælgeren er en ren Straamand, men ogsaa hvor han selv har haft Sikkerhed i Pantebrevet for en midlertidig Kredit, som er mindre end det Kapitalbeløb, Pantebrevet nævner. Saaledes vil Forholdet i Almindelighed være, hvor et Ejerpantebrev eller et Akkomodationspantebrev sælges for at fremskaffe Kapital til Ejeren af den faste Ejendom. Hvis Ejeren til Gengæld for Pantebrevet ikke faar mere end den Købesum, Køberen af Pantebrevet betaler, og Køberen ved dette, giver han i Virkeligheden et Laan til Panteskylldneren.

Hvis Pantebrevet er et Omsætningsgælds-brev og Køberen med Grund tror, at han køber en forud bestaaende Pantefordring, vil Udstederens Indsigelse om, at der først ved Købet stiftedes Gæld med Pant i Ejendommen, dog gaa tabt under de i Gbl § 15 nævnte Betingelser.

Ved *Partialobligationslaan*, der er sikret ved Pant i fast Ejendom jfr. ndfr § 10.III.3, maa der gælde tilsvarende Regler om Salget af Partialobligationerne. Hvis en Bank har ydet Pantsætteren et bestemt Laan paa Hovedobligationen og selv løber Risikoen for, om og hvorledes Partialobligationerne kan sælges, er det kun Laanet paa Hovedobligationen, der rammes af §§ 1 og 2. Er Laanet fra Banken lovligt, kan §§ 1 og 2 ikke ramme Bankens Salg af Partialobligationerne. Hvis Banken derimod sælger Partialobligationerne for Laantagerens Regning, falder Salget ind under §§ 1 og 2, men naar Partialobligationerne er Omsætningsgælds-breve, kan det tænkes, — selv om det næppe vil ske hyppigt — at Laantagerens Indsigelse støttet paa Lovens Regler tabes i Medfør af Gbl § 15.

En Laantagers Salg af Kredit- og Hypotekforeningers *Kasseobligationer* falder derimod overhovedet ikke ind under Renteloven, da Køberen ikke derved faar Pant i fast Ejendom. (Sml. 1. Udg. S. 71 midt.)

§§ 1 og 2 maa ogsaa omfatte Tilfælde, hvor *Pantet stilles af andre end Skyldneren*, og den maa her anvendes baade paa Skyldnerens Forpligtelse og paa Pantehæftelsen. Herfor taler ikke blot det skarpe Udtryk »ingen«, men det er ogsaa en stor Fordel at undgaa de vanskelige Afgrænsninger, en modsat Løsning vilde føre til. Reglerne maa endog anvendes paa et Pantebrev, der undtagelsesvis ikke er knyttet til en personlig Fordring.

Hvis en forud bestaaende Fordring, der ikke er sikret ved Pant i fast Ejendom, sælges og Køberen ved Salget faar Sikkerhed i et nyt Pantebrev i fast Ejendom, maa §§ 1 og 2 formentlig kunne paaberaabes af Pantsætteren og, hvis Trediemand stiller Pantet, tillige af Sælgeren, dersom han paatager sig personligt Ansvar for Gælden. Tilsvarende Regel ansaa jeg for gældende før Renteloven, se 1. Udg. S. 70 f.

C. Reglen om rimelig Rente (§ 1).

1. Som paa flere andre Omraader har man ment, at de almindelige Regler om Udbytning eller Aager ikke gav Skyldnerne tilstrækkelig Beskyttelse, og har derfor givet den særlige Regel i § 1:

»Af Gæld med Pant i fast Ejendom kan ingen gyldigt forpligte sig til at betale en Rente, der overstiger, hvad der er rimeligt under Hensyn til det almindelige Renteniveau paa Aftalens Tid, de for Gælden fastsatte Afdrags- og Opsigelsesvilkaar, Pantebrevets Stilling i Prioritetsordenen og andre Forhold, der har Indflydelse paa Rentens Størrelse, herunder eventuelt Kurstab (jfr. § 2).«

Naar § 1 begrænser Renten til det rimelige, maa det forstaas saaledes, at Reglen rammer ethvert Vederlag til Fordringshaveren for Kreditydelsen. »Rente« betyder derfor den »effektive Rente«. Dette har været tilsigtet fra Begyndelsen, men fremgaar særlig af de sidste Ord »herunder eventuelt Kurstab«. Folketingsudvalget tilføjede dem, som det fremgaar af Betænkningen, for at gøre det klart, at det er den effektive Rente, der omhandles i § 1.

Overalt hvor en Laantager modtager mindre, end han skal betale, betyder det derfor en Forhøjelse af Renten. Og Laangiveren kan ikke komme udenom dette ved at overdrage Laantageren børsnoterede Obligationer med Aftale om, at han skal modtage dem til højere Værdi end deres øjeblikkelige Børskurs. Dette maatte ogsaa antages før Renteloven, se 1. Udg. S. 67—68.

Alt, hvad Skyldneren betaler Fordringshaveren under særlige Benævnelser som Risikopræmie eller Provision, maa betragtes som en Del af Renten.

Ved Afgørelsen af, om Renten er rimelig, maa der tages Hensyn til alle

Omstændigheder. Foruden dem, der nævnes i § 1, kan fremhæves andre Omstændigheder, der har Indflydelse paa Risikoen, f. Eks. om der er tegnet Hypotekforsikring, eller om Pantefordringen er udrustet med Kommune-garanti.

Ogsaa ved Laan til Underkurs afgøres det ved et frit Skøn, om Renten er rimelig, og det er uden Betydning for Afgørelsen, om Kursreglerne i § 2 er overholdt.

2. Retsvirkningen.

Loven hjemler ingen Straf for at tage urimelig Rente. Straf kan derfor kun paalægges efter den almindelige Regel om Aager i Straffelovens § 282. Derimod indtræder den Virkning, at Skyldneren ikke er forpligtet til at betale mere end den rimelige Rente.

Naar et Pantebrev tinglyses, paahviler det dog ikke Tinglysningsmyndigheden at paase, om Renten er rimelig. Dette siges i Bemærkningerne til Lovforslaget og stemmer med Udtalelserne i *Vinding Kruse* Ejendomsretten II 1140 f. Spørgsmaalet egner sig ikke til at afgøres af Tinglysningsdommeren.

Bringes Sagen for Retten, skal ifølge § 4 »Gælden eller den betingede Rente« efter Paastand nedsættes til det Beløb, der lovlig kunde være betinget. Den fornødne Regulering maa herefter ske ved at nedsætte den nominelle Rente, hvis Laanet ikke er givet til Underkurs. Ved Laan til Underkurs kan Ordene forstaas saaledes, at Skyldneren — selv om § 2 ikke er overtraadt — kan kræve Kapitalbeløbet nedsat saa langt, at den effektive Rente bliver rimelig. — Kapitalbeløbet kan dog aldrig kræves nedsat med mere end Underkursen, altsaa til det Beløb, der oprindelig er udbetalt eller krediteret. Er Renten selv efter denne Nedsættelse urimelig, maa ogsaa den nominelle Rente nedsættes. — For denne Tolkning taler det, at Loven i det hele er Udtryk for en Uvilje mod Underkurslaan. Men da Ordene ikke med Sikkerhed giver Laantageren Bestemmelsesretten, er det muligt, at Laangiveren kan kræve Reguleringen foretaget paa Renten, naar § 2 er overholdt.

Som efter ældre Ret maa det antages, at Skyldneren heller ikke senere gyldigt kan godkende sit Tilsagn om urimelig Rente eller stille Pant derfor. Men hvis Renteniveauet stiger, saa den aftalte Rente bliver rimelig, maa Skyldneren kunne forpligte sig til *for Fremtiden* at betale den aftalte Rente.

Hvad der er betalt for meget *under Sagen*, kan ifølge § 4 kræves tilbage.

Er der allerede, før Sag rejses, betalt for meget, giver § 4 hverken Skyldneren Ret til at kræve det for meget betalte tilbage eller til at kræve det betragtet som Afdrag paa Kapitalen. Saafremt der foreligger Udnyttelse

(Aager), følger det derimod af Aftalelovens § 31, at Skyldneren kan kræve Tilbagebetaling. § 31 giver iøvrigt Skyldneren Ret til at erklære Aftalen helt ugyldig. Men han behøver ikke at gaa den Vej. For at afskære Tvivl er dette fastslaaet ved Slutningsbestemmelsen i § 4.

Endelig kan Retten efter Skyldnerens Begæring ifølge § 4 bestemme, at Gælden, medmindre Fordringshaveren dokumenterer at have rimelig Grund til Opsigelse, herefter ikke skal kunne opsiges i et Tidsrum af indtil 2 Aar efter den endelige Retsafgørelse i Sagen.

Denne Bestemmelse blev indsat paa Forslag af Landstingsudvalget ud fra den Opfattelse, at mange Skyldnere uden den vilde betænke sig paa at bringe Sagen for Domstolene af Frygt for at faa Laanet sagt op. Hvis Fordringshaveren allerede under Sagen godtgør at have rimelig Grund til Opsigelse, maa Retten selvfølgelig ikke fastsætte Uopsigelighed. Det er dette Tilfælde, Landstingsudvalget har haft for Øje. Men saaledes som Reglen er formet, maa Fordringshaveren ogsaa efter den Dom, der fastsætter Uopsigelighed, kunne rejse Krav om Opsigelsesret, hvis senere Begivenheder giver ham Grund dertil. Og det vilde være urimeligt at betinge dette af, at den første Dom efter hans Paastand har forbeholdt ham Beføjelsen.

Ved *rimelig Grund* til Opsigelse vil man vel først og fremmest tænke paa, at Fordringshaveren skal bruge Pengene selv. Men hvis det almindelige Renteniveau stiger stærkt efter Dommen, maa Fordringshaveren ogsaa siges at have rimelig Grund til at sige op, dersom Skyldneren nægter med det i Pantebrevet aftalte Opsigelsesvarsel at gaa ind paa en tilsvarende Forhøjelse af Renten. Formaalet med Reglen er jo kun at give Skyldneren Tryghed, ikke at skaffe ham en økonomisk Gevinst.

D. Særregler om Laan til Underkurs.

1. § 2 sætter bestemte Grænser for Adgangen til at give og modtage Gældsfor skrivning med Pant i fast Ejendom for et større Beløb end det, som Fordringshaveren udlaaner eller giver Kredit med. Ifølge Bemærkningerne til Lovforslaget hviler Bestemmelsen paa den Opfattelse, at Underkurslaan gennemgaaende er en Ulempe for Laantagerne. Naar Laan er taget til Underkurs paa en Tid, hvor det almindelige Renteniveau var højt, har Laantageren ikke i samme Omfang som den, der ikke har faaet Laanet til Underkurs, Mulighed for at formindske sin Rentebyrde ved at »konvertere« Gælden. Mindre kyndige Laantagere vil dernæst ofte være ude af Stand til at forstaa, hvor stor en effektiv Rente de forpligter sig til at betale.

Man har dog ikke turdet forbyde Underkurslaan helt. Navnlig af Hensyn til, at Sparekasserne har ønsket Adgang til — som de

ofte gør — at betinge sig et vist mindre Fradrag i Kapitalen til Dækning af deres Udgifter ved Laanets Stiftelse, tillader Loven altid Aftale om en Underkurs paa 2 pCt. Og hvis Gælden gøres uopsigelig fra Fordringshaverens Side i mindst 5 Aar, kan der lovligt aftales et yderligere Fradrag paa 2 pCt. for hver Periode af 5 Aar, hvori Fordringshaveren ikke kan sige op. Skal Gælden afdrages til bestemte Tider, regnes der herved med den Restgæld, der vil foreligge ved hver Femaarsperiodes Udløb, efter at ordinære Afdrag er fradraget.

Bemærkningerne til Lovforslaget nævner som Eksempel et Laan paa 100.000 Kr. med 20 Aars Uopsigelighed. Hvis der ingen Afdrag skal betales i de 20 Aar, kan det lovligt aftales, at Laantageren kun faar udbetalt 90.000 Kr. Aftales det, at Laanet skal afdrages med 4000 Kr. om Aaret, kan Laanet udbetales med Fradrag af 2000 Kr. + 2 pCt. af Restgælden ved hver Femaarsperiodes Udløb eller 2 pCt. af 80.000 Kr., 60.000 Kr., 40.000 Kr. og 20.000 Kr. = 4000 Kr. Det samlede Kursfradrag bliver altsaa højst 6000 Kr., hvilket svarer til en Udbetalingskurs af 94.

Lovordene i Slutningen af Stk. 1 »beregnet i Forhold til den Restgæld . . .« tolker jeg saaledes, at de kun sigter til Afdragslaan. Denne Tolkning giver den rimeligste Regel og stemmer med Motivernes Eksempel. Den er vistnok almindelig anerkendt nu. En Diskussion derom findes i U 1942 B.285 ff, 288 ff.

»Ordinære Afdrag« maa vistnok omfatte alle tidfæstede Afdrag, d. v. s. Afdrag, der ifølge Forskrivningen skal betales til bestemte Tidspunkter, jfr. *Alkil* I. c. 168, derunder det sidste Afdrag, hvorved Restgælden indfries. Det vilde i og for sig være rimeligt at undtage de ekstraordinære Afdrag, der forfalder ved en Femaarsperiodes Udløb, samt regelmæssige Afdrag, naar der kun skal betales Afdrag ved en Femaarsperiodes Udløb.

En Tabel over Minimumskurser er aftrykt hos *Alkil* I. c. 177 ff.

Disse Regler er noget vilkaarlige, men giver vel nok den fornødne Bevægelsesfrihed. Det er vigtigt for dem, der søger Laan i det aabne Pengemarked, at de kan udbyde et færdigt Pantebrev og afsætte det efter Forhandling om Kursen, som jo kan afstemmes nøje efter Markedets Tilstand. Paa den anden Side tilsidesætter Loven ved sine Regler om uopsigelige Laan i nogen Grad det Hensyn til at muliggøre Konvertering, som den selv forfølger.

Ordene »Gældsfor skrivning med Pant i fast Ejendom« sigter nærmest til selve Pantebrevet i Ejendommen. Der bliver heller ikke Plads for § 2, medmindre Pantebrevet lyder paa et større Beløb end det udlaante eller krediterede. Men selv om Pantebrevet lyder herpaa, kan § 2 ikke anvendes, hvis

Kreditor efter Aftalen ikke skal kunne kræve mere end det lovlige Beløb. Hvis Pantebrevet gives til Pant for et Skyldforhold, der ligger udenfor Pantebrevet, bliver Aftalen om dette andet Skyldforhold afgørende for, om § 2 kan anvendes. Og § 2 maa anvendes i slige Tilfælde, selv om der ikke er udstedt nogen »Gældsfor skrivning« for Gælden. Dette er ret tydelig forudsat i Lovens § 5, da der vel som oftest ikke udstedes Gælds brev for Gæld, der sikres ved Skadesløsbrev eller Pant i Ejerpantebrev eller Akkomodationspantebrev.

Naar man saaledes ikke kan forstaa Ordene om »Gældsfor skrivning« helt bogstavelig, kan det formentlig antages, at § 2 i det hele har samme Omraade som § 1.

§ 2 rammer enhver Form, hvorunder Fordringshaveren faar Gældsfor skrivning med Pant i fast Ejendom for et større Beløb end det, han udlaaner eller giver Kredit med. Efter Lovens Formaal er det utvivlsomt, at § 2 ogsaa maa anvendes, hvor Fordringshaveren køber et Pantebrev, som er udstedt til en Trediemand, som ikke har Krav paa noget eller dog ikke paa et Beløb, der svarer til Pantebrevets Paalydende.

At dette har været tilsigtet, viser Rigsdagsforhandlingerne klart, se U 1942 B.69 f. Se iøvrigt ovfr under B.

Som det udtales i Bemærkningerne til Lovforslaget, er det ikke i Strid med § 2, at Laantageren afholder Udgifter til Stempling og Tinglysning af Laanedokumentet og lignende Udgifter, selv om Laanet udbetales med det højeste tilladte Fradrag.

Under »lignende Udgifter« maa ogsaa falde Salær til Sagfører for Bistand til Laantageren og vistnok ogsaa sædvanlig Provision til Laantagerens Mandatar for hans Arbejde med at skaffe Laanet. Ethvert Vederlag, der kommer Laangiveren til Gode, maa derimod betragtes som en Nedsættelse af Laanebeløbet.

Om en Ydelse fra et laansøgende Selskabs Direktører se U 1945.508 H

2. Særlig om Laan, der forfalder Ejerskifte.

§ 2.2° viser, at Laanet kan ydes til Underkurs efter Reglerne i § 2.1°, selv om det er bestemt, at Gælden trods Uopsigeligheden forfalder ved Ejerskifte. Hvor dette er bestemt, kan Laanebeløbet dog aldrig nedsættes med mere end 10 pCt. af Hovedstolen. Og hvis Fordringshaveren benytter sig af Retten til at kræve Betaling ved Ejerskifte, er Skyldneren ved Indfrielsen berettiget til i Hovedstolsbeløbet at fradrage Forskellen mellem det Beløb, hvormed

Laanet blev nedsat ved dets Udbetaling, og det Beløb, hvormed Laanebeløbet efter Bestemmelserne i 1. Stk. kunde være nedsat, saafremt Laanet kun havde været uopsigeligt indtil det Tidspunkt, hvor det indtrædende Ejerskifte finder Sted.

Eksempel: Et 25-aarigt Laan, der ikke skal afdrages, forfalder ved Ejerskifte. Laveste Udbetalingskurs er da 90 ifølge § 2.2°. Indtræder Ejerskifte efter mere end 10 Aar, men før der er gaaet 15 Aar, har Laantageren Ret til at fradrage 4 pCt. af Hovedstolen, da et Laan, der var uopsigeligt i over 10, men under 15 Aar, kunde være givet til Kurs 94.

Ordene i § 2.2° »i et fastsat Tidsrum« har formentlig ingen praktisk Betydning. Reglen maa uden Tvivl anvendes analogt paa Laan, der overhovedet ikke kan kræves betalt før Ejerskifte.

Hvis Fordringshaveren kun kræver en Del af Gælden betalt ved Ejerskifte, har Skyldneren efter Slutningsbestemmelsen i Stk. 2 Krav paa en forholdsmæssig Nedsættelse. Dette maa betyde, at Nedsættelsesreglen Stk. 2 skal anvendes paa Afdragsbeløbet, som om dette var ydet som selvstændigt Laan, der forfalder ved Ejerskifte, og at Resten af Gælden skal behandles som et Laan, der ikke forfalder ved Ejerskifte.

Hvis Ejendommen skifter Ejer flere Gange og Panthaveren hver Gang kræver Ejerskifteafdrag, kan Skyldneren kræve Nedsættelse i Henhold til § 2.2° hver Gang, jfr. Ussing i U 1942 B.292 ff, Alkil I. c. 169 ff.

Loven nævner ikke Aftaler, der gaar ud paa, at Fordringshaveren kun kan kræve et *ekstraordinært Afdrag ved Ejerskifte*. Her maa Tanken i § 2.2° sidste Punktum formentlig anvendes. Hvis der skal betales et fast ekstraordinært Afdrag ved hvert Ejerskifte, saalænge der overhovedet skyldes noget, kan Underkursen paa hele Laanet ikke overstige 90. Men hvis der kun skal betales Ejerskifteafdrag een Gang eller vel flere Gange, men kun indtil et vist Beløb eller indtil Gælden er nedbragt til et vist Beløb, maa den Del af Gælden, der bliver staaende trods nok saa mange Ejerskifter, behandles som et selvstændigt Laan, der ikke forfalder ved Ejerskifte. Hver Gang Kreditor kræver Ejerskifteafdrag, maa Reglen i Stk. 2, sidste Punktum anvendes analogt.

Nedsættelsesreglen i § 2.2° er Udtryk for en rigtig Tanke, men Tanken er gennemført paa en Maade, der giver urimelige Resultater, og den bør ændres, se Ussing i U 1942 B.250 ff.

3. *Laan med andre Begrænsninger i Uopsigeligheden*. Renteloven omtaler ikke Pantebreve, der bestemmer, at Gælden trods Uopsigeligheden kan kræves betalt ved andre tidsmæssig uvisse Begivenheder end Ejerskifte, f. Eks. ved en Persons Død. Det er blevet gjort gældende, at slige Tilfælde maa behandles efter Analogien af § 2.2°. Dette vilde dog være ret betænkeligt, da Uopsigeligheden kan blive udhulet stærkt ved slige Bestemmelser. Derfor bør det vistnok antages, at der kun foreligger Uopsigelighed i den i § 2.1° nævnte Forstand, naar Pantebrevets Bestemmelser om, at det kan kræves betalt før Uopsigelighedens Udløb, kun er af samme Art som dem, der

sædvanlig findes i Pantebreve, jfr. Justitsministeriets Pantebrevformular Nr. 8. Godkendes dette, bliver 98 laveste Laanekurs, naar Pantebrevet har videregaaende Undtagelser fra Uopsigeligheden.

Se herom Diskussionen med *Bork* i U 1942 B.249, 287 f, 290 f.

4. *Undtagelse for visse Laan af offentlige Midler.* Ifølge § 2.3^o gælder Reglerne i § 2 ikke for de af Kredit- og Hypotekforeninger, Husejernes Kreditkasse, Landmandsbankens Hypotekafdeling og Laanefonden for kortfristede Prioritetslaan ydede Kasseobligationslaan samt Gældssaneringslaan i Henhold til L 121 9 April 1936 med senere Love.

5. *Retsvirkningen* af, at der er aftalt større Kursfradrag end tilladt i § 2, er for det første, at Udsteder og Modtager af Gældsfor skrivningen straffes med Bøder (§ 6, Stk. 1). Straf maa idømmes, selv om den effektive Rente er nok saa rimelig. Iøvrigt gælder de foran omtalte Bestemmelser i § 4. Skyldneren kan derfor kræve Pantefordringen nedsat til det Beløb, der lovlig kunde være betinget, d. v. s. kunde være betinget ved Pantsætningen.

Selv om der er gaaet en Aarrække efter Pantsætningen, kan Fordringshaveren ikke gøre gældende, at han har Krav paa at beholde den Del af Kursfradraget, som medgaar til at hæve Renten for den forløbne Tid til det, der svarer til den effektive Rente ifølge Aftalen. Det er kun virkelig Betaling før Sagen, der giver Fordringshaveren Ret til at beholde en Fordel, som er i Strid med Lovens Regler. I denne Retning er Fordringshaveren derfor bedre stillet, hvis kun § 1 er overtraadt. Skyldneren kan kræve Kapitalen nedskrevet i Overensstemmelse med § 2's Regler, selv om den effektive Rente af Laanet var rimelig. Forsaavidt medfører Overtrædelse af § 2 en særlig Pønålvirkning for Kreditor. Om Tilbagesøgning og om Rettens Adgang til at fastsætte Uopsigelighed gælder samme Regler som i § 1-Tilfældene.

6. *Stillingen ved Gældsbrekets Overdragelse.*

Hvis et for Gælden udstedt Omsætningsgælds-brev overdrages, kan Udstederen, som nævnt ovfr, tabe sin paa § 2 grundede Indsigelse efter Reglerne i Gbl § 15. Men Indsigelsen gaar ikke tabt, naar Erhververen vidste, at der forelaa Omstændigheder, hvorpaa Indsigelsen kunde støttes, eller havde Grund til Mistanke herom. Og Erhververen vil ofte have Grund til Mistanke, navnlig naar Pantebrevet er udstedt kort før Overdragelsen, saa at Erhververen maa formodes at huske, hvad Markedsrenten var, da Pantebrevet blev udstedt.

Se nærmere U 1942 B.291 ff, *Alkil* l. c. 170 ff.

III. *Stillingen udenfor Rentelovens Omraade.*

Renten af Gæld, der ikke falder ind under Renteloven, kan som Regel aftales frit. Rentel § 6 har navnlig ophævet DL 5—14—5 helt.

Endnu gælder dog den særlige Regel i L 272 af 6 Maj 1921 § 15, hvorefter Pantelaanere ikke maa betinge sig eller oppebære højere Rente af udlaaante Beløb end $1\frac{1}{2}$ pCt. maanedlig og ikke udover den tilladte Rente maa paalægge Pantsætteren Omkostninger af nogen Art.

§ 10.

Gældsbrevsforpligtelser.**I. Gældsbreve. Gældsbrevsloven.****A. Hvad et Gælds brev og en Anvisning er.**

Et Gælds brev er efter Nutidens almindelige Opfattelse *et skriftligt Dokument, der hjemler en ensidig Fordring paa Betaling af en Penge-sum*. Dog er det ikke alle saadanne Dokumenter, der kaldes Gælds-breve, saaledes ikke en Livsforsikringspolice, selv om Forsikrings-tageren har betalt Forsikringen med et Indskud en Gang for alle, og heller ikke en Lotteriseddel. Afgrænsningen er noget ubestemt, men kan omtrentlig gøres saaledes, at Dokumentet ikke maa gøre Fordringen afhængig af Forudsætningerne ifølge et bagved liggende Kontraktforhold eller af særlige fremtidige uvisse Kendsgerninger.

Se hertil Alm.Del 272, *Ussing og Dybdal* GbK S. 5 ff. Noget afvigende *Lassen* I 628.

Til Gældsbrevene kan man ikke henregne de saakaldte *Anvisninger*, hvorved her forstaas *skriftlige* Dokumenter, der indeholder *en Anmodning* fra en Person til en anden *om at erlægge en Ydelse for Anmoderens Regning til en Trediemand, der møder med Anvisningen*. Det forudsættes altsaa, at Anmoderen ikke selv afgiver Anmodningen til den, der skal yde, men overgiver Dokumentet til Trediemanden, som saa forelægger det for den, der opfordres til at yde. Men hvis den anmodede »akcepterer« en Pengeanvisning, d. v. s. paategner den sit Løfte om at indfri den, bliver Anvisningen til et Gælds brev.

De vigtigste Anvisninger er de sædvanlige (»trukne«) Veksler samt Checks. Reglerne derom og om andre Anvisninger omtales

ndfr i §§ 11—24. De saakaldte »egne Veksler« er en særlig Slags Gældsbreve, men maa omtales sammen med andre Veksler.

B. Gældsbreve Grundlag.

Gældsbreve kan have deres Grundlag i de forskelligste Forhold. Hyppigst er de vel Udtryk enten for et Pengelaan eller for, at Udstederen skylder Vederlag for en Ydelse, som Gældsbrevsmodtageren har erlagt paa Kredit. Som Eksempel paa det sidste kan nævnes et Pantebrev, som en Køber af fast Ejendom udsteder til Sælgeren for en Del af Købesummen. Et Gældsbrev kan imidlertid ogsaa være udstedt som en Gave, eller det kan være Udtryk for Anerkendelse af en Forpligtelse, der har andet Grundlag, f. Eks. en Erstatningspligt udenfor Kontraktforhold eller et Forlig om Afviklingen af Udstederens samlede Gældsforpligtelser overfor den anden Part.

Hvorvidt en Fordringshaver ved efter Skyldforholdets Stiftelse at modtage Gældsbreve fra Skyldneren opgiver sine Rettigheder ifølge det oprindelige Skyldforhold, omtales i Alm.Del 449 ff. Om Fordelene ved at faa Gældsbreve se ndfr under D.

C. Gældsbrevsloven.

Om Gældsbreve gælder den vigtige *Lov om Gældsbreve 146 13 April 1938*, hvis tre første Afsnit er Frugt af nordisk Samarbejde.

I *Sverige* blev Lag om skuldebrev udstedt 27 Marts 1936, i *Norge* Lov om gjeldsbrev 17 Febr. 1939. I den norske Lov stemmer ogsaa Kap. 4 i Hovedsagen med dansk Gbl, men kun §§ 1—21 har Numre fælles med den. Se iøvrigt U 1939 B.157 ff.

Gældsbrevsloven (Gbl) sonderer mellem »Omsætningsgældsbreve«, d. v. s. negotiable Gældsbreve, og »simple Gældsbreve«. De vigtige Regler for Omsætningsgældsbreve (Kap 2) fremstilles i Alm.Del §§ 23—29. *Lovens almindelige Bestemmelser* i Kap 1 og dens Regler om simple Gældsbreve i Kap 3 behandles ogsaa for Størstedelen i Alm.Del. Bestemmelserne i Kapitel 3 (§§ 27—31) samt §§ 9—10 maa nemlig anvendes analogt paa »simple Fordringer« i Almindelighed, d. v. s. Fordringer, der ikke er knyttet til et Omsætningspapir. Og de fleste af Bestemmelserne i § 2, § 3 og §§ 5—7 maa anvendes analogt paa alle Pengeforpligtelser, der hviler paa Aftale.

Om Loven henvises iøvrigt til *Ussing—Dybdal* GbK. Om Lovens Anvendelse paa ældre Gældsbreve se Gbl §§ 51 ff.

En Regel, der er særlig for Gældsbreve, er *Gbl § 8*, hvorefter »en Bestemmelse i et Gælds brev kan tilsidesættes helt eller delvis, hvis det vilde være *utilbørligt eller klart stride mod god Forretnings-skik* at anvende den.« Reglen er motiveret med, at der er særlige Farer for Misbrug ved Gældsbreve, navnlig naar Fordringshaveren kræver Gælds brevet udstedt paa trykte Blanketter, som han stiller til Raadighed. Reglen kan derfor ikke anvendes paa Kontrakter i Almindelighed. Hvis den skulde have omfattet alle Kontrakter, burde den være optaget i Aftaleloven.

Afvigende for norsk Ret *Kristen Andersen* Norsk Kjøpsrett 23 f, se dertil *Ussing* i TfR 1945.315 f.

En svensk Dom om § 8 er omtalt i U 1942 B.49 (NJA 1939.241).

§ 8 kan anvendes paa ældre Gældsbreve under de Betingelser, der nævnes i *Gbl § 53.2°*.

Her maa ogsaa nævnes Bestemmelsen i *Gbl § 1*: »Den, der udsteder et Gælds brev, mister ikke derved *Indsigelser* fra det Retsforhold, der gav Anledning til Gælds brevets Udstedelse, medmindre andet er aftalt eller følger af særlige Omstændigheder.«

I Overensstemmelse med, hvad der allerede før blev antaget, fastslaas det her, at Udstedelse af et Gælds brev som Hovedregel ikke medfører nogen Forpligtelse, der er uafhængig af det Retsforhold, der har givet Anledning til Udstedelsen. Hvis Gælds brevet f. Eks. er udstedt for et Pengelaan eller for en krediteret Købesum, kan Udstederen gøre gældende, at han ikke har faaet Laanet udbetalt, eller at Salgs genstanden var mangelfuld eller ikke er leveret. § 1 fastslaar imidlertid kun, at selve Udstedelsen (og Udgivelsen) af Gælds brevet som Regel ikke afskærer Indsigelser. Ved Omsætnings gældsbreve kan Indsigelser i vidt Omfang tabes, naar Gælds brevet overdrages til en Erhverver i god Tro, se *Gbl § 15*.

De sidste Ord i § 1 sigter til, at Gælds brevs udstedelsen ofte maa afskære Udstederen fra at rejse en Indsigelse, som han burde have taget Stilling til, inden han gav Gælds brevet fra sig. For en Del er Tab af Indsigelser en Følge af almindelige Regler om undladt Reklamation. Men naar der udstedes Gælds brev, er det naturligt at stille noget strengere Krav end dem, der kunde udledes af de almindelige Regler.

D. Ved at modtage Gælds brev faar en Fordringshaver i Almindelighed en bedre Stilling, hvis det kommer til Retssag — selv bortset fra det, der lige er nævnt. — Opstaar der *Twist om Gælds brevets*

Ægthed, kan han paaberaabe sig den almindelige Regel i Rpl § 307. Og han *fritages for at oplyse, hvad der er det materielle Grundlag for Gældsforpligtelsen*.

Angiver Gælds brevet ingen Skyldgrund, eller angiver det kun Skyldgrunden i ubestemt Almindelighed, f. Eks. »ifølge modtaget Laan«, »ifølge Opgørelse af Mellemværende«, vil Modtageren, uden Angivelse af eller Oplysning om Skyldgrunden, opnaa Dom i Henhold til Gælds brevet, medmindre Skyldneren oplyser, at det ikke er bindende, f. Eks. ifølge Reglerne om urigtige eller bristede Forudsætninger eller om Løfter, som strider mod Lov og Ærbarhed. — Jfr. U 1900.78 H, men dog U 1904.566. — Angiver Gælds brevet en bestemt individualiseret, allerede ved Udstedelsen foreliggende Kendsgerning som Skyldgrund, maa dens Ikke-Eksistens bevises af Udstederen. Ved saadant Bevis har Udstederen i Almindelighed oplyst tilstrækkeligt til at opnaa Frifindelse ifølge Reglerne om urigtige Forudsætninger, medmindre Modtageren kan oplyse, at Gælds brevet i Virkeligheden ikke var knyttet til den paagældende Kendsgerning som relevant Forudsætning.

Se endvidere U 1911.799 H, 1927.422.

Bortset herfra og fra Bestemmelserne i Gbl Kap 1 kan der ikke i større Omfang opstilles almindelige Regler om Gælds breve. Der skal derfor kun gøres nogle Bemærkninger om typiske Gælds brevs bestemmelser og om særlige Grupper af Gælds breve.

Før 1 Juli 1938 kunde der endvidere i Gælds breve vedtages hurtig Retsforfølgning, se Rpl § 443 Nr. 1, jfr. L 150 13 April 1938.

II. Typiske Gælds brevs klausuler.

1. Ofte giver Gælds brevet Skyldneren *Løbedage*. Dermed menes, at Skyldneren faar nogle Dage efter Forfaldsdagen at løbe paa med den Virkning, at *Betaling, der erlægges i Løbedagene, betragtes som rettidig* og derfor ikke medfører nogen Misligholdelses virkning. Betaler Skyldneren først, naar Løbedagene er gaaet, regnes Misligholdelsen som indtraadt med Forfaldsdagen. Dette faar bl. a. Betydning, naar Skyldneren skal betale Forhalingsrente efter Gbl § 62.1°.

Løbedage har Skyldneren navnlig, *naar Gælds brevet lyder paa Betaling i (11) Juni eller (11) December Termin*. I saa Fald regnes d. 11 som Forfaldsdag, men Betaling anses for rettidig, naar den erlægges senest d. 18 eller, naar denne er en Helligdag, d. 19 i Maaneden. Ved andre Gælds breve har Skyldneren kun Løbedage, naar det er aftalt, se Gbl § 5.3°.

Hvis det drejer sig om staaende Gældsbreve, der er udstedt før Gbl's Ikrafttræden, har Skyldneren tilsvarende Løbedage uden særlig Vedtagelse, se Alm.Del 62 f smh. m. Gbl § 52.

Ved *Pantebreve* i fast Ejendom fortrænges Reglerne i Gbl § 5.3°, 1. Pkt. normalt af Bestemmelserne i Justitsministeriets Pantebrevformular, hvorefter Terminerne ikke er egentlige Løbedage. Kapitalen forfalder vel kun til Betaling, hvis Renter eller Afdrag udebliver over 7 Dage efter Forfaldsdagen — eller, hvis den syvende Dag er en Helligdag, udover den følgende Søndag. — Men selv ved en kortere Forsinkelse skal Afdraget forrentes fra Forfaldsdagen, se Formularen Nr. 8 og 1, begge ændret ved An 295 15 September 1938.

I Pantebreve, der skal henstaa trods Ejerskifte, bestemmes det ofte, at Panthaveren er forpligtet til at lade Prioriteten blive indestaaende, hvis Pantet stilles til *Tvangsauktion* og paa den overtages af en efterfølgende Panthaver, forudsat at han betaler forfaldne Beløb inden en vis kort Frist. Sml. herved U 1941.750 H, hvor Vedtagelsen ikke fandtes tilstrækkelig klar, og nærmere om disse »Tvangsauktionsklausuler« *Kæstel* Bankjura 79f.

2. Nok saa hyppigt indeholder Gældsbreve særlige Bestemmelser til Betryggelse for Kreditor. Hvis det drejer sig om et langvarigt Gældsforhold, hvor Skyldneren periodisk skal betale Renter eller tillige Afdrag, er det som oftest bestemt i Gældsbrevet, at *Gælden, d. v. s. hele Kapitalen, kan kræves betalt straks*, naar Betaling af en periodisk Ydelse ikke erlægges punktlig eller dog indenfor en kort Frist efter Forfaldsdagen. Navnlig hvis Bestemmelsen ikke giver nogensomhelst Frist, vil Praksis sikkert bremse en urimelig haardhændet Anvendelse af den. I et vist Omfang kan Domstolene finde Hjemmel hertil i Gbl § 8.

Allerede før Gbl har Domstolene i nogen Grad lempet saadanne Bestemmelser, se *Lassen* II § 98 ved Note 57, og om Pantebreve *Vinding Kruse* Ejendomsretten 1575 f.

III. Særlige Arter af Gældsbreve.

Om Pantebreve er der gjort forskellige Bemærkninger foran. Iøvrigt henvises til Ejendomsretten.

Om egne Veksler se ndfr § 21.

Tidligere fandtes der visse Særregler om »*Vekselobligationer*«, se *Lassen* II § 99.III. Disse Regler blev ophævet ved Gbl § 60, da Vekselobligationer var gaaet af Brug her i Landet. I Norge anvendes de meget, og norsk Gbl § 10, 2. Punktum opretholder en vigtig Særregel om dem.

1. Sparekassebøger og Bankbøger.

Om Sparekassebøger og lignende Kontrabøger gives der Regler i Gbl Kap 4 samt i Bankloven og Sparekasseloven.

Gbl § 32 fastslår, at disse Kontrabøger skal behandles som *simple Gældsbreve*, hvilket er en ny Regel.

§ 33 søger at give Indskyderne et beskedent Værn mod, at Banker og Sparekasser forbeholder sig at kunne betale med frigørende Virkning til enhver, der møder med Kontrabogen. For det første kan Skyldneren kun paaberaabe sig en saadan Aftale, naar den er indført i Kontrabogen paa iøjnefaldende Maade. Dernæst maa han kræve opgivet det Navn, Kontoen lyder paa. Og hvor særlige Omstændigheder opfordrer dertil, maa han afkræve den mødende Bevis for, at han har Ret til at hæve paa Bogen.

Se herved U 1939.1133. — Sociale Hensyn taler for at give Indskyderne en kraftigere Beskyttelse, se U 1938 B.284.

Gbl §§ 34 og 35 giver særlige Regler om Kontrabøgers Overdragelse til Eje eller Pant. § 34 er omtalt i Alm.Del S. 247.

2. Massegældsbreve.

Ved Massegældsbreve forstaas ifølge Gbl § 4 Gældsbreve, der fremtræder som Led i en sammenhørende Udgivelse af et større Antal Gældsbreve med fælles Tekst. Det er derfor først og fremmest, hvad man i Børssproget kalder Obligationer.

Gbl giver Regler om Massegældsbreve i Kap. 5 og 6 samt i § 4.2°, § 12.2° og § 14.3°. Disse Regler maa behandles andetsteds.

Om Regler til Værn for dem, der erhverver Massegældsbreve, se foran § 7.III.

Ved Massegældsbreve med lang Løbetid bestemmes det ofte, at Forfaldstiden skal afhænge af en *Lodtrækning* imellem samtlige Obligationsejere. Baggrunden herfor er, at det Laan, der er optaget ved Hjælp af Massegældsbrevene, ifølge Laanevilkaarene skal amortiseres efterhaanden paa den Maade, at der forud for hver Betalings-termin »udtrækkes« Obligationer for det Beløb, der skal afbetales. Hvis Obligationernes Kurs ligger under Pari, vil Ordningen bidrage til at hæve Kursen, fordi Obligationsskøbere regner med Chancen for Udtrækning. I Almindelighed bestemmer Laanebetingelserne, at Lodtrækningens Resultat bliver offentliggjort. Obligationsejerne maa da sørge for at skaffe sig Kundskab om Udtrækningen og melde sig ved Forfaldstiden. Møder de ikke, gaar de Glip af Rente for Tiden efter Forfaldsdagen, jfr. Gbl § 6.

Kreditforeningernes Kasseobligationer amortiseres i Almindelighed ved

Udtrækning, skønt L 109 7 April 1936 § 24.4° tillader at fastsætte en anden Ordning. Det Beløb, der udtrækkes, forøges, naar Medlemmerne før Tiden indfrier deres Gæld efter Pantebrevene kontant, hvilket navnlig sker i stort Omfang, naar Rentens Fald tillader Medlemmerne at konvertere deres Laan.

Den saakaldte *Konvertering* af et offentligt Laan eller anden Gæld er en Finansoperation, hvorved en bestemt Gæld afløses af en ny, der er mindre tyngende, i Reglen først og fremmest fordi Rentefoden er lavere. Hvis en Skyldner ønsker at konvertere et Laan, maa han i Almindelighed gaa den Vej at opsiges Gælden til Betaling og samtidig optage et nyt Laan paa gunstigere Vilkaar. Dersom Gælden ikke kan opsiges fra Skyldnerens Side, kan han ikke gennemtvinge en Konvertering, men er henvist til Forhandling med Kreditorerne.

Af Hensyn hertil er det nu om Kredit- og Hypotekforeningsobligationer bestemt, at de skal kunne opsiges af Foreningen til samlet Tilbagebetaling senest 10 Aar efter vedkommende Series eller Afdelings Aabning, se L 7 April 1936 Nr. 109 § 24.2°, Nr. 108 § 18.2°.

Naar Obligationer skal søges afsat i Udlandet, har man ofte udstedt dem *lydende paa to eller flere Møntsorter* (Pengeenheder), saaledes at Obligationens Paalydende angives i bestemte Beløb i hver Møntsort, f. Eks.: 1000 Kr. = 1125 Reichsmark (svarende til Værdiforholdet mellem Guldmønterne). Da Formaalet hermed er at gøre Obligationerne mere tiltrækkende for Markedet, maa de normalt fortolkes saaledes, at det er Fordringshaverne, der har Retten til at vælge mellem de forskellige Møntsorter. I Almindelighed loves Betaling i et Lands Mønt dog kun paa et Betalingssted, der ligger i det paagældende Land.

Valgfrihed blev dog ikke anerkendt i det særlige Tilfælde i U 1926.73 H (TfR 1927.293) og dertil *Ussing* i U 1926 B.173. Iøvrigt kan henvises til *Ussing* i »Redegørelse for de retslige, finansielle og økonomiske Spørgsmaal, der knytter sig til en Indførelse af Guldindløselighed af Kronen . . .«. Afgivet sammen med *Axel Nielsen* (1926). *Wolfhagen* Offentlig Gælds Forvaltning 169 ff.

Under de urolige Pengeforhold siden 1914 har disse Laan medført store Byrder, som mange Skyldnere har søgt at undgaa. Her i Landet har man ved at udstede Udførselsforbud for dobbeltmøntede Obligationer og Kuponer faktisk berøvet de fleste danske Obligationsejere Adgangen til at kræve fremmed Mønt. For Tiden gælder dels et almindeligt — dispensabelt — Udførselsforbud for danske Værdipapirer og Kuponer, se Bek 337 25 Juni 1940 § 15, dels et ubetinget Forbud særlig for dobbeltmøntede Kreditforeningsobligationer, se L 328 11 Decbr. 1934 og Bek 73 18 Marts 1935 og nærmere herom *Madsen-Mygdal* Dansk Deviseret 61 ff.

Om *Guld klausuler* henvises til Alm.Del § 5.VI og L 254 27 Nov. 1936.

Om de saakaldte *Præmieobligationer*, der bruges i adskillige Lande, se *Wolfhagen* Offentlig Gælds Forvaltning 126 ff. L 52 14 Marts 1911 forbyder Kolportage m. m. af udenlandske *Præmieobligationer*.

3. Særlig Omtale kræver de saakaldte *Partialobligationer*.

Udtrykket bruges i flere Betydninger, men fortrinsvis i Tilfælde, hvor Laantageren giver Pant for Laanet i fast Ejendom og udsteder et Pantebrev som »Hovedobligation« for det samlede Laanebeløb og ved Siden deraf et større Antal *Partialobligationer*, d. v. s. Massegældsbreve, som tilsammen lyder paa hele Laanebeløbet, og som henviser til Hovedobligationen og giver *Partialobligationsejerne* Andel i Hovedobligationen og Pantesikkerheden. Jfr. som Eksempel U 1938.854, 1931.116, 1888.449 og Formularen hos *Hindenburg* 430 f.

Denne Laaneform er opfundet, fordi der i en Panterets lange Levetid ofte maa handles af Panthaveren eller overfor ham, f. Eks. gives Kvittering paa Pantebrevet eller gøres Paategning om Ændringer i Panteretten eller iværksættes Retsfølgning i Pantet. Af Hensyn hertil er det nødvendigt at indsætte en Person, der kan repræsentere samtlige Laanekreditorer, og at gøre Hovedobligationen til det egentlige Pantebrev, saaledes at kun den skal fremlægges for at opnaa Aflysning o. s. v. Til Gengæld maa man begrænse de enkelte *Partialobligationsejeres* Beføjelse til at optræde paa egen Haand, jfr. U 1938.854.

Vinding Kruse har gjort gældende, at det efter TL er mere praktisk ingen Hovedobligation at udstede, men at udstede det fornødne Antal sideordnede Pantebreve og i dem indføje de Bestemmelser, som sædvanlig optages i Hovedobligationen, se Ejendomsretten, JT 1933.138, jfr. ogsaa *Hindenburg* 430 Note 1. Ved denne Fremgangsmaade kan der selvfølgelig skabes en Repræsentation for Panthaverne, men der melder sig Vanskeligheder i Tilfælde, hvor Pantebrevene skal forsynes med Paategning eller fremlægges for at opnaa Aflysning, jfr. *N. Cohn* i JT 1933.116 f (hvor *Partialobligationer* iøvrigt tages i en videre Betydning). Paa Punkter, hvor *Obligationernes* Bestemmelser ikke giver udtømmende Regler, vilde Retsforholdet ogsaa kunne blive forskelligt ved den ændrede Form. *Partialobligationer*, der udstedes i den af *Vinding Kruse* anbefalede Form, er dernæst Pantebreve i egentlig Forstand. De *Partialobligationer*, der udstedes i den hidtil benyttede sædvanlige Form, er derimod ikke formet som Pantebreve og kan ikke tinglyses som Pantebreve. De kan formentlig heller ikke henføres under »Gældsbreve, der giver Pant i fast Ejendom«, jfr. Gbl § 11 Nr. 3, og bliver derfor, naar de er udstedt efter Gbl, kun simple Gældsbreve, hvis de lyder paa Navn uden Ordreklausul. En saadan bør derfor fremtidig optages i dem.

Partialobligationslaan er i en Del Tilfælde blevet optaget af private, erhvervsdrivende Selskaber. Hovedobligationen overgives i Reglen til en Bank, som modtager den som Repræsentant for Laangiverne, og som normalt tillige er Betalingssted for Massegældsbrevene og indfrier Rentekuponer og forfaldne *Obligationer* paa Laantagerens Vegne.

I saadanne Tilfælde kan Indehaveren af Hovedobligationen *varetage Partialobligationsejernes fælles Interesser overfor Laantageren*. Laanekontrakten giver ham i Almindelighed Ret hertil uden udtrykkelig at paalægge ham en tilsvarende Pligt. Der kan imidlertid ikke være Tvivl om, at den indsatte Repræsentant maa tage Hensyn til Partialobligationsejernes Interesser, naar han udøver sine Beføjelser. Normalt maa han ogsaa have en vis Pligt til aktivt at varetage Obligationsejernes Interesser, og i samme Omfang maa Obligationsejerne kunne drage ham til Ansvar efter almindelige Mandatsregler. — Dette maa gælde, selv om Laanekontrakten ogsaa paalægger Repræsentanten visse Pligter overfor Laantageren og saaledes tillige gør ham til Laantagerens Mandatar. — Men det er vanskeligt at afgøre, hvor omfattende Pligter man bør paalægge Repræsentanten overfor Obligationsejerne. Ialfald i det Omfang, hvori de enkelte Partialobligationsejere er afskaaret fra at udøve Beføjelser, som ellers tilkommer en Panthaver eller Fordringshaver, bør Repræsentanten anses forpligtet til at varetage Obligationsejernes Interesser.

De enkelte Partialobligationsejere kan være udelukket fra at udøve visse Beføjelser enten ved Bestemmelse i Hovedobligationen, jfr. som Eks. U 1931.116, eller ifølge Forholdets Natur, jfr. U 1938.854. Se ogsaa U 1941.1027.

I Bankkredse har det vistnok været den overvejende Opfattelse, at Repræsentanten saa at sige ingen positive Forpligtelser har, med mindre Obligationen har foreskrevet det, jfr. *Thamsen* i U 1913 B.229, der synes at gaa ud fra samme Opfattelse, men kritiserer Retstilstanden. Udfra en nyere Opfattelse af Domstolenes Opgaver ved Udfyldning af Kontrakter kan dette dog ikke være afgørende. Og navnlig, hvor Banken har været medvirkende ved Formuleringen af Hovedobligationen, er det rimeligt at lade Uklarhed i dens Affattelse gaa ud over Banken i Forhold til Obligationsejerne. Se iøvrigt *Westerby* Aktionæren i Fare 175 f, hvor det med Rette kritiseres, at Formularen i Hindenburg 431 giver Skyldneren Ret til at udpege en ny Repræsentant, hvis den første falder bort.

I Sverige er Spørgsmaalet om Repræsentantens Pligter og Ansvar nylig bragt for Domstolene se NJA 1941.400, der frifandt Banken, da den ikke fandtes at have vist Uagtsomhed. Underretsakterne er trykt med Titlen »Dålamålet ang. Högbroforsen, utgivna av Svenska Handelsbanken«, Stockholm 1939. Deri findes Responsa fra Professorerne *Vinding Kruse*, *Hj. Karlgren* og *H. Nial*. De to sidste giver udførlige Oplysninger om fremmed Ret, men ogsaa i Udlandet synes der at være Uenighed om, hvor langt Repræsentantens Pligter rækker. Se fremdeles *Arnholm* Panteret 318 ff.

BGB § 1189 og OR § 875 Nr. 1 smh. m. § 860 giver Hjemmel for Indsættelse af en Repræsentant for Obligationsejerne, og en saadan Repræsentants Beføjelser antages at medføre visse Forpligtelser for ham, se f. Eks. *Planck's* Kommentar z. BGB III § 1189 Bem. 2.

Veksler (§§ 11—21).

§ 11.

Veksler. Indledning.

I. En Veksel er en Anvisning eller et Gælds brev, der er affattet i bestemte Former og undergivet en Række særlige Retsregler, hvorved Vekselejerens faar en særlig stærk Stilling som Kreditor og Vekslen bliver meget let at omsætte. Nutidens Veksellove — bortset fra engelsk-amerikansk Ret — kræver navnlig, at Dokumentet *i selve Teksten skal indeholde Benævnelsen Veksel.*

II. Historie.

Brugen af Veksler gaar tilbage til Middelalderen. Den udsprang af Handelens Opblomstring særlig i de norditalienske Byer. Vekslen blev oprindeligt brugt til at iværksætte Betaling paa en fremmed Plads og med fremmed Mønt. — Det sidste er det, der har præget Navnet Veksel og de tilsvarende Udtryk i andre Sprog (*cambiale, lettre de change, bill of exchange.*) — Hos en Bankier eller Mægler kunde en Købmand, der skulde betale Penge til en Trediemand paa en fremmed Plads, for indenlandsk Mønt faa en Veksel, d. v. s. et Brev, efter hvis Indhold en Mægler eller Bankier paa den fremmede Plads skulde betale Trediemand et Beløb i Stedets Mønt. Vekslen kunde Køberen saa sende til sin Kreditor, der var nævnt som Betalingsmodtager i Vekslen. Ved denne Fremgangsmaade formindskedes baade Bekostning og Risiko ved Forsendelsen og de Vanskeligheder, som fremkaldtes af Møntforvirringen.

Senere fik Veksler et videre Anvendelsesomraade. Deres Brugbarhed forøgedes stærkt, da det i nyere Tid blev anerkendt, at Vekslen kunde overdrages ved Endossement, d. v. s. en paa Vekslens Bagside tegnet Overdragelse. Dette bidrog til at gøre Vekslerne endnu lettere at omsætte. Det blev nemlig Reglen, at enhver Endosment (d. v. s. Overdrager ved Endossement) blev ansvarlig for Vekslen ved Siden af Udstederen. Tillige blev det fastslaaet, at Vekslen var et Omsætningspapir. Disse Regler i Forbindelse med strenge Procesregler for Vekselsager bevirkede ikke blot, at Vekslen kunde omsættes let, men ogsaa, at den blev et fortrinligt Kreditmiddel. En Købmand er mere tilbøjelig til at sælge Varer paa Kredit,

naar han fra Køberen faar en Veksel, der lyder paa at skulle betales ved Kredittidens Udløb, f. Eks. efter tre Maaneder. Dels faar han derved større Udsigt til rettidig Betaling, dels og navnlig kan han i Reglen straks diskontere Vekslen, d. v. s. sælge den, f. Eks. til en Bank, mod Fradrag af Renten for Tiden til Vekslens Forfaldsdag, den saakaldte Diskonto.

Vekslens Egnethed som Kreditmiddel har bevirket, at Veksler i nyere Tid ofte anvendes til at rejse Pengelaan paa (saakaldte *Laaneveksler*). Og det er vel ogsaa Vekslens Brug som Kreditmiddel, der har ført Lovgivningerne til at opgive de gamle Krav om, at Vekslen skulde lyde paa Betaling paa en fremmed Plads og i fremmed Mønt.

De ældste Veksler lød som *Gældsbreve*, d. v. s. de indeholdt et Løfte fra Udstederen om, at han vilde betale. Men allerede tidlig fandt man paa at forme Vekslen som en *Anvisning*, d. v. s. som en Anmodning til en anden om at betale Vekselbeløbet. Derved opstod den saakaldte *trasserede Veksel*, hvori en Person (Trassenten) trækker Vekslen paa en anden (Trassatus), som anmodes om at betale Vekselbeløbet. En Tid lang modarbejdede Lovgivningen endogsaa de Veksler, der var affattet som *Gældsbreve*, de saakaldte »egne Veksler«. Nu har de faaet fri Bane.

Om Vekslens Historie kan iøvrigt henvises til *Eberstein 2 ff.*

III. Vekslers Brug i Nutiden.

Veksler bruges stadig i vidt Omfang til at gennemføre Betaling *fra Land til Land*. I Almindelighed er det da Fordringshaveren, der trækker Vekslen for at inddrage sit Tilgodehavende. I Distancehandelen er det sædvanligt, at Sælgeren trækker Veksel paa Køberen — eller naar Køberen skal stille Rembours, paa Rembourshuset. — Vekslen plejer Sælgeren at diskontere i (d. v. s. sælge til) en Bank i sit eget Land, hvorved han opnaar straks at faa Vekselbeløbet med Fradrag af en »Diskonto«. Den diskonterende Bank sender saa Vekslen til en Bank i det Land, hvor den skal betales, og denne Bank sørger for at faa Vekslen præsenteret for Trassaten. Ved denne Fremgangsmaade benyttes Vekslen ikke blot til at inkassere en Fordring, men tillige som Kreditmiddel, idet Trassenten ved at diskontere Vekslen rejser Penge ialfald for saa lang Tid, som det

vilde tage at faa Pengene opkrævet i Udlandet, — i de hyppige Tilfælde, hvor Vekslen har en vis Løbetid, rejser han Penge for et dertil svarende Tidsrum.

Selvfølgelig kan man ogsaa i Nutiden gaa frem paa den Maade, at Skyldneren, der skal betale i et fremmed Land, sender sin Kreditor (»remitterer«) en Vekslen, som er trukket paa en Trassat i Betalingslandet. — Vil Skyldneren gaa denne Vej, maa han i Reglen købe Vekslen i en Bank. Skulde han tilfældigvis have Beløbet til Gode hos en Forretningsforbindelse paa Betalingsstedet, kan han dog selv trække Vekslen for sit Tilgodehavende og sende den til sin Kreditor og derigennem paa een Gang faa sin Gæld og sit Tilgodehavende betalt. — Paa denne Maade anvendes Veksler dog sjældent nutildags. Den, der skal betale i Udlandet, benytter nu enten Checks eller andre Fremgangsmaader til »Overførsel« af Penge til Udlandet.

Indenfor Udstedelseslandets Grænser kan Veksler selvfølgelig ogsaa bruges udelukkende med det Formaal at iværksætte Betaling, f. Eks. for paa een Gang at indkræve et Tilgodehavende hos A og betale en Gæld til B. Men de allerfleste indenlandske Veksler har alene eller tillige det Formaal at rejse *Kredit*. Veksler lyder derfor som oftest paa Betaling efter en vis Tids Forløb, f. Eks. tre Maaneder. Saaledes benyttes Veksler i vidt Omfang i Handelskøb. Men de bruges ogsaa jævnlig til at rejse Pengelaan. Naar en Person søger et Laan, kan det ske, at Laangiveren forlanger, at Laantageren skal akceptere Vekslen for Laanet. Men naar der rejses Penge paa Veksler, sker det som oftest ikke ved, at der optages et Pengelaan, men ved Salg til en Bank (»Diskontering« i en Bank) af en Vekslen, der ser ud som en Varevekslen, men i Virkeligheden er en *Tjenestevekslen*.

Tjenestevekslen kaldes en Vekslen, naar den udstedes til en Person ikke for at formidle Betaling af en Fordring, som han forud har eller nu faar, men for at Vekslen skal kunne bruges til at rejse Penge paa, normalt ved Salg til en Bank.

Tjenestevekslen, der ogsaa er kaldt Akkomodationsvekslen, er en Skinretshandel (»Aftaler« 167).

Hyppigst ordnes Sagen saaledes, at den, der ønsker et Laan (L), faar en Person (T), der er villig til at indestaa for Betalingen, til at trække en Vekslen paa sig (L) enten til egen Ordre eller til R (der ligeledes vil indestaa for Betalingen). Efter at L har akcepteret

Vekslen og Vekslen er endosseret, sælges den til en Bank, og Sælgeren lader Købesummen udbetalte til L. Men Forretningen kan ogsaa foregaa paa mange andre Maader, baade saaledes, at L, der ønsker Laanet, udsteder en egen Veksel til R, som skaffer Penge ved at endossere Vekslen, og saaledes, at L tegner sig som Trassent eller som Endossent.

Det er dog ikke ligegyldigt, hvilken Fremgangsmaade der vælges. De Personer, som efter Laantagerens Anmodning paategner Vekslen for at lette Diskontering — altsaa i kautionslignende Formaal — bør forlange, at Laantageren staar som Akceptant (eller Udsteder af egen Veksel). Hvis en af »Kautionisterne« staar som Akceptant, faar han en mere udsat Stilling og bliver navnlig ogsaa ugunstigere stillet overfor Laantageren, dels paa Grund af de særlige Regler om Vekselsproces, dels fordi han maa bevise, at han kun var »Kautionist« for Laanet.

Baade Forretningsveksler og Laaneveksler har som Regel en Forfaldstid, der ikke ligger ret langt fra Udstedelsen. Dette er nødvendigt, hvis Vekslen let skal kunne diskonteres, da den diskonterende Bank ellers ikke kunde regne sikkert nok med Vekselskyldnernes Betalingsevne. Danske Banker diskonterer ikke Veksler med mere end 3 Maaneders Løbetid regnet fra Veksels Diskonteringsdag til dens Forfaldsdag. Naar en Vekselskredit skal løbe i længere Tid, plejer Kreditor at forlange Vekslen udstedt med sædvanlig kortere Løbetid og saa tillade, at den »fornyes« ved Forfaldstid.

Veksler kan ogsaa bruges til *andre Formaal*. Den, der vil afgive et Gaveløfte, kan f. Eks. gøre det ved at udstede Veksler for Beløbet. Og den, der vil give en anden det Hverv at inkassere en Fordring, kan gaa den Vej at trække Veksler for Beløbet paa Skyldneren til Mandatarens Ordre (*Inkassoveksel*).

IV. Veksellovgivningen.

Dansk Veksellovgivning gaar tilbage til Fr 16 April 1681, der kort efter blev afløst af Reglerne i DL 5—14—8 til 28. Udførlige Regler om Veksler blev først givet ved Fr 18 Maj 1825. Den blev afløst af Vekselloven af 7 Maj 1880, som i alt væsentligt var enslydende med samtidige norske og svenske Love og var den første »skandinaviske« Lov. Vekselloven af 1880, der iøvrigt var stærkt

paavirket af den tyske Veksellov, har nu maattet vige Pladsen for en Veksellov, der i sit Hovedindhold er fælles for en Række Lande.

Bestræbelserne for en ensartet Veksellovgivning i saavidt mulig alle Lande (»Verdensvekselretten«) gaar et Par Menneskealdre tilbage. Paa en Konference i Haag i 1912 undertegnede 27 Stater, deriblandt de skandinaviske Lande, en Konvention om Indførelse af et internationalt Vekselreglement. Paa Grund af Verdenskrigen blev denne Konvention dog ikke gennemført. Men efter Krigen tog Folkeforbundets økonomiske Komité Sagen op, og paa en Konference i Genève i 1930 underskrev 22 Stater, deriblandt Danmark, Norge, Sverige og Finland, 3 Konventioner, hvoraf den vigtigste gaar ud paa, at de underskrivende Stater skal gennemføre den af Konferencen vedtagne Tekst »Ensartet Veksellov«. Sammen med denne vedtoges dog nogle Reservationer, der tillod de enkelte Stater at foretage visse Afvigelser.

Paa Grundlag af disse Konventioner udarbejdede Delegerede fra Danmark, Finland, Norge og Sverige i Samarbejde Udkast til ny Veksellov, og der blev i de 4 Lande vedtaget Veksellove, som bortset fra Sproget og fra Slutningsbestemmelserne er næsten fuldstændig ens. Den skandinaviske Retsenhed paa Vekselrettens Omraade er saaledes bevaret og udvidet til at omfatte Finland.

De nordiske Veksellove stemmer ikke helt med »Ensartet Veksellov«. Formelt er der den Forskel, at de foruden Ensartet Veksellovs to Afdelinger indeholder en Tredie Afdeling »Om Forholdet til udenlandsk Lov«, der gennemfører Bestemmelserne i den anden Genève-Konvention »angaaende visse Lovkollisioner indenfor Vekselrettens Omraade«, samt en Fjerde Afdeling, der indeholder de særlige »nationale« Slutningsbestemmelser. Endvidere er Ensartet Veksellovs §§ 72—74 i Nordisk Vxl trukket sammen i § 72. — §§ 73 og 74 indeholder ligesom dansk Vxl § 87 Regler, der ikke findes i den internationale Lov —.

Reelt afviger de nordiske Love kun paa meget faa Punkter fra Ensartet Vxl, idet de kun har benyttet sig af enkelte af de vedtagne Reservationer, nemlig Nr. 10, 14, 15 og 17—20. De særlige nordiske Regler, der er givet i Medfør heraf, er de nærmere Enkeltheder i § 43 Nr. 2 og 3, § 44 Stk. 5 og 6 og § 71, Reglerne om Provision i §§ 48 og 49 Nr. 4, om Berigelseskrav i § 74, de tilsvarende Bestemmelser om egne Veksler, jfr. § 77, samt Kravet om Benævnelsen Veksel ogsaa i egne Veksler, jfr. § 75 Nr. 1.

Den danske Veksellov er udstedt 23 Marts 1932, som Nr. 68. Den er ligesom de tilsvarende Love i de andre nordiske Lande traadt i Kraft 1 Novbr. 1932, se An 226 31 August 1932. De internationale Konventioner er traadt

i Kraft 1 Jan. 1934, se Bek 350—352 af 29 Novbr. 1933. Den ny Veksellov citeres i det følgende som: Vxl.

Den finske Lov er udstedt 14 Juli, den norske 27 Maj og den svenske 13 Maj 1932.

Nær til Vekselloven slutter sig de særlige Regler om *hurtig Retsforfølgning* i Vekselsager, se Rpl §§ 443—447.

Litteratur: Forskellige nordiske Kommentarer m. m. er omtalt i U 1932 B. 313. Dertil kan føjes: *Gösta Eberstein*: Den svenska växelrätten (1934), jfr. ogsaa *S. Skarstedt*: Den nya växel- och checklagstiftningen (1933). En kort Oversigt over det nye i Vekselloven giver *C. V. Petersen* i U 1932 B. 290 ff.

I *Tyskland* er til Gennemførelse af Konventionen udstedt »Wechselgesetz« af 21 Juni 1933, i *Frankrig* er Reglerne optaget i Code de commerce art. 110—189, i *Schweiz* i Obligationenrecht art. 990—1099.

Ved *Fortolkningen af Vekselloven* (og Checkloven) maa man i videst muligt Omfang *tage Hensyn til, at de er Frugter af internationalt Samarbejde*. Fortolkningen bør derfor tilstræbe et Resultat, der kan tænkes anerkendt internationalt. I Tvivlstilfælde er det naturligt at tillægge den originale Tekst til »Ensartet Veksellov« (og »Ensartet Checklov«) samt de forudgaaende internationale Forhandlinger større Vægt, end vi ellers tillægger Loves Forarbejder. Særlig Betydning har *Redaktionskomiteens Betænkning*, der er godkendt af Genèvekonferencen. Den er i Uddrag optaget i den danske Betænkning som Bilag B. Paa den anden Side bør man ikke — som der jævnlig er Tilbøjelighed til, naar en ny Lovs Fortolkning volder Tvivl — tillægge det væsentlig Betydning, om den ene eller den anden Fortolkning nærmest stemmer med ældre dansk Vekselret. Paa de Omraader, hvor de internationale Tekster indeholder fuldstændige Regler, bør selve Lovteksterne og deres Forarbejder være Hovedgrundlaget for Fortolkningen. Men Spørgsmaal, som den internationale Lov ingen Regel giver om, og som heller ikke naturligt løses ved Analogi fra dens Regler, maa afgøres efter dansk Rets almindelige Grundsætninger.

Jfr. herved *Holmboe* i TfR 1935.224 ff.

V. Vekselformularer. Personbenævnelser m. m.

Veksler skrives i Reglen paa trykte Blanketter.

For faa Aar siden blev der fremstillet tre Standard-Vekselformularer (»Dansk Normal-Veksel«) efter Forhandling mellem Danmarks National-

bank og private Bankorganisationer. Paa de følgende Sider gengives Forsiden af to af Blanketterne, udfyldt som det kunde tænkes sket ved Brug. Teksten er gjort saa kort som muligt ved Udeladelse af alt overflødig, og Opstillingen let overskuelig.

S. 98 aftrykkes den mest anvendte Formular for trukne (trasserede) Veksler («Tratter»), nemlig Tratten med bestemt Betalingsdag.

S. 99 gengives Formularen for egne Veksler med bestemt Betalingsdag.

Der findes ogsaa en Formular for *Tratter, der lyder paa Betaling en vis Tid efter Udstedelsesdagen*. Den Del af denne Formular, der er forskellig fra Blanketten paa S. 98, ser saaledes ud:

København	den 1. Februar 1937	Betalingssted Aarhus
		Forfaldsdag 1. Maj 1937
Tre Maanedes fra Dato betaler De denne prima Veksle med Kr. [redacted]		
Kroner [redacted]		
Ud mig selv		

Ældre Veksler var udførligere. Efter Betegnelsen af Betalingsmodtageren indsattes Ordene »eller Ordre«, hvorved det var tilkendegivet, at Vekslen kunde overdrages. Og Veksleteksten endte ofte med Ord som: »Valuta modtaget og stilles i Regning ifølge Advis.« De sidste Ord betød, at Trassaten skulde faa Besked om, hvorledes Betalingen skulde indgaa i hans Mellemværende med Trassenten. Om Valutaklausulen se straks ndfr.

Dansk Normal-Veksle har ingen særlig Formular for Veksler, der skal betales ved Sigt eller en vis Tid efter Sigt. De anvendes nemlig kun lidt i indenlandske Forhold. De S. 98—99 gengivne Blanketter kan bruges med den fornødne Rettelse af anden Linie.

Af de tekniske Benævnelser for de forskellige Personer i Veksleforhold er *Trassent* og *Trassat* forklaret ovfr i § 11.II. *Remittent* kaldes den Trediemand, til hvem Vekslen efter sit Indhold skal betales. Den, der ved sin Navnepaategning overdrager en Veksle videre, kaldes *Endossent*, se nærmere ndfr § 14, hvor ogsaa Veksleformularernes Bagside er beskrevet.

En Veksle, der er formet paa en af de omtalte Maader, giver ingen Oplysning om, hvad der er Grunden til Vekslelsens Udstedelse.

Selvfølgelig maa saavel Udstederen som alle andre, der forpligter sig som Vekselskyldnere, have haft en Grund dertil. Tidligere var det almindeligt i Veksler at optage en saakaldt *Valutaklausul*, der indeholdt en Antydning om, hvilket Vederlag Remittenten gav Trassenten for Vekslen. Til selve Betalingsanmodningen føjedes f. Eks. »Valuta i Varer«, d. v. s. »jeg har faaet Vederlag for Vekslen i leverede Varer«, eller »Valuta modtaget«, d. v. s. »jeg har faaet Vederlag for Vekslen«. Men de Oplysninger, som saadanne

København, den 12 Februar 1937 Betalingsted: Aarhus

Mod denne prima Veksel betaler De den 1. Maj 1937

til mig selv Kr.

Kroner

Nr. 1

Stempel Kr. l. -

Accepteret

Som Avalist for Acceptanten

Ole Hansen

Adelgade 109

Aarhus

Domidiering

Betalbar i Aarhus

Ved Jyllandsbanken

Storegade 17

København K

Underbæret af Aarhus

Formindsket Gengivelse af en trasseret Veksel.

Den Person, der udsteder (trækker) Vekslen (her Ole Hansen), benævnes *Trassent*.

Den, der i Vekslen anmodes om at betale (den, paa hvem den trækkes, her Jens H. Jensen), kaldes *Trassat*. Naar han har forpligtet sig til at betale ved at tegne sit Navn paa Vekslen (her længst til venstre), kaldes han *Akceptant*.

Den Trediemand, til hvem Vekslen efter sit Indhold skal betales, kaldes *Remittent*. Den ovenfor gengivne Veksel er trukket *til egen Ordre* (til mig selv). — Tidligere tilføjedes i Reglen »eller Ordre«. — Men hvis der i Stedet for Ordrene »mig selv« var indsat et Navn, vilde dette være Remittenten.

Om »Domicilering« henvises til S. 99. Paategningen »Som Avalist« omtales ndfr i § 17. Den findes ikke paa de fleste Veksler.

Aalborg, den 1. April 1937. Betalingsted: Aalborg

Mod denne Solaveksel betaler jeg/vi den 15. Juni 1937

til Firma Nielsen, Jørgensen & Hansen, Vesterasgade 19, Kr. 218, 50 København, København,

Kroner 50/100

Stempel
Kr. 0,50

Navn A. Hansen
Stilling Købmand
Bopæl Brægesgade 3, Aalborg

Domicilering
Betalt af
Ved

Nr.

Formindsket Gengivelse af en »egen Veksels«

Underskrivningen (her A. Hansen) kaldes for Udstederen.
Firma Nielsen, Jørgensen & Hansen er Remittent. Egne Veksler kan ikke udstedes til egen Ordre.
Ordet Solaveksel betyder, at Vekslen kun udstedes i et Eksemplar, se herom ndfr § 18.
I Rubrikken Domicilering kan indskrives det Sted, hvor Vekslen skal betales, og den Person, til hvem Vekslejerens skal henvende sig om Betaling — dersom Betaling ikke skal erlægges af Udstederen (ved trasserede Veksler af Trassaten) paa det Sted, der er anført som vedkommendes Adresse. Se Blanketten S. 98 og nærmere S. 117 f, 122 f.

Klausuler gav, var efterhaanden blevet ret værdiløse, bl. a. fordi Klausulerne ofte blev brugt urigtigt.

VI. Vekselloven ordner ikke alt.

Vxl ordner langt fra alle de Spørgsmaal, der opstaar ved Benyttelse af Veksler. Allerede med Hensyn til selve de Krav, der hviler paa Vekslen og følger vekselretlige Regler, maa Vxl paa flere Punkter udfyldes med almindelige »civile« Retsregler. Saaledes gælder de almindelige Regler om Umyndighed og om Viljeserklæringers Ugyl-dighed. Men dernæst kan Brugen af Veksler skabe *Retsforhold, der overhovedet ikke er undergivet vekselretlige Regler*, eller gribe ind i tidligere bestaaende Retsforhold, og herom giver Vxl ikke Regler. For de trasserede Vekslers Vedkommende behandles de fleste af disse Spørgsmaal i den almindelige Lære om Anvisninger (ndfr § 24).

Naar en Person trækker en Veksel paa en anden, anmoder han ham om at betale Vekslen. Efterkommer Trassaten Anmodningen, vil han ofte kunne kræve sit Udlæg godtgjort af Trassenten, jfr. ndfr § 24.II.B og C, men dette »*Dækningskrav*« giver Vekselloven ingen Hjemmel for, og det kan ikke behandles efter Vekselrettens Regler. Hvis f. Eks. en Veksel er benyttet til at rejse et Laan til Fordel for Trassenten, og Trassatus har akcepteret Vekslen blot for at muliggøre Diskontering, maa Trassatus efter at have indfriet Vekslen kunne kræve sine Udgifter dækket af Trassenten. Men dette Krav er ikke et Vekselkrav.

I andre Tilfælde kan Trassatens Indfrielse af Vekslen have andre Virkninger for hans Retsforhold til Trassenten. En Vekselskyldner kan iøvrigt ogsaa have *civilretligt Dækningskrav mod andre end Trassenten*. Naar en Laaneveksel er paategnet af Laantageren som Endossent, har Trassenten og Akceptanten (der underskriver i Kautionsformaal) Dækningskrav mod Laantageren. Og hvis en Laaneveksel er paategnet, f. Eks. endosseret, af tre Personer, der i det indbyrdes Forhold skal betragtes som Samkautionister, kan den af dem, der har maattet betale Vekslen, kræve, at de andre udreder hver sin Del, jfr. U 1911.993.

Udenfor Vekselloven falder ogsaa Spørgsmaalet, om Trassatus er forpligtet til at »honorer« Vekslen, d. v. s. betale den og efter Omstændighederne allerede inden Forfaldstiden »akceptere« den (ndfr § 24.II.A). Og for de Tilfælde, hvor Trassatus overfor Trassenten er forpligtet til at honorere Vekslen, afgør Vxl ikke, om Remittenten ved at modtage Vekslen erhverver Trassatens Fordring paa Trassatus. Se herom ndfr § 24.IV.B.

Naar en Skyldner giver sin Fordringshaver Veksel for Gælden, opstaar

fremdeles det Spørgsmaal, hvorledes Skyldforholdet paavirkes deraf. Se herom ndfr § 24.I.A og III, Alm.Del S. 449 ff.

Der er ogsaa andre Forhold, der kan medføre, at der ved Vekslens Betaling opstaar almindelige Fordringer mellem Personerne i Vekselforholdet. Saadanne Krav kan følge af almindelige Erstatningsregler, og der er navnlig Plads for dem, hvor Betaling er fremtvunget ved Benyttelse af den strenge Vekselproces, idet en Veksel-skyldner dømmes, skønt han havde en gyldig Indsigelse mod Kravet eller havde et udenfor Vekslen liggende Dækningskrav mod Sagsøgeren. Brugen af Veksler kan derfor af og til medføre Resultater, som siden kan fordres redresseret. Men denne Ulempe maa tages med i Købet for at opnaa den almindelige Fordel, at Vekselkrav kan gennemføres hurtigt og sikkert.

§ 12.

Vekselforpligtelsernes Særpræg og Stiftelse.

I. Inden Enkeltheder omtales, skal visse *Særegenheder ved Vekselforpligtelser* fremhæves.

1. Først *hvem der forpligtes* som Veksel-skyldnere.

Det er ikke blot den Person, der i Vekslen har lovet at betale, altsaa *Akceptanten* af en trasseret Veksel og Udstederen af en egen Veksel, men ogsaa *Trassenten* og *Endossenterne* samt endelig visse andre, der paategner Vekslen netop for at forpligte sig ved Siden af de øvrige Veksel-skyldnere, navnlig *Avalisten*, d. v. s. den, der paatager sig Vekselborgen, og den saakaldte *Æresakceptant*.

At Endossement gør Endossenten til Veksel-skyldner, er en Skærpselse af almindelige Regler om Overdragelse af Fordringer, jfr. Gbl § 10.

Den Omstændighed, at praktisk talt alle, der sætter Navn paa en Veksel, bliver ansvarlige for Betalingen, styrker selvfølgelig Tilliden til Veksler og faar dem til at gaa lettere i Omsætningen.

2. Alle Veksel-skyldnere er *solidarisk* forpligtede, jfr. Vxl § 47, og hver enkelt er forpligtet selvstændigt, d. v. s.: Selv om et eller

flere af de paategnede Navne er falsk eller uforpligtende af andre Grunde, er de øvrige Vekselskyldnere alligevel forpligtet, jfr. Vxl § 7.

3. Hovedreglen er ifølge Vxl § 47, at Vekselskyldnerne er *umiddelbart solidarisk* forpligtede, saaledes at Vekselindehaveren har Ret til at rejse Krav mod enhver af dem, særskilt eller i Fællesskab, uden at være bundet til at iagttage den Rækkefølge, hvori de har forpligtet sig. Men de er dog ikke fuldstændigigestillede. Visse særlige Betingelser kræves opfyldt, før Vekselejer kan holde sig til Trassenten og Endossenterne, der kun er *Regresskyldnere*.

Om *Akceptanten* (og om Udstederen af en egen Veksel) siger Vekselloven, at han *er forpligtet til at betale* Vekslen, se Vxl § 28.1° og § 78.1°. Hans Underskrift maa opfattes som et Løfte om at betale. Derimod betragtes *Trassentens og Endossenternes Paategning* ikke som et umiddelbart Løfte om at betale. Ifølge Vxl §§ 9 og 15 »*indestaar*« de for, at Vekslen bliver akcepteret og betalt i Overensstemmelse med sit Indhold, altsaa normalt af Trassatus (Udstederen af egen Veksel). Herigennem udtrykkes den vigtige Regel, at Vekselejer *ikke kan holde sig til Trassent og Endossenter, før det paa bestemte Maader er fastslaaet, at Vekslen ikke kan ventes honoreret af Trassatus* (Akceptanten, Udstederen af en egen Veksel).

En Vekselejer maa normalt begynde med at henvende sig til Trassatus — om Akcept eller Betaling —, og først naar denne Henvendelse har vist sig forgæves og dette er konstateret ved den saakaldte »Protest«, kan han iværksætte »Regres«, d. v. s. gaa tilbage, imod Trassenten og Endossenterne. Iblandt dem har han til Gengæld frit Valg i Overensstemmelse med Vxl § 47.2°. Han siges derfor at have Ret til »springende Regres«.

Regres kan dog iværksættes uden Henvendelse til Trassatus i visse Tilfælde, se Vxl § 44.6° om Konkurs og Tvangsakkord samt § 54.4°.

De regrespligtige betragtes altsaa som en Slags Garanter, som Vekselejer først kan holde sig til i anden Række. Men deres Ansvar er ikke akcessorisk paa lignende Maade som en Kautionsists. Der behøver ikke at være nogen »Hovedskyldner«, idet en trasseret Veksel jo ikke behøver at blive akcepteret. Og selv om en Endossent har tegnet Endossement paa en Veksel, der bar Akceptpaategning, bliver han ikke fri for Ansvar, fordi Akcepten er falsk eller forfalsket. Dette følger af Vxl §§ 7 og 69. Lige saa lidt er Regresskyldnernes

Forpligtelse subsidiær i den Forstand, hvori dette Udtryk bruges om en simpel Kautionist.

Paa den anden Side indeholder Vekselloven *en Række særlige Regler, der tjener til at formindske Risikoen ved Regresforpligtelser*. Vekselejerer maa ikke smøle med at henvende sig til Trassaten, og der skal i det hele iagttages en Række Regler. Endelig er der hjemlet en særlig hurtig Forældelse af Regreskrav.

4. Vekselkrav kan gøres gældende ved den hurtige Retsforfølgning efter Rpl Kap. 41.

5. Paa den anden Side kræves *bestemte, strenge Formregler* iagttaget, for at der skal indtræde en Vekselforpligtelse.

Der kræves ikke blot opfyldt en Række Betingelser, for at der overhovedet skal foreligge en Veksel — for at »Grundvekslen«, som man ofte siger, skal være i Orden. Men ogsaa for at senere Navnetegninger skal medføre Vekselforpligtelse, kræves altid bestemte Formregler iagttaget, forskellige for hver Slags Forpligtelse. Deraf følger, at en Navnepaategning paa en Veksel ikke medfører Vekselpligt, medmindre det kan fastslaas, i hvilken Egenskab den paa-gældende forpligter sig, om det er som Trassent, Akceptant, Endos-sent, Avalist eller i anden Egenskab.

II. Almindelige Regler om Vekselforpligtelsernes Stiftelse.

I det følgende fremstilles i Tilslutning til Vekselloven Reglerne om trukne Veksler for sig (§§ 13—20), skønt der i de fleste Retninger gælder det samme om egne Veksler (ndfr § 21). Forinden omtales dog enkelte almindelige Regler om Vekselforpligtelsers Stiftelse.

Bortset fra de ejendommelige *Vekselformer*, der omtales i det følgende, og fra enkelte andre Punkter maa Spørgsmaalet om, hvad der kræves, for at de forskellige Vekselerklæringer skal have Virkning, afgøres efter almindelige civilretlige Regler. Disse bestemmer saaledes Betydningen af Umyndighed eller andre Ugyldighedsgrunde og Spørgsmaalet om, i hvilket Øjeblik Viljeserklæringen bliver forpligtende. Dette gælder ogsaa om Veksel-akcept, se ndfr § 15.I.

Man maa ogsaa anvende de almindelige Regler om *Fuldmagt og anden Repræsentation*. Den, der tegner sit Navn paa en Veksel paa en andens Vegne uden fornøden Fuldmagt (eller anden Repræsentationsmagt), bliver dog ifølge Vxl § 8 selv forpligtet efter Vekslen — altsaa vekselretlig forpligtet paa samme Maade som den, i hvis Navn han har paategnet Vekslen, vilde være blevet forpligtet, hvis Fuldmagten havde været i Orden. Efter den almindelige Regel i Aftl § 25 vilde han kun blive forpligtet til at betale Erstatning.

Se hertil *Holmboe* i TfR 1935.227 f.

I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes Reglen om *Blankoveksler* i Vxl § 10. Den stemmer med almindelige Regler, bortset fra at Indsigelsen om ubeføjet Udfyldning tabes, selvom Erhververen har vist simpel Uagtsomhed. Se hertil U 1945.135, 1944.400.

Bestemmelsen i Vxl § 7, der er omtalt foran under I, kan formentlig ikke udelukke, at de andre Vekselskyldners Forpligtelse bliver ugyldig overfor selve den Vekselejer, der modtager deres Løfte, saafremt hans Forhold rammes af Aftl § 33.

Om Tab af Indsigelser mod Vekslens Gyldighed overfor senere Erhververe se ndfr § 14.I.A.5.

Den trukne Veksel (§§ 13—20).

§ 13.

Den trukne Veksel.

I. *Forskel fra egne Veksler.*

Den trukne Veksel er formet som en Anvisning, d. v. s. den indeholder *en Anmodning om at betale*. Egne Veksler lyder derimod som et Tilsagn fra Udstederen om at betale.

Ifølge Vxl beror Forskellen paa selve Formuleringen. Hvis N. N. trækker en Veksel paa sig selv, d. v. s. udsteder en Veksel, der lyder som en Anmodning om at betale («De betaler»), og indsætter sit eget Navn («Hr. N. N.») som den, Anmodningen rettes til, er Vekslen en trasseret Veksel, og en saadan »trasseret egen Veksel» maa ifølge Vxl § 3.2° behandles efter Reglerne for trasserede Veksler. Udstederen er derfor ikke forpligtet som Akceptant, medmindre han tegner Akcept paa Vekslen, se derimod om egne Veksler Vxl § 78.1°. Saalænge han ikke har akcepteret, hæfter han kun som Trassent, og Vekselejeren kan derfor tabe Retten imod ham efter de Regler, som gælder om Kravet mod en Trassent i Almindelighed.

II. *Vekslens Form.*

Trasserede Veksler skal opfylde bestemte formelle Krav, som fastslaas i Vxl §§ 1—3. Da Veksler i Reglen udstedes paa trykte Blanketter, er det i Almindelighed let at overholde Kravene. Derfor skal her kun fremhæves et Par af de vigtigste Punkter.

Som allerede nævnt foran, skal Dokumentet indeholde *Benævnelsen*

Veksel — for at skabe Klarhed — og Ordet skal staa i *selve Teksten*. Dette sidste Krav tjener til at formindske Faren for, at Ordet indføjes efter en eller flere Underskrifter.

Veksler kan *ikke udstedes til Ihændeleveren*. Ved trasserede Veksler betyder denne Regel dog ikke meget. Tratten behøver ikke at nævne Navnet paa en Trediemand som Remittent. Den kan lyde paa at skulle betales *til Trassentens egen Ordre* (»til mig selv«), jfr. Vxl § 3.1°, og kan derefter af Trassenten forsynes med Blanko-endossement (ndfr § 14.I.A.1), hvorefter den faktisk kan gaa i Omsætningen som et Ihændeleverpapir, indtil der tegnes Navn paa den.

Dette, at Vekslen paany kan endosseres til en bestemt Vekselejer, er — bortset fra den besværligere Fremgangsmaade — den eneste praktiske Følge af, at trasserede Veksler ikke kan udstedes til Ihændeleveren.

Selv en trasseret egen Veksel kan efter Vxl udstedes til Trassentens egen Ordre.

Et lignende Resultat kan Trassenten i Forhold til godtroende Erhververe opnaa ved at lade den Plads paa Vekselblanketten, der er bestemt til Remittentens Navn, staa tom (in blanco), jfr. Vxl § 10. *Blankoveksler* kaldes de der omtalte Veksler, der sættes i Omløb uden at være fuldstændig udfyldt.

Jfr. herved U 1918.614.

Ogsaa andre af Kravene i § 1 lempes ved Bestemmelser i §§ 2 og 3. Særlig fremhæves det, at Vekslen trods § 1 Nr. 4 *ikke behøver at nævne noget om Betalingstiden*. Hvis den ikke gør det, er den betalbar ved Forevisningen, ligesom en Veksel, der lyder paa Betaling »*ved Sigt*« eller »*a vista*«.

Vekslen kan ogsaa lyde paa Betaling en vis Tid efter Forevisning (»*efter Sigt*«, »*a viso*«) eller en vis Tid *efter Udstedelsesdagen* eller endelig *paa en bestemt Dag*. Men hvis Vekslen fastsætter Forfaldstiden anderledes, er den ugyldig, se Vxl § 33.

Jfr. som Eksempel fra ældre Ret U 1919.898.

Hvis Vekselformerne ikke er opfyldt, gælder Dokumentet ikke som en Veksel, men det vil ofte være gyldigt som almindelig Pengeanvisning eller Gældsbrief.

Der er ogsaa visse andre Bestemmelser, som ikke maa optages i Veksler. Der maa navnlig ikke knyttes Betingelser til Anmodningen om at betale. Og *Trassenten kan ikke fraskrive sig Ansvar for Vekslens Betaling*, men vel for dens Akcept, se Vxl § 9.

Vekslen skal lyde paa en *bestemt Pengesum*. Sædvanlig skrives Beløbet med Tal foroven og med Bogstaver i Teksten. Hvis de to Angivelser ikke stemmer, gælder den Sum, der er anført med Bogstaver, se Vxl § 6.

Bestemmelser om *Rente* betragtes i Almindelighed som uskrævn. Rentetab maa undgaas ved at forhøje Vekselsummen med Diskontoen. Denne Fremgangsmaade kan dog ikke benyttes, hvor Betalingstiden er ubestemt. Derfor tillader Vxl § 5 Trassenten at indsætte en Rentebestemmelse i en Vekslen, der er betalbar ved Sigt eller en vis Tid efter Sigt, men Rentefoden skal da angives i Vekslen.

Naar en Vekslen angiver, at den er *trukket for en Trediemands Regning*, jfr. § 3.3°, betyder det, at Trassaten faar Dækning ikke fra Trassenten, men fra Trediemanden. Bemærkningen angaar altsaa ikke selve Vekselskravet, jfr. ovfr § 11.VI og ndfr § 24.II.B i Slutningen.

§ 14.

Overdragelse af Veksler og anden Retsoverførelse.

Ret over Veksler kan i det hele overføres til andre Personer efter almindelige Regler (ndfr II), men naar Overdragelsen foretages paa bestemte Maader, har den de særlige Virkninger efter Vekselloven. Saadan Overdragelse kan derfor kaldes vekselretlig.

I. Vekselretlige Overdragelser.

A. De almindelige Regler.

1. Alle Veksler kan overdrages ved *Endossement*, jfr. Vxl § 11.1°: »Enhver Vekslen kan ved Endossement overdrages til en anden (Endossatar), selv om den ikke udtrykkelig er trukket til Ordre.« Ordreklausulen har overhovedet ingen Betydning i Veksler efter nordisk Veksellovgivning.

Ifølge § 12.1° skal Endossementet være ubetinget. Naar en Betingelse indføjes, bliver Endossementet dog ikke uvirksomt, men Betingelsen anses som uskrævet.

Endossementet skal opfylde bestemte *formelle Krav*.

Til et gyldigt Endossement kræves først og fremmest, at de almindelige *Vekselformer* er iagttaget — at »Grundvekslen« er formelt

i Orden. — Men dernæst skal Endossementet ske i en *særlig Form*, der bestemmes ved Vxl § 13.

Endossementet skal i alle Tilfælde skrives paa Vekslen eller paa et Blad, der er hæftet til denne, en »Allonge«, men kan iøvrigt formes paa to Maader.

Det kan bestaa af en *Endossementserklæring, der underskrives af Endossenten*. Sædvanlig benyttes Ordene »Til N.N.« eller »For mig at betale til N.N.« Endossementet kan være »fuldstændigt«, d. v. s. nævne Endossatarens Navn, som sket ovenfor, men det kan ogsaa være et »Blankoendossement«, der ikke angiver, til hvem Vekslen overdrages. Lige hermed stilles Endossement til Ihændehaveren, se Vxl § 12.3°.

Blankoendossement kan fremdeles ske blot ved, at Endossenten tegner sit *Navn paa Bagsiden af Vekslen* eller paa en Allonge.

Den blotte Navnetegning paa Forsiden er derimod ikke et Endossement, men enten en Akcept eller en Avalpaategning, se Vxl § 25.1°, § 31.3°.

Det første Endossement maa være tegnet af Remittenten — og ved Veksler til egen Ordre af Trassenten. — Hvis det er et fuldstændigt Endossement, kan kun den deri nævnte Endossatar med Retsvirkning tegne det næste Endossement. Er Endossementet derimod et Blankoendossement, kan Vekslen endosseres videre af enhver. Det kan gøres blot ved, at Vekselindehaveren tegner et nyt Endossement nedenunder Blankoendossementet, se Vxl § 14 Nr. 2, jfr. § 16, 3. Pkt. Men han har ogsaa Ret til at udfylde Blankoendossementet med sit Navn, saa at det bliver til et fuldstændigt Endossement, se Vxl § 14 Nr. 1. Tilsvarende Regler gælder om de følgende Endossementer.

En Veksel med Blankoendossement kan imidlertid ogsaa overdrages med vekselretlig Virkning, uden at Overdrageren tegner nyt Endossement. Det kan endda ske paa to forskellige Maader: enten ved at Overdrageren udfylder Blankoendossementet med Erhververens Navn (Vxl § 14 Nr. 1), eller ved at han giver Vekslen videre til en Trediemand uden at skrive noget paa den (§ 14 Nr. 3, saakaldt *Blankotradition*). Hvor den sidste Fremgangsmaade er benyttet, kan Erhververen overdrage Vekslen videre paa alle de Maader, Vxl § 14 nævner.

Bagsiden af den foran S. 98 gengivne trasserede Veksel kan f. Eks.

indeholde 4 Endossementer, hvoraf de to midterste er Blankoendossementer, og se saaledes ud:

Endossement Til Chr. M. Jensen, Viby eller Ordre, Valuta modtaget <i>Ole Hansen</i> <i>Chr. M. Jensen</i> <i>Sv. Aage Andreassen</i> Pilestræde 187 Aarhus Til Aktieselskabet Aarhus Erhvervsbank eller Ordre Valuta modtaget <i>Hans Peder Christensen</i> Integade 99, Aarhus

2. Retsvirkningerne.

Ved *Endossement* overføres alle Rettigheder efter Vekslen (Vxl § 14.1°). Endossementet virker altsaa som en Overdragelse af Endossentens Vekselret (det har *Transportfunktion*). Men som det allerede er nævnt foran i § 12.I, medfører Endossementet tillige, at Endossenten bliver forpligtet som Vekselskyldner, saaledes at han indestaar for Vekslens Akcept og Betaling (Vxl § 15.1°, Endossementets *Garantifunktion*).

Denne Forpligtelse paadrager Endossenten sig umiddelbart overfor Endossataren, men Retten mod Endossenten overføres til enhver, der senere erhverver Vekslen ved Endossement, jfr. Vxl § 14.1°, eller ved anden vekselretlig Erhvervelse. Ligeledes medfører

Endossementet, at Vekselretten mod Trassenten overføres til Endossataren. Derfor bliver det Hovedreglen, at *enhver Vekselskyldner er forpligtet overfor alle de Vekselskyldnere, der følger efter ham* (alle »Eftermænd«), men ikke overfor sine »Formænd« paa Vekslen. Akceptanten er det første Led i Rækken af Vekselskyldnere. Han er vekselretlig forpligtet overfor alle de andre, navnlig overfor Trassenten og alle Endossenter. Trassenten er den næste i Rækken og er forpligtet overfor alle Endossenterne, og hver enkelt Endossent er forpligtet overfor alle efterfølgende Endossenter (og overfor sidste Endossatar.)

Dette er det vigtigt at fastholde, da det faar Betydning i flere Retninger, bl. a. i Tilfælde, hvor *en Veksel endosseres tilbage* til en tidligere Vekselskyldner.

Vxl § 11.3° bestemmer, at en Veksel kan endosseres ogsaa til Trassaten, hvad enten han har akcepteret eller ikke, til Trassenten eller til en anden Vekselskyldner. Disse kan endossere Vekslen videre.

Naar *Trassaten* ikke har akcepteret Vekslen, har Endossementet til ham samme Virkninger som et almindeligt Endossement. Men naar Vekslen endosseres til *en Vekselskyldner*, indtræder der en »Konfusion«, jfr. Alm.Del § 39. Ved Endossement til Akceptanten ophører Akceptantens Vekselforpligtelse, og dermed maa alle de andre Vekselskyldners Forpligtelse ogsaa ophøre. Og ved Endossement til en anden Vekselskyldner maa de Skyldnere, som følger efter Endossataren, og som derfor vilde have Regresret mod ham, blive frigjort. Men hvis Vekslen paany sættes i Omløb ved Endossement, vaagner alle Vekselforpligtelserne op paany.

Om Vxl § 11.3° kan anvendes ved Endossement, der tegnes efter Vekslens Forfaldstid, maa vistnok afgøres efter Reglen i Vxl § 20, se om den ndfr under C.

At Endossementet paadrager Endossenten et Garantiansvar, som ikke følger af Fordringers Overdragelse i Almindelighed, har forskellige Forfattere søgt at forklare ud fra den Opfattelse, at ethvert Endossement i Virkeligheden er en ny Veksel. En vis Støtte kan denne Lære finde i, at nogle af de historisk anvendte Endossementsudtryk lyder som en Anvisning. Men Reglerne om Endossentens Ansvar er uden Tvivl udsprunget af samme praktiske Trang, der bærer dem oppe i Nutiden. Den omtalte Lære er derfor overflødig, og den kan tænkes at medføre uheldige Konsekvenser.

Den, der overdrager en Veksel ved *Blankotradition* eller ved at udfylde Blankoendossementet med Erhververens Navn, bliver ikke selv Endossent og bliver derfor ikke vekselforpligtet. Men bortset

herfra har hans Overdragelse de samme Virkninger som et Endossement, navnlig ogsaa Virkningerne ifølge Vxl §§ 16 og 17, der straks skal omtales.

Ved Blankotradition maa Overdrageren imidlertid efter almindelige Retsregler om Overdragelse af Fordringer blive ansvarlig for, at Fordringen bestaar, jfr. U 1923.35 H (TfR 1924.62), der antog, at Blankooverdrageren af en Check var ansvarlig for dens Ægthed. Se om Dommen ndfr § 24.V.

3. Endossement og andre vekselretlige Overdragelser skaber endvidere *Legitimation som retmæssig Vekselindehaver* (Vxl § 16.1°) og kan medføre Tab af Rettigheder over Vekslen (§ 16.2°) og af Indsigelser fra Personer, der staar som Skyldnere ifølge Vekslen (§ 17).

Om *Legitimationen* gælder ifølge Vxl § 16.1° den Hovedregel, at den, som har en Veksel i Hænde, anses som retmæssig Vekselindehaver, saafremt han godtgør sin Ret ved en uafbrudt Række af Endossementer. Den vekselretlige Legitimation kan derfor kun skabes ved Endossementer, ikke ved løse Transporter som Legitimation ved Omsætningsgældsbreve ifølge Gbl § 13.

Om Legitimationen, hvor Endossement er tegnet af en Person som Fuldmægtig, se *Eberstein* 130.

Vxl tilføjer den særlige Regel, at *udstrøgne Endossementer betragtes som uskrevne*. At strege et Endossement ud er navnlig praktisk, naar en Veksel indløses af eller overdrages til en tidligere Endossent, jfr. Vxl § 50 og § 11.3°.

Saaledes som Reglen er formuleret, maa den ogsaa anvendes, naar en Veksel bærer et (uudfyldt) Blankoendossement, der efterfølges af et fuldstændigt Endossement, som er overstreget. Naar alle de Endossementer, der følger efter Blankoendossementet, er streget ud, er enhver Ihændehaber af Vekslen altsaa legitimeret.

Dette følger af Ordene i Vxl § 16. — Under Vxl 1880, der ikke indeholdt en tilsvarende Bestemmelse, antoges det modsatte, se U 1916.477, *Lassen* II § 103 Note 38, *Undén Växelrättsliga spörsmål* 27 ff. — *Eberstein* 80 ff synes kun at ville godkende Blankoendossementets legitimerende Virkning overfor senere godtroende Erhververe, hvilket er et uholdbart Mellemstandpunkt.

Den omtalte Bestemmelse i Vxl § 16 betyder imidlertid ikke, at enhver Vekselejer er *berettiget* til at foretage en saadan Udstregning og derved skaffe sig Legitimation. Se herom *Eberstein* anf. St. og *Staub-Stranz* Art. 16 Anm. 9.

4. *Ret over en Veksel erhverves* ifølge Vxl § 16.2° *eksstinktivt* af enhver Indehaver, som er legitimeret ved en uafbrudt Række af

Endossementer i Overensstemmelse med § 16.1°, medmindre han ved Erhvervelsen ikke var i god Tro eller handlede med grov Uagtsomhed. Af reale Grunde maa det dog antages, at Reglen kun kan paaberaabes af Personer, der har erhvervet Vekslen ved en af de særlige vekselretlige Erhvervelser, altsaa navnlig ved Overdragelse efter de foran nævnte Regler, men ikke af den, der har erhvervet Vekslen ved Arv eller Kreditorforfølgning.

Det faar bl. a. praktisk Betydning, hvis en Veksel findes i et Dødsbo forsynet med Blankoendossement. Naar et almindeligt Endossement er givet, blot for at Endossataren kan inkassere Vekslen for Endossentens Regning, kan Endossataren heller ikke paaberaabe sig § 16.2°. Jfr. om dette sidste *Eberstein* 93.

Om andre vekselretlige Erhvervelser end Overdragelse se Vxl § 32.3° og § 63.1°, der omtales ndfr i § 17.

§ 16.2° hjemler uden Tvivl eksstinktiv Erhvervelse, selv om den ubrudte Endossementsrække er tilbejebraagt ved Forfalskning af en *Endossatars* Navn. Derimod er det tvivlsomt, om Erhververen kan paaberaabe sig § 16.2°, naar selve Vekslen er forfalsket ved Forandring af *Remittentens* Navn. U 1944.767 H, der drejede sig om Betaling af en Check, vækker nogen Formodning om, at Spørgsmaalet vil blive besvaret benægtende. Men der kan ikke drages nogen sikker Slutning fra Dommen.

Hvis en Veksel, der ikke forud var forsynet med Blankoendossement, overdrages, uden at der (i den legitimeredes Navn) paategnes Endossement (in blanco eller til Erhververen), indtræder der ikke Eksstinktion efter § 16.2°, og det kan næppe forenes med Vxl at anvende Gbl § 14 analogt paa saadan Overdragelse af Veksler.

Staub-Stranz Art. 16 Anm. 27 antager, at den gode Tro ifølge § 16 kan afbøde *alle* Mangler ved den materielle Erhvervsakt, endog Overdragerens Umyndighed. Dette sidste Tilfælde var det ialfald ikke tilsigtet at afgøre, se Redaktionskomiteens Betænkning Nr. 43, og § 16 forstaas ogsaa naturligst noget snævrere. Det synes derfor at burde antages, at Spørgsmaalet om Umyndighed skal afgøres efter det enkelte Lands Lovgivning. Gaar man ud herfra, vil for Danmarks Vedkommende Analogien af Gbl § 14 medføre samme Resultat som *Staub-Stranz'* Lære.

5. Endelig bestemmer Vxl § 17, at den, som sagsøges efter en Veksel, *ikke* mod Vekselindehaveren *kan fremsætte Indsigelser grundede paa hans* (sagsøgtes) *særlige Forhold til Trassenten eller til tidligere Vekselindehavere, medmindre Indehaveren ved Erhvervelsen af Vekslen forsætlig har handlet til Skade for Skyldneren.*

Denne Regel maa ligeledes antages at sigte til vekselretlige Erhvervelser. Den afviger fra dansk Rets Regler om Tab af Indsigelser mod Omsætningsgældsbreve ialfald i to Retninger.

En fortabelig Indsigelse bevares kun, hvis Indehaveren »forsætlig har handlet til Skade for Skyldneren«. Saavel efter naturlig Forstaaelse af Ordene som efter Bestemmelsens Tilblivelseshistorie maa det antages, at Indsigelserne ikke engang altid bevares, hvor Erhververen kendte dem ved Erhvervelsen. — Om en enkelt Indsigelse giver Vxl § 10 en afvigende Regel. — Se iøvrigt om Spørgsmaalet *Eberstein* 74 f samt *Staub-Stranz* Art. 17 Anm. 13, der vil lade Kendskab til Indsigelsen udelukke Fortabelse, undtagen hvor Vekslen gaar tilbage til en tidligere Endossent ved pligtmæssig Indløsning. Denne Fortolkning stemmer daarligt med Forarbejderne.

Dernæst bestemmer Vxl § 17 Kredsen af *fortabelige Indsigelser* anderledes end Gbl § 15. Ordene i § 17 maa formentlig omfatte ikke blot alle de Indsigelser, der falder ind under de to sidste Led af Gbl § 15, Stk. 1, men ogsaa i vidt Omfang Indsigelser om, at Vekselforpligtelsen er ugyldig, jfr. Gbl § 15, Stk. 1, 1. Led. Som grundet paa særligt Forhold til Trassenten eller en tidligere Vekselindehaver kan formentlig betragtes Indsigelser om Vekselforpligtelsens Ugyldighed, der støttes paa, at den første Modtager af det paagældende Vekselløfte var i ond Tro.

Fortabes kan derfor navnlig de Ugyldighedsgrunde, der omtales i Aftl §§ 29—33. Se fremdeles U 1944.268 H.

Staub-Stranz Art. 17 Anm. 4a kommer til lignende Resultater. Han anser bl. a. § 17 for anvendelig, hvor Vekslen er fremkaldt af den tidligere Indehaver ved Svig. Men han giver en afvigende Begrundelse. Hvis hans Tanke blev ført videre, maatte ogsaa den Indsigelse tabes, at Akcepten er fremkaldt af Trassenten ved voldelig Tvang (Aftl § 28), hvilket næppe bør antages.

Der er nogen Tvivl om, hvilken Regel der skal gennemføres for Tilfælde, hvor en Vekslen efter at være underskrevet er *udgivet uden den paagældendes Vilje*. Vxl § 17 giver ikke Hjemmel for Tab af denne Indsigelse, ialfald ikke i Almindelighed.

Hvis Trassenten eller en Endossent giver Vekslen med Blankoendossement til en Mandatar og denne i Strid med sin Instruks overdrager Vekslen til Trediemand, maa § 17 dog kunne anvendes, jfr. *Staub-Stranz* Art. 17 Anm. 4a. Videre gaar *Arminjon et Carry* Nr. 334.

U 1939.1176 har under Paaberaabelse af Vxl § 16.2° dømt en Trassent, der havde betroet en Vekslen til egen Ordre til en Trediemand, som saa havde tegnet falsk Endossement i Trassentens Navn og overdraget Vekslen til en Erhverver i god Tro. Da Vxl §§ 16 og 17 nu lige ved Siden af hinanden giver to forskellige Regler om Tab af Ret og Tab af Indsigelser, er det næppe rigtigt at benytte § 16.2° til en faktisk Udvidelse af Indsigelsesfortabelsen. — Se hertil *Staub-Stranz* S. 55 Anm. 18, Art. 16 Anm. 22, Art. 17 Anm. 49, hvor denne Indsigelse kun anses som fortabelig i det Omfang, hvori § 17 hjemler det. — Det kunde snarere hævdes, at § 17 aabner Plads for at anvende det enkelte Lands Regler paa de Indsigelser, som falder udenfor Vxl § 17, jfr. *B. Jacobsen* U 1941 B.169, sml. *Holmboe* § 17 Note 2 i Slutn. Af Hensyn til internationale Vekselmellemværender vilde det dog være betænkeligt at foretage en saadan Udvidelse af Reglerne i Vxl.

Vxl § 17 tager efter sin Plads i Loven Sigte paa Tilfælde, hvor Vekslen erhverves ved en vekselretlig Overdragelse, men Reglen maa efter Ordene kunne paaberaabes ogsaa af *Remittenten* og af en Person, der har erhvervet Vekslen ved pligtmæssig Indfrielse.

Jfr. om Avalisten Vxl § 32.3°. Se endvidere om Interventionsbetaling Vxl § 63.1°.

En Endossent, der har indløst Vekslen, kan derfor paaberaabe sig § 17 overfor Akceptanten, selv om denne først har tegnet Akcept, efter at Endossenten havde overdraget Vekslen videre.

For Remittentens Vedkommende stemmer det hævdede med almindelige Anvisningsregler, jfr. ndfr § 24.IV.C.

Naar en Person, der har Legitimation som Vekselejer, kun har modtaget Vekslen for at indkræve den for en andens Regning, kan han ikke fortrænge Indsigelser eller Rettigheder, der kunde gøres gældende overfor den, for hvis Regning han indkræver Fordringen, jfr. U 1916.688, sml. Vxl § 18.2° om Prokuraendossement.

B. Adgangen til at fravige de almindelige Regler.

Har Trassenten i Vekslen indsat Ordene »ikke til Ordre« eller et tilsvarende Udtryk (*Rektaklausul*), kan Vekslen alene overdrages i den Form og med de Virkninger, der gælder for almindelig Overdragelse af Fordring (Vxl § 11.2°). Denne Regel medfører, at Endossement paa Vekslen ikke har de sædvanlige vekselretlige Virkninger, og navnlig ikke Garantifunktion ifølge Vxl § 15.1° og Virkningerne efter Vxl §§ 16—17.

Jfr. *Eberstein* 98 f. Se dog *Holmboe* § 11 Note 2.

Endvidere kan *den enkelte Endossent* ifølge § 15.1° *fraskrive sig Ansvar* for Vekslens Akcept og Betaling, f. Eks. ved i Endossementet at indføje Ordene »uden Ansvar«, »uden Retur« el. lign. Og hvis han i sit Endossement indføjer Ordene »ikke til Ordre« eller tilsvarende Forbud mod Endossement, er han fritaget for Ansvaret overfor dem, til hvem Vekslen derefter bliver endosseret (Vxl § 15.2°).

Heri ligger ialfald, at senere Endossement ikke kan berøve ham Indsigelser, som han havde overfor sin Endossatar. Men Ordene maa formentlig føre til, at senere Erhververe af Vekslen overhovedet ikke kan gøre den paagældende Endossent vekselretlig ansvarlig. Dette stemmer med de nordiske Komiteers Motiver. Se derimod *Eberstein* 76 og 99, *Holmboe* § 15 Note 4.

Endossementets Virkning kan ikke begrænses ved Betingelser, se Vxl

§ 12.1°, og Endossement for en Del af Vekselsummen er ugyldigt ifølge Vxl § 12.2°.

C. Særregel om »Efterendossement«.

Hvis Endossement først tegnes, efter at Protest for manglende Betaling er optaget eller Protestfristen er udløbet, *virker det kun som almindelig Overdragelse af Fordring*, se Vxl § 20. Deraf følger, at Efterendossenten ikke ifalder Endossementsansvar, men hans Ret mod tidligere Veksel-skyldnere gaar over til Efterendossataren. Efterendossementet kan heller ikke medføre Tab af Indsigelser eller Rettigheder efter Vxl § 17 og § 16.2°. U 1928.475 H jfr. TfR 1929.503 er herefter forældet.

Hvis Efterendossement tegnes af en Veksel-skyldner, der har erhvervet Vekslen, jfr. Vxl § 11.3°, kan Endossementet ikke genoplive de Veksel-forpligtelser, der var ophørt ved Konfusion.

D. Prokuraendossement.

Indeholder Endossementet Bemærkningen »Valuta til Indfordring«, »til Inkasso« eller nogen anden Bemærkning, hvori der alene ligger en Fuldmagt, kan Vekselindehaveren udøve alle Rettigheder efter Vekslen, men ikke endossere den uden ved Prokuraendossement, se Vxl § 18.1°. Han kan selvfølgelig heller ikke iværksætte Regres mod Prokuraendossenten, og Endossementet medfører ikke Tab af Indsigelser, jfr. Vxl § 18.2°. Den Fuldmagt, der indeholdes i et Prokuraendossement, bortfalder ikke ved Fuldmagtsgiverens Død eller Umyndiggørelse, se Vxl § 18.3°. Ialfald med Hensyn til Umyndiggørelse er dette en Afvigelse fra almindelige Fuldmagts-regler, jfr. Aftl § 22. Reglen dækker ikke det Tilfælde, at Dødsboet behandles som Gældsfragaalesbo. Her maa man anvende Analogien af Aftl § 21.2°, 1. og 2. Pkt.

E. Panteendossement.

Vxl § 19 har indført et særligt Panteendossement, der indeholder Bemærkningen »Valuta til Sikkerhed«, »Valuta til Pant« eller anden Bemærkning, der gaar ud paa Pantsætning. Panteendossataren kan ikke endossere Vekslen videre med almindelig Virkning, men kun med Virkning som et Prokuraendossement. Iøvrigt kan han udøve alle Rettigheder ifølge Vekslen, og Indsigelser tabes overfor ham ligesom ved almindeligt Endossement, se Vxl § 19.2°. Vekselregres mod Panteendossenten har han næppe.

II. Overførelse af Ret over Veksler paa anden Maade.

Veksler kan ifølge Vekselloven endvidere erhverves ved *Indløsning*, se herom ndfr S. 128 og 130. Men de kan ogsaa erhverves paa andre Maader end de særlige vekselretlige, f. Eks. ved almindelig Transport (mundtlig Overdragelse eller løs skriftlig Transport) og ved Arv. Saadanne Erhvervelser overfører alle de Krav, som Overdrageren eller Arveladeren havde ifølge Vekslen. Men de medfører ikke Tab af Rettigheder eller Indsigelser, og om Erhververens Legitimation gælder der heller ikke nogen Regel svarende til Vxl § 16.1°. Derfor kan det være vanskeligt for Erhververen at legitimere sig, hvis Vekslen ikke allerede ved Erhvervelsen var forsynet med Blanko-

endorsement. — Om Vekselindehaverens Adgang til at udstrege Endossementer se foran under I.A.3.

Den, der virkelig har erhvervet Vekslen ved Arv, maa kunne endossere Vekslen videre med almindelig Virkning. Jfr. *Eberstein* 86 f. *Staub-Stranz* Art. 16 Anm. 13 antager det samme om den, der har faaet Vekslen overdraget ved almindelig Cession.

§ 15.

Akcepten og den deraf følgende Forpligtelse.

I. Akcepten.

Hvis Trassatus vil paatage sig at betale Vekslen, sker det normalt ved, at han tegner Akcept paa den. Det kan gøres ved, at Ordet »akcepteret« eller et andet tilsvarende Udtryk underskrives af Trassaten, men selve Trassatens *Navnetegning* er tilstrækkelig, naar den sættes paa *Vekslens Forside* (Vxl § 25).

Om Vekselakcept gav Vxl 1880 § 21 den særlige Regel, at en Akcept, der var tegnet paa Vekslen, ikke med Retsvirkning kunde udstryges eller tilbagekaldes. Efter Vxl 1932 gælder i alt væsentlig almindelige Retsgrundsætninger. Ifølge Vxl § 29 kan Akcept med Virkning udstreges, før Vekslen tilbageleveres. Saafremt Trassaten *skriftlig* har gjort Vekselindehaveren eller nogen Vekselskyldner bekendt med sin Akcept, er han dog overfor dem bundet ved sin Akcepts Lydende, se § 29.2°. En mundtlig Meddelelse kan derimod ikke være tilstrækkelig, men den kan binde ham efter almindelige Løfteregler, saaledes at Tilbagekaldelse paadrager civilretligt Erstatningsansvar.

Bortset herfra beror det paa almindelige Retsgrundsætninger, hvornaar Akceptanten bliver forpligtet. Herom gælder derfor det samme som ved andre Anvisninger, jfr. ndfr § 24.IV.A. Indsigelser fra sit Retsforhold til Trassanten kan Akceptanten som Hovedregel ikke fremsætte overfor Remittenten, jfr. Vxl § 17 og ndfr § 24.IV.C.

Akcepten medfører Vekselforpligtelse i Overensstemmelse med sit Indhold, selv om den indskrænkes til en Del af Vekselsummen eller gør andre Afvigelser fra Vekslens Indhold (Vxl § 26), men i saadanne Tilfælde kan Vekselejeren faa Ret til Regres paa samme Maade som, hvor Akcept er nægtet.

Ifølge § 26.1° skal Akcepten være *ubetinget*. Om den betingede Akcept alligevel kan medføre en betinget Vekselforpligtelse i Kraft af § 26.2°, er omtvistet, men Forarbejderne taler derfor. Det modsatte Resultat hævder *Staub-Stranz* § 26 Anm. 3 og *Arminjon et Carry* Nr. 257.

En Akcept medfører Vekselpligt, selv om den tegnes efter Vekslens Forfaldsdag, jfr. U 1925.209. Bestemmelsen i Vxl § 21 om, at Vekslen indtil Forfaldsdagen kan forevises til Akcept, har kun Betydning for Adgangen til Regres, jfr. Vxl § 43 Nr. 1. Om Akcept af Sigtveksler se ndfr under II.

II. Akceptantens Forpligtelse. Vekselkravets normale Indhold.

Ved Omtalen af Vekselforpligtelsernes Indhold er det simplest at begynde med Akceptantens Forpligtelse, fordi Akceptanten er Vekslens Hovedskyldner. De fleste af de Regler, der gælder om Indholdet af Akceptantens Forpligtelse, gælder i Virkeligheden ogsaa om de andre Vekselkyldners Forpligtelser. Men, som allerede omtalt foran i § 12.I, er deres Forpligtelser knyttet til visse særlige Betingelser, Regresbetingelserne.

Akceptanten er forpligtet til at betale Vekslen paa Forfaldsdagen, jfr. Vxl § 28.1°.

Bestemmelserne om *Forfaldstiden* findes i Vxl §§ 33—37, jfr. § 2.2°.

Som omtalt foran i § 13.II forfalder Vekslen *ved Sigt*, hvis den ikke bestemmer andet (Vxl § 2.2°), og Vekslen skal da ligesom andre Sigtveksler betales ved Forevisningen, jfr. Vxl § 34.

Trassenten kan i Vekslen bestemme, at Vekslen ikke maa forevises til Betaling før et bestemt Tidspunkt, jfr. § 34.2° — »skal« i den danske Tekst er en Misforstaaelse. —

Da Vekslen skal betales ved Forevisningen, bliver der som Regel ikke Tale om *Akcept af Sigtanvisninger*. Vxl udelukker dog ikke Akcept, og det kan bl. a. ske, at Trassenten indhenter Akcept, før han giver Vekslen fra sig, for saaledes at lette Diskonteringen — ligesom en Checkudsteder ikke sjældent lader Checken »bekræfte«. — Endvidere kan der blive Tale om Akcept, hvis Vekslen forbyder Forevisning til Betaling i en bestemt Tid, jfr. *Arminjon et Carry* Nr. 273.

Ved *Eftersigtveksler* bestemmes Forfaldstiden ved Akceptens eller Protestens Datum, se Vxl § 35, d. v. s. den i Vekslen satte Frist regnes fra denne Datum.

Før Forfaldstid kan Vekslen kræves betalt af Akceptanten, naar Vekselindehaveren faar Ret til at iværksætte Regres ifølge Vxl

§ 43, Stk. 2, se herom ndfr § 16.I. Men i saa Fald skal der i Vekselsummen fradrages en Diskonto, se Vxl § 48, Stk. 2.

I saadanne Tilfælde maa Akceptanten ogsaa have Ret til at frigøre sig før Forfaldstid i Overensstemmelse med Reglen i Vxl § 50. Men bortset herfra indtræder Frigørelsestiden først ved Forfaldstiden, se Vxl § 40.1°.

§§ 36—37 indeholder forskellige Regler om Forstaaelsen af *Tidsbestemmelser* i Vekslen. Hvis en Veksel forfalder paa en lovbestemt *Helligdag*, kan Betaling først kræves den følgende Søgnedag, se Vxl § 72.1°, jfr. 3° om Grundlovsdagen. Reglen kan ikke antages i alle Retninger at gøre den følgende Søgnedag til Forfaldsdag, se *Helper* 270 jfr. 570, *Jarner* i U 1932 B.312, *Eberstein* 123 Note 4.

Vxl § 72, sidste Stk., fastslaar, at Skyldneren *ingen Løbedage* har. Bestemmelsen i Vxl § 44.3° om, at Protest ved andre Veksler end Sigtveksler ikke maa optages paa selve Forfaldsdagen, betyder derfor ikke, at der indrømmes Skyldneren en enkelt Løbedag. Men Reglen medfører, at rettidig Betaling kan ske lige til Forfaldsdagens Slutning, og at der bliver øget Mulighed for ved Betaling at undgaa Protest og de dermed følgende Omkostninger. Iøvrigt er det vistnok sædvanligt ikke at forlange Provision, naar Vekslen betales, inden Protest optages og inden Udløbet af Protestfristen.

Under Protestforretningen har Trassaten endnu Adgang til at frigøre sig helt eller delvis ved at betale, se Vxl § 88 Nr. 2. Efter Protesten har enhver Regresskyldner Ret til at betale, se Vxl § 50.1°.

Betalingsstedet er det særlige Betalingssted, der nævnes i Vekslen, jfr. Vxl § 1 Nr. 5, subsidiært det Sted, der er anført ved Trassatens Navn, jfr. Vxl § 2.3°. I Almindelighed maa Vekselejereren hente Betalingen (paa Betalingsstedet), men dette undgaas, naar Vekslen lyder paa, at den er betalbar paa Vekselejerens Bopæl eller Forretningssted. Det forekommer hyppigt, at Veksler gøres betalbare i den Bank, hvor de diskonteres. I saa Fald maa Akceptanten selv indfinde sig i Banken og betale.

Naar Vekslen er betalbar hos Trassaten, kan denne i Akcepten angive, hvor paa Betalingsstedet Betalingen skal kræves, jfr. Vxl § 27.2°, d. v. s. han kan tilføje den nøjagtige Adresse indenfor Grænserne af den Plads, der i Vekslen forud var angivet som Betalingssted.

Ifølge § 27.2° i Int.Vxl kan Akceptanten kun »indiquer une adresse du même lieu». *Staub-Stranz* § 27 Anm. 5a antager, at denne Bestemmelse (i den tyske Lov, der svarer til Int. Vxl) kun hjemler een Beføjelse, nemlig at angive *en Trediemand*, hos hvem Betaling skal ske, jfr. straks ndfr. Saaledes ogsaa *Arminjon et Carry* Nr. 259. De nordiske Love har omskrevet Teksten ved Oversættelsen og viser derved, at de fortolker den internationale

Lov saaledes, at Akceptanten kan angive en Stedbetegnelse indenfor Betalingspladsen uden at indsætte en Trediemand som Betaler.

Vxl § 4 fastslaa, at Vekslen ogsaa kan lyde paa *Betaling hos en Trediemand*, d. v. s. lyde paa, at den *betales af en Trediemand*, og det kan være en Trediemand enten paa det Sted, hvor Trassaten bor, eller paa et andet Sted. Hvis Trassaten ikke har truffet en saadan Bestemmelse i Vekslen, kan Trassatus ogsaa ved sin Akcept tilføje en Bestemmelse om, at Betaling skal ske hos en Trediemand, se nærmere Vxl § 27.

Naar Vekslen skal betales af en Trediemand, kaldes han *domiciliatus*, og en Bestemmelse herom eller om at Vekslen skal betales paa et andet Sted end det Sted, hvor Trassaten har Bopæl, kaldes *Domicilering*.

Den nærmere retlige Betydning af disse Bestemmelser og Fortolkningen af de sædvanlige Domicileringsudtryk omtales ndfr i § 16.I.B.

Domicileringspaategninger sættes sædvanlig forneden til venstre paa Vekslens Forside under Trassatens Navn, som det er sket i de ny Veksblanketter (foran S. 98 og 99).

For at kunne kræve Betaling med Virkning maa Vedkommende *godtgøre sin Ret*, normalt ved at fremlægge Vekslen med en sammenhængende Endossementsrække, der legitimerer ham i Overensstemmelse med Vxl § 16.1°. Denne Regel kan ogsaa paaberaabes af Trassaten, der betaler. — Hvis han betaler før Forfaldstid, gør han det dog paa egen Risiko, se Vxl § 40.2°. — Ved Betaling efter Forfaldstid foreskriver Vxl § 40.3° yderligere til Betryggelse for den betalende, at han frigøres for sin Forpligtelse, medmindre der fra hans Side foreligger *Svig eller grov Uagtsomhed*. Deraf maa følge, at han i Almindelighed ikke behøver at kræve Bevis for, at Ihænderen af Vekslen er identisk med sidste Endossatar.

Se herom *Eberstein* 131 f. Om Stillingen, hvor Trassaten før Forfaldstid tager Endossement paa Vekslen, se *Holmboe* i TfR 1935.231 f.

Vekselkyldneren frigøres under de i § 40.3° nævnte Betingelser, selv om Endossementsrækken er forfalsket. § 40.3° fastslaa, at den betalende ikke behøver at forvisse sig om Ægtheden af *Endossenternes* Underskrifter. Frigørelse maa imidlertid ogsaa indtræde, hvor den ubrudte Endossementsrække er tilvejebragt ved Forfalskning af en *Endossatars* Navn. Derimod kan det omtvistes, om Grundsætningen i § 40.3° kan paaberaabes af Vekselkyldneren, hvis Vekselindehaverens Legitimation er skabt ved Forfalsk-

ning af *Remittentens* Navn. U 1944.767 H om Check kunde tyde paa, at Domstolene vil besvare Spørgsmaalet benægtende. Sikkert er det dog ikke.

Reglen i § 40.3^o maa vistnok ogsaa anvendes paa Betaling til en umyndig, se *Helper* 171 f med Henvisning til Haagerakterne (der skal dog staa Actes I 89—90).

Paa lignende Maade som ved Omsætningsgældsbreve kan Betaling kun kræves mod, at Vekslen udleveres med paategnet Kvittering, jfr. Vxl § 39.1^o. Vekselejerer har ikke Ret til at afvise delvis Betaling. Hvor den erlægges, kan Trassaten kræve Paategning derom paa Vekslen samt særskilt Kvittering, jfr. Vxl § 39.2^o og 3°.

Omfanget af Vekselkravet — altsaa hvad Akceptanten skylder og hvad Trassatus kan indfri Vekslen med ved rettidig Betaling — bestemmes ved Veksels Indhold. Det er med andre Ord *Vekselsummen* samt de *Renter*, der lovlig maatte være betinget i Vekslen.

Er *Møntbetegnelsen* tvetydig, fordi den benyttede Pengeenhed har samme Benævnelse, men en forskellig Værdi i det Land, hvor Vekslen er udstedt, og det Land, hvor den skal betales, er Formodningen for, at det er Betalingsstedets Mønt, som er ment, se Vxl § 41.4^o.

Naar Vekslen lyder paa Betaling i en *Møntsort, der ikke er gangbar paa Betalingsstedet*, og Vekslen ikke foreskriver »effektiv« Betaling i den fremmede Mønt, kan *Beløbet betales i Landets Mønt efter Værdien paa Forfaldsdagen*, beregnet i Overensstemmelse med Handelsbrug paa Betalingsstedet.

Dette vil, naar Vekslen skal betales i Danmark, sige, at man i Reglen maa regne med den a vista Kurs, der noteres officielt paa Københavns Børs. Se hertil, særlig om »nominelle« Kurser, mit Responsum i U 1938.917 ff.

Forfalder Vekslen paa en Helligdag, maa der regnes med den følgende Søgnedags Kurs, jfr. Vxl § 72 og U 1932 B.317.

At Forfaldsdagen er afgørende, betyder en Afvigelse fra almindelige Regler, jfr. Gbl § 7, men Afvigelsen har kun Betydning, naar Betaling ikke erlægges paa Forfaldsdagen.

Naar en Veksel, der lyder paa fremmed Mønt, ønskes betalt i den paa-gældende Mønt, indfries den sædvanlig ved Bankcheck, jfr. SHT 1921.454 (Resp. 11 Novbr. 1921), men Fordringshaveren har som Regel Ret til at vægre sig ved at modtage Check, se SHT 1921.373. Hvis Vekslen lyder paa *effektiv* Betaling af fremmed Mønt, tilføjes undertiden, at den kan betales med Bankcheck (f. Eks. »payable in prime banker's check«). En saadan Bemærkning kan formentlig ikke indføres i selve Teksten, men naar den tilføjes udenfor Teksten, kan den opfattes som en blot Bemyndigelse for den opkrævende Bank til at modtage Bankcheck i Stedet for rede Penge. Klausulen muliggør da at undgaa Kurstab uden at kræve effektiv Betaling i fremmede Penge. Jfr. *Holmboe* § 1 Note 5.

Betaler Akceptanten *ikke i rette Tid*, kan Vekselindehaveren ifølge Vxl § 28.2° foruden den ubetalte Skyld ifølge Vekslen afkræve ham *Forhalingsrente, Omkostninger og Provision* i Overensstemmelse med Reglerne i Vxl §§ 48—49, der omtales ndfr i § 16.I.C.

Lyder Vekslen paa *fremmed Mønt*, kan Vekselindehaveren, hvis han ønsker det, kræve Betaling i Landets Mønt — altsaa afvise Betaling i den aftalte fremmede Mønt — og han kan vælge, om han vil have Forfaldsdagens eller Betalingsdagens Kurs lagt til Grund for Omregningen, se Vxl § 41, 2. Pkt.

Denne Regel stiller Fordringshaveren gunstigere end Bestemmelserne i Gbl § 7. Den maa begrundes med, at det er nødvendigt at have let anvendelige Regler ved Veksler. Bestemmelsen omfatter ikke Veksler, der foreskriver effektiv Betaling i fremmed Mønt, se § 41.3°. *Holmboe* § 41 Note 10 vil dog gennemføre samme Regel her.

§ 16.

Regres mod Trassent og Endossenter.

Som allerede nævnt foran S. 102 f er Regreskravene mod Trassent og Endossenter knyttet til en Række særlige Betingelser. Der skal foreligge bestemte Kendsgerninger, før Regres kan iværksættes (I), og Regreskravene falder bort efter særlige Regler, der er strenge overfor Kreditor (II og IV). Endelig er der yderligere paalagt Vekslejeren en vis Underretningspligt (III). De to sidste Grupper af Regler tjener til at forhindre, at Regresforpligtelserne bliver unødigt byrdefulde.

1. De oprindelige Regresbetingelser.

A. Regresgrundene. Vxl § 43.

Regres kan først og fremmest iværksættes paa Grund af *manglende Betaling*, d. v. s. naar Vekslen ikke betales rettidig. Men allerede før *Forfaldstid* kan Regres iværksættes, naar visse Omstændigheder fremkalder Fare for Misligholdelse. Det kan ske dels paa Grund af *manglende Akcept*, dels hvis der er indtraadt bestemte Tegn paa

manglende Betalingsevne hos Trassaten — eller i en særlig Gruppe Tilfælde hos Trassenten. —

Regres paa Grund af manglende Akcept er udelukket, hvis Vekslen ikke maa forevises til Akcept.

Trassenten kan forbyde Forevisning til Akcept, medmindre Vekslen er betalbar hos en Trediemand (d. v. s. Trediemand er indsat som Betaler) eller paa et andet Sted end det, hvor Trassaten bor, eller den er betalbar en vis Tid efter Sigt. Han kan ogsaa foreskrive, at Forevisning til Akcept ikke skal kunne finde Sted før et bestemt Tidspunkt, se Vxl § 22.2° og 3°.

Ordet »Sted« i § 22.2° maa efter Forarbejderne forstaaes i Betydningen »Plads«. Det gengiver den franske internationale Teksts »localité« ligesom i § 4, hvor det franske Ord er valgt netop for at undgaa Misforstaaelse. Men reale Grunde taler for at anvende Reglen i § 22.2° analogt paa Tilfælde, hvor Vekslen er betalbar paa den Plads, hvor Trassaten bor, men paa et andet Sted indenfor Pladsen, jfr. U 1932 B.317.

Under Hensyn til at det franske »lieu« i adskillige andre Bestemmelser maa forstaaes i tilsvarende Betydning, har de nordiske Love oversat begge Ord med »Sted«, jfr. *Holmboe* i Tfr 1935.227 Note 1 og min Kritik i U 1932 B.316. Om Forstaaelsen af »Plads« se *Kæstel* Noten til § 4.

B. Nærmere Betingelser.

For at undgaa Uklarhed i Retsforholdene skal Regresgrunden godtgøres paa bestemte Maader. Som Hovedregel skal *Vekslen være forevist forgæves* — til Betaling eller til Akcept — og dette skal være godtgjort ved saakaldt *Protest*, der normalt optages af Notarius, se Vxl § 44, jfr. § 88.

Protest er dog unødvendig, naar Trassenten har paaført Vekslen Bemærkningen »Regres uden Omkostninger«, »uden Protest« eller en anden tilsvarende Bemærkning, se Vxl § 46. Er en tilsvarende Klausul indsat af en anden Vekselskyldner, kræves Protest ikke til Regres mod ham.

Naar Regresgrunden er *Konkurs eller Tvangsakkordforhandling*, kræves ikke engang Forevisning af Vekslen, se Vxl § 44.6°. — I de andre Insolvens-tilfælde skal Vekslen forevises til Betaling og protesteres, men dette kan her ske før Forfaldstiden. Selve Protesten er dog næppe Bevis for Betalingsstandsning, medmindre Trassatus under Forretningen erkender at have standset sine Betalinger og denne Erkendelse bevidnes i Protesten. Jfr. *Arminjon et Carry* Nr. 299.

Endvidere kan Regres iværksættes uden de sædvanlige Betingelser, naar Forevisning eller Protest er blevet hindret ved *vis major* i mere end 30 Dage efter Forfaldstiden, se Vxl § 54.4° og 5°. Af Hensyn hertil skal

Vekselindehaveren underrette sidste Endossent om den indtraadte Hindring, se nærmere § 54.2°.

Regres for manglende *Akcept* kan kun iværksættes, naar Vekslen er forevist til *Akcept* før Vekslens Forfaldsdag, se Vxl § 21. Vekslen skal forevises for *Trassatus* paa det Sted, hvor han bor, selv om Betalingen ifølge Vekslen skal ske andetsteds eller ved en Trediemand. — Trediemand, der er indsat som *domiciliatus*, er jo ikke, og skal ikke være Vekselskyldner. — Forevisningen kan foretages og Protest kan begæres af enhver, som har Vekslen i Hænde, uden Hensyn til om han er legitimeret ved en sammenhængende Endossementsrække.

Protest for manglende Akcept kan optages straks ved første Forevisning, med mindre Trassaten kræver Vekslen forevist paany Dagen efter, se Vxl § 24.

Forevisning til Betaling kan kun foretages med Virkning af den, der maa anses som retmæssig Vekselindehaver, altsaa navnlig den, der er legitimeret i Overensstemmelse med Vxl 16.1°.

Vekslen skal forevises til Betaling paa *Betalingsstedet*, jfr. foran § 15.II, og som Regel for *Trassatus*. Men hvis en Trediemand i Vekslen er indsat som Betaler (*domiciliatus*), jfr. foran § 15.II, er det ham, Vekslen skal forevises for og Protest optages overfor.

Det er altsaa hans Navn, der skal nævnes i Protesten, jfr. Vxl § 88 Nr. 4.

I Domicileringspaategninger benyttes undertiden Udtryk, der ikke klart viser, om Trediemanden er indsat som Betaler, eller om Mening blot er, at Trediemands Forretningssted (Bopæl) skal være *Betalingsstedet* for *Trassatus*. Trediemand er tydeligt indsat som *domiciliatus*, naar Paategningen paa Vekslen lyder »betalbar ved N. N.», som den kommer til at lyde, naar de ny Vekselblanketter benyttes, jfr. ovfr S. 98 og 99.

Da Vxl §§ 4, 22 og 27 bruger Ordet »hos» en Trediemand om Indsættelse af *domiciliatus*, maa Udtrykket »hos N. N.» (naar Vekslens øvrige Indhold ikke taler herimod) fremtidig forstaaes i samme Betydning. Saaledes ogsaa om »betalbar hos Trassenten« U 1912.812, men derimod 1910.292, 1917.170 (afsagt af andre Retter). Paa Grund af tidligere Praksis, der ikke ansaa saadanne Udtryk som tilstrækkelig tydelige, bør en *domiciliatus* ikke betegnes med Udtryk som »betalbar i N. N. Bank« (U 1895.387 H, der dog til Dels tog Hensyn til udenfor Vekslen liggende Omstændigheder, hvilket maa anses for urigtigt), »betalbar N. N. Bank« (U 1904.440), »b/b N. N. Bank« (U 1921.895, 1929.433) eller endog »b/bv N. N. Bank« (U 1932.138, 1906.486, Resp. 28 Juli 1905). Denne ældre Praksis hang sammen med, at Vekselretten mod Akceptanten ifølge Vxl 1880 § 43 gik tabt, hvis der ikke blev optaget Protest for manglende Betaling hos *domiciliatus*. Denne Regel er bortfaldet nu. De ny Vekselblanketter har en særlig Plads til »Domicilering«. Hvis kun dens første Linie er udfyldt, saa at der staar:

»Betalt i N. N. Bank
Ved«

kan Banken ikke anses som domiciliatus. Naar den anden Linie hverken er udfyldt eller streget ud, forstaas det naturligt som Tilkendegivelse af, at der kan tilføjes en Trediemand som domiciliatus. Sml. iøvrigt U 1932 B.317.

Hvis en *senere Vekselejer har paaført Vekslen en domiciliatus*, kan dette ikke forandre de foranstaaende Vekselskyldnerses Stilling. For at bevare Regresretten mod dem maa Vekselejeren derfor forevise Vekslen til Betaling for og protestere den overfor Trassatus, jfr. U 1924.281 H (TfR 1925.431), 1929.175. Selv om han har erhvervet Vekslen i god Tro, maa han formentlig, ved kun at protestere Vekslen overfor domiciliatus, tabe Regresretten mod de regrespligtige Vekselskyldnere, der ikke er bundet af Paategningen, jfr. Vxl § 69. Saaledes *Staub-Stranz* Art. 4 Anm. 9. Se hertil U 1925 B.54, 1928 B.52 (*Ch. V. Nielsen og C. V. Petersen*), *Rasting* 34 f.

Vxl har fjernet flere andre Spørgsmaal om Domicilering, der var omtvistet tidligere, jfr. navnlig *le Maire* i U 1911 B.81, *Rasting* 32 ff, 154 ff.

Forevisning til Betaling skal dog ske for Trassatus, selv om der er indsat en Trediemand som domiciliatus, i det særlige Tilfælde, der omtales i Vxl § 44.5°, jfr. *Staub-Stranz* Art. 44 Anm. 24.

Om andre Veksler end Sigtveksler gælder, at Vekslen kan *forevises til Betaling* paa den Dag, da den er betalbar (eller paa en af de to følgende Søgnedage, se § 38.1°), men at *Protest for manglende Betaling* ikke kan optages paa selve Forfaldsdagen. Trassaten skal have hele Forfaldsdagen til sin Raadighed. Hvis Vekslen først forevises til Betaling Dagen efter Forfaldsdagen, kan Protest optages straks, jfr. Vxl § 44.3°. Hvis Forfaldsdagen er en Helligdag, kan Vekslen først forevises den følgende Søgnedag og protesteres Søgnedagen derefter, se Vxl § 72.

Regres er undergivet visse særlige Betingelser, naar Vekslen er forsynet med »*Nødsadresse*» eller »*Æresakcept*» (Interventionsakcept), se herom ndfr i § 17.II.

C. Regreskravets Indhold.

Det første Regreskrav, der gennemføres, altsaa *sidste Vekselejers Regreskrav*, omfatter ifølge § 48: Vekselsummen eller den Del deraf, der ikke er betalt eller akcepteret, tillige med Omkostninger og Provision samt en Forhalingsrente fra Forfaldsdagen efter en Rente-fod af 6 pCt.

Forfalder Vekslen paa en Helligdag, maa Renten formentlig beregnes fra denne Dag uden Hensyn til Vxl § 72, jfr. foran S. 117.

Ved Regres før Forfaldstiden bliver der selvfølgelig ikke Tale om Forhalingsrente, men der maa omvendt i Vekselsummen fradrages en Diskonto, der skal beregnes efter den officielle Diskontosats, se nærmere Vxl § 48.2°.

Naar Regressen fortsættes igennem flere Led, kan den, der har indløst Vekslen, kræve hele det Beløb, han har betalt, tillige med Forhalingsrente, Omkostninger og Provision. Retten til at beregne Provision ophører dog, naar Provisionens samlede Sum har naaet 2 pCt af Vekselsummen, se Vxl § 49.

Den betalende kan — foruden Vekslen — kræve Protesten udleveret samt en kvitteret Regning, se Vxl § 50.

Om Regres paa Grund af, at Akcepten er indskrænket til en Del af Vekselsummen, se nærmere Vxl § 51.

Hvis andet ikke er aftalt, kan den regresberettigede indkræve Beløbet ved at trække en *Modveksel*, betalbar ved Sigt, paa vedkommende Regreskyldner, og denne maa da ogsaa betale Omkostningerne ved Veksels Udstedelse, se Vxl § 52.

II. *Præjudicering ved Ikke-lagttagelse af Vekselomgangen.*

Det er klart, at Risikoen for de regrespligtige Vekselkyldnere er afhængig af Vekselejerens Optræden. Hvis han smøler med at kræve Vekslen betalt, kan Udsigten til at faa Betaling blive forringet. Af Hensyn hertil kræver Vxl, at Vekselejeren skal tage bestemte Skridt, den saakaldte Vekselomgang. Iagttages den ikke, *taber* han sin *Regresret mod Trassenten og Endossenterne*, jfr. Vxl § 53. Man plejer at kalde denne Ophørsmaade Præjudicering.

I Almindelighed kræves det kun, at Vekselejeren inden bestemte Frister foreviser Vekslen til Betaling og optager Protest. *Før Forfaldstiden behøver Vekselejeren som Hovedregel ikke at gøre noget*. Selv om Trassatus har nægtet Akcept, og selv om Trassaten eller Trassenten er blevet insolvent, mister Vekselejeren ikke sin Regresret ved at undlade Protest derom og Iværksættelse af Regres.

Hovedreglen fraviges dog i to Tilfælde, hvor der kræves *Forevisning til Akcept og Protest*.

Det gælder for det første ved *Eftersigtveksler*, hvor Forfaldstiden jo først kommer en vis Tid efter Forevisningen. Her skal Vekslen ifølge Vxl § 23 forevises til Akcept inden en bestemt Frist, normalt et Aar, men Fristen kan ved Bestemmelse i Vekslen forandres af Trassenten og forkortes af Endossenterne.

Dernæst kan det være *bestemt i Vekslen*, at den skal forevises til Akcept,

se Vxl § 22. Er der ikke angivet en bestemt Frist, maa Vekslen forevises inden Forfaldsdagen, jfr. Vxl § 21. Ogsaa en saadan Bestemmelse kan træffes af en Endossent, medmindre Trassenten har forbudt Forevisning til Akcept.

Hvis Akcept ikke gives (i disse to Tilfælde), maa der *optages Protest* for manglende Akcept, jfr. Vxl § 44.2°. Det behøver dog ikke at ske straks, det er tilstrækkeligt, at Protest optages inden Forevisningsfristens Udløb. Og hvis Forevisning først er sket paa Forevisningsfristens sidste Dag og Trassaten har krævet Vekslen forevist paa ny næste Dag, kan Protest endnu optages denne følgende Dag.

Oversiddes Fristerne, taber Vekselindehaveren sin Ret til Regres saavel for manglende Betaling som for manglende Akcept, jfr. Vxl § 53. — Er der sat en særlig Frist i Vekslen, kan det dog efter Omstændighederne fremgaa af Bestemmelsen, at Trassentens Mening kun har været at fraskrive sig Ansvar for Akcept, se Vxl § 53.2°. — Hvis Fristen er sat i et Endossement, kan alene vedkommende Endossent paaberaabe sig den, jfr. Vxl § 53.3°.

Skal Vekslen betales en vis Tid efter Sigt, eller skal den i Henhold til særlig Bestemmelse forevises til Akcept inden en vis Frist, maa Veksel-ejeren yderligere paase, at Akcepten bliver *dateret*, og optage Protest, hvis det ikke sker, se Vxl § 25.2°. Reglen omfatter ikke de Tilfælde, hvor Forevisningspligt er paalagt i Vekslen uden Angivelse af Frist, jfr. *Holmboe* § 22 Note 2.

Forevisning til Betaling og Protest for manglende Betaling kræves som Hovedregel ved alle Veksler.

Vekslen skal — hvis den ikke er betalbar ved Sigt — forevises til Betaling senest anden Søgnedag efter Vekslens Forfaldsdag, og inden samme Frist skal Protest være optaget, Vxl § 38, § 44.3°.

Forfalder Vekslen paa en Helligdag, kan Betaling ifølge Vxl § 72 først kræves den følgende Søgnedag, og Fristen i § 44.3° kan da først antages at udløbe anden Søgnedag efter denne Dag, jfr. *Helper* 190 f, 570, *Holmboe* § 44 Note 7, U 1932 B.312 (*Jarner*) og 317.

Sigtveksler skal forevises til Betaling inden et Aar (eller den særlige Frist, der er fastsat af Trassent eller Endossenter), jfr. Vxl § 34.

Fristen regnes fra Udstedelsesdagen undtagen, hvor Trassenten har bestemt, at Vekslen ikke skal forevises til Betaling før et bestemt Tids-punkt. Protesten skal være optaget inden Fristens Udløb. Hvis Forevisning sker paa Fristens sidste Dag, maa det dog vistnok være tilstrækkeligt, at Protest optages næste Søgnedag, jfr. Vxl § 44.3°.

Se hertil U 1932 B.318 f med Henvisninger, *Eberstein* 126, *Arminjon et Carry* S. 310 Note 2, afvigende *Staub-Stranz* § 44 Anm. 12.

Forevisning til Betaling og Protest er dog unødvendig, hvis Vekslen er protesteret for manglende Akcept, jfr. Vxl § 44.4°, og formentlig ogsaa, hvis Trassaten inden Vekselrettens Bortfald er kommet under Konkurs eller der er aabnet Forhandling om Tvangsakkord for ham, eller disse Begivenheder har ramt en Trassent, der i Vekslen har forbudt Forevisning til Akcept, jfr. Vxl § 44.6° og *Eberstein* 129. Navnlig i det sidste Tilfælde synes det iøvrigt at føre til uheldige Resultater.

Paa den anden Side gælder der særlige Regler om Forevisning til Betaling for Nødsadressater og Æresakceptanter, se herom ndfr § 17.II.

For alle Grupper af Tilfælde gælder et Par Undtagelsesbestemmelser.

Hvis der indtræder en uovervindelig Hindring for rettidig Forevisning eller Protest, f. Eks. Lovforskrifter eller andre Tilfælde af *vis major*, forlænges Fristerne, jfr. Vxl § 54, Stk. 1 og 6, men de paagældende Skridt skal foretages uopholdelig, saa snart Hindringen er ophørt, jfr. Vxl § 54, Stk. 3. Den sidste Regel (Stk. 3) kan dog kun antages at gælde, hvis Hindringen ikke varer over 30 Dage, jfr. Stk. 4, der er omtalt foran S. 121.

Endvidere kan Kravet om Protest altid frafaldes i Vekslen, jfr. Vxl § 46. Hvis det ikke er Trassenten, men en senere Vekselskyldner, der har paa- tegnet Bestemmelsen, har den kun Virkning overfor ham og fritager ham ikke for at betale Omkostninger, hvis Protest optages. Bestemmelsen fritager ikke Vekselindehaveren for at forevise Vekslen, men for at bevise, at Fristerne er overholdt, jfr. Vxl § 46.2°.

III. Notifikation.

For at give de regrespligtige Vekselskyldnere Adgang til at varetage deres Interesser i Tilfælde af manglende Akcept eller Betaling foreskriver Vxl § 45 en *vis Pligt til at underrette »Formænd» paa Vekslen* om Dishonoreringen (saakaldt Notifikation).

Vekselindehaveren skal senest fjerde Søndag give Notifikation til Trassenten og til sidste Endossent, og den Endossent, der modtager Notifikation, skal senest anden Søndag lade Notifikationen gaa videre til den nærmest foregaaende Endossent og saaledes videre lige til Trassenten.

En Endossent, der ikke har skrevet læselig Adresse, kan forbigaa, jfr. Vxl § 45.3°. Der foreskrives ingen bestemt Form for Notifikationen, men den skal formentlig være skriftlig, jfr. *Eberstein* 150 f. Sendes Notifikationen med Posten, kræves kun Afsendelse inden Fristens Udløb, jfr. Vxl § 45.5°. Om Beviset se yderligere Vxl § 46.2°.

Den, der undlader Notifikation, ifalder *Erstatningsansvar* for den Skade, der maatte være forvoldt ved hans Forsømmelse, dog aldrig udover Vekslens Beløb, jfr. Vxl § 45, sidste Stk.

Om hvilken Skade Reglen omfatter, se *Holmboe* i SvJT 1935.571 f. Notifikation paa Grund af manglende Akcept kræves formentlig kun,

dels naar Forevisning til Akcept hører med til Vekselomgangen, dels naar Vekslen protesteres for manglende Akcept.

Naar Protest er unødvendig paa Grund af Vxl § 44, sidste Stk., behøver Notifikation formentlig ikke at foretages.

Naar *vis major* hindrer rettidig Forevisning eller Protest, skal Vekselindehaveren uopholdelig give Notifikation til sidste Endossent, fra hvem Notifikation saa skal gives videre i Overensstemmelse med de almindelige Regler, se Vxl § 54.2°.

IV. Regreskravene *forældes* dernæst særlig hurtig. Til Gengæld medfører Forældelse og Præjudicering langt fra altid, at alle Vekselskyldnere bliver frigjort for enhver Forpligtelse. Disse Spørgsmaal omtales ndfr i § 2°)

§ 17.

Aval. Intervention.

Foruden de sædvanlige Personer i Vekselforhold kan der optræde andre i særlige Tilfælde.

I. *Aval eller Vekselborgen.*

Vekslens Betaling kan sikres ved Aval eller Vekselborgen, d.v.s. en Vekselforpligtelse, der tilkendegiver sig som udelukkende paa taget i Sikringsformaal.

Aval kan paatages ved, at Vekslen (eller en Allonge) paategnes med Ordene »som Aval« eller andet tilsvarende Udtryk, underskrevet med Avalistens Navn. Den blotte Navnetegning paa Vekslens Forside anses som Aval, medmindre Navnetegningen hidrører fra Trassaten eller Trassenten (Vxl § 31).

I Paategningen kan det angives, hvem Avalisten gaar i Borgen for. Er der ikke skrevet noget herom, anses Aval indgaaet for Trassenten (Vxl § 31.4°).

Skønt Aval har lignende Formaal som Kaution, er Avalisten bundet, selv om den Forpligtelse, som han er gaaet i Borgen for, er ugyldig, medmindre Ugyldigheden skyldes en Formfejl (Vxl § 32.2°). Aval behandles forsaavidt som en selvstændig Forpligtelse paa samme Maade som andre Vekselforpligtelser, jfr. Vxl § 7.

Avalisten er forpligtet paa samme Maade som den, for hvem han er gaaet i Borgen (Vxl § 32.1°).

Efter denne Regel maa det afgøres, hvem der kan rejse Krav mod Avalisten, og under hvilke Betingelser Kravet kan rejses. Vekselejerens behøver derfor ikke at henvende sig først til den, for hvem Aval er indgaaet, jfr. ogsaa Vxl § 47.1° og 2°. Om Akceptantens Avalist bør det dog vistnok antages, at Vekselejerens kun kan holde sig til ham, naar de almindelige Betingelser for Regresret er opfyldt, jfr. Vxl § 43, og at Undladelse af at iagttage Vekselomgangen ifølge Vxl § 53 medfører Bortfald ogsaa af Kravet mod ham.

Jfr. *Eberstein* 191, *Holmboe* § 53 Note 10. Flere udenlandske Forfattere hævder dog, at disse Regler maa vige for Vxl § 32.1°, se f. Eks. *Arminjon et Catry* Nr. 267, jfr. ogsaa *Helper* 151.

Avalisten har samme Ret til at indløse Vekslen som andre Veksel-skyldnere, jfr. Vxl § 50. Naar han betaler Vekslen, erhverver han alle Rettigheder efter Vekslen mod den, som han er gaaet i Borgen for, og mod dem, der efter Vekslen er ansvarlige overfor denne, jfr. Vxl § 32.3°, d. v. s. mod alle dennes »Formænd«, baade foranstaaende Endossenter, Trassenten og Akceptanten samt deres Avalister. Den indfrieende Avalists Ret er »selvstændig« paa samme Maade som den indfrieende Intervenients, jfr. herom ndfr under II.C og *Eberstein* 191.

Om Pligt til Notifikation overfor Avalister se Vxl § 45.2°.

Aval benyttes ikke hyppigt. Hvis det er ønskeligt at skaffe Sikkerhed ved at lade en »Garant« paatage sig Vekselpligt, lader man i Almindelighed den paagældende paategne Vekslen som Trassent eller Endossent, som det navnlig plejer at ske ved Tjenesteveksler (ovfr § 11.III). Naar en Veksel er endosseret in blanco, er alle de derefter følgende Navnepaategninger paa Vekslens Bagside ny Blankoendossementer og paadrager derfor Vekselansvar.

Naar et Navn (uden Tekst) er anbragt paa Vekslens Bagside, uden at det indgaar i en sammenhængende Række af Endossementer, medfører det derimod ikke Vekselansvar. Men efter Omstændighederne kan en saadan Paategning i Garantøjemed skabe en civilretlig Forpligtelse, jfr. herved U 1929.175, 1924.5 H (om tysk Ret).

Det forekommer ikke helt sjældent, at store Veksler forsynes med en Banks Aval for at muliggøre billigste Diskontering.

II. Trediemands Akcept og Betaling for en Veksel-skyldner (*Intervention*). Nødsadresse.

A. Adgangen til Vekselregres kan blive indsnævret ved, at en Trediemand griber ind (*intervenerer*) til Gunst for en Veksel-skyldner,

der er udsat for Regres. Interventionen bestaar i, at Trediemanden enten tegner Akcept eller betaler.

Vxl bruger det Udtryk, at Intervention sker for en Vekselskyldners »Regning«, men traditionelt siges den at ske »til Ære for« den paagældende, og den, for hvis Regning Interventionen er sket, kaldes »Honoraten«.

Akceptanten kan ikke optræde som Intervenient. Det kan derimod enhver anden, endogsaa Trassaten, der ikke har akcepteret. Han kan have Interesse deri, fordi han derved sikrer sig Vekselregres mod en eller flere Vekselskyldnere, ialfald mod Trassenten, jfr. ndfr.

Intervention kan ske efter Opfordring i Vekslen, og der er givet visse særlige Regler herom. Trassenten, en Endossent eller en Avalist kan ved Paategning paa Vekslen anwise en *Nødsadressat*, d. v. s. udpege en Person til i Nødsfald at akceptere eller betale Vekslen. Det kan f. Eks. ske med Ordene »i Nødsfald hos N. N.«.

Allerede Paategningen af *Nødsadresse* har en vis *Indflydelse paa Regresretten*, hvis *Nødsadressaten* bor paa *Betalingsstedet*. Vekselejerer kan da ikke udøve Regresret mod den, der har tegnet Nødsadressen, eller hans Eftermænd, medmindre han har forevist Vekslen for Nødsadressaten og optaget Protest, jfr. Vxl § 56.2° og § 60.1°, der ved manglende Betaling forlænger Fristen for Protest overfor Nødsadressaten med en Dag. Nødsadressen fritager ikke Vekselejerer for at forevise Vekslen for Trassaten og i det hele overholde den sædvanlige Vekselomgang.

Intervention kan ogsaa ske *uden Opfordring i Vekslen*. Men saadan Intervention kan heller ikke ske til Fordel for Akceptanten, jfr. Vxl § 55.2°. At dette var Meningen med Bestemmelsen, er udtalt i Redaktionskomiteens Betænkning Nr. 126.

Intervention i veksleretlig Forstand kan først ske, naar Regresbetingelserne er til Stede, altsaa i Almindelighed først, efter at Vekslen er protesteret for manglende Akcept eller Betaling, se Vxl § 56.1°, § 59.1°. Formaålet med al Intervention er nemlig at afværge Regres.

Intervenienten skal underrette Honoraten om sin Intervention, se Vxl § 55.4°.

B. *Intervention ved Akcept (Æresakcept).*

En Intervenients Akcept *udelukker Regres før Forfaldstid imod den, for hvem Akcepten er givet (Honoraten) og mod dennes Eftermænd*, se Vxl § 56.3°. Derfor siger det sig selv, at Vekselejerer har Ret til at afvise Interventionsakcept fra en uvedkommende Trediemand. Derimod skal han modtage Akcept fra en Nødsadressat, der bor paa *Betalingsstedet*.

I Almindelighed antages det ogsaa, at han skal modtage Interventionsakcept fra Trassaten, se *Eberstein* 162.

Trods Akcepten bevarer Honoraten (og hans Formænd) Retten til at indløse Vekslen, se Vxl § 58.2°. Men hans Eftermænd maa antages at miste denne Ret.

Hvis Interventionsakceptanten *bor paa Betalingsstedet*, medfører Akcepten

endvidere, at Vekselejerens Adgang til *Regres for manglende Betaling* bliver begrænset paa lignende Maade som ved en Nødsadresse, se Vxl § 60.1°.

For Intervenienten medfører Akcepten en lignende Forpligtelse som Vekselborgen indgaaet for Honoraten, se Vxl § 58.1°, hvorefter *Interventionsakceptanten er forpligtet overfor Vekselindehaveren og de Endossenter, der følger efter den, for hvis Regning han har intervereret, paa samme Maade, som denne er forpligtet*. Forskellen fra Aval er navnlig, at Intervention ved Akcept først kan ske, naar Vekselejeren har opnaaet Ret til at iværksætte Regres før Forfaldstid, altsaa bortset fra Tilfældene i Vxl § 44.6° og § 46 først, naar Vekslen er protesteret for manglende Akcept. Endvidere er Interventionsakcept udelukket, naar Vekslen ikke maa forevises til Akcept, jfr. Vxl § 56.1°, og Vekselejeren derfor ikke kan iværksætte Regres for manglende Akcept.

Vxl § 44.4° medfører formentlig, at Vekselejeren kan holde sig til Interventionsakceptanten uden at forevise Vekslen til Betaling for Trassatus, jfr. *Eberstein* 166, *Holmboe* § 60 Note 2. Spørgsmaalet er dog omtvistet.

Interventionsakcepten skal skrives paa Vekslen og underskrives. Hvis den ikke skal anses som tegnet til Fordel for Trassenten, maa den angive, for hvis Regning den meddeles, se Vxl § 57.

Om Nødsadressatens Akcept se dog *Eberstein* 165.

C. *Interventionsbetaling (Æresbetaling)*.

En Intervenient kan betale Vekslen i alle Tilfælde, hvor Regres enten ved eller før Forfaldstid kan iværksættes af Vekselindehaveren, dog senest Dagen efter den sidste Dag, paa hvilken Protest paa Grund af manglende Betaling kan optages, se Vxl § 59. Betalingen skal konstateres ved en paa Vekslen meddelt Kvittering, der maa oplyse, for hvis Regning Betalingen er sket, medmindre den skal anses som foretaget for Trassenten, se Vxl § 62.1°.

Betalingen medfører, at *Intervenienten erhverver de af Vekslen flydende Rettigheder mod den, for hvem han har betalt, og mod dem, der er ansvarlige overfor ham efter Vekslen*. Dog kan han ikke endossere Vekslen paany (Vxl § 63.1°).

Dette er foreskrevet, fordi Honoratens »Eftermænd« frigøres ved Interventionen, jfr. straks ndfr, og deres Forpligtelse ikke skal kunne genoplives. At en uvedkommende Trediemand ved at betale faar alle af Vekslen flydende Rettigheder, gaar udover almindelige Retsgrundsætninger, se Erstatningsret 224 ff, særlig 227.

Hvis Interventionen foretages af en Person, der i Forvejen var Veksel-skyldner, jfr. Vxl § 55.3°, kan han ikke ved at betale til Ære for en af sine Eftermænd skaffe sig Regresret mod ham eller andre Eftermænd, jfr. *Holmboe* § 55 Note 9. I § 63 ligger iøvrigt, at Intervenienten ved at betale faar en lignende Stilling som en Endossatar og bl. a. kan paaberaabe sig Vxl §§ 16—17. Hans Erhvervelse kaldes derfor ofte »selvstændig«, ikke blot afledet.

Paa den anden Side frigøres de øvrige Endossenter (*Honoratens Eftermænd*).

De bliver ogsaa frigjort for deres Regresforpligtelse, hvis Vekselindehaveren vægrer sig ved at modtage Interventionsbetaling — og dette gælder, selv om Betalingen tilbydes af en uvedkommende Trediemand, jfr. Vxl § 61. Hvis Betaling tilbydes af en Nødsadressat eller en Æresakceptant, maa Vekselejerer ved at nægte at tage imod den formentlig tabe Vekselretten ogsaa mod Honoraten, jfr. *Eberstein* 171.

Om Konkurrence mellem flere Intervenienter, der tilbyder Betaling, giver Vxl § 63.3° Regler.

Efter Udløbet af Fristen for Intervention ifølge Vxl § 59.3° har de regrespligtige Vekselskyldnere endnu Retten til at indløse Vekslen ifølge Vxl § 50, men de maa da betale for egen Regning, ikke som Intervenienter.

§ 18.

Vekselduplikater og Vekselkopier.

I. Duplikater.

Veksler udstedes undertiden i flere Eksemplarer. Formaalet hermed kan være, at man ønsker at rejse Penge paa Vekslen ved Endossement samtidig med, at den sendes til Akcept, eller at man for større Sikkerheds Skyld vil afsende Vekslen med forskellige Postforbindelser til samme Adresse, eller endelig at undgaa Mortifikation, hvis en Veksel skulde komme bort. De saakaldte Duplikater er *flere lige gode, originale Vekseldokumenter*, der udstedes af Trassenten og forsynes med originale Underskrifter af alle Vekselskyldnere. Men de skal kun skabe *een Vekselforpligtelse*. Derfor skal de være enslydende og i selve Teksten indeholde en Nummerangivelse. — I Almindelighed bruges Udtrykkene *prima, secunda, tertia* o.s.v. — Hvis Eksemplarerne ikke er nummereret i Teksten, gælder hvert Eksempel som en selvstændig Veksel, se Vxl § 64.

Vekslen kan selvfølgelig fra først af udstedes i flere Eksemplarer. Men hvis Vekslen ikke angiver, at den kun er udstedt i eet Eksempel, f. Eks. ved i Teksten at betegne sig som *Solaveksel*, kan enhver senere Indehaver af Vekslen kræve Duplikater udstedt.

Om den nærmere Fremgangsmaade henvises til Vxl § 64.3°. *Helper* 244 anser ikke Ordet *Solaveksel* for klart nok. Han antager derfor, at Duplikater kan kræves udstedt, selv om Vekslen kalder sig *Solaveksel*. Se derimod *Eberstein* 180 Note 1.

Da alle Eksemplarer som Hovedregel er lige gode, er et enkelt Eksempel tilstrækkeligt til at gøre Vekselretten gældende. Men Betaling af Vekselsummen kan kun kræves een Gang. Naar Betaling er opnaaet efter et af Duplikaterne, har det derfor samme frigørende Virkning som Betaling af en Solaveksel, jfr. Vxl § 65, 1. Pkt.

Visse Kendsgerninger kan dog have den Virkning, at de enkelte Duplikater skaber hver sin Vekselforpligtelse. For det første kan Trassaten blive forpligtet til at indfri alle de Eksemplarer, som han har tegnet Akcept paa, jfr. Vxl § 65.1°. Han bør derfor ikke acceptere mere end et Eksempel. — I Forbindelse dermed staar Bestemmelsen i Vxl § 66.1°, hvorefter den, der har sendt et Eksempel til Akcept, paa de andre Eksemplarer skal opgive Navnet paa den Person, hos hvem Akcepteksemplet findes, og denne Person er forpligtet til at udlevere det til den retmæssige Indehaver af et andet Eksempel.

Se hertil *Holmboe* i TfR 1925.233 f.

Dernæst maa Hovedreglen fraviges, hvis en Endossent har overdraget flere Eksemplarer til forskellige Personer. I saa Fald svarer han saavel som de efterfølgende Endossenter for ethvert Eksempel, der bærer deres Navnetegning, og som ikke er tilbageleveret, jfr. Vxl § 65.2°. Dobbeltendossentens Formænd bliver derimod ikke forpligtet til at betale mere end een Gang. For dem gælder stadig Reglen i Vxl § 65.1°. Hvis flere Duplikatindehavere samtidig melder sig og kræver Betaling af en Vekselkyldner, der kun er forpligtet til at betale een Gang, maa formentlig den gaa forud, hvis Eksempel først er blevet overdraget særskilt. Men hvis en af de senere Erhververe i god Tro opnaar Betaling først, er han ikke forpligtet til at afgive det modtagne.

Jfr. herved *Holmboe* § 65 Note 4, *Eberstein* 184 f.

Naar et Eksempel er akcepteret, er Akceptanten kun forpligtet til at betale mod dette Eksempel. Derfor er det ogsaa det, der maa forevises for Akceptanten, før der kan iværksættes Regres for manglende Betaling. Men allerede Afsendelsen til Akcept af et Duplikat begrænser Adgangen til at benytte de andre Eksemplarer til Regres. Indehaveren af et andet Eksempel maa da først ved Protest godtgøre, at Akcepteksemplet ikke er blevet udleveret til ham paa Forlangende, og at han ikke har kunnet faa Akcept eller Betaling efter et andet Eksempel, se Vxl § 66.

II. *Kopier.*

En Vekselkopi er en Afskrift af Vekslen og betegnes som Kopi. Den kan faa vekselretlig Betydning, fordi der kan tegnes Endossement og Aval paa den, jfr. Vxl § 67. For at vise, hvor de originale Paategninger begynder, skal Kopien angive, hvor langt Afskriften gaar, f. Eks. ved Ordene »hertil Kopi«.

Vekselkopien skal angive, hvem der har den originale Veksel i Hænde. Den paagældende er forpligtet til at udlevere Originalvekslen til den retmæssige Indehaver af Kopien, jfr. Vxl § 68.1°. Den, der har baade Originalveksel og Kopi i Hænde, er stillet som en almindelig Vekselindehaver. Den, der kun har Kopien, kan ikke kræve Betaling af de Personer, der kun har tegnet Navn paa selve Vekslen, eller med Retsvirkning forevise Vekslen for Trassatus. Han kan derimod iværksætte Regres mod dem, som har endosseret eller tegnet Aval paa Kopien, naar han ved Protest har godtgjort, at Originalvekslen ikke er blevet udleveret til ham paa Forlangende, se Vxl § 68.2°.

Hvis Kopien og Originalvekslen endosseres til forskellige, kan der opstaa lignende Konflikter som, naar to Duplikater endosseres til forskellige. Denne Risiko kan undgaas ved paa Originalvekslen efter det sidste Endossement, før Kopien tages, at sætte Paategningen: »herfra gælder kun Endossement paa Kopi« el. lign. I saa Fald er et efterfølgende Endossement paa Originalvekslen ugyldigt, se Vxl § 68.3°.

Se iøvrigt *Eberstein* 185 ff.

§ 19.

Forældelse af Vekselkrav.

Om Vekslens Forældelse er der givet Regler i Vxl §§ 70—71. Forældelsesfristen for Krav mod Akceptanten er tre Aar fra Forfaldsdagen. Reglerne om Forældelse af Regreskravene mod Endosserer og Trassenten er ret udviklede.

Vekselejerens Regreskrav forældes i et Aar fra Protesten eller Forfaldsdagen, men en Endossents Krav forældes i seks Maaneder fra hans Indfrielse af Vekslen (eller fra den Dag, da Forældelsen blev afbrudt overfor ham). Hvis Regressen gaar igennem flere Led, kan det vare lang Tid, før Trassentens eller de første Endosserers Forpligtelse er forældet.

Forfalder Vekslen paa en Helligdag, maa Fristerne regnes fra denne Dag, jfr. foran S. 117.

Krav mod Avalister og Æresakceptanter forældes efter samme Regler som Krav mod den Vekselskyldner, for hvem de har forpligtet sig, jfr. Vxl § 32.1°, § 58.1°.

Om Afbrydelse af Forældelsen gives der særlige Regler i Vxl § 71, der ikke helt stemmer med de andre nordiske Landes. Int. Vxl indeholder kun en enkelt Bestemmelse herom, nemlig første Led af dansk § 71, Stk. 4.

Vekslens Forældelse kan ikke afbrydes ved rent private Handlinger, navnlig

heller ikke *ved Anerkendelse* fra Skyldnerens Side. Til en »*Prolongation*« af en Veksel kræves alle de samme Betingelser som til Udstedelse af en Veksel fra først af. Hvis et Vekselforhold ønskes fortsat, maa ny Vekselunderskrifter derfor indhentes fra alle Vekselskyldnere, og den prolongerede Veksel behandles i det hele som en ny Veksel.

Jfr. NJA 1927.649 (TfR 1932.456). — Afvigende tilsyneladende *Staub-Stranz* Art. 17 Anm. 45, Art. 44 Anm. 11, der kræver ny Veksel. — En almindelig civilretlig Forpligtelse kan dog begrundes ved formløs Aftale derom, jfr. U 1924.81 H. En forudgaaende Aftale om Prolongation betyder, at Vekselejerer lover ved Forfaldstid at tage en ny Veksel i Stedet — med de samme Skyldnere og i Reglen højst paa tre Maaneder. — Se herom *Staub-Stranz* Art. 27 Anm. 45—45 b og *Holmboe* § 1 Note 5, jfr. Note 13 e) om Klausulen »Til Fornyelse«.

Forældelsen afbrydes derimod ved *Retsforfølgning*, selv om denne ikke gennemføres, se Vxl § 71.5°, samt ved at der i Anledning af Vekselsag mod en Vekselskyldner gives dennes Formænd Procesvarsel (*litis denunciatio*).

Afbrydelsen virker til Fordel for alle Afbryderens Formænd, se Vxl § 71.4°.

Har Afbrydelsen fundet Sted, uden at Vekselsøgsmålet bringes til Afslutning, begynder en ny Forældelsesfrist at løbe fra den Dag, da Sagen sidst foretoges i Retten, § 71.5°. Den ny Frist maa være lige saa lang som den oprindelige. Hvis en Vekselskyldner derimod er dømt til at betale Vekslen, forældes Domskravet først i 20 Aar i Overensstemmelse med DL 5—14—4.

Hvis Afbrydelse hindres ved *vis major*, forlænges Forældelsesfristen til en Maaned efter Hindringens Ophør, se § 71.5°. Udløber Forældelsen paa en Helligdag, kan Afbrydelse ske næste Søndag, jfr. Vxl § 72.1° og 2°.

Iøvrigt kan henvises til *Holmboe*, da norsk Vxl § 71 paa de fleste Punkter stemmer med dansk.

At Veksselforældelsen skal iagttages ex officio, er hævdet af *M. Fehr* i SvJT 1922.49.

§ 20.

Berigelseskravet efter Vxl § 74.

I. Naar Vekselretten falder bort som Følge af Præjudicering eller Forældelse, taber Vekselejerer ikke altid enhver Fordring paa det Beløb, han havde Ret til efter Vekslen. Ifølge Vxl § 74 faar han efter Omstændighederne et *Berigelseskrav*. Reglen lyder saaledes:

»Er Veksselfordringen forældet, eller er Vekselretten tabt ved Forsømmelse af den til dens Bevaring foreskrevne Omgang, er dog

Vekselindehaveren ikke udelukket fra som almindelig Gældsfordring at *indtale hos en Vekselskyldner, hvad denne vilde blive beriget med paa hans Bekostning*, hvis ethvert Krav bortfaldt.«

Reglen er hentet fra Vxl 1880 § 93, der atter havde et vist Forbillede i tysk Ret, hvis Regel dog var snævrere, ligesom den ny tyske Vxl § 89. Om fransk Rets afvigende Ordning se *Holmboe* 203 f, *Eberstein* 213 f.

Reglens Fortolkning har været stærkt omtvistet, men nu synes den Opfattelse, der i sin Tid blev hævdet af *Jul. Lassen*, i Hovedsagen at være trængt igennem.

Den blev udviklet i TfR 1894.269 ff (optaget i »Udvalgte Afhandlinger«) og i *Lassen* II § 105.III. Den blev navnlig bekæmpet af *Niels Lassen* i TfR 1897.428. Fra nyere Tid kan nævnes *A. Cohn* i U 1915 B.129 ff, *N. Cohn* i JT 1924.218, 237, *Rasting* 243 ff, *Cavallin* i SvJT 1921.63 ff og for gældende Ret *Holmboe* 203 ff, TfR 1943.465 ff, *Øvergaard* TfR 1943.396 ff, *Eberstein* 213 ff.

De praktiske Hensyn, der bærer Reglen, kan i Tilslutning til *Jul. Lassens* Opfattelse beskrives saaledes. En Vekselskyldner, der har indfriet Vekslen, har ofte Ret til at kræve sit Udlæg dækket af andre Personer, men disse andre Personers Betalingsevne kan blive forringet i Tidens Løb, saaledes at det bliver helt eller delvis umuligt at faa Dækning. For at undgaa, at en Vekselskyldner lider Tab paa saadan Maade, er de særlige Regler om Vekselrettens Bortfald indført. Men de nævnte Betragtninger tvinger ikke til altid at lade alle Vekselskyldnere slippe helt fri. Det kan være klart, at en Vekselskyldners Stilling overhovedet ikke er blevet forringet ved Forsinkelsen med at gøre Vekselretten gældende. Det vil normalt gælde om den Vekselskyldner, som ikke kunde have krævet Dækning hos andre, hvis han havde indfriet Vekslen. Derfor kan det forsvares at give Vekselejeren et Krav mod en saadan Vekselskyldner. Hvis han blev helt fri for at betale, vilde han blive beriget med det Beløb, han var forpligtet til at betale efter Vekslen, dengang Vekselretten faldt bort.

Berigelsen bestaar altsaa i Befrielsen for Vekselforpligtelsen.

Derfor kaldes denne Lære undertiden »Befrielsesteorien«, se *Holmboe* 207. Befrielsen for en Forpligtelse betragtes ogsaa som en Berigelse efter almindelige Regler om ugrundet Berigelse, se Erstatningsret 231 jfr. 224 ff. Mod *Niels Lassens* afvigende Anskuelse ogsaa *Holmboe* 205.

Kravet kan kun rejses, »naar Vekselfordringen er forældet, eller Veksleretten er tabt ved Forsømmelse af den til dens Bevaring foreskrevne Omgang«. Disse Ord viser ikke klart, om Vekselejerer kan rejse Berigelseskrav mod Trassenten eller en Endossent, mens Akceptanten endnu er forpligtet. U 1895.276 H, 277 H synes i Tilfælde, hvor Akceptanten var gaaet fallit, at anerkende et saadant Krav mod Trassenten.

II. Hvem Kravet haves imod.

Berigelseskravet kan efter Ordene i § 74 kun rejses mod Personer, der var Vekselskyldnere, og kun mod *den Vekselskyldner, som vilde blive beriget, hvis ethvert Krav faldt bort*.

A. Hovedreglen.

Beriget paa denne Maade bliver uden Tvivl *den Vekselskyldner, som ikke vilde faa Dækningskrav mod nogen* ved at indfri Vekslen. Det kommer ikke an paa, om han vilde have Ret til egentlig Vekslerregres. Selv om han som Akceptant af Vekslen ikke vilde have haft nogen vekslerretlig Regresret, bliver han i Almindelighed ikke beriget, hvis han havde Dækningskrav mod Trassenten eller en Endossent, hvilket ikke er ualmindeligt ved Laaneveksler. Berigelse udelukkes ogsaa af Dækningskrav mod en Person, der ikke var Vekselskyldner. Paa den anden Side bliver den, der vilde have haft Regresret efter Vekslen, beriget, hvis han, efter at have gennemført Regressen under en Vekselsag, vilde have været forpligtet til at give den sidste Vekselskyldner Dækning. Hvis f. Eks. C, der ønsker et Laan, bevæger A og B til velvilligt at skrive paa Laanevekslen for at muliggøre Diskontering, kan det bl. a. ordnes paa den Maade, at A trækker Vekslen til C's Ordre paa B, som akcepterer den, hvorefter C sælger Vekslen til D. Dersom D's Veksleret forældes eller præjudiceres, er det normalt C, der beriges. Hvis Vekslen blev indfriet af A eller B, kunde Indfrieren straks have rejst (civilretligt) Dækningskrav mod C. Hvis Vekslen var indfriet af C, kunde han vel ved Benyttelse af Vekslerprocessen have faaet A og B dømt til at betale Vekslen, men bagefter kunde den dømte have krævet Beløbet tilbage.

Hermed stemmer U 1923.552 H (TfR 1925.432), hvor tre Personer havde faaet et Laan i en Bank ved at acceptere en Veksler, Banken havde trukket paa dem. Vekslen var præjudiceret efter den særlige Regel i Vxl 1880 § 43, der ikke er optaget i den ny Vxl. Nu sagsøgte Banken en af Akceptanterne. Det antoges, at han, hvis Vekslen ved Forfaldstid var blevet betalt af ham, vilde have haft Ret til at kræve $\frac{2}{3}$ af sit Udlæg dækket af de to andre

Akceptanter. Derefter kunde han kun dømmes til at betale $\frac{1}{3}$ af Vekselsummen. Om Dommen har *Olrik* i TfR 1925.432 udtalt, at Jul. Lassens Opfattelse i hvert Fald erkendes som Udtryk for den i dette Forhold gældende Hovedregel. I samme Retning gaar Redaktionsnoten i U.

Jul. Lassens Lære er klart anerkendt i *Norge* ved NRt 1932.583, hvor H udtaler: Et berikelseskrav efter vekselovens § 93 antas alene at kunne rettes mod den vekselkyldner som ved vekslens preskription eller prejudice befris for en materiell forpliktelse til at innfri vekslen uten regress mot nogen medforpliktet — jfr. høiesterettsdom i Retst. 1927 side 860 og Jul. Lassen: Berikelseskravet

Berigelseskravet kan altsaa rejses mod *den Vekselkyldner*, som vilde have været forpligtet til i sidste Instans at dække Vekslen. Det er i Almindelighed den Person, for hvis Regning Vekslen første Gang er givet ud, altsaa Vekslens oprindelige »Kredittager«. Men undertiden gaar Dækningspligten efter Vekslens Udstedelse over paa en anden Vekselkyldner. Som Eksempel herpaa kan nævnes det Tilfælde, at Trassenten har givet Vekslen til Dækning af sin Gæld til Remittenten, og at Vekslen senere akcepteres af Trassaten til Dækning af en Gæld, som han har til Trassenten. Her bliver Akceptanten den egentlig dækningspligtige.

I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes U 1917.403 H, hvor Trassenten ved sin Adfærd var blevet forpligtet til at holde den oprindelig dækningspligtige Akceptant fri for Vekselansvar, sml. dermed U 1911.965. Jfr. dertil *Lassen* II 332 og 336.

B. Hermed skulde Hovedreglen være fastslaaet. Men det er omtvistet, om Berigelseskrav ikke kan rejses mod en anden Vekselkyldner, *hvis den dækningspligtige bevislig var ude af Stand til at betale, dengang Vekselretten faldt bort*. I saa Fald kan det siges, at Vekselrettens Bortfald beriger den Vekselkyldner, som kun vilde have haft Dækningsret overfor den insolvente dækningspligtige, men som omvendt selv var dækningspligtig i Forhold til de øvrige Vekselkyldnere. *Jul. Lassen* hævdede, at der ikke kunde anerkendes Krav paa denne Berigelse. En modsat Løsning vilde medføre Fare for, at en Vekselkyldner led et Tab, som han vilde have undgaaet, hvis Vekselretten var bevaret. Dette er blevet bestridt af *Holmboe* 211 f, der hævder, at det af Lassen fremhævede Hensyn ikke kan føre længere end til at kræve sikkert Bevis for, at den paagældende ikke kunde have opnaaet Dækning. Dette er formentlig i og for sig rigtigt. Men andre Hensyn fører vistnok til at fastholde Lassens Lære.

Et Berigelseskrav rettet mod den sidste dækningspligtige rammer regelmæssigt den, for hvis Regning Vekslen oprindelig blev udgivet, og som modtog det Vederlag, der blev opnaaet ved Udgivelsen. Andre Vekselkyldnere staar i Almindelighed ikke i en tilsvarende Stilling. Hvis de

udelukkende har paategnet Vekslen i kautionslignende Formaal, har de ikke modtaget den Valuta, der er opnaaet ved Udgivelsen af Vekslen. Og hvis de har købt Vekslen og solgt den videre, har de ganske vist faaet Valuta for den, men derved har de normalt kun faaet ind, hvad de selv forud har betalt for Vekslen. Hvis der aabnes Adgang til at rejse Berigelseskravet mod saadanne Vekselskyldnere, vokser Risikoen ved at paategne en Veksel. Saafremt man ikke vil hemme Vekselomsætningen, er det vigtigt, at de Vekselskyldnere, der kun paategner Vekslen for at gøre andre en Tjeneste eller som Mellemlid under Vekslens Omsætning, kan gøre sikker Regning paa ikke at hæfte efter Vekselrettens Bortfald. De har kun haft et Garanti-ansvar og en dertil svarende Risiko, og det er meget vigtigt, at denne Risiko kan »afskrives« endelig, naar Vekselretten er faldet bort.

Den modsatte Anskuelse vilde ogsaa medføre forskellige praktiske Vanskeligheder. Det kan næppe bestrides, at ogsaa den insolvente dækningspligtige bliver beriget, saaledes at Kravet kunde rejses mod hans Bo. Men det kan ikke være Meningen, at Vekselejerer skal kunne rejse Berigelseskravet mod flere som solidarisk forpligtede. Han maatte vælge mellem den sidste dækningspligtige og den næstsidste — eller hvis alle Vekselskyldnere hele Tiden havde været insolvente, mellem dem alle. — Den, han valgte at holde sig til, maatte saa have Ret til at kræve Dækning af den næste i Rækken og saa fremdeles. En saadan Ordning vilde volde stort Besvær i mange Boer til liden Nytte.

De omtalte Betæneligheder ved at give Vekselejerer et Berigelseskrav mod andre end den sidste dækningspligtige gør sig dog ikke fuldtud gældende i det hyppige Tilfælde, at den dækningspligtige har *paategnet Vekslen for derigennem at skaffe en anden Vekselskyldner Betaling af en Fordring*, som han forud havde paa den dækningspligtige. Eks. A skylder B 1000 Kr., B trækker til egen Ordre Veksel for Beløbet paa A, som akcepterer den, og B diskonterer Vekslen, som siden forældes paa en Endossatars Haand. Her er normalt A beriget ved Vekselrettens Bortfald. Men hvis A var ude af Stand til at betale noget, allerede dengang Vekselretten mod B gik tabt, er B uden Tvivl blevet beriget ved Vekselrettens Bortfald. Han er ikke blot selv blevet fri for sin Vekselforpligtelse, men samtidig har han faaet dækket sin Fordring, som Skyldneren selv ikke kunde betale, og som ikke var endelig dækket, saalænge hans Vekselansvar bestod. Deraf følger, at der ingen almindelige Betæneligheder er ved at tage Berigelsen fra B. En Regel herom vil ikke gøre Personer i B's Stilling betænelige ved at paategne Veksler. De faar ialfald en Chance for at faa deres Fordringer fyldestgjort, men Chancen bliver ganske vist lidt mindre, naar Berigelseskrav kan rejses mod dem. Og de kan ikke med Sikkerhed anse sig som fyldestgjort, saasnart Vekselretten er faldet bort.

Efter at vore Domstoles Opfattelse af Berigelseskravet har fæstnet sig, har de ikke haft Lejlighed til at tage Stilling til Spørgsmaalet. Af de ældre Domme gaar U 1899.290 H, jfr. 1897.415, ialfald i Præmisserne mod Lassens Lære. Dommen nægtede Berigelseskrav mod Trassenten med den Begrun-

delse, at der ikke var tilvejebragt Bevis for, at Akceptanten var ude af Stand til at betale allerede paa Vekslens Forfaldstid eller i den nærmeste Tid derefter. Denne Dom angaar imidlertid netop den sidstomtalte Gruppe af Tilfælde. U 1906.109 gaar nærmest i modsat Retning.

NRt 1932.583 følger paa den anden Side Lassens Lære netop i et Tilfælde, hvor Vekslen var akcepteret af en Skyldner til Dækning af Gæld, jfr. *Holmboe* 211. Se iøvrigt om saadanne Tilfælde U 1928 B.165, *Eberstein* 217 f.

III. *Kravets Omfang* er ifølge Vxl § 74 det Beløb, som Veksel-skyldneren vilde blive beriget med paa Vekselindehaverens Bekostning, hvis ethvert Krav bortfaldt. Det Tab, som Vekselejerer vilde lide, hvis ethvert Krav faldt bort, er aabenbart Vekselfordringen med den Størrelse, som den havde ved Vekselrettens Bortfald, og med det samme Beløb vilde Skyldneren beriges, hvis ethvert Krav bortfaldt, jfr. ogsaa Checkl § 57, 2. Pkt. Har f. Eks. A af B købt en Ting, som er 800 eller 1200 Kr. værd, for en Købesum af 1000 Kr., hvorfor han giver B en egen Veksel, der forældes paa B's Haand, vilde B, hvis ethvert Krav herved bortfaldt, lide et Tab af 1000 Kr. og A beriges med 1000 Kr. Kravet er kun en almindelig Gældsfordring, altsaa hverken et Vekselkrav eller et Gældsbevkrav.

IV. *Kravets Bortfald.*

Hvornaar Berigelseskravet falder bort, er vanskeligt at afgøre, da § 74 ikke siger noget herom.

Saalænge den dækningspligtige Veksel-skyldner hverken ved eller bør vide, at hans Vekselforpligtelse er faldet bort, kan det tænkes, at han indgaar Aftaler, hvorved Dækningspligten flyttes over paa en anden Veksel-skyldner, og dette maa formentlig have samme Betydning for Berigelseskravet som en Forskydning af Dækningspligten før Vekselrettens Bortfald.

Noget lignende kan vistnok antages om Betalingshandlinger, der foretages af den dækningspligtige. Særlig interessant er U 1918.793 H. F havde 3/11 1914 tegnet Akcept paa en ikke fuldstændig udfyldt Veksel, som S skulde trække paa ham, og som skulde gøres betalbar i Banken L og benyttes til Prolongering af en dér løbende Veksel, der forfaldt 13/11. S domicilerede Vekslen i en anden Bank, M, og diskonterede den dér. 13/11 trak S en ny Veksel paa F, domicileret i Banken L, hvor han fik den diskonteret efter at have forsynet den med falsk Akcept. Begge Veksler var tre Maaneders Veksler. Da den ægte Veksel forfaldt 3/2, indleverede S i Banken M en Fornylsesveksel med falsk Akcept og fik den ægte Veksel udleveret. Efter 13/2, som F troede var Forfaldsdagen for den af ham akcepterede Veksel, lod F igennem sin Bank Vekselsummen indbetale i Banken L, men Falskneriet blev ikke opdaget derved, da der var paaløbet nogle Omkostninger og Vekslen derfor ikke blev udleveret. Senere opdagedes Falskneriet,

og Banken M fik den ægte Veksel tilbageleveret og anlagde Sag mod F. Det antoges, at Vekselretten var bortfaldet ialfald i Henhold til Veksell 1880 § 43, og F blev derefter frifundet, da han »ikke kan antages at være blevet beriget paa den i Veksellovens § 93 omhandlede Maade ved Bortfald af Vekselretten«. Præmisserne giver ingen nærmere Begrundelse, men Redaktionen i U gengiver Dommens Indhold saaledes: Da F i Virkeligheden alt havde betalt Vekslens Beløb (nemlig i en anden Bank, hvor han mente, at den ægte Veksel var blevet diskonteret, men hvor det toges til Dækning af en tilsvarende Veksel, der senere viste sig at være falsk), fandtes han ej heller at være blevet beriget paa den i Veksell 1880 § 93 omhandlede Maade.

Lassen II 338—39 anerkender ogsaa, at de Kendsgerninger, der kan paavirke Berigelseskravet, naar de indtræffer før Vekselrettens Bortfald, kan have tilsvarende Virkning senere, nemlig indtil den dækningspligtige er kommet til Kundskab om, at Vekselkravet er omdannet til et Berigelseskrav overfor ham.

Vanskeligere er Spørgsmaalet, *naar den dækningspligtige ved, at Vekselretten er faldet bort*. Det kan dog ikke antages, at den berigede Vekselskyldner er forpligtet til at afvente, at en Vekselindehaver møder frem og gør Krav paa Berigelsen. Det vilde medføre en økonomisk uheldig »Baandlæggelse« af Fordringens Beløb. Den berigede maa kunne foretage alle Dispositioner, som er fornuftig begrundede, efter at Vekselretten er faldet bort, og dette kan medføre, at Kravet imod ham falder bort helt eller delvis.

Naar en Køber til Dækning af Købesummen har akcepteret en Veksel, som Sælgeren har trukket paa ham, maa han formentlig efter Vekselrettens Bortfald kunne betale Købesummen til Sælgeren eller give ham ny Veksel for Beløbet, jfr. *Holmboe* 209 og de dér anførte Udtalelser fra de norske Motiver. Hvis han betaler, vil Følgen i Almindelighed blive, at Berigelseskravet nu kan rejses mod Sælgeren.

NJA 1924.84 (U 1926 B.167) gaar maaske imod det udviklede. Trassenten havde solgt en Veksel, udstedt til en Trediemands Ordre, til en Person mod kontant Betaling, og efter Vekselrettens Bortfald tilbagebetalte Trassenten Købesummen til Køberen. Dommen gav Vekselindehaveren Berigelseskrav mod Trassenten med den Begrundelse, at Køberen »icke förfogade öfver växeln och ej heller eljest giltig anledning därtill visats«. Dommen synes ialfald at paalægge en vis Prøvelsespligt ved Betaling til en Person, der ikke leverer Vekslen tilbage. Det er ogsaa særlig betænkeligt at anerkende en Betaling til en Person, hvis Navn ikke staar paa Vekslen, da Berigelseskravet ifølge Vxl § 74 ikke vilde kunne rettes mod ham.

Om *Forældelse* af Kravet efter § 74 henvises til Alm.Del 491 f.

§ 21.

Egne Veksler.

En egen Veksel er formet som et Gælds brev, d. v. s. som et Tilsagn om at betale en bestemt Pengesum, som det ses af Formularen foran S. 99.

Deraf følger en afgørende Forskel fra trukne Veksler. Da en egen Veksel er et Gælds brev, er *Udstederen* uden videre *forpligtet paa samme Maade som Akceptanten af en trukken Veksel*, jfr. Vxl § 78.1°. Han er altsaa Vekslens Hovedskyldner, og der bliver ikke Tale om senere Akcept fra hans Side.

Heraf følger atter, at der ved egne Veksler ikke bliver Anvendelse for Reglerne om Vekslens Akcept (§§ 21—26, 28 og 29 — om § 27 se ndfr), om Regres paa Grund af manglende Akcept (§ 43 Nr. 1, § 44.2° og 4°, § 51), om Interventionsakcept (§§ 56—58). Udstederen kan heller ikke betale som Intervenant, jfr. § 55.3°, og formentlig heller ikke tegne Nødsadresse, hvilket iøvrigt er praktisk utænkeligt. Af en egen Veksel kan der heller ikke udstedes flere Duplikater (§§ 64—66). Det er en nødvendig Følge af § 65, 2 Pkt.

Iøvrigt er en egen Veksel *i de fleste Retninger undergivet Reglerne om trukne Veksler*, forsaavidt de ikke er uforenelige med egne Vekslers særlige Beskaffenhed, jfr. § 77.1°.

Om Vekslens Form gives Regler i §§ 75—76. Her skal kun fremhæves, at en egen Veksel ikke kan udstedes til egen Ordre.

Ved Eftersigtveksler skal Forevisning til Akcept erstattes af en Forevisning til Paategning om Forevisningen, og Paategningen skal dateres eller Protest optages for at faa et Udgangspunkt for Betalingsfristen, jfr. § 78.2°. Iagttages disse Regler ikke, frigøres alle andre Vekselskyldnere end Udstederen, jfr. *Eberstein* 242.

Bestemmelserne i §§ 4 og 27 om Domicilering finder tilsvarende Anvendelse, se § 77.2°.

Særlig om *Aval* bestemmer § 77, sidste Stk., at Aval anses som meddelt for Udstederen af Vekslen, hvis Avalpaategningen ikke angiver andet.

Da egne Veksler ikke anvendes i Forhold til Udlandet, tillader Veksellovs-konventionen de enkelte Stater at tiltræde Konventionen udelukkende for de trukne Vekslers Vedkommende, se Bilag II art. 21.

Int. Vxl bruger iøvrigt ikke noget Udtryk, der sproglig svarer til »egen Veksel«, men anvender Benævnelsen »*Billet à ordre*«. Ifølge Reservationernes art. 19 har det enkelte Land Lov til at vælge en anden Benævnelse eller at opgive Kravet om en teknisk Benævnelse, mod at der optages en Ordreklausul i Dokumentet.

§ 22.

Checks.**I. Indledning.**

En Check er en *Pengeanvisning*, der er udstedt i en bestemt Form, *trukket paa Bank, Bankier el. lign. og betalbar ved Forevisning*.

Efter engelsk Ret, der ikke kræver nogen bestemt Benævnelse optaget i Veksler og Checks, er Check en særlig Slags Veksler. Men i andre europæiske Lande er det Reglen, at *Benævnelsen Check* skal være indført i selve Dokumentets Tekst.

Checkens ejendommelige *Funktion* er at tjene som Betalingsmiddel. Den, der skal betale Penge, afgiver i Stedet herfor en Anvisning paa en Bank, hvor han har Beløbet staaende (eller har sikret sig en tilsvarende Kredit). Betaleren slipper ved at bruge Check for Risiko, Udgifter og Ulejlighed med at holde egen Kasse. Der indtræder en for Forretningslivet naturlig og gavnlig Arbejdsdeling. Kasseførelsen, Tællingen og Prøvelsen, Opbevaringen, Pakningen og Afsendelsen af Penge lægges i Hænder paa Fagfolk, og Frugtbargørelsen af ledige Penge fremmes, naar Pengene samles i Bankerne. Omsætningen kan som Følge deraf nøjes med langt færre Penge og Pengesedler.

Særlige Regler om Checks er først udviklet i den nyeste Tid. I Danmark blev de indført ved Lov om Checks og andre Sigtanvisninger Nr. 58 af 23 April 1897. Udkastet til Loven var udarbejdet af en skandinavisk Kommission, og tilsvarende Love blev givet i Norge, Sverige og Island.

De gældende Regler findes i *Checklov 69 23 Marts 1932*, der er en Frugt af internationalt Samarbejde paa samme Maade som Vekselloven.

Paa en Konference i Genève i 1931 blev der om Checks vedtaget tre Konventioner, der ganske svarer til de tre Vekselkonventioner. Derefter blev nye Checklove udarbejdet for Danmark, Finland, Norge og Sverige i Samarbejde. De udstedtes samtidig med de ny Veksellove og traadte i Kraft 1 Novbr. 1932, se for Danmarks Vedkommende An 225 31 August s. A. De internationale Konventioner findes i Bek 353—355 29 Nov. 1933.

Bortset fra enkelte Bestemmelser i Kap. X—XIII, navnlig de processuelle Regler, stemmer den ny Checklov ganske med de andre nordiske Landes Love. — Om en enkelt Divergens, der skyldes forskellig Opfattelse af den internationale Lovs Udtryk, henvises til Regeringsforslaget Bilag I, S. 17 f. — Derimod afviger de nordiske Love paa flere vigtige Punkter fra Genèvekonferencens »Ensartet Checklov« (i det følgende betegnet som Int.Chl). De væsentligste Afvigelser er omtalt ndfr. Formelt svarer Chl §§ 1—55 til Int.Chl, dog at dennes art. 3 nærmest svarer til Chl §§ 3 og 4, medens omvendt Chl § 26 og § 55 gengiver henholdsvis art. 26—27 og art. 55—57.

Chl Kap. XII om Forholdet til udenlandsk Lov gennemfører den anden af Genèvekonventionerne.

Nærmere Besked om disse Forhold giver *Helper* dels i sin Kommentar, dels i en Artikel i Nordisk Tidsskrift for international Ret 1932.3 ff. Se endvidere *A. W. Gadolin* Världschekkrättsarbetets första halvsekel (Acta Academiae Aboensis Humaniora VII, 1931) og TJFF 1931.257, der omtaler Forholdet til den ældre finske Checklag 11 Juni 1920.

Om Chl kan iøvrigt, foruden til *Helper*, henvises til *Holmboe* Checkloven samt de i U 1932 B.313 og foran S. 96 omtalte Udgaver af Veksel- og Checkloven. En kort Oversigt over Chl's Forhold til ældre Ret har jeg givet i U 1932 B.303. Om Checkloven af 1897 henvises til *Rasting* Den danske Veksel- og Checklovgivning.

Checklovens Indhold slutter sig nær til Veksellovens. Derfor er der kun Grund til at fremhæve de vigtigste Forskelligheder.

Hovedafvigelserne hænger sammen med Ønsket om at gøre Checks *egnet til at bruges til Betaling* paa lignende Maade som Penge. For en væsentlig Del kan dette vel opnaas ved at gennemføre de Vekselregler, der gør det let at omsætte Veksler. Men Chl tillader yderligere, at Checks *udstedes til Ihændehaven*, og i Danmark — og adskillige andre Lande — er Checks *fritaget for Stempelafgift*. Paa den anden Side skal en Check kun være Betalingsmiddel, *ikke Kreditmiddel*, og dette sætter Spor i Loven paa en Række Punkter. Først og fremmest skal en Check altid betales ved Forevisningen. Deraf følger atter, at Regresreglerne forenkles, da der ikke bliver Brug for Regres før Forfaldstid, samt at Trassent og Endossenter kun behøver at indestaa for Betaling, ikke for Akcept. Int.Chl drager den yderligere Konsekvens, at en Check overhovedet ikke kan akcepteres, se art. 4. Men denne Regel har de nordiske Love i Virkeligheden fraveget ved at tillade »Bekræftelse« af Checks. I Sammenhæng med Udelukkelsen af egentlig Akcept staar atter, at Checks kun kan udstedes som Anvisninger, ikke i Gældsbrevsform som »egne Veksler«. Men en yderligere Grund hertil er Ønsket om at værne Seddelbankernes Eneret til at udstede Pengesedler.

II. Checklovens nærmere Indhold.

Af Kap. I om *Checkens Udstedelse og Form* behøver kun enkelte Ting at nævnes.

Benævnelsen Check skal være indført i selve Teksten (§ 1 Nr. 1).

I Almindelighed udstedes Checks paa trykte nummererede Blan-

ketter, som stilles til Raadighed af Trassatbanken og jævnlig indeholder Plads til en Angivelse af, hvilken Konto Checken skal bogføres paa. Chl stiller dog ikke Krav herom.

Checken behøver ikke at angive, hvem den skal betales til. Siger den intet herom, anses den som betalbar til Ihændehabereren. Det samme gælder en Check, der er udstedt til en bestemt Person med Tilføjslen »eller til Ihændehabereren« (§ 5).

En saadan Check maa falde ind under alle Checklovens Regler om Ihændehaberchecks, f. Eks. § 20. Hvis en Check er udstedt paa en sædvanlig Blanket med Pladsen til Navnet in blanco (»til«), ophører den at være en Ihændehabercheck, naar Pladsen udfyldes med et Navn.

Der behøver ikke at være anført noget Betalingssted eller noget Sted ved Trassatbankens Navn. Er det ikke sket, er Checken betalbar paa det Sted, hvor Trassatbanken har sit Hovedsæde (§ 2.2° og 3°).

Ifølge §§ 3 og 54 kan Checks kun trækkes paa Banker og Sparekasser samt de Institutioner og Personer, der ved kongelig Anordning sidestilles med Banker.

Efter An 224 31 August 1932 kan Checks trækkes paa Andelskasser, der modtager Indlaan fra Medlemmerne, samt paa Personer eller Selskaber, der med Næringsadkomst som Vekselerere udøver Vekselerer- eller Bankiervirksomhed. Hos de samme Institutioner og Personer kan Checks domicileres, se § 8 jfr. § 54.

Bestemmelsen i Chl § 3.2° om, at Anvisninger paa andre end Banker og dermed ligestillede ikke omfattes af Chl, er en Afvigelse fra Int.Chl.

Ifølge Chl § 4 skal Trassenten hos Trassatbanken have Midler til Raadighed, over hvilke han ifølge udtrykkelig eller stiltiende Aftale er berettiget til at disponere ved Checks. »Midler« betyder, hvad man plejer at kalde »Dækning« for Checken. Det behøver ikke at være Bankindsud, men kan ogsaa være Midler, som Banken har lovet at stille til Raadighed paa Kredit. Bestemmelsen giver Remittenten Ret til at stole paa, at Trassenten har sørget for, at Trassatbanken er forpligtet til at indfri Checken. Men Checken er gyldig, selv om det viser sig, at der mangler Dækning.

Ifølge § 6.3° kan en Check *ikke trækkes paa Trassenten selv*. Dog kan en Check, som ikke lyder paa Betaling til Ihændehabereren, trækkes imellem forskellige Forretningsafdelinger af samme Bank.

Reglerne om *Overdragelse af Checks* i Kap. II indeholder et Par vigtige Bestemmelser. Trassatbanken kan ikke endossere Checken videre, og *Endossement til Trassatbanken virker udelukkende som en Kvittering*. Denne Regel fraviges dog, hvor Endossementet er

sket til en anden Forretningsafdeling end den, paa hvilken Checken er trukket (§ 15.3° og 5°, jfr. § 14.3°).

Jfr. herved U 1927.215.

En Check, der oprindelig er udstedt til Ihændeberen, kan ikke ved Endossement gøres til et Navnepapir. Den vedbliver at være betalbar til Ihændeberen. Tegnes der Endossement paa den, har det kun den Virkning, at Endossenten bliver regresansvarlig (§ 20). Reglen medfører den store Lettelse for Bankerne, at de overhovedet ikke behøver at vende Checken om og undersøge Bagsiden.

En Check, der er udstedt paa Navn, men senere endosseret til Ihændeberen, kan derimod forsynes med fuldstændigt Navneendossement ganske som en Veksels.

Chl taler *ikke* om *Akcept* af Checks, og Meningen hermed er, at Trassatbanken ikke kan paatage sig en saa vidtgaaende Forpligtelse som den, der følger af Vekselsakcept. Efter de nordiske Love kan den imidlertid paatage sig en vis Betalingspligt ved den saakaldte *Bekræftelse af Checks* (Kap. III, § 25).

Bekræftelse sker ved, at Trassatbanken giver Checken en underskrevet Paategning, som kan forstaas saaledes, at Checken vil blive betalt (bekræftes, certificeres, noteres, viseres el. lign.), eller ved at den anbringer sin Underskrift paa Checkens Forside. Virkningen er, at Trassatbanken er forpligtet til at indfri Checken, hvis denne forevises til Betaling *inden Udløbet af Forevisningsfristen*. En videregaaende Betalingspligt kan Trassatbanken ikke paatage sig. Forskellen mellem Trassatens Forpligtelse efter Chl § 25 og en Vekselsakcept er navnlig, at Forpligtelsen kun gælder indenfor Forevisningsfristen.

Reglen i Chl § 25 er ny. Den »Notering«, som var i Brug før Chl 1932, medførte ingen tilsvarende Forpligtelse, se herom f. Eks. Sp.D. 1931 S. 142.

At Trassatbanken nægter at bekræfte en Check, giver ikke Checkindeberen Ret til Regres. Men Checkejeren kan jo altid straks skaffe sig Adgang til Regres ved at forevise Checken til Betaling.

Kap. IV, §§ 26 og 27, giver Regler om *Checkborgen (Aval)* og bestemmer, at Aval ikke kan tegnes af Trassatbanken.

Kap. V handler om *Checkens Forevisning og Betaling*.

Ifølge § 28.1° skal en Check *betales ved Forevisning*. *Enhver Bestemmelse, der strider herimod, anses som uskrevet*. Bestemmelsen kan

ikke omgaas ved at »postdatere« Checken, jfr. § 28.2°, hvorefter Checken er betalbar ved Forevisningen, selv om den forevises til Betaling førend den paa Checken angivne Udstedelsesdag. Det er derfor risikabelt at udstede postdaterede Checks, naar Dækning ikke er til Stede allerede fra Udstedelsen.

Forevisningsfristen for Checks, der er betalbare i Danmark, jfr. § 63, er 20 Dage fra Udstedelsen, naar Checken er udstedt her i Riget eller i et andet europæisk Land eller i Lande, der grænser til Middelhavet, og 70 Dage i andre Tilfælde, jfr. § 29.

For indenlandske Checks Vedkommende er Fristen længere end den, der er fastsat i Int.Chl. Fristerne regnes fra den paa Checken anførte Udstedelsesdag, de forlænges derfor ved en Postdatering.

Indlevering til et *checkclearingkontor* anses som Forevisning til Betaling, jfr. § 31. Et saadant Kontor er oprettet i Nationalbanken, se herom *Helper* 397 ff.

De vigtige Regler i Chl §§ 32 og 33 om *Tilbagekaldelse af Checks* og om *Trassentens Død* m. m. omtales ndfr i § 24.II.C.

Reglerne om *Checks Betaling* i Chl §§ 34 og 36 svarer til Vxl §§ 39 og 41, og Chl § 35 delvis til Vxl § 40, men Chl har ikke optaget en Regel om den betalendes *Frigørelse* svarende til Vxl § 40.3°. I Almindelighed vil man dog sikkert anvende tilsvarende Grundsætninger, jfr. Redaktionskomiteens Betænkning Nr. 97.

U 1944.767 H nægtede Trassatbanken Ret til Dækning i et Tilfælde, hvor en Check var stjaalt under Postforsendelse til Remittenten og blev hævet af Tyven, der havde forfalsket Remittentens Navn. Dommen synes at antage, at Banken, naar Remittentens Navn er forfalsket, ikke faar Ret til Dækning, medmindre Udstederen af Checken har udvist Uagtsomhed. Efter min Mening kan dette ialfald ikke støttes paa en Modsætningsslutning fra Reglen i § 35 om at Trassatbanken ikke er forpligtet til at forvisse sig om Ægtheden af Endossenternes Underskrifter, og det er meget omtvisteligt, om Forfalskning af Remittentens Navn ikke burde ligestilles med Forfalskning af en Endossatars Navn, jfr. herom ovfr § 15.II.

Særlige for Checks er Reglerne i Kap. VI om *krydsede Checks*. De giver Adgang til at formindske Faren for, at Checks hæves af uberettigede Personer. Midlet dertil er — efter Forbillede af engelsk Rets »crossing« — at Checken faar Paategning om, at den kun maa betales til en Bank.

Krydsning kan foretages af Trassenten og enhver Indehaver af Checken. Den foregaar simplest ved at *paaføre Checkens Forside to parallelle Streger*. Dette betyder det samme som, hvis der imellem Stregerne staar »Til Bank« el. lign.

Virkningen af Krydsningen er, at Trassatbanken kun maa betale Checken til en anden Bank eller til en af sine Kunder. Hvis Krydsningspaategningen nævner Navnet paa en bestemt Bank («speciel Krydsning»), maa Trassatbanken kun betale den til den nævnte Bank eller, hvis dette er Trassatbanken selv, til en af sine Kunder. Dog kan den Bank, til hvilken Checken er krydset, inkassere Checken gennem en anden Bank.

En Bank maa kun erhverve en krydset Check fra (eller inkassere den for) en af sine Kunder eller en anden Bank.

Speciel Krydsning forekommer kun sjældent her i Landet, se U 1929.885 (Resp. 15 Marts 1928). Om ældre Rets Regler se U 1928.973 og B.313 (*Hurwitz*), SHT 1924.411.

Bortset herfra medfører Krydsningen ingen Begrænsning i Checkens Overdragelighed. Reglen i ChI § 21 kan derfor medføre, at Checkejerens Ret gaar tabt. Hvor det er sket, nytter det ikke Udstederen at tilbagekalde Checken, da Erhververen under Regres-søgsmaal vil faa Trassenten dømt til at betale Beløbet.

Se herved U 1939.634, der fandt grov Uagtsomhed udvist af Erhververen.

Hvis en Check, som er udstedt i Udlandet, tværsover Forsiden bærer Paategningen: «*kun til Afregning*» («nur zur Verrechnung») eller tilsvarende Udtryk, anses den som en krydset Check. Denne Bestemmelse afviger fra Int.ChI.

Regresreglerne findes i Kap. VII. Indehaveren af en Check kan iværksætte Regres imod Endossenterne, Trassenten og de andre Checkskyldnere, saafremt Checken ved rettidig Forevisning ikke betales, og saafremt Nægtelse af Betaling er godtgjort: 1) enten ved en offentlig Akt (Protest), 2) eller ved en af Trassatbanken dateret Erklæring paa Checken med Angivelse af Forevisningsdagen, 3) eller ved en dateret Erklæring fra et Checkclearingkontor (§ 40).

Protest (eller den Erklæring, der træder i Stedet) skal optages inden Udløbet af Forevisningsfristen, jfr. om denne § 29, der er omtalt ovfr. Saafremt Forevisning finder Sted paa Forevisningsfristens sidste Dag, kan Protesten optages den følgende Søndag (§ 41). Om Notifikation og om Checks med Paategning «uden Protest» giver §§ 42—43 Regler, der svarer til Vxl's. Med Hensyn til Regreskravets Omfang mærkes, at den regrespligtige ikke skal betale Provision (§§ 45—46). § 48 giver om vis major-Tilfælde en lignende Regel som Vxl § 54. Dog beregnes Fristen noget anderledes.

Kap. VIII om *Duplikater* af Checks bestemmer i § 49, at enhver Check, som ikke lyder paa Betaling til Ihændeberen, og som er betalbar udenfor Riget, kan udstedes i flere ligelydende Eksemplarer.

Krav ifølge en Check *forældes* (Kap. X) i 6 Maaneder. Dette gælder ogsaa Kravet mod den Trassatbank, der har bekræftet Checken, men dette Krav falder efter § 25 bort allerede ved Forevisningsfristens Udløb, hvis Forevisning ikke er sket. Fristen regnes, hvis Checkindeberen rejser Krav, fra den Dag, Forevisningsfristen udløb. Drejer det sig om en indløsende Checkskyldners Regreskrav, regnes Fristen fra den Dag, da han indløste Checken, eller da Forældelsen blev afbrudt overfor ham (§ 52).

Blandt de »Almindelige Bestemmelser« i Kap. XI er optaget en Regel om Berigelseskrav efter Checkrettens Bortfald, se § 57. Den svarer til Vxl § 74, men tilføjer, at Udstederen anses beriget med den Sum, Checken lød paa, hvis ikke andet gøres antageligt. Heller ikke denne Regel er international.

Se til den U 1927.172, der angaar den tilsvarende ældre Bestemmelse.

I § 55.2^o er der indløbet en Fejl, idet Ordet »ikke« skulde være udeladt, se Bek 227 31 August 1932.

Kap. XII indeholder Regler om »Forholdet til udenlandsk Lov«. Kap. XIII handler om »Protest m. v.« I § 67 fastslås det udtrykkelig, at Checks er stempelfri, og det selv om de bekræftes. § 68 ophæver Checklov af 1897.

§ 23.

Andre Pengeanvisninger.

I. I Forretningslivet bruges ikke sjældent Anvisninger, der hverken er Veksler eller Checks. Ved saadanne Anvisninger anvender man ikke Vekselrettens Benævnelser for de deltagende Personer. Den, der udsteder Anvisningen, kaldes *Anviseren* eller *Assignanten*. Den, Anmodningen om at yde rettes til, kaldes *Assignatus*, og den, til hvem Ydelsen ifølge Anvisningen skal ske, kaldes *Assignatar* eller *Anvisningsmodtager*.

Lovgivningen indeholder ikke Regler om Anvisninger i Almindelighed. Inden de almindelige Grundsætninger om Anvisninger behandles (§ 24), skal det i Tilslutning til Fremstillingen af Reglerne om Veksler og Checks undersøges, om nogle af Reglerne ikke kan

overføres paa andre Pengeanvisninger og navnlig paa den saakaldte *almindelige (merkantile) Pengeanvisning*, hvorved forstaas en Pengeanvisning, der indeholder en Betalingsanmodning af samme ubetingede og klare Indhold som en trasseret Veksler, men hverken er en Veksler eller Check.

II. Akceptantens Forpligtelse.

Naar der er tegnet Akcept paa en almindelig Pengeanvisning, er det klart, at Anvisningen er et *Gælds brev udstedt af Akceptanten*. Anvisningen bliver derfor undergivet Gældsbrevslovens Regler, men i et vist Omfang kan der blive Tale om at overføre Veksler- og Checkregler paa den.

Forfaldstiden beror i første Række paa Anvisningens Indhold. De fra Veksleretten kendte Udtryk, f. Eks. »ved Sigt«, »efter Sigt«, maa forstaas paa samme Maade som i Veksler. Hvis Anvisningen intet indeholder om Betalingstiden, maa den være betalbar ved Forevisningen, jfr. Vxl § 2.2°.

Ligeledes maa man i Almindelighed analogt anvende Veksellovens Regler om Forstaaelsen af andre Udtryk, f. Eks. Vxl § 36, § 41.4°.

Afgørende Betydning for Akceptantens Stilling har det, *om den akcepterede Anvisning er et Omsætningspapir*. Da den akcepterede Anvisning er et Gælds brev, følger det af Gbl § 11, at den er et Omsætningsgælds brev, *naar den lyder paa Betaling til Ihændehaveren eller »til N. N. eller Ordre«*. — En akcepteret Ihændehaveranvisning vil iøvrigt være i Strid med Stempelovens § 32. — Paa den anden Side maa det antages, at den almindelige Anvisning ikke er et Omsætningspapir, hvis den lyder paa Navn uden Ordreklausul.

En Anvisning, der er et Omsætningsgælds brev, er Skyldneren *kun forpligtet til at betale mod Udlevering* af Anvisningen, jfr. Gbl § 21.1°, Vxl § 39 og Chl § 34. Men samme Regel maa vistnok gælde om andre almindelige Pengeanvisninger. De maa antages at være »Indløsningspapirer« i denne Forstand, jfr. Alm.Del § 31.II.

Om *Legitimationen* ved Veksler og Checks er der givet særlige Regler i Vxl § 16.1°, jfr. § 40.3°, og Chl § 19, jfr. § 35, se herom ovfr § 15.II, § 22.II. Paa almindelige Pengeanvisninger med Ordreklausul maa Gbl § 13 anvendes direkte, hvis de er akcepteret, og ellers analogt. Dette giver i alt væsentligt samme Resultat som en Analogi fra Vxl. Men Bestemmelsen om, at udstrøgne Endossementer betragtes som uskrevne, kan formentlig ikke overføres paa Pengeanvisninger i Almindelighed. Almindelige Pengeanvisninger uden Ordreklausul skaber Legitimation for Remittenten, naar han har

Anvisningen i Hænde, men paa senere Erhververe kan man næppe overføre de særlige Legitimationsregler for Omsætningspapirer.

Fra ældre Praksis kan nævnes U 1868.446 om falsk Kvittering paa en Pengeanvisning med Ordreklausul. Se fremdeles om falsk Transport norsk Dom i TfR 1928.160 (NRt 1923.II.251).

Om *Tab af Rettigheder over og Indsigelser* mod almindelige Pengeanvisninger gælder Reglerne i Gbl Kap. 2 og 3, ikke de særlige Regler i Vxl og Chl.

Ved Veksler og Checks maa *Assignataren* (Remittenten) kunne paa-beraabe sig Vxl § 17 og Chl § 22, jfr. foran S. 113. Og ved andre Anvisninger, der er Omsætningspapirer, maa han vistnok paa tilsvarende Maade sidestilles med en Omsætningserhverver, saaledes at han kan paaberaabe sig Gbl § 15.

III. Regres mod Anviseren?

Ved Veksler og Checks kan Fordringshaveren, naar Dishonorerer er godtgjort paa bestemte Maader, kræve Betaling af Trassenten i Kraft af selve Dokumentet, se Vxl §§ 43 ff, Chl §§ 40 ff. Derimod er det *ikke helt klart, om Udgivelse af en almindelig Pengeanvisning gør Anviseren ansvarlig for Honoreringen.*

Saalænge Anvisningen er paa Assignatarens Haand, har det ikke stor praktisk Betydning, om han kan gennemføre Regres blot ved at paaberaabe sig Anvisningen og Dishonoreringen. I mange Tilfælde vil Assignataren nemlig kunne afkræve Anviseren Beløbet i Kraft af den Aftale, han har indgaaet med ham, da han fik Anvisningen overleveret. Som det nærmere udvikles ndfr i § 24, kan denne Aftale gaa ud paa, at Assignataren skal hæve den anviste Ydelse for Anviseren og afregne den med ham (*Inkassoanvisning*). Men Aftalen kan ogsaa gaa ud paa, at Assignataren selv skal beholde den anviste Ydelse, f. Eks. til Dækning af en Fordring paa Anviseren eller som Laan fra Anviseren. I denne sidste Gruppe Tilfælde vil Assignataren, naar han ikke faar Anvisningen honoreret, i Kraft af sin Aftale med eller sit tidligere Retsforhold til Anviseren som Regel kunne kræve Anvisningens Beløb af Anviseren. Det kan derfor siges at være Reglen, at han kan kræve Beløbet af Anviseren, undtagen hvor Anvisningen var overgivet ham i Inkassøjemed. En Regel om, at Regres kan støttes paa selve Anvisningen, betyder derfor i Hovedsagen blot, at Assignataren fritages for at oplyse Mellemværendets Karakter, og at Anviseren faar Bevisbyrden for, at Anvisningen kun skulde tjene til Inkasso.

I Betragtning heraf antog *Jul. Lassen*, at man maatte anerkende Regresretten, idet det efter hans Mening var det normale, at den almindelige Pengeanvisning blev brugt som Vekselsurrogat og ikke blot til Inkasso. Og enkelte ældre Domme er gaaet i samme Retning.

Se U 1887.47 (63), 1868.446. — U 1879.1200 synes dog at nægte Regres mod en Anviser, der havde tilbagekaldt Anvisningen, jfr. ogsaa U 1898.146.

Hvis dette var rigtigt paa Lassens Tid, synes det ialfald nu at være det almindelige, at Anvisninger kun benyttes som Middel til Inkasso. Derfor bør man *formentlig ikke anerkende en egentlig Regresret* udelukkende støttet paa Anvisningen i Forbindelse med Bevis for, at den ikke er indfriet rettidig, men Assignataren maa støtte sit eventuelle Krav paa det Retsforhold, der medfører Overgivelse af Anvisningen.

Selv om man med Lassen vilde antage, at Assignataren har Regresret, har han næppe — som en Vekselejer — Ret til *Regres, blot fordi Assignatus nægter Akcept*. Ved Sigtanvisninger er der ingen Trang til Regres for manglende Akcept. Hermed stemmer det, at Chl ikke hjemler Regres paa Grund af manglende Bekræftelse. Og ved andre almindelige Pengeanvisninger er der næppe dannet nogen Sædvane om Regres for manglende Akcept.

Ud fra sin Opfattelse, at Anviseren var regrespligtig, antog *Jul. Lassen*, at ogsaa den uakcepterede Pengeanvisning var et negotiabelt Gældsbev. Denne Lære har jeg allerede tidligere taget Afstand fra. Naar man antager, at Anviseren ikke er regrespligtig, bliver det *umuligt at betragte den uakcepterede Anvisning som et Omsætningspapir*, og det kan ikke gøre nogen Forskel, at den er forsynet med Ordreklausul.

Lassens Opfattelse fulgte *Vinding Kruse* Ejendomsretten 1. Udg. 1324. Se derimod *Evaldsen* Sp.D. 252 ff og mine Udviklinger i Sp.D. 1931.137. Der var paa Lassens Tid næppe dannet nogen bindende Sædvane for Negotiabilitet. Med Lassens Lære stemmer vel U 1868.446 (450), men de faa Domme fra senere Tid gaar imod den, se U 1883.1142, 1898.146, jfr. ogsaa 1879.1200. Praxis kan derfor ikke betragtes som fæstnet. Afgørende er imidlertid, jfr. Alm.Del 329, at den almindelige Opfattelse i Forretningsverdenen nutildags formentlig ikke regner uakcepterede Anvisninger for Omsætningspapirer. Gbl giver ingen Grund til at indtage et andet Standpunkt.

IV. Endossenternes Stilling.

Naar almindelige Pengeanvisninger overdrages ved Endossement, opstaar det *Spørgsmaal, om Endossenten bliver regrespligtig*. Lassen antog det for hjemlet ved Retssædvane, at alle Endossenter var regrespligtige, at deres Forpligtelser var negotiable, og at Anvisnings-

ejeren vistnok endogsaa havde »springende Regres« som ved Veksler. Disse Sætninger der dog ikke almindelig anerkendt, og i Praxis er Spørgsmaalet om Endossenternes Ansvar vistnok overhovedet ikke afgjort.

Selv om man med Lassen giver Anvisningsejeren Regres mod Anviseren, er det meget tvivlsomt, om der overhovedet er tilstrækkelig Grund til i al Almindelighed at paalægge Endossenter Regrespligt. Omsætningshensynet er noget svagere end ved Veksler. Og det er ret betænkeligt at gennemføre Regrespligten, fordi Pligten ved almindelige Pengeanvisninger endogsaa vilde blive tungere end ved Veksler. Der er nemlig ikke Hjemmel til at anvende de særlige Regler i Vxl og Chl om Regresrettens Bortfald ved Præjudicering og Præskription.

Chl 1897 § 16 overførte visse Checkregler paa andre Sigtanvisninger, hvor Regres »maatte være hjemlet«. Men denne Bestemmelse er ophævet ved Chl § 68 som formentlig upaakrævet.

Efter *Gbl*, hvis § 10 ikke kan antages at udelukke en mulig afvigende Sædvane om Anvisninger, kan der under alle Omstændigheder kun være Tale om at gennemføre et veksellignende Regresansvar for enhver Endossent ved de Anvisninger, der har Ordreklausul (eller er udstedt til Ihænderhaveren). Men da almindelige Anvisninger kun omsættes lidt, er der sikkert ingen Grund til at anerkende et veksellignende Regresansvar selv i disse Tilfælde. Den, der overdrager en uakcepteret Anvisning — og ikke gør det blot for at skabe Legitimation til at inkassere en Fordring — maa imidlertid blive ansvarlig for Beløbet overfor sin Medkontrahent, naar Anvisningen ikke indfries. Men dette Krav kan ikke opfattes som et Gælds-brevskrav og er navnlig ikke negotiabelt.

Ved Overdragelse af en akcepteret Anvisning bliver Overdrageren ialfald ansvarlig, hvis Akceptpaategningen er falsk. Dette følger af almindelige Regler om Fordringers Overdragelse, se Alm.Del 150 og 254 f. En uakcepteret falsk Veksler eller Check bliver Overdrageren paa tilsvarende Maade ansvarlig for, jfr. U 1923.35 H (TfR 1924.62) om en Check, der var endosseret in blanco. Dommens særlige Anvendelse af Grundsætningen kritiseres ndfr i § 24.V.

V. Stempling.

Akcepterede Pengeanvisninger stemples som Gældsbreve, jfr. Stpl § 90, men uakcepterede Anvisninger er stempelfri. Om Endossement paa dem skal stemples, er tvivlsomt, jfr. derfor *E. Mangor* Lov om Stempelafgift 243, men paa den anden Side Sp.D. 1931.128. De dør omtalte Bestemmelser i Chl 1897 § 17 er nu ophævet ved Chl § 68. Hvis Trassent og Endossenter ikke anses for regresansvarlige, maa Overdragelsespaategninger vistnok være stempelfri.

Ifølge Chl § 67 er Checks stempelfri, selv om de »bekræftes«.

Stpl § 90 smh. m. § 32 medfører, at Akcept ikke maa tegnes paa en almindelig Pengeanvisning, der er betalbar til Ihænderhaveren — enten ifølge sit oprindelige Indhold, eller fordi den er endosseret til Ihænderhaveren eller in blanco.

VI. Særlige Arter af Pengeanvisninger.

Kreditbrevet (Kreditivet eller Akkreditivet) er en Anvisning, hvori en eller flere Assignater anmodes om — i Reglen indtil et vist højeste Beløb — at udbetale Assignataren de Beløb, han maatte begære. Det er overladt til Assignatarens Forgodtbefindende, om han vil hæve Beløbet i en eller flere Gange eller helt undlade at benytte Anvisningen.

Jfr. herved U 1932.989.

De saakaldte *Rejsechecks*, som lyder paa bestemte, runde Beløb, der er paatrykt Blanketterne, er ikke Checks i teknisk Forstand. De nordiske Rejsechecks, der lige var indført før Krigen, indeholdt ikke engang Ordet Check i selve Teksten, og Betalingsanmodningen var rettet ikke til en bestemt Bank, men til »Bankerne i« det paagældende nordiske Land. Udenlandske Bankers Rejsechecks retter sig i Almindelighed til alle den udstedende Banks Korrespondenter. Nogle af dem lyder som Løfter fra Udstederen om at betale Beløbet ved Korrespondenterne.

Om skandinaviske *Postrejseakkreditiver* se Bek 351 25 Novbr. 1938.

Et *Postgiro-Kasseudbetalingskort*, der afgives til Trediemand, kan betragtes som en Ihænderhaveranvisning — det lyder ikke paa Navn — men afviger fra andre Anvisninger ved, at det ikke kan kontramanderes, se Punkt 62 i Postgirokontorets Vejledning (1946). Hvis en Betalingsmodtagers Navn tilføjes paa Kortet, bliver det til et Navneudbetalingskort.

De ved Postgirovæset benyttede Udbetalings- og Girokort, der lyder paa Navn, er ikke Anvisninger i almindelig Forstand, da Udstederen selv afgiver dem til den, der anmodes om at udbetale eller overføre Beløbet. Men de er i vigtige Retninger undergivet almindelige Anvisningsregler.

Noget lignende gælder om de saakaldte *Postanvisninger*, som dog af Postvæset efter Forsendelsen udleveres til Betalingsmodtageren for at tjene som Legitimation for ham, naar Beløbet hæves.

§ 24.

Almindelige Regler om Anvisninger.

I. I det foregaaende er de praktisk vigtigste Anvisninger omtalt, men en Række Spørgsmaal om dem er endnu ikke blevet berørt,

bl.a. fordi de ikke er afgjort ved Veksler- og Checklovgivningen. Disse Spørgsmaal behandles her i Forbindelse med en Undersøgelse af de almindelige Retsgrundsætninger om Anvisninger. Der tænkes kun paa Anvisninger i den Forstand, der er nævnt foran i § 10.I, og fortrinsvis paa Pengeanvisninger.

De Regler, der fremstilles i det følgende, *gælder i det store og hele ogsaa om Veksler og Checks*, naar andet ikke siges.

Jul. Lassen II § 112 udtalte sig imod at opstille en almindelig Lære om Anvisninger, og de Spørgsmaal, der omtales i det følgende, behandlede han kun for almindelige Pengeanvisninger. Dette Standpunkt forlod jeg i Sp.D. 1931 § 112.I. Hvad der udvikles ndfr, maa formentlig gælde ogsaa andre Anvisninger f. Eks. om de saakaldte *Udleveringssedler*, der er Anvisninger paa Varer, jfr. derom Alm.Del 332.

Reglerne om Anvisninger i BGB §§ 783 ff, OR §§ 466 ff omfatter Anvisninger paa Penge, Værdipapirer eller andre fungible (»vertretbare«) Ting, men det antages, at Lovreglerne ialfald i vidt Omfang kan anvendes analogt paa andre Anvisninger. OR § 466 forlanger ikke engang, at Anvisningen skal være skriftlig.

Om alle Anvisninger gælder det, at *deres Formaal og Virkning er mere sammensat* end de fleste andre Retshandlers. Anvisningen har et dobbelt Formaal, og Erlæggelse i Overensstemmelse med Anvisningen medfører en dobbelt Virkning.

A. Anviserens dobbelte Formaal.

Anviseren, der udgiver en Anvisning, forfølger dermed altid *et dobbelt Formaal*, nemlig dels et Formaal i Forhold til Assignataren, dels et i Forhold til Assignatus.

(1) *I Forhold til Assignataren* kan Anvisningen bruges til at forfølge de forskelligste Formaal. De kan dog inddeles i to Hovedgrupper.

Anviseren kan udgive Anvisningen *for at skaffe Assignataren den anviste Ydelse*, og dette er det almindeligste ved Checks. Indenfor denne fælles Ramme kan der atter tænkes mange Muligheder. Formaalet kan f. Eks. være, at Ydelsen skal tjene til Indfrielse af en Forpligtelse, som allerede paahviler Anviseren overfor Assignataren, eller som nu stiftes, f. Eks. hvor Anviseren laaner Penge i en Bank mod at give Banken Veksler paa sine Skyldnere. Men det kan ogsaa være Meningen, at Assignataren skal modtage Ydelsen (fra Assignatus) som Laan eller Gave fra Anviseren. Eller Anviseren

sælger Anvisningen til Assignataren, fordi denne ønsker at faa Penge til Raadighed paa et fremmed Sted hos Assignatus, eller for selv at faa Pengene hurtigere ind ved at diskontere Anvisningen.

Dernæst kan Anviserens Formaal være *at skaffe sig selv den anviste Ydelse* ved Assignatarens Mellemkomst. Saaledes er Forholdet navnlig ved Inkassoanvisningen, der udgives, for at Assignataren skal hæve en Ydelse, som tilkommer Anviseren hos Assignatus, og afgive Ydelsen til Anviseren.

(2) *I Forhold til Assignatus* kan Anviserens Formaal være enten at inddrage en Fordring, han har paa Assignatus, eller at opnaa en Ydelse, der indgaar i et nyt Mellemværende med Assignatus — som oftest en Ydelse paa Kredit —. Det følger heraf, at Anviseren ikke behøver at have den anviste Ydelse til Gode hos Assignatus. Men Udgivelsen af en Anvisning har kun fornuftig Mening, naar Anviseren kan vente Anvisningen indfriet af Assignatus, enten fordi denne skylder ham Ydelsen, eller fordi han kan vente Kredit hos Assignatus.

B. Anvisningens dobbelte Virkning.

Paa tilsvarende Maade vil Erlæggelsen fra Assignatus af den anviste Ydelse have *en dobbelt Virkning*.

(1) *For Assignataren*, der modtager Ydelsen fra Assignatus, *virker den som en Ydelse fra Anviseren*. Den har samme Virkning paa Mellemværendet mellem Anviser og Assignatar («Valutaforholdet») som en Ydelse fra Anviseren.

(2) *For Assignatus virker Ydelsen som en indirekte Ydelse til Anviseren*. Skønt den erlægges til Assignataren, indvirker den paa Mellemværendet mellem Assignatus og Anviser («Dækningsforholdet») som en Ydelse fra Assignatus til Anviseren.

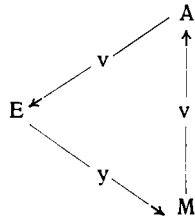
Hvilke nærmere Virkninger Erlæggelsen har paa de to Mellemværender, kan der ikke siges noget almindeligt om.

C. *Causaforholdet*. I det anførte ligger omvendt, at Ydelsen fra Assignatus ikke har sit Formaal (eller sin *Causa*) i hans Forhold til Assignataren. Assignatus erlægger Ydelsen paa Grund af sit Forhold til Anviseren, og Assignataren modtager den paa Grund af sit Retsforhold til Anviseren. Naar man tænker paa de sædvanlige Tilfælde, hvor en Ydelses Causa er en Vederlagsydelse, kan Forholdet illustreres ved nedenstaaende skematiske Fremstilling, hvori E betegner den, som erlægger Ydelsen (y), M er den, der modtager Ydelsen, A (Anviseren) er den, der giver E Vederlag for at erlægge en Ydelse til M, v er det Vederlag, der erlægges for Ydelsen.

Et almindeligt gensidig bebyrdende Forhold kan betegnes saaledes:

$$\begin{array}{ccc} E & \xrightarrow{y} & M \\ & \xleftarrow{v} & \end{array}$$

De tilsvarende Forhold ved en Anvisning maa betegnes saaledes:

Hvad der ovenfor er fremhævet, er dog ikke særegent for Anvisninger i traditionel Betydning. Lignende Forhold fremkommer bl. a., hvor en Person A ved Salget af sin Ejendom betinger sig, at Køberen E skal overtage eller indfri M's Fordring, der er sikret ved Pant i Ejendommen, eller hvor en udenlandsk Sælger af Varer faar Betaling igennem Bankrembours, jfr. »Køb« 29. Reglerne om saadanne Forhold svarer dog ikke helt til Anvisningsreglerne, jfr. ndfr under IV.C.

I det følgende skal nu fremstilles *Reglerne om de Retsforhold, der opstaar ved Brugen af Anvisninger*. Foreløbig ses der bort fra Overdragelse af Anvisningen — se derom ndfr under V. — Da der er tre Personer i Anvisningsforholdet, bliver der tre forskellige Retsforhold at undersøge (II—IV).

Hvis en Person trækker en »Anvisning« til *egen Ordre*, foreligger det for Anvisninger ejendommelige Forhold ikke, saalænge Anvisningen er paa Anviserens Haand. Naar Anviseren selv indhenter Akcept paa Anvisningen, er Akceptantens Stilling foreløbig den samme som en anden Gældsbrevs-skyldners. Men naar Anviseren har overdraget Anvisningen til Trediemand, bliver Retsforholdet vistnok i alt væsentligt det samme som ved andre Anvisninger. Det gælder ialfald med Hensyn til traserede Veksler og Checks, jfr. Vxl § 3 og Chl § 6, samt om andre Anvisninger, der er Omsætningspapirer.

II. Retsforholdet mellem Anviser og Assignatus.

A. Honoreringspligt?

Det har stor praktisk Betydning at fastslaa, hvorvidt Assignatus er forpligtet overfor Anviseren til at indfri Anvisningen og til i Forvejen paa Begæring at akceptere den. En saadan Forpligtelse *kan ikke udledes af Anvisningen*, saalænge Assignatus ikke

har akcepteret den, men den kan følge af hans Retsforhold til Anviseren.

Assignatus er uden Tvivl forpligtet til at erlægge den anviste Ydelse, naar han har lovet Anviseren at honorere hans Anvisning. Et Hovedeksempel herpaa er Checkkontrakten. Naar en Bank opretter en Konto for en Kunde og udleverer Checkblanketter til ham, maa Banken antages at have forpligtet sig til at honorere Checks, trukket paa Kontoen, forudsat at der paa Kontoen er Dækning for Checkens Beløb.

Efter Omstændighederne kan Assignatus ogsaa blive forpligtet til at honorere en Anvisning ved ikke at reklamere, naar Anviseren meddeler ham, at han trækker Veksel eller anden Anvisning for Beløbet, eller ved at tilegne sig en Ydelse fra Anviseren efter en saadan Tilkendegivelse. Jfr. som Eksempel U 1891.662 H (1890.818). Om Bankers Forpligtelse til at honorere Checks se U 1919.710.

Løftet om at honorere en Anvisning kan dog ikke være bindende for Assignatus, naar Anviseren senere gaar fallit, og hans Bundethed maa i det hele undergives lignende Begrænsninger som Løfter om Laan til Eje, jfr. foran § 7.IV. Hvis en Køber har lovet at acceptere Veksel for Købesummen, kan han træde tilbage fra Løftet, naar Misligholdelse fra Sælgerens Side giver ham Ret til at hæve Købet, jfr. om Mangler ved det solgte »Køb« 42 f.

Den blotte Omstændighed, at Assignatus skylder Anviseren et forfaldent Beløb, svarende til Anvisningens Paalydende, afføder derimod ingen Forpligtelse til at honorere Anvisningen. Ikke engang mellem Handlende kan det antages at være Reglen, at den, der skylder Penge til en anden, er pligtig at honorere dennes Anvisninger, fordi og forsaavidt som det anviste Beløb er forfaldent til Betaling. Men i Handelskøb har Sælgeren ofte ifølge Sædvane Ret til at trække Veksel paa Køberen for Købesummen.

Denne Ret har han jævnlig, hvor Køberen har Ret til en vis Tids Kredit. Og hvis Køberen i et oversøisk Køb skal stille Rembours, har Sælgeren vistnok altid Ret til at trække Veksel paa Rembourshuset. Se hertil »Køb« 29.

Se om andre Tilfælde af Honoreringspligt U 1901.66 samt VxI § 52 om Modveksel. Angaaende Spørgsmaalet om Honoreringspligt kan iøvrigt henvises til BGB § 787.2°, OR § 468.2° og 3°.

Dersom Anvisningen er en Anmodning om at indfri en bestemt forfalden Skyld, er Assignatus forpligtet til at indfri Anvisningen — ikke til at akceptere den —. Men en Forsinkelse med Indfrielsen har ikke samme Virkning som Brud paa en Honoreringspligt, der er paataget ved Aftale. Den kan ikke

have videregaaende Virkninger, end Forsinkelsen vilde have, hvis der ingen Anvisning var udstedt. Ved Pengeskyld vil Virkningen derfor normalt kun være, at Skyldneren maa betale Forhalingsrente efter Gbl § 62.

B. Retsforholdet iøvrigt. Anvisningens Virkning.

Hvis der er truffet Aftale mellem Anviser og Assignatus, maa ogsaa de øvrige Sider af Retsforholdet mellem dem i første Række bero paa Aftalens Indhold. Men naar der ikke er truffet særlig Aftale, maa *Retsforholdet udledes af selve Anvisningen*.

En Anvisning lyder som *en Anmodning eller Ordre* om at betale, og det er ganske naturligt, da Anvisninger som Regel udstedes i Tilfælde, hvor Assignatus forud er forpligtet til at honorere Anvisningen. Men en Anvisning kan jo blive udstedt, skønt Assignatus ikke har Honoreringspligt, og det kan ikke ses af Anvisningen, om han har Pligten. Hvor han ikke har Honoreringspligt, er Anmodningen juridisk ikke mere værd end *en Tilladelse*, og en saadan Tilladelse indeholder enhver Anvisning. Anmodningen (Tilladelsen) gaar ud paa at erlægge en Ydelse til Assignataren. Normalt ligger heri ikke, at Assignatus ved Erlæggelsen skal handle som Fuldmægtig eller Bud for Anviseren. Naar Assignatus indfrier Anvisningen, gør han det *i eget Navn*, ligesom han, hvis der bliver Tale om at acceptere Anvisningen, tegner Akcept i eget Navn.

Dette gælder ogsaa om Checks, hvilket er almindelig antaget i nordisk Litteratur. En modsat Opfattelse er dog fremsat af *Bent Jacobsen* i Diskussion med mig i U 1938 B.300 ff.

Anvisningen indeholder derimod en *Tilladelse til at erlægge Ydelsen for Anviserens Regning*. Deri ligger, at Assignatus ved at betale til Assignataren *bliver stillet overfor Anviseren, som om Ydelsen var kommet Anviseren til Gode*.

Hvilken nærmere Retsvirkning der indtræder, beror paa Retsforholdet mellem Anviser og Assignatus.

Naar der ikke foreligger særlige Omstændigheder, der fører til et andet Resultat, erhverver Assignatus et *Dækningskrav* mod Anviseren, d. v. s. han faar Krav paa Godtgørelse for den Ydelse, han har erlagt i Overensstemmelse med Anvisningen. Dette Krav betragtes ikke som et Gældsbrevskrav, men kun som *en almindelig Fordring*. Saaledes opfattes Forholdet endogsaa ved Veksler, hvorfor Vxl slet ikke giver Regler om dette Krav.

I særlige Tilfælde kan Erlæggelsen imidlertid have den Virkning, at Assignatus frigøres for en Forpligtelse, der paahvilede ham overfor Anviseren. Frigørelse indtræder ikke, blot fordi Assignatus skylder Anviseren en tilsvarende Ydelse, men kun, naar det særlig er aftalt eller Anvisningen indeholder en Anmodning om at betale en bestemt Skyld.

Ofte, men langt fra altid maa Anvisningen tillige antages at indeholde en *Tilladelse* for Assignatus til at *akceptere Anvisningen*.

Veksler har Trassaten i Almindelighed Ret til at *akceptere indtil Forfaldsdagen*, jfr. Vxl § 21, men Retten falder bort, naar Trassenten i Vekslen har forbudt, at den forevises til Akcept — medmindre Vekslen er betalbar hos en Trediemand eller paa et andet Sted end det, hvor Trassaten bor, eller den er betalbar en vis Tid efter Sigt, se Vxl § 22.2°.

Checks har Trassatbanken Ret til at »bekræfte« indenfor Forevisningsfristen, se Chl § 25. Jfr. herved *Helper* 376 f, *Holmboe* Chekkloven S. 13 g, *Per Rygh* Sperring av bankkonti 68 f, 97 ff.

Ved *almindelige Pengeanvisninger* er det tvivlsomt, hvorvidt Assignatus har Ret til at give Akcept. Han maa vistnok være berettiget til at acceptere Sigtanvisninger, der præsenteres ham af den legitimerede Indehaver, da han jo har Ret til at betale dem straks. Andre Anvisninger maatte han vel kunne acceptere efter Forfaldsdagen — hvilket dog ikke er praktisk. — Før Forfaldsdagen har han næppe Ret til at acceptere dem. Det kan formentlig ikke siges at være sædvanligt, at almindelige Pengeanvisninger accepteres, og Akcept før Forfaldstiden kan komme i Strid med Anviserens Interesser, f. Eks. naar han maatte ønske at tilbagekalde Anvisningen.

Afvigende *Lassen* II 379.

Det kan forekomme, at en Anvisning siger, at den er *trukket for Trediemands Regning*. — Dette gælder saaledes om Veksler, jfr. Vxl § 3.3°, saakaldte Kommissionstratter, og om Checks, Chl § 6.2°. — I saa Fald er det Meningen, at Assignatus (Trassaten) skal have Dækningskrav ikke mod Anviseren (Trassenten), men mod dennes Kommittent. Men Dækningskrav mod ham faar Assignatus kun, naar Anviseren var bemyndiget til at trække for Kommittentens Regning.

C. Betingelser for Dækningskravet.

1. Den første *Betingelse* for, at *Anvisningen kan have de heromhandlede Virkninger*, er, at Assignatus har *indfriet* Anvisningen.

Indfrielse sker ved, at Assignatus udreder den anviste Ydelse. Men samme Virkning maa det have, at Anvisningens Indehaver faar rigtig Fyldestgørelse paa anden Maade. Ved Checks maa det saaledes ligestilles med Indfrielse, at Trassatbanken har modtaget Checken og debiteret Trassentens Konto for dens Beløb. Dette faar navnlig Betydning, naar Checkindehaveren

indsætter Checken paa sin Konto i Trassatbanken — eller i en anden Bank, der faar den afregnet af Trassatbanken enten særskilt eller igennem den almindelige Checkclearing. —

Indfrielsen skal dernæst være sket i Overensstemmelse med Anvisningens Indhold.

Hvis Anvisningen kun anmoder Assignatus om at betale *»after Advise«*, maa han kun honorere Anvisningen efter nærmere Meddelelse.

Har Assignatus indfriet en Anvisning før Forfaldsdagen, kan han ialfald ikke gøre Dækningskravet gældende, før Forfaldsdagen er kommet. Men en almindelig Pengeanvisning, som Assignatus ikke er berettiget til at akceptere, jfr. foran under B, har han næppe Ret til at indfri før Forfaldsdagen.

En Check kan Trassatbanken ifølge Chl § 32.2° indløse, selv efter at Forevisningsfristen er udløbet. Dette er særlig naturligt, fordi Forevisningsfristen er saa kort. Man kan derfor ikke drage den Slutning, at Trassaten er berettiget til at honorere en Veksler for Trassentens Regning, efter at Trassentens Vekselplicht er faldet bort. Spørgsmaalet er tvivlsomt, jfr. *Holmboe* S. 12.

Den anviste Ydelse maa være erlagt til Assignataren eller til en anden Person, der er *legitimeret* som Indehaver af Anvisningen, jfr. herom ovfr § 23.II. Har Assignatus i god Tro betalt til en legitimeret Ihænde-haver af Anvisningen, faar han Dækningskrav overfor Anviseren, selv om Ihænde-haveren ikke havde Ret til at benytte Anvisningen.

Mange Anvisninger maa fremdeles — ligesom den almindelige Pengeanvisning — antages at være Præsentationspapirer i den Forstand, at Assignatus *kun* har Ret til at *honorere Anvisningen mod, at den udleveres til ham*.

2. Dernæst maa Dækningskravet være betinget af, at *Tilladelsen ikke er ugyldig*. At Assignataren har skaffet sig Anvisningen ved Svig, faar ingen Betydning overfor en Assignatus i god Tro. Derimod kan selve Anvisningen ikke begrunde Dækningskrav for Assignatus, hvis den er falsk eller udstedt af en Umyndig eller Udstedelsen er fremkaldt ved voldelig Tvang. Dersom der forud for Indfrielsen bestod en Aftale mellem Anviseren og Assignatus om Honorering af Anvisningen, kan det imidlertid følge af denne Aftale, at ogsaa Honorering af saadanne Anvisninger sker for Anviserens Regning.

Aftaler i denne Retning træffes ikke sjældent om *Checks*.

Det kan imidlertid ikke opstilles som den almindelige Regel, at Trassat-

banken, naar den med lagttagelse af forretningsmæssige Forsigtighedsregler har indfriet Checken overfor en Person med behørig Legitimation, har Regres mod den, hvis Navn findes paa Checken som Udsteder, selv om Navnetegningen er falsk eller Checkens Indhold er forfalsket. Men Trassatbanken kan kræve Erstatning af Kontohaveren, hvis Tabet er paaført den ved hans Skødesløshed, f. Eks. hvis han har opbevaret det af Banken udleverede Checkhæfte paa uforsvarlig Maade eller har udfyldt en Check skødesløst, saa at den let kan forfalskes. Jfr. U 1929.1149, 1905.129, 1944,767 H, der efter Omstændighederne ikke fandt det uagtsomt at sende en ukrydset Check i almindeligt Brev.

Ogsaa i andre Tilfælde kan Anviserens Forsømmelighed medføre, at han maa bære Tabet. Der har været megen Tvist om Behandlingen af følgende Tilfælde. En Person køber af en Bank en Bankcheck paa Udlandet, trukket af Sælgeren, og Banken adviserer Trassatbanken. Nogle Dage senere leverer Køberen Checken tilbage til Sælgeren med Oplysning om, at han ikke faar Brug for den, og faar Købesummen tilbagebetalt, men samtidig eller kort efter præsenterer hans Hjælper en eftergjort Check i den udenlandske Bank og opnaar Betaling dér. Ialfald hvis Trassenten ikke har forsømt at give Underretning om, at den har taget Checken tilbage, ses der ikke at være Grundlag for at lægge Tabet paa den. Spørgsmaalet behandles af *Gadolin* i TJFF 1929.388 ff.

3. Adgangen til ved Honorering at erhverve Dækningskrav falder bort, naar Anviseren *tilbagekalder Betalingsordren* og denne »Kontramandering« er meddelt Assignatus. Dette er udtrykkelig fastslaaet for Checks ved ChI § 32, men Reglen var længe før ChI anerkendt som gældende for Anvisninger i Almindelighed.

Der er ingen Grund til at gøre Betalingstilladelsen uigenkaldelig. Anviseren udsteder Anvisningen for at varetage sine egne og Assignatarens Interesser, men ikke Assignatens. Derfor maa Anmodningen kunne tilbagekaldes, saalænge Assignatus ikke har efterkommet den enten ved at erlægge Ydelsen eller ved at akceptere Anvisningen.

Tilbagekaldelsen antages at have Virkning, selv om Anviseren overfor Assignataren er uberettiget til at tilbagekalde Anvisningen og Assignatus maa indse dette. Dette er udtrykkelig fastslaaet ved de almindelige Anvisningsregler i BGB § 790, jfr. ogsaa OR § 470.2^o. Hvis det ikke blev fastholdt, kunde der let opstaa en Uklarhed, som gjorde Assignatens Stilling vanskelig. Det er dog omtvistet, om det er hensigtsmæssigt at gennemføre Reglen ved alle Anvisninger.

Postgiro-Kasseudbetalingskort kan ikke tilbagekaldes, se ovfr § 23.VI.

Ved *Checks* begrænses Tilbagekaldelsesretten ofte i Udlandet. Int.ChI art. 32 bestemmer, at Trassentens *Tilbagekaldelse af en Check* ingen Virkning har, førend Forevisningsfristen er udløbet. De nordiske Checklove har ikke optaget denne Regel, men giver i Overensstemmelse med ældre Ret

Trassenten *Adgang til at tilbagekalde Checken ogsaa under Forevisningsfristen.*

I de andre nordiske Lande er der nærmest efter engelsk Forbillede indført Straf for uden skellig Grund at tilbagekalde en Check, se f. Eks. norsk Chl § 66. Dansk Ret giver paa dette Punkt Modtageren af en Check en svagere Stilling end de fleste andre Landes Ret. Om disse Problemer henvises til *Helper* 401 ff jfr. 338 f, *Dahlberg* i Festskrift till Erik Marks von Würtemberg (1931) S. 119 ff.

Om Veksler antager *Staub-Stranz* § 9 Anm. 5, at Trassenten ikke har Tilbagekaldelsesret, fordi han ifølge Vekslen er ansvarlig for dens Betaling, og paaberaaber sig en Analogi fra tysk (og international) Chl § 32. Analogiens Berettigelse er tvivlsom, da der er færrest Betænkkeligheder ved at gennemføre Uigenkaldelighed ved Checks i den korte Forevisningsfrist. Men naar dansk Chl § 32 selv ved Checks fastslaar den fri Tilbagekaldelsesret, maa man kunne drage den Slutning, at Anviseren ogsaa kan tilbagekalde Betalingsordren ved Veksler og andre Anvisninger.

Hvis man, som det sker i fransk Ret, se ndfr IV.B, giver Assignataren Ret mod Assignatus, selv om Anvisningen ikke er akcepteret, maa Adgangen til at tilbagekalde Anvisningen selvfølgelig begrænses.

Dersom Assignatus overfor Anviseren havde Ret til at akceptere Anvisningen, kan Tilbagekaldelsen kun afskære Dækningskravet, dersom den er meddelt ham *inden Akcepten*. Ved at akceptere bliver Assignatus nemlig forpligtet til at indfri Anvisningen uafhængigt af hans Mellemværende med Anviseren, jfr. ndfr IV.C.

Ifølge Chl § 32, jfr. § 25 gælder samme Regel om bekræftede Checks, dog genopvaagner Tilbagekaldelsesretten, hvis Checken ikke er forevist inden Forevisningsfristens Udløb.

Tilbagekaldelsen maa i Almindelighed faa Virkning i det Øjeblik, da den *kommer frem* til Assignatus, jfr. Aftl §§ 13 og 18, der maa anvendes analogt. Men der maa efter Omstændighederne efter selve Ankomsten af Tilbagekaldelsen beregnes saa lang Tid, som faktisk eller dog normalt udkræves til at standse Indløsningen af Anvisningen, jfr. *Holmboe* 11 f.

Hvis en Check indløses gennem *Checkclearing*, maa Tilbagekaldelsen efter dansk Ret vistnok have Virkning, saafremt den indløber til Trassatbanken, inden Checken er bogført paa Trassentens Konto i Banken. Besvarelsen afhænger af det vanskelige Spørgsmaal, hvornaar Trassatbanken bliver saaledes bundet overfor Checkejeren, at den ikke kan tilbagelevere Checken og nægte at honorere den. Om dette Spørgsmaal henvises til mine Bemærkninger i U 1938 B.239 ff og 311 samt der nævnte Domme, navnlig U 1938.866, hvorom ogsaa *Bent Jacobsen* i U 1938 B.300.

4. Hvis Anviseren er Handlende og *standser sine Betalinger*, maa dette formentlig ligestilles med en Tilbagekaldelse og derfor udelukke Honorering, naar Assignatus har erfaret Standsningen, inden han bandt sig. Men ogsaa

af Hensyn til den ligelige Fyldestgørelse af Kreditorerne er det naturligt, at Assignatus, som det sædvanlig sker, nægter at honorere Anvisningen.

5. Da den i Anvisningen liggende Tilladelse er beslægtet med en Bemyndigelse, er det nærliggende at undersøge, om Retten til at erhverve Dækningskrav ikke ogsaa maa falde bort, naar der inden Akcepten indtræder andre *Kendsgerninger, der vilde bringe en Bemyndigelse til Ophør*. Dette kan dog ikke gælde som undtagelsesfri Regel.

Ved Checks er Spørgsmaalet for en Del løst ved Chl § 33. Efter denne Bestemmelse berører det ikke Checkens Gyldighed, at Trassenten *dør eller mister Evnen til at forpligte sig*, efter at Checken er udstedt. Om Bemyndigelser i Almindelighed gælder den modsatte Regel ved Umyndiggørelse, og ved Bemyndigerens Død falder Bemyndigelsen bort, forsaavidt det følger af særlige Omstændigheder, at den skal bortfalde, jfr. Aftl § 21.1°.

Naar Trassenten gaar fallit, kan Trassatbanken paa den anden Side ikke faa Ret til Dækning af Boet, hvis den indfrier Checken, efter at Konkursen er bekendtgjort eller kommet til dens Kundskab, og det ikke drejer sig om pligtmæssig Indfrielse af en bekræftet Check.

At Trassatbanken forinden var adviseret om Checkens Udstedelse og havde debiteret Trassentens Konto for Beløbet og foretaget tilsvarende Kreditering af Konto for adviserede Checks, forpligter derimod ikke Banken og kan derfor ikke medføre, at Banken faar Beføjelse til at betale Checken med Virkning for Boet, jfr. *Ussing* i U 1944 B.288.

Under lignende Betingelser maa Betalingstilladelsen falde bort, naar Trassenten dør og hans Bo behandles som *Gældsfragaelsesbo*.

I Stedet for Bekendtgørelse om Konkurs træder her den Bekendtgørelse, der nævnes i Aftl § 21.2°. — U 1932.160 synes hverken at kræve Bekendtgørelse eller ond Tro. — Disse Tilfælde har Chl ikke givet Regler om, da det var umuligt at opnaa international Enighed, jfr. U 1938 B.234.

Om Udlæg i, hvad der staar paa en Checkkonto, se U 1925.760.

Om Konkurs gælder uden Tvivl ogsaa ved *andre Anvisninger* den Regel, at Assignatus ikke efter Konkursens Bekendtgørelse (eller efter at have eller burde have erfaret Konkursen) ved at indfri Anvisningen kan faa Ret til Dækning af Boets Formue.

Hvad der gælder ved Dødsfald (uden Gældsfragaelse) og Umyndiggørelse, er ikke helt klart. Grundsætningen i Chl § 33 maa gælde ialfald ved Veksler. Praktiske Hensyn taler for Analogien, og det

fremgaar af Forarbejderne til de internationale Love, at man ikke fra Checklovens Regel maa slutte modsætningsvis, at der gælder en modsat Regel om Veksler.

Denne Forskel fra almindelige Bemyndigelsesregler kan begrundes med, at Udstederen af Veksler og Checks paadrager sig Betalingspligt (Regresansvar) allerede ved at give Anvisningen fra sig. For Udstederens Økonomi er det derfor ikke Indfrielsen, der er det afgørende økonomiske Skridt, men Afgivelsen af Anvisningen. Selv om Betalingstilladelsen faldd bort ved Udstederens Umyndiggørelse eller Død, vilde Udstederen eller hans Arvinger reelt komme til at afgive Vekslens (Checkens) Beløb, nemlig i Kraft af Regresreglerne. I Modsætning hertil paadrager en almindelig Tilladelse eller Bemyndigelse ikke Afgiveren nogen Forpligtelse, men det er først Betalingen, der er det afgørende økonomiske Skridt.

Ved almindelige Pengeanvisninger maa man derimod formentlig anvende Bemyndigelsesgrundsætningerne, saaledes at Anvisningen falder bort ved Umyndiggørelse og — i særlige Tilfælde — ved Dødsfald. Dette er særlig klart, naar man antager, at Anviseren ikke er regrespligtig, jfr. ovfr § 23.III.

III. *Forholdet mellem Anviser og Assignatar.*

A. Ved at *overgive* Anvisningen til Assignataren giver Anviseren ham først og fremmest *Tilladelse til at benytte Anvisningen*, d. v. s. til at hæve det anviste hos Assignatus, efter Omstændighederne tillige til at indhente Akcept.

Hvis Anvisningen er en Anmodning om at indfri en bestemt Forpligtelse, som paahviler Assignatus overfor Anviseren, har denne Tilladelse den Virkning, at Assignatarens Indkrævning af Ydelsen ikke er retstridig. Ialfald i saadanne Tilfælde er Tilladelsen en *Bemyndigelse* i den Forstand, hvori dette Udtryk er brugt i »Aftaler« 287, og selve Anvisningen skaber en »*Dispositionsmagt*« af den Art, der omtales i »Aftaler« § 26.VI og S. 352. Assignataren optræder nemlig ikke som Anviserens Fuldmægtig, men i *eget Navn*.

Dette fastslaas udtrykkelig i BGB § 783, OR § 466. Se iøvrigt Alm.Del 374 f.

Overgivelsen af Anvisningen indeholder dernæst en Tilkendegivelse til Assignataren om, at han — hvis han modtager Ydelsen — skal modtage den *for Anviserens Regning*. Men Retsforholdets nærmere Indhold beror paa Aftalen.

Efter Aftalens Indhold maa der sondres mellem de Tilfælde, *hvor Assignataren skal beholde den anviste Ydelse* (ndfr C) og dem, hvor han blot skal hæve Ydelsen for Anviseren og afregne den med ham.

B. Inkassoanvisninger.

Hvor Aftalen mellem Anviser og Assignatar gaar ud paa, at Assignataren skal afgive den oppebaarne Ydelse til Anviseren, har Assignataren ialfald Pligt til at aflevere det oppebaarne, og Formodningen maa snarest være for, at han ogsaa har paataget sig den Forpligtelse at indkræve Fordringen, saaledes at han ifalder Ansvar ved Forsømmelse med Inkassationen. Assignataren vil paa den anden Side normalt have Krav paa Godtgørelse for nødvendige Udgifter og kan efter Omstændighederne ogsaa kræve Vederlag for sit Arbejde. Hvor omfattende Assignatarens Beføjelser er, maa afgøres efter almindelige Regler om Inkassationsmandat, ligesom det i Overensstemmelse med disse Regler maa antages, at Tilladelsen til enhver Tid kan tilbagekaldes af Anviseren.

Se om Mandatets Ophør ndfr § 48.IV.

C. Andre Anvisninger.

Naar det er Meningen, at Assignataren skal have Ydelsen selv og i det højeste engang senere erlægge en tilsvarende Ydelse til Anviseren, maa Overgivelsen af Anvisningen forstaas som en Tilkendegivelse af, at han skal *modtage Ydelsen som en Ydelse fra Anviseren*, jfr. foran S. 155, og denne Tilkendegivelse bliver han forpligtet til at respektere, naar han tager imod Anvisningen, jfr. »Aftaler« § 37.II.3.

1. Tilbagekaldelse og andet Ophør af Benyttelsesretten.

Ved en saadan Anvisning kan Anviseren i Almindelighed ikke *tilbagekalde* den Tilladelse (Bemyndigelse), Assignataren har faaet til at benytte Anvisningen. Da Tilladelsen her gaar ud paa at modtage og beholde Ydelsen, maa Formodningen — ligesom ved *mandatum in rem suam*, jfr. ndfr § 48.IV.A.2 — være for, at Tilladelsen er uigenkaldelig. Men Anviseren vil, saalænge Anvisningen ikke er akcepteret, faktisk kunne hindre Benyttelsen ved at give Assignatus Ordre til ikke at honorere Anvisningen.

Naar Assignatus skyldte Anviseren det anviste Beløb, kunde der være Tale om at lade Anvisningens Overgivelse virke som en *Transport af Fordringen* til Assignataren. Denne Virkning har Overgivelsen dog ikke efter nordisk Ret, jfr. ndfr IV.B.

Selv om Tilladelsen er uigenkaldelig, maa den dog efter Omstændighederne tabe sin Virkning.

Spørgsmaalet har kun praktisk Betydning, naar Assignatus ikke har tabt Retten til at indfri Anvisningen med Virkning for Anviseren.

Problemet kommer f. Eks. frem, naar Anviseren gaar fallit og Konkursen endnu ikke er bekendtgjort og kun kendt af Assignataren. Her kan Assignataren ikke have Ret til at hæve den anviste Ydelse, hvis Anvisningen ikke var akcepteret. Tilladelsen dertil maa falde bort, naar Konkursen (bekendtgøres eller) bliver kendt af ham.

Fremdeles maa en Checkejers Beføjelse til at hæve en ubekræftet Check falde bort, naar Trassenten dør og Checkejeren, før han modtager Betaling, faar at vide, at Trassenten er død, og at en relevant Forudsætning for Overgivelsen af Checken dermed er bristet. Chl § 33 kan ikke antages at tage Stilling til dette Spørgsmaal. Ifølge Forarbejderne handler den om Forholdet mellem Trassent og Trassat, og den blev optaget i Loven af praktiske Grunde til Underretning for Trassatbankerne. Paa den anden Side taler reale Hensyn stærkt for at anvende Analogien af de Regler, *Aftl § 21.1°* giver om Fuldmagtsgiverens Død. — Nærmere bestemt er det de Regler, § 21 opstiller om Fuldmagter, der ikke falder ind under *Aftl § 18*. — Hvis Udstederen af en trasseret Veksel dør, før Vekslen er akcepteret, maa der gælde tilsvarende Regler.

Dersom Assignataren i saadanne Tilfælde har modtaget den anviste Ydelse, maa han som Regel være forpligtet til at lægge den fra sig igen.

Derimod er det meget tvivlsomt, om Betaling af en Anvisning kan »afkræftes« i Analogi med Reglen i *Aftl § 21, sidste Punktum*, naar Anvisningens Udsteder dør inden Betalingen og hans Bo er insolvent. Navnlig med Hensyn til Checks er Analogien usikker. Der er vistnok normalt ikke samme Trang til at værne Dødsboet her, som der er til at værne det imod, at en Fuldmægtig betaler Gæld.

Se om dette Spørgsmaal nærmere U 1938 B.234 ff, 309 ff og paa den anden Side 300 ff, hvor *Bent Jacobsen* gør gældende, at *Aftl § 21, sidste Punktum* er direkte anvendelig paa en saadan Betaling. U 1938.866 kom ikke ind paa Spørgsmaalet, men den indankede Dom stemmede med *Bent Jacobsens Mening*. U 1932.160 statuerede lignende Resultat uden at paa-beraabe sig § 21, sml. ovfr under II.C.5.

2. Assignataren har paa den anden Side heller ikke de *Forpligtelser*, som normalt paahviler ham ved Inkassoanvisninger. Han har navnlig ikke en tilsvarende Forpligtelse til at indkræve den anviste Ydelse. Hvis han tilbageleverer Anvisningen inden Forfaldstid, vil Anviseren i Almindelighed ikke kunne gøre noget Ansvar gældende imod ham. Men Anviseren maa indtil videre kunne stole paa, at Assignataren, der modtager Anvisningen, ved Anvisningens Forfaldstid henvender sig til Assignatus om Indfrielse og i Tilfælde af Dishonorering underretter Anviseren derom. Dersom Assignataren forsømmer dette og Anviseren paa Grund af Passiviteten

lider Tab i sit Mellemværende med Assignatus, f. Eks. fordi denne bliver insolvent kort efter Forfaldstiden, maa det lidte Tab falde Assignataren til Last paa den Maade, at han i Forhold til Anviseren stilles, som om han gennem Anvisningen havde oppebaaret et Beløb, der svarer til Tabet. Hvis han gør Regres gældende mod Anviseren, maa Regreskravet altsaa nedsættes med dette Beløb. Assignataren siges derfor at have en »Diligenspligt« overfor Anviseren.

De positive Regler om Notifikation i Vxl § 45 og Chl § 42 kan ikke overføres paa andre Anvisninger.

Ved Checks og Sigtveksler maa det normalt være tilstrækkeligt, at Forevisning sker inden Udløbet af de legale Forevisningsfrister.

Ved *Kreditbrevet* (ovfr § 23.VI) har Assignataren ingen Diligenspligt, og der maa vistnok ogsaa gøres andre Undtagelser. Jfr. iøvrigt *Holmboe* 7 f.

Naar Anvisningen, som det hyppigt sker, overgives Assignataren til Dækning af en Fordring, som han har paa Anviseren, er Anvisningens Modtagelse i Almindelighed ikke endelig Betaling af Fordringen, se herom Alm.Del 451. Saaledes ogsaa BGB § 788, OR § 467.

3. *Forholdet ved Dishonorering.*

Hvis Assignatus ikke indfrier Anvisningen, kan Assignataren i Almindelighed *falde tilbage paa det tidligere Retsforhold* mellem ham og Anviseren.

Saafermt Assignataren ikke har opfyldt sin »Diligenspligt«, vil han dog ofte helt eller delvis miste sin oprindelige Fordring, jfr. ovfr under 2.

Naar en Anvisning paa fremmed Mont er købt, antages det ialfald efter Omstændighederne, at Køberen i Tilfælde af Dishonorering kan hæve Købet, se U 1919.602 H med Note, 1921.421, der angaar en Check.

Ialfald ved mange Anvisninger kan Assignataren i Tilfælde af Dishonorering ogsaa gaa den Vej i *Kraft af Anvisningen* at kræve Betaling hos Anviseren. Det er det, man plejer at kalde *Regres*. Ret hertil har han ved Veksler og Checks og efter nogles Mening ved andre almindelige (merkantile) Pengeanvisninger, jfr. foran § 23.III.

4. Naar Assignataren modtager *den anviste Ydelse*, er det *økonomisk en Ydelse fra Anviseren*. Derfor kan Assignatarens Erhvervelse efter Omstændighederne angribes paa lignende Maade som ved Ydelser, der er modtaget direkte fra Anviseren. Hvis f. Eks. Anviseren A har givet M en Anvisning for at skaffe ham en Ydelse af en eller anden Grund, men M, inden han hæver Anvisningen, erfarer Omstændigheder, der medfører, at det vilde stride imod almindelig Hæderlighed at gøre et Løfte fra A gældende, maa A ogsaa kunne paaberaabe sig Aftl § 33 overfor M. Og hvis f. Eks. A har givet M en Anvisning, for at M derigennem skulde opnaa Betaling af A's formentlige Gæld til ham, kan den til M erlagte Ydelse, naar Gælden ikke eksisterede, ikke søges tilbage af Assignatus, men kun af Anviseren.

Se endvidere U 1938 B.308 f.

En Ret, der er *beskyttet mod Anviserens Kreditorer*, vil Assignataren (eller

en senere Ejer af Anvisningen), hvis Anvisningen ikke er akcepteret, normalt først faa, naar han modtager den anviste Ydelse fra Assignatus. Naar en Check indsættes paa Bankkonto, vil Indsætteren i Almindelighed faa Retsbeskyttelse mod Udstederens Kreditorer, naar Checken (endelig) debiteres Udstederens Konto. Jfr. ovfr II.C.1 og U 1944 B.287 f, 1925.604 H, 206, 1932.160, 1927.215, 1922.763. Banken antages dog at have en vis Ret til at omgøre en Debitering, saalænge der ikke er givet Checkejeren Underretning, se U 1938.866, B.239 ff.

Se ogsaa Diskussion med *Poul Meyer* i U 1944 B.281 ff.

Hvis A gaar fallit, kan Ydelsen efter Omstændighederne afkræftes af A's Konkursbo, jfr. Sp.D. I 45 f.

Hvis Anvisningen var akcepteret, er det afgørende Tidspunkt i disse Retninger ikke Anvisningens Indfrielse, men det Øjeblik, da Assignataren erhverver Ret mod Akceptanten.

IV. Retsforholdet mellem Assignatar og Assignatus.

A. Assignataren har i Almindelighed kun en *Fordring paa Assignatus*, naar denne har *akcepteret* Anvisningen. Hvad der kræves til at forpligte Assignatus som Akceptant, maa afgøres efter almindelige Retsgrundsætninger.

For at Assignatus skal blive *forpligtet ifølge Anvisningen*, kræves først og fremmest, at han paa Anvisningen tegner et Løfte om at indfri den, eller med andre Ord at han paa Anvisningen tegner sin *Akcept*, f. Eks. ved Ordet »akcepteret« med Underskrift.

Den blotte Navnetegning paa Forsiden af en Veksel gælder som Akcept, jfr. Vxl § 25, men en tilsvarende Regel kan ikke opstilles om Anvisninger i Almindelighed. Sml. U 1918.614, hvor der dog forelaa særlige Omstændigheder.

Hvis Anviseren faar Anvisningen *akcepteret*, inden han overgiver den til Assignataren, skaber selve Akceptpaategningen ingen Ret for Assignataren. Akcepten er ikke et Trediemandsløfte. Men ved at akceptere binder Assignatus sig overfor Anviseren, saaledes at denne faar en uigenkaldelig Beføjelse til at forpligte Akceptanten overfor Assignataren ved at overgive Anvisningen til ham. — Akcepten hører derfor til de Løfter, man har kaldt *uegentlige Trediemandsløfter*, jfr. »Aftaler« § 36 v. Note 24. — Akceptantens Forpligtelse ifølge selve Anvisningen indtræder i det Øjeblik, da Assignataren erhverver Anvisningen ved Overgivelse fra Anviseren, og Indsigelse om Akceptens Ugyldighed maa være udelukket (ialfald) i samme Omfang som ved et direkte Løfte fra Akceptanten til Assignataren.

Assignatarens Retserhvervelse hindres ikke ved, at Akceptanten bliver umyndiggjort eller tilbagekalder Akcepten, efter at han er blevet bundet overfor Anviseren, jfr. »Aftaler« l.c.

Hvis Assignataren modtager Anvisningen uden paategnet Akcept, bliver Assignatus først forpligtet ifølge Anvisningen, naar han har paategnet sin

Akcept og Akcepten er kommet til Assignatarens (eller en senere Anvisnings-ejers) Kundskab.

Om Vekselakcept se ovfr § 15.I.

B. Forpligtelse uden Akcept?

I de Tilfælde, hvor Assignatus overfor Anviseren har Pligt til at honorere Anvisningen, jfr. foran II.A, kan man dog spørge, om Overgivelse af den uakcepterede Anvisning til Assignataren ikke giver ham Ret til at *gøre Honoreringspligten gældende*.

Efter herskende Opfattelse — her i Norden og i de os nærmest-staaende fremmede Lande — maa Spørgsmaalet besvares benægtende. Selv om Anviseren har en Ydelse, der svarer til den anviste, til Gode hos Assignatus, faar Assignataren *ikke* ved at modtage den uakcepterede Anvisning *Ret til at gøre Fordringen gældende mod Assignatus*. Anvisningens Overgivelse betragtes ikke som en Transport af Anviserens Fordring. — Man plejer at udtrykke dette med Vendingen, at den ikke har »*Cessionsvirkning*«. — Assignataren faar heller ikke nogen Sikkerhedsret i Anviserens Fordring.

Dette er fastslaaet ved en Række Domme. De fleste af dem angaar Checks, se U 1925.604 H (TfR 1927.290), 206, 1922.763. En afvigende Opfattelse er fremsat af *Poul Meyer* i U 1944 B.283 ff, jfr. 289 f min Imødegaaelse. Reglen gælder, selv om Beløbet af Trassatbanken allerede var foreløbig debiteret Trassentens Konto, se U 1927.215, 1932.160, hvor Checken var »noteret«, hvilket ikke forpligtede Banken til at betale den. — Den nu indførte »Bekræftelse« af Checks forpligter derimod indenfor Forevisningsfristen Trassatbanken paa lignende Maade som en Akcept, jfr. foran § 22.II. —

Reglen maa ogsaa gælde om andre Anvisninger, se f. Eks. U 1918.614 (Trækseddel), derunder om Vareveksler. Dette antog ogsaa ældre nordiske Forfattere, se f. Eks. *Evaldsen* Obligationsrettens specielle Del S. 261 f. Hvis en Sælger trækker Veksel paa Køberen for Købesummen til Trediemands Ordre og Sælgeren gaar fallit, inden Vekslen er betalt eller akcepteret, tilkommer Fordringen paa Købesummen derfor Sælgerens Konkursbo, ikke Vekselejerens, jfr. U 1891.662 H, *Holmboe* 4 f.

I Frankrig gælder en modsat Regel. Se ogsaa om Schweiz OR 1053, 1143 Nr. 15. Spørgsmaalet er ikke afgjort ved Vxl og Chl. Dette fremgaar for Vxl af Reservationerne (ovfr § 11.IV) Art. 16 samt af Konvention om Lovkollisioner Art. 6, hvorefter Loven paa Vekslens Udstedelsessted afgør, om Indehaveren af en trukken Veksel erhverver den Fordring, der har givet Anledning til Vekslens Udstedelse. Med Hensyn til Checks følger det samme af Reservationerne Art. 19 og Konv. om Lovkollisioner Art. 7 Nr. 6, der lægger Vægt paa, i hvilket Land Checken er betalbar.

At Assignataren har Anvisningen i Hænde, giver ham ikke engang

Legitimation som Indehaver af Anviserens Fordring. For at opnaa Dom over Assignatus maa han overbevise Retten om, at han har faaet Transport paa Fordringen eller Bemyndigelse til at gøre den gældende i eget Navn.

Ganske tilsvarende er Forholdet, hvor Assignatus overfor Anviseren er forpligtet til at honorere Anvisningen. Assignataren kan ikke gøre denne Forpligtelse gældende, medmindre Anviseren særlig har tillagt ham Ret dertil. Jfr. U 1891.662 H.

C. Den abstrakte Karakter af Assignatens Ydelse eller Betalingsløfte.

Naar Assignatus har erlagt sin Ydelse til Assignataren, kan han i Almindelighed ikke kræve den tilbage fra ham under Paaberaabelse af svigtende Forudsætninger. Man kan formentlig opstille den særlige Regel, at Assignatens Ydelse som Hovedregel er *uafhængig saavel af Mellemværendet mellem Assignatus og Anviseren som af Mellemværendet mellem Anviseren og Assignataren*. Og det samme gælder om Assignatens Akcept paa Anvisningen, naar Akcepten indeholder et ubetinget Løfte og dette er blevet bindende overfor Assignataren. Assignatens Løfte (Ydelse eller Akcept) siges derfor at være i særlig Grad *»abstrakt«*, idet det ikke er afhængigt af Løftets Formaal eller Retsgrund, jfr. foran I.C.

Assignatens (E's) væsentlige Forudsætning er jo normalt, at han faar Vederlag fra Anviseren (A) eller opnaar Befrielse for en Skyld til ham. Men denne Forudsætnings Svigten maa som Hovedregel være Assignataren (M) uvedkommende og kan normalt ikke give E Ret til at søge Ydelsen tilbage fra M. At A's Forudsætninger for Anvisningens Udgivelse til M svigter, vil heller ikke give E Ret til Tilbagesøgning overfor M — M skulde jo regne Ydelsen som en Ydelse fra A — men det kan give A Ret til Tilbagesøgning overfor M, jfr. ovfr III.C.4 og ndfr § 53.III.

Denne Uafhængighed af Løftets Forudsætninger er ikke en Følge af Reglerne om Fortabelse af Indsigelser mod Omsætningspapirer. Den indtræder, selv om Anvisningen ikke er et Omsætningspapir.

En Anvisning behøver dog ikke at være abstrakt i den nævnte Forstand. Den kan bl. a. være formuleret som en Anmodning om at opfylde en bestemt Forpligtelse og derved være gjort afhængig af Forpligtelsens Eksistens. Men Anvisninger er abstrakte, naar deres Indhold ikke fører til et andet Resultat.

En tilsvarende Uafhængighed af de bagved liggende Mellemværender foreligger i Almindelighed ikke ved Løfter om *Overtagelse af Skyld*. Skyldovertagerens Løfte er ialfald jævnlig afhængigt af, at den Skyld, der overtages, virkelig bestod, jfr. Alm.Del 447 f. Naar en Bank har *»bekræftet«* en *Rembours* overfor Sælgeren, jfr. »Køb« S. 30, kan den vel ikke paaberaabe sig Forudsætninger vedrørende sit Mellemværende med Køberen, men den afskæres næppe fra at gøre gældende, at Køberen kan træde tilbage fra Købet. Se dog *V. Hvidt* Bankrembourser 118 ff, 212 f, hvor Reglerne om Rembourser sammenstilles med Anvisningsreglerne, men deroverfor *N. Cohn* i JT 1929.304.

Naar i disse eller andre Forhold en Ydelse er blevet *erlagt* under saadanne

Omstændigheder, at den *indirekte* er en *Ydelse til Trediemand*, vil Ydelsen i vidt Omfang være uafhængig af svigtende Forudsætninger.

Nogle Forfattere har anset det for systematisk bedst at afgrænse Anvisningsbegrebet, saaledes at det omfatter alle Tilfælde, hvor Ydelsen er uafhængig af begge de bagved liggende Mellemværender, derunder ogsaa Tilfælde, hvor der ikke foreligger en Anvisning i traditionel Forstand. Dette er dog næppe hensigtsmæssigt, da Tilfældene er ret forskellige i andre Henseender. Se herom bl. a. *Ulmer* i Archiv für die civilistische Praxis 1926.129 ff.

D. *Særlig om falske Anvisninger.*

Ved *Veksler* følger det af Vxl § 7, at *Akcept er vekselretlig forpligtende, selv om Vekslen er falsk, d. v. s. Trassentens Underskrift er falsk.* Og en tilsvarende Regel gælder ifølge Chl § 10 om Bekræftelse af Checks. Derimod er det blevet antaget, at en *Akcept paa en almindelig Pengeanvisning* ikke forpligter Akceptanten overfor Assignataren, *naar Anviserens Underskrift er falsk.* Dette kan dog næppe godkendes uden videre, men vil vistnok som oftest blive Resultatet.

Læren blev hævdet i *Lassen* II 376 i Tilslutning til *Evaldsen*, der har behandlet Spørgsmaalet mere indgaaende. Lassens Betragtning var, at det maa være en Forudsætning for Assignatens Bundethed overfor Assignataren, at Anvisningen er ægte, saaledes at Assignatus ved at honorere den faar Dækningskrav mod den Person, der ifølge Anvisningen maa antages at være Assignant. Denne Begrundelse er ikke fyldestgørende i de normale Tilfælde, hvor Assignataren er i lige saa god Tro som Assignatus. Det kan vel nok siges, at Anvisningens Ægthed typisk er en *afgørende* Forudsætning, men det er et rent Postulat, at denne Forudsætning altid er relevant. Det maa undersøges, om der er Grund til at lægge Risikoen paa Assignataren.

Det er der efter min Mening ialfald ikke, naar Assignataren har modtaget Anvisningen i akcepteret Stand. Derimod bør Risikoen vistnok lægges paa ham, naar det er ham, der har præsenteret den falske Anvisning for Assignatus (enten til Akcept eller, hvis Anvisningen ikke var akcepteret, til Indfrielse). Her kan man sige, at Vildfarelsen hos Assignatus er fremkaldt af Assignataren, ved at han forelægger Anvisningen. Godkender man denne Betragtning, bliver Assignatus formentlig ikke bundet, jfr. den Sætning, der er opstillet i »Aftaler« § 18.III.

Er Anvisningen først præsenteret til Akcept af en senere Ihænde-haver, kan man maaske paa lignende Maade begrunde, at Assignatus ikke bliver bundet overfor ham. Ved at lægge Risikoen paa den, der foreviser Anvisningen for Assignatus, vil man tilskynde Anvisningserhververe til at se sig for og saaledes formindske Risikoen.

Ved Veksler og Checks er det veksel- og checkretlige Spørgsmaal afgjort ved Loven, men en Vekselakceptant, der er forpligtet, skønt Vekslen er falsk, maa efter Omstændighederne kunne kræve Erstatning af (eventuelt kræve sig frigjort af) Remittenten, naar denne har forelagt ham den falske Veksel til Akcept. Dog maa det, naar Præsenteranten var i god Tro, være en Betingelse, at Falskneriet ikke burde være opdaget af Trassatus.

Hvis man i Overensstemmelse med Lassens Lære antager, at Akceptanten af en almindelig Pengeanvisning ikke er bundet, naar Anvisningen er falsk, maa Akceptantens Indsigelse ved Ordreanvisninger høre til dem, der fortabes efter Gbl § 15, jfr. Ordene »Indsigelser fra det Retsforhold, som gav Anledning til Gældsbevets Udstedelse«. Se ogsaa for ældre Ret *Lassen* II § 112 ved Note 43.

V. Overdragelse af Anvisninger.

Naar en Anvisning overdrages, faar Erhververen i Almindelighed en lignende Stilling overfor Assignatus som Assignataren, men særlige Regler griber ind, hvis Anvisningen er et Omsætningspapir, som f. Eks. en Veksel, en Check og en akcepteret almindelig Pengeanvisning med Ordreklausul.

Herom henvises til, hvad der er sagt om disse særlige Dokumenter i det foregaaende.

Naar en Check med Blankoendossement indsættes paa Konto i en Bank, er Checken overdraget til Banken, der ikke er en blot Inkassomandatar, se U 1927.211.

Om *Udleveringssedler* er negotiable, er omtvistet, se Henvisninger i Alm. Del 332. Ligesom ved almindelige Pengeanvisninger er den almindelige Opfattelse vistnok svinget bort fra Negotiabiliteten.

Hvis Assignatus *indfrier en falsk Anvisning*, opstaar det særlige Spørgsmaal, om han kan kræve Beløbet tilbage fra Modtageren eller kræve Dækning af tidligere Anvisningsejere.

Om *Veksler* har *Evaldsen* gjort gældende, at Trassatus, der har indfriet en falsk Veksel, ifølge civilretlige Regler maa kunne kræve Dækning (ialfald) af den, der først har endosseret den falske Veksel. Se *Evaldsen* Fortolkning af Vexelloven 359 f, jfr. ogsaa *Aubert* Nordisk Vexelret 211 med Note 3 og 372. Nogen fyldestgørende Begrundelse heraf har *Evaldsen* dog ikke givet. Da Vxl § 7 er en materiel Regel og ikke nøjes med at afskære Indsigelsen om Falsk under Vekselprocessen, kan en Dækningsret formentlig ikke begrundes med, at Trassatus efter almindelige civilretlige Regler ikke er bundet ved sin Akcept (eller ved Indfrielsen). Ialfald som Regel kan Dækningsret heller ikke begrundes med, at første Endossent ellers vilde blive beriget uden Grund paa Trassatens Bekostning. I Almindelighed har Endossenten jo givet Vederlag for Vekslen, og han vinder derfor ikke nogen Berigelse. — Ganske vist var Endossenten før Akcepten eller Indfrielsen udsat for at tabe sit Vederlag, nemlig hvis det dengang var blevet opdaget, at Vekslen var falsk. Den overvejende Anskuelse anser imidlertid ikke dette som tilstrækkeligt Grundlag for et Berigelseskrav, jfr. Erstatningsret S. 236. —

En tredje Begrundelse har man søgt i almindelige Regler om Overdragelse af Fordringer, særlig den Regel, der nu er fastslaaet ved Gbl § 9. Under Paaberaabelse heraf har U 1923.35 H, der angik en falsk Check, givet Trassatbanken Ret til at kræve Erstatning af en anden Bank, der havde modtaget Checken med Blankoendossement fra Falskneren og overdraget den videre. I Almindelighed kan Trassatens Indfrielse dog ikke ligestilles

med en Erhvervelse ved Overdragelse, og Trassatens Dækningsret mod Udstederen beror heller ikke paa, at Betalingsmodtageren havde et Krav paa Udstederen, som overføres til Trassaten. Men det maa indrømmes, at en Del taler for at anerkende et Dækningskrav mod Betalingsmodtageren. Det vil vel nok tilskynde Erhververe af Veksler og Checks til at se sig for, og dette kan tale for at lægge Ansvar paa dem, hvor Trassatus ikke har vist Uagtsomhed ved Indfrielsen.

Rent bortset fra, om et saadant Ansvar uden Culpa findes rimeligt, er det imidlertid vanskeligt at forene med Lovreglerne. Naar Vekslen var akcepteret, og naar Checken var bekræftet, hjemler Vxl § 7 og Chl § 10 klart, at Trassatus er bundet, selv om Trassentens Underskrift er falsk. Og det forekommer mig umuligt reelt at tilsidesætte denne Regel i Kraft af en Analogi fra Transportreglerne. Retsmidler bør formentlig kun tillægges Trassaten, naar der kan paavises Grund til at paalægge den, der møder med Vekslen, Erstatningsansvar efter almindelige Retsgrundsætninger, og hvis Præsentanten var i god Tro, maa det ialfald være en Betingelse, at Falskneriet ikke burde være opdaget af Trassatus, jfr. ovfr under IV.D. Der er det antaget, at den, der har akcepteret en falsk Veksel, efter Omstændighederne har et Erstatningskrav overfor den Remittent, der har forelagt ham den falske Veksel til Akcept. Gaar man ud herfra, maa Trassaten, der indfrier en uakcepteret Veksel, formentlig i tilsvarende Omfang kunne kræve Erstatning af den, til hvem han har betalt Vekslen.

VI. Konstruktion.

I Litteraturen er der udfoldet store Anstrengelser for at finde en *Konstruktion*, hvorved Anvisningsreglerne kan bringes ind under andre forud kendte Retsinstitutter. Den almindeligste Konstruktion er, under forskellige Nuanceringer, at Anvisningen er en *dobbelt Bemyndigelse* (Mandat) eller Dobbeltfuldmagt, nemlig en Oppebørselsbemyndigelse (Fuldmagt) til Assignataren og en Betalingsbemyndigelse (Fuldmagt) til Assignatus. Diskussionen om disse Konstruktioner har dog lidt stærkt under Uklarhed i Terminologierne og næppe bragt noget Udbytte, der staar i Forhold til Anstrengelserne. Dersom *Fuldmagt* tages i den Betydning, hvori det sædvanlig anvendes i nyere Litteratur og i Aftl, se herom »Aftaler« § 28.I, er Anvisningen ikke nogen Fuldmagt, fordi de Personer, den nævner, ikke skal optræde i Udstederens Navn. Naar Assignatus honorerer Anvisningen, gør han det i eget Navn. Det træder særlig klart frem, naar han akcepterer Anvisningen. Og naar Assignataren oppebærer Ydelsen, gør han det ogsaa i eget Navn. Hvis han vil overdrage sin Ret efter Anvisningen til andre, maa han derfor foretage Overdragelsen i eget Navn.

Naar Ordet *Bemyndigelse* forstaas som nævnt i »Aftaler« 287, kan man heller ikke om alle Anvisninger sige, at de indeholder en dobbelt Bemyndigelse. Alligevel er Anvisninger beslægtede med Fuldmagts- og Bemyndigelseserklæringer. Enhver Anvisning indeholder en *Tilladelse* for Assignatus til at erlægge Ydelsen for Anviserens Regning — dette er Kærnen i Anvisningen — og Overgivelsen af Anvisningen til Assignataren maa opfattes

som en Tilladelse for ham til at benytte Anvisningen. I visse Tilfælde maa denne Tilladelse karakteriseres som en Bemyndigelse, jfr. foran III.A. Betalingstilladelsen til Assignatus er dernæst ved Anvisningens Overgivelse til Assignataren meddelt denne paa en saadan Maade, at den ialfald i visse Retninger maa behandles efter Analogien af Aftl's Regler om Fuldmagt med særlig Tilværelse overfor Trediemand. Men man kan ikke uden videre gennemføre Analogien i alle Retninger.

Se hertil U 1938 B.305 ff.

Sikringskontrakter (§§ 25—41).

§ 25.

Oversigt over Sikringskontrakterne.

En Sikring mod uvisse Kendsgerninger kan skabes ved Aftale paa mange forskellige Maader. Sikkerheden kan enten være »reel« — Hovedeksemplet herpaa er Pantsætning — eller »personlig«, idet Sikringen bestaar i, at Løftegiveren paatager sig en personlig Forpligtelse. Indenfor den sidste Gruppe, der under Navnet Sikringskontrakter behandles i Obligationsretten, udsondres de Tilfælde, hvor Løftet gaar ud paa at skabe Sikring mod selve Løftegiverens Forhold, f. Eks. Løftet om *Konventionalbod*, se herom Alm.Del § 17.II. Blandt de tilbageværende Sikringskontrakter maa der dernæst sondres mellem *Forsikringsaftalen*, hvis Ejendommelighed fremstilles ndfr i § 34, og andre Sikringskontrakter, hvoraf her kun skal omtales *Kaution eller Forløfte*, der gaar ud paa en personlig Forpligtelse til Sikkerhed for Trediemands Forhold, samt *Garantikontrakten*, der skaber Sikring af Løftemodtagerens egne Foretagender (se ndfr § 33).

I det ældre Lovsprog anvendtes Udtrykket Forsikring i en meget vid Betydning, nærmest svarende til Sikringsaftale, saa at det endogsaa omfattede Indrømmelsen af reel Sikkerhed.

Kaution eller Forløfte (§§ 26—32).

§ 26.

Kautionsbegrebet. Kaution for et ugyldigt Hovedforhold.

I. Kautionsbegrebet.

I europæisk Ret er det sædvanligt som en særlig Kontraktstype at udskille Aftaler, hvorved *en Person paatager sig at indestaa Trediemands Kreditor for, at Trediemandens Forpligtelse opfyldes*. I dansk Retssprog kaldes en saadan Kontrakt Kaution, Forløfte eller Borgen, men alle disse Udtryk har en videre Betydning, idet de kan anvendes ogsaa om Indestaaelse for andet Forhold fra Trediemands Side end Opfyldelse af Forpligtelser, f. Eks. om Indestaaelse for en sigtet Persons Tilstedeblivelse. Kaution anvendes endog undertiden i den gamle Betydning af Sikkerhedsstillelse overhovedet, saaledes naar der tales om, at en Kassebetjent stiller Kaution for de ham betroede Oppebørsler, jfr. f. Eks. L 178 21 Maj 1937 § 28. Hovedinteressen knytter sig imidlertid til det almindelige europæiske Kautionsbegreb. For at undgaa Uklarhed kan dette betegnes med Navnet *Fordringskaution*.

Hvad der nærmere ligger i *Udtrykkene Kaution eller Forløfte*, saaledes som de regelmæssig anvendes i nyere dansk Lovgivning, har det ikke stor praktisk Betydning at fastslaa. Forstaaelsen af Udtrykket Kaution har navnlig Betydning ved Fortolkningen af *Mdhl § 48*, hvorefter en Umyndig ikke kan forpligtes ved Kaution eller anden Sikkerhedsstillelse for Trediemands Gæld. De sidste Ord kan ganske vist lægge den Forstaaelse nær, at Reglen kun omfatter Kaution for Gæld. Men saavel Oplysninger om Reglens Tilblivelse som reale Grunde taler for at opfatte Reglen som gældende om al Kaution i traditionel Betydning, derfor navnlig ogsaa om Indestaaelse for en sigtet Person i Henhold til Rpl § 786.2°, jfr. § 787, og om Indestaaelse til Afværgelse af civilprocessuelle Sikringsmidler som Forbud.

Jul. Lassen definerede Kaution som *Løftet om en Ydelse til Sikkerhed imod en anden Persons Forhold, Handling eller Undladelse*. Denne Definition er dog aabenbart for vid. Ingen vil anvende Ordet Kaution eller *Mdhl § 48* paa et Tilfælde som det, at A, der angiver at kende T's Planer, garanterer B, at T vil foretage eller undlade en vis Handling, f. Eks. ikke opføre en

høj Bygning paa Grunden ved Siden af den, som A sælger til B. For at Indestaaelsen skal betragtes som Kautio, maa det formentlig kræves, enten at Retsordenen giver Midler til Sikring imod det paagældende Forhold, eller at der foreligger en moralsk Pligt, en Skik og Brug el. lign. Dog er det tilstrækkeligt, at Løftegiveren forudsætter, at der foreligger saadanne Omstændigheder.

Forløfte (og Borgen) bruges i nyere Lovsprog som enstydig med Kautio, se navnlig Rpl §§ 787, 791. Den Trediemand, for hvis Forhold Kautioisten indestaa, kaldes *Hovedmanden*.

Der kan ikke i større Omfang opstilles Retsregler, der gælder om al Kautio (i den traditionelle Betydning). DL 1—23 handler vel »Om Borgen og Forløfte«, men Kapitlet indeholder kun faa almindelige Regler om Kautio og næppe nogen, der har Betydning i Nutiden. Da Reglerne om Kautio i Henhold til Rpl §§ 785—789 og 791 naturlig fremstilles i Retsplejen, vil der i det følgende kun blive talt om Fordringskautio.

En indgaaende Haandbogsfremstilling af Kautionsreglerne er givet i *Henry Ussing*: Kautio (1928), hvortil alle, der søger nærmere Oplysninger, henvises. Se af Anmeldelserne *Kühl* i U 1929 B.49, *N. Cohn* i JT 1928.125, *Allen* i TfR 1929.188, *Lamm* i SvJT 1929,557, *Gadolin* i TJFF 1928.295.

II. Kautio for et ugyldigt Hovedforhold.

I denne Sammenhæng skal behandles det vigtige Spørgsmaal, om den, der kautioierer for en Ydelse fra Trediemand, er bundet, selv om Trediemand ikke var (eller blev) forpligtet til at erlægge Ydelsen.

Det er klart, at en Person gyldig kan indestaa for, at en anden foretager en Handling, hvortil han ikke er forpligtet. Dersom det fremgaar af Løftet og de dette ledsagende Omstændigheder, at Løftegiveren vil forpligte sig, skønt (eller selv om) Hovedmanden ikke er forpligtet, vil Indestaaelsen være gyldig, medmindre den rammes af almindelige Ugyldighedsregler, f. Eks. er ugyldig som stridende mod Lov og Ærbarhed. At Indestaaelsen er paataget med Brug af Ordet Kautio el. lign., kan ikke føre til et andet Resultat.

Tvivlen kommer først frem, hvor Spørgsmaalet ikke kan afgøres ved egentlig Fortolkning af Løftet, og navnlig, hvor en Person paatager sig *Kautio for en formentlig Forpligtelse*, d. v. s. afgiver Kautionsløfte i den urigtige Formening, at der foreligger en retskraftig Hovedforpligtelse. Det kan bl. a. ske paa den Maade, at

Kautionisten medunderskriver en Forpligtelseserklæring, som er formelt i Orden, men viser sig at lide af en Ugyldighedsgrund, f. Eks. at Hovedmanden er umyndig.

Hvis Løftemodtageren ved, at der ingen gyldig Hovedforpligtelse foreligger, og ser eller bør indse, at Kautionisten forudsætter Hovedforpligtelsens Eksistens, maa Kautionen være ugyldig efter almindelige Regler om kendelig Vildfarelse. Ligeledes maa den normalt blive ugyldig, hvis Løftemodtageren har fremkaldt Kautionistens Vildfarelse.

Paa den anden Side maa det følge af almindelige Forudsætningsregler, at Kautionisten er bundet, naar han har tilkendegivet Løftemodtageren, at Forudsætningen om Hovedforpligtelsens Eksistens ikke var bestemmende for ham, eller han har forsikret ham om, at den paagældende Indsigelse ikke forelaa. Iøvrigt er Spørgsmaalet vanskeligt.

Hovedreglen synes dog at maatte være, at *Kautionisten ikke er bundet*. De, der kræver Kaution, vil gennemsnitlig ogsaa have Interesse for, om Hovedmanden bliver forpligtet. Men hvor de overhovedet regner med Hovedmandens Forpligtelse, maa de i egen Interesse kontrollere, at han er retskraftig forpligtet. I alle saadanne Tilfælde vilde det volde dobbelt Besvær, hvis man paalagde Kautionisten Risikoen, idet han da ogsaa blev nødsaget til at kontrollere Hovedforpligtelsens Gyldighed. Hertil kommer, at Risikoen normalt let kan bæres af dem, der kræver Kaution, men vanskeligere af de talrige Kautionister, der paatager sig Kautionen uden Vederlag. Der kan vel forekomme Tilfælde, hvor den, der kræver Kaution, ogsaa føler Trang til Sikkerhed for, at Hovedmanden forpligtes, eller for, at der ikke foreligger bestemte Indsigelser. Men en særlig Trang til Sikring mod Hovedforpligtelsens Ugyldighed foreligger utvivlsomt ikke i det store Flertal af Kautionstilfælde. Det vilde derfor være uhensigtsmæssigt som almindelig Regel at paalægge Kautionisten Risikoen for Hovedforpligtelsens Eksistens.

Fra Hovedreglen vilde *Jul. Lassen* gøre den praktisk meget vigtige Undtagelse, at enhver Kautionist, der samtidig med Hovedforholdets Indgaaelse indstiller sig uden Opfordring fra Fordringshaverens Side, maa bære Risikoen for alle de Indsigelser, hvis Tilstedeværelse eller Ikke-Tilstedeværelse Kautionisten gennem en almindelig Undersøgelse kan forudsættes at kunne komme paa det rene med, f. Eks. den Indsigelse, at Hovedmanden var umyndig.

For denne Undtagelse kan dog næppe anføres andet end, at Betænkelighederne ved at lægge Risikoen paa Kautionisten er forholdsvis svagere i disse Tilfælde end i andre. De ovenfor anførte Grunde taler imod Undtagelsen, og Praxis kan heller ikke siges at have optaget Lassens Lære. Særlig med Hensyn til Hovedmandens Umyndighed gaar de fleste Domme imod den, og den synes kun lagt til Grund i en enkelt Dom (U 1899.661). Kautionisten anses imidlertid for bundet i særlige Tilfælde, saaledes hvor det er ham, der har bevæget Kreditor til at give en umyndig Hovedmand Kredit.

Det maa endnu tilføjes, at der ikke sjældent vil foreligge *særlige Omstændigheder, der begrundet Ansvar for Kautionisten*. Hvis Kautionisten optræder som Mellemand mellem »Kreditor« og Hovedmanden, vil det ofte følge af hans Retsforhold til Kreditor, at han er ansvarlig for, at Hovedmanden forpligtes, jfr. f. Eks. Aftl § 25. Og dersom det er ham, der fremskaffer Hovedmandens Underskrift paa Hoveddokumentet, vil han normalt blive ansvarlig, selv om Underskriften er falsk, jfr. U 1908.373 H.

At *Hovedmanden undlader at gøre sin Indsigelse gældende* eller giver Afkald paa den, vil som Regel ikke hindre Kautionisten i at paaberaabe sig Indsigelsen. Men dersom det drejer sig om en gensidig bebyrdende Aftale, og Hovedmanden finder sig tjent med at fastholde den, maa ogsaa Kautionisten være bundet. Saalænge det henstaar uafgjort, om Hovedmanden vil træde tilbage fra Hovedaftalen, maa Kautionisten imidlertid kunne vægre sig ved at betale.

§ 27.

Kautionsforpligtelsens Stiftelse. Fortolkning.

1. Kautionsforpligtelsens Stiftelse.

1. Kautionsforpligtelsen *stiftes* oftest ved et Løfte fra Kautionisten til *Kreditor* (»den sikrede«), d. v. s. til den Person, hvis Fordring Kautionen skal sikre, og som derfor skal have Retten mod Kautionisten. Naar Løftet er kommet til Kreditors Kundskab, kan det i Almindelighed ikke mere tilbagekaldes, ikke engang i Tiden indtil Kreditor binder sig overfor Hovedmanden. Om Løftet kræver Akcept, maa afgøres efter almindelige Regler.

Kautionserklæringen behøver ikke at være afgivet i nogen bestemt Form eller overhovedet udtrykkelig. En *Opfordring til at yde Tredemand Kredit* maa ofte medføre, at Anmoderen bliver ansvarlig som

Kautionist for den Kredit, som den opfordrede i Henhold til Opfordringen yder Trediemand, nemlig naar Opfordringen maa forstaas saaledes, at Adressaten i eget Navn skal give Kredit til Trediemand, men paa Anmoderens Risiko.

Om *Myndigheden* til at paatage sig Kaution henvises til § 26.I.

2. Meget ofte binder Kautionisten sig overfor Hovedmanden, før han binder sig overfor Kreditor. Det kan ske ved, at han giver Hovedmanden Fuldmagt til at afgive Kautionserklæring i hans Navn, idet Bemyndigelsen her jævnlig vil være uigenkaldelig. Det kan ogsaa ske ved et simpelt Løfte til Hovedmanden om at kautionere for ham. Et saadant Løfte vil i Almindelighed kun skabe Ret for Hovedmanden. Men denne kan bringe selve Kautionsforholdet i Stand ved at tilsige Kreditor, at han skal have Retten mod Kautionisten. Og Kautionisten kan ikke ved at tilbagekalde sit Løfte til Hovedmanden afskære denne fra at tillægge Fordringshaveren Retten mod Kautionisten.

Kautionistens Løfte til Hovedmanden er i Almindelighed et uegentligt Trediemandsløfte, jfr. »Aftaler« 371, 373.

Et lignende Retsforhold opstaar i Almindelighed, hvor Kautionisten overgiver Hovedmanden en til Kreditor rettet Kautionserklæring. Har Hovedmanden benyttet Erklæringen paa en Maade, hvortil han ikke var berettiget overfor Udstederen, bindes denne dog i Overensstemmelse med Erklæringens Indhold, saafremt Kreditor var i god Tro. Dette sidste maa ogsaa gælde om Erklæringer, der efter Ordlyden kun er Løfter til Hovedmanden, saafremt de dog efter deres Indhold maa antages bestemt til at forevises for Trediemand.

II. *Løftets Fortolkning og Udfyldning.*

Retsvirkningerne af Kautionsløftet maa i første Række bestemmes ved Fortolkning af Kautionsløftet. Herved maa almindelige Fortolkningsregler komme til Anvendelse. Undertiden antages dog noget andet. Det er saaledes blevet sagt, at der maa anlægges den for Kautionisten gunstigste Fortolkning, eller at Kautionistens Forpligtelse ikke kan gaa ud over, hvad der aldeles utvivlsomt maa antages at være tilsigtet. Men nyere Praksis giver ikke Kautionisten nogen saadan Begunstigelse.

Se som Eksempel U 1937.679 H.

Den ældre Lære hænger sammen med, at man var tilbøjelig til at opfatte Kaution som en »*velgørende*« Kontrakt, men denne Op-

fattelse er urigtig. Ganske vist har Kautionisten ikke Krav paa Vederlag fra Kreditor for Overtagelsen af Kautionen, medmindre det undtagelsesvis er tilsagt ham af Kreditor eller tilkommer ham ifølge Sædvane. Men selv hvor Kautionisten ikke kan kræve Vederlag af Kreditor, kan Kautionen dog i Almindelighed ikke betragtes som en Liberalitet i Forhold til Kreditor. Fra Kreditors Synspunkt er Kautionen normalt kun et enkelt Led i det Vederlag, han forlanger for sin Ydelse til Hovedmanden. Om Kautionisten paatager sig Kautionen af ren Velvilje for Hovedmanden, maa derfor være Kreditor uvedkommende. Bortset fra de Undtagelsestilfælde, hvor Kautionisten forpligter sig udelukkende for at gøre Kreditor en Tjeneste, vilde det derfor være urigtigt at stille Kautionisten gunstigere end andre Løftgivere. Det følger imidlertid af almindelige Fortolkningsregler, at en uklar eller tvetydig Erklæring maa forstås paa den for Kautionisten gunstigste Maade, medmindre enten Kautionisten selv har ment noget andet og dette erkendes eller bevises, eller deklaratoriske Retsregler afhjælper Uklarheden.

Spørgsmaal, der ikke kan løses ved egentlig Fortolkning af Kautionsløftet, maa afgøres efter *Retsordenens deklaratoriske Regler*. Ved Udformningen af disse kan det ikke have afgørende Betydning, at Kautionisten drives af rent liberale Motiver. Kautionens Værdi for Samfundet beror paa, at den kan skabe en Sikring af Kreditorernes Krav. Derfor maa Kautionsreglerne først og fremmest indrettes saaledes, at Kautionsinstituttet giver en praktisk brugbar Sikkerhed for Kreditorerne, og man kan ikke af Hensyn til de tjenstvillige Kautionister slaa af paa den Strenghed i Forpligtelsen, som udkræves til en saadan Sikring. Hvis Forpligtelsen forekommer en eller anden for streng, maa han lade være med at paatage sig Kaution. Noget andet er, at det ogsaa fra et Samfundssynspunkt er vigtigt, at Kautionsforpligtelsen ikke bliver tungere, end Sikringsformaålet kræver. Jo tungere Byrden bliver, des vanskeligere vil det blive at skaffe Kautionister, og desto mindre Nytte vil Kautionsinstituttet gøre.

En Grund til lempelig Behandling af Kautionisterne er det dog, at Kautionsaftaler efter Livets Erfaring er *særlig farlige*. I Tillid til at Hovedmanden selv vil opfylde Forpligtelsen, eller fordi de ikke er tilstrækkelig klare over Kautionsforpligtelsens Omfang, paatager mange sig Kautionsforpligtelser, som de ikke har Midler

til at opfylde. Hvis letsindig Paatagelse af Kautionslaster skal modvirkes, maa det imidlertid ske ved ufravigelige Regler om Kautionslaster, f. Eks. ved at opstille særlige Myndighedsregler, jfr. Mdhl § 48, eller kræve Iagttagelse af bestemte Former, som Reglen er efter flere udenlandske Lovgivninger.

Faren for, at Kautionsisten lokkes til at paatage sig Forpligtelser, hvis Betydning han ikke er rigtig klar over, kan derimod forringes ved deklaratoriske Regler, som begrænser Kautionsistens Forpligtelse, saaledes at Kreditor, der vil have videregaaende Ret, maa sørge for særlig Vedtagelse derom, eller som nødsager Kreditor til at give Kautionsisten Oplysning om relevante Forhold. Saadanne Regler kan dog let forringe Kautionsinstituttets Brugbarhed. I hvilket Omfang de bør indføres, afhænger af, hvor stor en Værdi for Samfundets økonomiske Liv man tillægger Kautionsinstituttet.

§ 28.

Kautionsforpligtelsens Indhold.

I. Indledning.

Da Kautionsistens Løfte gaar ud paa at indestaa for Opfyldelsen af Hovedmandens Forpligtelse, er det for at bestemme Indholdet af Kautionsforpligtelsen nødvendigt at udrede to Spørgsmaal: 1) hvad det nærmere er, Kautionsisten indestaar for, hvilken Begivenhed Kautionen skal sikre imod (ndfr III), 2) hvilke Forpligtelser der paahviler Kautionsisten, naar denne Begivenhed («Sikringsbegivenheden») indtræder (ndfr IV). De to Spørgsmaal staar imidlertid i nøje Forbindelse med hinanden.

Om det første kan i al Almindelighed siges, at Kautionsisten indestaar for, at den sikrede Fordring opfyldes. «*Sikringsbegivenheden*» er altsaa *den sikrede Fordrings Misligholdelse*. Heraf følger imidlertid med Hensyn til det andet Spørgsmaal, at Kautionsisten ikke kan tilpligtes at yde noget, før det har vist sig, at Hovedmandens Forpligtelse misligholdes. En naturlig Fortolkning af Indestaaelsen vilde paa den anden Side føre til, at Kautionsisten kunde drages til Ansvar, saasnart der forelaa Misligholdelse af Hovedforpligtelsen. I den praktisk vigtigste Gruppe af Tilfælde er denne Regel dog fraveget.

II. *Hvorvidt Kautiønistens Ansvar er subsidiært.*

Det er dansk Rets almindelige deklaratoriske Regel, at *Kautiønist* for en *Pengeforpligtelse* kun er *subsidiært ansvarlig*, saaledes at han ikke kan tilpligtes at betale, før det er godtgjort, at Beløbet ikke kan faas betalt hos Hovedmanden — hverken med det gode eller ved Retsforfølgning —. Den »*simple Kautiønist*« for en *Pengeforpligtelse* har med andre Ord, hvad Romanisterne kalder *beneficium ordinis*. En Kautiønist, hvis Forpligtelse ikke er subsidiær i denne Forstand, kaldes *Selvskyldnerkautiønist*.

A. Reglen om simpel Kautiø har ingen Lovhjemmel, men *har staaet fast i Praksis i over hundrede Aar*. Den simple Kautiønist's Betalingspligt er betinget af, at Kreditor ikke ved Retsforfølgning kan faa Dækning hos Hovedmanden. Hvis der kan opnaas delvis Dækning hos ham, kan Kautiønist'en kun tilpligtes at betale Resten. Umuligheden af at faa Dækning hos Hovedmanden maa enten være indrømmet af Kautiønist'en eller være bevist af Kreditor. Beviset kan føres paa en hvilken som helst Maade.

Det afgørende er i Almindelighed, om der kan opnaas Betaling hos Hovedmanden i det Øjeblik, da Kravet bliver rejst mod Kautiønist'en. Men hvor Kreditor har gennemført Retsforfølgning mod Hovedmanden for den sikrede Fordring uden at opnaa Fyldestgørelse, kan han holde sig til Kautiønist'en for det manglende uden Hensyn til, om Hovedmanden senere erhverver Midler, hvori Kreditor kan søge Fyldestgørelse.

Ogsaa hvis Hovedskyldneren er kommet under Konkurs, gennemfører Retspraksis strengt, at den simple Kautiønist kun kan tilpligtes at betale, hvad der bevislig ikke kan faas hos Hovedskyldneren. Kreditor maa derfor afvente Opgørelsen i Boet eller føre andet Bevis for, at hele Fordringen eller en bestemt Del deraf ikke vil blive dækket i Boet. Det vilde formentlig være hensigtsmæssigere at fravige Hovedreglen ved Hovedmandens Konkurs. Der kunde ogsaa være Grund til at fravige den i andre Tilfælde, hvor Retsforfølgning mod Hovedmanden er blevet særlig vanskelig, f. Eks. naar han er udvandret og ikke efterlader Gods her i Landet. Praksis viser dog afgjort Utilbøjelighed hertil.

Sagsøger Fordringshaveren Kautiønist'en, uden at de angivne Betingelser er til Stede, frifindes denne for Søgsmålet som for tidlig anlagt.

B. Reglen om den simple Kautiønist's subsidiære Ansvar gælder

formentlig *kun ved Kaution for Pengeforpligtelser*, og selv her har den visse *Undtagelser*.

1. Kautionisten kan ved *særlig Vedtagelse* paatage sig et videregaaende Ansvar. I Almindelighed sker det ved, at han forpligter sig som »*Selvskyldner*«. Det er imidlertid ikke nødvendigt at bruge Ordet *Selvskyldner* eller overhovedet at paatage sig *Selvskyldnerforpligtelsen* udtrykkelig. Spørgsmaalet maa afgøres ved sædvanlig Fortolkning. En Erklæring om, at man garanterer Fordringshaveren (eller indestaar ham for) Betaling paa *en bestemt Dag* eller inden et angivet Tidspunkt, maa jævnlig fortolkes som en *Selvskyldnerkaution*.

2. I *Handelsforhold* indtræder *Selvskyldnerkaution* i vidt Omfang uden særlig Vedtagelse, grundet paa Sædvane, jfr. ogsaa Kmsl § 14.

3. Den, der har tegnet *Aval paa en Veksels eller en Check*, er ansvarlig paa lige Fod med den, for hvem saadan Borgen er tegnet, se Vxl § 32.1°, § 47, Chl § 27.1°, § 44. Avalistens Forpligtelse er ikke undergivet almindelige Kautionsregler, se foran § 17.I.

III. *Indestaaelsens Genstand.*

Hvilke Forpligtelser Kautionen omfatter, maa i Hovedlinierne være fastsat i Kautionserklæringen. Praktisk vigtigst er *Kreditkaution*, d. v. s. Kaution for den Kredit, der ydes Hovedmanden. Hvor Kautionen ikke slutter sig til en bestemt Forpligtelse, men skal kunne omfatte en Flerhed af Forpligtelser, afgrænses Indestaaelsen ofte ved Tidsbestemmelser. Det kan saaledes være aftalt, at Kautionisten kun indestaar for de Forpligtelser, der opstaar i Løbet af et vist Tidsrum.

Kautionisten kan ogsaa have betinget sig *Ret til at opsiges Kautionen* i den Forstand, at han ikke staar inde for Forpligtelser, der opstaar efter det Tidspunkt, til hvilket Opsigelsen faar Virkning. En Ret til ved Opsigelse at hindre fremtidig Udvidelse af Kautionens Genstand maa i visse Tilfælde tilkomme Kautionisten i Kraft af deklaratorisk Retsregel. Saaledes hvor Kautionisten uden Tidsbegrænsning indestaar for Forpligtelser ifølge et vedvarende Kontraktforhold, der er indgaaet paa Opsigelse, f. Eks. et Leje- eller Tjenesteforhold. Hvor Kautionisten uden Tidsbegrænsning indestaar for en ubestemt Mængde af fremtidige Forpligtelser — f. Eks. for Betaling af Varer, der fremtidig leveres —, maa det samme

antages, saafremt Kreditor har Beføjelse til at hindre, at der opstaar ny Forpligtelser, f. Eks. ved at ophøre med Ydelser fra sin Side. Opsigelsen kræver intet Varsel, naar Kreditor uden Varsel kan hindre ny Forpligtelsers Opstaaen, hvad han hyppig kan ved Kaution for en løbende Bankkredit eller for Betaling af Varer, der leveres Hovedmanden. Ved Kontraktforhold af anden Art maa der kræves et saadant Varsel, at Kreditor faar Tid til at bringe Forholdet til Ophør eller hindre ny Forpligtelsers Opstaaen.

Et Spørgsmaal, der ofte volder Tvivl, er, om Kautionisten indestaar for de *Bydelser*, som Hovedmanden skylder, f. Eks. Renter, Sagsomkostninger og Erstatning for Misligholdelse. Hvorvidt Kautionen omfatter de *Renter*, som skyldes i Hovedforholdet, beror paa Fortolkning af Kautionsløftet. De *Udvidelser*, som Hovedforpligtelsen i Kraft af Lovgivningens almindelige Regler undergaar *ved Misligholdelse*, maa i Almindelighed omfattes af Kautionen. Med Hensyn til Forhalingsrenter samt Sagsomkostninger kunde der formentlig være Grund til at betinge Kautionistens Ansvar af, at Kreditor hurtig gav ham Meddelelse om Forsinkelsen, saa at han fik Lejlighed til at afværge Ansvarets Udvidelse. Domstolene har imidlertid overvejende været tilbøjelige til i Mangel af særlig Vedtagelse helt at fritage Kautionisten for Ansvar for Morarenter og Sagsomkostninger.

IV. *Hvilke Forpligtelser afføder Indestaaelsen for Kautionisten?*

A. *Omfanget af Kautionistens Forpligtelse* giver sig af sig selv i de Tilfælde, hvor han uden Begrænsning indestaar for Opfyldelsen af en *Pengeforpligtelse*. Kautionistens Forpligtelse gaar da ud paa at erlægge det Beløb, for hvis Betaling han indestaar. Han maa altsaa betale netop det Beløb, som han efter Fremstillingen ovfr under III indestaar for, forsaavidt det ikke er dækket ad anden Vej. — Ved simpel Kaution vil en Begrænsning af Kautionistens Forpligtelse dog jævnlig følge af de Regler, der er fremstillet ovfr under II. — Til det saaledes udfundne Beløb kan efter almindelige Regler komme Forhalingsrenter og Sagsomkostninger i Kreditors Sag mod Kautionisten.

Ved *Kaution for andet end Pengeforpligtelser* er det Hovedreglen, at Kautionistens Forpligtelse gaar ud paa at erlægge en Pengeydelse svarende til den Erstatning, som Hovedmanden er forpligtet

til at udrede, hvor der ikke sker Naturalopfyldelse, altsaa Opfyldelsesinteressen.

Dersom Kreditor — naar der ses bort fra Kautionen — ikke kunde modsætte sig, at Ydelsen blev erlagt af andre end Skyldneren selv, maa Kautionisten dog ogsaa kunne frigøre sig ved at erlægge Hovedydelsen in natura.

B. *Forfaldstiden* for Kautionistens Forpligtelse indtræder ved Selvskyldnerkaution, naar der er sket Misligholdelse af Hovedforpligtelsen, d. v. s. naar den ikke er opfyldt i rette Tid, uden at dette retfærdiggøres af Kreditors Forhold. Hvor Hovedmanden først bliver pligtig at yde ved *Paakrav*, kan Kreditor i Almindelighed ikke kræve Kautionisten, før der forgæves er rettet Paakrav til Hovedmanden. Dersom Hovedskylden forfalder *efter Opsigelse*, maa behørig Opsigelse være givet Hovedmanden og Opsigelsesfristen være forløbet. Derimod antages det ikke for nødvendigt at rette særlig Opsigelse til Kautionisten eller at underrette ham om Opsigelsen til Hovedmanden.

Ved simpel Kaution for Pengeforpligtelser kræves foruden de anførte Betingelser, at de særlige Betingelser, der er fremstillet ovfr under II, er opfyldt.

Der er ovenfor tænkt paa de normale Tilfælde, hvor Forfaldstiden i Hovedforholdet er indtraadt i Henhold til de Bestemmelser, som er tiltraadt af Kautionisten. Hvis Forfaldstiden ændres ved Aftale mellem Hovedmanden og Kreditor efter Kautionens Indgaaelse, kommer de ndfr i § 30.III fremstillede Grundsætninger til Anvendelse.

I særlige Tilfælde udskydes det Tidspunkt, da Kautionisten er pligtig at erlægge. Som omtalt ovfr i § 26.II har Kautionisten for et gensidig bebyrdende Forhold Ret til at nægte at betale, saalænge Hovedmanden har Ret til at træde tilbage fra Aftalen, fordi den ikke binder ham, og derved kan bringe Kautionsforpligtelsen til at falde bort. En tilsvarende Regel gælder formentlig om det Tilfælde, at Hovedmanden har Ret til at hæve Hovedaftalen, f. Eks. paa Grund af Misligholdelse. I det Omfang, hvori Kautionistens Forpligtelse vilde falde bort ved Aftalens hele eller delvise Ophævelse, maa Kautionisten altsaa kunne kræve sig fritaget for at yde, saalænge det henstaar uafgjort, om Hovedmanden hæver Aftalen. Naar Hovedmandens Ophævelsesret er faldet bort, f. Eks. ved Afkald eller Undladelse af at reklamere, kan Kreditor atter holde sig til Kautionisten. Muligvis bør Kautionisten ogsaa kunne fordre Henstand, naar Hovedforholdet kan bringes til Ophør ved Modregning, jfr. ndfr § 29.I.

C. *Kaution med begrænset Ansvar.*

Meget ofte begrænser Kautionisten sit Ansvar til et bestemt

Beløb. Der tænkes herved ikke paa det Forhold, at Kautionsisten kun indestaar for en bestemt Del af Hovedmandens Forpligtelser, jfr. som Eksempel U 1918.829 (K indestod for, hvad S maatte blive skyldig indtil et Beløb, stort 20.000 Kr.), men paa en Aftale, hvorved Kautionsistens Ansvar for Hovedforpligtelsen begrænses, saaledes at det *ikke kan overstige et bestemt Beløb, selv om den sikrede Fordring er større*. Som Eksempel kan nævnes Tilfældet i U 1924.737 (For en større Kassekredit indgik K en Selvskyldnerkautionsforpligtelse, dog at den ikke skulde kunne gøres gældende mod ham for et højere Beløb end 10.000 Kr.). I Praksis er det ofte vanskeligt at afgøre, hvilken af de to Grupper en Kautionsist hører til.

For Kreditor er det fordelagtigst at have Kautions af sidstnævnte Art. Det viser sig navnlig, naar Hovedmanden gaar fallit. Dividende fra Hovedmandens Bo vil nemlig ved Kautions af førstnævnte Gruppe medføre en tilsvarende Nedsættelse af Kautionsforpligtelsen, men ikke berøre Kautionsforpligtelsen ved Kautions af anden Gruppe, saalænge Hovedskylden ikke er nedbragt til et Beløb, der er mindre end Kautionsistens Hæftelsesbeløb.

D. En yderligere Begrænsning af Kautionsistens Ansvar indtræder ved den saakaldte *Tabskautions*, hvor Kautionsisten *kun indestaar Fordringshaveren for det Tab, han maatte lide* paa Hovedmanden eller paa et bestemt Mellemværende med denne. Tabskautions adskiller sig fra simpel Kautions ved, at Indestaaelsen positivt er begrænset til Fordringshaverens Tab, saa at en ligefrem Fortolkning af Kautionserklæringen medfører, at Kautionsisten ikke skylder mere end Dækning af Tabet. I Almindelighed begrænser Tabskautionsisten yderligere sit Ansvar, saaledes at det ikke kan overstige et bestemt Beløb.

Den udstrakte Brug af Tabskautionser i vor Tid beror paa, at de kan være fordelagtigere for Kreditor i Tilfælde, hvor Kautionsistens Ansvar er begrænset til et bestemt Beløb, der er mindre end den sikrede Fordring. Tabskautionsens Værdi træder navnlig frem, naar Hovedmanden gaar fallit, opnaar Tvangsakkord eller dør, uden at Gælden vedgaas. Hvis Kreditor har Selvskyldnerkautions med begrænset Ansvar, er han udsat for, at Kautionsisten før Konkursen etc. indbetaler Kautionsbeløbet og dermed faar Ret til Dividende af dette Beløb, jfr. Alm.Del § 46.II.B, saa at Kreditor maa nøjes med Dividende af Restfordringen, som derfor aldrig

bliver dækket fuldtud. Ved Tabskaution undgaar Kreditor denne Fare og opnaar Sikkerhed for selv at faa Dividenden af hele den oprindelige Hovedfordring. Kreditorerne kan ganske vist ogsaa ved Selvskyldnerkaution sikre sig samme Ret ved særlig Aftale med Kautionsisten. Men det er ofte lettere at skaffe en Tabskaution, dels fordi man saa ikke behøver at træffe en udtrykkelig Aftale om Anmeldelsesretten ved en eventuel Fallit — hvilket maaske vilde gøre Kautionsisten betænkelig —, dels fordi Tabskaution i andre Retninger er mindre byrdefuld for Kautionsisten, idet han først kan kræves, naar der er konstateret et Tab. I alle Tilfælde, hvor det væsentlige for Kreditor er at undgaa endeligt Tab, er en solid Tabskaution derfor fordelagtigere for ham end en Selvskyldnerkaution, saafremt Kautionsistens Ansvar er begrænset til samme Beløb i begge Tilfælde.

Iøvrigt er Tabskautionisten i de fleste Henseender stillet som den simple Kautionsist for en Pengeforpligtelse.

En Forskel kommer vistnok frem ved Kautionsistens Konkurs. I Tabskautionistens Bo kan Kreditor kun fordre Dividende af det Beløb, som ikke kan faas dækket af Hovedmanden. Ved simpel Kautions antages det derimod af de fleste danske Forfattere, at Kreditor kan fordre Dividende af samme Beløb som ved Selvskyldnerkaution, blot at han derved ikke maa opnaa mere end det Beløb, der ikke kan dækkes af Hovedmanden, jfr. Alm.Del § 46.I.

§ 29.

Retsforholdet mellem Hovedmanden og Kautionsisten.

1. Retsforholdet inden Kautionsisten fyldestgør Kreditor.

Den vigtigste Side af Retsforholdet mellem Kautionsisten og Hovedmanden er det Regreskrav, som Kautionsisten erhverver mod Hovedmanden ved at fyldestgøre Kreditor (ndfr II—VI). Allerede inden dette Tidspunkt kan der dog — og vil som oftest — bestaa et Retsforhold imellem Kautionsisten og Hovedmanden. Selve den Kendsgerning, at Kautionsisten forpligter sig overfor Kreditor, skaber ganske vist intet Retsforhold mellem ham og Hovedmanden. Men et vist Retsforhold mellem dem opstaar ialfald, *hvor Kautioni-*

sten har paataget sig Kautionen efter Aftale med (Anmodning fra Hovedmanden).

Retsforholdet beror selvfølgelig i første Række paa Aftalens (Anmodningens) Indhold.

Kautionisten kan i Almindelighed kun fordre *Vederlag* af Hovedmanden for Kautionens Overtagelse, naar det er lovet ham, eller det er det almindelige, at der erlægges Vederlag i tilsvarende Forhold.

Et Middel til at bringe Kautionsforholdet til Ophør er givet Kautionisten ved DL 1—23—15, som dog kun har ringe praktisk Betydning.

Indholdet af 1—23—15 er, at Kautionisten *kan søge Hovedmanden for Gælden*, saafremt han lovlig har opsagt Hovedmanden og denne ikke betaler Kreditor. Reglen maa forstaas saaledes, at Kautionisten kan fordre, at Hovedmanden *til ham* skal betale det Beløb, som han ifølge Kautionen i paakommende Tilfælde maa betale Kreditor. Men Kautionistens Krav falder bort, naar Hovedmanden ved Betaling til Kreditor bringer Kautionsforpligtelsen til Ophør. Da Hovedmanden paa den anden Side ikke frigøres overfor Kreditor ved at betale til Kautionisten og saadan Betaling altsaa medfører en Risiko, maa det ventes, at Kautionistens Krav overfor en Hovedmand, der har Midler dertil, vil føre til, at han betaler Kreditor eller, hvor dette er umuligt, frigør sig for Gælden ved at deponere dens Beløb paa dertil autoriseret Sted til Fordel for Kreditor. Reglen i 1—23—15 virker derfor faktisk som en Tvang mod Hovedmanden til at betale Kreditor.

Om *Betingelserne* for Kautionistens Beføjelse siger 1—23—15 iøvrigt kun, at Kautionisten skal have givet Hovedmanden lovlig *Opsigelse* af Forløftet. Artiklen synes nærmest at tænke paa Kaution for *Gæld, der skal betales ifølge Opsigelse*. Kautionisten kan da opsig Hovedmanden. Opsigelsen maa efter Lovens Ord ialfald gives med det Varsel, som *Kreditor* maatte give Hovedmanden. Men da Artiklen forudsætter, at Hovedmanden kan frigøre sig ved at betale Kreditor, maa det yderligere kræves, at Opsigelsen gives med en saadan Frist, at Hovedmanden kan naa at give Kreditor Opsigelse til samme Tid med det Varsel, som *han* maa give Kreditor. I Gældsforhold, der *ikke* er indgaaet *paa Opsigelse*, maa Beføjelsen ogsaa tilkomme Kautionisten, da dens Anerkendelse kan være lige saa paakrævet og ikke møder Betænkeligheder. De Grunde, der ligger bagved 1—23—15, fører da til at kræve, at saavel Forfaldstid som Frigørelsestid i Hovedforholdet er kommet.

Hvad enten Gælden skal betales efter Opsigelse eller ej, maa det antages,

at Kautionsistens Ret ikke berøres af, at Forfaldstid eller Frigørelsestid udskydes ved Aftaler mellem Kreditor og Hovedmand efter Kautions Indgaaelse. Kautionsisten kan altsaa holde sig til Hovedmanden uden Hensyn til Henstand, som Kreditor har bevilget Hovedmanden efter Kautions Indgaaelse. At der er udstedt Omsætningsgældsbrev af Hovedmanden, kan ikke gøre Reglen uanvendelig.

Af reale Grunde maa det antages, at Reglen i 1—23—15 kun kan anvendes, hvor Kautionen er paataget efter Aftale med (Anmodning fra) Hovedmanden eller kan betragtes som en berettiget *negotiorum gestio*.

Efter det anførte kan Kautionsisten ikke faa Hovedmanden tilpligtet at fyldestgøre Kreditor. Dersom Hovedmanden har en kompensabel *Modfordring* paa Kreditor, er det derimod undertiden blevet antaget, at Kautionsisten ved at afgive Modregningserklæring til Kreditor kan fuldbyrde Modregningen imellem Hovedforholdets Parter og derigennem frigøre sig selv. Uden særlig Aftale med Hovedmanden kan Kautionsisten dog ikke have en saadan Ret til at gribe ind i Hovedmandens Formueraadighed. Hvis Kautionsisten overhovedet skal kunne paaberaabe sig Hovedmandens Modfordring, maa man opstille den Regel, at Kautionsisten kan nægte at betale, saalænge Hovedfordringen kan bringes til Ophør ved Modregning, jfr. ovfr § 28.IV.B.

Hvis Hovedmanden kommer under Konkurs eller hans Dødsbo behandles som Fragaaellesbo, kan en Kautionsist, som endnu ikke har betalt Kreditor, i Boet anmelde det Regreskrav, som han vil erhverve ved at betale Kreditor (ndfr II—IV). Hvis Hovedfordringen anmeldes i Boet af Kreditor selv, vil Kautionsisten imidlertid ikke faa nogen Dividende, jfr. Alm.Del § 46.I.

II. Kautionsistens Regresret. Almindelige Bemærkninger.

Fra gammel Tid har det været anerkendt, at Kautionsisten ved at indfri sin Forpligtelse overfor Kreditor som Hovedregel erhverver Regresret mod Hovedmanden. Kaution og Regres hører saa nøje sammen, at man med nogen Grund kan sige, at der ligger en Forudsætning om Regres i selve Kautionsaftalen eller dog i Aftalen mellem Hovedmand og Kautionsist om Overtagelse af Kautionen. Det kan dog ikke antages, at Regresret virkelig er vedtaget ved enhver Kaution, hvor Omstændighederne ikke fører til at antage noget andet. Det staar derimod fast, at der gælder en fravigelig Retsregel om, at Kautionsisten har Regresret.

At man er kommet ind paa den Ordning, at en Person paatager sig et Medansvar for en andens Forpligtelse, men til Gengæld faar Ret til Regres mod denne anden, beror paa, at Kaution med Regresret er en langt ringere Byrde end et Medansvar uden Regres. Det er derfor lettere at faa Folk til at paatage sig Kaution med Regresret

end Medansvar uden Regres. Dette har ikke blot Betydning for den enkelte Kautionist, men det er vigtigt for hele Samfundets økonomiske Liv, at der saaledes bliver lettere Adgang til at skaffe Sikkerhed. Anerkendelsen af Regresretten stemmer ogsaa med Parternes gennemsnitlige Interesser. Den, der skal skaffe Kaution, — oftest Hovedmanden, undertiden Kreditor — har gennemsnitlig Interesse i, at Kautionisten faar Regresret, fordi det derved bliver lettere eller billigere at skaffe Kautionister. Og Medkontrahenten har ialfald ingen Interesse i, at Regres afskæres.

De nævnte Grunde kræver tillige, at Regresretten bliver gjort saa effektiv som mulig, saa at Kautionistens økonomiske Risiko ikke bliver større, end det kræves af Hensyn til Kreditors Sikkerhed. Saaledes forklares den Grundsætning, der i Løbet af det 19. Aarhundrede er blevet almindelig europæisk Ret, at Kautionisten ved at fyldestgøre Kreditor indtræder i dennes Ret mod Hovedmanden eller, med andre Ord, erhverver Hovedfordringen med de særlige Fortrins- og Sikkerhedsrettigheder, som den maatte være udrustet med. I dansk Ret er Reglen efter nogen Vaklen blevet anerkendt i Praksis omkring dette Aarhundredes Begyndelse.

Se hertil *Lundstedt* Obligationsbegreppet I 167, *N. Cohn* i JT 1928.127 f.

Ved Fremstillingen af de nærmere Regler om Kautionistens Regres maa der sondres mellem de Tilfælde, hvor Kautionisten kan paaberaabe sig en Aftale med Hovedmanden, og de øvrige Tilfælde. Der ses bort fra det sjældne Tilfælde, at Kautionisten kan støtte Regresret paa Reglerne om *negotiorum gestio*.

III. *Regresretten ved Kaution uden Aftale med Hovedmanden.*

Naar Kautionisten ikke kan paaberaabe sig Aftale med Hovedmanden, maa Regresretten siges at bero paa, at det er *et naturale negotii i Kautionsaftalen*, at Kautionisten ved at fyldestgøre den sikrede Fordring erhverver Regresret mod Hovedmanden.

I disse Tilfælde er der ialfald een Sætning, der staar fast. *Kautionisten kan aldrig have større Ret, end Kreditor vilde have haft*. Kautionen er jo Hovedmanden ganske uvedkommende, og heller ikke iøvrigt kan der paavises nogen Grund til at paalægge Hovedmanden særlige Forpligtelser overfor Kautionisten.

Kautionisten kan derfor kun faa et Regreskrav mod Hoved-

manden, saafremt Kreditor i Indfrielsesøjeblikket havde en (retskraftig) Fordring paa Hovedmanden, og Kravet kan ikke i Omfang overgaa Kreditors Fordring. Fremdeles kan Kautionisten kun erhverve et Krav paa Hovedmanden, forsaavidt denne ved Kautionistens Betaling frigøres i Forhold til Kreditor, og Kravet kan ikke i Omfang overstige Frigørelsen.

Hvis den sikrede Fordring var uoverdragelig, kan man ikke uden videre anerkende et almindeligt Regreskrav for Kautionisten. Hans Krav kan ialfald ikke gaa ud over den Besparelse, som Kautionistens Betaling bevislig har medført for Hovedmanden.

Naar de nævnte Betingelser foreligger, maa det antages, at Kautionisten i Hovedsagen erhverver *samme Rettigheder, som Kreditor havde*. I Almindelighed antages det endog, at han ogsaa for Tiden efter Indfrielsen kan kræve samme Rente, som Kreditor vilde have kunnet kræve.

Regreskravet er dernæst udrustet med samme *Fortrinsrettigheder (Privilegier) og Sikkerhedsrettigheder* som Hovedfordringen. Dersom de andre Sikkerheder er stillet af Trediemand, beror det dog paa Omstændighederne, hvorvidt Kautionisten kan udnytte dem. Om det Tilfælde, at der er flere Kautionister, henvises til § 31. Hvis Kautionisten kun *delvis* har fyldestgjort den sikrede Fordring, er det en naturlig Følge af den givne Begrundelse, at han ikke har Ret til at søge Dækning igennem Kreditors Sikkerhedsrettigheder, førend Kreditor selv har opnaaet fuld Fyldestgørelse.

Kautionisten, der indfrier, erhverver Regreskravet (og Kreditors Rettigheder) *uden videre i Kraft af Loven*. Transport paa Hovedfordringen eller anden Overdragelse af den er ikke nødvendig, men Kvittering for Kautionistens Betaling er tilstrækkelig til at gennemføre Fordringen. Faktisk gives der ofte den indfriende Kautionist Transport, men saadan Transport har retlig kun Betydning som en Anerkendelse af Kautionistens Ret og tjener til Legitimation.

IV. *Regresretten ved Kaution ifølge Aftale med Hovedmanden.*

Naar der er indgaaet en Aftale imellem Kautionisten og Hovedmanden, beror det i første Række paa Aftalen, om Kautionisten har Regresret. I Mangel af særlig Vedtagelse antages det i Almindelighed, at Hovedmandens Aftale med eller *Anmodning til Kautionisten om at overtage Kautionen afføder Regresret* for Kautionisten

uden Hensyn til, om Betingelserne for Kautionsistens Indtræden i Kreditors Ret er opfyldt.

Naar Kautionsisten skal støtte Regreskrav paa en Anmodning fra (Aftale med) Hovedmanden om Overtagelse af Kautionen, maa Hovedmandens Erklæring opfylde de almindelige Betingelser for bindende Viljeserklæringer (Løfter).

A. *Tilfælde, hvor Regres ikke kan støttes paa Indtrædelsessynspunktet.* I Kraft af Anmodningen kan Kautionsisten faa Regresret, skønt Hovedmanden slet ikke var forpligtet overfor Kreditor, da Kautionsisten betalte, eller han ikke er blevet frigjort ved Kautionsistens Betaling. Regres maa ialfald tillægges Kautionsisten, naar han, efter at have foretaget *litis denuntiatio* for Hovedmanden, dømmes til at betale, fordi Hovedmanden ikke forsyner ham med de fornødne Forsvarsmidler. Ligeledes naar han i god Tro betaler i Henhold til Paakrav efter forud at have anmodet Hovedmanden om at meddele ham mulige Indsigelser. Fremdeles maa Kautionsisten for et Omsætningsgælds-brev, der ikke bærer Paategning om en foreliggende Indsigelse, normalt erhverve Regresret, naar han i god Tro betaler i Henhold til Paakrav efter Forfaldstid.

Regreskravet gaar i disse Tilfælde ud paa *Skadesløsholdelse for alle beføjede Opoffrelser* i Henhold til Anmodningen (Aftalen). Faktisk vil Kautionsisten dog sjældent have Krav paa Dækning for Udlæg ud over den fyldstgjorte Hovedfordrings Beløb. Det maa navnlig antages, at han som Regel ikke kan fordrø Godtgørelse for de Morarenter, han paadrager sig, eller for Procesomkostninger i Sag mellem ham og Kreditor, medmindre Hovedmanden, f. Eks. ved Meddelelse om en paastaaet Indsigelse, har givet ham Grund til at undlade at betale.

B. I de sædvanlige Tilfælde, *hvor der bestod en gyldig Hovedforpligtelse*, har Kautionsisten ialfald det under A omhandlede Regreskrav. Men det antages, at han tillige har de samme Rettigheder som den, der har paataget sig Kaution uden Aftale med Hovedmanden. Naar de ovenfor under III anførte Betingelser er til Stede, kan han derfor gøre gældende, at han er *indtraadt i Kreditors Rettigheder* og har erhvervet Hovedfordringen med Fortrins- og Sikkerhedsrettigheder.

I Praxis er det endog antaget, at Kautionsisten her, ligesom i de under III omhandlede Tilfælde, kan fordrø samme Rente som i Hovedforholdet ogsaa for Tiden efter Indfrielsen.

Selv om Kautionisten gør disse Rettigheder gældende, er han ikke afskaaret fra at paaberaabe sig Anmodningen. Hvis han har haft beføjede Udgifter ud over selve Indfrielsen, kan han kræve dem godtgjort i Overensstemmelse med Reglerne ovenfor under A, men dette Krav er et simpelt Pengekrav og ikke udrustet med Hovedfordringens Fortrins- og Sikkerhedsrettigheder.

V. Begrænsninger i Regresretten ved delvis Indfrielse.

Hvor den sikrede Fordring kun delvis er indfriet, har Kreditor, som det allerede er omtalt, i Almindelighed Ret til Dækning af stillede Sikkerheder forud for Kautionisten. Naar Hovedmandens Bo kommer under Konkursbehandling eller Gældsfragaelsesbehandling, begrænses fremdeles Kautionistens Ret til Dividende. KL §§ 18—19 medfører saaledes i visse Tilfælde, at Kreditor faar Dividende af Hovedfordringens fulde Beløb, indtil han opnaar fuld Dækning, se Alm.Del § 46.II.

Naar Hovedmanden opnaar Tvangsakkord, nedsættes ogsaa Kautionistens Regresret, og dette gælder, selv om Akkorden er opnaaet, før Kautionisten fyldestgjorde Kreditor, jfr. KL § 120, Akl § 29.

VI. Regreskravets Bortfald.

Regreskravet kan falde bort, hvis Hovedmanden i Uvidenhed om Kautionistens Indfrielse betaler Kreditor en Gang til. For at sikre sig herimod maa Kautionisten sørge for at bringe Kreditors Legitimation til Ophør. Ved Kaution for en Fordring, der ikke er knyttet til et negotiabelt Dokument, kan han sikre sig ved at underrette Hovedmanden om Indfrielsen. Hvis Hovedfordringen er knyttet til et Omsætningsgælds-brev, gælder samme Regel om Rentebetalinger — medmindre der er udstedt Rentekuponer — og om »tidfæstede« Afdrag, jfr. Gbl § 20.1°, men med Hensyn til andre Afdrag eller hel Indfrielse er Kautionisten sikret, naar han har Gælds-brevet i Hænde.

§ 30.

Kautionsforpligtelsens Ophør.

I. Indledning. Tidsbestemmelser.

Kautionsforpligtelsen kan selvfølgelig ophøre efter de almindelige Regler om Fordringsrettigheders Ophør. Der kan ogsaa i Kautionsaftalen være truffet Bestemmelser om Forpligtelsens Ophør. Det forekommer saaledes, at Kautionsaftalen fastsætter en *Tidsgrænse for Kautionsforpligtelsen*.

Naar Løftet bestemmer, at Kautionsistens Forpligtelse kun skal vedvare en vis Tid, maa Virkningen normalt være, at Kautionsforpligtelsen ophører, dersom Kreditor ikke *inden Fristens Udløb* gør sin Ret gældende mod Kautionisten, f. Eks. ved Søgmaal eller ved udenretsligt Paakrav. Det maa imidlertid mærkes, at Tidsbestemmelser i Kautionserklæringen langt fra altid sætter en Grænse for Kautionsforpligtelsens Varighed (Bestaaen).

Meningen kan f. Eks. være enten, at Kautionisten garanterer, at Hovedmanden opfylder paa det angivne Tidspunkt, eller at Kautionsistens Ydelse først skal forfalde da.

Hvor Kaution stilles for fremtidige Forpligtelser, som ventes at opstaa efterhaanden i Løbet af et Tidsrum, der ikke er bestemt afgrænset i Hovedaftalen, maa en Tidsbestemmelse i Kautionserklæringen formodes kun at begrænse Kautionsforpligtelsens Indhold (Indestaaelsens Genstand), jfr. § 28.III.

Kautionisten kan selvfølgelig ogsaa betinge sig, at han skal kunne sætte en Grænse for sin Forpligtelses Bestaaen ved *Opsigelse*, og Virkningen maa da være den samme som ved Varighedsbegrænsninger. En Aftale om Opsigelsesret for Kautionisten vil imidlertid kun sjældent have denne Betydning. Ved Kaution for fremtidige Forpligtelser af de ovenfor nævnte Arter er Formodningen for, at Opsigelsen kun skal begrænse Kautionsforpligtelsens Indhold.

Ifølge L 274 22 Decbr. 1908 § 1 Nr. 3 er Fordring ifølge Forløfte for Krav, der falder ind under L 1908 § 1, undergivet den ved Loven hjemlede femaarige Forældelse.

En særlig Regel om Kautionsistens Betaling af Renter eller tidfæstede Afdrag ifølge et Omsætningsgældsbevis giver Gbl § 20.2°.

Undersøgelse kræver iøvrigt navnlig Spørgsmaalet om Virkningen af Hovedforholdets Ophør (II) eller Forandring ved Aftale (III) samt Spørgsmaalet om Kreditors »Diligenspligt« (IV).

Kautionsforpligtelsens Ophør paavirker ikke Hovedforpligtelsen, undtagen hvor Kreditor har opnaaet hel eller delvis Fyldestgørelse, se Alm.Del § 45.I.

II. Ophør med Hovedforpligtelsen?

A. I Læren om Kautionsforpligtelsens Ophør er det et Hovedspørgsmaal, om *Kautionsforpligtelsen kan blive bestaaende, efter at Hovedforpligtelsen er ophørt*. Undertiden anses dette for udelukket

ved Kautionsforpligtelsens akcessoriske Natur. I dansk Ret er der dog intet, der tvinger til at gøre Kautionsforpligtelsen akcessorisk i denne Forstand. Hvis Hovedforpligtelsen ophører ved *Opfyldelse*, er Kautionistens Ansvar udelukket efter selve Kautionsforpligtelsens Indhold. Og det følger af almindelige Regler om solidariske Skyldforhold, at enhver *Fyldestgørelse* af den sikrede Fordring medfører Kautionsforpligtelsens Ophør, se Alm.Del § 45.I. Om Kautionsansvar udelukkes, naar Hovedfordringen ophører paa anden Maade, maa — bortset fra særlig Lovhjemmel — løses ud fra praktiske Overvejelser. Det afgørende maa være, om der er Grund til i flere eller færre Tilfælde at lade Kautionisten vedblive med at være forpligtet efter Hovedforpligtelsens Ophør.

Det maa være *Hovedreglen, at Kautionisten er fri for Ansvar, naar Hovedforpligtelsen er ophørt*. Kautionens typiske Formaal er at skabe Sikkerhed imod Hovedmandens manglende Evne til at opfylde (hans Midlers Utilstrækkelighed). Selvskyldnerkaution kan ogsaa sikre mod hans personlige Upaalidelighed. Til Sikring imod disse Farer er der utvivlsomt en udbredt Trang. Derimod er der i Almindelighed ingen større Trang til at skabe en Sikring mod, at en Fordring ophører uden at være opfyldt, og hvor der undtagelsesvis findes en saadan Trang, er der normalt ingen Grund til at søge den imødekommet ved Kautionsinstituttet, hvis Hovedformaal er et ganske andet. Der er ingen Grund til at antage, at Trangen til Sikring mod Insolvens og imod Ophør uden Fyldestgørelse gennemsnitlig er til Stede paa een Gang. Det hensigtsmæssigste vil derfor være, hvor der er Trang til Sikring mod visse Ophørsmaader, at skabe en Sikring, der er afpasset efter det særlige Formaal.

B. Hovedreglen har dog enkelte *Undtagelser*.

1. Da Kautionens Hovedformaal er Sikring mod *Hovedmandens Insolvens*, kan man ikke fritage Kautionisten for Ansvar, hvor Hovedforpligtelsens Ophør (eller Formindskelse) netop hidføres gennem en Udtømmelse af Hovedmandens Midler. Det er først og fremmest dette, Kautionen skal sikre mod, og Trangen til Sikring derimod bliver ikke mindre, fordi Hovedforpligtelsen ophører. Det er i det væsentlige dette Synspunkt, der ligger bagved Reglen om *Tvangsakkord* i KL § 113, Akl § 19, hvorefter afsluttet Akkord ingen Indflydelse har paa Fordringshaverens Rettigheder mod Forlovere (og andre, som hæfter tilligemed Skyldneren). Tvangs-

akkordens Berettigelse beror jo netop paa, at den antages at skaffe Kreditorerne den efter Omstændighederne størst mulige Dækning. Reglen gælder, selv om Fordringshaveren har stemt for Akkorden. Om Synspunktet faar praktisk Betydning i andre Tilfælde, afhænger af, om man betragter Hovedforpligtelsen som ophørt i Tilfælde som det, at Hovedmanden dør og hans Bo efter Gældsfragaalesbehandling sluttet uden Dækning til Kreditorerne. I saadanne Tilfælde er det ialfald klart, at Kautionsistens Ansvar bliver bestaaende.

I de fleste af de sidste Aars Love om Betalingshenstand er der givet udtrykkelige Regler om Kautionsistens Stilling, se f. Eks. L 139 24 April 1935 § 4.1°.

2. Det antages i Almindelighed, at Kautionsisten vedbliver at være forpligtet, hvor Hovedforpligtelsen ophører ved en *Umulighed, der skyldes Kautionsistens Brøde*. En saa vidtgaaende Regel er der dog næppe Trang til. Men Kreditor maa ialfald værnes mod Handlinger, som Kautionsisten foretager netop i den Hensigt at bringe Hovedforpligtelsen til Ophør. Og man bør vistnok paalægge Kautionsisten Ansvar i noget videre Omfang.

3. Muligvis hjemler vor positive Lovgivning endnu en Undtagelse, nemlig at *Selvskyldnerkautionsistens* Ansvar ikke bortfalder ved Hovedfordringens *Præklusion*. Dette er antaget ret almindelig i Litteraturen og lejlighedsvis i Praksis. De Lovbud, der menes at hjemle Reglen, er DL 5—14—36 og navnlig Krigsartbr. 29 Juli 1756 § 777. DL 5—14—36 viser imidlertid næppe noget, og Forudsætningen i Krigsartbr. 1756, hvis Rækkevidde er tvivlsom, kan ikke tvinge Nutiden til at antage en Regel, som man ellers ikke vilde opstille. Den er formentlig et Udslag af den ældre Opfattelse, der i Selvskyldnerkautionen saa en mere selvstændig solidarisk Forpligtelse. Men det vilde være urimeligt at opretholde denne særlige Regel, naar man iøvrigt har forladt den ældre Opfattelse.

4. Naar Hovedforpligtelsen ved Novation erstattes af en anden Forpligtelse, bliver Følgen undertiden, at Kautionsisten indestaar for den ny Forpligtelses Opfyldelse, jfr. ndfr III.

C. Hvis en Retshandel, der iøvrigt er egnet til at bringe Hovedforholdet til Ophør, er *ugyldig*, kan den i Almindelighed ikke bringe Kautionsforpligtelsen til Ophør. Men Kautionsisten maa dog være frigjort, naar Fordringshaveren har givet ham Føje til at antage Kautionsforholdet for ophørt, hvilket jævnlig vil gælde, naar han har meddelt Kautionsisten, at Hovedforholdet er afviklet. Kautionsforpligtelsen genopvaagner vistnok ogsaa i Almindelighed, naar den Akt, hvorved Hovedforholdet blev afviklet, omstødes ved *Afkræftelse*. Dette er dog omtvistet.

En *Aftale mellem Kreditor og Hovedmanden* om, at dennes ophørte (eller formindskede) Forpligtelse paany skal træde i (fuld) Virksomhed, kan ialfald som Hovedregel ikke begrunde fornyet Ansvar for Kautionsisten.

D. Hvor *Hovedforholdet ikke ophører fuldstændig*, men delvis, bliver Følgen i Almindelighed, at Kautionisten *kun indestaar for Hovedforpligtelsen i dens ny (formindskede) Skikkelse*. Dersom Kautionisten har *begrænset sit Ansvar*, vil en Nedsættelse af Hovedskylden dog ikke altid have denne Virkning. Afgørende er i Princippet en Fortolkning af Kautionserklæringen. Naar Kautionisten indestaar for en bestemt Brøkdel af, hvad Kreditor til enhver Tid maatte have til Gode hos Hovedmanden, medfører enhver Formindskelse af Hovedfordringen en forholdsmæssig Nedsættelse af Kautionistens Ansvar. Hvor Kautionisten har begrænset sit Ansvar til et bestemt Beløb, vil Hovedreglen derimod i Almindelighed være anvendelig, idet Kautionisten normalt hæfter fuldtud, saalænge den sikrede Fordring naar op til Beløbet.

III. *Aftale om Forandring af Hovedforholdet.*

Spørgsmaalet, om Kautionistens Stilling paavirkes af *Aftaler, som Hovedforholdets Parter slutter*, efter at Kautionsforholdet er indgaaet, giver Anledning til megen Tvivl. Der er dog to Hovedsætninger, der staar fast.

En Aftale, der indskrænker Hovedmandens Forpligtelse, medfører ialfald (i det mindste) den Lempelse i Kautionistens Forpligtelse, at han kun indestaar for den indskrænkede Hovedforpligtelse. — Dette er en simpel Anvendelse af Hovedreglen om Virkningen af Hovedfordringens Ophør. Reglen gælder derfor ikke om Tvangsakkord. — *En Aftale, der udvider Hovedmandens Forpligtelser*, kan ikke udvide Kautionistens Ansvar. Han indestaar altsaa kun for de Forpligtelser, som Hovedmanden har bortset fra Aftalen.

Ved disse Regler kan man i Hovedsagen blive staaende, hvis Aftalen kun medfører rent kvantitative Forandringer af Hovedforholdet eller kun bevirker, at Forfaldstiden i Hovedforholdet kommer tidligere.

I andre Tilfælde kan Forandringen medføre, at Kautionsforpligtelsen ophører, enten fordi det forandrede Hovedforhold overhovedet ikke mere omfattes af Kautionsløftet, eller fordi Forandringen har bevirket, at en relevant Forudsætning for Kautionsløftet brister. Naar der ses bort fra særlige Vedtagelser eller Tilkendegivelser om Forudsætninger ved Kautionsløftets Afgivelse, kan Hovedreglen siges at være, at Kautionistens Ansvar ophører, naar hans Risiko

ved den ny Aftale bliver væsentlig større eller af en væsentlig anden Art end hidtil. I det enkelte stiller Forholdet sig saaledes.

En Aftale, der *udelukkende* giver Hovedforholdet *nyt Grundlag*, paavirker i Almindelighed ikke Kautionsforpligtelsen, medmindre Kreditor maa anses for at have opgivet sin Ret mod Kautionisten eller dog har givet denne Føje til at anse sig for frigjort. Kautionsforpligtelsen ophører derfor normalt ikke, fordi der udstedes Gælds-brev eller Veksel for Gælden, og heller ikke fordi et ældre Gælds-brev ombyttes med et nyt, ikke engang hvis Kautionen er tegnet paa det ældre Gælds-brev, naar Kreditor ikke giver dette tilbage. At der ved Aftale med Hovedmanden indsættes en *ny Fordrings-haver* i den ældres Sted, medfører heller ikke med Nødvendighed Kautionsforpligtelsens Ophør, dersom Hovedfordringen var overdragelig. I disse to Tilfælde kan Kautionen blive bestaaende, selv om den oprindelige Hovedforpligtelse betragtes som endelig ophørt ved Novation.

Derimod maa en Aftale, hvorved der sættes *en anden Skyldner* i Stedet for Hovedmanden, normalt medføre Kautionistens Frigørelse.

Den, der uden særlige Begrænsninger tegner Kaution for en Pantegæld, der skal henstaa uopsigelig fra Ejer til Ejer, kan dog ikke antages at blive frigjort ved Ejerskifte, jfr. *Vinding Kruse* i U 1931 B.69.

Hvis Aftalen *forandrer Ydelsesgenstanden*, idet den bestemmer, at Hovedmanden i Stedet for den aftalte Genstand eller Art skal erlægge en anden, maa Kautionisten som Hovedregel blive frigjort, og der kan næppe gøres Undtagelse, hvor Forandringen maa antages at formindske Kautionistens Risiko.

En Aftale, der *udskyder Forfaldstiden* i Hovedforholdet, har ialfald den Virkning, der følger af de ovenfor S. 197 fremstillede Regler. Bortset fra Tvangsakkord medfører Aftalen derfor ialfald, at der indtræder tilsvarende Lempelser af Kautionistens Forpligtelse. Herved kan man dog ikke blive staaende.

Det er let at se, at en Kreditor kan forøge Kautionistens økonomiske Risiko ved at give Hovedmanden Henstand. En Hovedmand, der faar indrømmet Henstand, vil normalt vente med at erlægge Ydelsen til den ny Ydelsestid, og Udsættelsen kan bevirke, at det bliver umuligt (for Kreditor eller Kautionisten) at opnaa Fyldest-

gørelse hos ham. Kautionisten maa derfor ialfald i et vist Omfang værnes mod de uheldige Følger af en Henstand.

Vor Lovgivning indeholder intet om Spørgsmaalet. Men det er fast antaget i Praksis, at *Kautionistens Ansvar ophører, naar Kreditor indrømmer Hovedmanden Henstand*, og denne Regel er der ingen Grund til at forlade, selv om det er noget tvivlsomt, om der er praktisk Trang til en saa vidtgaaende Regel.

Den i Praksis anerkendte Regel kan nærmere udtrykkes saaledes: *Naar Fordringshaveren ved Løfte uden Kautionistens Samtykke indrømmer Hovedmanden Henstand med Erlæggelsen af en Ydelse, ophører Kautionistens Ansvar for Ydelsen*. Hovedbetingelsen er, at Kreditor ved *Løfte* indrømmer Henstand. Der behøver ikke at foreligge et *udtrykkeligt Løfte*. Hvis Kreditor modtager Renter *forud*, maa han normalt anses for at have givet Henstand for Renteperioden. Men Kreditor maa have afgivet en *bindende Viljeserklæring* om Henstand. Kautionistens Ansvar falder ikke bort, blot fordi Kreditor undlader at indkræve Ydelsen eller at anlægge Sag, jfr. ndfr IV.B.2.b.

Ordet *Henstand* maa i denne Sammenhæng forstaas i den videste Betydning. Det omfatter *enhver Udskydelse af Ydelsens Forfaldstid*, d. v. s. af det Tidspunkt, da Kreditor kan kræve Erlæggelse. Reglen maa derfor anvendes ikke blot, hvor Kreditor har tilstaaet Hovedmanden en nærmere angivet Udsættelse med Opfyldelsen, men ogsaa hvor han iøvrigt er indgaaet paa saadanne Vilkaar, at Forfaldstiden ikke kan hidføres saa hurtig som efter den oprindelige Aftale.

At Skyldneren faktisk ikke kommer til at nyde godt af Henstanden, fordi han har opgivet sin Ret eller forspildt den ved Misligholdelse, kan ikke betage Henstanden dens Virkning paa Kautionsforpligtelsen. Allerede det, at han en Tid har haft Henstanden, forandrer Kautionistens Risiko. Derimod maa det antages, at Henstanden ikke paavirker Kautionsansvaret, naar den er saa ubetydelig, at det alene paa dette Grundlag kan fastslaas, at den kun medfører *en ganske uvæsentlig Forandring af hans Risiko*. Endvidere bliver Henstanden uden Virkning, naar den gives med Kautionistens *Samtykke*, samt naar Kreditor ved Kautionsaftalens Indgaaelse betinger sig, at Henstand ikke skal paavirke Kautionsansvaret, og saadanne Vedtagelser er hyppige.

U 1928.197 og 1929.837 er maaske tilbøjelige til at fastholde Kautionistens Ansvar i lidt videre Omfang.

Om Virkningen af Henstand ifølge de sidste Aars Henstandslove henvises til de enkelte Love, f. Eks. L 139 24 April 1935 § 4.1°.

IV. *Fordringshaverens Diligenspligt.*

A. Reglen om, at Kautionisten frigøres, naar Kreditor giver Hovedmanden Henstand, er et Udslag af Forudsætningssynspunktet. Der findes imidlertid en Række andre Tilfælde, hvor Kreditors Optræden maa betragtes som en bristende Forudsætning, men hvor Virkningen af Forudsætningens Bristen er svagere. Kautionisten bliver ikke uden videre frigjort, men hans Ansvar formindskes, saaledes at Kreditors Adfærd ikke kommer ham til Skade. Baggrunden for disse Regler er den Betragtning, at Retsordenen ikke bør lægge større Byrde paa Kautionisterne, end Sikringsformaalet kræver. Det er klart, at dette Hensyn fører til i et vist Omfang at fritage Kautionisten for at bære Risiko, der beror paa Fordringshaverens Optræden, men i flere Retninger er det vanskeligt at drage den rette Grænse. I tvivlsomme Tilfælde kan man søge en vis Støtte i Forsikringsretten, hvor beslægtede Spørgsmaal er afgjort af Lovgivningen.

B. Kautionisten maa i et vist Omfang fritages for Ansvar for *Tab, som Fordringshaveren lider ved egne Fejl og Forsømmelser.*

1. I visse Tilfælde kan det forekomme, at Kreditor selv uagtsomt fremkalder »Sikringsbegivenheden«. Det gælder navnlig ved *Tjenestekaution*, der gaar ud paa at sikre Arbejdsgiveren mod Tab ved tjenende Personers Uredelighed. Det er klart, at Faren for Besvigelser bliver større, jo slappere Kreditors Kontrol er, og navnlig, at Faren vokser stærkt, hvis Kreditor ikke straks skrider ind, naar han har opdaget Misligheder eller faaet Grund til Mistanke derom. Det gaar dog næppe an at fritage Kautionisten for Ansvar for alle Besvigelser, som er muliggjort ved Kreditors Skødesløshed. Forsikringsrettens Udvikling viser, at der er en stærk Trang til at lade den sikrede være dækket mod Følgerne af sin egen simple Uagtsomhed, jfr. ndfr § 34.V.4.a. Derimod bør man formentlig opstille den Regel, at Kautionisten er uden Ansvar for de Besvigelser, der er muliggjort ved grov Skødesløshed fra Kreditors Side.

Fra Retspraksis kan nævnes U 1931.1012 H, 1933.254 H, 1937.640.

En stærkere Begrænsning af Kautionistens Risiko kan følge af særlige Vedtagelser eller Forudsætninger i de enkelte Tilfælde. Hvis Kautions-

erklæringen foreskriver, at Kreditor skal træffe visse Kontrolforanstaltninger, kan Kautionsisten ikke være ansvarlig for de Forpligtelser, der er opstaaet, fordi Kreditor har udvist Forsømmelighed med Overholdelsen af Forskrifterne, og Kreditor maa have Bevisbyrden for, at hans Forhold ikke har været Aarsag til, at Forpligtelserne opstod. Hvor Kautionen er indgaaet for Forhold, i hvilke Lovgivningen eller kontraktmæssig Bestemmelse hjemler en vis Kontrol med Hovedmanden fra Kreditors Side, maa der gælde en tilsvarende Regel, saafremt Kautionsisten ved Kautionsens Overtagelse særlig har tilkendegivet Kreditor, at det var en væsentlig Forudsætning for Kautionen, at den hjemlede Kontrol fandt Sted.

2. I andre Tilfælde kan Kreditor være Skyld i, at der ikke opnaas Dækning hos Hovedmanden. Ogsaa herimod er der Grund til at værne Kautionsisten i et vist Omfang.

a. Naar Kreditor *opgiver eller forspilder Fortrins- eller Sikkerhedsrettigheder*, der var knyttet til den ved Kautionen sikrede Fordring, maa Kautionsistens Ansvar normalt ophøre i det Omfang, hvori det er nødvendigt for at afværge, at Retstabet kommer ham til Skade. En saadan Regel er almindelig anerkendt i moderne Ret. Den bæres af samme Grunde som den i § 29 omtalte Sætning, at Kautionsisten ved at betale erhverver Kreditors Fortrins- og Sikkerhedsrettigheder, og giver denne Sætning langt større Betydning, end den ellers vilde have. Den bevirker, at Kautionsisterne ved Beslutningen om Kautionsens Overtagelse kan gøre sikker Regning paa, at de paa-gældende Rettigheder vil komme dem økonomisk til Gode.

Reglen kan dog kun gælde fuldtud om Rettigheder, der opfylder *to Betingelser*, nemlig at Kautionsisten vilde erhverve Rettigheden ved at indfri Kautionsforpligtelsen, og at Kautionsisten var i Stand til at tage Rettigheden i Betragtning ved sin Beslutning om Overtagelse af Kautionen. Den sidste Betingelse vil i Almindelighed være opfyldt, naar Rettigheden er stiftet før eller i Forbindelse med Kautionsaftalen.

Retten skal være ophørt, helt eller delvis, og Ophøret skal være hidført ved Kreditors *Opgivelsesretshandel eller Forsømmelighed*. Kreditors Opgivelse af Retten er det klareste Tilfælde. Der kan imidlertid ikke være Tvivl om, at der maa gælde tilsvarende Regler, hvor Kreditor *ved Forsømmelighed forspilder en af de paagældende Rettigheder* eller iøvrigt bevirker, at den ikke fuldtud kommer Kautionsisten til Gode. Ellers vilde den tilstræbte Sikkerhed for Kautionsisten ikke naas. Lige med Opgivelse maa derfor f. Eks. stilles, at

Kreditor forsømmer at foretage den til en Panterets Stiftelse eller Bevaring fornødne Tinglysning eller Registrering.

Virkningen af, at Kreditor taber en Fortrins- eller Sikkerhedsret, er ikke altid Kautionistens fuldstændige Frigørelse; det maa blot undgaas, at Retstabet kommer ham til Skade. I Almindelighed maa Reglen da være, at Kautionistens Ansvar nedsættes med det Beløb, som han under Regressen kunde have faaet dækket ved Hjælp af den paagældende Ret.

Lignende Regler maa for en Del anvendes i gensidige Forhold, naar Kreditor giver Slip paa den Sikring, der følger af hans kontraktmæssige Beføjelser. Ved U 1924.478 H blev en »Garant« for en Entreprenørs rette Udførelse af det ham overdragne Arbejde frifundet i et Tilfælde, hvor de sidste 10 pCt. af Entreprisensummen, der efter Kontrakten først skulde udbetales, naar Arbejdet var fuldført og afleveret, var blevet udbetalt, skønt Arbejdet ikke var færdigt. Frifindelsen begrundedes med, at Kreditor »paa et Tidspunkt, hvor der havde vist sig Mangler ved det udførte Arbejde... udenfor Kontraktens og Garantiens Forudsætninger har udbetalt Entreprenøren hele Restsummen og derved betydelig forøget Appellantens (Garantens) Risiko.« Dommen synes at afgive Støtte for den Sætning, at Kautionisten for en Entreprisekontrakt, naar Kontraktens Udbetalingsregler har til Formaal at sikre Kreditor, og Kautionisten har kunnet tage Hensyn til dem ved Kautionsløftets Afgivelse, ikke skal lide Skade ved en Fravigelse af Udbetalingsreglerne, hvorved hans Risiko forøges betydelig.

b. Kautionistens Ansvar vil derimod som Hovedregel ikke blive paavirket af, at *Kreditor tøver med at inddrive Fordringen* hos Hovedmanden eller undlader at anmelde Fordringen i Hovedmandens Konkursbo. Kreditor har altsaa ingen Pligt til at udvise *diligentia in exigendo*.

I Almindelighed vil Kautionisten heller ikke lide nogen Skade ved Kreditors Passivitet, saafremt han selv benytter de ham tilkommende Beføjelser — anlægger Sag mod Hovedmanden (ifølge DL 1—23—15 eller i Kraft af Regresretten efter at have betalt Kreditor) eller selv anmelder Fordringen i Hovedmandens Bo. — Bortset maaske fra de Tilfælde, hvor Kautionisten ikke har Beføjelsen ifølge DL 1—23—15, er Kautionistens Interesse derfor ialfald tilstrækkelig værnet ved en Regel om, at Kreditor maa underrette ham om Hovedmandens Misligholdelse, jfr. ndfr under C.

Ved *Tabskaution* maa der dog formentlig gælde den Regel, at Kreditor ikke kan afkræve Kautionisten, hvad han kunde have faaet betalt hos Hovedmanden, dersom han ikke havde vist Forsømmelighed i Retsforfølgningen, ialfald ikke hvis Forsømmelsen er grov. Samme Regel maa vistnok gælde ved *simpel Kaution* for Pengeforpligtelser, forsaavidt Kautionisten

ikke har Beføjelsen ifølge DL 1—23—15, og maaske, selv om han har denne Beføjelse.

C. I visse Tilfælde har Fordringshaveren *Pligt til at give Kauti-
nisten Meddelelse om Misligholdelse* fra Hovedmandens Side.

1. Pligten paahviler ialfald *Banker og Sparekasser*, der yder Kautionslaan. Bankl. (Bek 254 25 Juli 1938) § 13.5° indeholder følgende Bestemmelse: »Hvis der for et af en Bank ydet Laan er stillet Kaution, og Laantageren udebliver med Hovedstol, Afdrag eller Renter, skal der inden 6 Maaneder efter de paagældende Ydel-
sers Forfaldsdag ved anbefalet Brev gives Meddelelse til enhver af Kautionisterne eller til den eller dem af disse, der er bemyndiget til at modtage Meddelelsen paa samtlige Kautionisters Vegne. Und-
ladelse heraf medfører, at Banken taber sit Krav overfor Kautio-
nisterne i det Omfang, i hvilket disses Regreskrav mod Laantageren er blevet forringet ved Undladelsen.« — En tilsvarende Regel er givet i Sparekassel. (Bek. 255 s. D.) § 20 og i L om Danmarks Nationalbank 116 7 April 1936 § 24.

2. Udenfor disse Loves Omraade kræves det i Almindelighed ikke, at Kreditor giver Kautionisten Meddelelse om Misligholdelse. Det kan betragtes som fastslaaet, at *Kreditor som Hovedregel ikke taber nogen Ret mod Selvskyldnerkautionisten ved at forholde sig passiv* i Anledning af Hovedmandens Misligholdelse. Kautionisten maa altsaa sørge for selv at skaffe sig Besked om Hovedforholdets Skæbne eller særlig betinge sig Meddelelse om Misligholdelse.

Meddelelsespligt bør dog formentlig anerkendes i Undtagelsestilfælde. Ialfald ved Kaution for Midler, der betros en Person i Medfør af Tjeneste-
forhold, bør det formentlig kræves, at Kreditor underretter Kautionisten, naar han opdager Uredelighed eller faar grundet Mistanke derom. Jfr. U 1942.586.

Ved Auktion over pantsatte Fordringer skal Kautionisten underrettes ifølge Rpl § 544, sidste Stk.

U 1942.1110 H krævede Meddelelse i et særligt Tilfælde.

§ 31.

Flere Kautiønistler.*1. Hovedreglen om Samkautiønistler Ansvar.*

Hvor der er flere Kautiønistler for samme Fordring, opstaar der Spørgsmaal, *dels* om dette paavirker de enkelte Kautiønistler Retsforhold til Kreditor og til Hovedmanden, *dels* om der imellem Kautiønistlerne opstaar Regreskrav eller andre Krav.

Forholdet mellem Kreditor og Kautiønistlerne beror selvfølgelig i første Række paa Aftalen mellem Parterne. Meget ofte maa man dog ty til deklaratoriske Retsregler. Vigtigst af disse er den Regel, der afgør, om *Kautiønistlerne er ansvarlige solidarisk eller pro rata*.

Dette Spørgsmaal er blevet besvaret meget forskelligt i Tidernes Løb og i de forskellige Lande. Oprindelig synes Ansvaret overalt at have været enten fuldt solidarisk eller rent pro rata. Men i romersk Ret indførtes det saakaldte *beneficium divisionis*, og under Paa-virkning af Romerretten trængte det subsidiært solidariske Ansvar ind over Størstedelen af Europas Fastland, saaledes ogsaa i Danmark og Norge. I dansk Ret blev det fastslaaet i Praxis, at Kautiønistlerne, naar andet ikke var vedtaget, var ansvarlige *principalt pro rata, subsidiært solidarisk*. I Almindelighed kunde Kreditor af den enkelte Kautiønist kun kræve en Anpart, beregnet efter Kautiønisternes Antal. Men dersom Kreditor forgæves havde søgt Dækning hos en Kautiønist eller iøvrigt godtgjort, at en Kautiønist ikke var i Stand til at betale sin Anpart, kunde han kræve det uerholdelige af den anden Kautiønist — var der flere andre, maatte det deles anpartsvis imellem dem.

Denne Ordning er nu forladt. Den udsætter Fordringshaverne for saa meget Besvær og saa stor Forhaling med Gældens Betaling, at det er langt vanskeligere at opnaa Kredit mod saadan Kautiø, end naar Kautiønistlerne er umiddelbart solidarisk ansvarlige. Erfaringen viser da ogsaa, at det praktisk talt altid er blevet vedtaget, at Kautiønistlerne skal være ansvarlige een for alle og alle for een. Lignende Erfaringer har man gjort i andre Lande. Flere af de nyere Kodifikationer har derfor indført umiddelbart solidarisk Ansvar, og denne Bevægelse har de skandinaviske Lande nu fulgt.

Gbl § 61 fastslaar, at Reglen i *Gbl § 2* skal anvendes ogsaa paa

Samkautionister, og deri ligger først og fremmest, at *Samkautionisterne er forpligtet en for alle og alle for en*, medmindre andet er aftalt.

Hvor Kautionsisterne ikke har begrænset deres Ansvar, er Omfanget af deres Forpligtelser herefter i Hovedsagen klart. Hver enkelt er ansvarlig fuldtud som en Enekautionist, men naar Kreditor har modtaget Fyldestgørelse fra en af Kautionsisterne, er de alle frigjort for deres Kautionsforpligtelser.

Hvorvidt den enkelte Kautionsists Forpligtelse er afhængig af Medkautionisternes Forpligtelse, maa nu afgøres efter almindelige Regler om solidariske Skyldforhold.

Herom henvises til Alm.Del § 3.III og § 45, hvor det er omtalt, at Gbl § 60 har ophævet Reglen i DL 1—23—13.

II. Retsforholdet mellem Samkautionisterne.

Gbl § 61 medfører, at Regressen imellem Kautionsisterne indbyrdes er undergivet Reglen i Gbl § 2.2°. Der gælder altsaa *samme Regresordning som i Forholdet mellem andre solidariske Skyldnere*.

Om de nærmere Regler maa henvises til Ussing-Dybdal GbK. Alm. Del § 3.IV.B fremstiller kun Hovedtrækkene.

Ved at fyldestgøre Kreditor erhverver Indfrielsen efter de ovfr i § 29 udviklede Regler de Sikkerhedsrettigheder, der var knyttet til Hovedfordringen. Dersom Kreditors Krav mod Medkautionisterne var udrustet med særlige (Fortrins- og Sikkerhedsrettigheder, maa den indfriende Kautionsist i Almindelighed ogsaa erhverve dem. Dette er ved KL § 19 hjemlet med Hensyn til Retten overfor Boet for det Tilfælde, at Fordringen er indfriet, efter at Medkautionisten er kommet under Konkurs. Men det maa antages ogsaa i andre Tilfælde i Kraft af lignende Grunde som dem, der fører til at opstille samme Regel med Hensyn til Hovedregreskravet. Den Kautionsist, der indfrier Forpligtelsen, kan derfor siges at indtræde i Kreditors Ret mod de andre Kautionsister. Dog kan han ikke affordre Medkautionisterne mere, end Gbl § 2.2° hjemler.

Hovedreglen maa være, at Regreskravet ikke kan rejses, før Medkautionisten kunde være krævet af Kreditor. En Kautionsist, der betaler, inden Hovedfordringen er forfalden, maa altsaa vente, til den vilde være forfalden. Og hvis Medkautionisten er simpel Kautionsist, kan Regreskrav ikke gøres gældende mod ham, før det er godtgjort, at der ikke kan faas Dækning hos Hovedmanden.

III. Kautiøister, der ikke er Samkautiøister.

Naar flere har paataget sig Kautiøn uden nogen Begrænsning af Ansaret og uafhængig af hverandre, bliver deres Ansvar *overfor Kreditor* i de normale Tilfælde ganske det samme som, hvis de havde forpligtet sig i Forening og paataget sig umiddelbart solidarisk Ansvar.

Meget omtvistet er derimod Spørgsmaalet om *Regressen mellem Kautiøisterne*.

Hvor den ene Kautiøist har forpligtet sig som Enekautionist uden Begrænsning, maa det ialfald antages, at den anden Kautiøist kan betinge sig Regres mod den første ved et *Forbehold i Kautiøiserklæringen*. *Hvor ingen Aftale er truffet*, er Spørgsmaalet tvivlsomt. Naar vor tidligere Teori som Hovedregel forkastede Regresret, var det nærmest begrundet i, at Regressen formentlig krævede positiv Hjemmel. Dette maa bestrides. Reale Grunde kræver bestemte Regresregler opstillet ogsaa i Forholdet mellem flere uafhængige Kautiøister, jfr. Alm.Del § 3.IV.

Spørgsmaalet bliver da, hvilken Regresregel der skal opstilles. Der er ialfald visse Tilfælde, hvor man maa give den sidste Kautiøist fuld Regres, f. Eks. hvor han kun paatager sig en Tabskaution eller betinger sig, at han først kan kræves, naar hverken Hovedmanden eller den første Kautiøist betaler. Som Hovedregel synes man dog at burde gennemføre gensidig Fordelingsregres ganske som mellem Samkautiøister. Det er ret indlysende, at denne Ordning bør gælde, hvor den sidste Kautiøist ved Kautiøiens Indgaaelse ikke vidste noget om, at der i Forvejen var andre Kautiøister. Egentlig Tvivl volder kun de Tilfælde, hvor det ved Indgaaelsen af den sidste Kautiøn er bragt paa det rene mellem Parterne, at der i Forvejen er andre Kautiøister, som ikke har faaet den ny Kautiøn stillet i Udsigt. Alligevel bør man formentlig ogsaa her fastholde den gensidige Fordelingsregres, jfr. ogsaa U 1930.77 med Note.

IV. Kautiøister med begrænset Ansvar.

A. Kautiøisternes Forpligtelse overfor Kreditor.

Hvor Kautiøisterne har begrænset deres Ansvar paa den Maade, at det *ikke kan overstige et vist Beløb*, vil den enkelte Kautiøists Forpligtelse som Regel være ganske uafhængig af de andres, saafremt de sammenlagte Ansvarsbeløb ikke overstiger Hovedfordringen. Hvis derimod Ansvarsbeløbene sammenlagt fra først af overstiger Hovedfordringen eller senere kommer til det, fordi Gælden formindskes, kan en Kautiøist blive frigjort ved, at andre Kautiøister betaler, da Kreditor ialt kun har Krav paa fuld Betaling af den sikrede Fordring. I saadanne Tilfælde kan Kautiøisternes

Ansvar derfor siges at være *delvis solidarisk*. Saa vidt denne Solidaritet rækker, maa Ansaret i Mangel af anden Aftale antages at være *umiddelbart* solidarisk. Hvis A og B kautionerer for en Gæld paa 300 med højst 200 hver, kan Kreditor altsaa kræve 200 af den ene, selv om begge er solvente. Dette er den naturlige Fortolkning af Aftalen.

B. Regresretten imellem Kautionisterne.

Hvor Kautionisternes Ansvar er begrænset, anbefaler det sig at ordne Regresspørgsmaalet ved Aftale. Der er nemlig megen Tvivl om, hvad Retsordenens deklaratoriske Regel medfører.

Kun saa meget kan siges at være klart, at Betaling fra en Kautionist ikke kan begrunde Regres mod de andre for et større Beløb end det, hvormed de andres Ansvar overfor Kreditor er blevet nedsat. Hvis A hæfter med 10 og B med 10 for en Gæld paa 15 og A betaler 5, hæfter B stadig overfor Kreditor med 10, og A kan derfor intet kræve af ham. Betaler A 7, er B's Ansvar nedsat med 2, og A kan da i det højeste gøre Regres gældende for 2.

Reale Grunde taler dog for at give Regres, overalt hvor der er flere Skyldnere, der hver for sig hæfter for et vist Beløb, saaledes at de alle frigøres, naar Beløbet betales af en enkelt, f. Eks. hvor flere Kautionister hæfter med et bestemt Beløb, men tilsammen for mere end Hovedfordringen — idet Beløbene sammenlagt udgør mere end Hovedfordringens Beløb.

Fordelingsnormen volder normalt ingen Tvivl, hvis *alle Kautionister har begrænset deres Ansvar paa samme Maade* og derfor hæfter med samme Beløb overfor Kreditor. I saa Fald maa alt det, der betales af Kautionisterne, i sidste Instans fordeles ligelig paa dem alle. Hvor Kautionisterne *ikke alle har begrænset Ansaret paa samme Maade*, er det derimod tvivlsomt, hvorledes Byrden skal fordeles imellem dem. Vore Domstole har ikke taget afgørende Stilling til Spørgsmaalet. Som Hovedregel bør man formentlig fordele Byrden imellem Kautionisterne *proportionalt med Omfanget af deres Ansvar overfor Kreditor*. Herfor taler saavel reale Grunde som Analogien af Lov om Forsikringsaftaler § 42 (ndfr § 36.II.6).

Hvis saaledes A hæfter med 9, B med 3 og Gælden er 10, som betales fuldtud af Kautionisterne, maa A bære $\frac{3}{4} \times 10 = 7\frac{1}{2}$, B $\frac{1}{4} \times 10 = 2\frac{1}{2}$. Og hvis Hovedmanden har faaet tilstaaet en Kredit paa 10, men kun benyttet den for 6, maa Byrden fordeles i Forholdet 6 til 3, idet A's Ansvar kun er 6, og A maa da bære $\frac{2}{3} \times 6 = 4$, B $\frac{1}{3} \times 6 = 2$.

Noget afvigende svensk H i U 1938 B.327.

§ 32.

Særlige Arter af Kautio.**I. Efterkautio.**

Ved Efterkautionist forstaas den, der gaar i Kautio for en Kautionist (Hovedkautionisten) overfor Kreditor, altsaa indestaar Forordringshaveren for, at Hovedkautionisten opfylder sit Kautionsløfte.

Efterkautionisten er i Hovedsagen undergivet samme Regler som almindelige Kautionister. Men den Fordring, som sikres ved Efterkautio (som altsaa i Forhold til Efterkautionisten er »Hovedfordringen«), er Kreditors Fordring paa Hovedkautionisten, ikke Fordringen paa Hovedskyldneren. Dette faar bl. a. Betydning, naar man skal anvende Reglen om *simpel Kautio*.

I Mangel af anden Vedtagelse er Efterkautio, i Overensstemmelse med almindelige Regler, kun simpel Kautio. Heri ligger, at Efterkautionisten kun kan tilpligtes at betale, hvad der ikke kan faas ind hos *Hovedkautionisten*. At Efterkautionen er simpel, medfører derimod ikke, at Kreditor først maa holde sig til *Hovedskyldneren* (eller paavise, at Hovedskyldneren ikke kan betale) Om han behøver det, afhænger af, om *Hovedkautionen* er simpel eller Selvskyldnerkautio, og Hovedkautionen kan godt være forskellig fra Efterkautionen i saa Henseende.

Ved at indfri sin Forpligtelse faar Efterkautionisten under sædvanlige Betingelser *Regresret* overfor Hovedkautionisten, og han indtræder normalt i Kreditors Ret mod denne. Men det maa yderligere antages, at han — i det Omfang, hvori han har fyldestgjort Hovedfordringen, — indtræder i Kreditors Ret mod Hovedskyldneren og erhverver de dertil knyttede Sikkerhedsrettigheder, forsaavidt Hovedkautionisten ved Indfrielse vilde have erhvervet dem.

II. Kontrakautio.

Kontrakautionist kaldes den, der paatager sig Kautio for, hvad Hovedkautionisten ifølge sin Kautio maatte komme til at udrede, eller for Hovedkautionistens Regresfordring.

Kontrakautionisten er altsaa ikke forpligtet overfor Kreditor, men der er ikke noget i Vejen for, at en Person, der er forpligtet som Kautionist overfor Kreditor, tillige paatager sig Kontrakautio overfor en anden Kautionist. Det er endogsaa ret hyppigt, at en af flere Samkautionister er en andens Kontrakautionist.

Om Kontrakautio gælder i Hovedsagen de almindelige Regler. I Mangel af anden Vedtagelse er Kontrakautionen simpel, og Kontrakautionisten er da kun pligtig at betale, hvad Hovedkautionisten bevislig ikke kan faa ind hos Hovedskyldneren.

Ved at indfri sin Forpligtelse erhverver Kontrakautonisten et Regreskrav mod Hovedskyldneren og indtræder normalt i Hovedkautionistens Rettigheder baade mod ham og mod andre.

III. Af *andre særlige Arter af Kauton* er i det foregaaende omtalt Sondringen mellem Selvskyldnerkaution og simpel Kauton (§ 28.II) og Tabskaution (§ 28.IV.D). Om *Vekselborgen (Aval)* henvises til § 17.I.

§ 33.

Garantikontrakten.

At en Person paatager sig en Garanti overfor en anden, forekommer i mangfoldige forskellige Forhold, og Garantien kan være af meget forskellig Art. Ogsaa Kauton og Forsikring kan siges at indeholde en Garanti. Det er imidlertid klart, at der ikke kan opstilles fælles Regler af nogen Betydning for alt, hvad der kan kaldes Garantitilsagn. Man kan derimod udsondre visse Arter af Garantitilsagn til særlig Behandling. Det er ogsaa dette, man gør, naar man i nyere Tid opstiller *Garantikontrakten* som en særlig Kontraktstype.

Ved Garantikontrakten i snævrere (teknisk) Forstand forstaas her *Aftalen, hvorved en Person lover at paatage sig en økonomisk Risiko, som et Foretagende medfører for Medkontrahenten*. Saadanne Aftaler indgaas ret hyppigt i nyere Tid. De anvendes navnlig til at fremme Foretagender, der har Betydning for Almenheden, f. Eks. Drift af visse Skibsruter, Afholdelse af Udstillinger, Teaterforestillinger, Musik- eller Sportsstævner etc. Garantien ydes derfor ofte af Stat eller Kommune eller af større Kredse af interesserede Personer, men der er ikke noget i Vejen for, at den ydes af en enkelt Person.

Garanten forpligter sig normalt uden at kræve Vederlag i den Hensigt at fremme Foretagendet, idet han er interesseret i dets Gennemførelse.

Selv om Begrebet begrænses saaledes, lader der sig ikke i større Omfang opstille særlige Regler om Garantikontrakter. De særlige Regler om Kauton eller Forsikringsaftaler kan i Almindelighed ikke overføres derpaa. Paa lignende Maade som ved disse Kontrakter maa det dog antages, at Sikringen ikke gælder, hvor Sikringsbegivenheden er hidført af Medkontrahenten paa visse Maader. Hovedreglen maa formentlig være, at Garanten er uden Ansvar for de uheldige Følger dels af Medkontrahentens manglende Betalingsevne, dels af hans Fejl (Culpa) ved Foretagendets Iværksættelse.

Forsikring (§§ 34—41).

§ 34.

Forsikring i Almindelighed.

1. *Indledning.*

1. *Forsikringsinstituttet.*

Forsikringsvæsenet gaar helt tilbage til Middelalderen. I det 14. Aarhundrede blev Søforsikring brugt i de norditalienske Byer, og derfra bredte Brugen sig efterhaanden til andre Lande. I den nyere Tid vandt først Brandforsikring og siden Livsforsikring frem, og i Løbet af de sidste Menneskealdrer har Forsikringsvæsenet haft en mægtig Udvikling og bredt sig over snart sagt alle Livsomraader, hvor der mere almindeligt er Behov for økonomisk Sikring. Trangen hertil er vokset med Samfundsforholdenes Udvikling og Differentiering. Det har overordentlig stor Betydning, at Individet saaledes er blevet i Stand til at skaffe sig økonomisk Sikring, men som bekendt er Forsikringsinstituttet i vore Dage ogsaa direkte taget i Brug i sociale Formaals Tjeneste.

Formaalet med al Forsikring er at skabe økonomisk Sikring imod den Usikkerhed, der følger af Livets forskellige Farer. At dette Maal kan naas, beror paa, at Sikringen kan tilvejebringes paa en saadan Maade, at »Sikringsgiveren« selv ikke kommer ind i en tilsvarende Risiko.

Forsikring forekommer under to Hovedformer. Den ene er *den gensidige Forsikring*, som bestaar deri, at flere Personer, der er udsat for en vis Fare, træffer Aftale om gensidig at sikre hinanden paa den Maade, at de Beløb, der maa udbetales til enkelte i Anledning af realiseret Risiko, fordeles paa alle Personerne. Naar der er tilstrækkelig mange Deltagere i en saadan Aftale, vil Foreningens Udgifter — og derfor ogsaa de enkelte Medlemmers — blive ret konstante, saaledes at Risikoen praktisk talt forsvinder. Den anden Hovedform er *Præmieforsikringen*, som bestaar deri, at en Person — i Danmark et Aktieselskab — mod et Vederlag (Præmien) paatager sig at yde andre Personer Sikring mod visse Farer. Paa Grundlag af tidligere Erfaringer kan Sikringsgiveren danne sig en nogenlunde nøjagtig Mening om, hvor stor en Brøkdel af de paagældende Farer

der kan ventes realiseret, og han kan da beregne sit Vederlag her-
efter. Den Hasard, som en enkelt Sikringskontrakt vilde paadrage
Sikringsgiveren, forsvinder eller begrænses, naar han indgaar et
større Antal Sikringskontrakter mod samme Fareart. Gennem et
større Antal Præmier kan han skaffe sig Midler til at dække den
Skade, der efter de hidtil gjorte Erfaringer kan paaregnes. Og kun
ad denne Vej kan han begrænse sin Risiko saaledes, at hans Erhvervs-
virksomhed som Sikringsgiver bliver en fornuftig og solid Forretning.

De vigtigste Hjælpemidler ved Forudberegningen af Risikoen er
Statistik over indtrufne Skader og Sandsynlighedsregning. Livs-
forsikringen har saaledes kunnet bygges op paa Statistikken over
Dødsfald og den paa Grundlag deraf beregnede Dødssandsynlighed.
I de fleste andre Forsikringsbrancher har man til at begynde med
ikke haft saa eksakt et Grundlag for Risikoberegningen, ja ofte
har man maattet nøjes med den praktisk erfarne Forsikringsmands
Skøn. Men efterhaanden som de forskellige Arter af Forsikring drives,
skabes der Grundlag for en Statistik og dermed for en nøjagtigere
Beregning af Risiko og Præmier. Erfaringerne giver ogsaa Sel-
skaberne Mulighed for at foretage en praktisk Afgrænsning af deres
Risiko.

Den Forsikringsteknik, som saaledes er nødvendig i Præmie-
forsikringen, er imidlertid ogsaa blevet optaget i *den gensidige For-
sikring*, hvor det ikke drejer sig om smaa Forsikringsforeninger for
ret snævre Kredse. Det er nødvendigt for at finde et retfærdigt
Grundlag til Fastsættelse af, hvor stor en Andel af indtrædende
Skader den enkelte Interessent skal betale. Og til Dels under Ind-
flydelse af Konkurrencen med de andre Selskaber har de gensidige
Selskaber i stigende Omfang optaget Præmieforsikringens Teknik.
I Stedet for at vente med at kræve Indskud af Interessenterne, til
der er sket en Skade, som skal erstattes, fordres der forud erlagt
af hver enkelt — ofte under Benævnelsen Præmie — netop saa
meget, som (foruden til Administrationsomkostningerne) ifølge
Sandsynlighedsberegningen udfordres til paaregnelige Skaders Dæk-
ning. Gennemsnitlig vil dette være nødvendigt og tilstrækkeligt,
Chancen for at slippe med mindre og for at maatte betale mere
regnes der kun med som noget fjærnere liggende (Reserven). Sel-
skabernes Risiko bliver fremdeles afgrænset paa lignende Maade
som ved Præmieforsikring. Denne Udvikling forklarer, at *Rets-*

reglerne om Forsikringsaftaler er fælles for gensidig Forsikring og Præmieforsikring. Men naturligvis er der en væsentlig Forskel. Den gensidige Forsikring er et Interessentskab. Viser de gjorte Indskud sig utilstrækkelige til Skadernes Dækning, maa de sikrede som Interessenter tilskyde Resten. Bliver Skaderne mindre end paa-regnet, kommer dette de sikrede til Gode. — Denne Side af den gensidige Forsikring holdes udenfor Fremstillingen her. — Præmieforsikringen derimod er en Erhvervsvirksomhed, hvis Risiko bæres af Forsikreren, hvem ogsaa eventuelt Overskud kommer til Gode. Forøvrigt ses det jævnlig, at Præmieforsikreren forpligter sig til at afgive en Del af det eventuelle Overskud til de sikrede (Bonus), jfr. saaledes om Livsforsikring ndfr § 39.IV.1. Omvendt søger de gensidige Forsikringsselskaber at undgaa Krav paa Efterskud og tegner tillige Forsikring mod Præmie uden Gensidighed.

2. Forsikringslovgivningen.

En mere omfattende Lovgivning om Forsikring er først opstaaet i den nyeste Tid. Med Forsikringens stigende Betydning har man følt Trang til Lovregler af forskellig Art, dels en offentligretlig Lovgivning om Forsikringsvirksomhed, dels en privatretlig Lovgivning om Forsikringsaftaler.

Lovgivningen om *Forsikringsvirksomhed* skal ikke omtales nærmere her. Vi har nu to Hovedlove. Ældst er Loven om *Livsforsikringsvirksomhed*. Den første Lov herom blev givet i 1904. Den nu-gældende Lov er af 1 April 1914, optrykt ved Bek 299 30 Juni 1922. Dernæst L 155 2 Maj 1934 om *Skadesforsikringsvirksomhed*. Denne Lov omfatter i Princippet alle andre Brancher end Livsforsikring. Efter disse Love maa privat Forsikringsvirksomhed fremtidig kun paabegyndes af Aktieselskaber og gensidige Selskaber, og et Forsikringsselskab maa ikke drive anden Virksomhed end Forsikringsvirksomhed. Der føres Tilsyn med Selskaberne af Forsikringsraadet, overfor hvis Afgørelser der dog hjemles forskellige Retsmidler, se L 1934 §§ 52 ff. For Livsforsikringsselskaber gives der ret indgribende Bestemmelser. Tilsynet med andre Selskaber er mindre indgaaende og tager kun Sigte paa Selskabernes økonomiske Soliditet.

L 355 1 Juli 1940 indeholder Regler om Tilsyn med Begravelseskasser.

Om Tilsynslovene henvises iøvrigt til *Sindballe* Dansk Selskabsret VI. En Oversigt over Skadesforsikringslovens Indhold er givet af *Helper* i JT 1934.185 ff. Af Livsforsikringslovens Bestemmelser omtales enkelte ndfr i § 39.II.

I enkelte Grupper af Tilfælde har Lovgivningen paalagt Forsikringselskaber *Pligt til at overtage visse Forsikringer*, se saaledes om visse Bygningsbrandforsikringer ndfr § 37.III.4 og om den tvungne Ansvarsforsikring af Motorkøretøjer Bek 314 22 Decbr. 1927 § 10.

Den private Forsikringsret er nu blevet lovordnet ved *Lov om Forsikringsaftaler* Nr. 129 af 15 April 1930 (FAL).

Loven er fremgaaet af Samarbejde med Finland, Norge og Sverige, men afviger dog paa adskillige Punkter fra de tilsvarende Love i de andre Lande (svensk L 8 April 1927, norsk L 6 Juni 1930, finsk L 12 Maj 1933). FAL er traadt i Kraft 1 Januar 1932. Om dens Anvendelse paa tidligere Forsikringsaftaler se L's §§ 126—132. Tidligere fandtes der kun en almindelig Lovordning om Søforsikringsaftaler. Reglerne herom i Sølov 1892 Kap. 10 er ophævet ved FAL § 133.

I *Søforsikringen* er de fravigelige Regler i FAL faktisk fortrængt af Bestemmelserne i *Dansk Søforsikrings-Konvention af 2 April 1934* (Søf-Kvt), se herom nærmere ndfr i § 37.II.

Af Litteraturen om FAL maa først og fremmest nævnes *A. Drachmann Bentzon* Lov om Forsikringsaftaler (1931), *Ph. Hult* Föreläsningar över försäkringsavtalslagen (1936), *Th. Grundt* Lærebok i norsk forsikringsrett, Den alm. Del (1939). Fremdeles *N. L. Bugge* Lov om forsikringsavtaler, *R. Eklund* Lagen om försäkringsavtal.

II. Forsikringsaftaleloven.

1. Lovens Omraade. Forsikringsaftalens Begreb.

Ifølge FAL § 1.1^o finder Loven Anvendelse paa Forsikringsaftaler, der indgaas med Forsikringsaktieselskaber, gensidige Forsikringselskaber eller andre Selskaber og Institutioner, der driver Forsikringsvirksomhed. *Hvad der forstaas ved Forsikringsaftaler*, siger Loven ikke. I Praxis opstaar der dog kun Tvivl forholdsvis sjældent. Hvor det sker, maa Retsanvendelsen træffe Afgørelsen under Hensyn til almindelig Sprogbrug og reale Grunde.

I Litteraturen har Spørgsmaalet været meget omtvistet. Se til Belysning heraf *Englund* i NFT 1931.213 ff. Det vil vel blive nogenlunde almindelig anerkendt, at Forsikringskontrakten er en »gensidig Sikringskontrakt« eller en Kontrakt, hvorved den ene Part *mod Vederlag overtager en økonomisk Risiko*, idet han paatager sig en Ydelse under saadanne Omstændigheder, at han derved sikrer et vist økonomisk Resultat, der sættes i Fare ved nærmere angivne uvisse Begivenheder. Men Udtrykkene »Risiko« og »uvisse Begivenheder« maa tages i vid Betydning. Man kan f. Eks. forsikre mod

Risiko for en Persons Død, skønt kun *Dødstidspunktet* er uvist, og man kan forsikre mod *fortidige Farer*, hvis Parterne er uvidende om, hvorvidt Faren er virkeliggjort eller overstaaet («subjektiv Uvished» er nok). — Naar Søforsikring afsluttes, mens Skibet er paa Havet, aftales det saaledes ofte, at Sikringen skal gælde fra Rejsens Begyndelse. — I tidligere Tid har mange fremhævet, at Sikringen skulde gælde »Tilfældet« eller *tilfældig* Virkeliggørelse af en Fare. Dette er altfor snævert. Ved Forsikring kan man sikre sig ikke blot mod andres Retsbrud, men ogsaa ialfald i et vist Omfang mod Følgerne af egen uforsvarlig Adfærd, jfr. ndfr V.4.a. Ja, man kan tænke sig en Forsikring mod Begivenheder, som den sikrede Person kan hidføre med Forsæt, naar Forholdet enten er det, at han kun har en begrænset Indflydelse paa Begivenheden, eller der er meget ringe Fare for, at Forsikringen vil virke befordrende paa Beslutningen om Begivenhedens Indtræden.

Paa den anden Side er langt fra alle Aftaler med det omtalte Indhold Forsikringskontrakter, saaledes ikke Aftægtskontrakten (der er omtalt i *Lassen* II § 127). Afgrænsningen kan imidlertid ikke gøres ved en mere indgaaende Bestemmelse af Forsikrerens Forpligtelse eller af Risikoens Art. Forsikringsvæsnets spænder i Nutiden over saa forskellige Foreteelser, at alle Forsøg herpaa har maattet mislykkes. Kun saa meget kan siges, at en Risikoovertagelse ikke er en Forsikringsaftale, naar det kun drejer sig om, at den ene Part i en Kontrakt med et andet Hovedformaal paatager sig et udvidet Ansvar, som Forholdet f. Eks. er, naar en Kommissionær staar *del credere*.

Skal man pege paa det ejendommelige ved Forsikring, maa man formentlig sige, at Forsikring kun foreligger, naar det Vederlag, Selskabet skal have, fastsættes — eller dog forudsættes fastsat — efter en Sandsynlighedsberegning, hvor det teknisk lader sig gøre, og ellers efter en saa nøjagtig Vurdering af Risikoen som mulig. Hermed hænger atter — ialfald typisk — sammen, at der tilstræbes Stordrift, d. v. s. at den, der paatager sig Sikringspligten, søger afsluttet talrige Aftaler om at overtage Risikoer af samme Art og derigennem søger Risikoen fjernet. Noget i denne Retning kræves ialfald indirekte til Anvendelse af FAL. Loven omfatter nemlig kun Aftaler med Selskaber eller Institutioner, der *driver Forsikringsvirksomhed*. Loven omfatter saaledes ikke Aftaler med Enkeltmand og kun Aftaler med saadanne Selskaber, der driver Forsikringsvirksomhed. Og dertil hører vistnok efter danske Forhold, at Selskabet giver sig af med for Vederlag at overtage Risikoer i større Antal, og at Virksomheden fremtræder som baseret paa en Beregning af Risikoens Størrelse som ovenfor angivet.

Ifølge FAL § 1.2° gælder Loven ikke for *Genforsikring* og heller ikke for Forsikring i Henhold til den sociale Forsikringslovgivning, se nærmere Loven, der yderligere undtager enkelte andre Tilfælde.

2. Terminologi.

For at skabe fornøden Klarhed har FAL dannet en særlig Ter-

minologi. § 2 indeholder følgende Definitioner: »Ved *Selskabet* forstaas i denne Lov Forsikringsgiveren. Ved *Forsikringstageren* forstaas den, der med Selskabet har sluttet Aftale om Forsikring. Ved *den sikrede* forstaas den, som, hvis en Forsikringsydelse kommer til Udbetaling, har Ret til Ydelsen.« Denne Sprogbrug vil ogsaa blive anvendt i det følgende: I Stedet for »Selskabet« vil dog jævnlig blive brugt det traditionelle Udtryk *Forsikreren*. Det praktisk vigtigste er at sondre skarpt mellem Forsikringstageren og den sikrede. Disse to Roller vil ganske vist ofte være forenet hos samme Person, men langt fra altid. — Det kan bl. a. tænkes, at Forsikringsydelsen tilkommer Trediemand, enten fordi Aftalen gaar ud herpaa, eller fordi han er blevet Ejer af den forsikrede Ting eller har Pant i den. Af Hensyn til saadanne Tilfælde er det vigtigt at gøre det klart, om en vis Regel gælder om Forsikringstageren eller den sikrede. Dette sidste Udtryk er nyt. I Litteraturen anvendtes Udtrykket »den forsikrede« i tilsvarende Betydning, men i almindelig Sprogbrug og i Lovgivningen blev det brugt i flere forskellige Betydninger og navnlig ogsaa om Forsikringstageren. Om dets Anvendelse indenfor Livs- og Ulykkesforsikringen se ndfr § 38.I. For at undgaa Uklarhed bruger FAL slet ikke Udtrykket. Naar en Livsforsikring (eller anden Personforsikring) er tegnet til Fordel for Trediemand, kaldes han iøvrigt *den begunstigede*.

Dansk Søforsikrings-Konvention af 2 April 1934 (i det følgende betegnet som Søf-Kvt) har bibeholdt Udtrykket den Forsikrede som Betegnelse for den sikrede.

Af andre Udtryk, som FAL anvender, skal her kun nævnes *Forsikringsbegivenheden*, der betegner den Begivenhed, af hvis Indtræden Forsikrerens Ydelsespligt er afhængig, og *Forsikringsydelsen*, der betegner den Ydelse, som i det enkelte Tilfælde skal erlægges af Forsikreren, naar en Forsikringsbegivenhed er indtraadt. Ved *Forsikringssummen* forstaas den Sum, der i Aftalen angives som den, for hvilken Forsikringen dækker, se om dens Betydning i det følgende § 36.II.2 og § 38.III.

3. Lovreglernes Fravigelighed.

Forsaavidt Lovens Bestemmelser ikke udtrykkelig er erklæret for ufravigelige eller deres Ufravigelighed følger af andre Retsregler, kommer de kun til Anvendelse, hvis ikke andet er udtrykkelig aftalt eller maa anses indeholdt i Aftalen (§ 3). Talrige Bestemmelser

i FAL erklæres imidlertid for ufravigelige i den Forstand, at de ikke ved Aftale kan fraviges til Fordel for Selskabet. Efter Erfaringerne i forskellige Lande er der nemlig Trang til Regler, der værner det forsikringssøgende Publikums Interesser, og det er vel først og fremmest denne Trang, der har gjort en Forsikringsaftalelov nødvendig. Forsikringsselskaberne har — hvad der er naturligt — opstillet udførlige Kontraktsbetingelser, men navnlig i tidligere Tid har disse Bestemmelser ikke sjældent varetaget Selskabernes Interesser for ensidigt. Mangen Gang har Selskaberne opstillet saa strenge Forsikringsbetingelser, at de langt fra regelmæssig krævedes overholdt. Meget ofte betalte Selskaberne af »Kulance«, som man siger. Men det er klart, at det var en højst utilfredsstillende Ordning, at Selskaberne saaledes tiltog sig selv Afgørelsen af, om der skulde betales. Herhjemme havde Selskaberne dog for en stor Del allerede før FAL opstillet rimelige Forsikringsvilkaar.

En enkelt Bestemmelse i FAL — § 39 — udelukker Fravigelse til Ugunst for Selskabet.

4. *Lovens System.*

FAL Kap. I (§§ 1—34) indeholder »fælles Bestemmelser for alle Forsikringsarter«. Kap. II handler om Skadesforsikring, Kap. III om Livsforsikring og Kap. IV om Ulykkesforsikring og Sygeforsikring.

Loven har altsaa, ligesom de nyere Love i andre Lande, opstillet en Sondring mellem Skadesforsikring og andre Tilfælde. Skadesforsikring — eller *Skadeforsikring*, som jeg i Tilslutning til norsk og svensk Lov foretrækker at sige — *foreligger, naar Forsikrerens Forpligtelse gaar ud paa* (helt eller delvis) *at erstatte et Formuetab*, som den sikrede lider. Forpligtelsen kan altsaa aldrig gaa ud over den sikredes virkelige Tab. Som Eksempler paa Skadeforsikring nævner Loven Transport-, Brand-, Kreatur-, Ansvars- og Garantiforsikring samt Tingsforsikring i det hele, men Loven gør intet Forsøg paa at opregne alle Arter af Skadeforsikring. I Modsætning hertil er Livsforsikring og de vigtigste Former af Ulykkes- og Sygeforsikring ikke Skadeforsikring, idet Forsikrerens Forpligtelse ikke er begrænset til at erstatte et Formuetab, men gaar ud paa at erlægge den aftalte Ydelse, selv om der intet tilsvarende Tab er lidt. Disse Tilfælde sammenfattes i nyere Litteratur under Navnet *Summaforsikring*. FAL har ikke optaget dette Udtryk og giver ingen Regler om

Summaforsikring i Almindelighed, men nøjes med i Kap. III og IV særskilt at omtale de vigtigste af de Forsikringsarter, der — altid eller dog overvejende — er Summaforsikringer. Det forekommer imidlertid, at Ulykkes- og Sygeforsikring indgaas saaledes, at Selskabet kun skal erstatte et Formuetab, jfr. FAL § 25.2°.

Paa saadanne Forsikringer maa Bestemmelserne i Kap. III og IV anvendes. Hvorvidt Bestemmelserne i Kap. II er anvendelige paa dem, omtales ndfr § 36.I.C.

I det følgende vil Lovens System i Hovedsagen blive lagt til Grund. Som Indledning til Fremstillingen af Reglerne om Livsforsikring og Ulykkes- og Sygeforsikring vil der dog blive gjort nogle almindelige Bemærkninger om »Personforsikring« (§ 38).

Personforsikring plejer man iøvrigt at stille overfor *Tingsforsikring* (Elementarforsikring), hvorved forstaas Forsikring mod Skade paa en Ting eller Tab af en Ting paa anden Maade, navnlig Bortkomst. Denne Sondring egner sig ikke til at benyttes som Hovedsondring, dels fordi Personforsikring kan være Skadeforsikring, dels fordi der forekommer flere Arter af Forsikring, der hverken er Tingsforsikring eller Personforsikring. Man kan saaledes forsikre Rettigheder, der ikke er knyttet til Ting, f. Eks. Fordringsrettigheder, som det sker ved Kreditforsikring, og man kan tegne Forsikring mod Faren for at ifalde en Forpligtelse, som det navnlig sker ved Ansvarsforsikring. I Tilfælde som de sidste foreligger der imidlertid Skadeforsikring ligesom ved al Tingsforsikring.

5. FAL § 33 giver Regler om »*Visse Meddelelser*«. Meddelelser fra Selskabet til Forsikringstageren eller den sikrede bliver først virksomme, naar de modtages af denne, medmindre det skyldes Undladelse af at anmelde Flytning eller andet Forhold hos Modtageren, at Meddelelsen ikke eller ikke rettidigt fremkommer, idet Retsvirkningen af Meddelelsen da indtræder Dagen efter, at den under normale Forhold vilde være kommet den paa-gældende i Hænde (§ 33.1°). Naar den sikrede har indleveret saadan Meddelelse, som omhandles i §§ 21, 46 og 67, til Befordring med Telegram eller Post eller, hvor andet forsvarligt Befordringsmiddel benyttes, har afgivet den til Befordring dermed, gaar det ikke ud over ham, at Meddelelsen forsinkes eller ikke kommer frem (§ 33.2°). Den førstnævnte Regel (§ 33.1°) omfatter mange forskellige Slags Meddelelser, derunder, hvad man plejer at kalde pligtmæssige Reklamationer. For disses Vedkommende afviger Reglen fra almindelige Retsgrundsætninger, jfr. Kbl § 61, Aftl § 40 og Kmsl § 3, der opstiller lignende Regler som FAL § 33.2°.

III. Forsikringsaftalens Indgaaelse.

1. Om Aftalens Indgaaelse er der ikke givet særlige Regler. Der er navnlig *ingen Form* foreskrevet for Aftalen. Men Forsikreren forlanger som oftest, at Forsikringstageren skal underskrive en skriftlig

Forsikringsbegæring paa Forsikrerens egne trykte Blanketter, som, foruden hvad der kræves til nærmere Bestemmelse af Aftalen, indeholder en Række Spørgsmaal om Forhold, der plejer at have Betydning for Bedømmelsen af Forsikrerens Risiko. Naar Aftalen er indgaaet, udsteder Forsikrerens til Gengæld som oftest en skriftlig Erklæring om Aftalen, *Policen*, som overgives til Forsikringstageren.

FAL paalægger ikke Selskabet nogen Forpligtelse til paa Forsikrings-tagerens Forlangende at udstede »Police«, men en saadan Forpligtelse maa vistnok antages for sædvanemæssig hjemlet ved adskillige Slags Forsikring, jfr. om Søforsikring før FAL. Sølov 1892 § 232.

Hvornaar Parterne bliver bundet overfor hinanden, maa afgøres efter almindelige Regler om Aftaler, altsaa normalt efter Reglerne i Aftl § 7. Begæringen vil ofte indeholde et egentligt Tilbud fra Forsikringstagerens Side og binder ham da foreløbig, naar den kommer til Forsikrerens Kundskab. — Endelig bindes han kun, hvis Tilbudet rettidigt antages af Forsikrerens.

Hvorvidt en Antagelse er sket i rette Tid, maa normalt afgøres efter Aftl § 3. Dette maa gælde, selv om Forsikringsbegæringen indgaar til Selskabet længere Tid, før Forsikringen skal træde i Virksomhed, se herom en Diskussion i »Juristen« 1937.465 og 553. Om forsinket Akcept iøvrigt se U 1931 B.306.

Det maa antages, at Selskabet ikke med Virkning kan afgive en *Tilbagekaldelse* af en afsendt Akcept, efter at det har erfaret, at Forsikringsbegivenheden er indtraadt. Denne Afgivelse fra Aftl § 7 følger af almindelige Retsgrundsætninger om Aftaler, hvor Tilfældet spiller en afgørende Rolle, se »Aftaler« § 7.II, jfr. ogsaa *Grundt* 204 og U 1940 B.122. Men man maa vistnok gaa videre endnu ved Forsikringsaftaler. I alle Tilfælde, hvor Selskabets Ansvar og Præmien skal begynde at løbe fra et Tidspunkt, der ligger før Akceptens Afsendelse, maa Selskabet vistnok allerede fra det Øjeblik, da det traf endelig Beslutning om at antage Forsikringen, være afskaaret fra at omgøre Beslutningen efter at have erfaret Forsikringsbegivenhedens Indtræden. Selskabet beregner sig jo Præmie fra det Øjeblik, da dets Ansvar skal begynde. Hvis man vil undgaa, at Selskabet vinder ugrundet Fordel paa Forsikringstagernes Bekostning, bør Selskabets Bundethed da indtræde saa hurtigt som muligt, efter at Ansvaret er begyndt at løbe. Sml. *G. L. Christrup* i Dansk Forsikrings Tidende 1938.429. Til Belysning af Spørgsmaalets Betydning maa ses, hvad der siges om Ansvarets Begyndelse ndfr V.2.

Efter Omstændighederne, navnlig naar Begæringen forudsætter nærmere Forhandlinger om Præmiens Størrelse, vil den dog kun

være en Opfordring til at gøre Tilbud. Det Forsikreren forpligtende Løfte afgives — navnlig hvor Forsikringsagenter medvirker ved Tegningen — ofte først ved Udsendelsen af Policen. At Forsikreren er bundet ved Kontrakten, betyder selvfølgelig ikke, at Forsikrerens Risiko (Ansvar) er begyndt at løbe, jfr. herom ndfr V.2.

Policen er altid et *Bevisdokument* til Fordel for Forsikringstageren. Ofte indeholder den tillige selve det Løfte, der binder Selskabet (Akcepten, jfr. lige ovenfor). Derimod kan Policen, som ensidig udfærdiges af Forsikreren, i og for sig ikke binde Forsikringstageren eller afgive Bevis imod ham. Men naar Forsikringstageren uden Forbehold eller Reklamation modtager Policen, kan den efter Omstændighederne afgive Bevis imod ham.

Den gør det langt fra altid. Jfr. *Folke Schmidt* i SvJT 1943.278, Faran och försäkringsfallet S. 163 ff.

I Tilfælde, hvor Policen ikke stemmer med Forudsætningerne for Forsikringstagerens Tilbud, vil hans Passivitet endog undertiden kunne opfattes som en Godkendelse af Policens Indhold, jfr. f. Eks. U 1902.502.

Forsikringspolicer er ikke Gældsbreve, men *Livsforsikringspolicer* er *negotiable*, som det nærmere omtales ndfr i § 39.IV.4. Andre Forsikringspolicer er ikke Omsætningspapirer og som Hovedregel ikke engang Legitimationspapirer.

Jfr. U 1929.905 (Resp 10 Sept. 1928). Se dog om Søforsikringspolicer *Bentzon* FAL 277 ff, *Tybjerg* Søf-Kvt ad §§ 31, 91 og 199.

2. De fleste Forsikringskontrakter indgaas under Medvirkning af *Forsikringsagenter*, der ifølge Aftale med Selskabet virker for Afslutning af Forsikringskontrakter. Her i Landet har Agenterne i Almindelighed kun det Hverv at fremskaffe Tilbud fra Personer, der ønsker Forsikring, og det maa anses for Hovedreglen, at en Agent ikke har Fuldmagt til at antage Forsikringer, medmindre der er skabt en særlig Legitimation for ham, f. Eks. ved at han af Forsikreren er udstyret med Policer med dennes Navn, sml. Kmsl § 88.

Se ogsaa U 1940.924 (Resp).

De saakaldte Generalagenter for udenlandske Selskaber kan afslutte Forsikringsaftaler paa Selskabernes Vegne. Men de kan overhovedet ikke sammenlignes med Forsikringsagenter. Generalagenten træder i Selskabets Sted i alt, hvad der vedrører Selskabets Forretning i Danmark, jfr. Bek 299 30 Juni 1922 § 40, § 43 Nr. 4 og L 155 2 Maj 1934 § 43.

Forholdene former sig noget anderledes i de andre nordiske Lande, se herom og om andre Spørgsmaal om Forsikringsagenter *Hult* 55 ff, *Grundt* §§ 39—41, *Wikborg* i Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjoner nr. 9.

3. Naar en Forsikring er afsluttet for et vist Tidsrum, kan Kontraktforholdet blive forlænget ved stiltiende *Fornyelse* af Aftalen. Før FAL indeholdt Policerne ofte den Regel, at Undladelse af at opsige Forsikringen skal bevirke, at den forlænges for et lige saa langt Tidsrum. Bestemmelser af denne Art er imidlertid ret betænkelige, naar Forsikringen er indgaaet for en Aarrække. Dette har givet Anledning til Bestemmelsen i FAL § 31, hvorefter Vedtagelse om, at Undladelse af at opsige en Forsikring skal medføre, at den anses forlænget for længere Tid end et Aar, ikke kan gøres gældende af Selskabet, medmindre det tidligst 3 og senest 1 Maaned før Opsigelsestidens Udløb har givet Forsikringstagen Meddelelse, hvorved han paamindes om, at saadan Forlængelse indtræder, hvis Opsigelse ikke finder Sted.

Hvis saadan Meddelelse ikke er givet, er Forsikringstageren ikke bundet for den aftalte ny Periode, men han har Ret til at fastholde Aftalen. Naar Perioden udløber, uden at Forsikringstageren er opmærksom paa Fornyelsesaftalen, maa Forsikringen i Almindelighed antages at løbe videre, saaledes at den kan opsiges af Forsikringstageren, som om den fleraarige Aftale ikke forelaa — altsaa i Almindelighed opsiges med kontraktmæssigt eller sædvanligt Varsel til Udløbet af et Forsikringsaar.

Jfr. U 1934.634, der dog ikke direkte angaar § 31, 1936.924 (Resp 407 23 Okt. 1934) samt fra ældre Ret U 1929.588, NFT 1930.469, 1931.143 (Resp 13 Maj og 16 Sept. 1930). — Afvigende *Bentzon* FAL § 31 Anm. b og c.

I de fleste Forsikringsbrancher bruges de i § 31 nævnte Klausuler ikke mere her i Landet.

IV. Aftalens Betydning for det stiftede Retsforhold.

Retsforholdet mellem Parterne er i Almindelighed detaillert ordnet, dels gennem individuelle Bestemmelser i Kontrakten, dels gennem Henvisninger til den paagældende Forsikringsanstalts almindelige Vilkaar, de »*almindelige Forsikringsbetingelser*«.

Er der Strid imellem disse og Kontraktens individuelle Bestemmelser, maa de sidstnævnte gaa forud, jfr. som Eks. U 1899.343, 1908.643. Forsikringsbetingelsernes Betydning maa iøvrigt bestemmes efter de i »Aftaler« § 39.II.2 fremstillede Regler. Bestemmelser i Forsikringsbetingelserne eller i Policen, der ved *Utydelighed* har vildledt Forsikringstageren, uden at noget i denne Henseende kan bebrejdes ham, maa ifølge deres Oprindelse fortolkes til Gunst for Forsikringstageren og imod Forsikrerens.

Allerede før FAL var det antaget, at urimelige Bestemmelser, der stred mod Forsikringsaftalens Øjemed eller mod almindelig Forsikringsbrug paa det paagældende Omraade, ikke var bindende

for Forsikringstageren, medmindre han ved Aftalens Indgaaelse kendte dem eller de dog var saaledes fremhævet overfor ham, at de ikke kunde undgaa hans Opmærksomhed og Forstaaelse. Denne Regel maa vedblivende gælde, men den faar ringere Betydning, efter at FAL paa en Række Punkter har givet ufravigelige Regler. Den suppleres af FAL § 34, der indeholder følgende almindelige Regel: »Leder en Bestemmelse i Forsikringsaftalen, der afviger fra, hvad denne Lov vilde medføre, i det enkelte Tilfælde til aabenbart ubillige Resultater, skal Bestemmelsen tilsidesættes, forsaavidt dette vilde stemme med god Forsikringspraksis«.

Se hertil U 1937.410 og Resp i U 1940.925, 926, 930.

Ordene »hvad denne Lov vilde medføre« kan forstaas saaledes, at Bestemmelsen skal afvige fra en af FAL's (fravigelige) Lovregler. Men de kan ogsaa forstaas saaledes, at de dækker de Retsvirkninger, som overhovedet indtræder indenfor FAL's Omraade — som Følge af *Lovreglerne udfyldt ved Analogi og almindelige Retsgrundsætninger*. — Denne Fortolkning anbefaler sig stærkt af praktiske Grunde og er særlig nærliggende, efter at vor Lovgivning ogsaa paa andre Retsomraader har indført lignende Regler, jfr. navnlig Gbl § 8.

I Medfør af § 34 maa Domstolene efter Omstændighederne ogsaa kunne tilsidesætte en Bestemmelse *delvis*, jfr. U 1931 B.308. Se iøvrigt *Bentzon* FAL § 34, der synes at have en modsat Opfattelse angaaende det sidste Punkt, *Neergaard* i NFT 1943.89 ff.

I denne Forbindelse kan endnu nævnes, at FAL § 32 sætter Grænser for Gyldigheden af Voldgiftsaftaler og visse andre Aftaler om den Maade, hvorpaa Forhandlinger med Selskabet skal føres.

V. Forsikrerens Pligter.

I Almindelighed er Forsikrerens forpligtet til inden rimelig Tid efter Kontraktens Afslutning at udstede og levere behørig Forsikringspolice (jfr. ovfr III.1).

Forsikrerens Hovedpligt er at *erlægge Forsikringsydelsen, naar den af Forsikringen omfattede Fare er blevet til Virkelighed og har hidført Forsikringsbegivenheden*.

Ved de fleste Arter af Forsikring er det kun i en lille Del af Forsikringsaftalerne, Selskaberne kommer til at erlægge Forsikringsydelser. Forsikringsaftalen er en »Hasardkontrakt«, og Forsikringstagerne betaler Præmierne som Vederlag for den Chance, de opnaar for at faa Forsikringsydelsen. At der ikke indtræder nogen Forsikringsbegivenhed i Forsikringstiden, giver derfor ikke Forsikringstageren Ret til at kræve Præmien tilbage — lige saa lidt som den, der spiller i Lotteriet, faar sine Penge tilbage, naar han ikke

faar Gevinst. — Selskaberne maa nødvendigvis beregne deres Præmier efter Risikoen og have Præmierne betalt, selv om der ikke indtræder nogen Forsikringsbegivenhed. Ellers vilde der ikke blive nogen Risikofordeling, og hele Grundlaget for Forsikringsvirksomheden vilde falde bort.

Den her omtalte Tanke har ført mange til at opstille den Sætning, at *Forsikrerens Ydelse* ikke er selve Erstatningsbeløbet, men bestaar i, at *Selskabet bærer den aftalte Risiko*. Dette kan dog efter min Mening ikke kaldes en Ydelse i den Forstand, hvori dette Udtryk ellers tages i Obligation retten. Men Sætningen kan bruges som et Billede eller en Konstruktion, som giver anskueligt Udtryk for adskillige Retsregler, der gælder om Forsikring, netop fordi det er en Hasardkontrakt.

Den omtalte Opfattelse er bl. a. fremsat af *N. Cohn*: Livsforsikringskravet 6 og *Sindballe* Risikooplysninger 62 f.

Det skal ikke benægtes, at Forsikringstagerne regelmæssigt opnaar et vist Gode ved Forsikringen, nemlig Bevidstheden om, at der er tilvejebragt en Sikring mod bestemte Farer. I Forbindelse hermed kan man sætte de Retsregler, der giver Forsikringstageren særlige Beføjelser, naar Sikringen bringes i Fare ved Selskabets Insolvens eller anden Adfærd fra Selskabets Side. Ogsaa disse Regler har en rent praktisk Begrundelse. Og man maa vogte sig for at deducere Løsninger af praktiske Retsspørgsmaal fra den omtalte Konstruktion.

1. *Forsikringsbegivenheden (Skaden)*. Hvad det er for en Kendsgerning, der skal være indtraadt, beror paa en Fortolkning af den enkelte Kontrakt. Som oftest vil det være en Skade paa Ting eller Person, men dette er ikke nødvendigt, jfr. som Eks. Livrenten.

Visse tvivlsomme Problemer omtales ndfr under 2.

Genstanden for Skaden vil i Reglen være individuelt bestemt ved Aftalen, men Forsikringen kan ogsaa indgaas saaledes, at Individualiseringen først sker efterhaanden. Saaledes er Forholdet, naar der tegnes Forsikring af Tingsindbegreb, hvis Bestanddele kan skifte, mens Forsikringen løber, f. Eks. ved almindelig Brandforsikring af Indbo eller af en Forretningsmands Varelager. Et andet Eksempel er den *kollektive* Personforsikring, der navnlig benyttes, naar en Arbejdsgiver under eet tegner Ulykkesforsikring for sine Arbejdere.

I Varetransportforsikringen er det hyppigt, at en Række fremtidige Transporter, f. Eks. alle en Købmands Varetransporter i et vist Tidsrum, forsikres ved en enkelt Kontrakt med een *Police* (saakaldet Generalforsikring, *Generalpolice*). I saadanne Tilfælde kan Forsikringssum og Præmie være fastsat ved den oprindelige Aftale (Pauschalforsikring). Denne Fremgangsmaade bruges navnlig af Firmaer, der har et stort Antal Vareforsendelser med forholdsvis lav Værdi. Større Betydning indenfor Søforsikringen har imidlertid *Forsikring med løbende Police* (løbende Forsikring), hvor Aftalen gaar ud paa, at hver af Genstandene indgaar under Forsikringen med sin egen Forsikringssum og sin egen ved en vedtagen Præmietabel

fastsatte Præmie. Ved Generalpolicer af denne sidste Art kræves det — for at hindre Misbrug fra Forsikringstagerens Side — at Forsikringstageren uden unødigt Ophold (eller inden aftalt Tid) giver Selskabet Meddelelse om hver enkelt Risiko, der gaar ind under Forsikringen. Forsømmer han dette, maa Selskabet gaa fri for Ansvar for den paagældende Risiko.

Jfr. Søf-Kvt § 200.

Forsikring med løbende Police spiller iøvrigt en betydelig Rolle ved Genforsikring, jfr. ndfr § 37.VII.

2. Forsikringsbegivenheden skal være indtraadt i *Forsikringstiden*, d. v. s. det Tidsrum, i hvilket Forsikreren bærer Risikoen eller »Ansaret«, som FAL siger. Forsikringstiden kan være bestemt paa meget forskellig Maade. I Transportforsikringen sættes den ofte til den paagældende Transports Varighed. Ved den simple Livsforsikring (Dødsfaldsforsikring) indgaas Forsikringen som oftest for Personens Livstid. I andre Forsikringsbrancher angives som Regel en bestemt Tid, meget hyppigt 1 Aar, f. Eks. fra 4 Maj 1931 Kl. 12 Middag til 4 Maj 1932 Kl. 12 Middag, eller Forsikringen indgaas paa Opsigelse.

Jfr. om Forlængelse ved undladt Opsigelse FAL § 31 (ovfr III.3). Særlige Bestemmelser om Fornyelse af Forsikringen eller om anden Forlængelse af Forsikringstiden giver FAL § 84 for Brandforsikring og § 76 for Søforsikring, jfr. dertil Søf-Kvt § 41.

Ansarets Begyndelse kan ved Aftale sættes til et Tidspunkt, der ligger forud for Kontrakten, jfr. ovfr under II.1. I nogle Forsikringsbrancher bruges Aftaler om, at Ansaret først begynder en vis Tid efter Kontraktens Afslutning, den saakaldte *Karenstid* (af lat. *carēre*), saaledes i Kreaturforsikringen og til Dels ved Livsforsikring.

Om Livsforsikring se ndfr § 39.III.

Forbehold om, at Selskabets Ansvar først skal indtræde, naar første Præmie er betalt eller Policen udleveret, er ugyldigt (§ 14.2°). — Slige Vedtagelser, der var almindelige før FAL, kunde føre til Forfordeling af Forsikringstagerne, som ofte kom til at betale Præmie for et Tidsrum, hvor deres Risiko endnu ikke var dækket.

Er der intet aftalt om, naar Ansaret skal begynde, indtræder Selskabets Ansvar i det Øjeblik, da Selskabet eller Forsikringstageren *afsender* Meddelelse om, at den anden Parts Tilbud antages (§ 11).

Derfor maa det fastslaaes, hvad der er den Antagelse (Akcept), der bringer

Aftalen i Stand, se herom foran under III.1. § 11.2° opstiller den Bevisregel, at Akcepten skal anses afsendt Kl. 6 Eftermiddag, medmindre andet bevises.

En afvigende Regel er givet ved § 18 i L om Statsanstalten for Livsforsikring (ndfr § 39.II).

Hvor Forsikreren har Pligt til at overtage Forsikringen, maa Ansvarret normalt begynde, naar Forsikringstagerens Løfte kommer frem til Selskabet, jfr. saaledes Bek 314 22 Decbr. 1927 § 12.

Det kan ikke ubetinget kræves, at selve den Skade, der efter Aftalens bogstavelige Forstaaelse er Forsikringsbegivenhed, indtræder inden Udløbet af Forsikringstiden. FAL fastslaar i flere vigtige Tilfælde, at Selskabet bærer Ansvarret, naar blot visse afgørende Skadeaarsager er indtraadt i Forsikringstiden. Hvis der i Forsikringstiden indtræder en Ulykke eller Sygdom, som omfattes af en Ulykkes- eller Sygeforsikring, hæfter Selskabet ifølge § 120 ogsaa for saadanne skadelige Følger, som først viser sig senere. En begrænset Regel i lignende Retning giver § 89 om Kreaturforsikring. Endvidere kan nævnes § 91 om Ansvarsforsikring, der omtales ndfr § 37.V.2. Paa andre Omraader maa der efter Omstændighederne kunne antages noget lignende. Afgrænsningen maa foretages under Hensyn til Sædvaner og praktiske Overvejelser om Forsikringens fornuftige Formaal.

Se hertil *Grundt* 267, men afvigende *Hult* 134.

3. Hvor Forsikringsbegivenheden er en Skade paa Ting eller Personer, bestemmes det undertiden, at Forsikringen kun dækker Skade, der rammer den paagældende Ting eller Person *indenfor et vist stedligt Omraade*. Som Eksempler herpaa kan nævnes ved Rejsegodsforsikring eller Rejseulykkesforsikring Begrænsningen til bestemte Lande. Om Løsørebrandforsikring se ndfr § 37.III.3.

4. Forsikringsbegivenheden skal være *et Udslag af den Fare, som Forsikringen omfatter*. I Hovedtræk er Forsikringsfaren ofte angivet ved selve den paagældende Forsikrings Navn (Branchenavnet), saaledes ved Brandforsikring, Haglskadeforsikring o. s. v. i Modsætning til f. Eks. Kreaturforsikring, men en nærmere Afgrænsning foretages ofte ved Forsikringsbetingelserne. Hvor Aftalen tier, maa der navnlig ses hen til Sædvanen. Til nærmere Belysning af det sagte henvises til Fremstillingen af de enkelte Forsikringsbrancher.

Om Forsikring i Almindelighed kan der kun opstilles enkelte Regler, der begrænser Selskabets Risiko.

a. *Forsættlig eller uagtsom Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden.*

I ældre Søforsikringsret gik man ud fra, at Forsikringen kun skulde dække Skader, der var indtraadt tilfældig, d. v. s. hændelig i Forhold til den sikrede. Ifølge Sølov 1892 § 248 hæftede Selskabet saaledes ikke, naar Forsikringsbegivenheden var hidført ved den sikredes egen Skyld. Denne strenge Regel blev ikke fulgt ved For-

sikring i Almindelighed. Udenfor Transportforsikringen var det ialfald en udbredt Regel før FAL, at Forsikreren kun blev fri for at erstatte Skaden, naar den skyldtes den sikredes Forsæt eller grove Uagtsomhed. Efterhaanden indsaa man, at der var Trang til at skabe Forsikringsdækning ogsaa mod saadan Uagtsomhed, som gennemsnitlig ordentlige Mennesker let kan komme til at vise.

FAL §§ 18—20 følger samme Linie, ja gaar endog videre. Kun hvor den sikrede forsætlig fremkalder Forsikringsbegivenheden (og Handlingen ikke af særlige Grunde er forsvarlig, jfr. § 19.2°), nægtes der ham ethvert Krav mod Selskabet. Har han fremkaldt Forsikringsbegivenheden *ved grov Uagtsomhed, skal det under Hensyn til Skyldgraden og Omstændighederne iøvrigt afgøres, om Erstatning skal ydes* og i bekræftende Fald med hvilket Beløb. Ved Livsforsikring og Ansvarsforsikring hæfter Selskabet dog fuldtud (§ 18).

Særreglerne om lovpligtig Ansvarsforsikring omtales ndfr i § 37.V.3.

Om hvad der er grov Uagtsomhed, se U 1944.483 H, 1945.273 H.

Hverken Reglen om Forsæt eller Reglen om grov Uagtsomhed finder Anvendelse, naar den sikrede var under 14 Aar eller har manglet Evnen til at handle fornuftmæssig (§ 19.1°). Det er dog ikke en ufravigelig Regel, at der skal betales fuld Erstatning til saadanne sikrede, jfr. herved U 1928.270 H, 1945.885. FAL udelukker heller ikke Aftaler om, at den sikrede skal miste ethvert Krav, naar han har fremkaldt Forsikringsbegivenheden ved grov Uagtsomhed eller under selvforskyldt Beruselse. Men ved simpel Uagtsomhed (bortset fra selvforskyldt Beruselse) kan Selskabet kun betinge sig Ret til at afkorte indtil 5 pCt. i Erstatningen (§ 20).

Den sikredes Krav vil ialfald som Hovedregel ikke falde bort eller formindskes, fordi *Forsikringsbegivenheden er fremkaldt ved Forsæt eller grov Uagtsomhed af Trediemand*.

Dette gælder, selv om den er fremkaldt af en anden »sikret« i Tilfælde, hvor flere Personer har økonomisk Interesse i den forsikrede Ting, eller af Forsikringstageren, hvor han ikke tillige er »sikret«, jfr. ndfr S. 271.

Dog maa der efter Omstændighederne gøres en Undtagelse for samlevende Ægtefæller. Det gælder ialfald om Brandforsikring, se FAL § 85. Jfr. herved for ældre Ret *Sindballe* i U 1921 B.84 samt U 1927.959 H. Iøvrigt kan det gyldig vedtages, at den sikrede skal miste sit Krav, naar Forsikringsbegivenheden er fremkaldt ved Forsæt eller grov Uagtsomhed af visse Trediemænd. § 20 omfatter derimod Trediemands simple Uagtsomhed.

Meget omtvistet er Spørgsmaalet, hvorvidt der gælder andre Regler, *naar Skadevolderen er en Person, der handler paa den sikredes*

Vegne (som hans Repræsentant) eller er en af hans Hjælpere (i videste Forstand).

Spørgsmaalet kan ikke anses for afgjort ved, at FAL §§ 18—20 bruger Udtrykket »den sikrede«. Og der kan heller ikke findes væsentlig Støtte for Afgørelsen i andre Bestemmelser i Loven. Spørgsmaalet maa derfor løses ud fra praktiske Overvejelser. I første Række faar det Betydning, at der er en udbredt Trang til Sikring ogsaa mod Forseelser, der begaaes af Folk i den sikredes Tjeneste eller af andre Hjælpere. Paa den anden Side vilde det medføre en betænkelig Fare for Agtpaagivenheden og en væsentlig Forøgelse af Selskabernes Risiko, hvis det kun var den sikredes egen grove Brøde, der kunde paavirke hans Krav mod Selskabet. De krydsende Hensyn fører formentlig til, at Forsikringen *ikke* ubetinget bør dække Forseelser begaaet af *Personer, der selvstændigt udøver hele den faktiske Raadighed over den forsikrede Genstand eller har den ledende Myndighed i saa Henseende*. Som Eksempler kan nævnes Værgen, der bestyrer et lille Barns faste Ejendom, eller den, der for et Aktieselskab, en Forening eller en Stiftelse udøver de Funktioner, som normalt udøves af en Ejer personlig. Naar saadanne Personer begaar grove Forseelser i deres Funktion for den sikrede og derved fremkalder Forsikringsbegivenheden, maa det have samme Virkning som Sikredes egen grove Forseelse.

Da det er vigtigt at skabe en solid Sikring for alle almindelige Tilfælde, og da Selskaberne har det i deres Magt at optage nærmere Bestemmelser i de almindelige Forsikringsbetingelser, bør man dog i alle tvivlsomme Tilfælde fastholde, at Selskaberne maa bære Ansvar.

En væsentlig anden Opfattelse af FAL's Stilling er fremsat og begrundet udførligt af *Hult* 106 ff og i NFT 1932.517.

Hult har Ret i, at man ikke uden videre kan overføre de Regler, der i Erstatningsretten opstilles om Ansvar for Medhjælpere etc. eller om, at Fejl, der begaaes af Skadelidendes Hjælpere, identificeres med hans egne Fejl. Spørgsmaalet maa afgøres efter forsikringsretlige Hensyn. Men Hults egen Løsning kan ikke tiltrædes. Han hævder, at Reglerne i FAL §§ 18—19 er Udslag af den Opfattelse, at Erstatning ikke bør tilkendes den, der har hidført Skaden ved egen (grovere) Skyld. Den sikrede »forbryder« altsaa sit Erstatningskrav ved sin Brøde.

Efter min Mening giver FAL ikke tilstrækkelige Holdepunkter for, at Loven gennemfører dette Princip (»Selbstverschuldungsprinzip«). Ganske vist maa det antages, at FAL om Forsikring af Trediemands Interesse giver den Regel, at den sikrede ikke taber sin Ret, fordi Forsikringsbegivenheden er fremkaldt af Forsikringstageren med Forsæt eller grov Uagtsomhed. Men derfra kan man ikke slutte, at der ved Forsikring i Almindelighed gælder en tilsvarende Regel om Fejl, som begaaes af Personer, der handler for den sikrede, og ialfald ikke, at Selskabet uden Undtagelser skal dække saadanne Personers Fejl.

Legislativt maa der i de almindelige Tilfælde (d. v. s. bortset fra Forsikring af Trediemands Interesse) navnlig lægges Vægt paa, hvilken Regel der

stemmer med Forsikringstagernes gennemsnitlige Interesse. Og da Præmierne i Princippet maa vokse, jo flere Farer Selskaberne skal overtage, kan det ikke undre, at Resultatet bliver et Kompromis, der giver de sikrede en solid Dækning i de normale Tilfælde, men gør visse Begrænsninger i Selskabets Risiko i særlige Grupper af Tilfælde, hvor Risikoen typisk er større end normalt.

Hults Opfattelse er udførligt imødegaaet af *Grundt* §§ 82—87 og i TfR 1933.225 ff, 1937.98 f, jfr. ogsaa *Bugge* i NFT 1936.492, samt af *Karlgren* i Försäkringsjuridiska Föreningens publikation nr. 1.

Efter min Mening gaar *Grundt* i sin iøvrigt meget værdifulde Under-søgelse lidt for langt til den modsatte Side. Jeg kan saaledes ikke give ham Medhold i, at Spørgsmaalet med Hensigt er holdt aabent i Loven, og at »lovens forudsætning er at domstolene her skal stå fritt«, og at der derfor maa være Adgang til at træffe konkrete Afgørelser. Hvis Forsikringen skal opfylde sit Hovedformaal at skabe Sikkerhed, maa Spørgsmaalet løses ved almindelige Regler, og dem maa Videnskab og Praxis arbejde henimod. Noget andet er, at der ikke behøver at gælde samme Regel for al Forsikring og endnu mindre for alle de forskellige »Identifikationsspørgsmaal«, *Grundt* behandler.

Det ovenfor antydede Standpunkt falder iøvrigt nær sammen med det, der blev hævdet af *Sindballe* i U 1921 B.81 ff. Her omtales bl.a. U 1916.586 H. Se fremdeles U 1920.456, 1922.986.

Særlige, noget strengere Regler gælder ved Skadeforsikring om Tilfælde, hvor den sikrede af grov Uagtsomhed undlader efter Evne at afværge eller begrænse truende Skade eller at følge de Forskrifter, som Selskabet giver i saa Henseende. Skade, som foranlediges ved saadan Undladelse, skal Selskabet ikke svare for, se § 52. En lignende Regel gælder om Ulykkes- og Sygeforsikring (FAL § 124), men ikke om Livsforsikring.

Hvor den sikrede i Skadeforsikring har Ret til Erstatning hos Trediemand og Selskabet ved at betale vilde faa Dækningskrav mod denne. f. Eks. i Henhold til FAL § 25.1°, jfr. ndfr § 36.III, taber han under tilsvarende Betingelser sit Krav mod Selskabet, hvis han ikke træffer de til Sikring af Selskabets Dækningskrav nødvendige Foranstaltninger, indtil Selskabet bliver i Stand til selv at varetage sit Tarv, se § 52.1°.

Bestemmelserne i § 52 er ufravigelige. Om Enkeltheder henvises til *Grundt* § 61, *Hult* 117 f, *Folke Schmidt* Faran 116 ff.

I Skadeforsikring gælder en endnu strengere Regel ifølge § 51 om Overtrædelse af aftalte Sikkerhedsforskrifter, jfr. ndfr § 35.III. Visse yderligere Begrænsninger af Selskabets Risiko følger af de andre Regler, der omtales ndfr i § 35.

b. Yderligere Begrænsninger af Forsikrerens Ansvar følger ofte af, at Forsikringsbetingelserne særlig undtager visse Farer fra For-

sikringen (*undtagne Farer*). Forsikringsbetingelsernes Bestemmelser om Ansaret tjener for en Del kun til nærmere at fastsætte Grænserne for Forsikrerens Risiko, saaledes hvis de definerer, hvad der forstaas ved »Brand« eller »Ulykkestilfælde«. Men jævnlig findes der Bestemmelser om, at Forsikrerens, dersom Skaden hidføres ved Realisationen af visse Farer, ikke udreder Erstatning, selv om Tilfældet falder indenfor Forsikringens almindelige Rammer. F. Eks. bestemmer de almindelige Brandforsikringsbestemmelser for Løsøre, at »undtaget fra Forsikringen« er Skade, der skyldes Krig, Oprør, Jordskælv m. m. Dette betyder, at saadan Skade ikke erstattes, selv om det er Brandskade. Betydningen af Klausuler om »undtagne Farer« er altsaa, at disse Farers Følger er Forsikrerens uvedkommende.

Det følger af almindelige Grundsætninger, at særlige Farer kun kan undtages fra Forsikringen med klar Hjemmel i Forsikringsbetingelserne, jfr. U 1931.344, 1932.641.

Krigsfare undtages fra Selskabernes Ansvar i mange Forsikringsbrancher. Tidligere maatte Faren dækkes ved særlig Forsikring, som det navnlig var sket med Søkrigsfaren, se ndfr § 37.II. Under den nuværende Krig er der imidlertid i vidt Omfang indført tvungen Dækning for Krigsrisikoen igennem særlige i Henhold til Lov oprettede Forsikringsinstitutter.

Se herom bl. a. *Jacobi* i U 1941 B.17 ff. *H. Bache* i Assurandøren 1945 Nr. 35, *Kæstel* Bankjura 67 ff, hvor der gives en Qversigt over Lovgivningen.

Om Skader voldt ved Sabotage se U 1944.406, 951, 1945.166, 341, 475 H, 1074 H.

De under Verdenskrigen givne Regler om *Krigs-Søforsikring* omtales ndfr i § 37.II, *Krigsulykkesforsikringen* ndfr i § 41.III.

Ved L 473 22 Decbr. 1939 blev der indført tvungen *Krigsforsikring af Bygninger*. Loven er efter nogle Ændringer optrykt i Bek 390 4 Aug. 1943. Herefter er der stiftet 5 gensidige Forsikringsforbund, hvori — med enkelte Undtagelser — alle *brandforsikrede* Bygninger her i Landet i Kraft af Loven var forsikret mod Krigsskade. Forsikringen omfatter ogsaa Skade hidrørende fra Neutralitetskrænkelser og Foranstaltninger til Værn herimod, se nærmere Lovens § 5. Saavel Erstatninger som Forsikringsbidrag skal først betales efter Krigens Afslutning. Forsikringsbidragene kan ikke overstige 5 pCt. af Forsikringssummen. Lovens § 8 er ændret ved Lov 143 30 Marts 1946.

Om Grænsen mellem Bygning og Løsøre se U 1942.489 H.

Paa tilsvarende Maade er der indført tvungen (»automatisk«) Dækning af Krigsrisikoen i *Tilslutning til anden Forsikring*, dels ved *Lystfartøjer*, se L 354 1 Juli 1940, dels ved *Løsøre*, se Bek 367—369 20 Juli 1943, hvorefter der er stiftet tre Krigsforsikringsforbund, et for »*privat Indbo*«, et for »*Landbrugets Løsøre*« og et for »*Løsøre*«, ogsaa kaldt Erhvervsløsøre, d. v. s. Løsøre,

der ikke falder ind under nogen anden Lov, dog med visse Undtagelser.

Endelig er der indført tvungen Krigsforsikring af visse Genstande, uden Hensyn til om de er forsikret mod andre Farer. Saaledes *Skove og Plantager*, L 356 1 Juli 1940, *Havne*, L 110 18 Marts 1941, *Landbrugsjord* samt elektriske *Lufteleledningsanlæg for Stærkstrøm*, LL 280 og 281 30 Juni 1941.

Ved Bek 101, 103 og 104 af 20—21 Marts 1946 er der nu truffet Bestemmelse om Afslutning af disse Krigsforsikringsforbunds Virksomhed. Deres Ansvar ophører med Udgangen af Marts 1946, idet »Krigstilstanden« skal anses som ophørt 31 Marts 1946 Kl. 24, og Erstatningskrav mod Forbundene tabes, hvis de ikke anmeldes inden Udgangen af Juni 1946.

c. Det har været meget omtvistet, hvad der skal gælde, naar en Forsikringsbegivenhed er fremkaldt ved *Samvirken af flere Aarsager*, nogle, som Forsikringen normalt dækker, og andre, som den ikke dækker. Spørgsmaalet har faaet særlig stor Betydning ved Søforsikring med sædvanlig Klausul om, at Krigsfare er undtaget. Forlis eller Havari i Krigstid skyldes jo ofte en Samvirken af Søfare og særlige af Krigen betingede Forhold. Lignende Vanskeligheder kan opstaa paa Grænseomraade mellem Ulykkes- og Sygeforsikring.

Efter dansk Retspraksis er det i Almindelighed afgørende, hvad der maa anses som *Hovedaarsagen* til Skaden. Se fra den nyeste Tid U 1946.104 H, 1944.779 H, 209. Iøvrigt kan henvises til *Jacobi* i U 1941 B.17 ff, 27 ff med Litteratur i Note 5, *Øvergaard* i NFT 1938.474, *Grundt* i TfR 1941.539 og i Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjon nr. 18, *Rud. Nilsson* Grænsetilfælde mellem Sø- og Krigsforsikring (Oversigt over nordiske Domme).

d. Det hævdes ofte, ialfald for visse Forsikringsbrancher, at Forsikreren ikke er ansvarlig for *indirekte Skade*, men kun for Skade, der er en direkte Følge af Forsikringsfaren. En saa snæver Begrænsning af Ansaret kan dog ikke antages. For en Del beror Læren vistnok paa en Forveksling med en Begrænsning af en helt anden Art. Ved Tingsforsikring er det den almindelige Regel, at Ansaret kun omfatter Skade paa selve de forsikrede Ting, jfr. ndfr § 36.II.1.a. Men denne Skade maa som Hovedregel erstattes, selv om den er »indirekte«.

Selskabets Ansvar kan formentlig heller ikke ved en almindelig Regel begrænses til Skader, der var paaregnelige og er indtraadt paa en paaregnelig Maade (adækvate Følger). Men naar en Forsikringsbegivenhed medfører fjernere Følger, der var helt upaaregnelige, da den indledende Skade skete, bør Selskabet vistnok efter Omstændighederne fritages for at erstatte dem. Selv her kan man dog ikke bygge paa den Adækvanslære, der fremstilles i Erstatningsretten § 19.IV. Spørgsmaalet har ikke stor Betydning paa Grund af de af Forsikringsaftalerne følgende Begrænsninger i Selskabernes Ansvar.

Se iøvrigt om disse Spørgsmaal *Sindballe* i U 1921 B.73 ff, *Hult* 138, 213 ff, *Grundt* § 25.I, § 26, hvor ogsaa en norsk H nævnes, *Folke Schmidt* Faran 203 ff, *Øvergaard* i TfR 1938.182.

5. I visse Tilfælde er Forsikreren forpligtet til at erlægge en Ydelse, selv om *Forsikringsbegivenheden ikke er indtraadt*. Det er saaledes hjemlet,

at Skadeforsikring omfatter Tab eller Udgift, som forvoldes den sikrede ved forsvarlige Foranstaltninger til at afværge en truende Forsikringsbegivenhed (§ 53).

6. *Forsikringsydelsen.*

Hvad Forsikreren skal erlægge, naar Forsikringsbegivenheden er indtraadt, beror paa Aftalen. I Almindelighed vil det være en Pengeydelse, men det forekommer ogsaa, at Forsikreren Pligt gaar ud paa at erlægge Ydelser af anden Art, navnlig at genoprette den lidt Skade in natura, f. Eks. indsætte den ødelagte Glasrude eller ved Ansvarsforsikring at holde den sikrede fri for Ansvar, saaledes at Selskabet kan vælge frit, hvilket Middel det vil benytte hertil.

Om Forsikringsydelsens Størrelse henvises til de særlige Udviklinger om Skadeforsikring og Summaforsikring (ndfr § 36.II, § 38.II).

7. *Forfaldstiden* for Forsikringsydelsen indtræder ifølge § 24 14 Dage efter, at Selskabet har været i Stand til at indhente de Oplysninger, der er fornødne til Bedømmelse af Forsikringsbegivenheden og Fastsættelse af Forsikringsydelsens Størrelse. Er det, forinden endelig Opgørelse kan finde Sted, givet, at Selskabet ialfald skal betale en Del af det krævede Beløb, kan denne Del forlanges udbetalt efter samme Fristes Forløb. Det kan ikke vedtages, at Forfaldstiden skal være afhængig af nogen Beslutning af Selskabet eller deraf, at dette ved Dom er tilpligtet at betale. Det skyldige Beløb skal derhos forrentes fra Forfaldstid med 1% aarlig under Nationalbankens Diskonto. — Denne Bestemmelse er opretholdt ved Gbl § 62.4°. —

VI. *Forsikringstagerens Pligter.*

1. Forsikringstageren er forpligtet til at *betale Forsikringspræmien* Første Præmie forfalder, saasnart Aftalen er sluttet, hvis ingen anden Forfaldsdag er vedtaget. Skal Præmien betales i flere Perioder, forfalder de senere Præmier paa hver Periodes første Dag (§ 12).

Naar Selskabets Ansvar ikke skal begynde straks ved Aftalens Indgaaelse, er det sædvanligt, at den første Præmie først kræves betalt (og Police først udstedes), naar Selskabets Ansvar skal begynde.

Naar Forsikreren har fulgt den Skik at lade Præmien afhente hos Forsikringstageren, maa Præmien antages at være »Henteskyld«, indtil det er tilkendegivet Forsikringstageren, at Præmien skal betales paa Selskabets Kontor. Om Virkningen af Forsinkelse med Præmiebetalingen se § 35.IV.

2. Ofte nævnes en Række *andre »Pligter«* for Forsikringstageren eller den sikrede. Saaledes paalægger Forsikringsbetingelserne ofte Pligt til at træffe visse Foranstaltninger (eller undlade visse Hand-

linger) for at formindske Faren eller Pligt til ved Forsikringsbegivenhedens Indtræden at træffe Redningsforanstaltninger og give Forsikrerens Underretning. Tilsvarende Udtryk anvender FAL. Ifølge FAL § 52 har den sikrede saaledes en Redningspligt, jfr. foran S. 227, og §§ 21—23 har til Overskrift »Den sikredes Pligter, naar Forsikringsbegivenheden indtræder«. Naar en Forsikringsbegivenhed er indtraadt, skal den sikrede anmelde dette uden Ophold (§ 21) og give Selskabet alle ham tilgængelige Oplysninger om Forhold, som kan være af Betydning for Selskabets Behandling af Sagen (§ 22). I Tilfælde som de nævnte foreligger der imidlertid ikke Forpligtelser i sædvanlig Forstand. Dette er særlig klart, forsaavidt der tales om *den sikredes* Pligter. Hvor den sikrede ikke tillige er Forsikringstager, kan Aftalen nemlig som Regel overhovedet ikke paadrage ham nogen Forpligtelse. Men selv om den sikrede tillige er Forsikringstager, kan han ikke dømmes til at opfylde disse Pligter eller til Erstatning for Ikke-Opfyldelse.

Ifølge de nævnte Lovbestemmelser er Virkningen af deres Overtrædelse, at Selskabets Forpligtelse falder bort eller begrænses, f. Eks. saaledes at Selskabet ikke svarer for den Skade, som er en Følge af Overtrædelsen, jfr. ndfr § 35.VI. Og positivt Udtryk for, at der ikke foreligger en Forpligtelse i sædvanlig Forstand, giver §§ 21 og 22 ved kun at paalægge den sikrede Pligterne, *hvis* han rejser Krav mod Selskabet. Der kan herefter ikke være Tvivl om, at der ialfald som Hovedregel kun indtræder saadanne Virkninger, som stemmer med Forudsætningssynspunktet. At Pligterne overtrædes, betyder med andre Ord, at en relevant Forudsætning for Selskabets Forpligtelse svigter. Afvigende *Folke Schmidt* Faran, især S. 15 ff, hvortil min Kritik i U 1944 B.140 f.

Om §§ 21—22 se iøvrigt *Grundt* § 60 og § 64, der i visse graverende Tilfælde vil indrømme Selskabet Ret til Erstatning.

Hvor særlige Forpligtelser er paalagt ved Forsikringsaftalen, kan andre Virkninger tænkes at indtræde, naar Aftalen klart giver Hjemmel derfor og ikke kommer i Strid med ufravigelige Lovregler eller Retsgrundsætninger.

Erstatningskrav mod Forsikringstageren kan Selskabet efter Omstændighederne faa, naar det har maattet betale en Forsikringsydelse til Trediemand. Det har navnlig Betydning ved lovpligtig Ulykkes- og Ansvarsforsikring. Jfr. Forudsætningen i U 1918.278, der frifandt, fordi Ansvarsbetingelserne manglede.

Se iøvrigt *Ehrenzweig* i TfR 1924.100 ff, *Hult* i NFT 1932.520 ff.

VII. Forældelse.

Om Krav, der er grundet i Forsikringsaftalen, altsaa saavel Selskabets Krav som Kravene imod Selskabet, bestemmer FAL § 29, at de forældes

2 Aar efter Udgangen af det Kalenderaar, i hvilket Fordringshaveren fik Kundskab om Kravet og om, at det er forfaldent, og ialfald 5 Aar efter Kravets Forfaldstid. Se hertil *Ussing* i U 1931 B.307 f.

Ved § 30 er der gjort Begrænsninger i Friheden til at vedtage, at Krav mod Selskabet fortabes, dersom de ikke fremsættes eller paatales inden visse Frister.

§ 35.

Forsikringsaftalens Forudsætninger.

Som i de fleste Kontrakter er der i Forsikringsforhold nogle Forudsætninger, der er typiske. Navnlig fra Selskabets Side er der en Række vigtige Forudsætninger (ndfr I—VI). Størst Betydning har Forudsætningerne om Risikoen og om den sikredes Adfærd under Opgøret efter Forsikringsbegivenhedens Indtræden samt Forudsætningen om, at Forsikringstageren erlægger Modydelsen.

Reglerne viser en Tendens til at lade Forsikreren være bundet i videre Omfang end Kontraktsparter i Almindelighed. Dette hænger sammen med paa den ene Side, at der føles Trang til at skabe størst mulig Sikkerhed, og paa den anden Side at Selskaberne paa Grund af Stordriften er i Stand til at overtage Risikoen, som de søger Dækning for ved Fastsættelsen af Præmien.

Jfr. hertil *Sindballe* Forsikringskontraktens Forudsætninger, særlig Side 5.

I. Risikooplysninger ved Aftalens Indgaaelse.

Inden Afslutningen af en Forsikringsaftale søger Selskabet Oplysning om Risikoen. Det er nødvendigt for at afgøre, om Selskabet overhovedet vil overtage Forsikringen, og ialfald for at fastsætte Præmiens Størrelse og de øvrige Kontraktsvilkaar. Det kan ogsaa faa Betydning for Spørgsmaalet om, hvorvidt Selskabet vil tegne Genforsikring.

En tilstrækkelig nøjagtig Vurdering af Risikoen kan som Regel ikke ske uden Oplysninger fra Forsikringstageren. Søløv 1892 §§ 241—244 paalagde Forsikringstageren en almindelig Pligt til at opgive alle ham bekendte relevante Omstændigheder og foreskrev som Hovedregel, at Fejl eller Mangler i Oplysningerne gjorde Kontrakten uforbindende for Selskabet. I nyere Tid har man indset,

at disse Regler var altfor strenge. Forsikringsvæsnets Formaal at skabe Sikkerhed kræver naturlig, at Aftalen ikke bliver uforbindende ved enhver Fejl eller Forsømmelse med Hensyn til Risikooplysningerne, og FAL §§ 4—10 har søgt at begrænse Virkningen af urigtige Risikooplysninger saa meget som mulig.

Problemet er før FAL blevet behandlet af *N. H. Bache*: Om den forsikredes Pligt til ved Forsikringens Afslutning at give Risikooplysninger, samt af *Sindballe*: Forsikringssøgendes Pligt til at give Risikooplysninger og paa XI nordiske Juristmøde (1919) Forhandlingerne S. 54 ff og Bilag II. Med Hensyn til FAL kan foruden til Kommentarerne navnlig henvises til *Hult* 37 ff og *Grundt* §§ 29—37. De nordiske Loves Regler er imidlertid ikke helt ens, og den norske Lovs Opstilling afviger fra de andre Landes.

Reglerne i FAL §§ 4—10 gælder om Risikooplysninger »ved Forsikringens Tegning«, jfr. §§ 4, 5 og 9, men de maa anvendes analogt paa visse andre Tilfælde, saaledes ved en Livsforsikring, som er gaaet ud af Kraft helt eller delvis, naar der kræves nye Risikooplysninger for at sætte den i Kraft igen, jfr. U 1936.708 H.

A. Ydertilfældene i § 4 og § 9.

FAL § 4 fastslaar først, at *Aftalen ikke er bindende* for Selskabet, naar Forsikringstageren har udvist *Svig* eller hans Forhold iøvrigt har været af en saadan Art, at det *vilde stride mod almindelig Hæderlighed* at gøre Aftalen gældende.

Fra Praksis kan nævnes U 1938.180, 1943.369, 1944.892.

§ 4 er nærmest en blot Mindelse om de almindelige Ugyldighedsregler i Aftl §§ 30 og 33, men Formuleringen (»af Betydning for Selskabet«) medfører, at § 4 ogsaa kan paaberaabes, naar Selskabet paa Grund af Svigen har undladt at tegne Genforsikring, jfr. *Grundt* i TfR 1933.200 f.

Angaaende Spørgsmaalet, om Forsikringen som Helhed bliver ugyldig i Svigtilfælde, se *Grundt* 124 ff.

Paa den anden Side kan Selskabet ikke paaberaabe sig urigtige Oplysninger, saafremt det ved Forsikringens Tegning var eller burde være vidende om det rette Forhold, eller den Omstændighed, hvorom Selskabet er forblevet uvidende, var uden Betydning for det eller senere har ophørt at have saadan Betydning (§ 9).

Reglen omfatter efter Ordene — i Modsætning til den norske § 9 — ogsaa Svigtilfælde, hvilket formentlig ikke er heldigt og bør søges undgaaet ved indskrænkende Tolkning, jfr. *Karlgren* i TfR 1940.525. Se iøvrigt *Rostock-Jensen* i NFT 1932.196.

*Jfr. dogtalen
Aftaler
den 1. februar*

B. Andre Tilfælde.

Bortset fra disse Ydertilfælde gør Loven en Sondring mellem urigtige Oplysninger (§§ 5—6) og blot Undladelse af at oplyse et eller andet (§ 7). Fælles for begge Tilfælde er dog en Reklamationsregel (ndfr Nr. 3), og begge Sæt af Regler gaar ud paa at beskytte Forsikringstagere, der ikke handler uhæderligt.

1. Urigtige Oplysninger.

Maa det antages, at *Forsikringstageren* ved Forsikringens Tegning *hverken vidste eller burde vide, at en af ham given Oplysning var urigtig*, hæfter Selskabet, som om urigtig Oplysning ikke forelaa (§ 5.1°). Naar Fejlen ikke kan lægges Forsikringstageren til Last, staar Forsikringen altsaa ved Magt.

Dette er vistnok en Afvigelse fra, hvad der gælder om Aftaler i Almindelighed, se »Aftaler« 182 f. Men Reglen er fuldt begrundet ved Forsikringens Formaal.

Fra Praxis kan nævnes U 1938.738 H.

Ved *Skadeforsikring* kan Selskabet dog *opsige Forsikringen* med Uges Varsel. At Opsigelsesret kun indrømmes i Skadeforsikring, beror paa, at Personforsikring for en stor Del tegnes for Livstid, og at en Opsigelse, efter at den forøgede Risiko var blevet kendt, kunde medføre, at ny Forsikring blev umulig eller krævede meget høj Præmie.

Reglen i § 5 er ufravigelig, se § 10. Derfor kan Selskabet næppe ved Forbehold sikre sig Ret til Tillægspræmie. Afvigende *Bentzon* FAL § 10 Anm. a og til Dels *Grundt* 134 f, men dertil U 1940 B.122 f, *Karlgren* i TfR 1940.520.

Har Forsikringstageren givet en Oplysning, hvis Urigtighed han kendte eller burde kende, kan han ikke paaberaabe sig § 5, blot fordi han undskyldeligt antog, at Oplysningen var uden Betydning for Selskabet, jfr. *Grundt* 132. U 1936.708 H er ikke i Strid hermed, da Selskabet selv havde krævet en Erklæring, der indeholdt en Vurdering af Sygdommenes Betydning.

Hvis Forsikringstageren ikke var i begrundet god Tro, medfører urigtige Oplysninger Virkninger efter Forudsætningssynspunktet. De nærmere Regler herom i § 6 kan fraviges ved Aftale.

Selskabet er fri for Ansvar, hvis det kan antages, at det ikke vilde have overtaget Forsikringen, om det rette Forhold havde været oplyst (§ 6.1°).

Jfr. herom U 1941.496 H (TfR 1942.433 f).

*men kan ikke kræve
tilbagebetaling af premien
men ved skade betaler
selskabet.*

Maa det antages, at *Selskabet vilde have overtaget Forsikringen*, men *paa andre Vilkaar*, gennemføres i Almindelighed den saakaldte *Prorataregel*, der i § 6.2^o udtrykkes saaledes: »Maa det antages, at Selskabet vilde have overtaget Forsikringen, men paa andre Vilkaar, hæfter det i det Omfang, i hvilket det mod den aftalte Præmie vilde have forpligtet sig. Vilde Selskabet ved Genforsikring i videre Omfang have begrænset sit Ansvar for egen Regning, nedsættes Erstatningen i samme Forhold.« I de hyppige Tilfælde, hvor Præmierne sættes til en bestemt Brøkdels af Forsikringssummen, og hvor Risikooplysningens eneste Følge vilde have været, at Selskabet havde forlangt en højere Præmie, medfører denne Regel, at *Forsikringssummen* nedsættes forholdsmæssig, d. v. s. efter Forholdet mellem den aftalte Præmie og den Præmie, som Selskabet vilde have forlangt, hvis de rigtige Oplysninger var givet. Var Forsikringssummen f. Eks. 5000 Kr. og Præmien 8 Kr., medens den skulde have været 10 Kr., bliver Følgen, at Forsikringssummen nedsættes til 8/10, altsaa til 4000 Kr.

Fra Praxis kan nævnes U 1938.842 (om § 6.1^o). Se iøvrigt *Ussing* i NFT 1944.367 ff (Jur. Forenings Aarbog for 1943—44.10 ff), hvor andre mulige Retsvirkninger nævnes, jfr. et Eks. herpaa i U 1940.962.

Beregningen af den særlige Nedsættelse paa Grund af *undladt Genforsikring* har voldt Tvivl. Herom henvises til *Ussing* i NFT 1944.371 ff (Jur. Foren. 1943—44.15 ff), jfr. *Folke Schmidt* Faran 138 ff. Man maa forkaste den Løsning, der gives i Mot. til FAL. Bedre er den anden Løsning, som *Bentzon* har udformet (§ 6 Anm. f), jfr. *Grundt* i TfR 1933.202, men heller ikke den tilfredsstillende helt Proratareglens Grundtanke. Se fremdeles *Ignatius* i NFT 1935.393 ff, og et Responsum af 6 Januar 1921, jfr. *Tybjerg Søf-Kvt* § 24 Anm. 8.

Ifølge § 6 3° gælder Proratareglen dog ikke ved Søforsikring og anden *Transportforsikring* samt Garantiforsikring. Her gennemføres »*Kausalitetsreglen*«, d. v. s. Selskabet hæfter kun i det Omfang, i hvilket det godtgøres, at det Forhold, hvorom urigtig Oplysning er givet, har været uden Indflydelse paa Forsikringsbegivenhedens Indtræden eller Skadens Størrelse.

I Motiverne nævnes det Eksempel, at det ved Brandforsikring af Varer i et fleretages Pakhus urigtigt opgives, at Gulvene er ildfaste. Hvis Selvantændelse af Varer i en af Etagerne medfører hele Pakhusets Brand, kan Erstatning kun kræves for Varerne i den Etage, hvor Selvantændelsen fandt Sted.

Ifølge Søf-Kvt § 24 skal Proratareglen dog gælde ved Forsikring af Varer eller Ladningsinteresse.

Saa vel om Kausalitetsreglen som om Proratareglen er det blevet hævdet, at de kan friste Forsikringstagerne til Unøjagtighed ved Risikooplysningerne. Den unøjagtige faar nemlig efter disse Regler normalt fuld Valuta for sin Præmie, og saa har han endda i mange Tilfælde en Chance for at faa mere, nemlig hvis Fejlen ikke opdages. Se nærmere *Sindballe*: Forsikringsøgendes Pligt til at give Risikooplysninger S. 50 ff. Indenfor Skadeforsikringen er Faren ved Proratareglen dog ikke saa stor, fordi Forsikringstageren normalt netop ønsker fuld Dækning og ikke er tilfreds med nedsat Erstatning, selv om han faar den for en tilsvarende billigere Præmie.

Paa den anden Side har man indenfor Livsforsikringen ikke ment at kunne blive staaende ved Reglerne i FAL, men indført den Bestemmelse, at den i § 6, Stk. 2, 1. Pkt. omhandlede formindskede Forsikringssum yderligere kan nedsættes med indtil 1/5. Saaledes § 17,3° i L om Statsanstalten (ndfr § 39.II) samt de private Selskabers Forsikringsbetingelser.

2. *Undladelse af at give Oplysning* om et vist Forhold har ikke stor Betydning, naar Selskabet, som det sker i de fleste Brancher, ved Forsikringsaftalens Indgaaelse har forelagt Forsikringstageren bestemte Spørgsmaal om Risikoen. Derfor kunde der rejses Spørgsmaal om helt at afskaffe den positive Oplysningspligt og nøjes med at paalægge Forsikringstageren en »Svarpligt«. Saa vidt er FAL dog ikke gaaet. Men § 7 bestemmer — ufravigeligt — at Undladelsen ingen Indflydelse har paa Selskabets Ansvar, medmindre Forsikringstageren burde være klar over, at den ikke oplyste Omstændighed var af Betydning for Selskabet, og hans Forhold kan tilregnes ham som *grov Uagtsomhed*. I saa Fald behandles han, som om han havde givet urigtig Oplysning, altsaa § 6 anvendes. Kravet om grov Uagtsomhed medfører i de sædvanlige Tilfælde, hvor Spørgeskema benyttes, at Undladelse yderst sjældent vil opfylde Betingelserne i § 7.

De andre Landes Regler kræver ikke, at Uagtsomheden er grov, og er ogsaa iøvrigt formet anderledes end dansk § 7.

Søf-Kvt § 21 udtaler, at Forsikringstageren har en almindelig Oplysningspligt, se ogsaa norsk FAL § 4 og Overskriften til §§ 4—10 i den svenske FAL. Efter herskende Lære drejer det sig dog ikke om en Forpligtelse i sædvanlig Forstand, men kun om et Forudsætningsspørgsmaal, se f. Eks. *Hult* 42. Imod Læren gaar *Sindballe* Risikooplysninger S. 1 jfr. 67 f, *Grundt* 119 Note 1, *Folke Schmidt* Faran, se ovfr § 34.VI.2. Hvilken Konstruktion man bør vælge, maa afhænge af, under hvilke Betingelser Forsikringstageren kan ifalde Erstatningsansvar overfor Selskabet. Bortset fra Svig o. lign.

*Se Læren
om Erstatning*

Ydertilfælde kan man efter FAL næppe paalægge Forsikreren Erstatningsansvar undtagen i den særlige Gruppe Tilfælde, der omtales sidst i § 34.VI.

I noget videre Omfang maa Selskabet dog formentlig kunne rejse Krav paa negativ Kontraktsinteresse, jfr. U 1940 B.122.

3. Alle de Beføjelser, som tillægges Selskaberne ved §§ 5—7 (derimod ikke § 4), kan ifølge § 8 gaa tabt, hvis Selskabet ikke reklamerer, naar det har faaet Kundskab om Oplysningens Urigtighed og uden unødigt Ophold meddeler Forsikringstageren, i hvilket Omfang det vil paaberaabe sig nogen af Beføjelserne.

I de hyppige Tilfælde, hvor Forsikringsaftalen er *indgaaet under Medvirken af en Forsikringsagent*, der ikke havde Fuldmagt til at binde Selskabet, er det meget omtvistet, hvorvidt Agentens Viden om en uopgiven Risikoomstændighed eller hans Medskyld i Manglerne ved Risikooplysningerne gaar ud over Selskabet.

Herom henvises til *Bentzon* FAL 39 ff, *Hult* 55 ff samt i Festskrift till. E. Marks von Würtemberg 301 ff, *Grundt* § 41, *Wikborg* i den ovfr S. 220 nævnte Afhandling 20 ff, *Rostock-Jensen* NFT 1932.201 ff.

C. *Urigtige Oplysninger fra andre end Forsikringstageren* kan normalt kun paavirke Selskabets Forpligtelser, naar det følger af Aftalen. Dog maa Forsikringstageren bære Følgerne af Fejl, der begaas af en Person, som afslutter Kontrakten som Repræsentant for ham, eller som særlig er bemyndiget af ham til at afgive Oplysningerne. FAL kan heller ikke udelukke, at man i særlige Tilfælde tillægger Trediemands urigtige Oplysninger Betydning uden særlig Vedtagelse. Se herom *Bentzon* FAL § 10 Anm. 3, *Grundt* 420 f, 441 ff og om Forsikring af fremmed Interesse ndfr § 36.IV.C.3.a.

Ifølge L om Statsanstalten for Livsforsikring (ndfr § 39.II) § 17 har urigtig Oplysning afgivet af den forsikrede, den begunstigede eller anden i Forsikringen interesseret samme Virkning, som hvis Oplysningen var afgivet af Forsikringstageren.

Har Selskabet forbeholdt sig at være fri for Ansvar, hvis en Oplysning fra andre end Forsikringstageren viser sig at være urigtig, kan dette ikke medføre strengere Virkninger, end hvis Oplysningen var givet af Forsikringstageren (FAL § 10.2°). Se herom *Grundt* 147 ff, *Karlgren* i TfR 1940.525 f.

D. Ifølge § 10.3°, der vil hindre Omgaaelse af Reglerne i §§ 4—10, kan Selskabet heller ikke i videre Omfang end her hjemlet befri sig for Ansvar ved i Policen at optage en Beskrivelse af et vist faktisk Forhold, hvorom Forsikringstageren ikke er spurgt, og betinge sig Ansvarsfrihed, hvis det maatte vise sig, at Beskrivelsen var urigtig.

Herom *Folke Schmidt* i NFT 1941.335 ff.

*relateret til
denne paragraf*

II. Fareforøgelse.

Selskabets Forudsætninger om Risikoen kan efter Aftalens Indgaaelse briste, ved at Risikoen forøges. FAL indeholder forskellige Regler herom, dels for Skadeforsikring, dels for Livsforsikring og

dels for Ulykkes- og Sygeforsikring. Man har altsaa ikke givet fælles Regler for al Forsikring.

Se til det følgende *Grundt* §§ 54—57, *Hult* 118 ff, *Sindballe* i TfR 1920. 206 ff.

A. Fareforøgelse i Skadeforsikring.

Herom giver FAL §§ 45—50 Regler, der er nær beslægtet med Reglerne om Risikooplysninger.

Fareforøgelse har kun Betydning, naar det er en i Policen bestemt angivet Fareomstændighed, der er ændret, og Selskabets Risiko derved forøges ud over, hvad der ved Aftalens Afslutning kan antages at være taget i Betragtning.

Folke Schmidts Undersøgelse i »Faran« 62 ff er paavirket af hans Pligt-teori, som jeg har kritiseret kort i U 1944 B.140, jfr. ovfr § 34.VI.2.

§ 49 afskærer derhos Selskabet fra at paaberaabe sig Fareforøgelsen, naar den er bortfaldet eller har ophørt at have nogen Betydning for Selskabet, samt naar den skyldes en forsvarlig Handling til Afværgelse af Skade paa Person eller Ejendom, jfr. FAL § 19.2°. Og ifølge § 48 falder Selskabets Beføjelser bort, naar det ikke benytter dem uden unødigt Ophold, efter at det har faaet Kundskab om Fareforøgelsen.

Naar Fareforøgelsen herefter er relevant, har den altid den Virkning, at Selskabet kan *opsige* Forsikringen med en Uges Varsel. Videregaaende Virkninger indtræder kun, dels naar *Fareforøgelsen hidføres med den sikredes Vilje*, altsaa af ham selv med Forsæt eller af andre med hans Samtykke, dels naar den sikrede efter at have erfaret Fareforøgelsen uden gyldig Grund *undlader at underrette Selskabet* derom. I disse Tilfælde gælder tilsvarende Regler som om uagtsomt urigtige Risikooplysninger. Hvis Selskabet ikke vilde have overtaget Forsikringen, saafremt den øgede Fare havde foreligget ved Kontraktsafslutningen, gaar det fri for Ansvar (for Begivenheder efter den relevante Fareforøgelse). Bortset herfra følges i Almindelighed Proratareglen, men ved Transport- og Garantiforsikring Kausalitetsreglen.

Ved Søf-Kvt § 42 er Proratareglen dog genindført med Hensyn til Forsikring af Varer eller Ladningsinteresse. Parterne har Adgang til at vedtage, hvilken af de to Regler der skal anvendes. Iøvrigt er FAL §§ 45—49 ufravigelige, se § 50 og dertil U 1944.837 H og *Folke Schmidt* i NFT 1941.335 ff. Selskabet kan dog skaffe sig et bedre Værn mod fareforøgende Handlinger ved i Forsikringsaftalen at foreskrive Iagttagelsen af bestemte Sikkerhedsforholdsregler, jfr. ndfr under III.

FAL § 50 kan formentlig ikke udelukke, at den sikrede maa bære Følgerne af fareforøgende Handlinger, der foretages paa hans Vegne af visse Personer, der handler mere selvstændigt.

Imod en saadan »Identifikation« *Bentzon* FAL § 50 Anm. i. Om Spørgs-

maalet henvises iøvrigt til, hvad der er nævnt foran S. 226 f. *Grundt* 446 f mener, at Identifikationen ved Fareforøgelse bør gennemføres i videre Omfang end med Hensyn til forsætlig eller uagtsom Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden.

Fareforøgelse behøver, selv om den hidføres med den sikredes Vilje, ikke at være et uforsvarligt Forhold. Den adskiller sig derved fra uagtsom Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden. Det kan imidlertid tænkes, at den sikrede forøger Risikoen paa en saadan Maade, at Forsikringsbegivenheden maa siges at være fremkaldt ved grov Uagtsomhed. I saa Fald kan Selskabet paaberaabe sig FAL § 18. — Spørgsmaalet berøres i *Folke Schmidt* Faran 124 ff, men ogsaa her virker hans Pligtteori forstyrrende.

Om det vanskelige Spørgsmaal, hvornaar der er indtraadt en helt anden Fare end den, Kontrakten angaar, saaledes at Forholdet falder helt udenfor Selskabets Ansvar og udenfor FAL §§ 45—50, henvises til *Hult* 119 ff, *Grundt* § 57 jfr 238 f, *Folke Schmidt* Faran 82 ff, *Løken* i NFT 1946.22.

B. Ulykkes- og Sygeforsikring.

Herom er der givet Regler i FAL § 121. Fareforøgelsen er kun relevant, hvis den forsikrede (den Person, paa hvis Liv eller Helbred Forsikringen er tegnet) er *vidende* om den indtraadte fareforøgende Omstændighed og denne i Policen bestemt og tydeligt er *angivet som fareforøgende*. Selskabet faar ingen Opsigelsesret, men bortset herfra indtræder tilsvarende Virkninger som i Skadeforsikring.

C. Livsforsikring.

Herom fastslaar FAL § 99 at Fareforøgelse som Hovedregel ingen Betydning har. Men denne Regel kan fraviges, naar det i Policen tydelig angives, hvilke bestemte Fareforøgelser der skal have Betydning, og hvilken Virkning Fareforøgelsen skal have.

Om Selskabernes Policeklausuler se ndfr § 39.IV.3.

III. Sikkerhedsforskrifter i Skadeforsikringsaftaler. FAL § 51.

I Forsikringsaftalen bestemmes det ofte, at visse Forholdsregler før Forsikringsbegivenhedens Indtræden skal iagttages for at forebygge denne eller formindske Skadens Omfang. Det kan f. Eks. være fastsat i en Brandforsikringsaftale, at der skal findes bestemte Slukningsapparater, eller at visse brandfarlige Stoffer skal opbevares i brandsikre Rum. Naar en saadan Aftale er truffet, kan Skadeforsikreren paaberaabe sig *enhver Forsømmelse* med Overholdelsen af Forskrifterne, udvist af den sikrede eller nogen, hvem det paahviler at paase Forskrifternes Gennemførelse. Den almindelige Retsvirkning af Forsømmelsen er, at dens skadelige Følger ikke skal bæres af Selskabet. — For disse Tilfælde gælder altsaa Kausalitetsreglen. — Og den sikrede har Bevisbyrden for, at Forsikringsbegivenhedens Indtræden eller Omfang ikke skyldes Overtrædelsen.

Hvis Overtrædelsen vidner om en Forsømmelighed, som lader befrygte fremtidige Overtrædelser, eller der iøvrigt er Grund til at befrygte nye Overtrædelser, kan Selskabet opsige Aftalen med en Uges Varsel.

Reglerne i § 51 er ufravigelige.

Se iøvrigt *Grundt* § 58, *Hult* 130 ff.

IV. Forsinkelse med Præmiebetalingen.

Ogsaa Virkningerne af, at Præmien ikke betales i rette Tid, afviger fra almindelige Kontraktsregler. Den regelmæssige Følge af Forsinkelsen er, at Selskabets Ansvar suspenderes (1). Aftalen kan dernæst opsiges af Selskabet (2), og den falder i alle Tilfælde bort af sig selv efter en vis Tids Forløb (3).

1. Den Grundsætning, at den ene Part i en gensidig bebyrdende Kontrakt kan holde sin Ydelse tilbage, indtil Modydelsen erlægges, giver Selskabet Ret til at holde forfaldne Forsikringsbeløb tilbage, indtil forfalden Præmie er betalt. Denne Beføjelse vilde imidlertid ikke hjælpe Selskaberne til at faa Betaling i de mange Tilfælde, hvor ingen Forsikringsbegivenhed indtræder. Da Betaling i disse Tilfælde er en nødvendig Forudsætning for al Forsikringsvirksomhed, har Selskaberne — oprindelig ved særlig Aftale — faaet Adgang til at blive fri for Ansvar (Risikoen), saalænge Præmien ikke betales. Dette er nu gjort til den almindelige Regel ved *FAL § 14. Selskabets Ansvar falder indtil videre bort*, men det er dog en Betingelse herfor, at Selskabet har foretaget Paakrav om Betaling og — ved senere Præmier — yderligere, at der er forløbet en Uge efter Paakravet.

I Forsikringsbetingelserne gives der ofte en længere »*Respittid*«. Jfr. om saadanne Tilfælde U 1932.1064 H, 1934.1121. Samme Virkning har det, at Paakravet selv sætter en Frist, der er længere end Lovens. Paakravet kan bestaa i Tilsendelse af Postopkrævning, jfr. U 1933.753, 1936.923 (Resp), men i Mangel af særlig Tilkendegivelse maa Indløsning af Postopkrævningen være rettidig, naar den sker inden den Indløsningsfrist, Postvæsenet har sat, jfr. U 1917.141.

Hvis Selskabet paabegynder *Retsforfølgning* for at indtale Præmien, genindtræder dets Ansvar og vedvarer, indtil Retsforfølgningen opgives eller viser sig forgæves, se § 15. Denne Regel har ikke stor Betydning, da det ved de fleste Arter af Forsikring kun sjældent sker, at Selskaberne gør Forsøg paa at indtale Præmier.

Jfr. om Reglen U 1937.959, 1938.810, 1940.1116.

2. Dernæst fraviges den almindelige Grundsætning, at en gensidig bebyrdende Kontrakt kan hæves ved væsentlig Misligholdelse. Hvis Selskabets Ophævelsesret ikke skulde føre til Forfordeling af de sikrede, maatte man ialfald frakende Selskabet Adgang til at frigøre sig for Betalingspligt med Hensyn til Forsikringsbegivenheder, der var indtraadt før Ophævelsen (eller trueede med at indtræde). Men naar dette fastslaas, har Selskaberne ingen Interesse i at kunne hæve Kontrakten med tilbagevirkende Kraft.

I alle de mange Tilfælde, hvor ingen Forsikringsbegivenhed var indtraadt, vilde det kun skade dem ved at berøve dem Præmierne. Derfor maatte man ialfald begrænse Beføjelsen saaledes, at Forsikringsaftalen kun kunde hæves med Virkning for Fremtiden. For saavidt mulig at undgaa, at Forsikringsaftalerne falder endelig bort, kræver FAL § 13 yderligere tre Dages Varsel fra Selskabets Side. Reglen er derfor blevet, at *Selskabet kan opsige Aftalen* med den Virkning, at Aftalen falder helt bort, hvis Præmien ikke betales inden 3 Dage. Ved senere Præmier kan Opsigelse efter denne Regel dog kun ske, hvis Præmien ikke er betalt inden en Uge, efter at Selskabet har rettet Paakrav derom til Forsikringstageren. Men Paakrav om senere Præmier kan foretages indtil en Uge før Forfaldsdagen.

Saalænge Aftalen ikke er faldet helt bort, kan Forsikringstageren ved at betale Præmien bringe Selskabets Ansvar til paany at løbe fra det Tidspunkt, da Betaling sker (§ 14.3°). I Overensstemmelse med almindelige Regler maa der herved regnes med det Tidspunkt, da Betalingen kommer frem til Selskabet eller dets Repræsentant, jfr. U 1933.753.

Livsforsikringer kan aldrig opsiges paa Grund af Forsinkelse med senere Præmier, se § 17.

3. Endnu en særlig Virkning indfører § 15.

Hvis Suspensionen af Selskabets Ansvar kunde vedvare i ubegrænset Tid, vilde Forsikringstageren være meget uheldig stillet, naar han var ude af Stand til at betale Præmierestancen. Han vilde intet Vederlag opnaa, skønt der stadig løb Præmier paa. § 15 afværger dette ved under visse Betingelser at lade Aftalen ophøre uden videre. Naar der efter sket Paakrav er *forløbet tre Maaneder*, uden at Præmien er betalt, *ophører Aftalen uden Opsigelse*, medmindre Selskabet har paabegyndt Retsforfølgning for at indtale Præmien.

Reglen medfører i Forbindelse med § 16, at *Forsikringstageren kun skal betale Præmie for den Tid, der er forløbet, inden Aftalen ophørte*. Vedtagelser om, at Forsikringstageren skal betale Præmie ogsaa for Resten af Kontrakts-tiden, maa ifølge § 17 formentlig være helt ugyldige.

Da Reglen om Aftalens Ophør er begrundet i, at en Suspension af Selskabets Ansvar har uheldige Virkninger, kan den næppe anvendes, hvor Forsikringsvilkårene eller særlig Aftale mellem Parterne maatte hjemle, at Ansaret vedbliver trods Forsinkelse med Betaling.

Dette antoges om et gensidigt Selskab ved U 1936.735 H. Se endvidere U 1940.1112.

Alle Bestemmelserne i §§ 13—15 er ufravigelige, se § 17.

L om Statsanstalten for Livsforsikring (ndfr § 39.II) giver i §§ 20—21 Regler, der afviger noget fra FAL.

V. *Forsikringstagerens Insolvens.*

Kommer Forsikringstageren under Konkurs, eller aabnes der Forhandling om Tvangsakkord i hans Bo, har dette, selv om andet er aftalt, ingen Virkning paa Forsikringsaftalen ud over, hvad der følger af Lovgivningens

almindelige Regler. Ved Skadeforsikring kan Selskabet dog betinge sig Ret til at opsige Aftalen med 14 Dages Varsel (§ 28).

Om analog Anvendelse af § 28 se U 1936.636.

VI. *Anmeldelse af Forsikringsbegivenheden m. m.*

Hvis den sikrede forsømmer at anmelde Forsikringsbegivenheden eller at give Oplysninger derom som foreskrevet i FAL §§ 21 og 22, er Selskabet ikke ansvarligt i videre Omfang, end det vilde have været, hvis Reglerne var blevet overholdt. Gøres det antageligt, at Selskabet paa Grund af Forsømmelsen er blevet afskaaret fra at oplyse Omstændigheder, som vilde ophæve eller begrænse dets Ansvar, afgøres det under Hensyn til de foreliggende Omstændigheder, om Erstatning skal ydes og i bekræftende Fald med hvilket Beløb (§ 21.2°).

Strengere Virkninger kan ikke aftales, se § 21.4°, der dog tillader Fravigelse i en Række Forsikringsbrancher, samt § 23, hvor der er givet en særlig Regel om Svig.

Ogsaa ved Anvendelsen af disse Regler maa den sikrede formentlig i et vist Omfang bære Følgerne af Fejl, som andre begaar ved Optræden paa hans Vegne. Se herom *Grundt* 440 ff og Henvisninger foran § 34.V.4.a.

VII. *Forsikringstagerens Forudsætninger.*

1. *Selskabets Insolvens og Likvidation.*

Forsikringstageren kan hæve Aftalen, hvis Selskabet mister Retten til at drive Forsikringsvirksomhed her i Riget, eller det sammensluttet med eller overdrager sin Formue som Helhed til et andet Selskab (§ 27.1°), samt hvis Selskabet kommer under Konkurs (§ 26.1°). Dersom Selskabet iøvrigt bliver insolvent (§ 26.2°) eller træder i frivillig Likvidation (§ 27.2°), kan han hæve Aftalen, saafremt Selskabet ikke paa Opfordring uopholdelig stiller betryggende Sikkerhed for Aftalens Opfyldelse.

Sikkerhedsstillelsen kan f. Eks. bestaa i Garanti fra andre solide Selskaber, jfr. U 1921.973 H. Naar Aftalen hæves, kan Forsikringstageren kræve Opfyldelsesinteresse (§ 26.3°, § 27.3°). Ophævelsen af Aftalen kan i disse Tilfælde kun have Virkning for Fremtiden — altsaa som en Opsigelse til øjeblikkeligt Ophør. —

Hvis Aftalen ikke er hævet forinden, bortfalder den i Tilfælde af Selskabets Konkurs 3 Maaneder efter Konkursens Bekendtgørelse (§ 26.1°) og ved frivillig Likvidation 1 Aar efter dens Begyndelse.

Reglerne finder ikke Anvendelse paa saadanne Livsforsikringskontrakter,

der omfattes af Bestemmelserne i Lov om Livsforsikringsvirksomhed §§ 25—31. Dette vil sige, at Reglerne er uanvendelige paa Livsforsikringskontrakter med anerkendte Selskaber, der er sat under Administration i Henhold til Loven.

Om Forsikringer i udenlandske Selskaber kunde hæves paa Grund af Verdenskrigen, se *Madsen-Mygdal* i *Juristen* 1941.31 ff.

2. Andre Forudsætningers Svigten.

Bortset fra det under Nr. 1 nævnte Tilfælde maa almindelige Retsgrundsætninger anvendes.

Efter dem maa det afgøres, om Forsikringstageren kan erklære sig løst fra Aftalen paa Grund af urigtige Forudsætninger om Selskabets Karakter og Grundlag (jfr. herom U 1923.493 H, 1925.848 H, 125, 1920.641, 1927.810; cfr. 1924.931 H, 1928.252 H, 1930.6 H, 1926.507), eller om han kan hæve Aftalen paa Grund af Misligholdelse fra Selskabets Side.

FAL afgør heller ikke, om en Forsikringsaftale falder bort eller kan bringes til Ophør, naar Forholdene forandrer sig saaledes, at Selskabet ingen Risiko har mere og omvendt ingen Person mere kan erhverve Ret til en Forsikringsydelse i Henhold til Aftalen.

Indenfor Skadeforsikring antages det at være Hovedreglen, at Forsikringen ophører, naar *den forsikrede Interesse* (ndfr § 36.I) *falder bort*, f. Eks. naar et brandforsikret Hus skylles helt bort ved Oversvømmelse, inden Forsikringstiden er udløbet.

Se U 1936.924 (Resp.), jfr. ogsaa U 1940.930 (Resp), 1930.942 samt Søf-Kvt §§ 6 og 7, *Grundt* 417 f.

Tilsvarende Regler maa gælde, naar *den Fare, Forsikringen skulde dække, falder bort*, f. Eks. fordi den Virksomhed, som der er tegnet Ansvarsforsikring for, ophører, eller fordi den Person, der har tegnet en Ulykkesforsikring for en bestemt Rejse, ved Sygdom forhindres i at rejse.

Jfr. Søf-Kvt §§ 19 og 20.

VIII. Selskabets Ret til Præmier i Tilfælde, hvor Aftalen falder bort.

Før FAL var det antaget af mange, at hele Præmien for den løbende Periode maatte betales, selv om Forsikreren ikke kom til at bære Risikoen i hele Perioden (Præmiens Udelelighed). Denne Grundsætning forkaster FAL. I alle Tilfælde, hvor Aftalen ophører at gælde, har Selskabet ikke Ret til Præmie for Tiden efter Aftalens Ophør. I Almindelighed nedsættes Præmien forholdsæssig (§ 16.2°). Men i en Række Tilfælde, navnlig saadanne, hvor Selskabet opsiger Aftalen paa Grund af Forsikringstagerens eller den sikredes Forhold, gælder en Regel, der er noget gunstigere for Selskabet, idet Selskabet

har Ret til det Præmiebeløb, som skulde være betalt, saafremt Forsikringen kun havde været tegnet for den forløbne Tid (§ 16.1°). Selv hvor Opsigelsesgrunden er Misligholdelse fra Forsikringstagerens Side, har Selskabet dog ikke Ret til at kræve Opfyldelsesinteressen.

Jfr. herved *Sindballe*: Forsikringskontraktens Forudsætninger 61 f, *Bentzon* FAL 82. Se iøvrigt *Grundt* 192 f, cfr. *Hult* 151 ff.

Som disse Forfattere antager, skal § 16 formentlig ikke anvendes paa Præmien for den løbende Periode, naar en Forsikring ophører, fordi en Forsikringsbegivenhed er indtraadt. Sml. U 1937.1157. Afvigende *Bentzon* FAL 89 f.

§ 16 gælder ogsaa om Præmier, der var betalt, inden Aftalen ophørte. Det for meget erlagte maa tilbagebetales (»ristorneres») af Selskabet.

FAL § 16 gælder ikke om *Livsforsikring*, se § 17. Her anvendes de Grundsatninger, der er omtalt i FAL § 101.

Hvorvidt Selskabet har Ret til Præmie, naar Aftalen bliver ugyldig fra først af, maa afgøres efter almindelige Retsgrundsætninger. Som Hovedregel har Selskabet derfor ikke Ret til Præmie, men det kan efter Omstændighederne have Ret til at kræve Erstatning af Forsikringstageren for det Tab, det har lidt ved Aftalens Indgaaelse (den negative Kontraktsinteresse).

Hvis Aftalen bliver *ugyldig paa Grund af Svig* med Hensyn til Risikooplysningerne, maa praktiske Hensyn dog formentlig føre til, at Selskabet har Ret til Præmien ialfald for Tiden, indtil Svigen opdages, og der kan anføres en Del for at give Selskabet en endnu videre Ret overfor Besvigeren.

Naar Selskabet gaar *helt fri for Ansvar i Medfør* af FAL § 6.1°, kan en tilsvarende Regel næppe gennemføres. Man kunde overveje at give Selskabet et skønsmæssigt Vederlag for den Risiko, det har løbet for, at Oplysningernes Urigtighed ikke blev opdaget. I Praxis vil man dog ikke kunne arbejde med en saadan Regel. Ialfald hvis Fejlen ikke opdages før Forsikringsbegivenhedens Indtræden, maa man herefter formentlig give Forsikringstageren Ret til at kræve Præmien tilbage, naar Selskabet frigør sig for Ansvaret.

Se om disse Spørgsmaal *Grundt* 198 ff og TfR 1933.210 ff, *Karlgren* i TfR 1941.521 ff. Særlige Regler er givet i § 17 i L om Statsanstalten for Livsforsikring (ndfr § 39.11), og tilsvarende Bestemmelser har de private Livsforsikringsselskaber optaget i deres Forsikringsvilkaar.

§ 36.

Skadeforsikring. Almindelige Regler.*I. Skadeforsikringens Særpræg og Hovedprincip.*

A. Ved Skadeforsikring forstaas her en Forsikring, hvor Forsikrerens Pligt gaar ud paa at yde (hel eller delvis) *Erstatning for et økonomisk Tab*. Der kendes mange Arter af Skadeforsikring i Nutiden. Ved Siden af Søforsikring og Brandforsikring er der efterhaanden dannet talrige andre »Tingsforsikringer«, og i nyere Tid er dertil kommet forskellige Forsikringer af anden Art, f. Eks. Kreditforsikring, Garantiforsikring og Ansvarsforsikring. Og der kan tænkes dannet mange ny Forsikringsbrancher endnu.

Trods al Forskellighed har alle disse Forsikringsbrancher det til fælles, at de gaar ud paa at sikre Erstatning for et økonomisk Tab. Det samme bliver jævnlig med en Sprogbrug, der er hentet fra den romanistiske Erstatningslære, udtrykt saaledes, at *Genstanden for Forsikring er Interessen* (d. v. s. den økonomiske Interesse), som er knyttet til, at Forsikringsbegivenheden ikke indtræder. Bag dette Udtryk ligger en nyere Teori, der ogsaa har præget Lovgivningerne. I *FAL § 35* hedder det saaledes: »*Enhver lovlig Interesse, der lader sig ansætte i Penge, kan være Genstand for Skadesforsikring.*»

Teorien om Interessen som Forsikringens Genstand er udformet i Tyskland i forrige Aarhundrede. Den har uden Tvivl haft betydelig Værdi ved at bane Vej for videre Udvikling af Forsikringsvæsenet og afgive Grundlag for det vigtige Begreb Skadeforsikring. Men nu, da man har overvundet de gamle Hindringer, har Teorien ikke stor Værdi. Dens Hovedindhold kan i lettere tilgængeligt Sprog siges at være, at Forsikringen gaar ud paa at sikre Erstatning for et økonomisk Tab.

Historisk har Teorien navnlig haft Værdi for Udviklingen af Reglerne om *Tingsforsikring*. Den gamle Opfattelse, at det var Tingen, man forsikrede, gav intet Svar paa, om Ejeren af en Ting kunde betinge sig hele Tingens Værdi betalt, selv om hans Tab ved Tingens Undergang var mindre, f. Eks. fordi Tingen var behæftet. Omvendt oplyste den intet om, hvorvidt f. Eks. en Panthaver kunde tegne Forsikring mod det Tab, han vilde lide ved den pantsatte Tings Undergang. Interesseteorien udtrykker klart, at *enhver* kan forsikre *sin* Interesse i Tingen, d. v. s. sikre sig Dækning af

det Tab, han lider ved Skade paa Tingen. Men Teorien udtrykker yderligere, at det ikke blot er en Tings almindelige Værdi, man kan forsikre, men ogsaa andre Interesser, der knytter sig til Ting, som det f. Eks. sker ved Forsikring mod Driftstab ved en Tings Brand.

Om Teorien kan henvises til *Federspiel*: Begrebet Interesse i Læren om Forsikring, *Hult* 63 ff og Bidrag till läran om försäkring av tredje mans intresse 174 ff, *Grundt* 68 ff, *Dalberg* i NFT 1923.361 ff, *Astrup Hoel* Risiko og Ansvar 126 ff.

FAL § 35 betyder ikke, at man nu eller i Fremtiden kan faa enhver tænkelig Interesse forsikret. Den er kun en Slags Fribrev for al Skadeforsikring. Den aabner fri Bane for enhver ny Skadeforsikringsbranche, der maatte blive opfundet.

Det er dog en Selvfølge, at en Skadeforsikringsaftale ligesom andre Aftaler kan blive ugyldig, fordi den er i *Strid med Lov eller Ærbarhed*. Dette er antydnet i § 35 ved Kravet om, at *Interessen skal være »lovlig«*.

FAL § 35 tilføjer, at Forsikringen kan tegnes for Forsikringstagerens eller Trediemands Interesse. Hvad der ligger i det sidste, omtales ndfr under IV.

B. *Negativt* ligger det i Princippet om Interessen, at *kun økonomiske Interesser* kan være Genstand for Skadeforsikring, hvilket ogsaa kan udtrykkes saaledes, at Skadeforsikring kun gaar ud paa at dække et økonomisk Tab.

Det sidste er fastslaaet ufravigelig ved § 39.1°: *Selskabet er, selv om andet er aftalt, ikke forpligtet til at udrede større Erstatning end, hvad der kræves til den lidte Skades Dækning*. Denne Regel er begrundet i almene Hensyn. Særlig maa fremhæves, at den sikrede, dersom han kunde opnaa mere end Erstatning af sit Tab, vilde blive fristet til at hidføre Forsikringsbegivenheden, hvilket ikke blot vilde forøge Forsikrerens Risiko og dermed Byrden for alle Forsikringstagere, men ogsaa vilde være uheldigt fra et Samfundssynspunkt i Almindelighed og særlig betænkeligt i Tilfælde, hvor Skaden kunde ramme Trediemand.

FAL gennemfører dog ikke helt konsekvent det Princip, at Forsikringen kun maa tjene til Dækning af et Tab. For Transportforsikring gøres der nogle Undtagelser ved FAL § 75, der omtales ndfr under II.1.a.

FAL giver ikke klar Besked om, *hvilke Aftaler § 39.1° gælder for*. Efter Sammenhængen skulde den gælde for al Skadeforsikring. Herved kan man dog ikke blive staaende. Ifølge § 35 foreligger Skadeforsikring, hvor en økonomisk Interesse forsikres. Hvis det aftales, at en Forsikrer skal betale andet end et økonomisk Tab,

er det dermed givet, at Aftalen ikke er Skadeforsikring. Det kunde derfor synes, at § 39 blev genstandsløs. Skal § 39 have en Mening, maa den forudsætte, at der er visse Slags Forsikring, der kun kan indgaas som Skadeforsikring. Det samme fremgaar af, at FAL indordner en Række Arter af Forsikring under Skadeforsikring. Dette kan kun forsvares fra et systematisk Synspunkt, naar disse Forsikringer kun kan indgaas som Skadeforsikringer. Gaar man ud herfra, kan man som rene Skadeforsikringer nævne Tingsforsikring (§ 36), Transport-, Brand-, Kreatur- og Ansvarsforsikring (se Kap. II B—E) samt Garantiforsikring (§ 45.3°). Paa den anden Side viser Kap. III og IV samt § 25.2°, at Livsforsikring samt Ulykkes- og Sygeforsikring kan indgaas som Summaforsikringer. Det samme maa gælde om Invaliditets- og Arbejdsløshedsforsikring, der ikke omhandles i FAL, og formentlig om al *Personforsikring*, som det forudsættes i den svenske FAL § 2. Derimod maa § 39.1° formentlig omfatte al anden Forsikring, som overhovedet falder ind under FAL. Særlig bemærkes, at Ansvarsforsikring er Skadeforsikring, selv om Aftalen kun omfatter Ansvar for Personskade.

For at § 39 skal kunne anvendes, kræves det endelig, at Aftalen, naar der ses bort fra, at Interessen mangler, kan kaldes en Forsikringsaftale. Praktisk afgørende vil det være, om den iøvrigt tager sig ud som en Aftale, der falder ind under Selskabets Virksomhedsomraade.

C. FAL Kap. II falder i fem Hovedafsnit, hvoraf de fire sidste (B—E) handler om specielle Forsikringsbrancher, medens det første (A) indeholder *almindelige Bestemmelser om Skadeforsikring* (§§ 35—58).

Efter Indholdet af § 35 ligger det nærmest at antage, at disse almindelige Bestemmelser gælder ogsaa om de Personforsikringsaftaler, der begrænser Selskabets Forpligtelse til at dække et økonomisk Tab. Alligevel bør det vistnok antages, at de direkte kun gælder om de Arter af Forsikring, der falder ind under den ufravigelige Regel i § 39.1°. Det er ovenfor paavist, at § 39.1° ikke kan omfatte Personforsikring, og det er i Virkeligheden meget faa Bestemmelser i Kap. II.A, der egner sig til at gælde om de Personforsikringer, der er indgaaet som Skadeforsikringer. Stor praktisk Betydning har Spørgsmaalet ikke, dels fordi en hel Del Bestemmelser i Kap. II.A kun gælder om Tingsforsikring (§§ 36—38, 50.2°, 54, 55 og 58), dels fordi §§ 121, 122 og 124 udelukker Anvendelsen af §§ 45—52, 56 og 57 paa Ulykkes- og Sygeforsikring, der netop er de Forsikringsarter, som praktisk forekommer som Skadeforsikringer, jfr. § 25.2° i Slutn. Saafremt andre Personforsikringer

imidlertid skulde blive indgaaet som Skadeforsikringer, vilde det faa større Betydning at fastholde, at Kap. II ikke direkte gælder om Personforsikring, og dette er der ingen Betænkeligheder ved. De Bestemmelser, der fandtes egnede dertil, vilde man jo kunne anvende analogt.

En afvigende Opfattelse fremsætter *Bentzon* FAL 518.

II. Forsikrerens Pligt.

Som Hovedregel er Selskabet herefter forpligtet til, naar en Forsikringsbegivenhed er indtraadt, at *erstatte* den sikrede *det lidte Tab, forsaavidt dette er dækket af Forsikringen*. Erstatningen kan altsaa *ikke overstige Tabet*, men den bliver mindre, hvis Tabet ikke er dækket fuldtud af Forsikringen.

1. Hvilke Tab der erstattes.

a. Ved *Tingsforsikring* er det Hovedreglen, at Forsikrerens kun erstatter *Skade paa de forsikrede Ting*. Dette fastslaar FAL § 36: »Er Tingsforsikring tegnet uden Angivelse af nogen bestemt Interesse, skal Forsikringen anses at dække den Interesse, der knytter sig til, at selve *Tingens Værdi* ikke forringes ved Forsikringsbegivenheden, men omfatter ikke anden til *Tingens Bevarelse* knyttet Interesse. Selskabet svarer saaledes ikke for Driftstab eller for Skade, som skyldes, at Tingen ikke kan anvendes til den Tid og paa den Maade, som er forudsat.« Skønt FAL § 35 tillader at sikre Erstatning for det individuelle Tab, er § 36 altsaa ved Tingsforsikring som Hovedregel blevet staaende ved den nedarvede Regel, der kort lægger sig for Dagen i den almindelige Udtryksmaade, at det er *Tingen*, der forsikres. FAL's Standpunkt er ikke Udslag af konservativ Frygt for nye Tanker, der ikke er prøvet i Praxis, men Lovens Ordning stemmer i Virkeligheden med Forsikringstagernes gennemsnitlige Interesse. Da de yderligere Tab kan være af højst forskelligt Omfang, maatte Risikoen i saa Henseende tages i Betragtning ved Præmiens Fastsættelse, men en Bedømmelse af denne Risiko vilde volde store Vanskeligheder. Det anbefaler sig derfor at følge den i Praxis udviklede Fremgangsmaade, at den, der vil forsikres mod andet Tab end Skade paa Tingen, maa sørge for at faa truffet særlig Aftale derom, normalt i Form af en Tillægsforsikring. Saaledes erstatter Brandforsikrerens ved en fast Ejendoms Brand ikke det af Branden følgende Tab af Lejeindtægt eller den sikredes Ekstraudgifter til anden Bolig, medmindre der er tegnet særlig »Forsikring mod Lejetab«, og heller ikke det Tab, som følger af en

Bedrifts Standsning — det maa dækkes ved »Driftstabsforsikring« (ndfr § 37.VI.2) —. Naar en Ting forsikres mod Tyveri eller Bortkomst paa anden Maade, maa det ligeledes være Hovedreglen, at kun selve Tingens Værdi erstattes. En tilsvarende Begrænsning gælder formentlig ved Forsikring af Fordringer. Ud over den nævnte Grænse maa Forsikreren dog erstatte visse Udgifter eller Opofrelser, jfr. ndfr under c.

Se til det foregaaende navnlig *Sindballe* i U 1921 B.73 ff, *Hult* 72 f, *Grundt* 96 f, 208.

Begrænsningen til *Tingens Værdi* har yderligere den Betydning, at Erstatningen beregnes efter *en objektiv Maalestok*. For de vigtigste Tilfælde giver FAL §§ 37 og 38 Regler om, hvorledes Værdien skal fastsættes.

De maa anvendes overalt, hvor det er selve Skaden paa en Ting eller Tabet af en Ting (dens Bortkomst), der skal erstattes. — Mere end den saaledes fastslaaede Værdi kan den sikrede ikke faa, selv om han beviser, at Tingen for ham havde større økonomisk Værdi. Paa den anden Side maa det dog fremhæves, at Erstatningen ikke er begrænset til Tingens Bytteværdi. Hovedreglen er, at Erstatningen fastsættes efter *Genanskaffelsesprisen*, se § 37: »det Beløb, der efter Priserne umiddelbart før Forsikringsbegivenheden vilde kræves til Genanskaffelse af den tilintetgjorte eller beskadigede Genstand«. Og dette maa gælde, selv om den genanskaffede Ting ikke vilde have en tilsvarende Bytteværdi, f. Eks. fordi den netop er indrettet til at tjene den sikredes særlige Formaal. I Genanskaffelsesprisen sker der dog visse rimelige Fradrag, se nærmere § 37, og herved tages der til Dels Hensyn til Nytteværdien for den sikrede.

En særlig Regel giver § 38 om Genstande, som den sikrede selv har tilvirket til Salg, jfr. ogsaa § 90 om Kreaturforsikring.

Om Prislovgivningens Betydning se U 1944.845 H (Tyveriforsikring, Whisky), 1170 (Haglskade, Prisen for afleveringspligtigt Korn lagt til Grund). Se fremdeles *Hauge* i TfR 1942.359 ff, *Werner* i NFT 1945.130.

Værdien skal efter §§ 37 og 38 beregnes efter *Priserne umiddelbart før Forsikringsbegivenhedens Indtræden*. Derved holder man sig saa nær som mulig til Princippet i § 39, at Forsikringen kun skal dække Tab, og man undgaar saavidt mulig, at en Sikret forud kan gøre Regning paa, at Forsikringsbegivenheden vil medføre en Berigelse for ham.

Ved *Transportforsikring* er denne Linie dog ikke gennemført. I Overensstemmelse med Forsikringspraksis her og i andre Lande lægger FAL § 75

Vægt paa andre Tidspunkter, nemlig ved Forsikring af Skib det Tidspunkt, da Selskabets Ansvar begyndte, og ved Vareforsikring Prisen umiddelbart før Transportens Begyndelse. Disse Regler medfører, at den sikrede kan opnaa mere end Dækning for sit Tab, nemlig hvis Priserne ved Forsikringsbegivenheden er lavere end paa det Tidspunkt, der er afgørende efter § 75.

Se fremdeles Søf-Kvt § 9 og § 178.

Om Spørgsmaalene henvises iøvrigt til *Grundt* § 47, *Hult* 71 f og *Sindballe* i U 1921 B.57.

Naar FAL § 75 anvender Ordet »*Forsikringsværdien*«, maa det betyde den Værdi, der skal lægges til Grund ved Beregningen af Tabet (Erstatningen). Iøvrigt benytter FAL kun Udtrykket i Overskriften foran § 36. Ellers anvendes andre Udtryk, f. Eks. »den forsikrede Interesses Værdi« (§ 40).

b. *Bevisbyrden* for Tabets Størrelse paahviler i Almindelighed den sikrede. Han maa bevise saavel sin Interesse, altsaa Størrelsen af Værdien før Skaden, som Skadens Størrelse. Den i Policen anførte Forsikringssum er i og for sig intet Bevis for den forsikrede Interesses Værdi.

Naturligvis vil det jævnlig være umuligt at føre klart Bevis. Naar andet ikke er aftalt, maa man nøjes med de Beviser, der efter almindelig Skik og Brug anses for tilstrækkelige, og kan ikke forlange Beviser, der kræver uforholdsmæssige Opofrelser.

Paa Grund af Bevisvanskelighederne sætter Parterne undertiden ved Kontrakten de forsikrede Genstande (Interesser) til en bestemt Værdi — der siges da at foreligge *takseret Police* i Modsætning til »*aaben Police*« — eller vedtager bestemte Vurderingsregler. Takseret Police anvendes navnlig ved Brandforsikring af fast Ejendom og i Transportforsikringen ved »Kaskoforsikring« (Forsikring af Skibet eller Transportmidlet iøvrigt). En saadan Aftale er ifølge § 39.2° bindende for Selskabet, forsaavidt det ikke godtgør, at der derved vilde blive erstattet mere end den lidte Skade. Takseringen bevirker altsaa en *Omlægning af Bevisbyrden*, men gør ikke materielt Brud paa Reglen i § 39.1°.

Indenfor *Transportforsikringen* fraviges denne Regel dog i et vist Omfang. Ved Kaskoforsikring er Værdiansættelsen bindende for Selskabet, forsaavidt det ikke godtgør, at den ansatte Værdi overstiger, hvad der med *Rimelighed* kan anses som Forsikringsværdien (§ 75.2° og § 78). Ordene medfører, at der maa ses bort fra Smaaafvigelser, som kan bero paa Fejlskøn. Søf-Kvt § 10 giver samme Regel om al Søforsikring, hvilket dog ikke kan berettigge til at fravige FAL § 39.1° udover, hvad der følger af FAL § 75.

Ved *partiel Skade* maa Tabets Størrelse bestemmes uden Hensyn til den

takserede Værdi, men Taksten bliver afgørende for, om der foreligger Underforsikring, jfr. ndfr under 3.

c. Ifølge FAL § 53 omfatter Skadeforsikring Tab eller Udgift, som forvoldes den sikrede ved forsvarlige Foranstaltninger til Afværgelse af Skade o. lign. Selskabet er forpligtet til at dække de nævnte Omkostninger, selv om Redningsforsøget mislykkes.

2. Ikke mere end Forsikringssummen.

Ofte sættes der en bestemt Grænse for Selskabets Forpligtelse. Ved Tingsforsikring plejer det at ske ved, at Forsikringsaftalen fastsætter en »Forsikringssum«. Betydningen heraf er, at Selskabet som Hovedregel ikke kan blive forpligtet til at betale mere i Erstatning end Forsikringssummen. Den er altsaa *den normale øverste Grænse for Selskabets Forpligtelse*. Deraf følger, at den sikrede ikke faar fuld Erstatning for Totalskade, hvis Forsikringssummen er lavere end den sikrede Interesses Værdi (*Underforsikring*).

Dette gælder, selv om det er Prisstigning efter Forsikringsaftalens Indgaelse, der er Aarsagen til Underforsikringen. Reglen virker meget uheldigt, naar Priserne stiger stærkt igennem længere Tid. Man har søgt at raade Bod herpaa ved at indrette Forsikringen saaledes, at den saavidt mulig dækker den øgede Værdi, der er en Følge af Stigning i Prisniveauet. Tanken er navnlig taget op af Bygningsbrandforsikringen. Norges Brandkasse aabnede saaledes fra Nytaar 1941 Adgang til »*fullverdiforsikring*«.

Se herom og om Problemet NFT 1942.1, 167, 1944.33 (*Fosser, Knud Christensen, Th. Johnsen*) samt *Hauge* i TfR 1942.353 ff.

Udover Forsikringssummen erstattes dog de ovenfor under 1.c nævnte Tab (Redningsudgifter o. lign.), se FAL § 53.2°.

Se ogsaa om Ansvarsforsikring § 92.

Sker der *gentagne Skader* i Løbet af Forsikringstiden, gennemføres ialfald i nogle Forsikringsbrancher den Regel, at *de samlede Erstatninger ikke kan overstige Forsikringssummen*. I de hyppige Tilfælde, hvor Forsikringen fortsættes over flere Perioder, er Forsikringssummen dog kun Maksimum for Erstatningen *indenfor en enkelt Forsikringsperiode* (d. v. s. normalt et Forsikringsaar).

Reglen, at Erstatningen selv for flere Skader ikke kan overstige Forsikringssummen, antages ikke at gælde Skadeforsikring i Almindelighed, se U 1944.927, der angik Indbrudsforsikring og synes at kræve Hjemmel for Reglen i Aftale eller særlig Sædvane.

For *Transportforsikring* bestemmer § 74 saaledes om gentagne Havarier, at Selskabet erstatter Skaden, selv om Erstatningssummerne tilsammen

overstiger Forsikringssummen. Denne Regel hænger til Dels sammen med, at Søforsikring ikke er en ren Tingsforsikring, jfr. *Hult* 70 og ndfr S. 273 f.

Ifølge Søf-Kvt § 190 begrænses Selskabets Ansvar i Vareforsikring dog ved den Regel, at Forsikreren, naar en Forsikringsbegivenhed er indtruffet, har Ret til ved at betale hele Forsikringssummen med Tillæg af allerede paaløbne Omkostninger at befri sig for ethvert Ansvar for Begivenheder, der indtræder, eller Omkostninger, der paaløber, efter at den Forsikrede har faaet Meddelelse om, at Forsikreren vil benytte sig af denne Ret.

FAL § 74.2° indeholder en tilsvarende Regel for al Transportforsikring, men dens Anvendelse er begrænset ved Konventionens nævnte Regel.

Naar der i *Ansvarsforsikring* er fastsat et højeste Beløb for Erstatningen, forstaas dette ogsaa i Almindelighed saaledes, at det kun begrænser Erstatningen for en enkelt Forsikringsbegivenhed. Se herom *Skibsted*: Dansk Ansvarsforsikring 58, *Dagfinn Dahl*: Om Ansvarsforsikring 163, der nævner en Undtagelse.

3. Underforsikring.

Der gælder særlige Regler, naar *Forsikringssummen er lavere end den forsikrede Interesses Værdi*. I saa Fald hæfter Selskabet ifølge § 40 kun efter Forholdet mellem Forsikringssummen og den nævnte Værdi (§ 40, jfr. § 53. 2. Pkt.). Reglen faar kun Betydning *ved partiel Skade* og medfører da, at Selskabet erstatter *saa stor en Del af Tabet, som Forsikringssummen udgør af Forsikringsgenstandenes Værdi*. Naar de underforsikrede Genstande er gaaet helt tabt (Totalskade), maa Forsikreren betale Forsikringssummen.

Ved Anvendelsen af § 40 maa den forsikrede Interesses Værdi beregnes efter Reglerne i §§ 37—38, hvorefter det afgørende er Værdien umiddelbart før Forsikringsbegivenheden, undtagen ved Transportforsikring, hvor § 75 maa anvendes.

Om Grunden til Reglen se *Sindballe* i U 1921 B.69 ff.

Hvor *takseret Police* benyttes, foreligger der Underforsikring, naar Forsikringssummen er lavere end Taksten, og ved Anvendelsen af § 40 ned sættes Erstatningen for partiel Skade efter Forholdet mellem Forsikringssummen og Taksten. Hvis et Hus er takseret til 100.000, men Forsikringssummen er 50.000, erstattes altsaa kun Halvdelen af de partielle Skader.

Hult 101 betvivler, at Reglen bør fastholdes, naar Forsikringssummen svarer til Tingens Værdi.

Hvis Taksten sættes til samme Beløb som Forsikringssummen, men lavere end Tingens Værdi, bliver der ingen Anvendelse for § 40, og den sikrede faar derfor fuld Erstatning for partielle Skader indenfor Forsikringssummens Beløb. Herimod *Karlgren* i TfR 1943.204, ialfald hvor der er sket væsentlig Værdistigning. — Den nævnte Fremgangsmaade benyttes ikke sjældent ved Søforsikring af Skib, se *Tybjerg* Søf-Kvt 147 og *Cohn* i JT 1918. 435.

§ 40 fraviges ikke sjældent ved Aftale. Det kan saaledes være bestemt, at ogsaa partielle Skader skal erstattes fuldt ud indenfor Forsikringssummens Grænser. Hvor denne Ordning gælder, siges der at foreligge *Forsikring »au premier risque«*, og Underforsikring er da i et og alt undergivet de Regler, der er fremstillet ovenfor under Nr. 1 og 2. Forsikring au premier risque kræver ikke udtrykkelig Vedtagelse. Hvor Tabets Størrelse er uberegnelig, saa at der ikke engang kan angives en bestemt Grænse derfor, maa der foreligge Forsikring au premier risque. Et Eksempel herpaa er almindelig Ansvarsforsikring.

I visse Forsikringsbrancher, navnlig Forsikring mod Indbrudstyveri, anvendes jævnlig den saakaldte *Brøkdelsforsikring*, hvor der kun tegnes Forsikring for en Brøkdel af de forsikrede Genstandes i Policen anførte Værdi. Policen kan f. Eks. angive Værdien til 10.000 og Forsikringssummen til 1/5 deraf (2000). Og Reglen om Brøkdelsforsikring kan f. Eks. være udtrykt saaledes: »Saafremt Forsikring er tegnet for et mindre Beløb end den opgivne Totalværdi, erstattes indtrædende Skade fuldt ud indenfor Forsikringssummen under Forudsætning af, at der mod Indbrud til enhver Tid er forsikret mindst 20% af Totalværdien. Viser Forsikringssummen sig at være mindre end nævnte 20%, erstattes Skaden forholdsvisst.« I saa Fald betales der fuld Erstatning for ethvert Tab indtil 2000, medmindre Værdierne ved Forsikringsbegivenhedens Indtræden oversteg 10.000, idet Selskabet i saa Fald kun erstatter saa stor en Del af Skaden, som de 10.000 udgør af de virkelige Værdier.

Om Indbrudsforsikring se U 1940.928 (Resp).

4. *Selvrisiko. Franchiser.*

Forskellig fra Underforsikring i teknisk Forstand er Vedtagelsen om, at den sikrede skal bære en vis Del af Tabet selv (*Selvrisiko*), enten et bestemt Beløb af hver Skade, f. Eks. 50 Kr., eller en Brøkdel af hver Skade f. Eks. 10%. Om saadanne Vedtagelser bruger man ogsaa Udtrykket *Franchiser*, hvorved Sagen ses fra Selskabets Synspunkt. Logisk kan der iøvrigt gøres en vis Forskel paa de to Udtryk, jfr. ndfr.

I ældre Tid forbød Lovgivningen ofte at tegne fuld Forsikring. Saaledes bestemte DL 4—6—5 om Søforsikring, at Forsikringstageren skulde »beholde paa sin egen Fare og Eventyr i det mindste den tiende Del af det forsikrede Skib eller Gods efter dets satte Takst og Værdi«. Efterhaanden er alle saadanne Lovbestemmelser faldet bort, men i et vist Omfang bruges Vedtagelser om Franchise

eller Selvrisiko, f. Eks. i Søforsikring og Ansvarsforsikring. Formaalet hermed kan navnlig være dels at gøre den sikrede interesseret i at undgaa Skade, dels at fritage Selskabet for Bagatelskader, hvis Behandling er uforholdsmæssig dyr.

Søf-Kvt nævner Klausulerne »Fri for de første x pCt Skade« (§§ 246 og 255) og »Fri for x pCt af Skaden« (§ 247). Disse Klausuler omfatter ikke »Totaltab«.

Hvis Formaalet med Vedtagelsen er at gøre den sikrede interesseret i at undgaa Skade, maa Vedtagelsen gaa ud paa, at den sikrede selv skal bære Risikoen og derfor ikke er berettiget til at dække den ved Forsikring i andre Selskaber, jfr. FAL § 43.3°. I saa Fald foreligger der Selvrisiko i egentlig Forstand. — En Franchise behøver derimod ikke at have denne Karakter. —

Se hertil *Hult* 98 f, *Grundt* 234.

Om Selvrisiko og Underforsikring se U 1945.1004.

Adskillige Forfattere mener, at Lovgivningen atter for at fremme Agtpaagivenheden i et vist Omfang burde forbyde Selskaberne at give fuld Erstatning. Saaledes f. Eks. *Dagfinn Dahl*: Synspunkter i og udenfor erstatningsretten 73 ff.

5. Overforsikring.

Der siges at foreligge Overforsikring, naar *Forsikringssummen er højere end den forsikrede Interesses Værdi* — beregnet efter de sædvanlige Regler, altsaa normalt efter Værdierne lige før Forsikringsbegivenhedens Indtræden. — FAL giver ingen særlige Regler om Overforsikring. Det følger uden videre af § 39.1°, at Selskabet ikke er forpligtet til i Erstatning at betale mere end det lidte Tab. Iøvrigt maa man anvende de almindelige Regler i §§ 36—38.

Ved sædvanlig *Tingsforsikring* maa Reglen formentlig være, at Erstatningen for en enkelt Forsikringsbegivenhed ikke kan overstige den forsikrede Interesses Værdi, d. v. s. Tingens Værdi beregnet efter Lovens Regler, jfr. om Søforsikring Søf-Kvt § 14.1°.

Om Overforsikring i svigagtig Hensigt bestemmer Søf-Kvt § 13, at Aftalen ikke er bindende for Assurandøren. Ved anden Forsikring vil det samme i Reglen følge af FAL § 4, jfr. U 1944.892, 1943.369. Bortset fra svigagtig Hensigt maa almindelige Ugyldighedsregler anvendes, og de vil kun sjældent medføre Ugyldighed. At Forsikringssummen sættes højere end Værdierne ved Aftalens Indgaaelse, kan nemlig have en rimelig Begrundelse i, at Forsikringstageren ikke nøjagtig kan bedømme Værdierne, eller at han vil sikre sig for det Tilfælde, at Værdierne forøges i Løbet af Forsikringstiden.

I ældre Tid var Overforsikring ofte forbudt, jfr. det ovfr under Nr. 4 anførte og *Hult* 86 f. Se iøvrigt *Sindballe* i U 1921 B.63 ff.

6. Dobbeltforsikring og anden Forsikring i flere Selskaber.

Ikke sjældent forsikres samme Interesse mod samme Fare hos flere Selskaber. I saa Fald er Hovedreglen ifølge § 41, at *hvert Selskab hæfter, som om det var Eneforsikrer*. Reglen gælder ogsaa (og tager ifølge Overskriften særlig Sigte paa) de Tilfælde, *hvor de sammenlagte Erstatningsbeløb*, som Selskaberne hæfter for i Anledning af en Forsikringsbegivenhed, *overstiger den forsikrede Interesses Værdi*. — I saa Fald foreligger der »Dobbeltforsikring«, der kort kan bestemmes som Overforsikring, der fremkommer ved Forsikring i flere Selskaber. — Men Skadeforsikringens Hovedgrundsætning (§ 39.1^o) medfører, at den sikrede ialt ikke har Krav paa mere end fuld Erstatning. Reglen om Dobbeltforsikring bliver derfor, at *Selskaberne er solidarisk ansvarlige* (helt eller delvis).

I Søf-Kvt § 17 er Reglen nærmere udformet saaledes: »Dog kan den Erstatning, der ialt skal udredes, ikke overstige det højeste Beløb, som den Forsikrede kunde kræve hos nogen af Assurandørerne, hvis Interessen var fuldt forsikret paa de aftalte Vilkaar hos ham alene.« Derved løses bl. a. Spørgsmaalet om Franchisers Betydning, se *Tybjerg Søf-Kvt § 17 Note 2*.

Iøvrigt kan henvises til *Grundt* 226 ff.

I ældre Ret var det solidariske Ansvar ikke gennemført. Sølov 1892 § 235 lod i første Række Tidsprioriteten være afgørende. I nyere Forsikringspraksis brugtes fortrinsvis den Ordning, at Ansaret blev fordelt pro rata mellem Selskaberne.

Som en naturlig Følge af, at Selskaberne ved Dobbeltforsikring er solidarisk ansvarlige, tillægger § 42 Selskaberne *indbyrdes Regresret*, saaledes at Ansaret Selskaberne imellem fordeles i Forhold til de Beløb, for hvilke hvert af dem hæfter, d. v. s. de Beløb, som i Anledning af den indtrufne Forsikringsbegivenhed kan afkræves hvert enkelt Selskab efter Reglen i § 41.

Eks.: En Genstand af 6000 Kr.'s Værdi er forsikret i 3 Selskaber: i A for 6000, B for 6000, C for 2000, men paa Grund af urigtige Risikooplysninger til B hæfter B i Henhold til FAL § 6 kun for 4000. Ved Totalskade hæfter da A for 6000, B for 4000, C for 2000. Den samlede Hæftelse er altsaa 12.000. Ved Regresfordelingen skal A da bære 3000, B 2000 og C 1000. Regreskravet maa gøres gældende mod hver enkelt af Forsikrerne, men subsidiært er de dog solidarisk ansvarlige, se § 42, 2. Pkt.

Regresreglen gælder, selv om Forsikringerne ikke har samme Forsikrings-tager og afviger i Indhold. Det kræves kun, at de dækker samme Interesse og afføder Krav paa Erstatning for samme Skade. Som Eksempel kan nævnes, at en Medhjælperes Ejendele brænder, og at Skaden omfattes baade

af Husbondens Brandforsikring og af Medhjælperens egen, eller at der gaar Ild i en Bil, der er til Reparation, og at Skaden omfattes baade af Bilejerens Kaskoforsikring og af Reparatørens Brandforsikring, jfr. U 1933.1133.

Derimod kan § 42 ikke anvendes i *Forholdet mellem en almindelig Tingsforsikring og en Ansvarsforsikring*, f. Eks. hvor en ansvarsforsikret Cyklist groft uagtsomt har ødelagt Trediemands forsikrede Spejlglasrude. Her foreligger der overhovedet ikke Dobbeltforsikring, da det ikke er samme Persons Interesse, de to Forsikringer dækker. Ved almindelig Ansvarsforsikring har den skadelidende intet Krav mod Ansvarsforsikreren, jfr. ndfr § 37.V.2, og der opstaar derfor ikke noget solidarisk Ansvar. I det nævnte Eksempel vil Glasforsikreren ifølge FAL § 25.1° faa Regres mod Cyklisten, og denne kan kræve Erstatningen betalt af Ansvarsforsikreren, som maa bære Tabet.

Naar en Erhvervsdrivende, f. Eks. en Bilreparatør, tegner Brandforsikring eller anden *Tingsforsikring, der dækker hans Kunders Interesse* i de Ting, der overgives ham til Reparation eller anden Bearbejdelse, virker Forsikringen faktisk som noget af en Ansvarsforsikring. En i Udlandet udbredt Opfattelse vil derfor her gennemføre lignende Regler som ved Ansvarsforsikring. Hvis Trediemands Ting ødelægges ved uagtsom Bearbejdelse under saadanne Omstændigheder, at Værkstedsejeren er ansvarlig til Erstatning og regrespligtig ifølge FAL § 25.1°, og Skaden omfattes baade af Værkstedsejerens Forsikring og Trediemands egen Forsikring, skal efter denne Opfattelse § 42 ikke anvendes, men hele Skaden maa bæres af den ansvarlige Værkstedsejers Forsikring. Denne Opfattelse bør dog næppe følges. Se herom *Hult* 94 f og (indgaaende) i NFT 1933.257 ff. *Hult* forkaster Teorien, ganske vist til Dels af Grunde, der ikke har Gyldighed for dansk Ret, da FAL § 25.1° i den danske Lov afviger fra den svenske. — Fra Praxis kan nævnes U 1933.1133.

Naar Forsikringerne er tegnet paa forskellige Betingelser, er det ofte vanskeligt at anvende Reglen i § 42. Se herom *Hult* anf. St., *Bentzon* FAL § 42 (og til S. 211 Note 3 dør *Hult* i SvJT 1939.240) samt en af *N. H. Bache* rejst Diskussion i *Assurandøren* 1932.159, 167 og 185.

Om Regreskravets Beskyttelse se U 1929.471 H med Noter, TfR 1931.107.

Om Fravigelse af § 42 ved Aftale se *Bentzon* FAL 214 f og Søl-Kvt § 17.4°.

For at værne Selskabernes Regresret bestemmer § 44.1°, at den sikrede skal underrette det Selskab, som han afkræver Erstatning, om Forsikringerne i de andre Selskaber og er ansvarlig for Tab, som foraarsages ved, at Underretningen forsømmes.

Reglen i § 41 kan fraviges ved Aftale, men et Forbehold om, at Selskabet helt eller delvis skal være fri for Ansvar, hvis samme Interesse er eller bliver forsikret andetsteds, medfører ifølge § 43 kun, at det paagældende Selskabs Ansvar bliver subsidiært. Har alle Selskaber taget saadant Forbehold, bliver de alle ansvarlige principalt pro rata, subsidiært solidarisk.

Jfr. hertil U 1938.154.

Disse Begrænsninger i Aftalens Gyldighed gælder dog ikke, hvis ogsaa Selskabets Ret til Præmie er gjort afhængig af, at Forsikring ikke tegnes andetsteds, se § 43.2°.

§ 43.3° fastslaa, at Selskabet kan gøre sit Ansvar betinget af, at den sikrede selv bærer Risikoen for en Del af den forsikrede Interesse samt deraf, at han ikke andetsteds forsikrer anden Interesse end den i § 36 angivne. Jfr. hertil *Hult* 98 f og foran under Nr. 4.

Er det aftalt, at Forsikringstageren eller den sikrede, før Forsikringsbegivenheden indtræder, skal give Selskabet Meddelelse, hvis samme Interesse forsikres andetsteds, har Forsømmelse af at give Meddelelsen, uanset modstaaende Aftale, ikke anden Virkning end at paadrage Erstatningsansvar (§ 44.2°).

III. Retsforholdet, naar en Trediemand har Erstatningspligt. Selskabets Regresret.

Særlige Spørgsmaal melder sig, naar den sikrede ved Forsikringsbegivenheden erhverver *Erstatningskrav overfor andre end Forsikreren*, f. Eks. overfor Skadevolderen i Kraft af almindelige Skadeserstatningsregler.

Naar den ansvarlige *Trediemand betaler* Erstatning, falder den sikredes Tab bort, helt eller delvis, og derved maa ifølge Skadeforsikringens Hovedprincip Selskabets Forpligtelse ligeledes ophøre eller formindskes. *Saalænge Erstatning ikke er betalt*, maa Forsikrerens Forpligtelse derimod i Mangel af særlig Hjemmel bestaa uforandret. Forsikrerens kan navnlig ikke forlange, at den sikrede først skal gøre sit Erstatningskrav gældende overfor Trediemand.

Dette er udtalt i Søl-Kvt § 71.1°.

Naar Forsikrerens erlægger Forsikringsydelsen, erhverver han som Hovedregel *Regresret* mod den ansvarlige Trediemand. Dette hjemles i FAL § 25.1°, der nærmere udformer Regressen saaledes, at Selskabet *i det Omfang, i hvilket det har betalt Erstatning til den sikrede, indtræder i dennes Ret mod den erstatningspligtige*. Samme Regel antoges tidligere at gælde, jfr. Søllov 1892 § 239. Den sikredes Erstatningskrav gaar altsaa uden Aftale derom over til Selskabet, naar det betaler, men Selskabets Regresret ifølge § 25 gaar paa den anden Side aldrig videre end den sikredes eget Erstatningskrav. Hvis dette f. Eks. nedsættes til det halve, fordi den sikrede har medvirket til Skaden ved simpel Uagtsomhed, men Selskabet ifølge FAL §§ 18—20 maa betale fuld Erstatning, kan det derfor ikke afkræve den ansvarlige mere end Halvdelen af Forsikringsbeløbet.

Jfr. U 1936.122.

Om Regresproblemerne henvises til min Afhandling i TfR 1921.20, jfr.

U 1921 B.341 og 1920 B.161, hvis teoretiske Synspunkter jeg dog ikke mere kan godkende, *Sindballe* i NFT 1922.179, *N. Cohn* i JT 1916.157, *N. H. Bache* i TfR 1917.269. *Serlachius* i Festskrift for R. A. Wrede (1922) 173, *Cederberg* i TJFF 1923.185, *Palmgren* i TJFF 1945.283.

Om FAL se *Grundt* 300 ff, *Hult* 153 ff samt min Erstatningsret § 22.II med yderligere Henvisninger. Kritik af Udkastet har jeg givet i NFT 1930.173.

Til Regresreglen følger § 25.2. Pkt. den interessante ny Bestemmelse, at *hvis Trediemand har forvoldt Skaden ved en Uagtsomhed, der ikke kan betegnes som grov, eller hans Ansvar udelukkende hviler paa DL 3—19—2, kan hans Erstatningspligt nedsættes eller efter Omstændighederne helt bortfalde*. Denne Regel er ikke en Undtagelse fra Reglen i § 25.1. Pkt. Den angaar overhovedet ikke særlig Regresspørgsmaalet, men fastslaar, at selve Erstatningsansvaret — ogsaa overfor den skadelidende — kan nedsættes eller bortfalde i visse Tilfælde. Deraf følger, at Nedsættelse af Erstatningen ikke kan afværges ved en Bestemmelse i Forsikringsaftalen om, at Selskabet kun skal være subsidiært ansvarligt, d. v. s. kun betale Erstatning, forsaavidt Skaden ikke kan faas erstattet af Trediemand. Med Hensyn til Reglens Forstaaelse maa iøvrigt henvises til Erstatningsret § 22.II.

Reglen i § 25.1° kan kun antages at gælde om Skadeforsikring, jfr. § 25.2° og nærmere ndfr § 38.IV.

Regresretten kan indsnævres ved Bestemmelser i Forsikringsaftalen, og det sker ikke sjældent. Se i denne Forbindelse Resp 27 Marts 1935 (ASS 1935 A.47) om Normalbetingelserne for Ansvarsforsikring. Selv uden udtrykkelig Bestemmelse herom i Aftalen kan det efter Omstændighederne antages, at en Forsikring dækker visse Trediemænds Ansvar, jfr. U 1928.120, *Bentzon* FAL 134 f, 261 f, *Grundt* 351.

Selskabet maa indtræde i den sikredes Erstatningskrav, hvad enten det udspringer af Kontraktforhold eller ej. Udenfor § 25 falder derimod Krav, der er begrundet ved Kautionsaftaler eller andre selvstændige Sikringsaftaler. I saadanne Krav kan Selskabet i Almindelighed ikke indtræde. Dog erindres Reglerne om Regres ved Dobbeltforsikring (ovfr under II.6).

Ifølge Søf-Kvt §§ 133 og 197 indtræder Selskabet i Retten til Havari grosse Godtgørelse.

Selskabet kan ikke kræve mere, end det selv har betalt. Har det paa Grund af *Underforsikring* kun dækket det halve af Tabet, faar det kun Ret til det halve af Erstatningen. Hvis den sikrede i et saadant Tilfælde, f. Eks. paa Grund af egen Skyld, kun har Krav paa halv Erstatning hos Skadevolderen, gennemføres indenfor Søforsikring den Regel, at Selskabet har Ret til en forholdsmæssig Del af den nedsatte Erstatning. Hvis Skaden var 4000 Kr., kan den sikrede ifølge § 40 kræve 2000 af Selskabet. Af de 2000, som Skadevolderen skal betale, har den sikrede da kun Ret til 1000, medens Selskabet kan kræve 1000. — Dette maa følge af Søf-Kvt § 11, sidste Punktum. — Det er tvivlsomt, om samme Regel bør gennemføres ved anden Skadeforsikring, som det hævdes af *Grundt* 303. U 1930.388

synes at gaa herimod, men er ikke afgørende, da den angaar ældre Ret og iøvrigt ikke drejede sig om Skadeforsikring. Se iøvrigt *Bentzon* FAL S. 128, *Palmgren* 1. c. 297.

I flere fremmede Love opstilles den Sætning, at Selskabet ikke kan gøre Regresretten gældende til Skade for Forsikringstageren. En saa vidtgaaende Regel bør næppe gennemføres i dansk Ret. Men trods Tavsheden i FAL § 25 bør det antages, at Regresretten ialfald i visse Kollisioner maa staa tilbage for Skadelidendes Erstatningskrav. Som Eksempel kan nævnes det Tilfælde, at Erstatningskravet er delvis sikret ved Panterettigheder eller ved, at Skadevolderen har tegnet Ansvarsforsikring, jfr. U 1926.31 H, 1943.326 H.

Om *Ansvarsforsikreren* ved at betale Erstatning indtræder i den skadelidendes Erstatningskrav, afgør § 25 ikke. Den skadelidende er nemlig ikke »den sikrede«. Spørgsmaalet kommer frem, hvis Erstatningspligten paa-hviler en anden end Forsikringstageren, og maa formentlig besvares bekræftende, jfr. U 1933.1116, men Adgangen til Regres bliver, som nys nævnt, ofte begrænset ved Forsikringsbetingelserne. Mod Forsikringstageren kan Selskabet kun rejse Erstatningskrav, naar det har maattet betale Erstatning til Trediemand i Tilfælde, hvor den sikrede Forsikringstager selv ikke havde Krav paa Dækning, jfr. ndfr § 37.V.3.

Efter § 25 erhverver Selskabet først Retten *ved at betale* Erstatning til den sikrede. Saalænge det ikke har betalt (eller paa anden Maade fyldestgjort Forsikringskravet), er det den skadelidende, der har (ejer) Erstatningsfordringen mod Skadevolderen, og Hensynet til Forsikreren kan ikke føre til at begrænse hans Raadighed over Fordringen. Han har Ret til at indkræve Erstatningen, overdrage sin Fordring eller opgive den mod eller uden Vederlag. Og disse Beføjelser kan Selskabet ikke, før det har betalt, berøve ham ved at meddele den ansvarlige, at det vil gøre Regres gældende. Men det er *en Forudsætning for den sikredes Krav mod Selskabet*, at han ikke foretager noget, der forringer Selskabets Adgang til Regres, og at han ikke groft uagtsomt undlader at træffe de til Sikring af Selskabets Dækningskrav efter Omstændighederne nødvendige Foranstaltninger, indtil Selskabet bliver i Stand til selv at varetage sit Tarv, se § 52.1°. Brister denne Forudsætning, maa hans Krav paa Selskabet nedsættes med det Beløb, Selskabet taber paa Regresen. Hvis han modtager det fulde Forsikringsbeløb efter at have givet Afkald paa sit Erstatningskrav, kan Selskabet i Almindelighed i Kraft af Aftl § 33 afkræve ham, hvad han har faaet for meget.

Hvis Skadevolderen betaler Erstatning til Skadelidende efter at have modtaget Anmeldelse fra Selskabet, kan man maaske yderligere paalægge ham Pligt til at meddele Selskabet, at han betaler.

Selv efter at Selskabet har betalt Forsikringsbeløbet og erhvervet Regreskravet, maa den *skadelidende* ifølge almindelige Retsgrundsætninger indtil videre være *legitimeret som Kreditor*, saaledes at Regreskravet kan falde bort ved Aftaler mellem ham og den ansvarlige, saafremt denne var i begrundet god Tro.

Den gode Tro vil i Reglen mangle, naar den ansvarlige kendte Forsikringen, samt naar Selskabet har anmeldt sit Krav, selv om dette er sket, før Selskabet betalte.

Jfr. om Spørgsmaalet TfR 1921.96 ff samt nærmere U 1940 B.123 f, 215 ff, hvor jeg tager Stilling til afvigende Opfattelser hos *Grundt* 304 f og *Bentzon* FAL 130 samt i U 1940 B.213 f.

I Tilslutning til Spørgsmaalet om den sikredes Opgivelse af Erstatningskravet kan rejses det Spørgsmaal, om hans Ret overfor Selskabet formindskes, ved at han *forud for Forsikringsbegivenheden indrømmer Skadevolderen en Lempelse i de almindelige Ansvarsregler*. Som praktisk Eksempel kan nævnes, at en Befragter gaar ind paa en Klausul, hvorved Rederen fraskriver sig Ansvar for Fragtgodset i et vist Omfang. Spørgsmaalet kan formentlig besvares i Overensstemmelse med Søf-Kvt § 71.3°: »Har den Forsikrede ved Aftale fraskrevet sig Ret til Erstatning, bortfalder Assurandørens Ansvar i det Omfang, i hvilket hans Regres herved udelukkes. Dette gælder dog ikke, hvis saadan Aftale maa anses for sædvanlig.«

I Kraft af § 25.1° erhverver Selskabet aldrig en Ret, der gaar ud over den sikredes eget Erstatningskrav. § 25 kan imidlertid ikke udelukke, at Selskabet i særlige Tilfælde efter almindelige Retsgrundsætninger erhverver et videregaaende Erstatningskrav. Hvis f. Eks. Forsikringsbegivenheden er hidført af Trediemand efter Aftale med den sikrede for at besvige Selskabet og Svigen først opdages, efter at Forsikringsydelsen er udbetalt, maa Selskabet kunne kræve Erstatning af Trediemanden.

Jfr. *Grundt* 306, Erstatningsret 159.

IV. Forsikring af Trediemands Interesse.

A. Afgrænsning og praktisk Betydning.

Forsikring af Trediemands Interesse foreligger, naar en Person i *eget Navn* — saaledes at han selv forpligtes som Forsikringstager — indgaar en Skadeforsikringsaftale, hvorved Trediemands Interesse sikres, saaledes at Trediemand bliver »den sikrede«. FAL fastslaar i § 35, at Forsikring kan tegnes for Trediemands Interesse. Dette var ogsaa anerkendt før FAL, jfr. Søl. 1892 §§ 231, 241—242. I tidligere Tid anvendtes ofte Benævnelsen »Forsikring for fremmed Regning«.

I mange forskellige Forhold kan der være Trang til at forsikre Trediemands Interesse. Saaledes maa Sælgeren, der har solgt *cif*, tegne sædvanlig Transportforsikring til Sikring af Køberens Interesse.

Og en Aflader, der paatænker at sælge de Varer, han afsender, vil i Almindelighed forsikre Varerne ikke blot for sig selv, men ogsaa for den eventuelle Køber. Naar Ejeren af en pantsat fast Ejendom tegner Brandforsikring, sker det ogsaa i Panthavernes Interesse. Og den, der erhvervsmæssig modtager andres Ting til Bearbejdelse, forsikrer jævnlig Kundernes Interesse. Konsignationsvarer brandforsikres ofte af Konsignataren i Ejers Interesse. I visse Forhold paalægger Lovgivningen Pligt til at forsikre Trediemands Interesse, se navnlig Kmsl § 10.2°, § 75 og Mhjl § 10.

Forsikring af fremmed Interesse foreligger ikke, hvor en Person indgaar Forsikringsaftalen i en andens Navn, saaledes at denne anden ifølge Aftalen skal være forpligtet som Forsikringstager.

Her staar Repræsentanten helt udenfor Forholdet og har ikke andre Beføjelser med Hensyn til Forsikringen end dem, der maatte følge af, at han har en almindelig Beføjelse eller »Magt« til at handle som Repræsentant for Forsikringstageren. Det kan ofte være tvivlsomt, om den, der tegner Forsikring til Fordel for Trediemand, gør det i dennes Navn eller i eget Navn. Da det er meget almindeligt, at en Person til Sikring af Trediemands Interesse tegner Forsikring i eget Navn, bør den, der vil optræde som Repræsentant for en anden, lægge det klart for Dagen.

Ansvarsforsikring er efter FAL ikke Forsikring af Trediemands Interesse. Det er den ansvarlige, ikke Skadelidende, der er den sikrede. I nogle Henseender nærmer Ansvarsforsikring sig dog til Forsikring af Trediemands Interesse, og ganske særlig gælder dette den lovpligtige Ansvarsforsikring, se nærmere ndfr § 37.V.3.

Hovedreglerne om Forsikring af Trediemands Interesse findes nu i FAL §§ 54—58. De udvider Omraadet for Forsikring af Trediemands Interesse og søger at betrygge den sikredes Stilling saa meget som mulig og er i flere Retninger gaaet videre end de udenlandske Forløbere for FAL.

Herom og til det følgende henvises særlig til *Hult* 67, 156 ff, *Bidrag till läran om försäkring av tredje mans intresse*, *Grundt* 335 ff, *Sindballe* Forsikring for fremmed Regning, *Folke Schmidt* i SvJT 1940.405 ff.

B. I hvilket Omfang Trediemands Interesse dækkes.

1. Til at begynde med antoges Forsikring af Trediemands Interesse kun at foreligge, naar selve Forsikringsaftalen angav, at Trediemand skulde være sikret, enten ved en mere bestemt Betegnelse eller ved Udtryk som »for vedkommendes Regning«, jfr. Søløv 1892 § 231.

I nyere Tid gik Udviklingen dog mere og mere bort fra dette Krav, og denne Udvikling er ved FAL § 54 ført helt igennem *ved almindelig Tingsforsikring*. Er Tingsforsikring tegnet uden Angivelse af nogen bestemt Interesse, *anses Forsikringen tegnet til Fordel for enhver, der som Ejer, Panthaver eller Indehaver af anden tinglig Ret, eller fordi han bærer Faren for Tingen, vil lide Tab ved, at den forringes eller gaar til Grunde.*

Paa Søpanteret finder denne Bestemmelse dog kun Anvendelse, hvis Panteretten er forbundet med personlig Fordring mod Pantets Ejer.

§ 54 slaar fast, at en almindelig Tingsforsikring uden særlig Vedtagelse sikrer visse Trediemænd, der har Interesse i Tingen. Men Reglen kan fraviges ved Aftale.

U 1945.536 ansaa § 54.1° for uanvendelig paa en Hesteforsikringsforening for et enkelt Sogn.

2. § 54 gælder kun *Tingsforsikring* og kun, hvis den er tegnet *uden Angivelse af nogen bestemt Interesse*. Disse Ord er de samme, som er brugt i § 36. § 54 kan derfor kun gælde en almindelig Tingsforsikring, ikke en Forsikring af en særlig betegnet, begrænset Interesse i Tingen, f. Eks. en Lejers eller Panthavers Interesse, eller en Forsikring mod Driftstab ved den forsikrede Bygnings Brand.

Herfra kan man imidlertid ikke drage den Slutning, at saadanne Forsikringer overhovedet ikke uden særlig Aftale dækker Trediemands Interesse. Se til Belysning heraf *Folke Schmidt* i SvJT 1940.409 ff, hvor Forfatteren iøvrigt hævder en noget afvigende Fortolkning af svensk § 54, hvis Ord imidlertid ikke helt dækker dansk § 54.

En nærmere Bestemmelse af den *Interesse*, der er Forsikringens Genstand, er navnlig givet af *Hult* 159 ff, jfr. 73 ff, og i *Försäkring av tredje mans intresse* 174 ff.

3. *Sikret* er ifølge § 54 kun *de Personer, der vil lide Tab ved, at Tingen forringes eller gaar til Grunde*. — Dette stemmer med Skadeforsikringens Hovedprincip. — Men efter Ordene kræves det yderligere, at Tabet rammer den paagældende *som Indehaver af en tinglig Ret (a), eller fordi han bærer Faren for Tingen (b)*.

a. Hvad der skal forstaas ved *»tinglig Ret«*, er omtvisteligt. Udtrykket maa ialfald omfatte omsætningsbeskyttede (tinglig beskyttede) Rettigheder vedrørende bestemte Ting. Men da Udtrykket ogsaa er blevet brugt om Raadighedsrettigheder uden Omsætningsbeskyttelse, maa det kunne udstrækkes til saadanne Rettigheder. Der er ogsaa Trang til Sikring af dem, og Selskabets Risiko paavirkes ikke af, om Rettigheden er omsætningsbeskyttet.

Man bør dog næppe medtage Rettigheder, der overhovedet ikke kan opnaa Beskyttelse overfor Overdragerens Kreditorer, som f. Eks. en Ret

til partiel Brug af Løsøre. — Og ved Afgørelsen af, hvem af de interesserede der i det enkelte Tilfælde har Krav paa Andel i Forsikringsbeløbet, kan Omsætningsbeskyttelsen faa Betydning, som det fremgaar af det følgende.

Det kan omtvistes, om § 54 bør omfatte en ikke omsætningsbeskyttet Rettighed til fremtidig Raaden over en Ting, f. Eks. en utinglyst Underpanteret i Løsøre.

Afgørende Vægt paa Omsætningsbeskyttelsen lægger *Bentzon* FAL 260, *Ross* Ejendomsret og Ejendomsovergang 58 ff, hvor *Ross* dog foreslaar § 54 ændret, saaledes at den faar lignende Rækkevidde som ovenfor forsvaret. En Kritik af, at § 54 bruger Udtrykket tinglig Ret, fremsætter *Vinding Kruse* i U 1935 B.116, *Lindvik* i NRt 1935.609. *Popp-Madsen* vil i U 1934 B.325 fortolke Udtrykket som »individuel bestemt Ret«. Dette har sikkert ikke været Lovkommissionens Mening, som det ialfald fremgaar af de norske Motiver. I modsat Fald vilde det være ubegribeligt, at dansk og norsk Udkast valgte Udtrykket »tinglig Ret« i Stedet for »Ret til Tingen«, som bruges i svensk Lov og Udkast. Men den Tanke, der ligger bag ved Loven, fører i Retning af at fortolke Udtrykkene videst mulig, saa at det søges undgaaet, at Erstatning maa nægtes, fordi ingen Person opfylder Betingelserne i § 54.

Se iøvrigt til det udviklede *Grundt* 365 f, *Folke Schmidt* i SvJT 1940.422 ff — Resultaterne sammenfattes S, 428 f.

b. Udtrykket »bærer Faren for Tingen« ligger det nærmest at forstaa i samme Betydning som i Kbl § 17, jfr. herom »Køb« 45,49. Herfor taler ogsaa Motiverne. § 54 betyder imidlertid ikke, at den, der bærer Faren, altid har Ret til (Andel i) Forsikringsbeløbet. Om Retten dertil tilkommer Ejeren, Indehaveren af anden tinglig Ret eller »Farebæreren«, maa bero paa, hvorvidt den paagældende lider Tab, som Forsikringen dækker, eller — udtrykt paa anden Maade — om han var Indehaver af den Interesse, som Forsikringen omfatter ifølge § 36, eller dog en Del deraf.

I Litteraturen har man særlig drøftet de Spørgsmaal, der opstaar i Forbindelse med et *Køb*. Her kan man ikke lade Afgørelsen bero paa, om Køberen har opnaaet Ejendomsret (i Betydning af Omsætningsbeskyttelse overfor Sælgerens Kreditorer). »Ejer« maa fortolkes friere under Hensyn til Reglens Formaal. Forholdet vil ofte være det, at baade Køber og Sælger maa betragtes som sikrede, enten alternativt (under modsatte Betingelser) eller hver for en Del. Se herom *Almén* 218 f, *Grundt* 367 ff, *Hult* i SvJT 1933.530 ff, *Kr. Andersen* Norsk kjøpsrett 65 f.

Hult kritiserer skarpsindigt, at § 54 har medtaget den, der bærer Faren for Tingen. I de fleste Tilfælde faar dette heller ikke selvstændig Betydning, naar »Ejer« fortolkes smidigt. Men det kan faa Betydning i særlige Tilfælde, saaledes hvis Sælgeren har solgt en bestemt Løsøreting paa Kredit, men endnu ikke leveret den, da den gaar til Grunde. Her vil det være vanskeligt at sige, at Sælgeren endnu var Ejer af Tingen. Men hvis Køberen hæver Købet paa Grund af Tingens Undergang — det kan han, da Sælgeren bærer Faren — maa Sælgeren kunne paaberaabe sig Forsikringen. Der kan ogsaa

henvises til U 1938.200, hvor Tingen var leveret med en væsentlig Mangel, jfr. Kbl § 58, og Sælgeren fik tilkendt Købesummen hos Forsikreren, da Køberen havde hævet Købet.

Reglen om Faren kan formentlig ogsaa anvendes ved *Entreprisekontrakter* om Bygning (eller andet Anlæg) paa fast Ejendom. Hvis Bygningen ødelægges og Bygherren benytter sig heraf til at hæve Kontrakten, fordi Entreprenøren bærer Faren, synes Entreprenøren at burde kunne gøre Forsikringskravet gældende. — Dette Tilfælde ses ikke medtaget af tidligere Forfattere og heller ikke dækket af den Sætning, *Folke Schmidt* opstiller. Det er ikke klart, om U 1929.904 (Resp) angaar et saadant Tilfælde.

Overfor *Grundt* 366 ff henvises til U 1940 B.127.

4. Iøvrigt maa Reglen i § 54 anvendes saaledes, at der ikke ved Udbetaling af Forsikringsbeløbet sker nogen ugrundet Forrykkelse af Formueforholdene. Særlig i Forhold til de interesserede Personers Kreditorer maa Retten til Forsikringsbeløbet saavidt mulig behandles paa samme Maade som den forsikrede Ting. Hvis f. Eks. en bestemt Løsøretning er solgt mod kontant Betaling og Køberen har opnaaet Omsætningsbeskyttelse som Ejer, men Tingen brænder, før den leveres og betales, maa Sælgeren kunne modsætte sig, at Forsikringsbeløbet udbetales til Køberen, saalænge denne ikke betaler Købesummen. Gaar Sælgeren fallit, maa Køberen paa den anden Side kunne kræve Forsikringsbeløbet holdt udenfor Boet og udbetalt til sig, mod at Købesummen betales til Boet.

Hvor Trediemand har en Panteret eller anden begrænset Ret i Tingen, maa Forsikringsbeløbet fordeles efter tilsvarende Regler som Provenuet af Tingen selv, naar den var realiseret, jfr. *Folke Schmidt* anf. St. 426 ff.

Hvis Forsikringstageren gaar fallit (eller hans Kreditorer gør Udlæg) efter Forsikringsbegivenheden, men før Forsikringsbeløbet er udbetalt til Trediemand, maa Kreditorerne kunne tilegne sig Forsikringsbeløbet, saafremt Trediemand ikke kunde have hævdet sin Ret til Tingen overfor Kreditorerne. Dette maa gælde ikke blot, hvor Retten overhovedet ikke var beskyttet mod Kreditorerne og ikke kunde have opnaaet Omsætningsbeskyttelse før Konkursen eller Udlægget, men ogsaa, naar Trediemands Ret afkræftes. Hvis f. Eks. en Pantsætning omstødes paa Grund af Pantsætterens Konkurs, kan Panthaveren ikke kræve Andel i Forsikringsbeløbet, jfr. *Grundt* 381. Saa er det i Virkeligheden ikke ham, der lider Tabet, men Konkursboet.

5. Naar *Interessen* i Tingen er *fordelt paa flere Personer*, har hver af dem sit selvstændige Forsikringskrav. — Visse særlige Regler om dette Tilfælde giver § 58, der omtales ndfr. — Det følger imidlertid af § 36, at Erstatningen til samtlige interesserede ikke kan overstige, hvad der skulde betales Ejeren, hvis han var den eneste, der havde Interesse i Tingen.

Hvis den forsikrede Ting er pantsat, men Forsikringen ifølge Aftale eller

af andre særlige Grunde ikke dækker Panthaverens Interesse, hævder flere Forfattere, at Ejers Interesse i Tingen i Almindelighed ikke formindskes med Behæftelsens Beløb, hvis Ejeren er personlig forpligtet til at betale Pantegælden. Dette Standpunkt stemmer med herskende ældre Opfattelse, der særlig er udviklet i Søforsikringen, men dets Rigtighed er meget omtvistelig.

Standpunktet hævdes af *Bentzon* FAL 197 f, *Grundt* 375 ff og TfR 1933. 220 ff, jfr. ogsaa før FAL *Sindballe* Forsikring for fremmed Regning 22 f. Det modsatte Standpunkt er med Styrke hævdet af *Hult* i SvJT 1933.526 f og i *Försäkring af tredje mans intresse* 193 ff.

6. De i § 54 nævnte Personer er sikrede, selv om de ikke havde Ret over Tingen eller bar Faren for den ved Forsikringsaftalens Indgaaelse. *Det kommer udelukkende an paa Forholdet ved Forsikringsbegivenhedens Indtræden.* Sikringen ydes netop de skiftende Ejere, Panthavere o. s. v. § 54 fastslaar saaledes ogsaa, at Forsikringen efter en *Overdragelse af den forsikrede Ting* kommer Erhververen til Gode, noget som tidligere var omtvistet, selv om nyere Lære gik i samme Retning. Reglen kan dog fraviges ved Forsikringsaftalen, men bortset fra Søforsikring af Skib bliver Forsikringen trods Aftalen om, at den skal ophøre ved Ejerskifte, i Kraft en vis Tid — normalt 14 Dage — i det Omfang, hvori den ny Ejer ikke gennem en af ham tegnet Forsikring har Krav paa Erstatning (§ 54.2°).

Jfr. herved U 1935.20 H.

Se fremdeles den særlige Regel om Brandforsikring i § 87.1°.

Medens en Overdragelse af den forsikrede Ting saaledes uden videre gør Erhververen til Sikret, kan en før Forsikringsbegivenheden sket Overdragelse af Retten ifølge Forsikringsaftalen ikke give Erhververen Ret til at kræve Forsikringsbeløbet af Selskabet. Hvis han ved Forsikringsbegivenheden har en Ret over den forsikrede Ting eller bærer Risikoen for den og derfor har (Del i) den Interesse, der er forsikret, er Overdragelsen ikke nødvendig for at skaffe ham Ret mod Selskabet. Hvis han omvendt ikke har en saadan Stilling, at han lider Tab (af Tingens Værdi) ved Forsikringsbegivenhedens Indtræden, følger det af § 39.1°, at han intet kan kræve af Selskabet. En Bestemmelse i Overdragelsesaftalen om, at Erhververen skal indtræde i Retten ifølge Forsikringsaftalen, kan dog have den Betydning, at Overdrageren i Forhold til ham bliver uberettiget til at opsiges Forsikringen eller raade over den paa anden Maade, jfr. om en Overdragers Adgang hertil straks ndfr, og at Overdrageren ifalder Ansvar overfor Erhververen, hvis Forsikringen ikke bestod som angivet eller ikke kunde overføres til Erhververen.

Hvad der gælder om fuldstændig Overdragelse, gælder ogsaa om *Pant-*

sætning af Forsikringskravet. Bestemmelsen i TL § 37.2°, hvorefter Pantretten omfatter Forsikringssummen, har derfor ingen praktisk Betydning for de almindelige Tilfælde, hvor FAL § 54 er anvendelig. U 1944.571 bygger dog paa TL § 37 ved en kombineret Hus- og Grundejerforsikring.

Forsikringstagerens Kreditor kan i Almindelighed heller ikke gøre Udlæg i Retten til Erstatning for fremtidig Skade.

Den her hævdede Opfattelse stemmer med *Grundt* 400, *Drachmann-Bentzon* FAL S. 281, *Tybjerg* Søf-Kvt S. 35. Afvigende *Øvergaard* i TfR 1944.133 ff, der paaberaaber sig en ældre Lære. Hans Lære kan imidlertid ikke forenes med det Hovedsynspunkt, FAL bygger paa. Iøvrigt var allerede før FAL Opfattelsen ialfald i Danmark i Færd med at forlade den ældre Lære, se bl. a. *N. Cohn* i JT 1918.437, *Ussing* i Sp.D. 1931 S. 230.

7. § 55 giver den særlige Regel, at Forsikring af Indbo, hvis ikke andet fremgaar af Omstændighederne, tillige omfatter Indbo, der tilhører Forsikringstagerens Ægtefælle, hans hjemmeboende Børn samt Personer, der hører til hans Husstand og staar i personligt Tjenesteforhold til ham.

I *Søforsikring* er Reglen i § 54.1° paa den anden Side fraveget ved Søf-Kvt § 4.3°, der opstiller følgende Hovedregel: Er den Forsikrede angivet i Forsikringsaftalen, omfatter Forsikringen, naar ikke andet er aftalt, kun hans Interesse.

8. Udenfor § 54 falder Forsikring af enkelte særlige Interesser, der er knyttet til Ting, f. Eks. Forsikring af en Panthavers Interesse alene, samt al Skadeforsikring, der ikke er Tingsforsikring. I saadanne Tilfælde maa det bero paa Fortolkning af Aftalen og Sædvane, om Forsikringen dækker andre end Forsikringstageren, f. Eks. om en for en vis Virksomhed tegnet Ansvarsforsikring dækker en ny Indehaver af Virksomheden, jfr. ovfr under 2.

U 1940.155 fastslaar, at en Bilansvarsforsikring ikke dækker en Køber af Bilen mod Ansvar i de 14 Dage, § 54.2° nævner. Om Transport af Retten mod Selskabet, før Forsikringsbegivenheden indtræder, maa der i Hovedsagen gælde det samme som i de ovenfor under 6 nævnte Tilfælde.

C. Selskabets Rettigheder og Forpligtelser.

1. *Pligten overfor Forsikreren* til at betale Præmien paahviler kun Forsikringstageren. Men saalænge Præmien ikke er betalt, maa Selskabet kunne nægte at udbetale Forsikringsydelsen, medmindre det har givet Kredit med Præmien eller ved særlige Omstændigheder har mistet denne Indsigelse overfor den sikrede.

I de almindelige Tilfælde, hvor begge Parter Ydelse er Penge, maa Selskabet i Forsikringsbeløbet kunne afkorte de udestaaende Præmier ifølge den paagældende Forsikringsaftale. Jfr. U 1937.1157. Det samme maa gælde visse andre Krav, der udspringer af samme Aftale, jfr. Søf-Kvt § 101. I særlige Tilfælde maa Selskabet dog være afskaaret fra at modregne sine Krav overfor Trediemand, saaledes navnlig hvor Forsikringen er tegnet til

Opfyldelse af en legal Forpligtelse til at forsikre vedkommende Trediemands Interesse. Se om disse Spørgsmaal Alm. Del 427, *Illum* Formueret 215, *Arnholm* Streiftog 56, *Hult* 183, *Grundt* 363.

Om Forsikringstageren kan kræve sit Præmieudlæg dækket af den sikrede, beror paa Retsforholdet mellem dem. Han har saaledes Krav herpaa, naar han har udlagt Præmien som Kommissionær for den sikrede, jfr. Kmsl § 29, derimod ikke, naar det er som cif-Sælger, jfr. Kbl § 64.

Præmiebetalingspligten kan selvfølgelig gaa over paa den sikrede efter almindelige Regler om Skyldovertagelse, og en saadan Skyldovertagelse kan foregaa stiltiende, ved at Selskabet efter Meddelelse om den forsikrede Tings Overdragelse opkræver fremtidige Præmier hos Erhververen.

2. Rettighederne overfor Selskabet.

FAL's Regler om de Tilfælde, hvor Trediemands Interesse er sikret, bygger paa den Opfattelse, at Forsikringen er en Trediemandsaftale, hvor Trediemandsløftet afgives af Selskabet. De Regler, der opstilles i FAL §§ 56 og 57, stemmer i Hovedsagen med almindelige Grundsætninger om Trediemandsaftaler, men fraviger dem dog i Enkeltheder af praktiske Grunde.

FAL sonderer skarpt mellem det aktuelle Erstatningskrav i Anledning af en Forsikringsbegivenhed og Stillingen iøvrigt som Fordringshaver ifølge Forsikringsaftalen. *Det aktuelle Erstatningskrav tilkommer altid Trediemand.* Men i alle andre Retninger er det Hovedreglen, at Forsikringstageren behandles som Fordringshaver.

a. *Det aktuelle Erstatningskrav.*

Reglen herom fastslaa § 57.1°: Naar Forsikringsbegivenheden indtræder, *tilkommer Retten til Erstatning den, hvis Interesse Forsikringen skal dække*, selv om han ikke har faaet Meddelelse om Forsikringen. Heri ligger ikke blot, at Trediemand ligesom ved andre Trediemandsløfter kan kræve Ydelsen i Kraft af selve Trediemandsløftet, selv om der ikke forelaa noget Retsforhold mellem ham og Forsikringstageren. § 57.1° maa forstaas saaledes, at Forsikringstageren efter Forsikringsbegivenhedens Indtræden *ikke* har den ved Trediemandsaftaler sædvanlige *Beføjelse til at »tilbagekalde«* Trediemands Ret. Denne Afvigelse fra de almindelige Regler om Trediemandsløfter maa begrundes med, at Forsikringstageren paa Grund af FAL § 39 ikke selv kan gøre Krav paa at faa og beholde

Forsikringsydelsen og derfor vanskelig kan tænkes at have nogen loyal Interesse i efter Forsikringsbegivenheden at tilbagekalde Trediemands Ret.

Fuldt beskyttet er den sikredes Ret dog ifølge § 57.2° kun, dels hvis Forsikringstageren forud har meddelt Selskabet, at Forsikringen dækker »en bestemt angivet Person«s Interesse, dels ved Forsikring af fast Ejendom, naar Trediemand har en ved Tinglysning sikret Ret i Ejendommen. Udenfor disse to Tilfælde kan Forsikringstageren med bindende Virkning forhandle med Selskabet om Erstatning og oppebære denne, indtil Forsikringstageren meddeler Selskabet, at en bestemt Trediemand er berettiget, eller en Trediemand selv melder sig til Selskabet som berettiget.

Indtil dette sker, kan Selskabet gaa ud fra, at Forsikringstageren er beføjet til i eget Navn at gøre de sikrede Trediemænds Erstatningskrav gældende. I mange Tilfælde stemmer det ogsaa med de sikredes Interesser, at Forsikringstageren har denne Beføjelse. Navnlig naar Forsikring tegnes til Fordel for et stort Antal skiftende Kunder, vilde det være alt for besværligt, om de enkelte sikrede skulde deltage i Skadeopgøret. Alligevel er det et Spørgsmaal, om § 57.2° ikke svækker Trediemands Retsbeskyttelse mere end nødvendigt og skaber en vis Fare for, at Forsikringstageren benytter Reglen til at berige sig selv. — Ifølge U 1944.927 ophører Forsikringstagerens Legitimation paa den anden Side ikke altid, ved at han meddeler Selskabet Navnene paa de forsikrede Tings Ejere. —

Hult 180 er tilbøjelig til yderligere at frakende Forsikringstageren Retten til at modtage Erstatningen, naar den sikrede maa antages at være helt uvidende om Forsikringsaftalen. Dette kan vanskelig forenes med Lovreglen. Men da § 57 ikke positivt fastslaaer Forsikringstagerens Ret til at kræve Betaling, maa man, hvor Betaling til ham kan befrygtes at føre til Resultater, der kommer i Strid med Hovedgrundsætningen i FAL § 39.1°, vistnok give Selskabet Ret til at nægte Betaling til Forsikringstageren, indtil han godtgør, at han i Forhold til den sikrede er beføjet til at modtage Erstatningen.

Jfr. *Grundt* 362 f, *Bentzon* FAL 284 f.

Da selve Retten til Erstatning tilkommer den sikrede, kan § 57.2° ikke forstaas saaledes, at Selskabet frigøres overfor den sikrede ved enhver Aftale med Forsikringstageren om Erstatningsspørgsmaalet. Saafremt Selskabet vidste, at Retten til Erstatning tilkom Trediemand, kan Selskabet formentlig ikke blive frigjort ved Aftaler med Forsikringstageren, naar det saa eller burde indse, at han væsentlig tilsidesatte den sikredes Interesser eller iøvrigt handlede i Strid med sine Forpligtelser overfor ham.

b. *Andre Beføjelser.*

Bortset fra det aktuelle Erstatningskrav har *Forsikringstageren* alle Beføjelser, der følger af Forsikringsaftalen.

§ 56.1° fastslaaer direkte hans Ret i Forhold til den sikrede, men derfra kan sluttes til, at han har tilsvarende Beføjelser i Forhold til Selskabet, medmindre der er særligt Grundlag for andet.

Hovedreglen er, at Forsikringstageren er berettiget til at træffe Afgørelse om Ændring, Ophævelse eller Opsigelse af Aftalen, og at han med Retsvirkning kan modtage Opsigelse eller anden Meddelelse Forsikringen vedrørende. Reglen stemmer med almindelige Grundsætninger om Trediemandsløfter.

Men Forsikringstageren mister denne Retsstilling, hvis det følger af Retsforholdet mellem ham og den sikrede Trediemand. Dette vil navnlig være Tilfældet, naar Forsikringstageren var forpligtet til at forsikre Trediemands Interesse, som cif-Sælgeren. I saa Fald er han ikke berettiget til at træffe Dispositioner over Forsikringen uden den sikredes Samtykke. Hvis Forsikringstageren ubeføjet foretager en Disposition, er denne dog bindende i Forhold til Selskabet, medmindre det vidste eller burde vide, at Forsikringstageren var uberettiget dertil. Det kan derfor siges, at Forsikringstageren i alle Tilfælde i Forhold til Selskabet er *legitimeret til at raade over Forsikringen*, og at han har en begrænset »Dispositionsmagt«, d. v. s. Magt til ved Dispositioner i eget Navn at raade over den sikredes Ret, jfr. »Aftaler« 351 f.

c. For de Tilfælde, hvor en Forsikring samtidig tjener til Sikring af Ejeren og Panthaveren eller andre Indhavere af begrænsede Rettigheder, bestemmer § 58, at Indhaverne af de begrænsede Rettigheder kun har Krav paa at faa Erstatning udbetalt, saafremt deres Stilling som berettigede i Tingen ikke genoprettes ved Istandsættelse eller Genanskaffelse af den forsikrede Ting eller eventuelt ved Sikkerhedsstillelse.

d. *Særregler om Transportforsikring.*

Ved Søforsikring og anden *Transportforsikring af Varer* begrænser § 56.2° og § 57.2° Forsikringstagerens Legitimation og Dispositionsmagt. Disse Regler er dog i Søf-Kvt erstattet af den simplere Regel i § 199: *Kun den, der har Policen i Hænde, er legitimeret* til at opsigte Forsikringen, træffe Aftale med Assurandøren om Ændring eller Ophævelse af den, modtage Opsigelse eller anden Meddelelse vedrørende Forsikringen fra Assurandøren eller til at forhandle med Assurandøren om Erstatningen og oppebære denne. — Ifølge § 202 finder Reglen tilsvarende Anvendelse paa Forsikring af Ladningsinteresse.

3. Selskabets Forudsætninger.

Angaaende Virkningen af de Omstændigheder, der kan bringe Forsikrerens Forpligtelse til Ophør helt eller delvis, opstilles der kun i ringe Omfang særlige Regler om Forsikring af Trediemands Interesse.

a. Om *Risikooplysninger* gælder de almindelige Regler i §§ 4—9 (ovfr § 35.I). Forsikringstagerens urigtige Oplysninger eller Fortielse har derfor samme Virkning som ellers.

Det kan vedtages, at den sikredes Forhold skal have samme Virkning, jfr. FAL § 10.2°. — Dette gælder saaledes ifølge Søf-Kvt § 95, hvor Forsikringen er tegnet med den forsikredes Vidende. — Uden Vedtagelse kan en tilsvarende Regel ikke gælde, men i et vist Omfang maa den sikredes Optræden dog faa Betydning.

Hvis den sikrede kender særlige Risikoomstændigheder, er det klart, at han ikke bør kunne skaffe sig en bedre eller billigere Forsikringsdækning ved at formaa en Trediemand, der ikke kender Risiko, til at tegne Forsikringen i eget Navn. Men hvor Forsikringen tegnes *efter Aftale med den sikrede*, kan man ikke blive staaende herved. Giver den sikrede urigtige Risikooplysninger til Forsikringstageren (som lader dem gaa videre) eller til Selskabet, maa Selskabet kunne paaberaabe sig FAL § 5.2° og § 6. Og § 7 maa anvendes, naar den sikrede groft uagtsomt undlader at meddele Forsikringstageren (eller Selskabet) relevante Risikoomstændigheder, som han ikke kunde paaregne, Forsikringstageren kendte.

Hvis Forsikringen tegnes uden Aftale med den sikrede, men han faar Kendskab til, at Forsikringen vil blive tegnet, saaledes at han faar Lejlighed til at give Forsikringstageren Oplysninger, maa hans Forsømmelse af at give Oplysninger ligeledes behandles i Overensstemmelse med FAL § 7.

Er Forsikringen tegnet uden den sikredes Vidende, skal Forsikringstageren ifølge Søf-Kvt § 96 oplyse Forsikrerens derom. Undlader han dette, kan det ikke paalægges overfor Selskabet, at Forsikringen er tegnet uden den sikredes Vidende. En lignende Regel maa efter manges Opfattelse gælde om anden Forsikring. Den kan dog ikke gennemføres, naar Forsikring af den paagældende Art sædvanlig har til Formaal ogsaa at dække Trediemands Interesse. Og selv bortset herfra kan Reglen formentlig kun gælde, hvor Forsikringstageren maatte være klar over, at han ikke havde det Kendskab til Risikoforholdene, som normalt kan paaregnes.

Om disse endnu ikke afklarede Spørgsmaal se *Grundt* § 73 A, *Hult* 185 ff, *Försäkring af tredje mans intresse* 113 ff, *Bentzon* FAL 44 ff, *Sindballe* Forsikring for fremmed Regning 26 ff.

b. Ved *Fareforøgelse* gælder i Hovedsagen de almindelige Regler i §§ 45 ff. Efter deres Ord er det *den sikredes Forhold*, der lægges Vægt paa.

§ 50.2° giver dog en særlig Regel om Tingsforsikring af fremmed Interesse og Forsikring mod Driftstab. Hvis den forsikrede Genstand befinder sig i Forsikringstagerens Varetægt, har Fareforøgelse hidført med hans Vilje samme Virkning som Fareforøgelse hidført af den sikrede.

Denne Regel er særlig for den danske Lov.

§ 51 om *Sikkerhedsforskrifter* gælder uændret ved Forsikring af Trediemands Interesse, men Forsikringstageren kan efter Omstændighederne falde ind under Ordene »nogen, hvem det paahviler at paase Forskrifternes Gennemførelse«.

c. Ved Anvendelsen af Reglerne om forsætlig eller uagtsom *Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden* kommer det ifølge §§ 18 og 19 udelukkende an paa den sikredes Forhold. — § 20 udelukker dog ikke Vedtagelser om, at Forsikringstagerens Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden skal have samme Virkning som den sikredes. —

d. Det samme gælder om *Redningsforanstaltninger* (§ 52) og om Pligten til at give Selskabet *Meddelelse om Forsikringsbegivenheden* (§§ 21 ff).

En særlig, videregaaende Regel giver Søf-Kvt § 98.

I alle de Tilfælde, hvor den sikredes Forhold herefter kan paavirke Selskabets Forpligtelser, maa Reglen, hvis der er flere Sikrede, være, at *hver enkelt Sikrets Ret er selvstændig* og kun paavirkes af hans eget Forhold. Jfr. *Hult* 195 ff.

Det maa dog antages, at den sikrede efter Omstændighederne maa bære Følgerne af, hvad visse andre Personer foretager paa hans Vegne, jfr. Henvisninger foran § 34.V.4.a. Og det kan forekomme, at en Sikret i Kraft af disse Regler kommer til at bære Følgerne af en anden Sikrets Handlinger.

Om Brandforsikring bestemmer FAL § 85, at Reglerne i §§ 18 og 19 ogsaa gælder, hvis Forsikringsbegivenheden fremkaldes af den sikredes med ham samlevende Ægtefælle.

e. Misligholdelse med Præmiebetalingen fra Forsikringstagerens Side har samme Virkning som ved anden Forsikring.

f. Ved visse Arter af Forsikring er den sikredes Stilling mere uafhængig af Forsikringstagerens Forhold. Dette gælder saaledes ved Brandforsikring af fast Ejendom om Panthavere og andre, der har begrænsede Rettigheder over Ejendommen, se §§ 86—88, der omtales ndfr i § 37.III.4.

§ 37.

Enkelte Arter af Skadeforsikring.**I. Oversigt.**

FAL Kap. II indeholder under B—E Regler om fire af de vigtigste Forsikringsbrancher. I det følgende vil yderligere en Række Arter af Skadeforsikring blive nævnt, men der findes mange flere og dannes stadig ny Brancher. De enkelte Arter af Skadeforsikring kan ikke indordnes i noget logisk System. Den vigtigste Sondring er Sondringen mellem Tingsforsikring og anden Skadeforsikring, men Transportforsikring (ndfr II) kan ikke bringes ind under denne Inddeling. — Den er vel overvejende, men ikke altid Tingsforsikring. Dens Ejendommelighed er Faren ved Transport. — Til Tingsforsikring hører iøvrigt de Forsikringsarter, der omtales ndfr under III og IV. Karaktermærket ved de enkelte Arter af Tingsforsikring er som oftest *enten* Farens Art, saaledes at Forsikringen kun dækker mod en enkelt bestemt Fare, navnlig en Fare fra Naturkræfter, som f. Eks. Brandforsikring, Haglskade- og Stormskadeforsikring, *eller* Genstanden, saaledes som Forholdet er ved Glasforsikring og til Dels ved Kreaturforsikring. Blandt de Skadeforsikringer, der ikke er Tingsforsikring, kan som særlige Grupper nævnes Forsikring af Fordringer (ndfr VI.1) og som Modstykke dertil Forsikring mod Tab ved, at den sikrede ifalder en Forpligtelse (Hovedtilfældene er Ansvarsforsikring, ndfr V, samt Genforsikring, ndfr VII). Men foruden dem findes der en Række forskelligartede Tilfælde (ndfr VI.2).

II. Transportforsikring.

Om Søforsikring fandtes Lovregler i Sølov 1892 Kap. X. De er nu ophævet ved FAL § 133.2^o og erstattet af FAL §§ 59—76, hvortil i §§ 77—78 er føjet Regler om anden Transportforsikring. Ingen af disse Regler er ufravigelige, og i Praxis sættes de som oftest ud af Virksomhed. Danske Selskaber tegner regelmæssigt Søforsikring i Henhold til *Dansk Søforsikrings-Konvention af 2 April 1934*, der er vedtaget af de interesserede Kredsers Organisationer. Konventionen giver ikke blot Regler om de Spørgsmaal, der behandles i FAL §§ 59—76, men om alle Sider af Søforsikringsforholdet, ogsaa dem, der behandles i de almindelige Bestemmelser i FAL (Kap. 1 og 2). Ifølge Konventionens § 1 kommer Bestemmelser i FAL, der kan fraviges ved Aftale, kun til Anvendelse, forsaavidt de er optaget i Konventionen. De ufravigelige Regler, der kan faa Betydning i Søforsikring, er optaget i Konventionen. Derfor skulde det kun være nødvendigt at tage FAL i Betragtning, hvis den enkelte Aftale fraviger Konventionen og giver Bestemmelser, der er i Strid med ufravigelige Regler i FAL.

Om Konventionen henvises til *Niels Tybjerg*: Dansk Søforsikrings-Konvention af 2 April 1934. Som Tybjerg nævner i § 1 Note 1, er FAL § 23 dog ikke optaget i Konventionen. Konventionens Regler omfatter ogsaa *Genforsikring* paa Søforsikringens Omraade, se Konventionen § 3.2° i Slutningen og Tybjerg Note 2.

I det følgende fremhæves kun de vigtigste Ejendommeligheder ved Transportforsikring.

Søforsikringen er Forsikring mod Fare, som den forsikrede Interesse udsættes for under Søtransport (§ 59, der gør enkelte Udvidelser, jfr. Kvt § 2), og den omfatter enhver ikke særlig undtaget Fare (§ 60, jfr. Kvt § 50). Tilsvarende Regler gælder om anden Transportforsikring (§ 77).

Blandt de Farer, der i Almindelighed undtages ved Aftalen, er Krigsfare, se *Tybjerg Søf-Kvt* Noter til § 75. I Almindelighed maa Krigsfare derfor dækkes ved en særlig Forsikring.

Ved L 183 4 Maj 1939 oprettedes »*Krigsforsikringen for danske Skibe*«, hvori registreringspligtige danske Skibe (med enkelte Undtagelser) skal forsikres. Til Loven slutter sig Bek 278 30 Aug. 1939 (særlig Afdeling for Fiskefartøjer) og An 283 1 Sept. 1939 samt Ændringslove 398 17 Nov. 1939, 211 29 April 1940, 38 3 Febr. 1941, 27 27 Jan. 1943.

Da Tyskland besatte Danmark, blev Krigsforsikringens Risiko helt uoverskuelig. Derfor oprettedes der ved L 211 29 April 1940 en ny Afdeling, og dertil henførtes alle de Forsikringer, der er tegnet i Instituttet fra og med 9 April 1940. Statskassen hæfter for den ny Afdelings Forpligtelser. For den gamle Afdelings hæfter Staten og de øvrige Garanter kun med den Garantikapital, hver af dem har tegnet, i alt 110 Millioner Kr. De sikrede faar derfor ikke fuld Dækning, hvis Garantikapitalen og Instituttets Indtægter ikke strækker til.

Ved L 184 4 Maj 1939 oprettedes Instituttet »*Dansk Krigs-Søforsikring for Varer*« til Forsikring af Varer og Fragt mod Krigsfare til Søs, jfr. L 212 29 April 1940, L 651 17 Dec. 1940. Ogsaa her hæfter Statskassen for de Forsikringer, der er tegnet 9 April 1940 eller senere, medens Grundlaget for de øvrige Forsikringer er den tegnede Garantikapital. I den ny Afdeling fik Bestyrelsen Ret til at forsikre ogsaa Varer bestemt til eller fra Danmark, som sendes helt eller delvis med andet Befordringsmiddel end Skib.

Lovene for de to Institutter er tidsbegrænsede. Ifølge LL 597 og 598 21 Dec. 1945 gælder de til Udgangen af 1946.

De omtales kort i *Kæstel* Bankjura 152 f, 67, se ogsaa *Jacobi* i U 1941 B.18 f.

Det er ofte vanskeligt at afgøre, om en Skade falder ind under den almindelige Søforsikring (der undtager Krigsforsikring) eller, hvor der er tegnet Krigsforsikring, under denne. Se herom *Tybjerg Søf-Kvt* § 75 Anm. 2, *Grundt* § 27 og i Norsk forsikringsjur. forenings publ. nr. 18 samt foran § 34.V.4.c med yderligere Henvisninger.

Transportforsikring omfatter ikke Forsikring af Personer, men kan iøvrigt omfatte Interesser af forskellig Art og er ikke begrænset til Tingskade. Konventionens § 3.2° giver en længere Opregning af, hvad der

»navnlig« kan forsikres. Naar Forsikringens Genstand er en Ting — enten Transportmidlet (Kaskoforsikring) eller Fragtgods (Vareforsikring) —, er Forsikringen en Tingsforsikring, der dækker Skade paa Tingen og Tab af Tingen. Men Søforsikring dækker tillige Tab ved, at der paalignes den forsikrede Interesse Havaribidrag (§ 64, Kvt §§ 51 ff), og Søforsikring af Skib og Fragt dækker endog den sikrede mod Erstatningsansvar ved Skibssammenstød (§ 61, Kvt §§ 160 ff, 217 jfr. § 65) og indbefatter saaledes en begrænset Ansvarsforsikring.

Paa den Ansvarsforsikring, som en Transportforsikring indeholder, kan FAL's Regler om Ansvarsforsikring ikke anvendes, se *Tybjerg Søf-Kvt* § 1 Anm. 1. FAL § 61 og Kvt § 160.3^o fraviger de almindelige Regler om Ansvarsforsikring (ndfr V) ved at gøre de almindelige Regler om Underforsikring anvendelige derpaa. Selve Forsikringen af Tingen er i Hovedsagen undergivet de almindelige Regler om Tingsforsikring.

Af Særreglerne er nogle af de vigtigste omtalt i det foregaaende. Saaledes Reglerne om Forsikringsværdien og om takseret Police (foran § 36.II.1), om gentagne Skader (§ 36.II.2), om Legitimation til at disponere ved Forsikring af fremmed Interesse (§ 36.IV.C.2.d) samt Bestemmelserne i FAL § 6.3^o og § 45.3^o, som begge foreskriver, at Kausalitetsreglen skal anvendes ved Transportforsikring (ovfr § 35.I.B.1 og II.A). Søf-Kvt § 24 og § 42 gør dog Undtagelse herfra ved Forsikring af Varer eller Ladningsinteresse.

III. Brandforsikring.

1. *Afgrænsning.* Brandforsikring i teknisk Forstand er Forsikring imod Skade paa Ting foraarsaget ved Brand. — Om Forsikring mod andet Tab som Følge af Brand se ndfr under VI.2. — Forsikringens nærmere Omfang beror i Mangel af afvigende Vedtagelse paa Reglerne i FAL §§ 79—82. Hovedreglen er, at Forsikringen dækker Tingskade foraarsaget ved Ildsaaade. Det maa herefter kræves ikke blot, at der er opstaaet Ild, og, hvis Branden hidrører fra en »Nytteild«, at Ilden er »sluppet løs«. Men tillige maa det, navnlig efter Indholdet af § 79.2. Pkt., kræves, at Ilden har faaet en vis Magt. Ildsaaade foreligger saaledes ikke, naar Overhedning af en Ovn beskadiger Ovnen selv, eller naar en Glød fra en Kamin eller Cigar svider et Hul i et Tæppe eller et Stykke Tøj.

Da Skaden skal være foraarsaget ved Ildsaaade, omfatter Brandforsikringen ikke Skade ved Eksplosion, medmindre denne selv er en Følge af Ildsaaade. Men dersom en Eksplosion fremkalder Ildsaaade, omfatter Forsikringen den Skade, som denne Ildsaaade foraarsager. Iøvrigt vedtages det ofte, at Forsikringen dækker Skade ved visse Arter af Eksplosion, jfr. § 81.2^o.

Paa den anden Side omfatter Brandforsikring den ved Ildsaaade foraarsagede Skade paa en forsikret Ting, selv om Tingen ikke kommer i Brand, f. Eks. dens Smeltning, Sværtning af Sod, Skade ved en Eksplosion, som er fremkaldt af Ildsaaade. Forsikringen dækker ogsaa Skade paa en forsikret Ting ved Forsøg paa at redde Tingen eller ved forsvarlige Redningsforan-

staltninger iøvrigt, og det, selv om Branden ikke truer nogen Genstand, der falder ind under Forsikringen, samt Tab af en forsikret Ting ved, at den bortkommer under Brand ved Tyveri eller paa anden Maade (§ 82).

Ifølge § 81.1^c omfatter Forsikringen dernæst Skade, som forvoldes ved Lynnedslag, selv om der ikke derved opstaar Brand («koldt Lyn»). Paa den anden Side bestemmer § 80, at hvis en Genstand forsætlig udsættes for Varme ved Kogning, Strygning, Tørring, Røgning el. lign., er Selskabet ikke ansvarligt for den derved opstaaede Skade *paa Genstanden*, selv om den kommer i Brand. Forsikringsbetingelserne undtager ofte andre Farer, f. Eks. Krig og Jordskælv, jfr. *Jacobi* i U 1941 B.25 f og ovfr § 34.V.4.b.

Der omtales ogsaa den tvungne *Krigsforsikring*.

2. Om Brandforsikring i Almindelighed indeholder FAL iøvrigt kun to Bestemmelser, nemlig § 84, hvorefter etaarige Forsikringer fornys, hvis de ikke opsiges med en Uges Varsel, og § 85, hvorefter Reglerne i §§ 18 og 19 skal anvendes, hvis Forsikringsbegivenheden fremkaldes af den sikredes med ham samlevende Ægtefælle. Iøvrigt maa der sondres mellem Brandforsikring af fast Ejendom og Løsørebrandforsikring, der overvejende drives hver for sig.

Ifølge Lov om en *Stats-Brandforsikringsfond* 704 22 Decbr. 1920 tegner Staten i Almindelighed ikke Brand- og Eksplosionsforsikringer for Statens og Statsinstitutioners Bygninger, Maskiner, Inventar, Løsøre m. v., hvorimod der er henlagt en Fond til Udredelse af Skadebeløb, hidrørende fra Brand eller Eksplosion, se nærmere Vedt. for Fonden i Bek 86 11 Febr. 1921 med Ændringer i Bek 462 28 Oktbr. 1921, 177 6 Juni 1925 og 89 18 Marts 1930, jfr. ogsaa Bek 28 14 Febr. 1928 og Bek 325 18 Juni 1946.

3. *Løsørebrandforsikring*. FAL § 83 afgør, hvilken Betydning det har, at en forsikret Genstand ved Forsikringsbegivenhedens Indtræden befinder sig paa andet Sted end det ved Forsikringens Tegning opgivne. Hovedreglen er, at Selskabet er ansvarligt, medmindre det maa antages, at Selskabet, hvis det Sted, hvor Forsikringsbegivenheden indtraf, var opgivet som Forsikringssted, vilde have afholdt sig fra at tegne Forsikringen eller betinget sig højere Præmie eller andre Vilkaar eller vilde have genforsikret i videre Omfang. — Denne Regel betegner en Skærpelse af de almindelige Regler om Risikooplysninger og Fareforøgelse, navnlig ved at der altid indtræder fuldstændig Ansvarsfrihed, se som Eksempel U 1934.998. Det maa følge af FAL §§ 10 og 50, at Reglen ikke kan skærpes yderligere ved Forsikringsaftalen, jfr. *Bentzon* FAL 354. — Ved Forsikring af Indbo er Selskabet til Gengæld for et Beløb af indtil 15 pCt. af Forsikringssummen, dog ikke ud over 3000 Kr., ansvarligt for Brandskade, der indtræder, medens de forsikrede Genstande *midlertidig befinder sig andetsteds* i Riget end i Policen angivet, *selv om Faren derved forøges*. Indenfor den angivne Grænse maa Tabet dækkes fuldtud, selv om Værdien af Indbogenstande paa Brandstedet oversteg de 15 pCt. eller de 3000 Kr. Dersom der forelaa Underforsikring for den samlede Forsikring, maa dog ogsaa Erstatningen for de midlertidig flyttede Genstande nedsættes efter § 40.

De fleste danske Løsørebrandforsikringsselskaber anvender de almindelige Forsikringsbetingelser, der er udarbejdet af Dansk Tarifforening.

4. *Brandforsikring af fast Ejendom* er for Størstedelen i Hænderne paa gensidige Forsikringsforeninger, hvis Vedtægter i Henhold til speciel Lovhjemmel er autoriseret af Staten, eller som har givet sig ind under Justitsministeriets Tilsyn i Henhold til L om Brandforsikringsforeninger for Landbygninger Nr. 47 af 12 April 1889, jfr. L 51 13 April 1894. Ifølge denne Lov kan Justitsministeriet meddele Foreninger, som har til Formaal at sikre deres Medlemmer mod Tab ved Ildsvaade paa deres paa Landet beliggende Bygninger, visse Begunstigelser, naar de underkaster sig Ministeriets Tilsyn og fyldestgør visse nærmere angivne Betingelser, navnlig, at Interessenterne skal hæfte solidarisk, at der skal opsamles et Reservefond og aflægges offentligt Regnskab, at Foreningen skal optage alle forsvarlig indrettede Bygninger, at Branderstatningen skal anvendes til Bygningernes Genopførelse, at en Ejendom ikke kan udslettes paa Grund af Kontingentrestance og som Regel ikke udmeldes uden Panthavernes Samtykke, samt at Erstatningen, naar Ejeren ved egen Skyld taber sin Ret, skal forbeholdes Panthaverne. Af særlig autoriserede Bygningsbrandforsikringer findes Københavns Brandforsikring, oprettet 1731, Vedtægt i Bek 147 28 Aug. 1885 med senere Tillæg; Købstædernes almindelige Brandforsikring, L 14 Maj 1870, Vedt. 18 Juli 1874 Nr. 95 med Ændringer; og den almindelige Brandforsikring for Landbygninger, L 23 April 1870, Vedt. 10 Juni 1871 Nr. 102 med Ændringer. Disse Brandforsikrings Vedtægter indeholder lignende Regler som dem, der kræves af L 1889, dog at Vedtægten for Kbhvn.s Brandforsikring for Bygninger i det indre København ikke foreskriver, at Erstatningen skal anvendes til Genopførelse, se Vedt. § 42 A.

Disse Regler suppleres af FAL §§ 86—88, der navnlig har til Formaal at sikre Panthaverne, hvor Forsikringen er tegnet af Ejeren. Saafremt Forsikringen staar ved Magt ved Forsikringsbegivenhedens Indtræden og Ejeren ikke ved sit Forhold har forspildt sin Ret helt eller delvis, er Panthaverens Interesse i Tingen sikret ved de almindelige Regler i §§ 54, 57 og 58. Efter disse bortfalder hans Sikring derimod, naar Aftalen ophører at gælde eller Selskabets Ansvar suspenderes efter § 14, og den kan falde helt eller delvis bort paa Grund af Forsikringstagerens Adfærd med Hensyn til Risikooplysninger (§§ 4 ff), Fareforøgelse (§ 50.2°) og Sikkerhedsforholdsregler (§ 51). Den heraf følgende Usikkerhed raades der Bod paa ved §§ 86—87, der ikke ved Forsikringsaftalen kan fraviges til Skade for Panthaveren (§ 88). Ifølge § 86 er Panthavere og andre Indhavere af begrænsede Rettigheder dækket, selv om Selskabets Ansvar overfor Ejeren bortfalder i Medfør af §§ 4, 6 og 50.2°. Dog bliver Selskabets Ansvar subsidiært. Ved § 87 bliver Panthaveren fremdeles dækket trods Forsømmelse af Sikkerhedsforholdsregler, medmindre han selv er Skyld deri, og hvis Forsikringen bortfalder ifølge Aftale eller Forsikringssummen nedsættes eller Selskabets Ansvar bringes til Ophør paa Grund af manglende Præmiebetaling eller Ejerskifte, faar dette først Retsvirkning overfor Panthaveren 14 Dage efter, at han fra

Selskabet har modtaget Meddelelse derom. Iøvrigt bliver ifølge § 87.3° de Bestemmelser til Værn for Panthavere og andre i Ejendommen berettigede, som indeholdes i særlige Love om Bygningsbrandforsikring eller i de i Henhold til disse Love stadfæstede Vedtægter, bestaaende, hvilket har Betydning, da disse Regler i visse Retninger gaar videre end FAL.

Ifølge Justitsministeriets Pantebrevformular Punkt 6 er Debitor forpligtet til at holde Pantet brandforsikret for fuld Værdi i en af de Brandforsikringsforeninger, der er godkendt for Bygninger, hvori offentlige Midler er anbragt, eller i andet af Kreditor godkendt Brandforsikringsselskab. Og L 106 3 April 1925 § 2.4° bestemmer, at de paa en Landbrugsejendom værende Bygninger skal holdes forsvarligt brandforsikret i et af Staten anerkendt Brandforsikringsselskab.

Naar Bygninger brandforsikres i private Selskaber, sikres Panthavernes Interesser ogsaa udover, hvad de almindelige Regler medfører, ved at Selskaberne udsteder særlige Panthaverdeklarationer, jfr. *Kæstel* Bankjura 65.

Brandhjælpspengene af Bygninger, der er forsikret i de ovenfor nævnte offentlig autoriserede og under offentligt Tilsyn staaende gensidige Forsikringsforeninger, er forsynet med Panteret i Ejendommen og kan inddrives ved Udpantning, Amtstuefr 8 Juli 1840 § 2, Rpl § 596, jfr. L 36 29 Marts 1873 § 1 Nr. 7.

IV. Andre Tingsforsikringsaftaler.

1. *Kreaturforsikring* har faaet et særligt Afsnit i FAL, Kap. II.D, der dog kun omfatter §§ 89 og 90, men omtales desuden i enkelte andre Bestemmelser i Loven (§§ 21.4°, 53.3°, 54.2°). Den forekommer i flere Former. Den almindeligste kan kort karakteriseres som »Livsforsikring af Husdyr«, idet den gaar ud paa at erstatte Tab ved Husdyrs Død (eller Ubrugbarhed) i Princippet uden Hensyn til Farens Art.

Ved Forsikring mod Dyrets Død kunde det efter de sædvanlige Police-formler være tvivlsomt, om det var selve Døden, der skulde være indtraadt i Forsikringstiden, eller den Sygdom eller Ulykke, der førte til Døden. § 89 giver herom den fravigelige Regel, at Selskabet hæfter, hvis Dyret dør eller nedslaas inden en Maaned efter Forsikringstidens Udløb som Følge af en af Aftalen omfattet Begivenhed, der er indtraadt i Forsikringstiden. Hvis Forsikringen omfatter ethvert Tab, der følger af Dyrets Sygdom eller Ulykkestilfælde — ikke blot dets Død —, maa Selskabet imidlertid i Mangel af modsat Bestemmelse hæfte, naar blot Sygdommen eller Ulykkestilfældet er indtraadt i Forsikringstiden, jfr. U 1927.395. Et Mellemtilfælde er U 1940.528. Se fremdeles U 1943.673.

For de Tilfælde, hvor et Dyr dør eller nedslaas som Følge af en Sygdom eller et Ulykkestilfælde, fraviges § 37 ved § 90, hvorefter Erstatningen beregnes efter den Værdi, Dyret umiddelbart før Døden vilde have haft, om Sygdommen eller Ulykkestilfældet ikke var indtraadt. Iøvrigt er det sædvanligt, at der foretages periodiske Vurderinger af de forsikrede Dyr, og den sidste Vurdering vil da normalt blive lagt til Grund.

2. Blandt Landbrugets Forsikringsformer kan yderligere nævnes *Hagl-*

skadeforsikring, der omtales i § 21.4°. Den dækker mod Tab, som lides ved, at Landbrugets Afgrøder beskadiges ved Haglvejr. I Almindelighed maa Forsikreren, naar Skade er sket, erstatte den Værdi, som Afgrøden vilde have haft paa Høstens Tid, hvis Ulykken ikke var indtraadt, med Fradrag af Værdien af det reddede. Ansaret gaar for saa vidt ud over § 36.

3. Som andre Arter af Tingsforsikring kan nævnes Tyveriforsikring. Dennes Hovedtype er *Forsikring mod Indbrudstyveri* (Indbrudsforsikring). I Almindelighed erstattes ogsaa Beskadigelser paa Møbler o. lign. ved Indbruddet. — Om Indbrudsforsikring se U 1944.483 H, 837 H, 1945.725 H. — Eksempler paa anden Tyveriforsikring viser U 1945.792 H (Kreature), 993 (Cykle). Fremdeles *Stormskadeforsikring* og Forsikring mod *Vandlednings-skade*, d. v. s. Skade paa Bygning eller Løsøre ved Udstrømning af Vand fra Ledninger paa eller nær Forsikringsstedet. *Glasforsikringen*, der sikrer mod Tab ved Brud paa Glas, der er anbragt i Ruder, Spejle o. lign., uden Hensyn til Farens Art, ofte saaledes, at Forsikreren genopretter Skaden in natura. Endelig kan nævnes *Automobilkaskoforsikringen*, der dækker Skade paa Motorkøretøjet ved Sammenstød, Paakørsel og Væltning, ved Uheld under Transport, ved Brand og Eksplosion samt Tab ved Tyveri. Den omtales i FAL § 21.4°. Meget ofte forsikres Motorkøretøjer iøvrigt saaledes, at en enkelt Forsikring dækker saavel Skade paa Køretøjet som Forsikringstagerens Ansvar, men denne sidste Del af Forsikringen er undergivet de særlige Regler, der omtales ndfr under V.

Om Automobilforsikring se NFT 1923.181 ff.

V. Ansvarsforsikring.

1. Ansvarsforsikring sikrer mod det Tab, som en Person lider ved at ifalde Erstatningsansvar overfor Trediemand som Følge af en skadevoldende Begivenhed. FAL giver Regler derom i §§ 91—96. Ansvarsforsikringen har faaet stor Betydning i nyere Tid, fordi Erstatningsansvar paalægges i langt videre Omfang end tidligere. Der er særlig Trang til en saadan Forsikring, hvor Loven paalægger Ansvar uden Brøde hos den ansvarlige.

Ansvarsforsikringen sikrer i Princippet de ansvarlige, men den giver samtidig de skadelidende øget Udsigt til at faa Erstatning, og dette er en Hovedgrund til, at Lovgivningen i forskellige Forhold har indført *Pligt til at tegne Ansvarsforsikring*, som det nærmere omtales ndfr under 3.

Om Ansvarsforsikring foreligger særlige Fremstillinger af *Axel Skibsted* (1930) og *Dagfinn Dahl* (Oslo 1929) samt *Erik Löfgren* (Stockholm 1938, 2. uppl.).

2. Den sikrede er ved Ansvarsforsikring den Person, hvem Erstatningsansvar paahviler, ikke den skadelidende. Dette fremgaar klart

af FAL, skønt §§ 95—96 tillægger den skadelidende en vis Ret til at rejse Krav mod Selskabet, jfr. ndfr. Det er derfor den ansvarlige Persons Adfærd, der faar Betydning, naar der bliver Tale om at anvende en af de Bestemmelser, hvorefter den sikredes Adfærd kan bringe Selskabets Ansvar til at falde bort helt eller delvis. — I denne Forbindelse erindres, at Selskabet ved Ansvarsforsikring hæfter fuldtud, selv om den sikrede har fremkaldt Forsikringsbegivenheden ved grov Uagtsomhed, se § 18.2°. — Skadelidendes egen Skyld har derimod den Betydning, at den kan medføre, at hans Erstatningskrav paa den sikrede nedsættes eller falder bort i Overensstemmelse med almindelige Erstatningsregler.

At Ansvarsforsikringen dækker de ansvarlige i saa vidt Omfang, anser mange for uheldigt fra et samfundsmæssigt Synspunkt. Da Ansvarsforsikringen fjerner Faren for at ifalde Erstatningsansvar, er det nærliggende at antage, at den svækker Erstatningsreglernes skadeforebyggende Virkning. I hvilken Grad den gør dette, er dog meget omtvistet. Nogle Forfattere mener, der ved Lov bør gennemføres en vis Selvrisiko i al Ansvarsforsikring.

Om disse Spørgsmaal henvises til Erstatningsret 11 f, 119 f og nærmere Forhandlingerne paa 16. nordiske Juristmøde (1934) 90 ff med Bilag IV samt *Dagfinn Dahl* Synspunkter i og udenfor erstatningsretten 83 ff.

Den særlige Regel om Ansvarsforsikring i § 18 kan fraviges ved Aftale, og Lovgivningen om lovpligtig Ansvarsforsikring for Motorkøretøjer har reelt fraveget den ved at indføre en særlig Regresregel, der omtales ndfr.

Hvilke ansvarlige Personer den enkelte Forsikringsaftale sikrer, maa afgøres ved Fortolkning. Normalt sikres Forsikringstageren, men ofte tillige andre, f. Eks. Personer, der hører til hans Husstand. — Forsikringen omfatter med andre Ord det Ansvar, de paagældende paadrager *sig selv*, ikke blot det Ansvar, de paadrager Forsikringstageren. — Jfr. hermed hvad der ndfr siges om Regressen. — Selv hvor Forsikringen kun omfatter det Ansvar, som følger af en bestemt Virksomhed, som Forsikringstageren driver, kan man ikke opstille nogen Formodning om, at Forsikringen dækker senere Erhververe af Virksomheden.

Jfr. foran S. 246 og om Automobilansvarsforsikring S. 266 (Nr. 8). U 1939. 146 fastslaar, at en Familieansvarsforsikring ophører ved Forsikringstagerens Død.

Afgrænsningen af Risikoen beror iøvrigt i første Række paa Aftalen. Man kan dog opstille den almindelige (fravigelige) Regel, at Forsikringen kun omfatter det Ansvar, som den sikrede ifalder ifølge *Lovgivningens* Erstatningsregler, altsaa ikke Ansvar, der kun

indtræder i Kraft af særlig Vedtagelse, jfr. U 1923.531 H, eller fordi Forsikringstageren ikke har tegnet lovpligtig Ulykkesforsikring, jfr. U 1931.919.

Iøvrigt omfatter den sædvanlige Ansvarsforsikring kun Ansvar for (fysisk) Skade paa Personer, Ting eller Dyr. Men der kendes ogsaa Ansvarsforsikring, der omfatter Ansvar af anden Art (alt Erstatningsansvar, eller Ansvar for Formuetab), hvilket faar Betydning, f. Eks. naar en Dommer eller en Sagfører tegner Ansvarsforsikring.

Om Auktionsleder se U 1940.698 H, jfr. L 132 16 April 1935 § 5.

Naar Selskabet har overtaget Ansaret for Personskade, omfatter Forsikringen ikke blot Erstatningen for Formuetab, men ogsaa Godtgørelse for Svie, Smerte, Lyde og Vansir, medmindre andet er aftalt.

Forsikringsvilkaarene indsnævrer Ansvarsforsikringens Omraade ved forskellige Undtagelsesbestemmelser. Her kan kun nævnes nogle af de vigtigste.

Iøvrigt kan henvises til *B. N. Guldbrandsen* i Haandbog i Forsikring 265 ff samt til »Fire Foredrag om Spørgsmaal af Betydning for Ansvarsforsikringen«.

Ifølge de almindelig anvendte Forsikringsbetingelser dækker Forsikringen *ikke kontraktmæssigt Ansvar*. Den heri liggende Begrænsning giver Anledning til megen Tvivl, navnlig hvor en Kontraktskyldner præsterer en mangelfuld Ydelse, der gør Skade paa Grund af de Fejl, den lider af. I Almindelighed maa Forsikringen antages at dække alt Ansvar, der vilde indtræde ifølge almindelige Erstatningsregler, selv om der ikke forelaa noget Kontraktforhold, jfr. U 1941.761 H. Og dette maa gælde, selv om Forsikringsvilkaarene bruger Udtryk som, at Selskabet overtager Ansvar ifølge skadevoldende Handling udenfor Kontraktforhold. Ikke sjældent maa Selskabets Ansvar imidlertid antages til Dels at omfatte Ansvar, der er rent kontraktmæssigt.

Se om dette Spørgsmaal *N. H. Bache* i TfR 1930.345—53, U 1926 B.276, NFT 1928.80 ff, *Skibsted* anf. V. 14 ff, 49 f, *Dagfinn Dahl* Om Ansvarsforsikring 38 ff, 89 f, *Bach-Nielsen* i NFT 1927.27 ff, *Christrup* i NFT 1940.120 og i »Fire Foredrag . . .«, *Trolle* i U 1943 B.89 ff. Løsningen maa findes ud fra forsikringsmæssige Synspunkter.

Trolle giver en fyldig Redegørelse for Retspraksis, der ikke har fastlagt klare Linier, samt en værdifuld Belysning af Spørgsmaalet. Han er dog efter min Mening noget for tilbøjelig til at se bort fra Ordene i det enkelte

Selskabs Vilkaar og har vel heller ikke fundet en Løsning, der helt egner sig til at optages i fremtidige Forsikringsvilkaar. Et Udvalg af Forsikringsmænd har arbejdet med Sagen og gjort Udkast til ny Ansvarsforsikringsbetingelser og heri ikke optaget den sædvanlige Begrænsning. Udkastet er trykt i »Assurandøren« 1946 Nr. 12, og dets Regler er indført af enkelte Selskaber.

Udenfor Forsikringen holdes dernæst i Almindelighed *Skade paa Ting i Forsikringstagerens Varetagt*. Regler herom kan f. Eks. undtage »Beskadigelse af Ting, som er overgivet Forsikringstageren eller hans Folk til Laan, Leje, Opbevaring, Afbenyttelse, Befordring, Reparation eller Bearbejdelse, eller som af anden Grund er overladt til disses Varetagt eller Behandling«. Ogsaa denne Klausul rejser store Vanskeligheder i Praksis. Se f. Eks. U 1941.724 H, 761 H (TfR 1942.437 f), 1945.232 H, 1943.932.

I Forsikringsbetingelserne *undtages* gerne Tingsskade, der rammer Forsikringstagerens Ægtefælle og visse andre nære Slægtninge. Men hvor der ikke er gjort gyldig Undtagelse, antages det, at Selskabet maa dække ogsaa Erstatningskrav fra en Ægtefælle, der lever i Formuefællesskab med Forsikringstageren, jfr. U 1936.636 og dertil *Guldbrandsen* i NFT 1937.207 f. Sammededs S. 22 ff omtaler *Bach-Nielsen* andre Undtagelsesbestemmelser.

FAL § 91 fastslaar, at Selskabet er forpligtet til at betale Erstatning, naar blot den skadevoldende Begivenhed er indtraadt i Forsikringstiden, selv om de skadelige Følger først indtræder senere.

Ved »den skadevoldende Begivenhed« maa forstaas den Handling eller Undladelse, der paadrager Ansvar. — Omvendt kan Selskabet ikke være forpligtet til at betale Erstatning for Skade, der i Forsikringstiden sker som Følge af en ansvarpaadragende Handling eller Undladelse, der ligger forud for Forsikringstiden.

Om dette Spørgsmaal, der besvares anderledes i Tyskland, se bl. a. *Bache* i TfR 1930.354, *Skibsted* anf. V. 83 ff, *Dagfinn Dahl* i Synspunkter 95 ff, *Hult* i TfR 1939.427.

En særlig Vanskelighed opstaar, hvor *to Personer gensidig volder hinanden Skade* under saadanne Omstændigheder, at de begge opfylder de almindelige Ansvarsbetingelser. Eksempel: Ved lige stor Skyld hos A og B støder deres Hestekøretøjer sammen, A's Skade er 300, B's 900. Hvis A og B ikke havde Ansvarsforsikring, vilde Resultatet blive, at A maatte betale 300 til B, saa at hver af dem fik et Tab paa 600. Hvis A og B har ansvarsforsikret, kan A ialfald forlange, at hans Ansvarsforsikring betaler de 300 Kr. til B. Men meget taler for at opfatte Retsforholdet saaledes, at baade A og B har Krav paa Erstatning for Halvdelen af Skaden, A paa 150 og B paa 450, og at begge disse Krav maa dækkes af Ansvarsforsikrerne, saaledes at A's Forsikrer maa betale 450 og B's 150.

Denne sidste Løsning bør vistnok som Hovedregel godkendes. Den er fulgt i Automobilforsikring ved U 1934.827 og følges som Hovedregel i Søforsikring, se *Tybjerg Søf-Kvt* § 160 Note 1, NFT 1936.391 ff, 1938.45 ff.

Den dér omtalte Dom i U 1938.38 H tager ikke klart Stilling til Spørgsmaalet, jfr. TfR 1938.323 ff.

Hvad der skal gælde om Ansvarsforsikring, maa ialfald for en Del bero paa det erstatningsretlige Spørgsmaal, om der i Forholdet mellem Parterne selv skal antages at opstaa to »krydsende« Krav eller kun et enkelt Krav paa »Saldoen«. For Ansvarsforsikringens Vedkommende maa der dog tillige tages Hensyn til Aftalens Indhold, mulige Sædvaner og Forsikringsteknikkens Krav.

Se iøvrigt Erstatningsret 193 med Henvisninger.

Ved *Sammenstød mellem flere Ting, der tilhører Forsikringstageren*, kan denne ikke kræve nogen Del af sin Skade godtgjort af sin Ansvarsforsikrer, da han intet Erstatningskrav har mod sig selv, jfr. U 1936.587. En anden Ordning kan dog tænkes gennemført ved Aftale, jfr. Søf-Kvt § 124.

I Almindelighed paatager Selskabet sig kun at dække Ansvar indtil et vist højeste Beløb, f Eks. 100.000 Kr. for Personskade, dog højst 30.000 for en enkelt ramt Person, og 10.000 Kr. for Tingskade. Meningen hermed er, at Ansaret for et enkelt ansvarspaa-dragende Forhold kun dækkes indtil de aftalte Beløb. Hvis der begaaes flere skadegørende Handlinger, kan Selskabet hver Gang blive forpligtet til at dække Skaden indtil de fastsatte Grænser. Indenfor Grænsen maa Tabet dækkes fuldtud, jfr. ovfr S. 253.

Udover de aftalte Summer er Selskabet forpligtet til at betale Renter af idømte Erstatningsbeløb og Omkostninger, som foranlediges ved den sikredes Forsvar mod Erstatningskrav fra Trediemands Side, saafremt det efter Omstændighederne maa anses for rimeligt, at den sikrede paadrog sig saadanne Udgifter (§ 92).

Ansvarsforsikrerens Forpligtelse gaar ud paa at *holde den sikrede fri for Erstatningsansvar*. Denne Forpligtelse vil Selskabet normalt opfylde ved at betale Erstatning direkte til den skadelidende. Den sikrede kan overhovedet kun kræve Betaling til sig selv, forsaavidt han selv har udredet Erstatning eller haft Omkostninger.

Saafremt der gøres *Arrest* for en Fordring, der hidrører fra et af Forsikringen omfattet Ansvar, er Selskabet pligtigt at stille den Sikkerhed, der er fornøden for at afværge Arresten, dog ikke udover Forsikringssummen (§ 93).

Den skadelidende betragtes i Princippet ikke som »Sikret«, men FAL giver ham en vis Ret til at holde sig til Selskabet, forsaavidt han ikke er fyldestgjort ad anden Vej. Han kan selvfølgelig ikke kræve mere af Selskabet, end dette overfor den sikrede er forpligtet

til at yde. § 95 fastslaaer dette ved den Bestemmelse, at den skadelidende *indtræder i den sikredes Ret mod Selskabet*. Retten gaar dog først over til den skadelidende, »naar den sikredes Erstatningspligt overfor den skadelidte er fastslaaet og Erstatningens Størrelse bestemt«. Dette maa forstaas saaledes, at der skal være sket en Fastsættelse, som binder den sikrede overfor den skadelidende. Naar den sikrede ikke har anerkendt sit Ansvar og Erstatningens Størrelse, kan den skadelidende derfor ikke rejse Krav imod Selskabet, før han har faaet Dom over den sikrede.

Forsikringsvilkaarene forbyder ofte den sikrede at anerkende fremsatte Erstatningskrav uden Selskabets Samtykke, jfr. U 1943.1042. En Vedtagelse om, at Selskabet skal være fri for Ansvar, naar Forbudet overtrædes, er dog ifølge FAL § 94 ugyldig i det Omfang, hvori det maa anses godtgjort, at den sikrede ved at betale eller godkende Kravet kun har opfyldt sin Retspligt.

Har flere Skadelidende Krav paa Erstatningsydelsen for en Forsikringsbegivenhed, og overstiger deres for Selskabet anmeldte Krav tilsammen, hvad Selskabet er pligtigt at yde, skal de fyldestgøres forholdsmæssigt (§ 95).

Skønt den skadelidende ifølge § 95 først erhverver Retten mod Selskabet i det Øjeblik, Erstatningen er bestemt, er hans eventuelle Ret dog allerede fra det Tidspunkt, da Selskabet faar Viden om en indtruffet Forsikringsbegivenhed, beskyttet saaledes, at den ikke kan forspildes gennem Forhandlinger mellem Selskabet og den sikrede (§ 96).

Reglerne i §§ 95 og 96 skaber ikke fuld Klarhed om Skadelidendes Stilling. Ordene i § 96 »indtræder i den sikredes Ret« svarer til dem, der bruges i FAL § 25. Det er derfor nærliggende at forstaa dem paa tilsvarende Maade. Men § 96 viser, at den skadelidende allerede har et vist Værn inden det Tidspunkt, da han indtræder i Kravet. Da Selskabet ikke kan komme til at betale Erstatning, før det ved, at en Forsikringsbegivenhed er indtraadt, medfører § 96, at *Selskabet aldrig* ved at betale Erstatning til Forsikringstageren *kan frigøre sig overfor en Skadelidende, der ikke har faaet Erstatning*. I Tilknytning hertil bør man formentlig opstille den almindelige Grundsatning, at *den sikredes Fordring principalt gaar ud paa, at Selskabet skal betale Erstatning til Skadelidende*. — Kun hvis den sikrede har fyldestgjort Skadelidendes Erstatningskrav, kan han kræve Betaling til sig selv. —

Gaar man ud herfra, maa det være Reglen, at Selskabet *ikke* overfor Skadelidende *kan modregne ukonnekse Krav paa Forsikringstageren*. Dette stemmer med hvad der antages i Alm.Del 396 smh. m. 427. Se iøvrigt *Bentzon* FAL 396, 401, hvor det antages, at Selskabet kan modregne med Krav paa den sikrede, som det har erhvervet, før det blev vidende om Forsikringsbegivenheden. Dette bør ikke anerkendes. De Grunde, der taler

for at indrømme Modregning overfor en Cessionar (og en Erhverver ifølge »cessio legis») jfr. Alm.Del 403, gør sig nemlig ikke gældende her, da Ansvarsforsikreren aldrig før Forsikringsbegivenheden kan gøre Regning paa at skulle udrede et Forsikringsbeløb til en bestemt Forsikringstager og derfor ikke kan betragte sin Fordring paa Forsikringstageren som sikret ved Adgang til Modregning.

U 1926.99, som Bentzon nævner, gaar ikke herimod, men er begrundet i ældre Rets Regler om ægteskabeligt Formuefællesskab. Om svensk Ret se *Hult* 238.

Saalænge den sikrede ikke har fyldestgjort Skadelidende, kan en *Overdragelse* fra hans Side af Retten mod Selskabet heller ikke give Cessionaren nogen Ret til at kræve Forsikringsbeløbet udbetalt til sig, og Kravet paa Forsikringsydelsen kan ikke gøres til Genstand for *Retsforfølgning fra den sikredes Kreditorer* og navnlig heller ikke inddrages i hans Konkursbo.

Jfr. *Bentzon* FAL 397 samt danske Mot. til FAL § 96. U 1926.31 H kan ikke antages forudsætningsvis at fastslaa, at Dommen vilde være faldet modsat ud ved frivillig Ansvarsforsikring, jfr. *Skibsted* anf. V. 77. Se iøvrigt om ældre Ret U 1928 B.153 ff (*Gorrissen*) og 230 (*N. H. Bache*). Overfor den sikredes Kreditorer er Skadelidende værnet ved udtrykkelige Bestemmelser i norsk og svensk FAL, se § 95.3° og norsk § 96. Jfr. iøvrigt *Hult* 235 ff.

Naar Selskabet har betalt Erstatning, indtræder det ifølge FAL § 25 i de *Erstatningskrav, som den sikrede maatte have mod Trediemand*. Ofte begrænses Selskabernes Adgang til Regres dog ved Forsikringsbetingelserne. Det er saaledes almindeligt at udelukke Regres mod Personer, der staar i Forsikringstagerens Tjeneste eller hører til hans Husstand, medmindre de har forarsaget Skaden forsætlig eller under selvforskyldt Beruselse, jfr. Resp 27 Marts 1935 i ASS 1935 A.47.

Om Selskabets Regres mod Personer, der er ansvarlige overfor den skadelidende, se ovfr § 36.III.

3. Særlig om lovpligtig Ansvarsforsikring.

Pligt til at tegne Ansvarsforsikring blev først indført for Motor-køretøjer.

Den indførtes for dem ved L 149 20 Marts 1918 § 33, derefter for Luftfartøjer ved L 175 1 Maj 1923 (nu Bek 251 6 August 1937) § 39 og for Hunde ved L 164 18 Maj 1937 § 15, hvortil slutter sig Bek 259 1 Sept. 1937. Endvidere har Jagtl. 145 28 April 1931 gennemført en almindelig (kollektiv) Ansvarsforsikring for alle, der har løst og betalt Jagttegn, se § 14 a), trediesidste Stykke, jfr. Bek 58 18 Marts 1932 § 4.

Naar Lovgivningen paalægger Pligt til at tegne Ansvarsforsikring, er Hovedformaalet at skabe Sikkerhed for, at de skadelidende faar Erstatning. Derfor bestemmes det, at Forsikringen skal tegnes i anerkendte Selskaber, og de skadelidendes Ret maa gøres mere

uafhængig af Forsikringstagerens Forhold, end den er ved frivillig Ansvarsforsikring. De særlige Regler om disse Forhold supplerer Bestemmelserne i FAL. I det følgende tales der fortrinsvis om Ansvarsforsikring af Motorkøretøjer.

Reglerne herom findes nu i Motorl. (Lovbek 131 14 April 1932) § 39, jfr. § 40 og § 37.2° samt i *Bek 314 22 Dec. 1927* med Ændringer i *Bek 224 11 Dec. 1929* og *205 30 Juni 1934*, jfr. ogsaa *Bek 192 30 Juni 1932* § 37. De særlige Regler om Motorkøretøjer, der udlejes uden Fører, er nævnt ndfr.

Om legislative Spørgsmaal se *Ussing* i SvJT 1941.755 ff, jfr. U 1938 B.93 ff, *Borenus* i NFT 1943.131 ff.

Forsikringen skal indenfor de i Loven fastsatte Dækningssummer (30.000 Kr. for almindelige Motorvogne) dække ethvert Erstatningskrav, som i Medfør af Motorl. § 38 kan gøres gældende mod den, der var ansvarlig for Køretøjet, da Skaden indtraf.

Forsikringen dækker herefter det Ansvar, som paahviler en Tyv eller anden uretmæssig Bruger af Køretøjet, jfr. Motorl. § 38.6°, U 1925.198, og omfatter ogsaa Ansvar for Skade paa Personer eller Gods, der befordres med Køretøjet uden Betaling, se § 39.1° smh. m. § 38.3°. Derimod dækker Forsikringen ikke Skade paa Ting, der tilhører den, hvem Ansaret paahviler ifølge § 38.6°, jfr. U 1932.587, 1936.587, og heller ikke hans Efterladtes Krav paa Erstatning for Tab af Forsørger, jfr. U 1929.775. I disse Tilfælde har de skadelidende jo intet Erstatningskrav mod den, der var ansvarlig for Køretøjet, eller hans Bo. Paa den anden Side er det antaget, at Forsikringen dækker Skade, som rammer Vognens Ejer, der er Forsikringstager, naar Ansaret paahviler Vognens Bruger, se U 1938.129 (konkret begrundet, iøvrigt tvivlsom).

Efter de andre nordiske Landes Lovgivning skal de anerkendte Selskaber erstatte Skade voldt af ukendt eller uforsikret Motorkøretøj. Ansaret for *Skade voldt af ukendt Motorkøretøj* har de anerkendte danske Selskabers Forening overfor Justitsministeriet forpligtet sig til at dække med visse Begrænsninger. Se herom *Langberg* i NFT 1944.49 ff, hvor den omtalte Forenings Forpligtelseserklæring er aftrykt S. 50, og Justitsmin. Cirk 20 Febr. 1939.

Ifølge *Bek 1927* § 10 er de anerkendte Selskaber forpligtet til at overtage Ansvarsforsikringerne, og ifølge § 12 skal Forsikringen, medmindre andet begæres, træde i Kraft fra det Tidspunkt, da den underskrevne Forsikringsbegæring er modtaget af Selskabet eller dets Repræsentant.

Se i denne Forbindelse *Ussing* i Juristen 1937.555 f.

Bek 1927 § 13.1° og 2° fastslaa, at Trediemands Ret til Erstatning ikke paavirkes af, at Forsikringstageren paa noget Punkt handler

imod eller ikke efterkommer sine Forpligtelser overfor Selskabet, eller af en Aftale om, at Forsikringstageren helt eller delvis skal bære Risikoen for de under Forsikringen hørende Skader.

Hvad der her siges om Forsikringstagerens Forhold, maa ogsaa gælde om den sikrede, forsaavidt det er en anden end Forsikringstageren.

Fremdeles mærkes Bek 1927 § 18, hvorefter Selskabets Adgang til at ophæve Forsikringen begrænses og Selskabets Ansvar vedvarer 14 Dage efter Forsikringens Ophør.

Endvidere fastslaaer Bek 1927 § 15, at hvis Selskabet udbetaler Erstatningsbeløbet til Forsikringstageren, sker det paa Selskabets egen Risiko, saaledes at det overfor den erstatningsberettigede er ansvarligt for ethvert Tab, som han maatte lide ved, at Erstatningen som Følge heraf ikke maatte komme ham tilgode. En tilsvarende Regel maa antages at gælde om Aftaler, som Selskabet indgaar med Forsikringstageren efter Forsikringsbegivenheden. Den skadelidende faar saaledes en stærkere Stilling end efter FAL § 95.1^c og § 96, og han har i Virkeligheden et selvstændigt Krav mod Selskabet. Men det maa antages, at han ogsaa i disse Tilfælde først kan holde sig til Selskabet, naar hans Erstatningskrav er fastslaaet overfor den ansvarlige. Indtil dette Tidspunkt har Selskabet derfor Ret til at afvise skadelidendes Krav, jfr. U 1932.1107, hvormed kan sammenholdes U 1933.8 H.

De vigtigste af de ovenfor omtalte Regler er ogsaa indført ved *Ansvarsforsikring for Hunde* i den derom udstedte Bekendtgørelse.

En Følge af, at Skadelidendes Ret mod Selskabet kan gaa videre end den sikredes, er det, at Selskabet kan erhverve Regresret mod Forsikringstageren eller den sikrede. Ifølge Motorl. § 39.7^o, der fra-viger FAL § 18, sidste Pkt., har Selskabet *Regres mod Forsikrings-tageren*, saafremt denne *ved Forsæt eller grov Uagtsomhed* har forvoldt Skaden, og § 39.8^o forbyder at dække dette Regreskrav ved For-sikring.

Jfr. herved U 1936.991. For Regreskravet kan Selskabet holde sig til Motorkøretøjet, saafremt Kravet haves mod den, som ejede Køretøjet, da Skaden indtraf, eller den, der da var retmæssig Bruger deraf. Bek 1927 § 16 bestemmer derhos, at Selskabet ikke maa fraskrive sig denne Ret og vil miste sin Anerkendelse, saafremt det ikke har gjort Regresretten gæl-dende i Tilfælde, hvor den efter Justitsministeriets Skøn burde være gjort gældende.

Ifølge Motorl. § 40.9^o skal Retten imidlertid af egen Drift paakende Spørgsmaalet, om Selskabet har Regres mod Forsikringstageren i Medfør af den omtalte Regel.

Regresreglen er urimelig streng. Se herom bl. a. *Guldbrandsen* i NFT 1937.195 ff.

Selskabet faar fremdeles Regresret overalt, hvor det iøvrigt har maattet betale til den skadelidende, skønt det ifølge Policen ikke var forpligtet til at dække den ansvarlige.

Saaledes hvor Forsikringstageren ikke betaler Præmier, se U 1928.327, 1930.389, og hvor Forsikringstageren har overtraadt Forsikringsbetingelserne, se U 1933.1116, 1934.565, 1936.423, samt hvor en senere Køber af Bilen ikke er sikret, se U 1939.514 H, 1931.628, 1942.1134. Sml. paa den anden Side U 1931.670 H, 1932.648. Hvis det aftales, at Forsikringstageren skal bære en vis Selvrisko, f. Eks. 100 Kr. af hver Skade, men Selskabet nødsages til at betale Erstatning til Skadelidende uden denne Begrænsning, faar Selskabet Regresret mod Forsikringstageren for det Beløb, han selv skulde have baaret (i Eksemplet 100 Kr.), jfr. Bek 1927 § 13.2°.

Særlige Regler gælder, naar et *Motorkøretøj udlejes uden Fører til Personbefordring*. Ifølge Bek 192 30 Juni 1932 § 65.6° maa Ansvarsforsikring (og Kaskoforsikring) for saadanne Motorkøretøjer kun tegnes i de (to) Selskaber, der er særlig anerkendt dertil af Justitsministeriet. Og Forsikringen undergives da de særlige Regler i Bek 32 21 Febr. 1929, jfr. Bek 224 11 Dec. 1929. Disse gaar bl. a. ud paa, at Forsikringstageren skal bære en Selvrisko paa 100 Kr. af enhver Skade og paase, at der for hver Vogn af Lejeren stilles et kontant Depositum paa mindst 30 Kr. Andre Selskabers Policer skal ifølge Bek 1927 § 16.3° indeholde Bestemmelse om, at Selskabet har fuld Regresret mod Forsikringstageren for alle Skader, der indtræffer, mens Motorkøretøjet er udlejet uden Fører til Personbefordring.

VI. Andre Arter af Skadeforsikring.

1. *Forsikring af Fordringsrettigheder* kendes i forskellige Former. *Kreditforsikring*, der sikrer en Fordringshaver mod Tab ved en eller flere Skyldners Insolvens, har kun ringe Betydning. En særlig Art er *Hypotekforsikringen*, der betrygger en Pantekreditor mod Tab af Renter eller Kapital. En Sikring af eventuelle Fordringer kan siges at foreligge ved *Kautionsforsikring* (Garantiforsikring), der sikrer mod Tab ved Uredelighed hos Personer, til hvem der betros Penge, Værdipapirer eller andre Ting. Forsikringen kan tegnes enten af den, der skal sikres (»den garanterede«), eller af »den betroede«. Det sidste har særlig Betydning, da det ofte er en Betingelse for Overtagelse af private eller offentlige Stillinger, at der stilles en vis Sikkerhed. Den Sikkerhed, som ifølge Lovbek 178 21 Maj 1937 § 28, jfr. Bek 163 31 Marts 1942 § 4, kræves af Statens Kassebetjente, kan ifølge Bek 122 3 Juni 1927 stilles i Forsikringsbreve fra anerkendte Forsikringsselskaber, jfr. Bek 142 31 Marts 1944.

I Almindelighed kræver Selskaberne Risikoplysninger saavel af den garanterede som af den betroede. I Mangel af klar Aftale i modsat Retning — jfr. U 1942.496 H (m. Dissens, TfR 1943.536) — kan den garanterede dog ikke fortabe sin Ret ved Fejl, der uden hans Vidende foreligger i den betroedes Besvarelser, derunder hans Svig, og dette maa gælde, selv om den betroede

er Forsikringstager, jfr. U 1916.424 H, hvormed kan sammenholdes U 1924. 169, 1935.603 og 1899.343 H. Virkningen af urigtige Risikooplysninger og relevant Fareforøgelse bestemmes i Almindelighed efter Kausalitetsreglen, jfr. FAL § 6.3°, § 45.3°. Iøvrigt omtales Garantiforsikring i FAL § 21.4°. Selv hvor Forsikringen tegnes af den betroede, vil Selskabet i Almindelighed være direkte forpligtet overfor den garanterede, og hans Ret er da beskyttet mod den betroedes Dispositioner, selv om Betingelserne i §§ 56 og 57 ikke er opfyldt. Den garanterede kan derimod miste sin Ret ved at forsømme at føre Kontrol med den betroede, jfr. f. Eks. U 1929.47 H og nu FAL §§ 18, 51, 52.

2. Som Tilfælde af »*Formueforsikring*«, der ikke har Ting eller Rettigheder til Genstand, kan — foruden Ansvarsforsikring, ovfr V — nævnes *Driftstabsforsikring* (Chomageforsikring), der navnlig forekommer som Forsikring mod Tab ved Driftsafbrydelse som Følge af Brand. Om Arbejdsløshedsforsikring se ndfr § 41.II.

VII. *Genforsikring* (Reassurance) er Forsikringen af den Interesse ikke at blive pligtig at udrede Godtgørelse som Forsikrer. *Genforsikreren* (Reassurandøren) overtager den Risiko, som for *Hovedforsikreren* (den direkte Forsikrer) følger af, at denne har overtaget eller fremtidig overtager en Forsikring overfor en Trediemand. I de Forsikringsbrancher, hvor der kan blive Tale om Overtagelse af meget store Beløb paa en enkelt Risiko, f. Eks. i Transport-, Brand- og Livsforsikringen, plejer Forsikringsselskaberne at fastsætte en bestemt Grænse, ud over hvilken de ikke vil forpligte sig paa en enkelt Risiko. Naar de da antager en Forsikring, der overskrider dette »*Maksimum*«, dækker de sig ved at genforsikre det overskydende (*Excedentet*), se som Eksempel § 13 i L om Statsanstalten for Livsforsikring (ndfr § 39.II). Det forekommer ogsaa, at et Selskab genforsikrer en bestemt Brøkdels (*Kvote*) af alle sine Risikoer, ja undertiden endog at et Selskab genforsikrer hele sin Risiko eller dog hele Risikoen for visse Farer, som det ønsker helt at være udenfor. Hyppig indgaas Kontrakten som løbende, jfr. ovfr § 34.V.1, og vil da jævnlig gaa ud paa, at Genforsikreren overtager de under Kontrakten faldende Forsikringer, forsaavidt som hvers Forsikringssum overstiger Hovedforsikrerens Maksimum (*Excedentkontrakten*). Som Regel fordeles Genforsikringen paa en Række genforsikrende Selskaber med en Brøkdels (*Kvote*) til hvert. Men Genforsikreren overtager ofte en større Risiko, end han ønsker at bære for egen Regning, og overfører da (*retrocederer*) en Del af Risikoen til en anden Genforsikrer.

Genforsikringsaftalen *falder ikke ind under FAL*, se § 1 Nr. 1. Da begge Aftalens Parter er Forsikringsselskaber, er der ikke Trang til ufravigelige Regler, og man har heller ikke anset det for hensigtsmæssigt at lade de almindelige Regler i FAL gælde som fravigelige for Genforsikring. Selv de Bestemmelser, der ikke er paavirket af Hensynet til at værne det forsikringssøgende Publikum, egner sig langt fra alle til at overføres paa Genforsikring. Men de af Lovens Regler, der maa anses som Præciseringer af almindelige Retsgrundsætninger om Forsikring eller om Skadeforsikring,

maa anvendes analogt paa Genforsikring, medmindre andet følger af Genforsikringens Særegenheder eller af den enkelte Aftale eller af Sædvane. Afvigende Sædvaner vil imidlertid lettere dannes og holde sig ved Genforsikring, fordi denne i meget vidt Omfang drives som en international Virksomhed.

Spørgsmaalet om Overførelse til Genforsikring af Reglerne i FAL er kort undersøgt af *Knud Christensen* i NFT 1933.205 ff. Søf-Kvt § 3 viser, at Genforsikring af en Søforsikringsrisiko betragtes som Søforsikring, men Konventionen indeholder ingen særlige Regler om Genforsikring, se *Tybjerg Søf-Kvt* § 3 Note 2.

U 1922.836 (TfR 1924.79) angik et Tilfælde, hvor der i Genforsikringsformaal var tegnet en direkte Forsikring i et andet Selskab. Da dette ikke vidste, at der forud var tegnet fuld Forsikring andetsteds, var det ikke forpligtet til at udrede noget til den første Forsikrer.

Hvad Genforsikringen skal dække (eller deltage i Dækning af), beror paa Aftalen. I Almindelighed kan det siges at være de Forsikringsbeløb, som Hovedforsikreren har maattet udrede i Henhold til de genforsikrede Forsikringskontrakter. Det kan ikke ubetinget kræves, at Hovedforsikreren var retlig forpligtet til at betale Beløbet. Naar Genforsikreren ikke undtagelsesvis har betinget sig Medvirkning ved Skadeopgøret, maa han ialfald deltage i, hvad Hovedforsikreren efter en forsvarlig forretningsmæssig Provelse af de foreliggende Omstændigheder ansaa sig forpligtet til at betale. Efter Omstændighederne maa han ogsaa være bundet ved Forlig, som Hovedforsikreren afslutter i en tvivlsom Sag, jfr. U 1912.239 H. Men man maa formentlig gaa videre endnu og forpligte Genforsikreren til at *deltage i Dækningen af, hvad Hovedforsikreren betaler i Overensstemmelse med god Praksis* indenfor den paagældende Branche. Dette gælder ialfald, naar Genforsikringsaftalen — som det er sædvanligt — indeholder Bestemmelse om, at Genforsikreren maa lade Hovedforsikrerens Regulering af Erstatning ifølge Hovedforsikringsaftalen gælde for sig, at der til Indkassering af Genforsikringssummen kun kræves Kvittering for den af Hovedforsikreren ydede Erstatning o. desl. Betydningen af slige Klausuler maa i Almindelighed være den, at Genforsikreren maa betale i Overensstemmelse med Hovedforsikrerens Opgørelse, medmindre han oplyser, at Opgørelsen afviger fra, hvad der stemmer med god Forsikringspraksis. Paa den anden Side er der naturligvis intet til Hinder for, at særlige Betingelser kan være aftalt for Genforsikrerens Ansvar.

Om disse og andre Spørgsmaal kan henvises til en Række Afhandlinger i NFT 1924.1 ff, 51 ff, 190 ff, 1929.29 ff, 1937.165 ff.

Fra dansk Praksis kan iøvrigt nævnes U 1923.186, hvorefter Genforsikreren maatte finde sig i, at Hovedforsikreren traf rimelig Aftale om Forsikringsforholdets Ophævelse, samt 1924.309, der viser, at Krav mellem Selskaberne maa fremsættes inden rimelig Tid. Genforsikringskontrakten giver ikke den ved Hovedforsikringsaftalen sikrede nogen Ret mod Re-

assurandøren og paavirker ikke paa nogen Maade hans Retsforhold til Hovedforsikreren.

Jfr. om Ristorno U 1942.865.

§ 38.

Personforsikring i Almindelighed.

I. Hovedarter.

Den private Personforsikring omfatter navnlig Livsforsikring (ndfr § 39), der maa betegnes som Hovedbranchen, Ulykkesforsikring, Sygeforsikring og Pensionsforsikring (ndfr § 40).

Under *Livsforsikring* i videre Forstand falder ikke blot Aftaler om, at Forsikreren skal udrede en Ydelse i Tilfælde af en Persons Død (Forsikring paa Dødsfald, Livsforsikring i snævrere Forstand), men ogsaa Aftaler, der gør Forsikrerens Ydelsespligt afhængig af, at en Person er i Live (Forsikring paa Livsfald, hvis Hovedtype er Livrenten). Livsforsikringens Formaal er at yde Sikring mod Uvisheden ved Livets Varighed. *Ulykkesforsikring* forekommer navnlig som Forsikring enten mod Død ved Ulykkestilfælde eller mod Arbejdsudygtighed ved Ulykkestilfælde. Fra Forsikring mod Død ved Ulykkestilfælde adskiller Livsforsikring i snævrere Forstand sig ved, at den i Princippet sikrer mod Død uden Hensyn til Dødsårsagen. *Sygeforsikring* skaber Sikring mod Arbejdsudygtighed og andre regelmæssig tabforvoldende Følger af Sygdom.

Den Person, paa hvis Liv eller Helbred en Personforsikring er tegnet, kaldes ofte »den forsikrede«, og denne Sprogbrug anvendes i Loven om Livsforsikringsvirksomhed. FAL har for at undgaa Uklarhed anvendt Vendingen »den, paa hvis Liv eller Helbred Forsikring er tegnet«, se §§ 100, 124.

II. Personforsikringens Hovedejendommelighed.

Forsikringen behøver ikke at være begrænset til at dække et lidt Tab, og i Praxis begrænses den i *Almindelighed* ikke hertil, men er en *ren Summaforsikring*, jfr. om dette Udtryk ovfr S. 216 f.

1. Indenfor Personforsikringen er det for det første givet, at der ingen *ufravigelig Regel* gælder om, at Forsikreren ikke er forpligtet

til at udrede større Erstatning end, hvad der kræves til den lidte Skades Dækning. Dette hænger sammen med, at den økonomiske Interesse i et Menneskes Liv og Arbejdsevne ikke kan udmaales med lignende Nøjagtighed som Interessen i Formuegodernes Bevaring. Men Sætningen rækker videre, end denne Grund i og for sig tvinger til at gaa. En Personforsikringsaftale kan være — og vil normalt være — fuldt bindende, selv om det ved Forsikringsbegivenhedens Indtræden klart oplyses, at den sikrede faar mere end Erstatning for det lidte Tab, eller at han intetsomhelst Tab har lidt. Ved en almindelig livsvarig Livsforsikring maa den aftalte Forsikringssum udredes, selv om den sikrede dør i saa høj en Alder, at han har tabt al Arbejdsevne, og omvendt maa en Livrente betales, selv om den sikrede bliver ved at arbejde videre med fuld Kraft. Dette er ogsaa velbegrundet. Paa den ene Side viser Personforsikringens Praksis, at saadanne Aftaler imødekommer en udbredt Trang. Det er særlig klart ved *Livsforsikring*, der paa Grund af den nævnte Regel kan benyttes som *en praktisk Vej til Kapitalopsparing*, samtidig med at den tjener til Sikring mod Livets Uvished. Paa den anden Side er der ikke store *Betænkeligheder* ved at opgive den Regel, at kun Tabet erstattes, — undtagen hvor Forsikringen kan *bevirke, at en Person udsættes for øget Fare fra Trediemand*, altsaa hvor en Forsikring mod det Tilfælde, at en Person kommer til Skade (bliver syg) eller dør, tegnes til Fordel for en anden Person. Ved saadan Forsikring kan der anføres gode Grunde for at opstille den Regel, at Forsikringen ikke kan tegnes af Trediemand uden *Samtykke fra den, paa hvis Person Forsikringen tages*. Men denne Regel kan næppe opstilles som almindelig gældende i dansk Ret. FAL giver ingen Støtte derfor, men udtaler ganske almindelig, at Forsikring kan tegnes paa Trediemands Liv (§ 97) og mod Ulykke eller Sygdom, der rammer Trediemand (§ 119). For Livsforsikring er der imidlertid givet en særlig Regel i »Tilsynsloven«, se ndfr § 39.II.

Af Fravigelsen af § 39.1° følger det, at der ved Personforsikring heller ikke gælder nogen Regel om, at Forsikringens Genstand skal være en Interesse, der lader sig ansætte i Penge (§ 35). Men det er ikke blot Kravet om *økonomisk* Interesse, der maa opgives. *Der kan overhovedet ikke stilles Krav om, at den sikrede havde Interesse i, at Forsikringsbegivenheden ikke indtraadte.* —

Se til det udviklede *Grundt* § 21. Om ældre Ret og om forskellige Teorier, der delvis fastholder Interessekravet, henvises til *N. Cohn* Livsforsikringskravet 46 ff.

2. Heller ikke som *deklaratorisk Regel* gælder det, at kun Tabet erstattes. Selv om Forsikringstageren har tegnet Forsikringen udelukkende for at varetage en økonomisk Interesse, f. Eks. hvor han har forsikret sin Skyldners Liv for den Sum, han har til Gode, maa han ved Skyldners Død kunne kræve Forsikringssummen udbetalt uden Hensyn til, om Gælden er betalt. I de Tilfælde, hvor Farerne ved Opgivelsen af Interessekravet er størst (Sygeforsikring og Forsikring mod Arbejdsudygtighed ved Ulykkestilfælde), har Forsikringsselskaberne det fornødne Værn i, at de kan nægte at antage aabenbare »Overforsikringer« og kræve Meddelelse om Forsikringer i andre Selskaber eller forbyde dem helt.

En Begrænsning af Forpligtelsen, saaledes at der ikke betales mere end Tabet, kan selvfølgelig gøres *ved Aftale*. Det forekommer saaledes ikke sjældent indenfor Ulykkes- og Sygeforsikringen, at Aftalen netop gaar ud paa at yde Dækning for et økonomisk Tab, f. Eks. at afholde Udgifterne til visse Helbredelsesforanstaltninger. I saadanne Tilfælde foreligger der en Skadeforsikring, jfr. ovfr § 36.I.

III. Konsekvenser for Retsforholdet.

Ved Summaforsikring bliver ikke blot Reglerne om Tingsforsikring *u anvendelige*, men ogsaa *de almindelige Regler om Skadeforsikring*. Navnlig om Ulykkes- og Sygeforsikring gælder der dog i visse Retninger Regler, der er beslægtet med Skadeforsikringsreglerne, jfr. ndfr § 40.I. De Regler i FAL Kap. II, der er knyttet til »Interessen«, kan imidlertid ikke overføres paa Summaforsikring. Dette gælder — foruden § 35 og § 39.1° — navnlig Bestemmelserne om Underforsikring og Dobbeltforsikring. I Mangel af særlig Aftale kan Forsikrerens Pligt ikke formindskes ved, at der er tegnet Forsikring ogsaa hos andre Forsikrere, og den ene Forsikrer vil ikke ved at opfylde sin Kontrakt faa (hel eller delvis) Regres mod de andre. Summaforsikrerens Forpligtelse gaar i alle Tilfælde ud paa *under de vedtagne Betingelser at erlægge den aftalte Ydelse*. I Almindelighed er det Forsikringssummen, der skal erlægges, i visse Tilfælde dog kun en Del deraf, jfr. navnlig om Ulykkesforsikring ndfr § 40.II.

Der gælder ingen Regel svarende til FAL § 53, hvorefter Skadeforsikreren ud over Forsikringssummen maa erstatte visse Omkostninger. Derimod skal der ofte betales Bonus, jfr. ndfr § 39.IV.1.

Angaaende Spørgsmaalet, i hvilket Lands Mønt (efter hvilken Kurs) Forsikringsydelsen skal betales, kan ses U 1921.228 H, 1924.70 H, 1926.23 H, 1932.73 H, 1922.664, jfr. ogsaa 1928.1045 H og dertil *Werner* i NFT 1929.69.

Ved Summaforsikring bliver der heller ikke Tale om »Forsikring af Trediemands Interesse«, men der tegnes meget ofte Summaforsikring til *Gunst for Trediemand*. Saadan Forsikring kan gyldig afsluttes, selv om Trediemanden ikke har nogen Interesse i Forsikringsbegivenhedens Udeblivelse.

En Følge af, at der ved Summaforsikring overhovedet ikke stilles noget Interessekrav, er det fremdeles, at *Forsikringstageren* saavel før som efter Forsikringsbegivenheden *frit kan overdrage Retten* ifølge Kontrakten til andre, forsaavidt der ikke er gjort særlige Begrænsninger i Adgangen til Overdragelse.

IV. Ingen Regresret.

I Sammenhæng med Summaforsikringens Hovedprincip staar det, at Summaforsikreren *ikke har Regres mod Trediemand*, der er ansvarlig for Forsikringsbegivenheden. FAL § 25.2° og 3° fastslaar, at Livs-, Ulykkes- og Sygeforsikreren som Hovedregel ikke har Regresret og ikke engang kan forbeholde sig Regresret. Kun naar Forsikringsydelsen ifølge en Ulykkes- eller Sygeforsikring har Karakteren af virkelig Skadeserstatning, har Selskabet Regresret i Overensstemmelse med Reglerne om Skadeforsikring.

Jfr. U 1934.946 og 1010 og foran under I.2.

Hvis § 25 forstaas efter Ordlyden, skulde Selskabet have Regres ved Personforsikringer, der hverken er Livs-, Ulykkes- eller Sygeforsikring. Dette bør dog ikke antages. Allerede før FAL var det anerkendt som stemmende med almindelige Retsgrundsætninger, at Summaforsikreren ikke har Regresret, se navnlig U 1922.173 H, 1924.284 H (TfR 1924.82), 1927.742.

Afvigende Regler om Regres gælder for Forsikring i Henhold til den sociale Forsikringslovgivning, hvor FAL ikke er anvendelig. Se om Ulykkesforsikring ndfr § 41.III.2 og iøvrigt Erstatningsret 161.

Den særlige Regel i *Jernbanerstatningsl.* 117 11 Marts 1921 § 4.5° afskærer ifølge U 1943.5 H Regres mod Jernbanen ogsaa ved lovpligtig Ulykkesforsikring (m. Dissens, der følger min 1. Udg. S. 276).

V. Personforsikringen som varig Forsørgelse.

Personforsikring opfylder i Almindelighed en samfundsmæssig

værdifuld *Forsørgelsesfunktion*. I Sammenhæng hermed staar dels de vigtige Regler om Udelukkelse af Kreditorforfølgning, ndfr S. 310 ff, 315, dels at *Selskabets Adgang til at bringe Forsikringen til Ophør begrænses* paa flere Maader. Livsforsikring indgaas i Almindelighed saaledes, at Selskabet ingen Ret har til at opsige Forsikringen. Og om al Summaforsikring gælder den Regel, at Selskabet ikke som ved Skadeforsikring kan opsige Aftalen paa Grund af urigtige Risikooplysninger, se § 5, eller paa Grund af Fareforøgelse, se §§ 99 og 121 smh. m. § 47.

Personforsikringer indgaas nemlig ofte paa lang Tid, f. Eks. paa Livstid, og vilde da ikke paa tilstrækkelig betryggende Maade kunne opfylde deres Forsørgelsesfunktion, hvis de kunde bringes til Ophør fra Selskabets Side ved Opsigelse maaske længere Tid efter Forsikringsaftalens Indgaaelse. Naar en Personforsikring blev opsagt, kunde det let tænkes, at Forsikringstageren paa Grund af Alder eller Sygdom slet ikke eller kun imod meget høj Præmie kunde blive forsikret paany. Ved Skadeforsikring vil en ny Forsikring vel ogsaa blive dyrere, dersom Faren nu er større, end den antoges at være ved den tidligere Forsikring. Men Forsikringstageren bliver her ikke stillet væsentlig anderledes, end han vilde være stillet ved efterfølgende Fareforøgelse, selv om den tidligere Forsikring bestod, jfr. § 47. Og ved Skadeforsikring er det ikke i det almindelige forsikringsøgende Publikums Interesse, at de enkelte Sikrede, for hvem Risikoen forøges, opnaar varig Dækning til for lav Præmie. Ved Personforsikring stemmer det derimod gennemsnitlig med Forsikringstagernes Interesse, at de een Gang for alle kan sikre sig varig Dækning til en bestemt Præmie — navnlig fordi de fleste er udsat for, at Risikoen forøges efterhaanden, og dette for en stor Del sker uafvendeligt. —

Summaforsikreren kan heller ikke betinge sig Ret til at opsige Aftalen i Anledning af Forsikringstagerens Konkurs, se § 28.

VI. *Personforsikring til Gunst for Trediemand.*

Den Trediemand, til Gunst for hvem Personforsikring tegnes, kaldes i FAL *den begunstigede*. Om Indsættelse af en begunstiget giver FAL §§ 102—106 en Række Regler, som gælder for alle de Arter af Personforsikring, som omtales i FAL, se §§ 118, 122. De har dog hovedsagelig praktisk Betydning ved Livs- og Ulykkesforsikring paa Dødsfald, der som oftest tegnes til Gunst for Trediemand af den Person, af hvis Død Selskabets Forpligtelse afhænger, idet Forsikringstageren forfølger det Formaal at sikre de efterladte.

Litteratur om Begunstigelsen nævnes ndfr § 39.III.

En begunstiget kan ikke blot indsættes ved selve Forsikringsaftalen, men Forsikringstageren har Ret til at foretage Indsættelsen senere (§ 102.1°), og han kan naarsomhelst forandre den foretagne Indsættelse. Det sidste følger af § 102.2°, hvorefter Forsikringstageren kan tilbagekalde Indsættelsen, forsaavidt han ikke overfor den begunstigede har givet Afkald derpaa. Dette stemmer med almindelige Regler om Trediemandsløfter. Hvis Forsikringstageren ikke samtidig indsætter en ny begunstiget, vil Retten til Forsikringssummen tilkomme ham selv eller — dersom Summen skal udbetales ved hans Død — hans Dødsbo (§ 104.1°).

§ 102.2° bestemmer dernæst, at *Forsikringstagerens Ret til at tilbagekalde Begunstigelsen ikke gaar over paa hans Arvinger eller Dødsbo*. Retten falder derfor bort senest ved Forsikringstagerens Død. Efter almindelige Regler om Trediemandsaftaler maatte man formentlig, ialfald ved almindelig Livsforsikring (Kapitalforsikring paa Dødsfald), komme til det modsatte Resultat.

Derimod siger FAL intet om, at Tilbagekaldelsesretten falder bort ved Forsikringsbegivenheden, naar denne indtræder, medens Forsikringstageren lever. Grundsætningerne om Trediemandsløfter fører heller ikke hertil. Derfor maa Hovedreglen i § 102, Stk. 2, Pkt. 1 gælde, og det maa da antages, at Tilbagekaldelsesretten normalt først ophører, naar Forsikringsbeløbet er udbetalt til den begunstigede.

Jfr. »Aftaler« § 36 ved Note 52. Afvigende *E. Jacobsson* i Försäkringsjuridiska föreningens publikation nr. 1, S. 96, *Knud Christensen* i NFT 1938.338 f, der paaberaaber sig, hvad der gælder om Forsikring af Trediemands Interesse. Uigenkaldeligheden ifølge FAL § 57 har imidlertid den afgørende Grund, at Forsikringstageren ikke vilde kunne tillægge sig selv eller nogen anden Trediemand Ret til at modtage Forsikringsbeløbet, fordi det vilde stride mod Princippet i FAL § 39, jfr. »Aftaler« § 36 Note 50. Denne Grund gør sig ikke gældende ved Summaforsikring.

Før Udbetalingen falder Tilbagekaldelsesretten bort, naar Forsikringstageren har givet Afkald paa den overfor den begunstigede — og dertil kræves ingen Form, men det er tilstrækkeligt, at Forsikringstageren paa en eller anden Maade har givet den begunstigede Føje til at antage, at han ikke vil benytte Tilbagekaldelsesretten. — Tilbagekaldelsesretten maa efter Omstændighederne ogsaa kunne gaa tabt ved Forsikringstagerens *Passivitet* efter Forsikringsydelsens Forfaldstid. Det faar navnlig Betydning, naar Forsikringstageren forud har meddelt den begunstigede Indsættelsen eller han erfarer, at den begunstigede rejser Krav paa en forfalden Forsikringsydelse. Ved Renteforsikringer maa Passivitet med Hensyn til den først forfaldne Ydelse formentlig udelukke Tilbagekaldelse ogsaa for de efterfølgende Ydelser.

Jfr. herved *Knud Christensen* i NFT 1938.337, sml. *Bentzon* FAL 510.

Saa vel Indsættelsen af en begunstiget som Tilbagekaldelsen er ifølge § 103 kun gyldig, saafremt den skriftlig meddeles Selskabet eller optages i eller paategnes Policen af Selskabet. Indsættelsen og Tilbagekaldelsen er altsaa formbundne.

Uden Iagttagelse af den nævnte Form falder den begunstigedes Ret dog bort ved Transport af en Livsforsikringspolice, jfr. § 111, og i fornødent Omfang ved Pantsætning af Kravet, jfr. § 112. Se herom ndfr § 39.IV.4.

Ved § 103 udelukkes det at støtte Begunstigelsen paa en blot Antagelse om, hvad der var Forsikringstagerens Hensigt med Forsikringen, jfr. ogsaa § 115.2°. Om Renteforsikringer giver § 118.2° imidlertid den Regel, at hvis den, i hvis Levetid Renten skal betales, er en anden end Forsikringstageren, anses han at være indsat som begunstiget. Ved Livsforsikringer med Udbetaling i levende Live anses paa den anden Side Indsættelse af en begunstiget som kun gældende for Dødsfaldet (§ 107).

§ 105 giver Regler om Fortolkningen af visse Udtryk i Bestemmelser, hvorved nogen indsættes som begunstiget i Tilfælde af Forsikringstagerens Død.

Er en bestemt Person indsat som begunstiget, bortfalder Begunstigelsen, hvis Forsikringssummen skal udbetales ved eller efter Forsikringstagerens Død og den begunstigede ikke overlever denne (§ 106).

Hvor *Forsikringsbegivenheden er Forsikringstagerens Død*, har Begunstigelsen et vist Slægtskab med Testamentet. Nogle Forfattere har derfor ogsaa ment, at man i vidt Omfang burde anvende *Testamentsregler* paa Indsættelsen og Tilbagekaldelsen. Hertil er der dog næppe tilstrækkelig Grund.

Testamentsformen kan ikke erstatte de Former, FAL § 103 kræver. Hvis de ikke er iagttaget, men Indsættelsen opfylder Testamentsformerne, har den derfor ikke de Virkninger, som FAL tillægger Begunstigelsen, men maa behandles som andre Testamenter. Foretages Indsættelsen ved skriftlig Meddelelse til Selskabet, maa Meddelelsen være afsendt før Dødsfaldet.

Jfr. *Bentzon* FAL 426, *Knud Christensen* i NFT 1938.337. *Øvergaard* i NFT 1935.160 hævder, at den skal være kommet frem til Selskabet før Dødsfaldet.

Heller ikke med Hensyn til Habilitet ses der at være tilstrækkelig Grund til at anvende Testamentsreglerne. Naar Begunstigelsen sker ved selve Forsikringsaftalen, maa Indsættelsen opfattes som et Led i Aftalen, og der maa kræves den Habilitet, som er nødvendig til at raade over de paagæl-

dende Formuegenstande i levende Live. Men hvis dette antages, maa samme Regel gælde om senere Indsættelser og om Tilbagekaldelse.

Jfr. *Sindballe* II S. 70, *Knud Christensen* i NFT 1938.335, *Jacobsson* i nævnte Skrift S. 92 f. Afvigende *Bentzon* FAL 425, *Øvergaard* i NFT 1935.160 og flere andre.

Virkningen af Indsættelsen er ifølge § 102.1°, at *Forsikringssummen skal udbetales umiddelbart til den begunstigede*. Ved Ordet umiddelbart slaas det fast, at Selskabet, naar Forsikringsbegivenheden er indtraadt, er direkte forpligtet overfor den begunstigede, og at det saaledes er ham, der har Retten til at kræve Ydelsen. — Heraf maa følge, at den begunstigede maa betragtes som »den sikrede« ved Anvendelsen af Reglerne i FAL, navnlig § 18 og §§ 21 ff.

Hvis ingen Begunstiget er indsat eller Forsikringsbeløbet ifølge Aftalen skal betales til Forsikringstageren, maa denne eller hans Bo betragtes som Sikret. Hvis Retten ifølge Forsikringsaftalen tilkommer en Trediemand paa Grund af Transport eller Pantsætning af Kravet, maa han anses for Sikret.

Indsættelsen giver ikke den begunstigede Beføjelse til at raade over Forsikringen inden Forsikringsbegivenhedens Indtræden. Dette er fastslaaet for Livsforsikring ved § 109 — hvorfra § 110 dog gør en Undtagelse — men maa gælde ogsaa om anden Personforsikring.

Om den begunstigedes Stilling i Forhold til Forsikringstagerens Kreditorer og Arvinger henvises til § 39.V og § 40.I og II.

§ 39.

Livsforsikring.

I. *Livsforsikringens Former og økonomiske Ejendommelighed.*

Den vigtigste af alle Personforsikringerne er *Livsforsikringen*, som tjener til Sikring imod den Risiko, som følger af Uvisheden af Menneskelivs Varighed overhovedet. Udenfor Livsforsikring falder Forsikring, der kun omfatter Risikoen for Død paa enkelte bestemte Maader, f. Eks. ved Ulykkestilfælde.

Livsforsikringens Historie og Teknik omtales i *Anders Hansen* Livsforsikringsvirksomhed.

Livsforsikring forekommer i mangfoldige Skikkelser, hvoraf en Række nævnes i Plan for Statsanstalten for Livsforsikring af 29 Decbr. 1870 (Bek 5 Januar 1871 Nr. 6) § 3. Her kan kun nævnes nogle Hovedtyper.

Forsikringsbegivenheden kan være en Persons Død (*Forsikring paa Dødsfald*), hvilket hyppigst sker saaledes, at en bestemt Kapital ifølge Aftalen skal betales ved en Persons Død («Kapitalforsikring» paa Dødsfald, ofte kaldt »Livsforsikring» uden Tilføjelser). Der siges at foreligge *livsvarig Livsforsikring*, naar Forsikrerens Risiko straks begynder og Summen skal udbetales ved den forsikredes Død uden Hensyn til, hvornaar Døden indtræder. I Modsætning hertil tales der om opsat eller ophørende Livsforsikring, naar Risikoen enten først begynder eller ophører efter en vis Tids Forløb. Formaålet med den livsvarige Livsforsikring er som oftest at sikre de efterladte, navnlig Hustru og Børn.

Forsikring kan fremdeles tegnes *paa Livsfald*, saaledes at Forsikringsbegivenheden er, at en Person er i Live paa et bestemt Tidspunkt. Livsfaldsforsikring kan gaa ud paa Udbetaling af en Kapital een Gang for alle (*opsat Udbetaling*) eller paa Udbetaling af periodiske Pengedydelser, saalænge en vis Person er i Live (*Livrente*). Livrenten kaldes livsvarig, naar den løber fra Kontraktens Afslutning indtil den forsikredes Død. Den kan ogsaa være opsat eller ophørende. Dens typiske Formaal er at betrygge Forsikringstagerens Alderdom. Opsat Udbetaling tegnes ret sjældent.

Der findes ogsaa *Kombinationer* af Forsikring paa Livsfald og Dødsfald. Eksempler er *Overlevelsesrenten*, der navnlig benyttes til Sikring af den eventuelle Enke, og *Livsforsikring med Udbetaling i levende Live*, der er en Kapitalforsikring, hvor Forsikringssummen udredes ved den paagældendes Død, forsaavidt denne indtræffer inden et aftalt Tidspunkt, men i modsat Fald ved dette Tidspunkt. Denne sidste Forsikring, der paa een Gang fyldestgør samme Formaal som en ophørende Livsforsikring og en opsat Udbetaling, er i Løbet af de sidste Aartier blevet den mest anvendte Art af Livsforsikring.

Endelig maa nævnes den »*simple Kapitalforsikring*«, hvor en Kapital skal udbetales til et bestemt Tidspunkt uden Hensyn til, om Forsikringstageren lever eller dør, medens Præmiebetalingen ophører ved Forsikringstagerens Død. — I dette sidste ligger Kon-

traktens Risikomoment. — Ved en saadan Forsikring kan en Person f. Eks. sikre et Barn eller Barnebarn en bestemt Sum ved Opnaaelsen af en bestemt Alder.

Livsforsikringsvirksomheden udmærker sig ved sin *højt udviklede Teknik*. Den hviler paa en nøjagtig Sandsynlighedsberegning, der har et meget fast Grundlag i Dødelighedsstatistikken.

Livsforsikringens praktisk vigtigste Hovedtyper har dernæst den Ejendommelighed, at *Selskabet af de indbetalte Præmier maa henlægge en stor Del som Reserve* for ved Hjælp af de saaledes opsamlede Kapitaler at blive i Stand til at dække de senere Udbetalinger. Saaledes er Forholdet først og fremmest ved de vigtige Former af Livsforsikring, hvor Forsikringsbegivenheden nødvendigvis maa indtræde, og hvor Selskabet derfor ved enhver Kontrakt kommer til at udbetale Forsikringsbeløbet, medmindre den sikredes Ret falder bort af særlige Grunde. — Til denne Gruppe hører baade livsvarig Livsforsikring, Livsforsikring med Udbetaling i levende Live og simpel Kapitalforsikring. — At Selskabet paa Forhaand maa opsamle en Kapital til Dækning af den senere Udbetaling, er umiddelbart indlysende, hvor hele Vederlaget for Forsikringen betales ved Kontraktens Indgaaelse (som et Kapitalindskud). Men Kapitalopsamlingen er lige saa nødvendig, hvor Vederlaget erlægges paa den sædvanlige Maade, d. v. s. ved periodiske Præmier, der er lige store gennem hele Betalingstiden. Tænker man f. Eks. paa en livsvarig Livsforsikring, er Forholdet det, at Forsikrerens Risiko, stort set, stiger med den forsikrede Persons Alder, medens Præmien er uforandret. Præmierne vil derfor for de første Aar af Forsikringens Løbetid overstige, hvad der kræves til Dækning af Risikoen, medens Risikoen omvendt for de senere Aar overstiger den Præmie, der betales. Forsikrerens maa derfor henlægge en saa stor Del af Præmierne for de første Aar, at det henlagte med Renter sætter ham i Stand til at dække den øgede Risiko paa de senere Aar. De saaledes opsamlede Beløb kaldes *Præmiereserven*, et Udtryk, der iøvrigt bruges paa to Maader: dels om hele den Kapital, som Selskabet opsparer for alle Forsikringer tilsammen til Dækning af fremtidige Forpligtelser (Totalreserven, jfr. ndfr under II), dels om den Reserve, som efter Risikoberegningen maa hensættes for den enkelte Forsikring (Enkeltreserven, jfr. ndfr IV.2). Ved de Livsforsikringer, hvor Forsikringsbegivenhedens Indtræden er sikker, vil Enkeltreserven vokse Aar

for Aar, saaledes at den nærmer sig mere og mere til Forsikringssummen. Ved Livsforsikringer af anden Art gælder dette ikke. Ved livsvarige Livrenter vil Reserven omvendt formindskes fra det Øjeblik, da Selskabets Betalingspligt indtræder.

Denne Opsparing af Præmiereserve, der finder Sted ved alle de vigtigste Former af Livsforsikring, er Livsforsikringens økonomiske Hovedejendommelighed. Ved andre Arter af Forsikring skal Præmien i Almindelighed kun dække Risikoen i selve Præmieperioden og omvendt dække den fuldtud. Der bliver derfor hovedsagelig kun Brug for Henlæggelse af Beløb rent midlertidig — dels en »Præmiereserve«, fordi Præmier betales forud for en vis Tid, oftest for et Aar ad Gangen, dels en »Skadereserve« til Dækning af indtraadte Skader, som endnu ikke er reguleret. —

Se herom *Østergaard* i NFT 1921.393 ff og L 155 2 Maj 1934 § 37 c.

Livsforsikringsselskaberne derimod maa nødvendigvis opsamle meget store Kapitaler. Det bliver derfor en særlig vigtig Samfundsopgave at sikre disse Kapitalers Tilstedeværelse, og Selskabernes økonomiske Resultater afhænger af, hvilken Rente de faar af de opsamlede Kapitaler. I de Tilfælde, hvor Forsikringsbegivenhedens Indtræden er sikker, bliver den enkelte Livsforsikringsaftale i Virkeligheden økonomisk paa een Gang en Opsparing af Forsikringstagerens egne Midler og en Sikring mod, at Livets Uvished forstyrrer Opsparingen. Den retlige Betydning heraf undersøges ndfr under IV og V.

II. Lovregler. Statskontrol.

Af *Lovbestemmelser* om Livsforsikring fandtes en Tid lang kun Bestemmelserne om Statsanstalten for Livsforsikring. Senere fik vi en *Lov om Livsforsikringsvirksomhed*, som sidst er optrykt ved Bek 299 30 Juni 1922, men iøvrigt ændret flere Gange senere. — I det følgende kaldes denne Lov »*Tilsynsloven*« eller paa de første Sider simpelt hen »L«. —

Om Lovens Indhold er enkelte Oplysninger givet foran S. 212, men nogle vigtige Bestemmelser, der er særlige for Livsforsikring, skal nævnes her.

Loven gennemfører Koncessionssystemet. Til Drift af et Livsforsikringsselskab kræves Myndighedernes Tilladelse.

Danske Selskaber skal have Tilladelse af Handelsministeren, se L's § 1, jfr. § 57.2°, efter Indstilling af Forsikringsraadet, L's §§ 11—12, uden-

landske Selskaber Tilladelse fra Forsikringsraadet, L's §§ 43—44. Udførlige Bestemmelser er til Forsikringstagernes Betyggelse givet om Selskabernes Indretning, Drift og Regnskaber. Her skal kun fremhæves, at der af Aarsoverskuddet skal ske Henlæggelse til en Sikkerhedsfond, L's §§ 17, 34, og at der i Aarsbalancen skal optages en *Forsikringsfond*, der bestaar af de Beløb, som beregnes at være fornødne til Dækning af samtlige Forsikringsforpligtelser, se nærmere § 15, derunder *Præmiereserven*, der omfatter »den samlede Værdi af alle de løbende Forsikringer«. Præmiereserven skulde ifølge Hovedreglen i § 15 Nr. 2 mindst udgøre et Beløb saa stort som Forskellen mellem Kapitalværdien af Selskabets Forpligtelser efter samtlige løbende Livsforsikringskontrakter og Kapitalværdien af de Nettopræmier, som Forsikringstagerne skal erlægge i Fremtiden, altsaa hele Nettopræmiereserven. Men Reglerne i § 19.3° og 4° om Aarsbalancen medfører faktisk, at Præmiereserven kan være betydelig mindre, idet Selskaberne ad en Omvej i Virkeligheden faar Adgang til at regne med en Mellemtning mellem Netto- og Bruttopræmierne. Se fremdeles om Præmiereserven L's § 16 samt § 13 smh. m. § 11 Nr. 3. Forsikringsfonden skal anbringes paa nærmere angivet Maade (L's § 18), og dens Midler skal tjene som Haandpant for Kravene ifølge Forsikringskontrakterne (L's § 20, jfr. om udenlandske Selskaber L's § 43 Nr. 8, §§ 47—48). Under visse Betingelser kan eller skal Forsikringsraadet sætte et Selskab under Administration, se L's §§ 25—31, der tillige indeholder Bestemmelser om Selskabernes Konkurs. I §§ 32, 33 og 36 gives Regler til Betyggelse af Forsikringstagerne ved Selskabernes Overdragelse til eller Sammenslutning med andre og ved deres Opløsning.

Nogle vigtige Regler indeholdes i *Tilsynsl. § 35*, der ogsaa gælder for Statsanstalten (L's § 56 Nr. 2).

Enhver Livsforsikringskontrakt skal indeholde de for Forsikringen gældende almindelige og særlige Forsikringsbetingelser, L's § 35.1°. — I denne Sammenhæng kan nævnes, at de almindelige Forsikringsbetingelser skal forelægges, naar Selskabet søger Tilladelse til at begynde sin Virksomhed (L's § 11 Nr. 5), og at Forandringer i dem ikke kan træde i Kraft uden Tilladelse fra Handelsministeren (L's § 13).

Fremdeles bestemmer § 35.2°, der er indført ved L 207 29 Maj 1922 § 12, at »*forsaavidt Forsikringstageren er en fra den forsikrede forskellig Person*, maa intet Selskab uden *den forsikredes Samtykke* tegne nogen Art af Forsikring, hvorved det ved den forsikredes Død forpligter sig til at udbetale større Beløb end de indbetalte Præmier med Renter«. Overtrædes Forbudet, kan der paalægges Straf ifølge L's § 57.2°. Derimod udtaler Loven ikke noget om *Forbudets private Betydning*.

Efter Forbudets reale Grunde, jfr. ovfr § 38.II.1, synes det naturligt at antage, at en ulovlig Kontrakt aldrig kan stifte større Ret end i § 35.2° angivet (men vel mindre, navnlig i Tilfælde af Svig). Men den Omstændighed,

at FAL § 97 uden Forbehold tillader Forsikring paa Trediemands Liv, vil muligvis medføre, at man frakender Forbudet privatretlig Virkning. — Herfor *Bentzon* FAL § 97 Note b, der navnlig begrundet det med Vanskelighederne ved at fastsætte Retsvirkningerne. — I alle Tilfælde maa Kontrakter, der er indgaaet før Forbudets Ikrafttræden (29 Maj 1922), anses for fuldtud gyldige, selv om intet Samtykke er givet.

Endelig bestemmer L's § 35.3° for at *modvirke Farerne ved Børneforsikring*, at intet Selskab maa tegne nogen Art af Livsforsikring, hvorved det forpligter sig til at udbetale større Beløb end de indbetalte Præmier med Renter som Følge af Dødsfald, der indtræder før den forsikredes fyldte 8de Aar. Fra dette Forbud kan der dog gives Dispensation.

Hovedbestemmelserne om *Statsanstalten for Livsforsikring* haves i L om Statsanstalten for Livsforsikring, der blev fornyet 1931 og nu er optrykt ved Bek 335 24 Juni 1940 (i det følgende kaldt »Statsanstl.«).

Forskellige Bestemmelser er ændret ved L 385 12 Juli 1946, jfr. ogsaa L 451 1 Okt. 1945 og Lovan 301 28 Sept. 1944.

Ifølge Statsanstl. § 51.2° gælder FAL ogsaa om Statsanstalten, hvor Statsanstl. ikke giver Regler om de paagældende Forhold.

Til disse Love slutter sig nu Reglerne i FAL, hvis Kap. III indeholder de særlige Bestemmelser om Livsforsikring. Efter nogle faa almindelige Bestemmelser (§§ 97—101) sonderer FAL mellem Kapitalforsikring (§§ 102—117) og Renteforsikring (§ 118), men Reglerne er paa de fleste Punkter ens for de to Grupper. Kap. III behandler under eet Forsikring paa Dødsfald og Forsikring paa Livsfald, men en Række Bestemmelser gælder kun om Forsikring paa Dødsfald (§§ 99, 100, 104—106, 110).

III. Aftalen.

Om *Kontraktens Indgaaelse* gælder i Hovedsagen de sædvanlige Regler. I alle Tilfælde, hvor det er af Interesse for Forsikreren, at en Person lever saa længe som mulig, krævedes der i ældre Tid *Lægeundersøgelse*. Nu tegnes de fleste Forsikringer uden Lægeundersøgelse paa Grundlag af den forsikredes skriftlige Helbredsoplysninger.

Det har i de sidste Aar normalt kunnet ske ved de almindelige Kapitalforsikringer med Forsikringssummer indtil 10.000 Kr. Ifølge Statsanstl. § 12, der er ændret 1946, er Grænsen nu 20.000. Før 1932 plejede Selskaberne at

søge den øgede Risiko imødegaaet ved Aftale om, at Forsikringen er uvirk-som, dersom den paagældende dør i den nærmeste Tid efter Tegningen («*Karensforsikring*»), jfr. ovfr § 34.V.2. Nu aftales Karenstid kun i særlige Tilfælde, saaledes i et vist Omfang ved Forsikring af »mindre gode Liv«.

Aftalens Indhold optages i *Policen*, der skal gengive Forsikrings-betingelserne, jfr. ovfr under II. Policens Betydning omtales ndfr under IV.4.

Livsforsikringer, der ikke skal udbetales, mens den forsikrede selv lever, tegnes i Almindelighed til Fordel for Trediemand. Reglerne om *Indsættelse af Begunstiget* er omtalt foran i § 38.VI.

En indgaaende Undersøgelse af Problemerne vedrørende Begunstigelsen giver *N. Cohn* Livsforsikringskravets formueretlige Behandling (1918). Se dertil *Vinding Kruse* i TfR 1919.175 ff og »Aftaler« § 36.VI. Se iøvrigt herom *Sindballe* II 66 ff, *Hult* 239 ff, *E. Jacobsson* i Försäkringsjuridiska föreningens publikation nr. 1, NFT 1935.157 (*Øvergaard*), 1938.329 (*Knud Christensen*) 1942.295 (*Coucheron*), 1943.60, 149, 181 (*Abrahamsen, Enell, L'Orsa*).

Om Forføjninger over Livsforsikringskrav se *Fr. Stang* i Festskrift till. E. Marks von Würtemberg (1931) 522 ff, *Øvergaard* l. c., *E. Jacobsson* l. c. S. 85 ff.

IV. Retsforholdet.

1. Livsforsikringsselskaberne tilsiger i Almindelighed Forsikrings-tagerne »*Bonus*«, d. v. s. Andel i Overskuddet, enten saaledes at Bonus udbetales periodisk, eller saaledes at den tilskrives For-sikringen som en Forhøjelse af Forsikringssummen.

For Statsanstaltens Vedkommende findes Reglerne om Bonus i Statsanstl. Kap. IV.

Selskabernes Forsikringsbetingelser giver nu ogsaa i Almindelighed Regler om, at Forsikringstageren i Tilfælde af *Invaliditet* som Følge af Sygdom eller Ulykkestilfælde under visse Betingelser *fritages for at betale Præmier*, uden at Forsikringssummen nedsættes. Herved kommer Livsforsikringer i Virkeligheden til at omfatte en Invaliditets-forsikring.

Som Eksempel paa saadanne Bestemmelser kan henvises til Statsanstl. § 23.

2. En Hovedejendommelighed ved Livsforsikringsaftalen er det, at den er *mindre bindende for Forsikringstageren* end andre Aftaler. Grunden hertil er, at Forsikringstagerens Forhold i den som Regel

lange Tid, der kan hengaa inden Forsikringsbegivenheden, let kan ændres saaledes, at han ikke har Raad til eller Interesse i at opretholde Forsikringen.

Forsikringstageren kan for det første *indstille Præmiebetalingen*. Skal Præmien betales i flere Perioder, er Forsikringstageren ifølge FAL § 98 ikke pligtig at holde Forsikringen i Kraft gennem Betaling af de senere Præmier. Forsikringstageren paatager sig altsaa normalt ingen anden Forpligtelse end at betale den første Præmie. § 98 kan dog fraviges ved Aftale, og de private Selskaber har hidtil i Almindelighed ladet Forsikringstagerne forpligte sig til at betale et Aars Præmie.

Med Retten til at afbryde Præmiebetalingen følger dernæst normalt en *Ret til at faa godtgjort en væsentlig Del af den paagældende Forsikrings Præmiereserve*. At Forsikringstageren har denne Ret, forudsættes i FAL § 101, der imidlertid med Hensyn til Rettens nærmere Indhold henviser til Lov eller Aftale. For de private Selskabers Vedkommende beror Retten altsaa paa Forsikringsbetingelserne, men disse skal jo godkendes af det offentlige efter Tilsynsloven.

»Godtgørelsen« beregnes for Statsanstaltens Vedkommende efter Reglerne i Statsanstl. § 26, hvorefter den udgør Differencen mellem den kapitaliserede Nettoværdi af Selskabets Forpligtelser ifølge Kontrakten og Kapitalværdien af Forsikringstagerens Forpligtelser (d. v. s. af de fremtidige Præmier, dog at der ses bort fra visse Præmietillæg). Godtgørelsen kommer herved til at svare til Nettopræmiereserven med visse Fradrag, hvorved Forsikreren faar Dækning for Udgifter og i Hovedsagen for den ved Ophævelsen tabte Fortjeneste. Lignende Regler anvendes af de private danske Selskaber. Fradragene medfører, at der normalt maa være betalt Præmie midst et Par Aar, inden Forsikringen opnaar Godtgørelsesværdi.

Godtgørelsen kan altid fordres ydet i Form af en *præmiefri Police (Fripolice)*, d. v. s. en Forsikring af samme Art, men reduceret til det Beløb, som kan faas for Godtgørelsen som Kapitalindskud. I visse Tilfælde, navnlig ved livsvarig Livsforsikring og Livsforsikring med Udbetaling i levende Live, giver de fleste Selskaber yderligere Forsikringstageren Ret til, hvis han foretrækker det, at fordre Godtgørelsen *kontant udbetalt*, se som Eks. Statsanstl. § 25. Selskabet siges da at »tilbagekøbe« Forsikringen, hvorfor det Beløb, Forsikringstageren kan kræve udbetalt, kaldes Forsikringens »*Tilbagekøbsværdi*« eller »*Genkøbsværdi*«.

Ved Livrenter indrømmes Ret til at kræve Genkøbsværdien ialfald kun paa særlige Betingelser, navnlig at der fremskaffes god Helbredsattest. Jfr. som Eksempel Statsanstl. § 25.3^o og derom U 1937.974. En almindelig Anerkendelse af Retten til Genkøb kunde nemlig her medføre den uheldige Følge, at adskillige Forsikringstagere gjorde Brug af Retten til at kræve Genkøbsværdien, naar de følte Døden nærme sig, saaledes at Selskaberne fortrinsvis beholdt de »gode Liv«, som ved Livrenter koster dem mest.

Da Forsikringsbetingelserne i Praksis altid indeholder Regler om Adgangen til at kræve Fripolice eller Genkøbsværdien, jfr. Tilsynsl. § 11 Nr. 7, § 43 Nr. 2, har det ingen Interesse at undersøge, om der kan opstilles en almindelig deklaratorisk Regel angaaende Forsikringstagerens Ret i disse Henseender.

I de Tilfælde, hvor Forsikringsbetingelserne giver Forsikringstageren Ret til at kræve *Genkøbsværdien* udbetalt, har han *ogsaa* Ret hertil, *naar samtlige Præmier er betalt*. Retten til at kræve Genkøbsværdien udbetalt er derfor i Virkeligheden en Ret til mod en vis Godtgørelse vilkaarlig at afbryde Kontraktforholdet ved Erklæring til Selskabet. Hvor Forsikringstageren har denne Ret, bliver Livsforsikringsaftalen særlig nær beslægtet med en Opsparing gennem en Sparekasse.

Beføjelsen til at kræve Forsikringen omskrevet til Fripolice eller hæve Forsikringen og kræve Tilbagekøbsværdien udbetalt tilkommer Forsikringstageren, *selv om han har indsat en begunstiget*. Har han overfor den begunstigede givet Afkald paa at tilbagekalde Begunstigelsen, anses han dog at have fraskrevet sig Retten til uden den begunstigedes Samtykke at hæve Forsikringen og kræve Tilbagekøbsværdien udbetalt (FAL § 108.2^o).

Se herved U 1940.928 (Resp).

Om Overdragelse af Policen se ndfr under 4.

Saalænge et Selskab er under Administration i Henhold til Tilsynsloven, kan Tilbagekøb af Livsforsikringer ikke finde Sted (Tilsynsl. § 27.2^o), og FAL §§ 26 og 27 finder ikke Anvendelse paa de Livsforsikringskontrakter, der omfattes af Administrationen, se § 26.4^o og § 27.3^o.

Mange Selskaber indrømmer fremdeles Forsikringstageren Adgang til at udnytte Forsikringens Værdi ved at optage Laan paa den (*»Policelaan«*) i Selskabet. De optagne Laan afkortes da, naar Forsikringssummen eller Tilbagekøbsværdien udbetales.

Statsanstl. hjemler Policelaan i § 27. Om Sikkerhedens Art se Alm.Del 429.

3. Ogsaa i andre Retninger fraviges de almindelige Forsikringsregler til Fordel for Forsikringstagerne og de sikrede.

Om Forsinkelse med *Præmiebetalingen* gælder der ifølge FAL § 17.2. Pkt. visse Særregler. Forsinkelse med senere Præmier giver saaledes ikke Selskabet Ret til at opsig Forsikringen i Overensstemmelse med § 13, men medfører, at Selskabets Ansvar suspenderes, og at Aftalen ophører i Overensstemmelse med §§ 14 og 15. Disse Virkninger kan dog udeblive, hvis Selskabet har for sømt at gøre, hvad det kunde, for at holde Forsikringen i Kraft, jfr. U 1941.840. — Den særlige Regel i § 15 om Retsfølgning faar kun Betydning, forsaavidt Selskabet undtagelsesvis trods § 98 har Retskrav paa Præmierne. — Selskabet har kun Opsigelsesret, naar det er den første Præmie, der er forsinket. Ristornoreglerne i § 16 gælder ikke for Livsforsikring. Her faar Forsikringstageren derimod Godtgørelse for Præmiereserven efter de almindelige Regler herom i Forsikringsbetingelserne, jfr. FAL § 101, der omtales ndfr.

Statsanstl. giver særlige Regler om Forsinkelse med Præmiebetaling i §§ 20—22.

I Tilfælde af *urigtige Risikoplysninger* beskyttes ikke blot — som ved anden Summaforsikring — Forsikringstagerens gode Tro helt ud, jfr. ovfr S. 234, men i Praksis er det almindeligt, at Selskaberne gennemfører Prorata-reglen ved urigtig Aldersangivelse, selv om Urigtigheden er forsætlig.

Paa den anden Side har Forsikringsbetingelserne i andre Retninger indført Regler, der er strengere end FAL, se Statsanstl. § 17, hvis Bestemmelser de private Selskaber ogsaa optager i deres Forsikringsbetingelser.

Ifølge § 99 har *Fareforøgelse* kun Betydning, forsaavidt Aftalen bestemmer det, og Selskabet maa i Policen tydelig angive de bestemte Kendsgerninger, der skal have Betydning som Fareforøgelse, og hvilken Virkning Fareforøgelsen skal have. I nyere Tid plejer Selskaberne kun at tillægge Fareforøgelse Betydning i meget faa Tilfælde, f. Eks. ved Deltagelse i Krig eller Rejse i Troperne, og ofte kun forsaavidt Fareforøgelsen indtræder indenfor et kort Tidsrum — f. Eks. i de to første Aar, efter at Forsikringsaftalen er indgaaet eller sat i Kraft paany. Statsanstl. § 24 gaar dog noget videre. — Og om Krigstilstand og anden Fareforøgelse af tilsvarende Art har de private Selskaber indført lignende Regler som Statsanstalten.

Efter 9 April 1940 blev der for Livsforsikringer tegnet efter Begyndelsen af Juli 1940 indført nye Regler om Krigstilstand og anden tilsvarende Fareforøgelse. Se herom *Jacobi* i U 1941 B.21 ff, *Anders Hansen* Livsforsikringsvirksomhed 325 ff.

Selv uden Vedtagelse derom er Selskabet under visse Betingelser fri for Ansvar for *Selv mord*. Har den, paa hvis Liv Forsikringen er tegnet, berøvet sig Livet paa et Tidspunkt, hvor Forsikringen

ikke har været i Kraft uafbrudt mindst de sidste 2 Aar, er Selskabet fri for Ansvar, medmindre det maa anses godtgjort, at Forsikringen er tegnet eller paany sat i Kraft uden Tanke paa Selvmordet, og at dette vilde være begaaet, selv om Forsikringen ikke havde foreligget (§ 100).

Den Begrænsning, § 100 gør i Reglen (»medmindre . . . foreligget«), er udeladt i Statsanstl. § 28. Den gør ogsaa Reglen meget vanskelig at arbejde med. Se til Belysning heraf U 1936.991 H (med stærk Dissens). Mange private Selskaber har fraveget Lovreglen.

Hvis den, paa hvis Liv Forsikringen er tegnet, forsætlig dræbes af »den sikrede«, har Drabsmanden som Regel ikke noget Krav mod Selskabet, jfr. FAL § 18, med Undtagelser i § 19, Statsanstl. § 30, der gengiver FAL's Regler. Derimod hæfter Selskabet fuldtud, hvor den sikrede forvolder Døden ved grov Uagtsomhed, se § 18, sidste Punktum, samt Statsanstl. § 30.

I alle Tilfælde, hvor Selskabet er fri for Ansvar enten efter en af Reglerne i FAL eller efter aftalte Vilkaar, skal de i Henhold til Lov eller Aftale gældende Regler for Tilbagekøb af Forsikringer eller disses Omskrivning til Fripolicer finde Anvendelse (§ 101). Retten til paa en af disse Maader at nyde godt af den opsamlede Præmiereserve fortabes altsaa ikke.

Hvis den sikrede har tabt sit Krav, fordi han forsætlig har dræbt den forsikrede, maa Retten til Genkøbsværdien tilfalde Forsikringstageren eller hans Bo, jfr. *Bentzon* FAL S. 415. Ved Aftale maa et Selskab imidlertid kunne forpligte sig til at betale hele Forsikringssummen til Forsikringstageren eller til hans Bo med Udelukkelse af Drabsmanden, jfr. *Ikrafttrædelsel.* 127 15 April 1930 § 14.

Det kan omtvistes, om § 101 ogsaa omfatter Tilfælde, hvor Aftalen bliver ugyldig efter § 4 paa Grund af urigtige Risikooplysninger. Herom giver Statsanstl. § 17 nu en særlig Regel, der ogsaa optages i de private Selskabers Betingelser.

4. Paa Grund af de ovenfor omtalte Regler er Rettighederne ifølge en Livsforsikringsaftale i særlig Grad egnet til *Omsætning*. — Det gælder navnlig de sædvanlige Kapitalforsikringer paa Dødsfald alene eller tillige med Udbetaling i levende Live. — Forsikringstageren har normalt fri Adgang til at overdrage eller pantsætte den Ret, som Forsikringsaftalen giver ham, og det gælder, selv om han har indsat en begunstiget, jfr. § 108. Kun den uigenkaldelig begunstigedes Ret maa han ikke forringe.

Omsætningshensynet har allerede for FAL gjort sig saa stærkt

gældende, at Livsforsikringspolice er blevet anerkendt som *negotiabel*. FAL fastslår for nogle af de praktisk vigtigste Tilfælde, at upaa-tegnede Indsigelser og Rettigheder tabes overfor den, der i god Tro gennem Overdragelse har erhvervet Ret over Policen. Lovens Regler herom kan dog ikke anses for udtømmende og udelukker derfor ikke, at Reglerne udvides.

For *Kapitalforsikringer* hjemler § 113 Tab af *upaategnede Rettigheder*, der hviler paa Retshandel. Men samme Regel maa uden Tvivl gælde om upaategnede Rettigheder med andet Grundlag, f. Eks. Kreditorernes Ret ifølge et Konkursdekret eller Udlæg i Forsikringskravet. Dette stemmer med, hvad der antoges før FAL efter Grundsætningen i Fr 28 Juli 1841 (der nu er ophævet ved Gbl). Derimod kan man ikke paa Livsforsikringspolice anvende de ved Gbl § 14 indførte ny Regler om Tab af paategnede Rettigheder og om Overdragerens Umyndighed.

Sindballe II 64 vil dog anvende Reglen om Umyndighed paa Ihænde-haverpolice. Dette er der næppe Grund til.

Ifølge § 114 tabes *Indsigelser* om Udbetaling af Forsikringssummen eller af Genkøbsværdien samt om Bestemmelse om Ændring i det bestaaende Kontraktforhold. Men paa tilsvarende Maade maa Selskabet tabe de fleste af de Indsigelser, der tabes ifølge Gbl § 15, f. Eks. Indsigelsen om, at Policen ved en Fejlskrift har faaet et andet Indhold end tilsigtet.

U 1938.1055 H gaar ikke herimod, da Fejltagelsen fremtraadte klart (ogsaa for en Erhverver).

Hvis *Bonus* udbetales periodisk, maa Indsigelser om Betaling af forfalden Bonus formentlig bevares uden Paategning, jfr. Grundsætningen i Gbl § 16.

Selskabet taber næppe den Indsigelse, at Policen er kommet ud i Omsætningen uden Selskabets Vilje. Og Selskabet *bevarer* ialfald *de Indsigelser, der følger af Forsikringsaftalens typiske Forudsætninger*, f. Eks. Indsigelsen om, at der er givet urigtige Oplysninger om Risikoen, om Sikredes forsætlige Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden, om Selvmord eller om Udeblivelse af Præmiebetalingen, jfr. Alm.Del 331.

Policen har fremdeles i Almindelighed afgørende Betydning for *Legitimationen i Forhold til Selskabet*. Ihænde-havelse af Policen med formel Adkomst giver normalt Legitimation baade til at modtage Betaling, kræve

Genkøbsværdien og til at træffe Aftaler om Ændringer i Kontraktforholdet. Dette gælder dog ikke om Ihændehavepolicer, idet Ihændehaveeren ifølge § 115 ikke uden at oplyse sin Adkomst er legitimeret overfor Selskabet. — Statsanstl. § 31 kan ikke antages at fravige denne Regel. —

Om Legitimationen til at modtage *Bonus*, der forfalder periodisk, maa der gælde lignende Regler som om Renter ved Gældsbreve, jfr. Gbl § 20.1^o.

Renteforsikringer egner sig i Almindelighed ikke til Omsætning, men ifølge FAL § 118 undergives de alligevel de fleste af Reglerne i §§ 113—115. Dog frigøres Selskabet ved Udbetaling af forfaldne Renteydelser til den opgivne Rentenyder, saalænge det ikke har faaet Kundskab om, at Retten dertil er overdraget. § 118 tilføjer, at dette gælder, selv om Policen ikke har faaet Paategning om Udbetalingen. Herfra maa formentlig sluttes, at Indsigelsen om Udbetaling ogsaa uden Paategning bevares overfor senere Erhververe.

Se til det foregaaende *Bentzon* FAL og dertil U 1931 B.310 samt *Overgaard* i NFT 1935.167 ff.

Virkningen af fuld Overdragelse (*Transport*) af en Livsforsikringspolice er iøvrigt, at Cessionaren erhverver alle de Rettigheder mod Selskabet, Aftalen hjemler, derunder Retten til at indsætte en begunstiget og til at kræve Genkøbsværdien udbetalt, samt at en før Overdragelsen foretaget Indsættelse af Begunstiget bortfalder, medmindre Begunstigelsen var uigenkaldelig (§ 111).

Pantsætning af Policen bevirker, at den genkaldelig begunstigedes Ret maa vige for Panthaverens Ret, men Begunstigelsen falder ikke helt bort (§ 112).

Før Forsikringsbegivenhedens Indtræden kan Panthaveren kun søge Fyldestgørelse ved at gøre Kravet paa Forsikringens Tilbagekøbsværdi gældende, og han skal forud med 2 Maaneders Varsel opfordre Forsikringstageren til at løse Pantet mod Betaling af Tilbagekøbsværdien.

Se iøvrigt om Panthaverens Stilling *Bentzon* FAL 471 f og dertil U 1931 B.309. Naar en Police pantsættes i en Bank, plejer Selskaberne paa Begæring at love ikke at lade Policen træde ud af Kraft paa Grund af manglende Præmiebetaling, før der er gaaet mindst 14 Dage, efter at der er givet Haandpanthaveren Meddelelse om, at Præmien ikke er betalt. Se fremdeles U 1940. 928 (Resp).

Om den begunstigedes Stilling overfor Boet, naar Panthaveren søger Fyldestgørelse i Forsikringen, se ndfr S. 313.

Saa vel Cessionaren som Panthaveren er »Sikrede« i den Forstand, hvori FAL § 2.3^o bruger dette Udtryk.

V. Forholdet til Kreditorer og Arvinger.

A. Det fremgaar af det foregaaende, at Tegningen af en Livsfor-

sikring vel betyder et vist økonomisk Offer fra Forsikringstagerens Side, men at Forsikringen, naar der er betalt Præmie i nogen Tid, normalt bliver et Aktiv, som Forsikringstageren til enhver Tid kan gøre i Penge ved at kræve Tilbagekøbsværdien udbetalt eller sælge Policen eller rejse Laan paa den. Indsættelsen af en begunstiget forandrer ikke dette Forhold. Derimod afskærer et Løfte om ikke at genkalde Begunstigelsen praktisk talt Forsikringstageren fra at gøre Forsikringen i Penge — bortset fra, at han, naar Uigenkaldeligheden ikke er paategnet Policen, kan fortrænge den begunstigedes Ret ved en Overdragelse med eksstinktiv Virkning. — Da Forsikringstageren saaledes, bortset fra Tilfælde af uigenkaldelig Begunstigelse, har fri Raadighed over Forsikringen, kunde det synes at følge af almindelige Retsgrundsætninger, at hans Ret maa gaa over til hans Arvinger ved hans Død og kunne udnyttes af hans Kreditorer. Livsforsikringen har imidlertid en meget stor Betydning derved, at den for store Dele af Befolkningen er det bedste Middel til at sikre dem økonomisk dels i Alderdommen, dels ved en Forsørgers Død. Tegningen af en Forsikring er for overordentlig mange Mennesker det virksomste Middel til at gennemføre en fortsat Opsparing i det Øjemed at betrygge Forsikringstagerens egen eller hans nærmeste Forsørgelse. Livsforsikringen har derfor en stor samfundsmæssig Betydning, og Ønsket om at fremme dens Udbredelse har ført til en Fravigelse af, hvad der for en rent abstrakt Betragtning synes at følge af almindelige Retsgrundsætninger.

Allerede før FAL var Livsforsikringer ved Lov undtaget fra Kreditorforfølgning, se for Statsanstalten L 18 Juni 1870 § 16 og for de anerkendte Selskaber Tilsynsl. §§ 39 og 51. Efter den sidstnævnte Lov gjaldt Eksekutionsfritagelsen dog ikke, naar det efter Forsikringsdokumentets Indhold maatte antages, at Forsikringen ikke var bestemt til at tjene i Forsørgelsesøjemed. Og ved Forsikringer med Forsørgelsesøjemed kunde Forsikringstagerens Konkursbo dels anvende KL § 27, dels efter Praxis kræve Dækning af Forsikringen for det Tab, Kreditorerne led ved, at Forsikringen var tegnet eller Præmierne betalt, efter at Forsikringstageren var blevet insolvent.

Se herom *Ussing* i Sp.D 1924 262 ff, U 1917 B.241 ff, *Sindballe* i NFT 1922.61 ff, U 1921 B.273 ff, *N. Cohn* Livsforsikringskravet 377 ff, 434 ff og dertil *Vinding Kruse* i TfR 1919.233 ff.

Statsanstl. § 9 henviser nu til FAL, hvis § 133 har ophævet KL § 27. Om Arvingernes Stilling fandtes ingen Lovregler.

B. FAL har givet Regler om disse Forhold i § 104, §§ 116, 117, jfr. § 118.

1. Naar *ingen begunstiget er indsat* og Forsikringssummen skal udbetales ved Forsikringstagerens Død, tilfalder den hans Dødsbo (§ 104.1°). I dette ene Tilfælde tilfalder Forsikringssummen uden videre Dødsbointeressenterne, være sig Kreditorerne eller Arvingerne. Boets Ret maa dog vige for Rettigheder, der er stiftet ved, at Policen gyldig var overdraget eller pantsat af Forsikringstageren. Paa den anden Side maa Reglen anvendes analogt paa Tilfælde, hvor Forsikringssummen endnu ikke skulde udbetales ved Forsikringstagerens Død. Iøvrigt maa der sondres mellem de forskellige Grupper af Personer.

§ 104.1° kan i Almindelighed ikke anvendes paa Forsikringer, der er afsluttet før FAL, se U 1933.986 og 342, *Knud Christensen* i NFT 1938.333, men derimod *Bentzon* FAL 541.

2. For *Kreditorernes Stilling* er det ikke afgørende, om Forsikringen i det enkelte Tilfælde tjente i Forsørgelsesøjemed. FAL har foretrukket at anvende skarpere, mere formelle Kriterier. Det kommer an paa, med hvilken Adkomst Rettighederne mod Selskabet er erhvervet. Men det kan siges, at Loven søger at udelukke Kreditorforfølgning, hvor der *gennemsnitlig* foreligger Forsørgelsesøjemed.

Kreditorforfølgning er som Hovedregel *udelukket mod Forsikringstagerens og den begunstigedes Ret* overfor Selskabet, men derimod, hvis Policen er overdraget, tilladt mod Erhververens Ret, se FAL § 116.

Forfølgning fra *Forsikringstagerens* Kreditorer er helt udelukket i hans levende Live, og efter hans Død kan de kun tilegne sig Forsikringen, naar *ingen begunstiget er indsat*. FAL bryder herved radikalt med det almindelige Princip, at Kreditorerne kan tilegne sig de Formuegoder, som deres Skyldner havde fri Raadighed over.

Den begunstigedes Kreditorer er udelukket saavel før som efter Forsikringsbegivenhedens Indtræden.

De Rettigheder, der er undtaget fra Kreditorforfølgning, er alle Rettigheder efter Policen saavel før som efter Forsikringsbegivenhedens Indtræden, derunder Retten til Genkøbsværdien og til Bonus.

§ 117 giver dog *Forsikringstagerens Konkursbo* en vis Ret til Dækning, naar Fallenten i de sidste 3 Aar inden Konkursen til Betaling af Præmier har anvendt et efter hans Formuetilstand ved Betalingen uforholdsmæssig stort Beløb. I saa Fald kan Boet kræve, at Selskabet indbetaler »det for meget erlagte«, forsaavidt det kan

udredes af Forsikringssummen, hvis den er forfalden, og ellers af Tilbagekøbsværdien, dersom Forsikringstageren havde Ret til at kræve den udbetalt, og i modsat Fald af Kapitalværdien af den Fripolice, hvortil Forsikringstageren vilde have Ret paa Grundlag af de stedfundne Betalinger. Retten til at kræve Fripoliceværdien udbetalt er en særlig Ret for Boet til at opløse selve Forsikringsaftalen. Forsikringstageren har jo ikke en tilsvarende Ret. Men Betænelighederne ved at forpligte Selskabet til at udbetale Kapitalværdien (jfr. bl. a. ovfr S. 305 om Livrenter) formindskes stærkt, naar det kun er Konkursboer, der kan gøre Krav paa Udbetaling.

Hvor Policen er belaaet, maa § 117 anvendes analogt paa de Beløb, Forsikringstageren afbetaler paa Laanet.

Forsikringstagerens Kreditorer har Retten efter § 117, selv om der er indsat en begunstiget — dog at de maa godtgøre det Vederlag, der maatte være erlagt for Indsættelsen — ja *selv om Begunstigelsen er uigenkaldelig*, og selv om Forsikringsydelsen er forfalden inden Konkursen. Dersom den begunstigede har oppebaaret Forsikringsydelsen, kan Boet gøre Kravet gældende mod ham.

Denne sidste Regel kan kun anvendes, naar Forsikringssummen er udbetalt til ham efter Konkursens Begyndelse. Det følger af § 117.2°, som ogsaa er Grundlaget for Kravet mod den begunstigede, se Ordene »foranstaaende Regler« i Stk. 3.

Derimod kan man formentlig ikke fritage den begunstigede for Tilbagebetaling, blot fordi han har modtaget Beløbet i god Tro før Konkursens Bekendtgørelse. Tvivlende herom *Bentzon* FAL 508.

Hvis Policen var borttransporteret af Forsikringstageren, kan hans Konkursbo kun gøre Retten efter § 117 gældende, saafremt *tillige* de almindelige Betingelser for Afkræftelse af Overdragelsen foreligger. Det samme gælder om Pantsætning af Policen, saalænge Panthaveren ikke er fyldestgjort.

Hvis den *begunstigede* har betalt Præmier og gaar fallit, maa Reglen i § 117 anvendes analogt til Fordel for hans Bo. Bortset fra det i § 110 nævnte Tilfælde kan Boet dog ikke kræve Dækning i Forsikringen før Forsikringsbegivenhedens Indtræden.

Hvis *Policen er overdraget* til Forsikringstagerens Ægtefælle eller uden Vederlag til andre, udelukkes *Erhververens Kreditorer* med tilsvarende Begrænsninger. Men ved al anden Overdragelse af Policer kan Erhververens Ret gøres til Genstand for Retsforfølgning fra hans Kreditors Side, se § 116.2°.

Den ved § 116 hjemlede Eksekutionsfritagelse kan formentlig

undergives visse mindre *Begrænsninger* i Kraft af almindelige Retsgrundsætninger. Men den blotte Omstændighed, at Forsikringstageren var eller blev insolvent ved Tegningen af Forsikringen eller ved en senere Præmiebetaling, kan formentlig ikke — saaledes som det før FAL har været antaget, til Dels under Henviſning til KL §§ 26 og 28 — begrunde en Tilsidesættelse af Eksekutionsfritagelsen.

Selv de Præmier, Forsikringstageren har betalt som insolvent i de tre sidste Aar før Konkursen, vil § 117 næppe altid give Kreditorerne Krav paa. Paa den anden Side kræver § 117 ikke, at Forsikringstageren var eller blev insolvent ved Præmiebetalingen. Den vil f. Eks. kunne anvendes, hvis han har anvendt et i Forhold til hans Formue og Indtægt meget betydeligt Beløb som Præmie, og han enten maatte vente at blive insolvent, f. Eks. fordi han kunde forudse regelmæssigt Underskud, eller han var inde i risikable Foretagender, der let kunde gøre ham insolvent.

Munch-Petersen Skifteretten (1935) 116 f mener, at KL §§ 26 og 28 vedblivende kan anvendes.

Om mulige Begrænsninger i Eksekutionsfritagelsen se iøvrigt *Bentzon* FAL 494 f, *Sindballe* II 77 f, jfr. tidligere NFT 1922.69 f, *Øvergaard* i NFT 1935.178.

§ 117 kan ikke udvides til insolvente Dødsboer, der ikke behandles som Konkursboer, jfr. dog *Knud Christensen* i NFT 1938.340.

I Forhold til Forsikringstagerens Kreditorer har det herefter — bortset fra § 104.1° — ingen Betydning, om der er indsat en begunstiget eller ej, og om Begunstigelsen er gjort uigenkaldelig.

Der har dog været rejst Spørgsmaal om at tillægge Begunstigelsen Betydning, hvor Policen er pantsat for Forsikringstagerens Gæld. Hvis Forsikringstageren dør og Panthaveren søger Dækning igennem Policen, har det været antaget, at den begunstigede havde Regresret mod Dødsboet (der behandlede efter Skiftel. Kap. 3). Denne Lære maa dog nu betragtes som forkastet, ialfald i Hovedsagen, ved U 1937.92 H. Se dertil *Hurwitz* i U 1937 B.17 ff med Henviſninger til den omfangsrige Litteratur, *Poulsen* i TfR 1937.223 ff, *Sindballe* II 68. Ogsaa svensk Praksis antager, hvor ikke særlige Omstændigheder fører til et andet Resultat, at Pantegælden skal udredes af Forsikringsbeløbet, uden at den begunstigede derved faar Ret til Regres mod Boet, se *Hults* Redegørelse i SvJT 1943.17.

Det er et Spørgsmaal, om FAL ikke har afskaaret Kreditorforfølgning i for vidt Omfang, navnlig ved ikke at sætte nogen Grænse for Størrelsen af de Forsikringer, der undtages fra Kreditorforfølgning. I de Tilfælde, hvor § 104.2° og § 117 giver Trediemand Adgang til at angribe Forsikringen, gaar Loven paa den anden Side lovlig skrappt til Værks. Hvor Forsikringsbegivenheden er indtraadt, kunde det overvejes at begrænse Trediemands Ret til Genkøbsværdien umiddelbart før Forsikringsbegivenheden. Og hvor

Begunstigelsen er uigenkaldelig, vilde det formentlig være rimeligt at begrænse Kreditorernes Ret paa lignende Maade som ved Gaver. Se herom bl. a. den ovenfor S. 310 citerede Litteratur om ældre Ret, *Øvergaard* Om Livsforsikringskravet som Formuesobjekt efter norsk Ret (1913), *Knud Christensen* i NFT 1938.331 f, *Munch-Petersen* Skifteretten (1935) 116, *Hult* 248 ff.

3. I Forholdet mellem *Forsikringstagerens Arvinger* og den begunstigede har det derimod Betydning, om Begunstigelsen var gjort uigenkaldelig. Hovedreglen er vel, at selv den genkaldelige Begunstigelse ved en Forsikring paa Dødsfald maa respekteres af Arvingerne. De kan ikke tilbagekalde den (§ 102.2°), og Forsikringssummen skal, naar der overhovedet er indsat en begunstiget (§ 104.1°), ikke indgaa under Skiftebehandlingen, men udbetales umiddelbart til den begunstigede (§ 102.1°, 2.Pkt.). FAL giver dog *Livsarvingerne* og *Ægtefællen* Ret til at angribe den genkaldelige Begunstigelse, medmindre det er en Tvangsarving, der er begunstiget, se § 104.2° og 3°.

Herom og om de særlige Spørgsmaal, der opstaar, hvor der er Formuefællesskab mellem Ægtefæller, henvises til Arve- og Familieretten. Se iøvrigt U 1942.816, der antog Uigenkaldelighed.

§ 40.

Anden Personforsikring.

I. Ulykkesforsikring og Sygeforsikring. Fælles Regler.

Ulykkes- og Sygeforsikring har faaet en meget stor Udbredelse ved den sociale Forsikringslovgivning (ndfr § 41). Foreløbig ses der bort fra Forsikringer, der falder ind under denne Lovgivning, da de ikke omfattes af FAL (ovfr § 34.II.1).

Se til det følgende *Sindballe* II § 1, *Carl Jensen* i Haandbog i Forsikring § 21.

Ulykkesforsikring og Sygeforsikring, hvorom der gives fælles Regler i FAL §§ 119—124, tegnes i et vist Omfang som Skadeforsikring, jfr. FAL § 25.2° i Slutn., ovfr § 34.II.4, § 36.I.C. Men selv hvor Aftalen er en Summaforsikring, viser Retsreglerne ringere Afvigelser fra Skadeforsikringsreglerne end Livsforsikringsreglerne.

Saaledes følges de almindelige Regler om den sikredes Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden (§ 18), og §§ 121 og 124 giver om Fareforøgelse og om Forebyggelses- og Redningsforanstaltninger Regler, der er beslægtet med Bestemmelserne om Skadeforsikring i §§ 45—50 og 52. — Se derom *Christrup* i *Juristen* 1941.172 ff samt U 1944.200. — § 120 giver derhos den med § 89 beslægtede Regel, at Selskabet, naar der i Forsikringstiden indtræder en Ulykke eller Sygdom, som omfattes af Aftalen, hæfter ogsaa for de skadelige Følger, som først viser sig senere. — Herom *Christrup* l. c. 166 f.

Ulykkesforsikring mod Invaliditet staar Skadeforsikring nærmere end Ulykkesforsikring mod Død. Den kræver konstateret Arbejdsudygtighed, og for at undgaa de Misligheder, der kan følge af, at Ulykken medfører Berigelse, søger danske Selskaber i Almindelighed at undgaa at antage Forsikringer, der staar i Misforhold til den paagældendes Arbejdsfortjeneste, jfr. Resp 25 April 1930 i U 1931.1074. Det samme gælder til Dels om Sygeforsikring.

Ved de sædvanlige Former af Ulykkes- og Sygeforsikring opsamles der ikke Præmiereserve paa samme Maade som ved Livsforsikring, men kun i lignende Omfang som ved Skadeforsikring.

Jfr. herved dog *Sindballe* II S. 16 f.

Inden Forsikringsbegivenheden har Policen derfor i Almindelighed ikke nogen Omsætningsværdi af Betydning og heller ikke væsentlig Værdi som Genstand for Kreditorforfølgning. Heraf følger atter, at man uden større Betænkelighed helt kan udelukke Kreditorforfølgning mod Forsikringstagerens og den sikredes Ret overfor Selskabet. Dette fastslaas nu ved § 123.

Tidligere antoges samme Resultat i de ret hyppige Tilfælde, hvor Forsikringsaftalen bestemmer, at Retten mod Selskabet ikke kan overdrages.

Selv hvor Retten er overdragelig, er Policen ikke negotiabel.

Om de Punkter, hvor Reglerne afviger fra Skadeforsikringsreglerne, og om Indsættelsen af Begunstiget henvises til Fremstillingen ovfr § 38.

II. Ulykkesforsikring.

Ved *Ulykkesforsikring* er Forsikringsbegivenheden en *Personskade* (som Regel enten Død eller Invaliditet), der er *forårsaget ved Ulykkestilfælde*. I Almindelighed kræves det: 1) at der er indtraadt enten Død eller en Skade paa Legeme, der nedsætter eller ophæver Erhvervsevnen, 2) at Døden eller Skaden er hidført ved et *Ulykkestilfælde*. Dette sidste Udtryk defineres nærmere ved Forsikringsbetingelserne, f. Eks. som »en tilfældig og af den forsikredes Vilje uafhængig pludselig ydre, voldelig Indvirkning paa Legemet, som har en paaviselig Beskadigelse af dette til Følge«, men Afgrænsningens Vanskelighed giver hyppig Anledning til Retssager, jfr. f. Eks. U 1918.497 H.

Særlig Tvivl volder de Tilfælde, hvor en sygelig Disposition bevirker, at

Ulykken faar Følger, som den ellers ikke vilde have haft. Selv om Ulykkestilfældet er Aarsag til en bestemt Skade, maa Selskabet i Almindelighed gaa fri for Ansvar, dels hvor det ikke kunde paaregnes, at Skaden vilde være indtraadt, saafremt der ikke i Forvejen havde foreligget en sygelig Tilstand, dels hvor Skaden paa Grund af den sygelige Disposition kunde være indtraadt uden væsentlig ydre Paavirkning og det maa antages, at den vilde være indtraadt i en ikke fjern Fremtid selv uden Ulykkestilfældet. Iøvrigt indeholder Forsikringsbetingelserne som oftest Bestemmelser, der faar Indflydelse paa Afgrænsningen. Derfor har det ikke saa stor Betydning, hvorledes den almindelige Regel skal udformes. Man har forsøgt at løse Spørgsmaalet udfra almindelige Teorier om Foraarsagelse. Hvor der er flere samvirkende Aarsager, synes Praxis tilbøjelig til at følge Hovedaarsagslæren, jfr. foran S. 229 f.

Fra Praxis kan nævnes U 1944.283 H, 384, 1933.492 H, 1931.645 H, 1926.51 H, 1907.635 H, 1916.1041. U 1943.1052 gav dog halv Erstatning. Om Aarsagsforholdet iøvrigt U 1935.758 H. Se fremdeles *Sindballe* II 10 f, *Christrup* i *Juristen* 1941.168 f, *Øvergaard* i *TfR* 1938.185 ff.

Ulykkesforsikringen forekommer iøvrigt dels saaledes, at den omfatter Ulykker under alle ikke særlig undtagne Forhold, dels saaledes, at den kun omfatter Ulykker i et specielt Forhold, f. Eks. Jernbane- eller Rejseulykkesforsikringen. Selskaberne betinger sig ofte Ret til at opsigte Forsikringen, naar der er indtraadt en Skade (eller en alvorlig Skade).

Forsikrerens Ydelser falder i tre Grupper: 1) i Tilfælde af Død en Sum een Gang for alle, 2) i Tilfælde af varig Invaliditet enten en Sum een Gang for alle eller en Rente, endelig 3) ved forbigaaende Arbejdsudygtighed Dagpenge. Forsikringen kan tegnes saaledes, at den omfatter Ydelser af alle tre Grupper eller kun Ydelser af en eller to Grupper. Hvis den varige Invaliditet er fuldstændig, skal den fulde, for varig Invaliditet aftalte Forsikringssum betales. Er den mindre, skal der kun betales en Brøkdels deraf. Ofte fastsættes bestemte Procentsatser for Tab af de enkelte Lemmer. Mange Selskaber bruger den Skala, som lægges til Grund ved lovpligtig Ulykkesforsikring. Ogsaa Dagpengebeløb nedsættes, naar den forsikrede ikke er blevet helt uarbejdsdygtig. Dagpenge ydes i Almindelighed højst i 365 Dage for samme Lidelse. Jfr. herved U 1940.928 (Resp).

Ved Forsikringen mod *Død ved Ulykkestilfælde* opstaar en Række af de samme Spørgsmaal som ved Livsforsikring. Selvmord er ikke et Ulykkestilfælde og dækkes derfor ikke af Forsikringen. Efter Ordene i § 122 er Reglerne i § 104.2° og 3° anvendelige paa Ulykkesforsikring, saaledes at Tvangsarvingerne under de der angivne Betingelser kan kræve Andel i Forsikringssummen. Overførelsen af denne Regel paa Ulykkesforsikring er næppe reelt begrundet, da Policen i Almindelighed ikke har nogen Omsætningsværdi før Forsikringsbegivenheden, og en Ulykkesforsikring derfor ikke som en Livsforsikring kan benyttes af Forsikringstageren til at unddrage Arvingerne Formueværdier, som han selv vedblivende kan udnytte, saalænge han lever. § 104.2° og 3° fandtes ikke i Kommissionens Udkast, og Motiverne

til Regeringsforslaget, der indsatte et Stk. 2 i § 104, taler kun om Livsforsikring, hvorfor det ikke kan ses at have været overvejet, om Reglen ogsaa passede paa Ulykkesforsikring. Den norske Lov indtager dog — i Modsætning til den svenske — samme Stilling som vor Lov paa dette Punkt.

III. Sygeforsikring.

Sygeforsikring omfatter alle Sygdomme. Undtagelse gøres dog i Reglen med Hensyn til enkelte Sygdomme, navnlig Sindssygd. Det kræves i Almindelighed, at den sikrede er taget under Lægebehandling og helt eller delvis forhindret i at varetage sin erhvervsmæssige Beskæftigelse. Forsikrerens Pligt gaar oftest ud paa at yde Dagpenge, men kan ogsaa gaa ud paa at betale Medicin, Lægehjælp, Hospitalsophold o. lign. Selskaberne sikrer sig gerne Ret til efter et Forsikringstilfælde at opsigte Forsikringen, jfr. U 1940.930 (Resp).

IV. Invalidforsikring. Pensionsforsikring.

Invalidforsikring, der sikrer mod varig Invaliditet af væsentlig Betydning, hvad enten den skyldes Sygdom eller Ulykke, er i vidt Omfang tilvejebragt ved den sociale Forsikringslovgivning, se ndfr § 41.I, men kendes ogsaa som privat Forsikring.

I den nyeste Tid bruges i stigende Omfang »*Pensionsforsikring*«, der kan tegnes saavel af Enkeltpersoner til egen Sikring som af en Arbejdsgiver, der ønsker at skaffe sine Funktionærer Pension. Særlig Grund til at tegne Pensionsforsikringer giver L 183 11 Maj 1935 om Tilsyn med Pensionskasser. Pensionsforsikringen indbefatter i Almindelighed dels en Invaliditetsforsikring, som giver den forsikrede Krav paa at faa en aarlig Livrente udbetalt (med det fulde Beløb eller med en Del deraf), saafremt den forsikrede rammes af Sygdom eller Ulykkestilfælde, der for bestandig berøver ham en væsentlig Del af Erhvervs- og Arbejdsevnen, dels en opsat Livrente, idet Renten ogsaa kan kræves betalt, naar den forsikrede opnaar en bestemt Alder. Forsikringen kan ogsaa omfatte Renter til Forsørgelse for den forsikredes Ægtefælle og Børn. Pensionsforsikring drives dels af særlige Selskaber, dels sammen med Livsforsikring, saaledes bl. a. af Statsanstalten, se Statsanstl. § 3 og tidligere L 125 30 Marts 1920 §§ 11—13. Se iøvrigt *Sindballe* II 31 f, 57 f, 59 f, *Enell* i NFT 1943.150.

I denne Sammenhæng skal der mindes om, hvad der ovfr S. 303 er nævnt om Præmiefritagelse paa Livsforsikringer i Tilfælde af Invaliditet.

§ 41.

Den sociale Forsikring.

I. Oversigt.

En meget stor Rolle spiller i den nyeste Tid den sociale Forsikringslovgivning. Den kan her kun omtales ganske kort.

Den begyndte i 1892 med offentlig Støtte til frivillig *Sygeforsikring* for ubemidlede igennem anerkendte Sygekasser, fortsattes med *Ulykkesforsikring*, der først indførtes for Fabrikker og andre særlig farlige Virksomheder ved L. Nr. 4 af 7 Jan. 1898 og udvidedes ved en Række senere Love. Derefter kom *Arbejdsløshedsforsikringen*, der indførtes ved L. 88 9 April 1907, og endelig en *Invaliditetsforsikring*, der begyndte med L. 253 6 Maj 1921. Ved Socialreformen i 1933 blev Reglerne om Syge- og Invaliditetsforsikring samlet i *L. om Folkeforsikring*, som tillige giver Regler om Aldersrente, og som sidst er optrykt ved Lovbek. 425 18 Juli 1946. Den omtales i *Sindballe II* §§ 7—11.

Forsikring ifølge Folkeforsikringsl. er praktisk talt tvungen. I Princippet er selve Sygeforsikringen ganske vist som hidtil frivillig, men enhver, der ikke bliver sygeforsikret i Overensstemmelse med Lovens Regler, er forpligtet til at sikre sig *Adgang* til at blive sygeforsikret efter Lovens Regler og til at betale Bidrag til en anerkendt Sygekasse eller Sygeforening. Og enhver, der saaledes har sygeforsikret sig eller sikret sig Adgang til at blive sygeforsikret, er samtidig forsikret mod Invaliditet og berettiget til Aldersrente (§ 1) og forpligtet til at betale Invalidepræmie (§ 42).

Invalideforsikringen giver Ret til en lovbestemt Invalidereente, naar den forsikredes Erhvervsevne er nedsat til mindre end en Trediedel (§ 38).

I Tilslutning til Invalideforsikringen blev der indført en *Krigsulykkesforsikring* ved L. 396 25 Juli 1940, jfr. Bek. 484 14 Sept. 1940. Loven blev optrykt ved Bek. 508 14 Dec. 1942, der ændredes ved Lovanordn. 271 25 Aug. 1944, jfr. L. 297 22 Juni 1945. Krigsforsikringen rækker noget udover Invalideforsikringens Omraade, se L's § 2.

Ved L. 67 1 April 1912 § 8 er det paalagt Arbejdsgivere, der beskæftiger de af Loven omhandlede udenlandske Arbejdere, Pligt til at forsikre dem i en hertil anerkendt Sygekasse, der faar et vist mindre Statstilskud.

II. *Arbejdsløshedsforsikringen* er nu ordnet ved Lovbek. 339 29 Juli 1942 om Arbejdsanvisning og Arbejdsløshedsforsikring m. m. Afsnit II, jfr. L. 27 31 Jan. og 364 4 Juli 1946. Loven bygger paa Princippet frivillig Forsikring med Statstilskud. Den hjemler, at Foreninger af Lønarbejdere, hvis eneste Formaal er ved bestemte Bidrag at sikre Medlemmerne gensidig Hjælp i Tilfælde af Arbejdsløshed, under visse Betingelser kan opnaa offentlig Anerkendelse og Støtte af det offentlige paa forskellige Maader. Tilsynet med den saaledes etablerede Forsikring, saavel som med den ved Lovens Afsnit I ordnede Arbejdsanvisning, føres ifølge Lovens Afsnit IV af et under Socialministeriet henlagt Direktorat, der ved sin Side har et ulønnet »Arbejdsnævn«. Kun ubemidlede Lønarbejdere kan være nydende Medlemmer af Kasserne. Understøttelse maa ikke ydes til Personer, der omfattes af Strejke eller Lockout, ej heller til arbejdende Medlemmer, hvis Arbejdstid ikke er nedsat med mere end en Trediedel, eller til Medlemmer, hvis Arbejdsløshed er foraarsaget af visse Forhold hos Arbejderen, se nærmere L's § 17. Understøttelsen bestaar i Almindelighed i Dagpenge, men kan omfatte visse andre Ydelser.

Se iøvrigt *Sindballe II* § 13.

III. *Ulykkesforsikringen* er ordnet ved L 183 20 Maj 1933 (med senere Ændringer).

Se derom *Sindballe* II § 12.

1. Hovedreglen er, at *enhver »Arbejdsgiver«* har *Pligt til at forsikre sine Arbejdere* mod Følger af Ulykkestilfælde under Arbejdet: »Enhver, der her i Landet driver Virksomhed, uanset om denne er erhvervsmæssig eller ej, eller som i sin Tjeneste beskæftiger andre«, har Forsikringspligt overfor de af ham beskæftigede Personer, selv om de kun er antaget til midlertidigt Arbejde, selv om de ingen Løn faar, og uden Hensyn til Arbejdets Beskaffenhed. — Ogsaa Husmedhjælpere, Kontor- og Butikspersonale omfattes af Reglen. — Fra denne Regel gøres der kun faa Undtagelser. Loven knytter altsaa Forsikringspligten til det blotte Faktum, at man beskæftiger andre. Det er ganske ligegyldigt, om Beskæftigelsen medfører særlige Farer eller ej. Ved Aftale kan en Arbejdsgiver ikke fritages for sine Pligter (§ 5). Forsikringspligt paahviler under visse Betingelser ogsaa Personer, der *selvstændig* driver Fiskeri eller mindre Skibsfart, se § 58 og § 56.3°.

Statens og Kommunens Tjenestemænd og Arbejdere har samme Krav som private Arbejdere, men Stat og Kommune har i Modsætning til andre Arbejdsgivere Ret til at være deres egne Forsikrere (§ 2). I Medfør af denne Regel er der oprettet en Statsulykkesforsikring, igennem hvilken Staten selv har overtaget Risikoen i Henhold til Loven, se An 202 22 Marts 1918, jfr. 284 7 Oktbr. 1926, Bek 15 17 Jan. 1927 og An 298 2 Oktbr. 1933.

I Medfør af Ulykkesforsikringsl. § 2.2° er der ved An 211 1 Juli 1934 givet Regler om Ulykkesforsikring af Personer, der er anbragt i Forsørgelsesanstalter m. m. Se endvidere om Fanger og forvarede An 245 10 Juli 1933.

Reglerne om Forsikringspligtens *Gennemførelse* er iøvrigt forskellige for Arbejdsgivere til Lands og til Vands. For *Søfart* og for *Fiskeri* opretter Loven selv to gensidige »Forsikringsforbund«, af hvilke de forsikringspligtige i Kraft af Loven er Medlemmer, et for dansk Søfart og et for Fiskere, se §§ 56 ff og § 16. Denne Ordning medfører, at Forsikringsforbundet hæfter, selv om den paagældende Arbejdsgiver har undladt at anmelde sig til Forbundet og betale Bidrag, og paa den anden Side, at Arbejdsgiveren aldrig bliver ansvarlig for Erstatningen, men kun for de ubetalte Præmier. For Præmierne haves Søpanteret (§ 18). For *andre Arbejdsgiveres* Vedkommende (»Landjordens«) findes saadanne Forbund ikke, men Arbejdsgiverne har Pligt til at *overføre deres Risiko paa et af Socialministeren anerkendt Forsikringsselskab*. Ministeren kan dog fritage en Arbejdsgiver derfor, mod at han stiller Sikkerhed for Opfyldelsen af sine Forpligtelser.

Med Hensyn til Forsikringspligtens og Forsikringens Omfang sonderer Loven iøvrigt mellem tre Erhvervsgrupper, nemlig Søens Erhverv (Kap. 7), Landbrug, Skovbrug, Havebrug m. m. (Kap. 8) og Industri, Haandværk, Handel, private Tjenesteforhold m. v., d. v. s. alle Virksomheder, der ikke falder ind under de to første Grupper (Kap. 6).

Naar et anerkendt Selskab har overtaget en forsikringspligtig Arbejdsgivers Risiko, hæfter Selskabet uden Hensyn til, om det er gaaet ud fra urigtige Forudsætninger om Forsikringsansvarets Art og Omfang (§ 15).

Præmierne kan inddrives hos Arbejdsgiveren ved Udpantning, og Kravet paa dem er i Konkurstilfælde privilegeret (§ 18). Naar en Arbejdsgiver har opfyldt sin Forsikringspligt, hæfter han ikke engang subsidiært. Men hvis en Arbejdsgiver har undladt at opfylde sin Forsikringspligt, haves der et privilegeret Krav paa ham. — Ulykkesforsikringsraadet kan dog fritage ham paa Grund af undskyldende Omstændigheder. — For yderligere at sikre Betalingen er det bestemt, at de Beløb, for hvilke der ved Forsikringsbeløbets Forfaldstid ikke er opnaaet Dækning hos Arbejdsgiveren, skal udbetales af Direktoratet for Ulykkesforsikringen, som aarlig fordeler Udgifterne ved saadanne Udbetalinger paa samtlige anerkendte Forsikringselskaber (§ 19).

I et vist Omfang kan ogsaa Personer, der ikke omfattes af Forsikringspligten, ulykkesforsikres efter Lovens Regler, se §§ 55, 59 og 74 om selvstændig arbejdende Personer samt § 12. Lovens Regler herom har mest Interesse derved, at Staten yder Tilskud til Forsikringen under visse Betingelser, hvortil i Reglen hører, at de paagældende Forsikringstageres Indtægt ikke overstiger en vis Grænse. Statstilskud ydes iøvrigt under lignende Betingelser til tvungne Forsikringer, der tegnes af Arbejdsgivere (§ 75).

2. Forsikringen omfatter, hvad enten den er frivillig eller tvungen, *Forringelse af Erhvervsevnen og Død som Følge af Ulykkestilfælde, der opstaar ved den forsikredes i Loven omhandlede Arbejde* eller ved de Forhold, hvorunder det foregaar, eller ved dermed sammenhængende Forsøg paa Redning af Menneskeliv o. lign. (§§ 1 og 3, jfr. §§ 54, 61, 73). — Forsikringen omfatter iøvrigt Ulykkestilfælde her i Landet ved Forsøg paa at redde Menneskeliv, selv om den ramte Person ellers ikke falder ind under Loven, se § 75.3°. — Med Hensyn til Lovens Afgrænsning af Ulykkestilfælde overfor Sygdom mærkes § 1.2°. Erhvervssygdomme medtages ifølge § 1.3° i en lang Række Tilfælde under Ulykkesforsikringen. Hvis Ulykkestilfældet er hidført af »den forsikrede« med Forsæt, ydes ingen Erstatning. Erstatningen skal nedsættes eller bortfalde, naar den forsikrede selv har hidført eller væsentlig bidraget til Ulykkestilfældet ved grov Uagtsomhed, ved Tilsidesættelse af reglementariske Bestemmelser, som er holdt tilbørlig i Kraft, eller ved Beruselse, § 3.2°, se ogsaa om Forhold efter Ulykkestilfældet § 50.

Om Ulykkestilfælde, der opstaar ved *Krigsbegivenheder*, bestemte L 281 30. Maj 1940, at de ikke omfattes af Forsikringen. Dog dækkede Forsikringen for Søfart og Fiskeri Ulykkestilfælde ved Sejlads. Og Socialministeren blev bemyndiget til at gøre Loven anvendelig paa Virksomheder eller Arter af Virksomheder, til hvilke der er knyttet en særlig, forud erkendelig Risiko for Ulykkestilfælde opstaaet ved Krigsbegivenheder, jfr. Bek 353 29 Juni 1940. Disse Regler var midlertidige, men blev forlænget til 31 Marts 1947 ved L 171 30 Marts 1946, dog at de kan ophæves tidligere ved kgl. Anordn. Fremdeles maa nævnes Lovbek 488 4 Okt. 1945 om Krigsulykkesforsikring for Søfarende og L 109 18 Marts 1941 om Lodser.

Om det Tilfælde, at Arbejdsgiveren eller andre er ansvarlige for Skaden

efter andre Erstatningsregler, gives Regler i § 4. Hvis der rejses Krav mod den ansvarlige, tabes den ved Loven hjemlede Ret som Regel. Den, der har modtaget Ydelser i Henhold til Loven, kan kun rejse Erstatningskrav mod andre, hvis Direktoratet for Ulykkesforsikringen finder, at de med Føje kan sagsøges, jfr herved U 1930.306 H, 1934.558. Hvis i dette Tilfælde Sag rejses og Erstatning tilkendes, har Forsikreren Krav paa af Erstatningen at faa Godtgørelse for sine Udlæg til Ydelser i Henhold til Loven. — Dette Krav maa Forsikreren ogsaa have, naar de paagældende som i den i U 1911.360 refererede Sag ved Forhandling uden Direktoratets Medvirkning opnaar Erstatning fra Trediemand. — Vil den tilskadekomne (eller de efterladte) trods Direktoratets Tilladelse ikke rejse Sag mod den formentlig ansvarlige, maa Forsikreren antages selv at kunne søge Regres hos denne, se U 1923.717, 1931.626.

Naar en Jernbane ifalder Ansvar i Henhold til L 117 11 Marts 1921 §§ 1—4, er det ved U 1943.5 H (under Dissens) antaget, at § 4.5° som Regel udelukker Regres selv ved lovpligtig Ulykkesforsikring.

Med Hensyn til Betingelserne for at kræve Erstatning af Arbejdsgiveren (der har tegnet Forsikring) mærkes Erstatningsret S. 96—97. Om Retsstillingen, naar den tilskadekomne modtager Løn eller har Krav paa Pension el. lign., henvises til §§ 30 og 42 samt An 22 Marts 1918 § 2.

3. Forsikringskravene er principielt ens for alle Arter af Forsikring. *Dagpenge* (§§ 22—30) ydes ved midlertidig Forringelse af Erhvervsevnen. De begynder normalt først at løbe med den 14de Uge efter Ulykkestilfældet (se § 23). *Invaliditetserstatning* ydes for blivende Forringelse af Erhvervsevnen paa 5 pCt. eller derover, i Almindelighed i Form af en aarlig Rente (§§ 31—38). Hvor et Ulykkestilfælde medfører *Døden*, tillægges der de efterladte, foruden Begravelseshjælp, en Sum, der er højst 6,3 Gange Aarslønnen (§§ 39—41). Endelig ydes der i et vist Omfang Sygehjælp (§ 21). Om Beløbenes Udbetaling henvises til § 43. Forsikringskravene kan ikke overdrages eller gøres til Genstand for Kreditorforfølgning (§ 6).

4. Lovens Administration foregaar igennem et Direktorat og »Ulykkesforsikringsraadet«.

Aftaler om Arbejdsydelser (§§ 42—51).

§ 42.

Arbejdsaftaler. Indledning.

I. *Den nyere Tids Udvikling.*

Retsreglerne om Arbejdsforhold er undergaaet en mægtig Udvikling i Løbet af det 19. og 20. Aarhundrede. Før den Tid kendte man vel Tjenesteforhold af forskellig Art, og der var givet Lovregler bl.a. om Tyende og Søfolk. Men da Maskinerne havde banet Vejen for store Virksomheder med talrige Lønarbejdere, fik Arbejdsforholdene langt større Betydning. Til at begynde med gav dette dog ikke Stødet til kraftige Nydannelser paa Retsomraadet. I Liberalismens Tidsalder trængte den Opfattelse igennem, at man maatte overlade Parterne at ordne Arbejdsforholdene ved fri Aftale, og at det drejede sig om et Kontraktforhold af overvejende økonomisk Natur. Arbejdskraften var en »Vare«. Juristerne faldt saa tilbage paa almindelige Retsgrundsætninger og søgte efter Sædvane navnlig Støtte i Romerrettens Regler, skønt de var meget mangelfulde, fordi Slaveriet i Rom havde formindsket Trangen til Arbejdskontrakter med frie Arbejdere.

I Tilslutning til Romerretslitteraturen har man i Reglen sondret mellem *Arbejdsleje* (*locatio conductio operarum*), hvor Arbejderens Ydelse er selve Arbejdskraften, og *Værksleje* (*locatio conductio operis*), hvor Arbejderen forpligter sig til at tilvejebringe et bestemt Resultat. Desuden gav man ofte en særskilt Behandling af de saakaldte *Mandatskontrakter* (Fuldmagtskontrakter) og af de specielle Lovbestemmelser om enkelte Typer af Arbejdsaftaler.

Herhjemme gik Udviklingen samme Vej. For Tyendeforholdet bevaredes dog en udførlig Lovordning med Tilknytning til ældre Ret. Den blev fæstnet ved *Tyendeloven af 10 Maj 1854*, som ordnede Mellemværendet indgaaende, men i Hovedsagen behandlede det som et almindeligt Kontraktforhold og derfor gjorde de fleste af Lovbestemmelserne fravigelige.

Som bekendt opdagede man efterhaanden i de store Industrilande, at det ikke kunde forsvares at lade staa til. Det viste sig nødvendigt at gribe til Lovgivning til Værn for Arbejderne, og en omfattende *Arbejderbeskyttelseslovgivning* voksede efterhaanden frem,

først og fremmest med det Formaal at hindre Børnearbejde og formindske Farerne for de voksne Arbejders Liv og Sundhed. Jævnlig greb man dog ogsaa ind mod andre Former for Udbytning af Arbejderne. I denne Lovgivning gik England i Spidsen. Senere indførtes yderligere Regler til økonomisk Betyggelse af Arbejderklassen. Her var det Tyskland, der blev banebrydende ved at gennemføre en omfattende tvungen Forsikring af Arbejderne.

Danmark har fulgt de store Landes Forbillede. Lovgivningen om tvungen Ulykkesforsikring af Arbejdere er kort omtalt foran i § 41. Arbejderbeskyttelseslovgivningen er først ret sent kommet i Gang, men nu er der givet en Række Love.

Denne Lovgivning hører til den offentlige Ret, men har selvfølgelig bidraget til at skaffe Arbejderne bedre Arbejdsvilkaar i visse Retninger. Selve Kontraktmellemværendet mellem Arbejder og Arbejdsgiver har Lovgivningen holdt sig mere tilbage fra.

Paa dette Omraade har Arbejderne imidlertid sikret sig betydelige Fremskridt ved egne Kræfter. De har efterhaanden dannet *Sammenlutninger*, fortrinsvis paa fagligt Grundlag, og »Fagforeningerne« har igennem Forhandling og Kamp (Strejke, Blokade og anden Boykotning) faaet gennemført betydelige Forbedringer i Arbejdsvilkaarene. Arbejdsgiverne har ogsaa paa deres Side sluttet sig sammen, og her i Landet er de vigtigste faglige Foreninger nu samlede i de to store Hovedorganisationer *Dansk Arbejdsgiverforening* og *De samvirkende Fagforbund*.

Arbejdskampene og Forhandlingerne for at bilægge dem eller afværge dem forte efterhaanden til, at der i vidt Omfang blev afsluttet *kollektive Overenskomster* — mellem Arbejdernes Organisationer paa den ene Side og en Arbejdsgiver eller en Arbejdsgiverorganisation paa den anden — hvorved Løn og andre vigtige Arbejdsvilkaar blev fastsat for en vis Tid. Disse kollektive Aftaler, der i Reglen kaldes *Tarifaftaler*, virker faktisk paa lignende Maade som Lovregler, og de enkelte Arbejdskontrakter taber derved meget af deres Betydning. I de vigtigste Retninger er Retsforholdet forud lagt fast ved den kollektive Aftale. Naar en Arbejder skal antages, er der ikke meget andet at aftale, end at Arbejderen skal begynde til den og den Tid. Arbejdsvilkaarene er saaledes i vidt Omfang blevet standardiseret. De kollektive Aftaler er blevet en saa vigtig

Faktor, at der i den senere Tid er fremvokset en særlig Lovgivning om dem.

De store Resultater, som Arbejderne har naaet gennem de kollektive Aftaler, har ialfald en Tid lang svækket Arbejderbevægelsens Interesse for *Lovgivningsindgreb i selve det privatretlige Forhold* mellem Arbejdsaftalernes Parter. Karakteristisk er det, at den almindelige otte Timers Arbejdsdag herhjemme aldrig er blevet fastslaaet ved Lov, men gennemført ved kollektiv Overenskomst. Og Tyendeloven af 1854 var Tyendeorganisationerne vel meget misfornøjede med, men da den skulde ændres, ønskede de Loven afskaffet helt og erstattet med en Beskyttelseslovgivning særlig for unge Tjenestefolk. Dette Forslag var nær ved at blive gennemført i Rigsdagen, men blev standset af Regeringen, og efter et Par Aars yderligere Forhandlinger blev Tyendeloven i 1921 afløst af *Lov om Retsforholdet mellem Husbond og Medhjælper*, der har bevaret udførlige Regler om Retsforholdet ogsaa for voksne Medhjælpere. For deres Vedkommende bygger Loven i Hovedsagen paa Aftalefriheden, ligesom Tyendeloven. Derimod er den ufravigelig for Medhjælpere under 18 Aar.

I den sidste Tid er Opfattelsen dog svinget. Der er saaledes i 1938 gennemført en socialt præget Beskyttelseslov for *Funktionærer i private Erhvervsvirksomheder*, og dens Regler er aldeles overvejende ufravigelige. Der var den praktiske Grund til en Beskyttelseslov for Funktionærerne, at denne store Klasse Arbejdere ikke har formaaet at skabe tilnærmelsesvis saa stærke Organisationer som Arbejderne i populær Forstand.

Samtidig med Funktionærloven gennemførtes en Lov om *Ferie med Lon*, og den omfatter ogsaa de almindelige Arbejdere.

II. Systematiske Bemærkninger.

Hele den skildrede Udvikling har bevirket, at Retsreglerne om Arbejdsforhold tildrager sig Opmærksomhed i langt højere Grad end før. I Nutiden er det jo en meget stor Del af Befolkningen i de fleste Lande, der lever af lønnet Arbejde for andre. Da de ny Retsregler imidlertid for Størstedelen ikke er privatretlige Regler om Mellemværendet mellem Arbejdsgiver og Arbejder, har de ikke kunnet behandles tilfredsstillende i Obligationsretten, og Følgen er, at der er blevet dannet en helt ny Retsdisciplin, som kaldes *Arbejds-*

retten. Under den inddrages ikke alle Arbejdsaftaler, men kun de store Grupper af dem, hvor Arbejderen sætter sig i *personligt Afhængighedsforhold til Arbejdsgiveren*, eller kort udtrykt *Aftalen om afhængigt Lønarbejde*. Det er paa dette Omraade, der særlig har været Trang til socialt præget Lovgivning.

Ogsaa i Danmark er det naturligt at opdyrke Arbejdsretten som et selvstændigt Retsomraade. Endnu er der dog ikke sket saa voldsomme Ændringer i Retsreglerne som i flere andre Lande. I en kort Fremstilling, der først og fremmest tager Sigte paa den almindelige juridiske Uddannelse, kan det derfor forsvares at begrænse Behandlingen til, hvad der har naturlig Tilknytning til Obligationsretten. Ved Siden af det privatretlige Mellemværende mellem Arbejdsgiver og Arbejder er det de kollektive Aftaler. Arbejderbeskyttelseslovgivningen vil derimod kun blive berørt flygtigt for i grove Træk at oplyse om de Begrænsninger, den gør i Aftalefriheden.

Ved Behandlingen af selve Kontraktforholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder er det næppe hensigtsmæssigt at skille *Aftalen om afhængigt Lønarbejde* helt ud fra de andre Arbejdsaftaler. Der er ingen skarp Grænse mellem de to Grupper, da Arbejderens Afhængighed kan have alle Grader. Paa visse Omraader lægges der imidlertid i dansk Ret Vægt paa en lignende Sondring.

Traditionelt opstilles der særlige Regler om *Tjenestekontrakter*. Herved forstaas i Almindelighed Aftaler, hvorved en Person forpligter sig til *mod Vederlag* at arbejde i en andens Tjeneste, d. v. s. *saaledes at han ialfald med Hensyn til Arbejdets Udførelse underordnes Arbejdsgiverens Ledelse*.

Efter dansk Opfattelse hører der et vist Underordningsforhold med til Tjenesteforholdet, se f. Eks. *Lassen II* § 136 ved Note 7. »Dienstvertrag« i BGB § 611 og OR § 319 anses derimod som mere omfattende og kræver efter den nu herskende Opfattelse ikke noget Underordningsforhold.

Tjenestekontrakten adskiller sig klarest fra andre Arbejdsaftaler, naar den indgaas *for en vis længere Tid* (faste Tjenestekontrakter), som Forholdet navnlig er ved de Aftaler, der falder ind under Medhjælperloven eller Funktionærloven. Men ogsaa Aftaler om Arbejde for en kortere Tid er i Almindelighed Tjenestekontrakter, saaledes Aftalen, hvorved en Fabriksarbejder antages for en Dag eller en Lejetjener antages til at varte op ved et Selskab. Der foreligger ialfald et Tjenesteforhold, naar Arbejderen faar sit Arbejde

anvist af Arbejdsgiveren efterhaanden. — I saadanne Tilfælde kan Kontrakten kun bestemme Arbejdets Art, d. v. s. hvilken Slags Arbejde Arbejdsgiveren kan paalægge Arbejderen. — Naar Aftalen derimod ikke gaar ud paa, at Arbejderen skal stille sin Arbejdskraft til Raadighed for en Tid, men paa, at han skal udføre et bestemt betegnet, afgrænset Arbejde, vil der i Almindelighed ikke foreligge en Tjenestekontrakt, medmindre det er aftalt eller forudsat, at Arbejdets Udførelse skal ledes af Arbejdsgiveren.

I det følgende gives der først en Oversigt over de vigtigste Lovbestemmelser om forskellige Grupper af Arbejdsaftaler (§ 43.I—V) og om Arbejderbeskyttelse (§ 43.VI). Derefter omtales de kollektive Overenskomster om Arbejdsforhold (§ 44). Paa Baggrund heraf behandles saa de almindelige Regler om Arbejdsaftaler, først Reglerne om deres Indgaaelse og om Parternes Ydelser (§ 45), saa Retsforholdet, naar Aftalen ikke opfyldes (§ 46) og endelig Reglerne om Aftalens Ophør og om Arbejdsgiverens Konkurs (§ 47). Derefter omtales nogle særlige Arter af Arbejdsaftaler, først Mandatskontrakterne (§ 48), saa Værkslejeaftalen eller dog visse Underformer deraf (§ 49) og endelig Forvaringskontrakten (§ 50) og Transportkontrakten (§ 51).

§ 43.

Oversigt over Lovgivningen.

Den Lov, der i nyere Tid har spillet den største Rolle for dansk Rets Regler om Arbejdskontrakter, er *Tyendeloven af 10 Maj 1854*. Den gjaldt i to Menneskealdre, og adskillige af dens Regler blev anvendt analogt paa andre faste Tjenesteforhold, hvorom der ikke fandtes særlige Lovregler. Efterhaanden var det dog i stadig snævrere Omfang, Tyendeloven blev anvendt paa andre Forhold. Den blev afløst af *L 343 6 Maj 1921 om Retsforholdet mellem Husbond og Medhjælpere*, som med nogle Ændringer er optrykt ved Bek 270 16 Juni 1941. Men denne Lov har ringere Betydning for andre Tjenesteforhold, navnlig efter at der ogsaa for en anden stor Gruppe Tjenesteforhold er udstedt en Lov, nemlig *L 168 13 April 1938 om Retsforholdet mellem Arbejdsgivere og Funktionærer i private Erhvervsvirksomheder*, som nu maa betragtes som den vigtigste danske Lov om Tjenesteforhold.

En Del Bestemmelser om flere Slags Arbejdsaftaler findes dernæst i *Kommissionsloven af 8 Maj 1917*. Den omfatter i vidt Omfang Arbejdsaftaler, der ikke er Tjenestekontrakter, og er paa deres Omraade vor Hovedlov. Men af praktiske Grunde omtales den først i § 48.

I. *Medhjælperloven.*

L om Retsforholdet mellem Husbond og Medhjælper — i det følgende kaldt Mhjl — angaar ifølge § 37.2° *samme Retsforhold som Tyendeloven*, men dens Regler finder (med enkelte Undtagelser) *ikke* Anvendelse, naar Fæstemaalet er indgaaet *paa kortere Tid end en Maaned*. Bortset fra dette ene Punkt er det afgørende altsaa det gamle Tyendebegreb. Dette maa afgrænses i Overensstemmelse med den sædvanemæssige Opfattelse, men efterhaanden som Tiden gaar, vil Praxis dog sikkert ogsaa tage praktiske Hensyn i Betragtning.

Sml. U 1924.95. Fremtidig vil det navnlig være nærliggende at søge en praktisk Afgrænsning overfor Funktionærloven, jfr. ndfr under II. Om Tyendebegrebet se iøvrigt *Frost og Holms* Lovudgave § 1 Note 2, Sp.D 1931.337 f, U 1929.97 (ej H), 441, 1930.1102, 1939.103 H. Det omfatter navnlig de almindelige faste Tjenende i Husholdning og Landbrug.

Lovens Regler kan ikke fraviges til Ugunst for Medhjælperen under 18 Aar.

Efter Ordene i § 1 skulde det være afgørende, om Medhjælperen *ved Fæstemaalets Indgaaelse* var under 18 Aar. Men da § 33 bestemmer, at Retsforholdet mellem Husbond og de i hans Tjeneste staaende Personer, der er fyldt 18 Aar, beror paa Parternes Overenskomst, maa § 1 formentlig fortolkes i Overensstemmelse hermed, saaledes at Fravigelse gyldig kan aftales, efter at Medhjælperen er fyldt 18. *Frost og Holm* § 1 Note 3 opstiller under Hensyn til Oplysninger fra Rigsdagsbehandlingen den Fortolkning, at Reglerne ikke kan fraviges, saalænge den ved Fæstemaalet aftalte Tjenesteperiode løber. Hvis Forholdet er indgaaet paa Opsigelse, kan Ufravigeligheden ialfald kun gælde til det Tidspunkt, hvortil Forholdet tidligst kunde være bragt til Ophør ved Opsigelse givet af Medhjælperen, efter at han var fyldt 18.

For Medhjælperen over 18 Aar er kun enkelte Bestemmelser i Mhjl ufravigelige, nemlig Reglerne om Medhjælperens Soveværelse i § 8.1° og en Del af Reglerne om Medhjælperens Sygdom, se § 33.1°. Med denne Forskel er Reglerne iøvrigt i alt væsentligt ens for unge og ældre Medhjælperen, se § 33.2°.

Formelt holder Loven imidlertid Reglerne for de to Grupper skarpt adskilt, idet Kap. 1 (§§ 1—32) udelukkende handler om Kontrakter indgaaede paa en Tid, da Medhjælperen er under 18 Aar, medens Kap. 2 (§ 33) giver Regler om Medhjælpere over 18 Aar ved en Henvisning til det foregaaende Kapitel.

§ 36 hjemler Bødestraf for Husbonden, der overtræder Forskrifterne i §§ 7, 8 eller 19. Derimod er der ikke givet særlige Straffebestemmelser for Medhjælpere, saaledes som Tyendeloven gav for Tyendet.

Mhjl giver udførlige Regler om Tjenesteforholdets Varighed, om Parternes Pligter og om deres Adgang til at hæve Kontrakten og kræve Erstatning. De Bestemmelser, der har væsentlig Betydning for de almindelige Regler om Arbejdsaftaler eller Tjenestekontrakter, omtales paa forskellige Steder i det følgende.

De vigtige Regler om Erstatning for Misligholdelse omtales saaledes ndfr S. 362 f og 366. Her skal kun fremhæves et Par af de andre Bestemmelser.

§ 9 giver særegne Regler om *Lønnens* Forfaldstid og Fordeling paa Aars-tiderne. Er Tjenesteforholdet indgaaet for kortere Tid end et halvt Aar, forfalder Lønnen med Udgangen af hver Maaned. Er Forholdet indgaaet for mindst 1/2 Aar, kan Medhjælperen efter 3 Maaneders Tjeneste kræve den i første Maaned fortjente Løn, efter 4 Maaneder den i anden Maaned fortjente Løn og saa fremdeles, saaledes at Lønnen for de 2 sidst udløbne Maaneder stadig henstaar hos Husbonden indtil Tjenestens lovlige Ophør.

I Sammenhæng hermed maa endnu mærkes § 9.3°, hvorefter i Mangel af anden Aftale 2/3 af Lønnen for et Helaar anses som Løn for Sommerhalvaaret og 2/3 af Lønnen for Sommerhalvaaret som Løn for dettes 3 sidste Maaneder, en Regel, som man sikkert vil anse sig for beføjet til at fravige, hvis Medhjælperen faktisk er antaget til Arbejde, der fordeler sig anderledes paa Aarets forskellige Tider end det sædvanlige Landbrugsarbejde.

Tjenesteforholdets Varighed begrænses ved § 4, hvorefter »Tjenesteforholdets Varighed bestemmes ved Parternes Overenskomst. Fæstemaalet kan dog ikke gyldig indgaas for længere Tid end et Aar.« § 33.2° synes nærmest at maatte medføre, at den sidste Bestemmelse ikke kan finde Anvendelse paa Aftaler, der indgaas af en Medhjælper over 18 Aar. § 4, 2. Pkt. hører nemlig ikke til de Regler, der efter § 33.1° er ufravigelige selv ved saadanne Aftaler, og det fremgaar af Mhjl's Forarbejder, at dette er et Udslag af en bevidst Overvejelse af Spørgsmaalet, idet den tilsvarende Regel i de ældste Forslag udtrykkelig var nævnt blandt de præceptive Regler, men udgik i Regeringsforslaget af 1918, der indførte Sondringen mellem de to Aldersklasser af Medhjælpere. I Nutiden er der heller ikke synderlig Trang til en saadan Beskyttelsesregel for Medhjælpere over 18 Aar. Erstatningsreglerne i § 30, der fastsætter Erstatningen til hele den kontante Løn for Tjenestetiden, jfr. ogsaa § 28.1° »Halvdelen af den betingede Løn for den vedtagne Tjenestetid«, vilde imidlertid give helt urimelige Resultater, hvis Tjeneste-

forholdet var indgaaet paa flere Aar, og dette taler stærkt for at fortolke § 4 saaledes, at den er ufravigelig ogsaa for Medhjælpere over 18 Aar. Herimod dog *Bent Jacobsen* i U 1941 B.160, hvor en anden Udvej foreslaas, samt *Frost og Holm* § 4 Note 2.

Deklaratoriske Regler om Forholdets Varighed findes i §§ 5—6.

Er Fæstemaalet indgaaet *paa en Maaned*, fortsættes Forholdet, indtil det fra en af Siderne opsiges senest d. 15. i en Maaned til Fratræden den 1. i den følgende Maaned.

Er Fæstemaalet indgaaet *paa længere Tid*, gælder den omvendte Regel, idet Tjenesteforholdet saa ophører ved Udløbet af den vedtagne Tid, saafremt ny Overenskomst ikke er afsluttet. Hvis Forholdet uden ny Aftale dog faktisk fortsættes, maa det anses fornyet paa de i § 6 nævnte Tidsvilkaar, jfr. straks nedenfor.

Se om disse Regler ndfr § 47.I.B.

Kan det ikke oplyses, for hvilket Tidsrum et indgaaet Fæstemaal er afsluttet, anses det, naar Tjenestestedet er København, en Købstad eller Handelsplads, indgaaet for en Maaned (d. v. s. maanedsviis, jfr. § 5.I^o), men paa Landet for Tiden indtil den første almindelige Skiftedag, som indtræffer mindst 1 Maaned efter Tiltrædelsen (§ 6). Ved almindelig Skiftedag maa her vistnok forstaaes 1. Maj og 1. November, skønt § 3 kun siger, at disse Dage er almindelige Skiftetider i Tjenesteforhold indgaaede halvaarsviis eller paa længere Tid.

II. Funktionærloven (Ful).

L 168 13 April 1938 er, som dens Titel viser, givet for *Funktionærer i private Erhvervsvirksomheder*. Dens Omraade bestemmes nærmere ved §§ 1 og 14.

§ 1 tilsigter at bestemme Begrebet *Privatfunktionær* i Overensstemmelse med almindelig Sprogbrug, men er desværre fra et lovteknisk Synspunkt meget daarligt formet.

I nyere Tid har der — ikke blot her i Landet — vist sig en Tendens til at dele Lønarbejderne i to store Grupper, som her gerne kaldes Funktionærer og Arbejdere. I grove Træk kan Sondringen bestemmes saaledes, at Arbejderne overvejende yder legemligt Arbejde, men at aandeligt Arbejde (Hjernerarbejde) er Hovedsagen for Funktionærernes Vedkommende. Men forskellige Omstændigheder har ført til, at Grænsen i mange Forhold er præciseret og ikke altid drages efter det nævnte Skelnemærke.

Om Funktionærlovens Afgrænsning skal her kun fremhæves, at den til Funktionærer navnlig henregner dels de saakaldte Handels- og Kontormedhjælpere, dels Personer, hvis Arbejde udelukkende

eller for Størstedelen bestaar i paa Arbejdsgiverens Vegne at lede eller føre Tilsyn med Udførelsen af andres Arbejde.

Om Enkeltheder henvises til de kommenterede Lovudgaver af *Bernt Hjejle* og *Kaj Petersen*.

Ifølge § 14 kommer Lovens Bestemmelser ikke til Anvendelse paa Funktionærer, der omfattes af Sømandsl, eller paa Lærlinge, der omfattes af Lærlingel. I Almindelighed falder Medhjælpere ikke ind under Ful § 1, men Tvivl kan opstaa med Hensyn til Forvaltere i Landbruget. Formentlig bør Mhjl anses for uanvendelig, naar de paagældende opfylder Betingelserne i Ful § 1.

Det er antaget i Praksis, at Loven ogsaa gælder for de Funktionærforhold, der bestod, dengang Loven traadte i Kraft.

Bestemmelserne i Ful kan ikke ved Aftale mellem Parterne fraviges til Ugunst for Funktionæren (§ 13).

Denne Regel omfatter ikke blot Vedtagelse ved Forholdets Indgaaelse, men ogsaa Aftaler, efter at Tjenesten er tiltraadt. Det er endogsaa blevet antaget, at Reglen rammer Afkald givet af Funktionæren i Forbindelse med Forholdets Ophør, jfr. U 1939.593, hvormed kan sammenholdes SHT 1940.200.

Ful kan heller ikke fraviges ved kollektiv Aftale, se U 1940.594.

I et Par Tilfælde tillader Ful selv, at dens Bestemmelser fraviges ved skriftlig Aftale, se § 2.3° og 4°, § 5.2° og § 11. Se ogsaa den midlertidige Regel i L 349 29 Juni 1940 § 5, der blev forlænget til 1 April 1946 ved Lovanordn 22 24 Jan. 1945.

Ful søger at betrygge Funktionærens Stilling paa forskellige Maader, saaledes ved Regler om Opsigelsesvarslet (§ 2), om Funktionærens Rettigheder i Tilfælde af Sygdom og visse Militærindkaldelser (§§ 5 og 6), om Efterløn til en afdød Funktionærs Ægtefælle eller Børn (§ 7), om Organisationsret (§ 8) og om Begrænsning af Konkurrenceklausuler (§ 11). Af disse Regler omtales §§ 5 og 6 ndfr i § 46.I, §§ 7 og 11 ndfr S. 355 og 352 f.

Lovens Opsigelsesregler tilsigter at betrygge Funktionærernes Stilling ved at give dem *et ufravigeligt Krav paa et bestemt mindste Varsel, der vokser med Ansættelsestiden*.

Ved Opsigelse fra Arbejdsgiverens Side er Varslet 1 Maaned til den første i en Maaned i de første 6 Maaneder efter Ansættelsen, derefter 3 Maaneder til den første i en Maaned, og derefter 1 Maaned længere for hvert tredie Ansættelsesaar, dog højst 6 Maaneder (§ 2.2°).

Disse Regler gælder dog ikke om rent midlertidigt Arbejde eller Arbejde

paa Prøve, saafremt Forholdet ikke vedvarer udover 3 Maaneder (§ 2.1°). Endvidere kan det ved skriftlig Aftale bestemmes, at Funktionæren i de første 3 Maaneder efter Ansættelsen skal kunne opsiges med kortere Varsel (§ 2.3°), jfr. hertil U 1940.400 H. Paa den anden Side udvides Funktionærens Beskyttelse, saafremt der som Led i Arbejdsaftalen stilles Tjenestebolig til Raadighed for ham og hans Familie, se § 2.5°.

Det kan ofte være tvivlsomt, om der foreligger et nyt Kontraktforhold med nye Frister, naar det aftales, at en Funktionær skal fortsætte efter Forhandlinger om Ophør, se f. Eks. U 1946.281 H.

For *kriseramte Virksomheder* blev Værnet for Funktionærerne svækket ved midlertidige Bestemmelser i L 349 29 Juni 1940 §§ 1—4, hvis Gyldighed blev forlænget til 1 April 1946, se Lovanordn 22 24 Jan. 1945, jfr. L 285 18 Juni 1945.

Om *Opsigelse fra Funktionærens Side* gælder der helt andre Regler. Ful forlader den Grundsætning, man tidligere opstillede, at Opsigelsesvarslet formodes at være ens for begge Parter. Man har ment, at det gennemgaaende ikke har afgørende Betydning for Arbejdsgiveren at faa et langt Varsel, men at det ofte har stor Interesse for Funktionæren at kunne frigøre sig hurtigt. Derfor fastslaar § 2.4°, at Opsigelsesvarslet ved Opsigelse fra Funktionærens Side *ikke kan fastsættes til mere end en Maaned* til den første i en Maaned. Ved skriftlig Kontrakt kan Varslet dog forlænges under Forudsætning af, at Opsigelsesvarslet fra Arbejdsgiverens Side forlænges tilsvarende.

Alle Varselsreglerne i § 2 *viger for Organisationernes Varslingsbestemmelser* i Tilfælde af lovlig varslet Arbejdsstandsning (§ 2, sidste Stk.).

Ful er ikke til Hinder for Aftaler, der giver Funktionæren en gunstigere Stilling. Derimod har det været omtvistet, om den aabner Plads for *ældre Sædvaner* til Fordel for Funktionæren. Spørgsmaalet opstaar navnlig, fordi ældre Ret ikke kendte Gradueringen af Varslet efter Ansættelsestiden. I vidt Omfang var det Sædvane, navnlig indenfor Kontorfaget, at Varslet var tre Maaneder til den første i en Maaned. De Funktionærer, der omfattedes af disse Sædvaner, faar i de første seks Maaneder en mindre betrygget Stilling, naar man anvender Reglerne i Ful. Alligevel er det med Føje antaget i Praksis, at Reglerne i Ful maa anvendes, naar Funktionæren er ansat efter Lovens Ikrafttræden, se U 1939.1128, 1940 679 H samt 1939 B.256 ff (*Kaj Petersen*).

III. Sømandsloven.

Om Tjenesteaftalen med Skibsfører, Mandskab og andre Personer,

der er ansat paa Skibe, gives der udførlige Regler i Sømandslov 181 1 Maj 1923.

Herom henvises til *Sindballe* Dansk Søret, især §§ 26 ff.

IV. *Lærlingeloven.*

Lovbek 120 7 Maj 1937 indeholder Regler om Lærekontrakter, der indgaas mellem visse Næringsdrivende og *Lærlinge under 18 Aar*, se L's § 25.

Loven er ændret ved L 170 13 April 1938, L 88 15 Marts 1939.

Enhver Næringsdrivende (med visse Undtagelser), der antager en ikke udlært Person under 18 Aar til at arbejde i sin Virksomhed, skal sørge for, at der, inden vedkommende træder i Arbejde, oprettes skriftlig Lærekontrakt med tydelig Angivelse af, i hvilket Fag eller Del af et Fag Lærlingen skal oplæres, og at Kontrakten af den stedlige Politivirighed (i København og paa Frederiksberg Arbejdsdirektoratet) forsynes med Paa-tegning om, at den er affattet i Overensstemmelse med Lovens Forskrifter. Efterkommes disse Bestemmelser ikke, er Aftalen ugyldig, jfr. § 1, og Læremesteren kan straffes og efter Omstændighederne idømmes Erstatning, se § 23.

Læretidens Varighed maa som Regel ikke overstige 4 Aar. Naar Lærlingen ved Kontraktens Oprettelse er over 15 Aar, skal Kontrakten foruden af Værgen medunderskrives af Lærlingen selv, hvis den skal være bindende, efter at Lærlingen er fyldt 20 Aar (§ 3). De første 6 Maaneder af Læretiden er en gensidig Prøvetid, hvor Forholdet kan hæves uden Angivelse af Grund (§ 6).

Karakteristisk for Læringleforholdet er Læremesterens *Pligt til at oplære Lærlingen i Faget* og til iøvrigt at sørge for hans Uddannelse (§§ 11 ff). Ogsaa i forskellige andre Retninger ordnes Mellemværendet ved Regler, der navnlig tilsigter at beskytte Lærlingen. Navnlig for at sikre en forsvarlig Uddannelse indfører Loven et Tilsyn gennem faglige Fællesudvalg af Arbejdsgivere og Arbejdere samt et »Lærlingeraad«, se nærmere §§ 19 og 20.

Om Opsigelse af Lærekontrakt, der ikke falder ind under Lærlingen., se U 1942.740 H.

V. *Mere specielle Lovbestemmelser.*

A. L 67 1 April 1912 om Anvendelse af *udenlandske Arbejdere* (»Polak-loven«) giver Bestemmelser til Beskyttelse af udenlandske Arbejdere, der antages til Arbejde i Landbrug, Skovbrug og deslige her i Landet uden at fæstes som Medhjælpere eller som faste Tjenestehusmænd.

Af Lovens Bestemmelser fremhæves, at Arbejdsgiveren skal sørge for, at der bliver oprettet skriftlig Kontrakt i en særlig autoriseret Form (§§ 4 og 5), samt Reglerne om Arbejdsgiverens Pligter i Tilfælde af Arbejderens Sygdom, derunder Forsikringspligt (§ 8), og med Hensyn til Arbejderens Bolig (§§ 10—11).

B. Om *Prokura* er der givet Regler i Fimal. 1 Marts 1889 §§ 25—32, som dog hovedsagelig angaar Forholdet til Trediemand, se herom navnlig *Sindballe Selskabsret* I 109 f.

C. Om forskellige *statsautoriserede Personers* Virksomhed er der givet enkelte Regler i *Næringsl. 138 28 April 1931 Afsnit II*, der omtaler Revisorer, Translatører, Dispachører, Mæglere samt Vejere og Maalere. Af Betydning for Kontraktmellemværendet har navnlig Bestemmelsen i § 72.1°, der direkte gælder Revisorer, men finder tilsvarende Anvendelse paa de andre foran nævnte Personer undtagen Vejere og Maalere, hvorom en beslægtet Regel gives i § 87.2°. Lovreglerne suppleres af forskellige Bekendtgørelser.

Om Mæglere se ndfr § 48.V.

VI. *Arbejderbeskyttelseslovgivningen.*

Den nyere Lovgivning indeholder en Række Bestemmelser, der sigter til at *beskytte Arbejdernes Liv og Sundhed*. Her skal kun nævnes Hovedlovene. — Om de Ændringer, de er undergaaet efter Udstedelsen, henvises til de periodiske Lovsamlinger eller *Topsøe-Jensens* Lovregister.

Hovedreglerne findes i *L om Arbejde i Fabrikker* m. v. samt det offentliges Tilsyn dermed 143 29 April 1913, Lov om Arbejde i Bagerivirksomheder og Konditorier i Lovbek 230 9 Juni 1920 samt *L om Børns og unge Menneskers Arbejde* 145 18 April 1925, der ophæver de tilsvarende Regler i Lærlinge-, Fabrik- og Bageril.

Ifølge Fabrikloven føres der igennem Arbejds- og Fabriktilsynet offentlig Tilsyn med Fabrikker og fabrikmæssig drevne Virksomheder samt visse andre Virksomheder (se §§ 1, 3 og 4). For disse Virksomheder giver Loven navnlig Regler om Arbejdsstedernes Indretning (Kap. II) og om Arbejdstiden m. v. (Kap. IV). For Bagerier og Konditorier giver Bageril. Regler om disse Forhold i §§ 6—12. Tilsynet føres her dels af det almindelige Fabriktilsyn, dels af Sundhedsmyndighederne, se § 1 4°. Fabrikloven indeholder endvidere i Kap. III Regler til Forebyggelse af Ulykkestilfælde ved Brug af Maskiner. Disse Bestemmelser gælder ogsaa for Virksomheder, der ikke omfattes af Fabriktilsynet, samt for Bagerier og Konditorier. Endelig giver Fabrikl. § 30 Socialministeren Adgang til at udstede særlige Forskrifter for Hjemmearbejde og til at forbyde det helt, hvor det er farligt eller særlig skadeligt for Sundheden.

Paa dette Sted skal kun i grove Træk anføres Reglerne om *Arbejdstidens Længde* og de Regler, der forbyder Kvinders og Børns Arbejde. Arbejde paa Helligdage er forbudt i Virksomheder under Arbejds- og Fabriktilsynet, Fabrikl. § 26. Iøvrigt indeholder Lovgivningen endnu kun faa Regler, der begrænser Arbejdstiden for *Mænd over 18 Aar*, se Fabrikl. § 24 (ændret ved L 62 12 Febr. 1919) samt Bek 1920 §§ 6—8. Loven af 1919 betegner det første Skridt mod Gennemførelsen af Normalarbejdsdagen, idet den indfører 8 Timers Arbejdsdagen i Fabrikvirksomheder med regelmæssig Døgndrift. For *Kvinder* gælder visse yderligere Begrænsninger. Ingen kvindelig Arbejder maa arbejde i de i Fabrikl. § 1.1° nævnte Virksomheder eller i Bagerier og Konditorier i de første 4 Uger efter sin Nedkomst, medmindre

det ved Lægeattest godtgøres, at det kan ske uden Skade for hendes egen eller Barnets Sundhed (Fabrikl. § 29, Bageril. 1920 § 11). Særlig anstrengende eller farlige Arter af Arbejde kan helt forbydes Kvinder (Fabrikl. § 23).

Om *Børn og unge Mennesker* findes Hovedreglerne nu i L 145 18 April 1925. Til Arbejde i Erhvervsvirksomheder, bortset fra Land- og Skovbrug (derunder Gartneri), Søfart og Fiskeri maa kun benyttes Børn, der er fyldt 14 Aar, og som er lovlig udskrevet af Skolen (§ 1). Unge Mennesker under 18 Aar maa som Hovedregel ikke anvendes til Natarbejde (§ 2) og ikke beskæftiges i et større Antal Arbejdstimer, end voksne Arbejdere i samme Fag sædvanemæssig beskæftiges (§ 4.1°), og det samlede Antal Arbejdstimer, hvori de unge Arbejdere ialt maa beskæftiges, maa under ingen Omstændigheder overstige 10 Timer daglig (§ 4.2°). Derhos skal der tilstaaes dem et samlet ugentligt Fridøgn (§ 6.1°). Der gøres dog en Række Undtagelser, se foruden de nævnte Lovbestemmelser §§ 7 og 12. Tilsynet med Lovens Overholdelse føres af Arbejds- og Fabriktilsynet for de derunder hørende Virksomheder og iøvrigt af Politiet (§ 10).

Ved Siden af L 1925 gælder der en Del særlige Regler. Børn, der endnu ikke er lovlig udskrevet fra Skolen, maa ikke anvendes ved de i Fabrikl. Kap. III omhandlede Maskiner, se Fabrikl. § 16, der dog ved Landbrugsmaskiner tillader at benytte Børn fra 10-Aars Alderen. Fremdeles hjemler L 1925 § 13, at der ved kommunal Vedtægt kan gives Regler om Anvendelse af Børn og unge Mennesker i Erhvervsvirksomheder, der ikke omfattes af Lovens Regler. Denne Bemyndigelse er bl. a. benyttet af København og Frederiksberg, se Vedtægter i Bek Nr. 3 og 4 af 6 Jan. 1939.

L 119 7 Maj 1937 har givet et midlertidigt *Forbud mod Overarbejde*. Forbudet er ikke begrundet i sundhedsmæssige Hensyn, men tilsigter at begrænse Arbejdsløsheden. Loven suppleres af L 145 30 Marts 1942 om midlertidig Fordeling og Regulering af Arbejde, jfr. L 129 13 Marts 1943. Disse Loves Gyldighed blev forlænget til 1 April 1946 ved Lovanordn 106 og 107 15 Marts 1945, jfr. L 285 18 Juni 1945.

I denne Forbindelse maa endnu nævnes Lovgivningen om *Arbejdsanvisning*. Der er oprettet offentlige Arbejdsanvisningskontorer, hvorom Reglerne nu findes i Lovbek 339 29 Juli 1942 Kap. I, og Adgangen til privat Arbejdsanvisning er stærkt begrænset ved Lovbek 191 4 Maj 1938.

§ 44.

De kollektive Arbejdsoverenskomster. Arbejdskampene.

I. Indledning. Historie.

Den nyere Tids økonomiske og sociale Udvikling, Interesses modsætningen mellem Arbejdere og Arbejdsgivere og de deraf

udsprungne Arbejdskampe har ført de stridende Parter ind paa at afslutte Overenskomster enten ligefrem for at genoprette Fredstilstanden efter en Strejke eller Lockout eller for at forebygge fremtidige Stridigheder og sikre størst mulig Ro i Arbejdsforholdene. Naar Overenskomsterne danner Afslutningen paa en Arbejdskamp, indeholder de først og fremmest Bestemmelser om Kampens Ophør, og i Forbindelse dermed jævnlig om, at Arbejdsgiveren skal genantage visse Arbejdere, eller at Arbejderne skal optage Arbejdet paa bestemte Steder. — Bestemmelser af disse sidste Arter kan være almindelige Arbejdskontrakter, eller dog »Forkontrakter«, der forpligter til Indgaaelse af Arbejdskontrakter. — Men Overenskomsterne vil regelmæssig, enten ved Siden af Vedtagelser som de nævnte eller udelukkende, indeholde Bestemmelser, der er af ganske anden Art, og som skal gælde for en vis Tid, saaledes først og fremmest om den Løn, Arbejdsgiveren skal betale de Arbejdere, som han maatte antage (heraf Navnet »*Tarifaftaler*«), eller om Arbejdstiden, men dernæst ogsaa om Arbejdsforholdene i Almindelighed, f. Eks. om Arbejdsgiverens Ret til at lede Arbejdet, om Parternes Organisationsret og Ret til at iværksætte Strejke eller Lockout i Overenskomstperioden. Vedtagelser af disse sidste Arter er aabenbart *ikke Arbejdskontrakter* og heller ikke Forkontrakter til Arbejdskontrakter. De forpligter i og for sig ikke nogen Arbejder til at arbejde eller nogen Arbejdsgiver til at antage Arbejdere. De vil efter Omstændighederne medføre visse Pligter for selve de kontraherende Parter (Organisationerne), saasom at undlade Boykotning overfor Medkontrahenten. Men for en væsentlig Del er deres Formaal *paa Forhaand at fastslaa visse Regler for de Arbejdskontrakter, som maatte blive indgaaet* i Overenskomstperioden, og det er denne Side af Overenskomsterne, som særlig interesserer paa dette Sted.

Denne særlige Gruppe Aftaler har man kaldt *kollektive Arbejdsoverenskomster* til Adskillelse fra andre kollektive Aftaler.

En fortrinlig og indgaaende Fremstilling af dansk Rets Regler om de kollektive Arbejdsoverenskomster er givet hos *Illum* i 2. Hovedafsnit, jfr. dertil *Drachmann Bentzons* Anmeldelse i U 1940 B.41 ff og *Illums* Svarebemærkninger smstds 109 ff. En Del ældre Litteratur er nævnt i »Aftaler« § 22 Note 10. Om det legislative Spørgsmaal *Illum* i Samfundets Krav 1941. 61 ff.

De kollektive Arbejdsoverenskomster spiller en meget stor Rolle

her i Landet. Deres Rækkevidde er forskellig. Nogle omfatter kun Arbejdsforholdene hos en enkelt Arbejdsgiver, andre ordner Forholdet mellem en enkelt Fagforening og Arbejdsgiverne i det paa-gældende Fag, atter andre omfatter alle Arbejdere og Arbejdsgivere, der tilhører de to store Hovedorganisationer, »*De samvirkende Fagforbund*» og »*Dansk Arbejdsgiverforening*«, der begge stiftedes i 1898.

En enkelt Overenskomst mellem disse Centralforeninger har særlig stor Betydning, nemlig »*Septemberforliget*«, som blev indgaaet 5 Septbr. 1899 efter den store Lockout. Septemberforliget er ikke blevet opsagt fra nogen af Siderne og danner vedblivende Grundlaget for Retsforholdet mellem Organisationerne.

Det er aftrykt bl. a. i U 1927.838 Noten og i Danmarks Love.

Af Septemberforligets Bestemmelser skal enkelte fremhæves.

Ifølge § 2 anerkender Hovedorganisationerne hinandens *Berettigelse til at dekretere eller godkende Arbejdsstandsning*. Dog maa ingen Lockout eller Strejke dekretes eller godkendes, forinden den er vedtaget med mindst 3/4 af de afgivne Stemmer af en Forsamling, der er kompetent efter vedkommende Organisations Love. Og der skal gives den anden Part Meddelelse om paatænkt Arbejdsstandsning med 14 Dages Varsel og efter den endelige Beslutning paany med 7 Dages Varsel.

Se om Undtagelser U 1928.1026 H (TfR 1929.498), *Illum* 228 f, 249 ff.

Reglen om, at der skal gives Varsel før en Arbejdsstandsning, gælder, selv hvor der ikke bestaar nogen faglig Overenskomst for de paa-gældende Arbejdsforhold.

§ 4 indeholder bl. a. den Bestemmelse, at *Arbejdsgivernes Ret til at lede og fordele Arbejdet* samt til at anvende den efter deres Skøn til enhver Tid passende Arbejdskraft anerkendes, eventuelt støttes af Arbejdernes Hovedorganisation. Heraf følger bl. a., at Arbejdsgiveren har Ret til at antage uorganiseret Arbejdskraft. Denne Ret har Arbejdsgivere dog i vidt Omfang fraskrevet sig ved særlige kollektive Aftaler.

Se iøvrigt om § 4 *Illum* § 15.

Ifølge § 5 skal *fastlønnede Formænd og Arbejdsledere*, saalænge de beklæder saadan Stilling, have fuld Frihed til ikke at være Medlemmer af Arbejderorganisationerne. Reglen antages at give Arbejdsgiverne Ret til at forbyde Formændene at være Medlemmer, jfr. *Illum* 195.

I Henhold til et Tillæg til Septemberforliget oprettede Hovedorganisationerne en Voldgiftsret, »*Den permanente Voldgiftsret*«. Paa Grundlag af de i de følgende Aar gjorde Erfaringer blev der efter Indstilling fra »Fællesudvalget af 17 Aug. 1908«, der bestod af Repræsentanter for de to Hovedorganisationer under Ledelse af den permanente Voldgiftsrets Formand, indført en vis Lovordning.

L 81 12 April 1910 erstattede den tidligere Voldgiftsret med en egentlig Domstol, »Den faste Voldgiftsret«, og gav desuden nogle rent materielretlige Regler. I 1919 blev Loven revideret og afløst af *L om den faste Voldgiftsret af 4 Oktbr. 1919 (Nr. 536)*.

Retten bestaar af 6 ordinære Dommere og 16 Suppleanter, der indtil videre vælges af »Dansk Arbejdsgiverforening« og »De samvirkende Fagforbund i Danmark« med Halvdelen hver, en Formand og 2 (eller 3) Næstformænd, som vælges af de ordinære Medlemmer, samt en Sekretær, der udnævnes af Socialministeriet. Kommer noget af Valgene ikke i Stand, udpeges Dommere af Socialministeriet, Formand og Næstformænd af Præsidenterne for de københavnske kollegiale Retter. Formand, Næstformænd, to ordinære Dommere og et tilsvarende Antal Suppleanter skal opfylde Lovens Betingelser for Beskikkelse til fast Dommer i en ordinær Ret. Om fornødent kan der ved Anordning oprettes flere tilsvarende Retter (L's §§ 1 og 2).

Rettens Myndighedsomraade er begrænset til Arbejdsforhold i Virksomheder, der henhører til Industri, Haandværk, Handels- og Kontorvirksomhed, Landbrug, Gartneri, Jord- og Transportarbejde, se L's § 17, og omfatter i Almindelighed kun Sager om *Overtrædelser af kollektive Overenskomster*, nemlig dels Sager om Overtrædelse af »Septemberforliget«, dels — i Mangel af modstaaende Aftale — Sager om Overtrædelser af Overenskomster mellem en Arbejderorganisation (d. v. s. ialfald en Flerhed af Arbejdere, jfr. L's § 17, ikke en enkelt Arbejder) paa den ene Side og enten en Arbejdsgiverorganisation eller en Enkeltvirksomhed paa den anden Side, se L's § 4. Spørgsmaal om Forstaaelse af Priskuranter med almindelige Bestemmelser eller om almindelige Overenskomster mellem Organisationerne vil i Reglen ikke blive paakendt af den faste Voldgiftsret, men af særlige »*faglige Voldgiftsretter*«, som det nærmere omtales ndfr. Under visse Betingelser kan den faste Voldgiftsret dog selv træffe Afgørelsen, se L's § 10.

I de seneste Aar har forskellige Love for enkelte Konflikter eller midlertidig udvidet den faste Voldgiftsrets Kompetence, se herom ndfr S. 339.

Lovgivningens og Septemberforligets Regler suppleres af nogle *almindelige Regler om Behandling af faglig Strid*.

Fællesudvalget af 17 August 1908 udarbejdede som Mønster en »*Norm for Regler for Behandling af faglig Strid*«. Dens Regler er nu optaget i de fleste kollektive Overenskomster, og ved L 135 2 Maj

1934 blev der i Voldgiftsretslovens § 17 indført en Bestemmelse om, at Normens Regler skulde være gældende, forsaavidt der ikke i en mellem to Virksomheder eller Organisationer indgaaet kollektiv Overenskomst er vedtaget andre betryggende Regler til Afgørelse af Uenigheder af faglig Karakter.

Normen bestemmer først, at enhver Uenighed af faglig Karakter bør søges bilagt ved *Mægling*, eventuelt ved Voldgift, efter bestemte Regler. *Voldgift* kan kræves, hvis Sagen angaar Forstaaelsen af en foreliggende Priskurant med almindelige Bestemmelser eller en almindelig mellem Organisationerne bestaaende Overenskomst. Voldgiftsretten nedsættes for hvert enkelt Tilfælde, hvis der ikke i Faget er dannet en fast Voldgiftsret til Behandling af Sager af den paa-gældende Art.

Afgørelse ved Voldgift kan ikke kræves i de rene »*Interesstvister*«, hvorunder en Part rejser et Krav, som han ikke har noget Retsgrundlag for. Men hvis Uenigheden er af faglig Karakter, kan enhver af Parterne ifølge »Normen« § 5 som Regel kræve forsøgt Mægling ved et Mæglingsudvalg og eventuelt Forhandling mellem Organisationerne.

Normen er aftrykt sammen med Septemberforliget paa de S. 336 nævnte Steder. Se iøvrigt om Normen *Illum* 268 ff og § 23 samt om den supplerende »Vejledning for den faglige Voldgiftsbehandling« *Illum* S. 392 f, jfr. S. 13.

Hovedorganisationerne har endvidere i Henhold til Forligsinstitutionens Mæglingsforslag af 17 Marts 1936 vedtaget nogle »*Forhandlingsregler*«, der søger at fremme Samarbejdet mellem Organisationerne og i et vist Omfang tilskynde til Voldgiftsaftaler om Akkordlødspørgsmaal.

Ved disse Regler er der iøvrigt gjort en enkelt Ændring i Septemberforliget. Ifølge dettes § 6 er *Opsigelsesfristen for Overenskomster* om Arbejdsforhold mindst 3 Maaneder. For at fremme saglige Partsforhandlinger bestemmer Forhandlingsreglerne B § 2 nu, at Opsigelsesfristen afkortes til 14 Dage, men til Gengæld maa den Part, der ønsker Ændringer i Overenskomsten, senest 3 Maaneder før dens Udløb fremsende Forslag til disse Ændringer, og Organisationerne skal da iværksætte Forhandlinger indenfor bestemte Frister.

Se hertil *Illum* 259, 92 f og 393 ff.

Paa *Interesstvister*nes Omraade har *Forligsinstitutionen* faaet stor Betydning. De nyeste Regler herom findes i *L om Mægling i Arbejdsstridigheder* optrykt ved Bek 603 21 Dec. 1945. Om Afstemning angaaende Forligsforslag giver L's § 10 forskellige Regler, der søger at hindre et Mindretal indenfor Organisationerne i at fremkalde en Arbejdsstandsning. Endvidere kan enkelte Fags eller Grupperes Ufredelighed bremses ved, at Forligs-

manden bestemmer, at flere forskellige Forligsforslag skal behandles som en Helhed (L's § 11).

I de sidste 10—15 Aar er Udviklingen traadt ind i en ny Fase. Tidens Tryk har modnet den Opfattelse, at Arbejdsstandsninger af større Betydning ikke kan forenes med Samfundets Tarv. I Tilfælde hvor Organisationerne ikke har kunnet naa til Enighed med eller uden Forligsinstitutionens Hjælp, har Regeringen gennemført særlige Love til Afgørelse af de enkelte Konflikter.

Et Par af disse Love har selv fastslaaet Arbejdsvilkaarene imellem de stridende Parter. Eksempler herpaa er L 17 31 Jan. 1933, der forlængede de løbende Overenskomster, og L 90 9 April 1937, der ophøjede Forligsmandens Mæglingsforslag til Lov, ligesom LL 244 10 Maj og 281 24 Maj 1946. L 66 29 Marts 1936 hjemlede Stridens Afgørelse ved en særlig Voldgiftsret og bestemte, at forsaavidt Voldgiftsrettens Kendelse ikke blev efterkommet, skulde det behandles som Brud paa kollektiv Overenskomst.

I Krigsaarene gik Lovgivningsmagten af Hensyn til Samfundets økonomiske Forhold det Skridt videre ved midlertidige Love at gribe ind i Arbejdsforholdene, skønt der ikke forelaa nogen Konflikt. Der er givet Regler om, hvorledes Arbejdslønningerne kan eller skal reguleres efter Pristal, se L 276 30 Maj 1940, L 496 23 Sept. 1940, Bek 514 4 Okt. 1940 og tilsvarende Bestemmelser i de følgende Aar, sidst Lovanordn. 73 7 Marts 1945, jfr. L 273 1 Juni 1945.

Danmarks vanskelige Stilling efter 9 April 1940 førte endelig til, at *almindelige Regler om Afgørelse af Arbejdskonflikter uden Kamp* indførtes ved *L om Arbejdsforhold 478 14 Sept. 1940*, som afløstes af Bek 450 31 Okt. 1941 med Tilføjelser i L 488 1 Dec. 1941, og som efter flere Forlængelser udlob 31 Okt. 1945, jfr. L 445 1 Okt. 1945.

Indenfor de Arbejdsomraader, der omfattes af Overenskomst om kollektive eller generelle Løn- og Arbejdsvilkaar, blev *Arbejdsstandsninger* helt forbudt, medmindre det drejede sig om de særlige Undtagelsestilfælde, der er omhandlet i § 5 i Norm for Regler for Behandling af faglig Strid. Paa andre Arbejdsomraader gjaldt samme Regel, medmindre Striden var afvist af Lovens Organer, se L's § 9.1°. Til Gengæld indførte Loven *nye Organer til Afgørelse af Interessestridigheder* om Løn- og Arbejdsforhold og satte samtidig (for sin Gyldighedstid) Loven om Mægling i Arbejdsstridigheder ud af Kraft.

I sidste Instans skulde Afgørelserne træffes af *et Arbejds- og Forligsnævn*, bestaaende af 6 Medlemmer, udpeget af Arbejdsministeren, 3 for hver af de interesserede Sider, og et Formandsskab bestaaende af 3 Medlemmer, der udnævntes af Kongen, se nærmere § 1.

Bidrag til Fortolkning af Lovens noget uklare Regler giver Folketingsudvalgets Betænkning af 13 Sept. og *Illum* i U 1940 B.277.

II. Den kollektive Arbejdsoverenskomsts Begreb og Retsvirkning.

For dansk Rets Vedkommende er det efter Voldgiftsretslovens Indhold naturligt at bestemme den kollektive Arbejdsoverenskomst som *en mellem en Flerhed af Arbejdere og en eller flere Arbejdsgivere for et Tidsrum indgaaet Overenskomst vedrørende Arbejdsforholdene hos den eller de paagældende Arbejdsgivere.*

Blandt de kollektive Arbejdsoverenskomsters Bestemmelser knytter den juridiske Hovedinteresse sig til dem, der opstiller *Regler for de Arbejdskontrakter, som maatte blive indgaaet af Arbejdsgiverne i Overenskomstperioden* (de »normative« Bestemmelser, ndfr III). Men Overenskomsterne indeholder som Regel ogsaa Bestemmelser af anden Art. — De kaldes ofte de »obligatoriske« Bestemmelser med et ikke særlig betegnende Navn. — Som Eksempler kan nævnes Bestemmelser om, at Stridigheder skal undergives Mægling og Voldgift, om Organisationernes Adgang til at dekretere Arbejdsstandsning og om Arbejdernes Ret til at have en Tillidsmand.

Størst Betydning har det, at Overenskomsterne medfører *en vis Begrænsning i Organisationernes Adgang til at iværksætte Kamp-handlinger*, navnlig Strejke og Lockout. Man plejer derfor at sige, at den kollektive Overenskomst medfører en vis »Fredspligt«. En vis Begrænsning i Retten til Kamp er i Almindelighed gjort udtrykkelig i Overenskomsterne. § 5 i »Normen« fastslaar saaledes, at Arbejdsstandsning normalt ikke maa finde Sted, før Reglerne om fredelig Bilæggelse af faglig Strid er iagttaget. Men Fredspligten gaar langt videre. Naar der gælder en kollektiv Overenskomst om Arbejdsvilkaarene, har Parterne som Hovedregel, saalænge Overenskomsten gælder, ikke Ret til ved Arbejdsstandsning at søge opnaaet Arbejdsbetingelser, der er fordelagtigere end Overenskomstens, eller andre Ændringer af Overenskomsten.

Arbejdskamp antages dog ikke udelukket, naar der opstaar nye Spørgsmaal, som ikke har været taget i Betragtning, dengang Aftalen blev indgaaet. Dernæst er der den vigtige Undtagelse, at de kollektive Overenskomster ikke hindrer »Sympatistrejke« eller »Sympatilockout« i Overenskomstperioden, d. v. s. Arbejdsstandsning, der erklæres ikke for at opnaa noget i Forhold til den umiddelbare Modpart, men for at støtte andre i deres Kamp.

Hvor Parterne er bundet af Septemberforliget, medfører dettes § 2, at Sympatiaktioner er tilladt, men de skal ganske vist godkendes af Hovedorganisationerne. Og udenfor Septemberforligets Omraade antages Normens § 11 ligeledes at give Hjemmel for, at Hovedorganisationerne kan dekretere Sympatiaktioner.

Begrænsningen i Retten til at standse Arbejdet har gennemgaaende størst Interesse for Arbejdsgiverne, og historisk er det Opnaaelsen af Fred og rolige Forhold, der for dem er Hovedmotivet til at gaa med til de kollektive Overenskomster.

Om Fredspligten se iøvrigt *Illum* § 19, *Carl Ussing* i U 1928 B Tillæg, *Elmqvist* i TfR 1937.265.

I enkelte Retninger har Organisationerne iøvrigt faaet en *videregaaende Ret til at iværksætte Arbejdsstandsning* end den, der vilde følge af almindelige Retsgrundsætninger.

Et Eksempel herpaa er den ovenfor omtalte Ret til Sympatiaktioner, jfr. *Illum* 231 f, 370 f. Endvidere er det blevet fastslaaet, at Septemberforliget giver Organisationerne Ret til med de deri foreskrevne Varsler at iværksætte Arbejdsstandsning *uden at iagttage de længere Opsigelsesfrister, som maatte gælde for de enkelte Arbejdskontrakter*. Jfr. U 1916.135 H, 1921.885, 1935.507 H (TfR 1936.363), som direkte angaar Arbejdskontraktforholdet, *Illum* 224. Denne Regel maa gennemføres ogsaa udenfor Septemberforligets Omraade, efter at Funktionærl. § 2, sidste Stk. for alle Funktionærer har fastslaaet, at Lovens Opsigelsesregler viger for Organisationernes Varslingsbestemmelser i Tilfælde af lovlig varslet Arbejdsstandsning.

Før Ful antog Retspraksis det modsatte udenfor Septemberforligets Omraade, se f. Eks. U 1931.889, 1934.928 og om Retsforholdet mellem Parterne i Arbejdskontrakten U 1921.108 H.

Til Værn for Arbejdernes Interesser bestemmer Overenskomsterne i Almindelighed, at Arbejderne har Ret til at vælge en *Tillidsmand* for hver Virksomhed eller Arbejdsplads. Hans Opgave er at være Arbejdernes Talsmand overfor Arbejdsgiveren, og han har Ret til at forebringe Klager og Henstillinger angaaende Arbejdsforholdene.

Se herom *Illum* 202 ff, *Allan Rise* i U 1945 B.1.

III. Særlig om den kollektive Overenskomsts Normer for Arbejdskontrakter.

En væsentlig Del af de kollektive Overenskomsters Indhold er Bestemmelser om Arbejdslønnen og om andre Forhold, der hører ind under de enkelte Arbejdskontrakter. De fleste Bestemmelser af denne Art tilsigter at varetage Arbejdernes Interesser. Dette maa navnlig formodes at gælde Bestemmelser om Løn og Arbejdstid. *Løntariffer* (Priskuranter) angiver i Almindelighed kun Mindste-

lønnen. Deres Hovedbetydning er derfor, at Arbejdsgiveren ikke maa yde lavere Løn i de Arbejdskontrakter, han maatte indgaa. Den overenskomstmæssige Løn maa altsaa formodes at være *Mindstelønnen*. Men Overenskomsten afskærer ikke den enkelte Arbejder fra ved sin Ansættelse at betinge sig højere Løn.

Indenfor denne Ramme er der en vis Forskel mellem Overenskomsterne, eftersom de fastsætter »Minimalløn« i streng Forstand eller »Normalløn«. Hvis Overenskomstens Bestemmelser forstaas som fastsættende *Normallønnen*, forpligter den ifølge den faste Voldgiftsrets Praxis Arbejderorganisationen til ikke at søge Lønnen presset i Vejret i Overenskomsttiden, og Arbejderorganisationens Medlemmer maa heller ikke i *Fællesskab* (kollektivt) søge Lønnen presset i Vejret. Det vilde derfor være i Strid med Overenskomsten, hvis Arbejderne i Overenskomsttiden iværksatte Strejke eller Boykotning med det Formaal at opnaa gunstigere Vilkaar end Overenskomstens. Fuldt saa strenge Baand paa Arbejderne lægger den egentlige *Minimalløn* ikke, men Reglerne herom synes ikke helt afklarede. Se herom *Illum* 156 ff.

Angaaende *Rækkevidden* af Løntariffer og andre Bestemmelser om Fordele til Arbejderne er det antaget i Praxis, at Overenskomsten formodes at gaa ud paa, at Arbejdsgiveren skal overholde de paagældende Bestemmelser ogsaa overfor uorganiserede Arbejdere, d. v. s. Arbejdere, der ikke er Medlemmer af den Organisation, med hvilken den kollektive Overenskomst er sluttet.

Om Rækkevidden af Overenskomsternes Bestemmelser se iøvrigt *Illum* § 12.

Med Hensyn til Retsvirkningen af de Bestemmelser i Overenskomsterne, der ordner de enkelte Arbejders Stilling, f. Eks. Løntariffer, har det i Udlandets Litteratur været meget omtvistet, *hvem de kollektive Overenskomster skaber Rettigheder og Pligter for*, om de gør det alene for de kontraherende Organisationer (Foreningsteorien), eller alene for disses Medlemmer (Repræsentationsteori), eller endelig baade for Organisationerne og deres Medlemmer (kumulative Teorier). Herhjemme er det tidlig blevet den herskende Opfattelse, at Overenskomsterne skaber Ret og Pligt *baade for Organisationerne og for Medlemmerne*, og denne Opfattelse har for den faste Voldgiftsrets Omraade Støtte i Lovgivningen, som det paa vises ndfr.

Løsningen af de fleste Spørgsmaal maa bero paa, *hvad den enkelte kollektive Overenskomst bestemmer*. Giver den ikke klare Bestem-

melser, maa Svaret findes ved Udfyldning under Hensyn til Bestemmelsernes Formaal og Forholdets Natur.

Det er dog omtvistet, om dette gælder, hvor *den enkelte Arbejdskontrakt indeholder Bestemmelser, der er i Strid med den kollektive Overenskomst*, f. Eks. hvor Arbejdskontrakten tillægger Arbejderen lavere Løn, end han skulde have efter Priskuranten.

I en Række Lande er det blevet fastslaaet ved Lov, at Tarifaftalernes Bestemmelser ikke kan fraviges ved Arbejdskontrakterne. Arbejdskontraktens Bestemmelser maa altsaa tilsidesættes, forsaavidt de strider mod den kollektive Overenskomst, og »automatisk« erstattes af dennes Regler. I udenlandsk Litteratur er det imidlertid den fremherskende Opfattelse, at denne Ordning ikke kan gennemføres uden Lovhjemmel. Man mener ikke, der er noget Grundlag for at tilsidesætte det Retsafkald, der indeholdes i Arbejdskontrakten. Denne Lære kan dog ikke godkendes for dansk Rets Vedkommende. En kollektiv Overenskomst maa med Retsvirkning kunne bestemme, at en Arbejder uden Hensyn til muligt Afkald paa sin Ret kan paaberaabe sig den kollektive Overenskomsts Bestemmelser overfor sin Arbejdsgiver, naar denne er bundet af den kollektive Overenskomst, jfr. herom »Aftaler« 231 f. Ogsaa Spørgsmaalet om Retsvirkningen af Arbejdskontrakter, der er i Strid med kollektiv Overenskomst, maa derfor i Mangel af Lovbestemmelser løses ved Fortolkning og Udfyldning af Overenskomsten.

Saaledes ogsaa *Illum* 146 f. Den i Udlandet herskende Lære blev bestridt allerede af *Carl Ussing* i U 1918 B.307 og af *Vinding Kruse* paa 11. nordiske Juristmøde, se Bilag III.

For dansk Rets Vedkommende maa den endelige Besvarelse af Spørgsmaalet dog gives særskilt indenfor Voldgiftsretslovens Omraade og udenfor.

1. *Retsvirkningen af kollektiv Overenskomst efter Voldgiftsretsloven.*

Indenfor Voldgiftsretslovens Omraade har de kollektive Overenskomster ialfald de Retsvirkninger, som den faste Voldgiftsret kan statuere i Henhold til Lovens Bestemmelser.

Voldgiftsretsloven giver navnlig Regler om Retsvirkningen af *Brud paa kollektive Overenskomster*. Den faste Voldgiftsret afgør ifølge L's § 5, »hvorvidt det paaklagede Forhold er i Strid med indgaaede Overenskomster, og hvorvidt den paaklagede Beslutning som overenskomststridig er ugyldig«. Og den kan ikende dem, der

har Ansvar for Overenskomstbruddet, *en Bod, selv om ingen Skade er sket*. Naar der er sket (økonomisk) Skade, tilfalder Boden den skadelidende, og dens Størrelse fastsættes efter den skete Skades Størrelse, dog under behørigt Hensyn til Undskyldningsgrunde og formildende Omstændigheder fra Overtræderens Side. Er ingen Skade sket, fastsættes Boden nærmest efter strafferetlige Hensyn og tilfalder Sagsøgeren. Disse Bestemmelser afviger betydelig fra almindelige Kontraktsregler, jfr. ndfr under 2, men synes i det hele at give en hensigtsmæssig Ordning.

Voldgiftsretslovens Regler om Retsvirkningen af Overenskomstbrud kan imidlertid ikke anses for udtømmende. Efter Omstændighederne maa Bruddet ogsaa kunne give Medkontrahenten Ret til at iværksætte Arbejdsstandsning (sml. L's § 5 A.2) eller endog til helt at ophæve Overenskomsten, men den sidstnævnte Beføjelse kan dog kun anerkendes indenfor snævre Grænser.

Paa den anden Side fastslaar § 5 B.1, at hvor der haves Ret til Søgmaal ved Voldgiftsretten, er *Søgmaal ved de almindelige Domstole afskaaret*.

Dog er den enkelte Arbejder ikke afskaaret fra dèr at søge sig tilgodehavende Arbejdsløn tilkendt, medmindre Organisationens under Søgmaalet for Voldgiftsretten har frafaldet Arbejderens Ret. Se herved *Illum* 270 f.

Med Hensyn til *Personspørgsmaalet* viser L's § 4, at de kollektive Overenskomster skaber Ret og Pligt baade for Organisationerne og for de enkelte Medlemmer.

§ 4 B.2 viser, at enkelte Medlemmer af en Arbejderorganisation kan have Ret, og at enkelte Medlemmer af en Arbejdsgiverorganisation kan ifalde Ansvar, og § 4 B.3 viser, at Medlemmer af en Arbejderorganisation »i Fællesskab« kan krænke Overenskomsten. — Den Begrænsning, der ligger i de udhævede Ord, skyldes, at der til Brud paa Overenskomsten fra Arbejdernes Side for en stor Del kræves fleres Samvirken, saaledes navnlig til Brud paa Fredspligten.

For alle Grupper af Tilfælde er Forholdet processuelt ordnet saaledes, at Sagen skal anlægges af eller mod Organisationens og, hvis der er flere Led, da den mest omfattende Organisation (Overorganisationen), se L's § 4 D. Men denne Regel antages i Praxis ikke at være til Hinder for, at Ansvar paalægges f. Eks. en Underorganisation.

§ 5 A.1 og 4 fastslaar dernæst som den almindelige (fravigelige) Regel, at *Organisationerne ikke er ansvarlige for deres Medlemmer*.

Der kan kun paalægges Organisationens som saadan Ansvar, naar den har gjort sig delagtig i det paaklagede Forhold.

Dog kan Ansvar for ulovlig Arbejdsstandsning lægges paa Organisationens, hvis Konflikten vedrører Forstaaelsen af en Priskurant med almindelige Bestemmelser eller en almindelig mellem Organisationerne bestaaende Overenskomst. Men denne Undtagelsesbestemmelse synes ikke at blive anvendt i Praxis, se *Illum* 304.

Loven tager ikke direkte Stilling til Spørgsmaalet, om en Arbejder eller Arbejdsgiver trods modstaaende Bestemmelse i en Arbejdskontrakt kan paaberaabe sig den kollektive Overenskomst (*Ufravigelighedsspørgsmaalet*). Naar en Arbejder bliver lønnet under Tariffen, kan Arbejderorganisationen uden Tvivl rejse Sag for den faste Voldgiftsret og faa Arbejdsgiveren idømt Bod, og denne Bod kan blive sat til det Beløb, der er betalt for lidt. — Hvis Fagforbundets Paastand undtagelsesvis gaar ud derpaa, maa Beløbet tilkendes de underbetalte Arbejdere som Skadelidende, forsaavidt de er Medlemmer af Fagforbundet. Men bortset fra dette Tilfælde maa Boden tilkendes Fagforbundet. — Retten kan imidlertid sætte Boden til et lavere Beløb, og i saa Fald kan de underbetalte Arbejdere ikke have Ret til at kræve Efterbetaling ved Søgmaal for de almindelige Domstole. Saafremt Arbejderorganisationen under Voldgiftssagen har givet Afkald paa Efterbetaling paa Arbejdernes Vegne, følger det ligefrem af § 5 B.1, at Arbejderne selv er afskaaret fra at kræve Efterbetaling. Kun *hvor Arbejderorganisationen ikke rejser Sag for Voldgiftsretten*, falder Tilfældet udenfor Lovens Regler. Men selv her bør man næppe give Arbejderne Ret til at kræve Efterbetaling ved almindeligt Søgmaal, bl. a. fordi Fagforeningerne næppe har væsentlig Interesse i, at Arbejderen faar en selvstændig Ret. Det er dem normalt tilstrækkeligt, at de selv kan hævde Overenskomsten, og det maa de i alle Tilfælde kunne.

Det er særlig klart, at Fagforbundene ikke har Interesse i at skabe en selvstændig Ret for de uorganiserede Arbejdere, jfr. herom U 1928.925. Men en nylig afsagt Kendelse af den faste Voldgiftsret (Sag 2714) udtaler ganske almindeligt, at der kun kan blive Tale om Bod til Organisationens, se U 1940.773 og *Illum* i U 1940 B.112 f. Jfr. iøvrigt *Illum* 145 f, men derimod *Bentzon* i U 1940 B.52 f.

Det maa dog antages, at de kollektive Overenskomster har visse Virkninger, der selvstændigt kan paaberaabes af de enkelte Medlemmer af Organisationens. Et enkelt Medlem maa saaledes under Sag for de almindelige

Domstole kunne gøre gældende, at den kollektive Overenskomst gør hans Handling berettiget i Tilfælde, hvor den ellers ikke vilde være det. Som Eksempel kan henvises til Septemberforligets Bestemmelser om lovlig Arbejdsstandsning, jfr. ovfr. S. 336. I Almindelighed kan dette Resultat dog begrundes med, at Arbejdskontrakten maa formodes at være indgaaet paa Baggrund af de kollektive Overenskomster i Faget.

Se fremdeles *Illum* 147.

2. *Udenfor Voldgiftsretslovens Omraade* maa de kollektive Overenskomsters Retsvirkning bygges paa almindelige Retsgrundsætninger. Overenskomsterne maa i Princippet være retsgyldige som andre Aftaler. Dette var ogsaa anerkendt i Retspraksis allerede før Voldgiftsretsloven af 1910, jfr. f. Eks. U 1914.53 H, hvor Sagen var anlagt, før L 1910 traadte i Kraft. Men Overenskomsternes Retsbeskyttelse vil ofte være ringe, fordi der savnes en Regel om »Bod« (d. v. s. om Ansvar, der rækker ud over det økonomiske Tab). Adskillige Krænkelser vil ikke medføre økonomisk Tab, og det vil da ikke kunne paalægges den skyldige at betale Erstatning. Og hvis Arbejdsgiveren f. Eks. antager Arbejdere til lavere Løn end den tariffmæssige, vil Overenskomstbruddet ikke medføre anden Følge, end at han tilpligtes at efterbetale Resten af den tariffmæssige Løn. Han risikerer altsaa intet, men kan haabe paa Fortjeneste ved sin Handling, nemlig naar den ikke opdages eller paatales.

Paa den anden Side er det muligt, at de almindelige Kontraktsregler er lovlig strenge, hvor det drejer sig om Brud paa »Fredspligten«. Arbejdsstandsningen vil ofte medføre meget store økonomiske Tab, og det kunde medføre Fare for de kollektive Overenskomsters Fremtid, om man ved tilregnelige Brud paa Fredspligten *ubetinget* paalagde den skyldige at erstatte hele Tabet. Antagelig vil Domstolene dog i paakommende Tilfælde anse sig for beføjede til at nedsætte Erstatningen, saaledes at den staar i rimeligt Forhold til Brøden.

Naar en Arbejder er lønnet under Tariffen, maa det formodes, at Arbejderorganisationen kan rejse Krav paa Efterbetaling, saaledes at Beløbet tilkendes Arbejderen, jfr. U 1931.1113. Men der er vistnok heller ikke i disse Tilfælde tilstrækkelig Grund til at give Arbejderen en selvstændig Ret.

Almindelige Regler om Arbejdsaftaler (§§ 45—47).

§ 45.

Arbejdsaftalens Indgaaelse. Ydelserne.

I. Aftalens Indgaaelse. Ensidig Anmodning om at arbejde.

Om Aftalens Indgaaelse gælder der ingen særlige Regler bortset fra Habilitetsreglerne, der omtales i Personretten.

Som Undtagelser kan nævnes Formreglerne i Lærlingeloven og Loven om udenlandske Arbejdere (ovfr § 43.IV og V.A.).

Naar Arbejdsaftalen skaber et varigt Forhold, sker det ikke sjældent, at Kontraktforholdet, naar det skulde ophøre efter den oprindelige Aftales Bestemmelser, *fornytes stiltiende*, ved at Tjenesteforholdet fortsættes.

I denne Forbindelse skal endnu omtales *den ensidige Anmodning om en Arbejdsydelse*.

At en Person anmoder en anden om at udføre et Arbejde for sig, kan som Regel ikke forpligte Adressaten til at udføre Arbejdet, jfr. herved om Kmsl § 5 ndfr § 48.III.B.1.

Anmodningen maa normalt opfattes som et Tilbud, der kræver Svar efter almindelige Aftaleregler. Naar Arbejdet skal udføres straks eller snarest mulig, vil det dog ofte være tilstrækkeligt til at holde Tilbudet i Kraft, at Arbejderen begynder paa Arbejdet, jfr. »Aftaler« 60.

Det kan imidlertid forekomme, at Anmodningen om at udføre et Arbejde maa forstaas paa en saadan Maade, at Anmoderen ikke stiller Krav om, at den anmodede straks eller omgaaende skal udføre Arbejdet eller forpligte sig dertil. I saa Fald bliver foreløbig kun Anmoderen bundet. Den normale Virkning af *Anmodningen* bliver da, at den *skaber lignende Rettigheder for Adressaten som en Arbejdsaftale*. Den virker først og fremmest som en Tilladelse til at udføre Arbejdet. Saafermt Arbejdet udføres, faar Arbejderen dernæst lignende Krav som ved en Arbejdsaftale, navnlig efter Omstændighederne Krav paa Vederlag og (eller) Godtgørelse for Udgifter.

Adressaten bliver i Almindelighed kun forpligtet til at udføre Arbejdet, naar han udtrykkelig eller stiltiende paatager sig det. Et stiltiende Løfte om Arbejdets Udførelse vil jævnlig ligge i, at han begynder paa Arbejdet, især hvor det foretagne vilde være retstridigt uden den i Anmodningen liggende Tilladelse. Hvis han raader over Ting eller Rettigheder, som er stillet til Raadighed for ham til Arbejdets Udførelse, vil han normalt blive forpligtet til at fuldføre Arbejdet, jfr. »Aftaler« § 37.II.3. Ved at udføre

Arbejdet bliver Arbejderen derhos forpligtet til at afgive det oppebaarne paa lignende Maade som ved Arbejdskontrakter, og dersom Arbejdet udføres daarlig, ifalder han Erstatningsansvar efter almindelige Regler.

Samme Virkning, som normalt følger af en Anmodning om at udføre et Arbejde, har en *Tilladelse* dertil, naar den maa fortolkes som en Tilkendegivelse om, at Arbejdet maa udføres for Tilladeren, d. v. s. for hans Regning. Dog vil man maaske være noget mindre tilbøjelig til at indrømme Arbejderen Ret til Vederlag for Arbejdet.

Naar en Arbejdsgiver, som er bundet af en kollektiv Overenskomst, antager en Arbejder, der hører til den kontraherende Arbejderorganisation, maa Kontrakten i Mangel af modstaaende Vedtagelse *udfyldes med den kollektive Overenskomsts Bestemmelser*.

Jfr. U 1928.223. I Almindelighed maa det samme antages, naar blot den ene Part var bundet af Overenskomsten og den anden Part vidste dette, jfr. U 1926.334 H, 1921,349, eller Overenskomstens Bestemmelser er blevet faktisk almindelige Arbejdsvilkaar, jfr. U 1924.885. Se fremdeles U 1940.880.

Hvorvidt den kollektive Overenskomsts Bestemmelser kan fraviges ved Arbejdskontrakten, er omtalt ovfr i § 44.III.

II. Arbejderens Ydelse.

A. *Selve Arbejdsydelsen*. Arbejderens Hovedpligt er at udføre det aftalte Arbejde.

1. I de typiske *Tjenesteforhold*, hvor Arbejderen paatager sig en Tjeneste for et vist Tidsrum, er Tjeneren forpligtet til at udføre *det Arbejde, som Arbejdsgiveren anviser ham* indenfor Aftalens Rammer. I særlige Tilfælde, navnlig naar andre Arbejdere uventet falder fra eller der opstaar overhængende Fare for Skade, maa Tjeneren i rimeligt Omfang være forpligtet til at udføre andet Arbejde end det, han er antaget til.

For Medhjælpere giver Mhjl § 18 følgende Regel, der vel nok er særlig vidtgaaende: »Selv om Medhjælperen er fæstet til en vis Art af Tjeneste, skal han dog under særlige Omstændigheder være pligtig midlertidig at deltage i anden til hans Stilling og Evner passende Gerning, navnlig naar de, som skulde have udført samme, ved Sygdom, Ferie eller andet Forfald for en Tid er forhindrede deri. Dersom Medhjælperen udtrykkelig har betinget sig Fritagelse for visse bestemte Arbejder, vil han dog i intet Tilfælde være pligtig at udføre saadanne.»

Disse Regler kan dog ikke uden videre anvendes paa »*Strejkearbejde*». Naar nogle Arbejdere i en Virksomhed strejker, kan Arbejdsgiveren efter den almindelige Opfattelse som Regel ikke forlange af dem, der ikke strejker, at de skal udføre Arbejde, som ellers skulde være udført af de strejkende.

Men almindelige Retsregler giver næppe en Arbejder Ret til at nægte at udføre det Arbejde, som han bortset fra Strejken var forpligtet til at udføre. En Ret dertil kan imidlertid tænkes at følge af kollektiv Overenskomst eller Sædvane i Forholdet mellem Organisationerne.

Om svensk Opfattelse se *Petrén* i SvJT 1944.129 ff, jfr. 116 ff om Lydighedspligten iøvrigt.

Ved Arbejdets Udførelse er Arbejderen i Almindelighed forpligtet til at *følge Arbejdsgiverens Anvisninger*. Naar det drejer sig om Virksomhed af højere Art, maa den sagkyndige Arbejder dog efter Omstændighederne kunne nægte at bryde med sit Fags Regler. Og hvis upaaregnede Begivenheder kræver de givne Forskrifter fraveget og der ikke er Tid til at indhente Besked fra Arbejdsgiveren, maa Arbejderen have Ret og Pligt til at fravige dem, jfr. Kmsl § 8.

Forsaavidt den nærmere Fremgangsmaade ikke er aftalt eller foreskrevet af Arbejdsgiveren, maa Arbejdet udføres med almindelig Omhu og paa den Maade, som stemmer med Foretagendets Natur eller med Skik og Brug.

2. Arbejderen er som Hovedregel *forpligtet til at gøre Arbejdet selv*, og denne Regel maa gennemføres særlig strengt ved Arbejde, som tjenende Personer udfører indenfor Arbejdsgiverens Bedrift. Til Arbejde af anden Art har Arbejderen ofte Ret til at bruge andres Hjælp. I Mangel af modstaaende Aftale maa han have Ret dertil ikke blot, naar Arbejdet efter sin Beskaffenhed kun kan udføres med andres Hjælp, men overhovedet, forsaavidt det er sædvanligt at bruge Medhjælp til saadant Arbejde, eller — naar der hverken kan paavises Sædvane for eller imod — forsaavidt det er rimeligt. Men Arbejderen er i alle Tilfælde forpligtet til selv at lede Arbejdet eller føre Tilsyn med dets Udførelse. Han kan ikke overlade Arbejdet helt til andre, medmindre dette følger af Aftale eller særlig Kutyme.

Jfr. om *Substitution* ndfr § 48.III.B.2.

Hvis Arbejderen — med eller uden Føje — lader Arbejdet udføre af Trediemand, faar denne ikke derved et selvstændigt Krav mod Arbejdsgiveren paa Vederlaget, jfr. U 1907.54 H. Hermed maa dog sammenholdes U 1908.621, som næppe er rigtig.

Naar et Ensemble engageres, kan enkelte Medlemmer som oftest ombyttes med nye, jfr. om en Ballet paa 12 Personer U 1942.696 H.

Af Arbejdsydelsens personlige Karakter følger det, at *Arbejdspligten falder bort, naar Arbejderen dør eller det bliver ham umuligt at udføre Arbejdet*, f. Eks. paa Grund af Sygdom, Værnepligt eller

offentlige Ombud. Men hvor Arbejdsgiverens Interesse kræver det, maa Arbejderen eller hans Arvinger være forpligtet til at underrette Arbejdsgiveren om den indtraadte Hindring.

Arbejdspigten maa endvidere falde bort, naar der indtræder *personlige Forhold*, som efter almindelig fornuftig Opfattelse giver gyldig Grund til at fritages for Arbejdet, f. Eks. Fare for Arbejderens Helbred, indtraadt eller truende Dødsfald i Hjemmet.

I denne Forbindelse erindres den offentligretlige Regel om »Barselhvile« i Fabrikl. § 29 og Bageril. § 11 (ovfr § 43.VI).

3. I Almindelighed er Arbejderen heller *ikke forpligtet til at arbejde for andre end Medkontrahenten* og navnlig ikke for en Person, til hvem Arbejdsgiveren har overdraget sin Ret ifølge Kontrakten. Gennemgaaende har det væsentlig Betydning for en Arbejders Stilling, hvem han skal arbejde for. Men hvor Arbejdsgiverens Person ikke har væsentlig Interesse for Arbejdere af den paagældende Art, kan Reglen ikke gennemføres fuldt ud, og der er vistnok en voksende Tendens til at fravige den. Naar en Erhvervsvirksomhed sælges, maa en Person, der er antaget til Arbejde i Virksomheden, vistnok jævnlig være forpligtet til at arbejde videre for Køberen, naar denne fortsætter Virksomheden uden væsentlige Ændringer og tilsiger Arbejderen samme Stilling som hidtil. Spørgsmaalet har særlig stor Betydning med Hensyn til Funktionærer.

De ny Opsigelsesregler, Funktionærl. indførte, forøger Grundene til at antage, at Funktionæren er forpligtet til at fortsætte.

Se ogsaa Somandsl. § 40.2°. Sml. paa den anden Side om Bestyrer af Forretning U 1903.246. Om Firmas Omdannelse til Aktieselskab U 1899.450, om Personskifte i Firma U 1903.245, 1928.1141.

Hvor Arbejderen er forpligtet til at fortsætte efter Salg, maa Sælgeren være ansvarlig for Lønnen indtil den Dag, hvortil han kunde have opsagt Arbejderen, dengang denne fik Meddelelse om Overdragelsen. Hvis en Arbejder fortsætter i samme Stilling, skønt han ikke var forpligtet dertil, og faar Løn af Køberen, kan han i Almindelighed ikke samtidig kræve Løn (Erstatning for Forholdets Afbrydelse) hos Sælgeren, jfr. U 1942.224.

Se nærmere om disse Spørgsmaal *Illum* i U 1942 B.37 ff.

Selv i de Tilfælde, hvor Arbejderen ikke er forpligtet til at fortsætte efter en Overdragelse af Virksomheden, antages det, at Arbejderen *i et vist Omfang* er forpligtet til at *arbejde for Arbejdsgiverens Dødsbo eller Konkursbo*. Spørgsmaalet har særlig Betydning ved faste Tjenesteforhold og omtales forsaavidt ndfr i § 47.IV.

4. *Arbejdstiden* beror først og fremmest paa Aftalen — dog indenfor de

Grænser, der følger af Lovgivningen, jfr. ovfr § 43.VI, eller af bindende kollektiv Overenskomst. — For Arbejdere er Arbejdstiden ifølge kollektiv Overenskomst i Almindelighed 8 Timer daglig. — Udover den aftalte Tid kan Arbejdsgiveren under særlige Omstændigheder kræve *Overarbejde* mod særligt Vederlag, men herom er der ofte givet Bestemmelser i kollektiv Overenskomst. Det midlertidige Forbud mod Overarbejde er omtalt foran i Slutningen af § 43.

Om Arbejderens Ret til Ferie se ndfr under III.B.

B. Omsorgs- og Afleveringspligt.

Hvis Arbejderen i Anledning af sit Hverv har faaet overgivet Redskaber, Materiale eller andre Ting, eller han for Arbejdsgiveren har modtaget Genstande fra Trediemand, er Arbejderen forpligtet til at passe ordentlig paa de paagældende Ting og til at afgive dem til Arbejdsgiveren, naar de ikke er forbrugt ved Udførelsen af Hvervet.

Om modtagne *Penge* se ndfr § 48.III.B.2.

Forsaavidt Arbejdsgiverens Interesse udkræver det, er Arbejderen pligtig at give ham *Underretning* om, hvad der passerer ved Hvervets Udførelse samt de efter Hvervets Beskaffenhed fornødne Oplysninger om, hvorledes han har udført sit Arbejde, derunder at aflægge *Regnskab*. Dette faar særlig Betydning ved de saakaldte Mandatskontrakter (ndfr § 48.III.B.2).

C. Andre Pligter.

I Reglen er der meget mere, der hører med til rigtig Opfyldelse af Arbejdsaftalen. I Litteraturen sammenfattes dette ofte i den Sætning, at Arbejderen har en *Troskabspligt* overfor Arbejdsgiveren. Han skal ikke blot være tro i selve Arbejdet, men ogsaa iøvrigt *varetage sin Arbejdsgivers Interesser og Tarv i rimeligt Omfang*. Hvad der kan kræves af Arbejderen, er forskelligt i forskellige Forhold. Der maa ses hen til, hvad der er sædvanligt i gode Tjenesteforhold eller findes stemmende med Forholdets Natur.

Navnlig i Tilfælde, hvor Arbejderen faar Ophold i Arbejdsgiverens Hjem, har denne ofte Ret til at stille vidtgaaende Krav vedrørende Arbejderens Adfærd, jfr. Mhjl § 30.

Blandt de forskellige Pligter, der kan paahvile Arbejderen, skal enkelte fremhæves.

Arbejderen maa passe paa, at han ikke ved uforsvarlig Adfærd i Tjenesten volder Skade paa Arbejdsgiverens Ejendom eller Per-

son. Naar Skade truer fra anden Side, maa Arbejderen efter Omstændighederne træffe Foranstaltninger herimod, først og fremmest ved at underrette Arbejdsgiveren eller sine Foresatte om den truende Fare.

Arbejderen har fremdeles en vis *Tavshedspligt* med Hensyn til, hvad han i Tjenestens Medfør faar at vide om Arbejdsgiverens Forhold.

I Forretningsverdenen kan som et særligt Udslag heraf nævnes Pligten til ikke at røbe *Driftshemmeligheder*. Forsætlige Brud paa Pligten kan efter Omstændighederne straffes ifølge Lovbek 80 31 Marts 1937 § 11. Pligten maa iøvrigt vedvare efter Tjenesteforholdets Ophør. Jfr. iøvrigt *K. Meyer* i U 1912 B.105, *G. Palmgren* Konkurrensklausuler v. tjänsteavtal S. 22 ff. Om »Pligter« m. H. t. offentlig Optræden se U 1938.70 H.

Arbejderen maa dernæst i Almindelighed være forpligtet til at *afholde sig fra Konkurrence* med Arbejdsgiveren, saalænge Tjenesteforholdet bestaar.

Jfr. U 1940.1117, *Palmgren* anf. Værk 38 ff.

I et vist Omfang maa Adgangen til Konkurrence endog være begrænset, efter at Tjenesteforholdet er ophørt, jfr. U 1939.324 H, 622, sml. ogsaa 226, 1937.322 H. Men hvis Arbejdsgiveren i videre Omfang ønsker Arbejderens Konkurrence afskaaret efter Tjenesteforholdets Ophør, maa han sørge for at faa aftalt et Konkurrenceforbud.

Gyldigheden af *Konkurrenceklausuler* er for Funktionærer ikke blot undergivet den almindelige Begrænsning, der følger af Aftl § 38.1°, men yderligere indskrænket ved særlige Bestemmelser.

Om Aftl § 38.1° se »Aftaler« 206. Iøvrigt henvises til U 1945.249 H, 361, *Palmgren* anf. Værk.

Har nogen, der er ansat i en Forretning eller anden Virksomhed, overfor dennes Indehaver paataget sig en Konkurrenceklausul, som skal gælde efter Ansættelsens Ophør, bliver Forpligtelsen ifølge Aftl § 38.2° uvirksom, hvis han opsiges eller afskediges uden at have givet rimelig Anledning dertil, eller han selv fratræder sin Stilling, og Indehaverens Undladelse af at opfylde sine Forpligtelser har givet ham gyldig Grund dertil.

Denne Regel er ikke optaget i svensk og finsk Lov.

Om Funktionærer bestemmer *Ful § 11* yderligere, at Forpligtelsen kun er gældende for Funktionæren i et Aar fra Fratrædelsesdagen, medmindre han har modtaget eller modtager et i en skriftlig Kontrakt fastsat rimeligt

Vederlag for Indskrænkningen i hans Adgang til Erhverv. Dette Vederlag skal i Kontrakten være anført særskilt.

En særlig Regel om Konkurrenceklausuler giver endnu *Lærlingel. § 4.3°*.

D. *Funktionæropfindelser.*

Hvis en Funktionær ved sit Arbejde i en andens Tjeneste gør Opfindelser, kan det omtvistet, om Arbejdsgiveren ikke efter Omstændighederne kan gøre Krav paa Opfinderretten.

Se herom U 1946.311 H, 1940.164, jfr. ogsaa 1936.1124, *Vinding Kruse* Ejendomsretten 505 ff og Diskussion med *David* i U 1945 B.269, 1946 B.30, 64 og 67, *Knoph* Funksjonæropfinnelsen, samt i »Åndsretten« 250 ff.

III. Arbejdsgiverens Ydelse.

A. *Vederlag for Arbejdet.* Hvorvidt Arbejderen kan kræve Vederlag for sit Arbejde, beror i første Række paa Aftalen. Men selv om det ikke er lovet, maa Vederlag betales, naar Arbejdsgiveren har ladet Arbejdet udføre for sig under saadanne Omstændigheder, at han efter Arbejderens Tilkendegivelser eller sædvanlig Opfattelse maatte regne med, at Arbejderen skulde have Vederlag. Naar Arbejde udføres af en Person, der ernærer sig ved saadant Arbejde, maa Formodningen være for, at der skal betales Vederlag.

Vederlagets Art og Størrelse kan Parterne i Princippet bestemme ved Aftale. Hvis Aftalen tier, maa Vederlaget bestemmes efter Arbejdsgiverens almindelige Lønregulativ, efter Fagets og Stedets Sædvane, jfr. Mhjl § 9.2°, eller efter den almindelige Regel, at Forandringshaveren kan fastsætte Vederlaget indenfor Rammerne af, hvad der er billigt, jfr. Kbl § 5 og »Aftaler« S. 442 f.

Hvor der findes kollektive Aftaler om Lønnen, er Parternes Aftalefrihed dog stærkt begrænset. Der findes ogsaa for særlige Omraader Lovbestemmelser om Vederlagets Fastsættelse.

Her i Landet er der ikke udstedt noget almindeligt Forbud mod at give Vederlag for Arbejde i Naturalier. Derimod er en Del Bestemmelser om Naturalydelser til Arbejderne ufravigelige, se navnlig Mhjl § 8.1° og *Lærlingel. § 8.2°*. Af de ufravigelige Lovbestemmelser er den videstående Ferieloven, der omtales ndfr. Ifølge *Lærlingel. § 4.1°* kan der fastsættes Mindsteløn.

De statsautoriserede Personer, der omtales i *Næringsl. Afsnit II*, jfr. ovfr § 43.V, maa ikke kræve højere Betaling end rimeligt, se § 72.1° m. fl., eller fastsat ved Takst, se § 87.2°.

Vederlaget til Medlemmer af *Bestyrelse* o. l. er midlertidig blevet begrænset, se L 282 30 Juni 1941 § 6, forlænget sidst ved L 131 30 Marts 1946.

Mens Danmark var besat, blev der givet visse Regler om Fastsættelse af Løn for *Arbejde, der udførtes for tysk Regning*, se L 93 9 Marts 1943 (forlænget ved Lovan 336 31 Okt. 1944, jfr. L 285 18 Juni 1945.

Naar Vederlaget bestaar i Penge, fastsættes Lønnen som oftest enten efter den Tid, Arbejdet varer, f. Eks. Timeløn, Dagløn, Uge-, Maaned- eller Aarsløn, eller efter Arbejdsresultatet (*Akkordløn*), enten som en Sum for et samlet Arbejde, eller som et Beløb for hver Enhed, der er forarbejdet. Vederlaget kan imidlertid fastsættes paa mange andre Maader. Det er ikke ualmindeligt, at en Funktionær foruden en fast Løn faar Andel i Virksomhedens Overskud (*Tantième*), jfr. herved Aktiel. 123 15 April 1930 § 51.

Fordi en Arbejder faar Akkordløn, behøver han ikke at have paataget sig at frembringe et bestemt Arbejdsresultat. Akkordlønaftalen er derfor ikke nødvendigvis en »Værkslejekontrakt« (ndfr § 49.I).

Hvor Lønnen skal beregnes efter Arbejdsresultatet, medfører dettes Udeblivelse ikke altid, at Arbejderen ingen Løn kan kræve. Hvis det skyldes Arbejdsgiverens Forhold, at *Arbejdet mislykkes*, maa Arbejderen kunne fordrø Løn svarende til det Resultat, som vilde være frembragt bortset fra den Hindring, der ligger i Arbejdsgiverens Forhold. Det samme maa vistnok for en Del antages i andre Tilfælde, hvor Arbejdet bliver forgæves uden Arbejderens Skyld.

Se herom *Illum* 166 f, *Berg* 98.

I denne Forbindelse kan nævnes Bestemmelsen i Septemberforliget § 4 om, at Arbejdsgiveren ikke overfor Arbejdere, hvem et bestemt Arbejde mod aftalt Vederlag uden noget Forbehold er overdraget, er berettiget til at forandre de Forhold, under hvilke et Arbejde udføres, til Tab for Arbejderne, uden samtidig at godtgøre dem det derved lidte økonomiske Tab. Se herom *Illum* 172 f.

Om Beregningen af *Tantième* se *Lassen* II § 136 Note 67 samt U 1935.34 H. 1929.617, 1920.88 H. 635, 1919.379.

Om »Gratiale« se U 1944.978.

Om *Provision* henvises til § 48.III.C.3.

I Mangel af særlig Aftale *forfalder Lønnen til Betaling, naar Arbejdet er ydet*. I vedvarende Arbejdsforhold, der er indgaaet periodisk, forfalder den for hver Periode ved dennes Udløb, jfr. den gamle Tyendel. § 29 og Mhjl § 9.1. Pkt.

Den ejendommelige Regel i Mhjl § 9.2.Pkt. kan ikke anvendes analogt paa andre Forhold, men det er meget almindeligt i varigere Forhold, at Lønnen udbetales maanedsvist.

Om Forskud paa Akkorder se *Illum* 171 f.

Ifølge KL § 33 f er Lønkravet i et vist Omfang *privilegeret*, forsaavidt det drejer sig om bestemte Klasser af Arbejdere, navnlig alle »*tjenende*«, hvilket efter Sammenhængen maa antages at sigte til Personer i et fast Tjenesteforhold, der medfører en vis personlig Underordnelse.

Se herom *Munch-Petersen* Skifteret 88 f, hvor ogsaa Medhjælperens særlige Sikkerhedsret i fast Ejendom omtales.

En Arbejder, der ikke staar i Tjenesteforhold til Arbejdsgiveren, har i Almindelighed til Sikkerhed for sine Krav ifølge Kontraktforholdet *Tilbageholdsret* over Formuegenstande, som er overgivet ham af Arbejdsgiveren til Hvervets Udførelse, eller som han iøvrigt har faaet i sin Besiddelse i Medfør af Hvervet.

Se derimod om en fast Funktionær U 1925.428.

B. *Ferie med Løn.*

L 170 13 April 1938 har givet ikke blot Funktionærer, men næsten alle Arbejdere Ret til Ferie med Løn med 1 Dag for hver Maaned, i hvilken han har udført Arbejde i den paagældende Virksomhed (§§ 1 og 2).

Ferien skal gives i Sammenhæng i Tiden mellem 2 Maj og 30 Sept. Indenfor dette Tidsrum fastsættes Tidspunktet for Ferien af Arbejdsgiveren.

Ferieloven gælder ikke om de Lærlinge og Medhjælpere, der falder ind under de særlige Love derom. Disse indeholder nemlig særlige Ferieregler, se Lærlingel. § 4.2° og Mhjl § 20 jfr. § 9.4°.

C. *Pension, Efterløn.*

Navnlig indenfor Funktionærklassen forekommer det jævnlig, at Arbejdskontrakterne giver Bestemmelser om Pension til Arbejderen eller hans Efterladte.

Hvor Arbejdsgiveren har tilsagt Arbejderen Pension gælder L 183 11 Maj 1935 om Tilsyn med Pensionskasser, der giver forskellige Regler til Betryggelse af Funktionærernes Rettigheder.

Naar en Funktionær dør i Ansættelsestiden, tilkommer der hans efterladte Enke eller Børn under 18 Aar, overfor hvem han havde Forsørgelsespligt, 3 Maaneders Løn, forsaavidt Funktionæren ved Dødsfaldet havde haft Ansættelse i Virksomheden i mindst 3 Aar. Samme Ret tilkommer forældreløse Børn under 18 Aar efter en kvindelig Funktionær (Ful § 7).

Se hertil *Kaj Petersen* i U 1939 B.258.

D. Godtgørelse for Udlæg.

Arbejderen har i Almindelighed Krav paa at faa godtgjort de Udgifter, som Hvervets Besørgelse paadrager ham. Hvis Arbejderen faar Vederlag, har han dog kun Krav paa Godtgørelsen, saafremt Vederlaget ikke er beregnet til at dække Udgifterne, jfr. Kmsl § 29.

E. Omsorg for Arbejderens Person.

Baade med Hensyn til Indretningen af Arbejdsstedet og de Redskaber, Arbejdsgiveren stiller til Raadighed, maa Arbejdsgiveren træffe alle rimelige Foranstaltninger for at værne Arbejderne mod Fare for Liv og Sundhed. I Almindelighed er Arbejdsgiveren forpligtet til at ulykkesforsikre Arbejderne, jfr. ovfr § 41.III.

Om Ansvar for manglende Omsorg se U 1945.730 H, 1943.635.

Naar Arbejderen er optaget i Arbejdsgiverens Husstand, har Arbejdsgiveren en vis Pligt til at pleje ham under Sygdom. Nærmere Regler herom er for Medhjælperes Vedkommende givet i Mhjl §§ 11—15.

F. Pligt til at give Arbejde?

I Almindelighed har Arbejdsgiveren ingen Pligt til at give Arbejderen noget at bestille i Arbejdstiden. Naar en Arbejder, der er antaget paa Tid, lønnes efter *Akkord* og andet ikke følger af Kontrakten eller kollektiv Aftale, maa han dog i Almindelighed have Krav paa at faa anvist Arbejde til at udfylde Arbejdstiden. Hvorvidt et fast Tjenesteforhold kan hæves af Tjeneren, fordi han ikke faar Arbejde, omtales ndfr i § 46.IV.

§ 46.

Ikke-Opfyldelse af Arbejdsaftaler og særlig af faste Tjenestekontrakter.

Naar en Arbejdsaftale ikke opfyldes rigtigt, kan man for en stor Del anvende almindelige Kontraktsregler, men disse maa fraviges i flere Retninger, navnlig naar det drejer sig om Misligholdelse fra Arbejderens Side i et fast Tjenesteforhold.

I. Risikoen for Arbejdskraften i faste Tjenestekontrakter.

A. I faste Tjenestekontrakter er der en vis Tilbøjelighed til at anerkende, at hændelig Ikke-Opfyldelse ikke medfører Misligholdelsesvirkninger, men det er dog langt fra blevet Hovedreglen.

Ved Kontrakter om Formueydelser bærer Skyldneren i Almindelighed Risikoen for hændelige Begivenheder, der hindrer Ydelsen, jfr. Alm.Del, særlig § 8.VI. Det samme kan ikke siges om *faste Tjenestekontrakter*. Herved tænkes der ikke paa, at Arbejdsgiveren normalt bærer Risikoen for Arbejdsresultatet, f. Eks. de forarbejdede Tings hændelige Undergang. Dette er en naturlig Følge af, at Tjeneren ikke forpligter sig til at frembringe bestemte Resultater, men kun til at stille sin Arbejdskraft til Raadighed. Men Arbejdsgiveren bærer i vidt Omfang Risikoen for *Begivenheder, som indtræder, efter at Tjenesten er tiltraadt, og hindrer Arbejdsydelsen*, uden at det kan lægges Arbejderen saaledes til Last, at han ifalder Erstatningsansvar. Det er navnlig anerkendt, at Risikoen for Arbejderens Sygdom og Militærtjeneste under visse Betingelser falder paa Arbejdsgiveren. Naar en Arbejdsgiver for længere Tid sikrer sig en anden Persons Arbejdskraft, har man fundet det rimeligt, at han bærer en Del af den omtalte Risiko. Dette har overordentlig stor Betydning til Arbejdernes Betryggelse, og den deraf følgende Byrde for Arbejdsgiverne er gennemsnitlig ikke nær saa tung. Ikke sjældent kan Arbejdsgiveren ved ændret Fordeling af Arbejdet i sin Virksomhed afbøde Følgerne af Arbejderens Udeblivelse med forholdsvis ringe Udgift, og i alle Tilfælde drejer det sig i Reglen kun om en øget Udgift, der kan indregnes i Driftsomkostningerne. I det praktiske Liv har mange Arbejdsgivere da ogsaa paataget sig denne Risiko, for Reglen blev fastslaaet, dels igennem Retspraksis, dels ved Lov.

Som allerede antydtes, faar Arbejdsgiveren i Almindelighed kun Risikoen for, hvad der sker, efter at Tjenesteforholdet er tiltraadt.

B. Arbejderens Sygdom.

1. Hvis Arbejdsydelsen hindres ved *Sygdom, der udbryder, efter at Tjenesteforholdet er tiltraadt*, falder Risikoen herfor i vidt Omfang paa Arbejdsgiveren. Dette vil sige, at Sygdommen ikke medfører nogen af de Virkninger, som ellers er knyttet til Misligholdelse, og at Tjeneren har Ret til det aftalte Vederlag trods Sygdommen. De nærmere Regler er for de vigtigste Tilfælde fastslaaet ved Mhjl § 14 og Ful § 5.

Hovedreglen om *Funktionærer* lyder saaledes: »Bliver Funktionæren paa Grund af Sygdom ude af Stand til at udføre sit Arbejde, betragtes den heraf følgende Tjenesteforsømmelse som lovligt Forfald

for Funktionæren, medmindre han under Tjenesteforholdets Bestaaen har paadraget sig Sygdommen ved Forsæt eller grov Uagtsomhed, eller han ved Stillingens Overtagelse svigagtig har fortiet, at han led af den paagældende Sygdom.« Hvis Funktionæren faar Kost og Logi hos Arbejdsgiveren, er denne yderligere forpligtet til at yde Funktionæren den fornødne Pleje, saalænge han forbliver i Arbejdsgiverens Hus (§ 5.3°).

Med Hensyn til Funktionærer, der udelukkende lønnes med Provision, mærkes U 1940.659 H.

Ful § 5.2° tillader skriftlig Aftale om, at Ansættelsen falder bort uden særligt Opsigelsesvarsel, naar Funktionæren indenfor et Tidsrum af 12 paa hinanden følgende Maaneder har oppebaaret Løn under Sygdom i 120 Dage i alt. Derimod giver Loven ikke Arbejdsgiveren Ret til at opsig den syge Funktionær med forkortet Varsel. En Regel herom vilde vistnok være hensigtsmæssig, da Funktionæren derved vilde faa øget Udsigt til at beholde sin Plads. Uden en saadan Opsigelsesret fristes Arbejdsgiveren til at sige Funktionæren op, saasnart Sygdommen varer nogen Tid.

Mhjl § 16 giver begge Parter Ret til at opsig langvarige Kontrakter med forkortet Varsel. Iøvrigt gaar Reglerne i Mhjl §§ 11—15 i samme Retning som Funktionærlovens.

Disse Lovbestemmelser omfatter ogsaa Sygdom, som Tjeneren efter Aftalens Indgaaelse har hidført ved mindre grov Uagtsomhed. Ful § 5 undtager kun grov Uagtsomhed under Tjenesteforholdets Bestaaen, og Mhjl § 13 kun »utilbørligt« Forhold fra Medhjælperens Side, hvilket maa opfattes som snævrere end »uagtsomt«, jfr. U 1927.1040. Hvis Sygdommen er hidført ved grovere Brøde fra Arbejderens Side, maa Arbejdsgiveren have Ret til at inddrage Lønnen, saalænge Sygdommen hindrer Arbejdet, og efter Omstændighederne til at hæve Kontrakten paa Grund af grov Misligholdelse.

Hvis Arbejdsgiveren ikke hæver et Tjenesteforhold, hvor han skal yde Arbejderen *Kost og Logi*, maa Arbejderen formentlig have Krav paa Kost, Logi og Pleje, saalænge han bliver i Husbondens Hus. Dette er ialfald hjemlet i Mhjl §§ 11 og 13. Om den ovenfor nævnte Bestemmelse i Ful § 5.3° ogsaa omfatter de Tilfælde, hvor Sygdommen ikke er lovligt Forfald, er uklart paa Grund af Sammenhængen.

Hvis Sygdom rammer Arbejderen i et Tjenesteforhold, hvor Spørgsmaalet ikke er løst ved Lovregler, Aftale eller Sædvane, bør man vistnok anvende Analogien af Ful saafremt Arbejderen for længere Tid har stillet hele sin Arbejdskraft til Arbejdsgiverens Raadighed. Den bør f. Eks. anvendes paa et Aktieselskabs Direktør, der ikke anses som Funktionær.

U 1942.213 nægtede et Bud med Ugeopsigelse Løn under Sygdom, da der ikke ved Lov, Overenskomst, Aftale eller Sædvane var tilsikret ham Løn i Sygdomstilfælde. Herfra kan dog ikke sikkert sluttes, at samme Regel vil blive fulgt i Tjenesteforhold, der er indgaaet paa længere Tid.

2. Hvis Arbejderen ved Sygdom hindres i at tiltræde Tjenesten, har han ikke samme gunstige Stilling. Ifølge Mhjl § 24 kan Husbonden ialfald inddrage Lønnen for den Tid, Medhjælperen udebliver, og han kan hæve Kontrakten, hvis han ikke omgaaende faar Meddelelse om Medhjælperens Sygdomsforfald eller Medhjælperen udebliver udover en forholdsvis kort Tid. — Møder Medhjælperen trods Sygdommen, kan Husbonden efter Omstændighederne afvise ham i Medfør af Mhjl § 29 Nr. 4. — Tilsvarende Regler maa vistnok gælde for andre faste Tjenesteforhold. Ful § 5 antages ikke at omfatte disse Tilfælde, se U 1939.966. Det vilde ogsaa betyde en stærkt forøget Byrde for Arbejdsgiverne, hvis de skulde bære Risikoen ogsaa for Sygdom, der forhindrer Tiltrædelse af Tjenesten. Arbejdsgiveren maa ialfald kunne hæve Kontrakten efter lignende Regler som i Mhjl § 24, jfr. U 1939.966. Og det er ogsaa rimeligt at give ham Ret til at inddrage Lønnen, saalænge Tjeneren bliver borte. En modsat Regel vilde blot friste Arbejdsgiveren til at benytte sin Ret til at hæve Kontrakten. Om Lønnen kan inddrages, naar Kontrakten ikke hæves, kan dog omtvistes.

C. Andre Hindringer.

Hvis en Funktionær dør i Ansættelsestiden, har de efterladte en vis Ret til Efterløn ifølge Ful § 7, jfr. ovfr. § 45.III.C. Hvor denne Regel er uanvendelig, maa Arbejdsgiveren betale Løn i Overensstemmelse med de almindelige Regler om Sygdom, altsaa normalt til Dødsdagen. Mhjl § 17 giver dog en afvigende Regel. Den kan kun anvendes, hvis Medhjælperen dør, medens Tjenesteforholdet endnu bestaar, sml. U 1915.1019, og kun med Hensyn til Løn, der ikke var forfalden før Dødsfaldet, sml. U 1915.820. Udenfor Funktionærlovens Omraade kan Efterløn næppe tilkendes uden særlig Hjemmel.

Om Indkaldelse til Militærtjeneste giver Ful § 6 den Regel, at Funktionærens Fraværelse paa Grund af Indkaldelse til Efteraarsmanøvrer eller andre kortere Indkaldelser betragtes som lovligt Forfald for Funktionæren. Han har derfor Krav paa Løn under Indkaldelsen. I Praksis er det dog antaget, at Arbejdsgiveren i Lønnen kan fradrage den militære Aflønning og et passende Beløb for Kost m. m., se f. Eks. U 1939.1123.

Indkaldelser, der ikke falder ind under Reglen i § 6, betragtes ikke som lovligt Forfald. Arbejdsgiveren kan derfor hæve Kontrakten fra Indkaldelsesdagen, medmindre det drejer sig om en uforudseelig Indkaldelse af bestemt, helt kort Varighed. Og Funktionæren har ikke Krav paa Løn under Indkaldelsen. Denne sidste Regel anvendes ogsaa paa Indkaldelser af ubestemt Varighed til Sikringsstyrken o. lign., jfr. U 1940.718 H, der gaar imod Sø- og Handelsrettens Praksis, se herom bl. a. Kaj Petersen i U 1939 B.259, Jantzen i Juristen 1941.61, hvor ogsaa C-B-Tjeneste omtales.

For tjenende Personer, der ikke er Funktionærer, maa der formentlig gælde lignende Regler. Om Medhjælperen kan henvises til Frost og Holm § 30 Note 18.

Svangerskab eller Fødsel, der hindrer en kvindelig Funktionær, som har tiltraadt Tjenesten i at arbejde, maa vistnok i Almindelighed betragtes

som lovligt Forfald, medmindre Funktionæren ved Aftalens Indgaaelse har lagt Skjul paa Svangerskabet, jfr. U 1925.943 H, 1897.1120 H. I langvarige Forhold taler meget dog for at tillade Arbejdsgiveren at sige Kontrakten op med et rimeligt Varsel, sml. om Funktionærer *Kaj Petersen* i U 1939 B.260. Om ugifte Medhjælpere giver Mhjl § 30 Nr. 7 en afvigende Regel, som ikke kan anvendes analogt paa andre Tjenesteforhold, naar Tjeneren ikke bor i Arbejdsgiverens Hjem.

Hvis Arbejdet, efter at Tjenesten er tiltraadt, hindres ved *andre uforudsete Omstændigheder*, som Arbejderen ikke har hidført ved en Optræden, der paadrager ham Ansvar, maa det vistnok i Analogi med Reglerne om Sygdom ialfald i Tjenesteforhold paa længere Tid anses for Hovedreglen, at der ikke indtræder Misligholdelsesvirkninger. I denne Retning peger Mhjl § 30, se navnlig Nr. 10: »Forsømmelighed eller Skødesløshed«. Men hvis Hindringen vedvarer udover en forholdsvis kortere Tid, maa Arbejdsgiveren faa Ret til at opsiges Forholdet med forkortet Varsel eller efter Omstændighederne til at inddrage Lønnen.

U 1942.505 H gav Ret til at afskedige Funktionær, hvis Hjemrejse efter Orlov blev hindret paa ubestemt Tid. Se fremdeles U 1945.1171 (anholdt af Modstandsbevægelsen) samt p d a S U 1944.600, 1945.1174 (konkret begrundet).

II. Virkningerne af Misligholdelse fra Arbejderens Side.

Naar der under Hensyn til de fremstillede Regler foreligger Misligholdelse, kan der indtræde lignende Retsvirkninger som i andre Kontraktforhold, men der kommer visse Særegenheder frem.

A. Krav om Opfyldelse.

I Tjenesteforhold, der medfører *et personligt Underordningsforhold*, antages det at være Hovedreglen, at Arbejdsgiveren *ikke kan faa Tjeneren dømt til at udføre Arbejdet* eller at møde til Tjeneste. Han kan endnu mindre lade Tjeneren hente med Magt. Reglen har en vis Støtte i Lovgivningen. Mhjl giver kun Husbonden Hjemmel til at kræve Erstatning (§ 28), og Lovens udførlige Karakter lægger den Slutning nær, at Husbonden ikke har andre Retsmidler.

Ifølge Sømandsl. § 52 kan Skibsføreren i særlige Tilfælde lade en Sømand bringe ombord ved Politiets Hjælp.

Dom til Opfyldelse maa efter Omstændighederne ogsaa nægtes ved andre Arbejdsaftaler, naar Ydelsen efter sin Art ikke egner sig til at fremtvinges, hvad f. Eks. kan gælde Løftet om en Arbejdsydelse, der er skabende Kunst. Se fremdeles om visse Aftaler ndfr S. 386.

Legemlig Revselse har Arbejdsgiveren ikke Ret til at anvende. Sømandsl. § 49, jfr. §§ 70—72, forbyder det udtrykkelig. De ældre Bestemmelser om »Hustugtret« er blevet ophævet.

B. Da Lønnen normalt forfalder bagud, kan Arbejdsgiveren i Almindelighed *holde Lønnen tilbage*, til Arbejdet er udført eller — i vedvarende Forhold — til Lønperiodens Slutning.

C. *Adgang til at hæve Kontrakten.*

Bortset fra de strengere Misligholdelsesbetingelser, der er omtalt under I, gælder i Hovedsagen de almindelige Regler om Adgangen til at hæve Kontrakten. Det personlige Element i Tjenesteforholdet og den store Betydning, som et Tjenesteforhold normalt har for Arbejderen, gør det dog rimeligt at stille *ret store Krav* til Misligholdelsens Betydning. Dette ligger formentlig ogsaa i Udtrykket »grov Misligholdelse« i Ful § 4.

I samme Retning peger Mhjl §§ 29—30, som ved en Række Bestemmelser nærmere fastslaaer Betingelserne for, at Husbonden kan hæve Forholdet. De enkelte dér givne Regler kan ikke anvendes analogt paa andre Tjenesteforhold.

Ful § 13 smh. m. § 2 udelukker Principalen fra ved Aftale at skaffe sig videre Adgang til at afskedige en Funktionær, jfr. U 1943.1226, SHT 1940.65.

Naar det drejer sig om lavere Tjenende, vil man formentlig kun i meget grove Tilfælde tillade Ophævelse af Kontrakten paa Grund af Tjenerens ringere Duelighed. Mhjl § 29 Nr. 3 kan dog ikke anvendes analogt paa andre Forhold.

Hvis Tjeneren havde tiltraadt Tjenesten, før Kontrakten hæves, kan Ophævelse i Almindelighed kun ske for Fremtiden. Tjeneren kan derfor kræve Løn for den Tid, hvori han har tjent, jfr. Mhjl § 30, sidste Stk.

Ophævelsesbeføjelsen tabes, naar den ikke gøres gældende straks eller inden en rimelig Tid, efter at Ophævelsesgrunden er kommet til Arbejdsgiverens Kundskab, jfr. Mhjl § 29.2° og f. Eks. U 1916.73 H, 1935.218. Men Arbejdsgiveren kan nøjes med at opsiges Arbejderen med et rimeligt forkortet Varsel, jfr. U 1943.457 H.

Naar Indehaveren af en Virksomhed sælger den og betinger sig en uopsigelig Stilling i Virksomheden, maa der efter Omstændighederne gøres særlige Begrænsninger i Afskedigelsesbeføjelsen, jfr. U 1945.307 H.

Om Misbrug af Opsigelsesbeføjelse se *Knoph* i TfR 1937.70, jfr. 1940.110.

D. *Adgang til at nedsætte Lønnen.*

Forholdsmæssig Nedsættelse af Lønnen, jfr. Alm.Del § 11.IV, kan Arbejdsgiveren foretage, hvis Misligholdelsen bestaar i, at han maa undvære Arbejderens Tjeneste i en Del af Tjenestetiden. Lønnen kan saaledes nedsættes, naar Arbejderen tiltræder Tjenesten for sent, jfr. Mhjl § 24, eller forlader den for tidligt, jfr. Mhjl § 9.4° og § 26.2°, samt naar Arbejdsgiveren hæver Kontrakten, efter at

Tjenesten er tiltraadt, jfr. foran under C og Alm.Del § 11.III.E. Ogsaa ved midlertidig Fraværelse, der ikke medfører Kontraktens Ophævelse, kan en forholdsmæssig Del af Lønnen fradrages, jfr. Mhjl § 9.4°, medmindre Tilfældet falder ind under Arbejdsgiverens Risiko efter Grundsætningerne under I.

Jfr. U 1943.673.

Derimod har Arbejdsgiveren formentlig *ikke* Ret til at foretage forholdsmæssig *Afkortning i Lønnen*, blot fordi Arbejderen er mindre *duelig*, end Arbejdsgiveren havde Grund til at vente. Det vilde være meget vanskeligt at afgøre, hvor stor en Nedsættelse der kunde foretages, og hverken Lovgivningen eller Retspraksis giver nogen Støtte for Beføjelsen.

Sølov 1892 § 89.2° havde en Bestemmelse om, at Hyren kunde nedsættes, men den er ophævet. Se iøvrigt Alm.Del 124, *Berg* 100 f.

Naar Arbejdsgiveren kan kræve Erstatning, kan denne fradrages i Lønnen.

E. Arbejderens Erstatningspligt.

Ogsaa herom gælder der enkelte særlige Regler for Tjenesteforhold.

1. *Betingelserne*. Arbejdsgiveren kan kræve Erstatning efter almindelige Kontraktsregler, naar Misligholdelsen bestaar i, at *Arbejdsydelsen ikke erlægges*, altsaa naar Tjeneren uden Føje undlader at tiltræde Tjenesten eller forlader den, eller naar Arbejdsgiveren hæver Tjenesteforholdet paa Grund af grov Misligholdelse fra Arbejderens Side, jfr. Ful § 4.

Hvis Arbejdet hindres ved Arbejderens Sygdom, kan Arbejdsgiveren dog i Almindelighed ikke kræve Erstatning, selv om Arbejderen har paa draget sig Sygdommen ved Skødesløshed, ja formentlig ikke engang i Tilfælde, hvor Arbejderen har hidført Sygdommen ved grov Uagtsomhed, saaledes at Arbejdsgiveren havde Ret til at hæve Kontrakten, jfr. ovfr S. 358. Arbejdsgiveren behøver næppe noget Værn overfor Arbejderens Uforsigtighed med Helbredet, og personlige Hensyn taler for at fritage Arbejderen for Kontrol med hans Levevis.

I Strid med almindelige Retsgrundsætninger giver Mhjl ikke Husbonden Ret til Erstatning, naar han bortviser Medhjælperen eller afviser ham paa Grund af anden Misligholdelse end for sent Møde i Tjenesten, se Mhjl § 30, sidste Stk. smh. m. § 28. Allerede før Ful var der Enighed om, at denne Regel ikke kunde anvendes analogt paa andre Tjenesteforhold. Reglens Omraade vil antagelig blive indsnævret noget i Praksis, idet man, som før Mhjl, efter Omstændighederne vil statuere, at der foreligger ulovlig

Bortgang af Tjenesten, selv om Medhjælperen kun midlertidig har forladt Tjenestestedet, jfr. U 1944.1003.

Hvis Arbejderen forsætlig eller uagtsomt volder *Skade paa Arbejdsgiverens Person eller Ejendom*, ifalder han i Almindelighed Erstatningsansvar efter Culpareglen, som det var hjemlet i Tyendel. § 25, se ogsaa Bankl. § 21.2°, Sparekassel. § 25.4°. Men naar Arbejdsgiverens Skade er dækket ved Forsikring, kan Ansaret lempes ifølge FAL § 25.1°. Selv bortset herfra er Praksis vistnok tilbøjelig til at bedømme Tjenerens Forhold mildt.

I Søfartsforhold kan Erstatningen nedsættes, se Sømandsl. § 50.2° og Sølov § 59. Der er formentlig god Grund til at indføre lignende Regler for andre Tjenesteforhold, ialfald naar det ikke drejer sig om højere Tjenende. Herom henvises til Erstatningsret 179, *Trolle* i U 1933 B.136 ff, jfr. 145 f om Praksis.

Beslægtede Betragtninger gælder Tjenerens Regresansvar overfor Arbejdsgiveren, naar denne er blevet erstatningsansvarlig overfor Trediemand i Medfør af DL 3—19—2 eller lignende Regler. Jfr. herved U 1942.610 (Arbejdsgiveren ogsaa forsømmelig).

Om Lægens Ansvar se *Bjerre* i Juristen 1941.593.

Derimod kan Arbejdsgiveren næppe kræve Erstatning, blot fordi *Tjeneren er mindre duelig* og derfor ikke udretter saa meget eller saa fint Arbejde, som Arbejdsgiveren havde Grund til at vente. Arbejdsgiveren kan altsaa ikke kræve erstattet de Udgifter, han faar til Ekstrahjælp i Anledning af Arbejderens Udygtighed, eller det Næringstab, han lider, fordi han maa forsømme sine egne Sager for at gøre en Del af det, som Arbejderen skulde have gjort, eller fordi han ikke kan skaffe det for hans Virksomhed nødvendige Arbejde udført paa anden Maade. Denne Sætning er ganske vist ikke blevet opstillet af tidligere Forfattere, men saadan Skade falder hverken ind under Tyendel. § 25 eller nogen af de senere Love om Tjenesteforhold, og der vides heller ikke i nogen Retssag at være tilkendt eller blot krævet Erstatning derfor.

2. Erstatningens Størrelse.

Naar Arbejderen herefter skal svare Erstatning, bestemmes dennes Størrelse efter almindelige Regler. Erstatningen for tabt Tjeneste maa derfor svare til det Tab, Arbejdsgiveren har lidt ved at mangle Arbejderens Tjeneste, jfr. Ful § 4. Det er altsaa *Opfyldelsesinteressen*, der skal betales.

Mhjl § 28.1° fastsætter dog Erstatningen til »Halvdelen af den betingede Løn for den vedtagne Tjenestetid.« Ordene: »den vedtagne Tjenestetid« maa forstaas paa samme Maade som i Tyendel. §§ 18 og 47, saaledes at Medhjælperen i alle Tilfælde (ogsaa ved Bortgang udenfor Skiftetiderne) skal betale Halvdelen af Lønnen for *hele* den vedtagne Tjenestetid (ikke blot for Tiden efter Forholdets Ophævelse), jfr. f. Eks. U 1917.231. Den i Tyendel. satte Grænse (ikke mere end Løn for et halvt Aar) er udeladt i Mhjl, men dette faar ingen Betydning, hvis Mhjl § 4 anses for ufravigelig, jfr. ovfr § 43.I.

III. Misligholdelse fra Arbejdsgiverens Side.

Reglerne herom afviger ikke saa stærkt fra almindelige Kontraktsregler, men forskellige Hensyn, navnlig af retsteknisk Art, har medført visse Særregler.

A. *Dom* til Betaling af Løn kan Arbejderen opnaa efter almindelige Regler. Derimod kan Arbejdsgiveren formentlig ikke dømmes til at optage en Tjener i sit Hus og give ham Kost dær.

B. I de almindelige Tilfælde, hvor Arbejderens Ydelse er tidsbundet, jfr. Alm.Del 216 f, bliver der ikke megen Plads for Beføjelsen til at *holde Arbejdsydelsen tilbage*. Tjeneren kan vel efter Omstændighederne nægte at arbejde, f. Eks. naar Arbejdslokaler eller Redskaber i utilladelig Grad udsætter hans Liv eller Sundhed for Fare, men hvis Hindringen ikke fjernes straks, maa enten Reglerne om Fordringshavermora anvendes, eller ogsaa maa begge Parters Kontraktspligter falde bort helt eller delvis. Arbejderen faar ikke Pligt til senere at udføre det Arbejde, der udskydes.

C. Ret til at hæve Kontrakten.

Arbejderen har i Almindelighed Ret til at hæve Kontrakten, *naar Arbejdsgiverens Misligholdelse er væsentlig eller »grov«*, som Ful § 3 siger. I de sædvanlige Tilfælde, hvor Lønnen forfalder bagud, bliver der dog i Almindelighed ingen Lejlighed til at hæve Kontrakten paa Grund af Forsinkelse med Betalingen. Hvis Lønnen skal betales periodisk, maa grov Forsinkelse med Betalingen af Løn for en Periode dog i Almindelighed give Arbejderen Ret til at hæve Kontrakten for Fremtiden, men det maa ofte være en Betingelse, at Arbejderen forgæves har stillet Krav om Betaling af forfalden Løn, jfr. Mhjl § 27 Nr. 5.

Hvis Arbejdsgiveren uden Føje afviser Tjeneren eller senere afskediger ham, maa det i Almindelighed opfattes som en Tilkendegivelse af, at Arbejdsgiveren heller ikke vil betale Løn, og Tjeneren kan da betragte det som en anteciperet Misligholdelse med Betalingen og hæve Kontrakten fra sin Side.

Hvis Arbejdsgiveren bliver *insolvent*, maa Arbejderen efter Omstændighederne kunne gaa frem efter Analogien af Kbl § 39. Drejer det sig om et fast Tjenesteforhold, der er tiltraadt, maa Arbejderen dog vistnok fortsætte Tjenesten en kort Tid, for at der kan blive Lejlighed til at stille Sikkerhed. En Regel i denne Retning giver Mhjl § 23, der for Medhjælperforhold maa udelukke Analogien af Kbl § 39.

Om Arbejdsgiverens Konkurs se iøvrigt ndfr § 47.IV.

Arbejdsgiverens Misligholdelse kan iøvrigt bestaa i meget andet end, at Lønnen ikke betales i rette Tid. Naar det er en af de øvrige »Pligter«, der er omtalt ovfr § 45.III.E, som misligholdes, kan Arbejderen jævnlig først hæve Kontrakten efter forgæves at have opfordret Arbejdsgiveren til at opfylde sin Pligt.

Arbejderen maa i Almindelighed tabe Beføjelsen til at hæve Kontrakten, naar han ikke benytter den straks eller dog snart efter at han har faaet Kendskab til Ophævelsesgrunden, jfr. Mhjl § 26.2°. Men navnlig naar Arbejderen har Ophold hos Arbejdsgiveren eller iøvrigt staar i stærkt Afhængighedsforhold til ham, samt naar det drejer sig om ufravigelige Regler, kan der være Grund til at lempe Reglen.

D. Arbejdsgiverens Erstatningspligt.

1. *Ansvarsbetingelserne* maa være de almindelige, da der ikke er givet særlige Regler derom. Med Hensyn til Skade, som tilføjes Arbejderen ved andre Arbejderes Fejl, begrænses Arbejdsgiverens Ansvar i Retspraksis, saaledes som det er nævnt i Erstatningsret 96 f, se ogsaa U 1940.623 H.

2. Derimod gælder der visse Særregler om *Erstatningens Størrelse*, naar Misligholdelsen medfører, at Tjenesten ikke gennemføres — altsaa naar Arbejdsgiveren uberettiget enten nægter at modtage Arbejderen i sin Tjeneste eller bortviser ham fra Tjenesten, samt naar Arbejderen hæver Tjenesteforholdet paa Grund af grov Misligholdelse fra Arbejdsgiverens Side.

Ifølge *Ful § 3* skal Erstatningen *mindst* svare til *Lønnen indtil det Tidspunkt, til hvilket Funktionæren* den paagældende Dag lovligt kunde være opsagt, eller — saafremt han allerede var opsagt — til Opsigelsesfristens Udløb. Hvis den paagældende var ansat paa længere Tid end tre Maaneders Opsigelse, er Mindestebeløbet dog kun den Erstatning, som vilde tilkomme ham, saafremt Tjenesteforholdet var indgaaet paa tre Maaneders Opsigelse. Dersom almindelige Erstatningsregler medfører større Erstatning, har Funktionæren Ret dertil.

Jfr. som Eks. U 1943.506 H.

U 1943.1011 tilkendte ikke Feriegodtgørelse for samme Tidsrum som Lønnen, men kun til det Tidspunkt, da Funktionæren fik andet Arbejde med Ret til Ferieløn.

Ved Af- eller Bortvisning af en *Medhjælper* fastslaa Mhjl § 31 Erstatningens Beløb, saaledes at Medhjælperen hverken kan kræve mere eller behøver at nøjes med mindre. — I disse Tilfælde kan Medhjælperen kræve den vedtagne kontante Løn for Tjenestetiden, (d. v. s. Tiden, indtil Tjeningen skulde ophøre eller dengang kunde være bragt til Ophør af Husbonden) og Kostpenge for samme Tidsrum, dog ikke udover 8 Uger. Naar Medhjælperen hæver Kontrakten og kræver Erstatning, kan denne ikke overstige de nysnævnte Beløb, men skal afpasses efter Forholdene og kan altsaa blive mindre (§ 28.2°).

Udenfor de Tilfælde, der falder ind under disse Lovbestemmelser, maa almindelige Erstatningsregler anvendes. For de lavere Tjenende, der ikke gaar ind under nogen af de foreliggende Love, er det dog rimeligt at anvende Analogien af Funktionærlovens Regel. Men bortset herfra maa Erstatningen beregnes efter det virkelige Tab.

Fra Lønnen, beregnet efter Grundsætningen i Ful § 3.1°, maa trækkes, hvad Arbejderen faktisk har indvundet ved at anvende sin frigjorte Arbejdskraft paa anden Maade, jfr. U 1904 B.240, 1908.973 H, eller hvad han kunde have indvundet ved andet med hans Forhold passende Arbejde, men har forsømt at indvinde. Hvis Erstatningsspørgsmaalet kommer til Afgørelse inden Udløbet af det Tidsrum, for hvilket Erstatning fordres, maa der skønsmæssig fradrages et Beløb, der dækker, dels hvad Arbejderen antages at kunne indvinde ved passende Anvendelse af sin frigjorte Arbejdskraft, dels den Fordel, han opnaar ved at faa Erstatningen under eet for Lønnens Forfaldstid, jfr. U 1911.299, 1922.114, 1924.84, sml. 1912.884 og 1938.59 (delvis om Tantième), alle H. Yderligere Erstatning ud over den ovenfor angivne kan efter Omstændighederne tilkomme Arbejderen, navnlig naar Vederlaget ikke bestaar i Penge, men f. Eks. i Bolig.

U 1943.71 H nedsatte Erstatningen, da Arbejderen ved sit Forhold havde givet nogen Grund til Afskedigelsen.

IV. *Arbejdsgiveren modtager ikke Arbejdsydelsen.*

Det er ikke helt klart, hvilke Regler der bør anvendes, naar Arbejdsgiverens Forhold bevirker, at Arbejderen ikke kommer til at arbejde. Grunden hertil kan være, at Arbejdsgiveren nægter at modtage Arbejdsydelsen, f. Eks. meddeler, at han ikke har noget Arbejde til Arbejderen. Men Grunden kan ogsaa ligge i Forhindringer paa Arbejdsgiverens Side eller i Forhold, som giver Arbejderen Ret til at nægte at arbejde. Der sigtes til alt det, man plejer at kalde

*Fordringshaver*mora, jfr. Alm.Del § 19.I og II. I det følgende tænkes der fortrinsvis paa Tilfælde, hvor Arbejdsgiveren nægter at modtage Arbejdsydelsen, men tilsvarende Regler gælder om de andre Forhold.

Hvis en hændelig Begivenhed gør det umuligt at fortsætte en Virksomhed, kan Arbejdsgiverens Forpligtelse efter Omstændighederne falde bort varigt eller midlertidigt. Men Arbejdsgiveren maa vistnok i vidt Omfang selv bære Risikoen for indtrædende Hindringer. Jfr. Alm.Del 215, U 1943.715.

Ofte aftales det, at ekstraordinære Begivenheder, der hindrer Virksomhedens (rentable) Drift, eller force majeure skal medføre, at Arbejdsgiveren ikke er forpligtet til at betale Vederlag, eller at han kan hæve Kontrakten. Spørgsmaalet om slige Vedtagelser giver Arbejdsgiveren Ret til at inddrage Lønnen, forelaa i U 1944.1029, 1945.189. Om Adgangen til at hæve Kontrakten se ndfr § 47.III.

I det følgende ses der bort fra slige Forhold.

Undertiden giver Aftalen eller Omstændighederne ved dens Indgaaelse tilstrækkelige Holdepunkter for den Opfattelse, at *Arbejdsgiveren har lovet Arbejderen at give ham Arbejde*. Det kan f. Eks. være klart, hvor Arbejderen tager en Plads med lav eller ingen Løn for at faa Lejlighed til at uddanne sig, eller hvor en Skuespiller betinger sig at udføre en bestemt Rolle. I saadanne Tilfælde maa alle de almindelige Retsvirkninger af Misligholdelse indtræde, hvis Arbejdsgiveren ikke giver Arbejderen det lovede Arbejde. Dog er der sikkert Tilfælde, hvor man ikke vil dømme Arbejdsgiveren til at opfylde Aftalen *in natura*.

Hvor Aftalen ikke giver Holdepunkter for en Pligt til at give Arbejde, kan der ikke være Tale om at dømme Arbejdsgiveren dertil. Og den *herskende Opfattelse* i Litteraturen er, at *Arbejdsgiveren ikke har nogen Pligt til at modtage Arbejdet, men kun er i Fordringshaver*mora, og deraf udledes atter, at Arbejderen hverken kan kræve Erstatning eller hæve Kontrakten. Som det er hævdet i Alm.Del 231 f, bør disse Regler dog næppe godkendes.

Klarest ligger Forholdet, hvor der samtidig foreligger (aktuel eller anteciperet) *Misligholdelse med Hensyn til Løn* eller andet Vederlag fra Arbejdsgiverens Side. Hovedeksemplerne herpaa er, at Arbejdsgiveren i et fast Tjenesteforhold uden Føje helt nægter at modtage Arbejderen i sin Tjeneste eller afskediger ham i Utide. Men tilsvarende Forhold kan forekomme ved andre Arbejdsaftaler.

I alle saadanne Tilfælde kan Arbejderen uden Tvivl gøre de almindelige Misligholdelsesbeføjelser gældende, altsaa navnlig hæve Kon-

trakten og kræve Erstatning efter samme Regler som ved aktuel Misligholdelse. Retten til Erstatning er fastslaaet dels ved Ful § 3 og Mhjl § 31 for deres Omraade, dels ved Kmsl § 50, jfr. §§ 76, 87 og 93, der ogsaa omfatter Aftaler om at udføre et bestemt Arbejde. Naar Lovbestemmelserne ikke taler om Ophævelse af Kontrakten, beror det paa, at Kontraktforholdet betragtes som afbrudt i Forvejen fra Arbejdsgiverens Side.

Derimod er det omtvistet, om Arbejderen ikke, hvis han foretrækker det, ud fra *Fordringshavernormasynspunktet* kan kræve Aftalen opfyldt paa den Maade, at han trods Afvisningen *stiller sin Arbejdskraft til Raadighed for Arbejdsgiveren* og saa indkræver Lønnen, efterhaanden som den forfalder. *Jul. Lassen* II 690 f vilde tillægge Arbejderen denne Beføjelse, men reale Grunde taler ialfald som Hovedregel derimod. Da Arbejderen ikke kan tvinge Arbejdsgiveren til at modtage Arbejdsydelsen, vilde den omtalte Beføjelse medføre, at Arbejderen kunde gaa ledig paa Arbejdsgiverens Bekostning. Men det er uheldigt fra et alment Synspunkt at give Regler, der tilskynder til Spild af Arbejdskraft. Anerkendelsen af Beføjelsen kunde ogsaa have den uheldige Virkning at friste Arbejdsgiveren til selv at misligholde Aftalen. En Arbejdsgiver, der gerne vilde af med en Arbejder, vilde nemlig have Udsigt til at slippe billigere, naar han misligholdt Kontrakten saa groft, at Arbejderen foretrak at hæve Aftalen.

Spørgsmaalet vides ikke at have foreligget rent i Retspraksis.

Der er vel flere Domme, der tilkender Lønnen uden Fradrag selv i ret langvarige Kontraktforhold. Men i de paagældende Sager var der enten ikke rejst Spørgsmaal om Fradrag overhovedet eller dog ikke oplyst noget om, at Arbejderen havde tjent eller kunde tjene noget ved at anvende sin frigjorte Arbejdskraft paa anden Maade. Som Eksempler kan nævnes U 1887.892 H, der tilkendte en afskediget Aktieselskabsdirektør fuld Løn for to Aar, og Schl I.660, der tilkendte en afskediget Maskinmester fuld Løn for de godt 8 Maaneder, der var tilbage af Tjenestetiden.

For *Mhjl's* og *Kmsl's* Omraade maa den omtalte Beføjelse anses for udelukket ved de paagældende Love, ligesom den tidligere ansaas for afskaaret ved Tyendel, jfr. *Lassen* II 650, 691. Efter Mhjl § 31 har det kun Betydning m. H. t. Kostpengene, der begrænses til 8 Uger.

Har Arbejdsgiveren tilkendegivet Arbejderen, at han vil betale det aftalte Vederlag, skønt han ikke faar Arbejde for det, kan Arbejderen selvfølgelig kræve Vederlaget uden Fradrag, efterhaanden som det forfalder.

Større Tvivl rummer de *Tilfælde*, hvor der ikke foreligger nogen Misligholdelse med Hensyn til Arbejdsløn eller andet Vederlag, men *det kun er Ydelsen af Arbejdet, der bliver forhindret*.

En Meddelelse fra Arbejdsgiveren om, at han overhovedet ikke faar Anvendelse for Arbejderen, hører herhen, hvis Arbejdsgiveren samtidig tilkendegiver, at han ikke afbryder Kontraktforholdet, og at han vil betale Vederlaget i Overensstemmelse med Aftalen. Men uden en saadan Tilkendegivelse maa Meddelelsen i Reglen opfattes som en Nægtelse af at betale Vederlag, og den har da de foran nævnte Virkninger.

Naar Arbejdsydelsen saaledes hindres ved Arbejdsgiverens Forhold, maa Arbejderen formentlig som Hovedregel kunne *kræve Erstatning* for det Tab, han lider ved ikke at komme i Arbejde, efter samme Regler som ved Misligholdelse. Denne Ret har Arbejderen i alle Tilfælde efter Kmsl § 50, jfr. §§ 76, 87 og 93, naar hans Hverv tilbagekaldes i Utide. Og det er formentlig en hensigtsmæssig Regel ogsaa for andre Tilfælde.

Naar Arbejderens Vederlag bestemmes efter det udførte Arbejde — som Akkordløn i Forhold til Mængden af Arbejdsprodukter eller som Provision — er det i Virkeligheden den eneste mulige Løsning at give Arbejderen som Erstatning den Løn, han efter rimelig Beregning kunde have fortjent. Skal Lønnen beregnes paa anden Maade, kunde man tænke sig den Løsning, at Arbejderen fik Krav paa hele den aftalte Løn. Men naar Arbejderen faar at vide, at han slet ikke — eller ikke mere — kommer i Arbejde, eller at han ikke faar Arbejde, før en bestemt Tid er forløbet, er det rimeligst at fradrage i Lønnen, hvad Arbejderen sparer af Udgifter, og hvad han tjener eller kan paaregnes at tjene ved andet Arbejde. Dog bør disse Fradrag kun foretages i samme Omfang som i de klare Misligholdelsestilfælde. Men hvis man anerkender dette, kan man opnaa samme økonomiske Resultat ved at give Arbejderen Krav paa Erstatning ligesom ved de klare Misligholdelsestilfælde, og fra et praktisk Synspunkt er det en stor Fordel at gennemføre samme Regel for begge Grupper af Tilfælde.

Større praktisk Betydning har det at afgøre, om Arbejderen i disse Tilfælde kan *hæve Kontrakten* og derved frigøre sig for alle sine Kontraktspligter — og opnaa Ret til at kræve Erstatningen betalt straks, selv om Lønnen først vilde forfalde senere.

De omtalte Regler i Kmsl synes at give Arbejderen disse Beføjelser. — At de ikke taler om Ophævelse af Kontrakten, beror paa, at en særlig Ophævelse er formaalsløs efter Hvervets Tilbagekaldelse, hvorved Forholdet betragtes som ophørt, jfr. Kmsl § 46, blot med

Forbehold om Erstatning. — Men fra Reglerne i Kmsl kan der næppe drages sikre Slutninger til Arbejdsaftaler i Almindelighed.

Ud fra almindelige Forudsætningsregler maa Beføjelse til at hæve Kontrakten imidlertid kunne tillægges Arbejderen, naar hans Forudsætning om Beskæftigelse var bestemmende og det i et Tilfælde som det paagældende *ikke* efter en forstandig Bedømmelse *kan forlanges af Arbejderen, at han skal forholde sig afventende*. Herefter kan der opstilles følgende Regler for de vigtigste Tilfælde.

Hvis det drejer sig om *enkeltstaaende Arbejdsydelser*, maa Arbejderen i Almindelighed kunne hæve Kontrakten, naar Arbejdsgiverens Forhold hindrer Arbejdsydelsen saa længe, at Forsinkelsen er væsentlig. I disse Forhold har Ydelsestiden som Regel afgørende Betydning. Naar Arbejderen hæver Kontrakten, kan han kræve det aftalte Vederlag eller Erstatning efter de ovenfor fremstillede Regler.

Drejer det sig om *faste Tjenestekontrakter*, kan Arbejderen ikke hæve Kontrakten, hvis Arbejdet kun hindres en forholdsvis kortere Tid og Hindringen har rimelig Grund i Arbejdsgiverens Forhold. En Tjener maa saaledes finde sig i, at der ikke er Arbejde til ham, naar Arbejdsgiverens Nægtelse af at give ham Arbejde er Led i den almindelige Organisering af Arbejdet i Bedriften, som navnlig hvis den skyldes en Omlægning af Arbejdet indenfor Virksomheden eller en midlertidig Standsning af hele Bedriften. Et (tvivlsomt) Eksempel er U 1907.368. Og selv en længere Lediggang maa Arbejderen efter Omstændighederne finde sig i, naar Arbejdsgiveren har en anerkendelsesværdig Interesse i at holde ham fast ved Kontrakten, f.Eks. for at undgaa, at Arbejderen tager Ansættelse i en konkurrerende Virksomhed. Men bortset fra saadanne særlige Tilfælde kan Arbejdsgiveren næppe forlange, at Arbejderen skal sidde uvirksom i længere Tid. Og Arbejderen maa ialfald efter almindelige Misligholdelsesregler kunne hæve Kontrakten, naar Arbejdsgiverens Nægtelse af at give ham Arbejde enten virker groft krænkende eller som en ubeføjet Tilsidesættelse, der er egnet til at skade Arbejderens Erhvervsmuligheder i Fremtiden eller iøvrigt nedsætte ham i andres Øjne. Som Eksempel herpaa kan nævnes U 1943.506 H, 1918.108.

Hvis de ovenfor hævdede Regler godkendes, kan det siges, at Arbejdsgiverens *Fordringshaveremora behandles som Misligholdelse*, blot med den Forskel, at der skal meget til for at gøre Misligholdelsen væsentlig, saaledes at Arbejderen kan hæve Kontrakten.

§ 47.

Kontraktforholdets Ophør. Arbejdsgiverens Konkurs.*I. Forholdets normale Varighed.*

Hvor længe Arbejdsforholdet skal vare, beror i Almindelighed paa Arbejdsaftalen, men der gælder dog visse ufravigelige Regler.

A. Ufravigelig Begrænsning af Varigheden.

Naar Kontrakten lægger Beslag paa Arbejderens Arbejdskraft som Helhed eller i det væsentlige og medfører et personligt Underordningsforhold, maa der være en Grænse for den Tid, for hvilken Arbejderen kan binde sig.

Positive Bestemmelser i denne Retning findes i Sømandsl. § 15 (hvorimod den tilsvarende Bestemmelse i § 2 om Skibsforeren kan fraviges), i Lærlingel. § 3 samt i Mhjl § 4, ialfald for Medhjælpere under 18 Aar, jfr. foran § 43.I. Ved Siden heraf kan man henvise til almindelige Retsgrundsætninger (Friheden som uopgiveligt Retsgode). Naar Arbejderen findes at have Krav paa Frigørelse fra Kontraktforholdet for Tiden, maa han dog give Opsigelse med sædvanligt eller passende Varsel.

Jfr. »Aftaler« § 19 med Note 75 og om ældre Ret *Lassen* I § 68 ved Note 2 h. Se ogsaa BGB § 624, OR § 351.

Om Ful § 2.4° se ovfr § 43.II.

B. Forholdets Varighed bestemt ved Aftalen.

1. Hvis Arbejdsforholdet ifølge Aftalen er indgaaet enten for et *bestemt Tidsrum*, eller indtil et bestemt *Formaal* er naaet, f. Eks. naar Arbejderen skal arbejde, til et bestemt Arbejde er udført, ophører Forholdet uden Opsigelse, naar Tiden er udløbet eller Formaålet naaet.

I Strid med denne Regel kræver Mhjl § 5.1° Opsigelse, naar Fæstemaålet er indgaaet »paa en Maaned«. Paa den anden Side ophører Tjenesteforholdet uden Opsigelse, hvis Fæstemaålet er indgaaet paa længere Tid end en Maaned, se § 5.2° og denne Regel gælder ogsaa, hvor Forholdet i Medfør af § 6 anses som indgaaet for Tiden indtil den første almindelige Skiftedag, som indtræffer mindst en Maaned efter Tiltrædelsen. Bestemmelserne i § 5.1° og 2° maa dog vige for modstaaende Aftale, naar Medhjælperen var over 18 Aar, og man vil næppe kræve meget for at anse Reglen som fraveget, se U 1933.222 Note 1.

Paa den anden Side maa Aftalen forstaas saaledes, at Parterne er bundet, til Tiden er udløbet eller Formaålet naaet. En Part kan derfor ikke vilkaarlig »sige op« forinden. Arbejderen har ikke Ret

til at frasige sig Udførelsen af Arbejdet, og Arbejdsgiveren kan ikke uden at ifalde Ansvar standse Arbejdet. Fra disse sidste Regler anerkendes der imidlertid adskillige Undtagelser.

Angaaende Spørgsmaalet, om en Aftale om Akkordarbejde binder Parterne, til Akkorden er fuldført, se *Illum* 172 f og dertil U 1940 B.55 og 113 f.

2. Adskillige Forhold kan dog opsiges til enhver Tid.

Ikke sjældent maa Kontraktforholdets Beskaffenhed medføre, at Forholdet kan opsiges til enhver Tid enten fra begge Sider eller dog fra den ene. Som Grunde, der kan føre hertil, kan nævnes, at Forholdet efter den almindelige Opfattelse i særlig Grad forudsætter personlig Tillid, eller at det efter Arbejdsydelsens Art vanskelig lader sig gøre at konstatere Misligholdelse. I visse Grupper af Arbejdsforhold kan det være stærkt paakrævet for den ene Part at have Adgang til at trække sig ud af Forholdet, medens Afbrydelsen ikke medfører væsentlige Ulemper for den anden Part. Det er dog vanskeligt ved almindelige Regler at afgrænse de Forhold, der kan opsiges til enhver Tid.

I Almindelighed antages det, at begge Parter har Ret til Opsigelse uden Varsel, naar et af flere Handlinger bestaaende Hverv, som skal røgtes i Forhold til Trediemånd, er overdraget og paataget uden særlig Angivelse af Tidsvarighed, og uden at Vederlaget er fast bestemt. Dette faar navnlig Betydning ved de Kontrakter, der omtales ndfr i § 48. Sagføreren, der er antaget til en Sags Udførelse, kan frasige sig Hvervet og opsiges til enhver Tid, selv om et bestemt Vederlag er aftalt, Fr 3 Juni 1796 § 8. Iøvrigt synes der navnlig at være Tilbøjelighed til at anerkende fri Opsigelighed, hvor det drejer sig om højere aandelig Virksomhed. Og hvor Arbejderen har paataget sig Arbejde uden Vederlag, maa han i særlig vidt Omfang have Ret til at trække sig tilbage.

Naar Arbejderen herefter kan frasige sig Arbejdet, maa det dog ikke ske under saadanne Omstændigheder, at Arbejdsgiveren ikke kan sørge for de fornødne Foranstaltninger til at undgaa Skade ved Afbrydelsen, men Arbejderen maa vente, indtil Arbejdsgiveren kan foretage det fornødne, jfr. Fr 3 Juni 1796 § 8, Kmsl § 48, sml. ogsaa Sømandsl. § 2.2°, § 16. Forser Arbejderen sig herimod, bliver han ansvarlig for Skaden.

Naar Arbejdsgiveren opsiger i Overensstemmelse med det ud-

viklede, maa han, foruden Godtgørelse for lovlig gjorte Udlæg (jfr. ndfr § 48.III.C.2), betale forholdsmæssigt Vederlag for det Arbejde, som er udført, forinden Frasigelseserklæringen kom frem til Arbejderen. Arbejderen, der frasiger sig Arbejdet, kan fordre Vederlag for det allerede gjorte, undtagen forsaavidt det ved hans Fratræden bliver unyttigt for Arbejdsgiveren, sml. Kmsl § 52.

C. Forhold, hvor Varigheden ikke er bestemt.

Naar Aftalen ikke giver Grundlag for, at Forholdet ophører af sig selv, kan det bringes til Ophør ved *Opsigelse*. De nærmere Betingelser beror paa Arbejdsforholdets Art. Der har navnlig udviklet sig *en skarp Forskel mellem* de to Hovedklasser af tjenende Personer, der kaldes *Funktionærer og Arbejdere*. Funktionærforholdet kan som Regel kun opsiges med et vist, ofte ret langt Varsel, og Reglerne herom i Ful § 2 kan ikke fraviges til Skade for Funktionæren, jfr. herom ovfr § 43.II. For Arbejdernes Vedkommende er det derimod den almindelige Retsregel, at Forholdet kan opsiges fra begge Sider uden Varsel.

I Forholdet mellem Haandværksmestre og Svende gjaldt i ældre Tid forskellige Bestemmelser om en vis Opsigelsestid. De blev imidlertid ophævet ved Næringsl. 29 Dec. 1857 § 65 i Slutn. Siden da har det været Hovedreglen, at hver af Parterne kan hæve Forholdet uden Varsel, forsaavidt andet ikke er vedtaget eller følger af kollektiv Aftale.

I kollektive Overenskomster kræves ofte som almindelig Regel 2 Maaneders Varsel til Afskedigelse af Arbejdernes *Tillidsmænd* (og desuden tvingende Grunde), se *Illum* 205 f samt *Rise* i U 1945 B.7 ff.

En kollektiv Opsigelse kan dernæst være i Strid med Reglerne om Arbejdsstandsninger i kollektive Overenskomster eller Lovgivningen, se herom ovfr § 44.I og II.

Reglerne i Mhjl er omtalt ovfr under B.1 og i § 43.I.

Ved Arbejdsaftaler, der hverken falder ind under Funktionærloven eller Mhjl, maa der iøvrigt først og fremmest ses hen til *Aftalens Indhold*. Selv om Aftalen ikke direkte fastsætter Opsigelsesvarslet, kan dens Indhold faa Betydning. Naar Forholdet er indgaaet *maanedsvís*, maa det i Almindelighed antages, at Opsigelsesvarslet er en halv Maaned eller 14 Dage.

I Analogi med Mhjl § 5 er det naturligt at kræve, at Opsigelsen sker senest d. 15. Tidligere ansaas — i Tilslutning til Tyendel. § 40 — 14 Dages Varsel for tilstrækkeligt, og det er muligt, at visse Sædvaner i den Retning endnu er gældende, jfr. fra Tiden omkring Mhjl U 1922.766.

Er Forholdet indgaaet *ugevis*, maa Opsigelse vistnok som Regel kunne ske uden Varsel til Ugens Udgang.

Efter Omstændighederne kan det ogsaa faa Betydning, om Lønnen er fastsat for en Tidsperiode, og om Aftalen fastslaar Lønnens Forfaldstid. Naar Lønnen forfalder maanedsvist, maa det vistnok i Reglen formodes, at Forholdet er indgaaet i det mindste for Perioder paa en Maaned. Ugentlig Lønudbetaling viser derimod ikke, at Arbejderen er antaget *ugevis*.

Naar en Person uden nærmere Bibestemmelser er ansat *paa Prøve*, maa det antages, at Forholdet fra begge Sider kan hæves uden Varsel. Funktionsnærer beskyttes dog af de ufravigelige Regler i Ful § 2, naar Forholdet vedvarer udover tre Maaneder.

Hvis Aftalen ingen Holdepunkter giver, maa der ses hen til *Sædvane*, og naar ingen Sædvane kan konstateres, maa der kræves et *rimeligt Varsel*.

I en Række Tilfælde er det den almindelige (fravigelige) Retsregel, at Forholdet kan opsiges fra begge Sider *uden Varsel*. Dette gælder først og fremmest om de almindelige »Arbejdere«, som det allerede er nævnt. Endvidere i meget vidt Omfang om Personer, som udelukkende lønnes med Provision. Dette faar særlig Betydning ved Kontrakter af den i § 48 nævnte Art (Mandatskontrakter).

Opsigelse maa ogsaa kunne gives uden Varsel, naar Kontrakter om Arbejde af den Art, der er omtalt ovfr under B.2, er indgaaet paa ubestemt Tid.

Der kendes ogsaa Forhold, som kan opsiges uden Varsel til Ophør ved Udløbet af visse Perioder. Huslægeforholdet kan saaledes opsiges uden Varsel til Aarets Udgang, jfr. U 1897.978 H, se ogsaa om Forhold, som er indgaaet *ugevis*, lige ovenfor.

Hvor Opsigelse kan ske til enhver Tid uden Varsel, kan Arbejderen dog — ligesom i de under B.2 nævnte Tilfælde — efter Omstændighederne ifalde Ansvar, hvis han hensynsløst siger op paa et Tidspunkt, hvor det medfører særlig Skade for Arbejdsgiveren. Ogsaa Arbejdsgiveren maa efter Omstændighederne ved Opsigelsen tage et vist Hensyn til Arbejderen.

Naar et vedvarende Forhold saaledes ophører ifølge Opsigelse, har Arbejderen Krav paa den vedtagne Løn i Forhold til den Tid, hvori han har tjent.

II. Ophør ved kollektiv Arbejdsstandsning.

Ved en lovlig iværksat Strejke eller Lockout ophører de enkelte Arbejdskontrakter, og derved kan Kontrakter, der løber nogen Tid,

bringes til Ophør hurtigere, end den enkelte Kontrakt hjemler. Dette fastslaaer Ful § 2, sidste Stk. for sit Omraade, men Reglen maa vistnok gennemføres ogsaa i andre Tilfælde, og gælder ialfald paa Septemberforligets Omraade, jfr. herom ovfr § 44.I og II.

Kontraktforholdet genopvaagner ikke ved Arbejdsstandsningens Ophør. Et af vedkommende Organisation givet Varsel om Arbejdsstandsning betragtes derimod ikke som en Opsigelse af de enkelte Arbejdskontrakter, naar Arbejdsstandsningen ikke bliver iværksat, se U 1921.349.

III. *Ensidig Ret til at afbryde faste Tjenesteforhold.*

Det er omtalt foran § 46.II.C og III.C, at hver af Parterne kan hæve Kontrakten paa Grund af grov Misligholdelse fra den anden Parts Side. Men ogsaa andre Omstændigheder kan bevirke, at Forholdet ophører, før det efter Kontrakten skulde slutte. Disse Spørgsmaal kommer navnlig frem i *faste Tjenesteforhold*, som der alene tænkes paa i det følgende.

Mange Lovgivninger indeholder Regler om, at indtrædende *Kendsgerninger, der i særlig høj Grad gør Arbejdskontrakten utjenlig eller byrdefuld for en Part*, giver ham Ret til at ophæve den straks eller med kortere Varsel end det almindelige. Specielle Bestemmelser i denne Retning giver Sømandsl. §§ 35 og 36, Lærlingel. § 15 Nr. 2, § 17 Nr. 8—10 og Mhjl §§ 5.3^o og 16. En mere omfattende Regel, der vistnok kan betragtes som Udslag af en almindelig Grundsætning, giver Kmsl §§ 50—51, der viser, at en Part kan have »gyldig Grund« til at hæve Kontrakten ogsaa i andet end Medkontrahentens Misligholdelse. En saadan Ret til at hæve Kontrakten kan dog kun anerkendes indenfor snævre Grænser. At Arbejdsgiveren ikke faar nogen særlig Adgang til at hæve Kontrakten, fordi han vilkaarlig har skilt sig ved sin Virksomhed, til hvilken Arbejdskontrakten knyttede sig, vil blive betragtet som selvfølgelig. Snarere kunde det antages, at Arbejdsgiveren overfor »tjenende Personer« har en saadan særlig Beføjelse, naar den Virksomhed, hvori Arbejderen er ansat, ikke kan bære sig.

Spørgsmaalet kommer navnlig frem, naar Arbejdsgiverens Virksomhed træder i *Likvidation*. Om den noget uklare Praksis henvises til *Munch-Petersen* Skifteret 260 samt U 1937.485 H.

Iøvrigt kan nævnes U 1932.1108, der godkendte, at en Repræsentant,

der havde en længere Uopsigelighed, blev afskediget, fordi Fabrikken paa Grund af Prisfald paa de producerede Varer maatte ophøre med sin Virksomhed.

Overfor *almindelige Funktionærer* anerkendes en slig Beføjelse vistnok i Almindelighed ikke. Forholdsvis bedst begrundet vilde Beføjelsen være, hvor Virksomheden bliver urentabel ved uforudseelige, ekstraordinære Forhold. Men ialfald hvor de ekstraordinære Forhold kun antages at hindre lønnende Drift midlertidig, er Retspraksis utilbøjelig til at indrømme Arbejdsgiveren en Beføjelse til at ophæve Kontrakten uden at iagttage dens Tidsvilkaar.

Der er adskillige Domme om Kontrakter med *force majeure*-Klausuler, og de viser Tendensen, selv om Resultaterne tillige afhænger af Klausulernes Indhold. Ophævelse paa Grund af Forholdene omkring 9 April 1940 ansaas som uberettiget ved U 1941.475, 566, 742, 1942.249 og 725, alle H. Ophævelsen godkendtes ved U 1940.1113, hvor Etablissementets Karakter gjorde Begivenhedernes Virkning særlig følelig, og ved U 1945.1129, der ligestillede Forholdene efter dansk Politis Fjernelse d. 19 Sept. 1944 med »Uroligheder«. U 1945.775 H gav Arbejdsgiveren Adgang til at afslutte sin Sæson hurtigere end sædvanlig.

Fremdeles kan nævnes *Arbejdsgiverens Død*, forsaavidt den ikke undtagelsesvis medfører, at Forholdet ophører straks. Hvis Retten til Arbejdsydelsen gaar over til Arbejdsgiverens Arvinger, maa Forholdet, naar det er indgaaet paa længere Tidsvilkaar, kunne opsiges med almindeligt Varsel, jfr. Mhjl § 21, der endogsaa fastsætter en særlig kort Opsigelsesfrist.

Arbejderens Konkurs kan efter Omstændighederne give Arbejdsgiveren Beføjelse til at hæve Kontrakten, og visse Arbejdsforhold maa vistnok uden videre bortfalde ved Konkursen, sml. Kmsl § 47.

Som Grunde, der kan give Arbejderen Ret til at hæve Forholdet, maa nævnes Sygdom af en vis Betydning, jfr. Mhjl § 16 og U 1922.976, og for kvindelige Arbejdere i Tilfælde, hvor der lægges Beslag paa dem i samme Omfang som i Medhjælperforholdet, vistnok Indgaaelse af Ægteskab, jfr. Mhjl § 5.3°.

IV. *Arbejdsgiverens Konkurs.*

I flere Retninger er det tvivlsomt, hvorledes Retsforholdene stiller sig ved *Arbejdsgiverens Konkurs* og ved hans Død i de Tilfælde, hvor Gælden ikke vedgaas.

Sagen kunde synes at være afgjort ved KL §§ 1 og 16 samt Skiftel. § 44.2°. Af KL § 1 synes at følge, at Boet ikke kan gøre Krav paa Arbejdsydelsen udenfor de sjældne Tilfælde, hvor Retten til Arbejds-

ydelsen kan overdrages. Det er nemlig kun i disse Tilfælde, Retten kan gøres til Genstand for Eksekution. Hovedreglen skulde herefter være, at Kontraktforholdet blev afbrudt ved Konkursen, men hvor Retten til Arbejdsydelsen var overdragelig, maatte man anvende Reglen i KL § 16.

En saadan Fortolkning af KL § 1 er dog næppe nødvendig, og uden Nødvendighed bør man ikke antage den, da Forholdets Afbrydelse vilde være i afgjort Strid med Kreditorernes Interesser og næppe er tilstrækkelig begrundet i Arbejdernes. Bestemmelsen i KL § 1 er saa almindelig, at den maa kunne undergives visse Begrænsninger, og til Støtte for en saadan Begrænsning ved Arbejdskontrakter kan anføres Analogien af Mhjl § 21 og KL § 17. Hvor Arbejdsydelsen er knyttet til den Del af Arbejdsgiverens Forhold og Virksomhed, som det kan være Boets naturlige Opgave at fortsætte foreløbig, altsaa naar den angaar hans materielle Husholdning eller Erhvervsvirksomhed, bør Arbejderen næppe kunne vægre sig ved at arbejde for Boet, medmindre Forholdet er af saadan Beskaffenhed, at Arbejderen, selv om Lønnen sikres ham, ikke kan være tjent med at fortsætte det, naar Arbejdsgiveren er kommet under Konkurs, sml. Kmsl § 47. Udenfor Tilfælde af denne sidste Art er der formentlig taget fornødent Hensyn til Arbejderens Interesse, naar der tillægges ham Beføjelse til at opsiges Forholdet med sædvanligt eller passende Varsel.

Antages dette, bliver Spørgsmaalet, om KL § 16 skal anvendes paa de Arbejdskontrakter, hvor Retten til Arbejdsydelsen paa den nævnte Maade tilkommer Boet. I al Almindelighed kan der ikke indvendes noget herimod. Men hvor det drejer sig om *vedvarende Forhold, der allerede er tiltraadt før Konkursen* (Dødsfaldet), er den bedste Ordning vistnok den, at *Boet uden videre* (d. v. s. uden Valg) fra Konkursens Begyndelse *indtræder i Retsforholdet i Arbejdsgiverens Sted*. Om en saadan Regel kan opstilles i dansk Ret, beror i første Række paa, om den er udelukket ved KL § 16. Ogsaa denne Regel maa imidlertid kunne undergives en indskrænkende Fortolkning. Det er kun tvivlsomt, hvor stor en Indskrænkning der kan gøres. Da Arbejdskontrakter er nogle af de hyppigste af alle gensidige Kontrakter, er det sikkert umuligt at fortolke KL § 16 saa snævert, at den slet ikke gælder dem. Men under Hensyn til Analogien af

Mhjl § 21 tør man vistnok undtage *alle faste Tjenesteforhold* fra KL § 16 og undergive dem Reglen om Boets tvungne Indtræden.

Allerede før Mhjl blev lignende Regler opstillet af nogle, saaledes af *Deuntzer* i Skifteret (1885) S. 139 og 597, skønt der var ringere Støtte for Reglen dengang, idet Tyendel. § 38 ikke angik Konkurs i Husbondens levende Live. Ogsaa i Praxis har man vistnok truffet Afgørelser i samme Retning, se f. Eks. U 1913.350. Se iøvrigt Alm.Del 200 f og *Munch-Petersen* Skifteret 141 f.

Herefter maa der sondres mellem en Række Tilfælde.

Ved *faste Tjenesteforhold*, der er tiltraadt før Konkursen, er det Hovedreglen, at Boet fra Konkursens Begyndelse uden Valg indtræder i Kontraktforholdet. Men Boet maa, hvor Forholdet er indgaaet paa længere Tid, kunne opsige Arbejderen med det almindelige eller et passende Varsel uden at skulle udrede Erstatning.

Denne sidste Regel var før Mhjl fastslaaet i Praxis under Henvi-
snin-
g til Analogien af Tyendel. § 38, se f. Eks. U 1908.406 H, 1912.311 H, og Mhjl § 21 kan ikke give Anledning til at forandre den, jfr. U 1937.485 H. Om Arbejderens Krav paa Løn for Tiden efter Konkursen er et Massekrav eller et privilegeret Krav, er tvivlsomt. Den almindelige Opfattelse synes hidtil nærmest at være gaaet i Retning af Privilegium, jfr. de anførte Retssager og U 1913.792. Mhjl § 22 kunde maaske give Anledning til at ændre Reglen, men der spores ingen Tegn paa, at Opfattelsen er ved at svinge.

Ifølge Mhjl § 23 kan Medhjælperen begære Sikkerhed for sin Løn for Resten af Tjenestetiden (og to Maaneder bagud) og hæve Kontrakten, hvis Sikkerhed ikke stilles i Løbet af 8 Dage. En lignende Regel bør vistnok gennemføres for andre Tjenestekontrakter, hvor Lønkravet er i Fare.

Ved *Arbejdskontrakter af anden Art* indtræder Boet ikke uden videre, men hvor Retten til Arbejderens Ydelse ifølge det ovenfor udviklede tilkommer Boet, maa KL § 16 anvendes. Naar Boet *vælger ikke at indtræde* i Forholdet, faar Arbejderen Krav paa Erstatning for Afbrydelse af Forholdet, bestemt paa sædvanlig Maade (ovfr § 46.III.D.2). Hvis det drejer sig om et *fast Tjenesteforhold*, der ikke er tiltraadt før Konkursen og derfor ikke omfattes af Reglen om tvungen Indtræden, kan Arbejderen dog kun have Krav paa Erstatning indtil det Tidspunkt, til hvilket han ved Forholdets Afbrydelse kunde opsiges med sædvanligt eller passende Varsel. Ved andre Arbejdskontrakter er det antaget, at der ikke er Hjemmel til at gøre en tilsvarende Begrænsning, se U 1914.280, der angik en Aktieselskabsdirektør, hvis Stilling antoges ikke at kunne

sættes i Klasse med en Tjeners. Hvis Boet *vælger at indtræde* i Forholdet, er der formentlig ikke engang ved faste Tjenestekontrakter Grund til at indrømme Boet nogen særlig Opsigelsesbeføjelse, og Arbejderens Krav paa Løn for Tiden efter Konkursen maa være et Massekrav.

Hvad endelig angaar de Tilfælde, hvor Boet *ikke kan indtræde* i Forholdet, fordi dette i særlig Grad strider mod Arbejderens Interesser, maa Forholdet anses for afbrudt ved Konkursen, og Arbejderen maa have Krav paa Erstatning i samme Omfang som i de Tilfælde, hvor Boet vælger ikke at indtræde i Forholdet. Men her taler endnu mere for at begrænse Erstatningen i faste Tjenesteforhold til Lønnen indtil det Tidspunkt, til hvilket Forholdet med almindeligt eller passende Varsel kunde opsiges.

Konkursprivilegiet for Løn omfatter Erstatningskrav for Forholdets Afbrydelse, forsaavidt det bestaar i Løn for Tjeneste, der skulde være ydet. Ful § 3, sidste Stk. fastslaar dette for Funktionærer.

§ 48.

Aftaler om Handel med Trediemand (Mandatskontrakter).

I. Afgrænsning.

Som en særlig Underafdeling af Arbejdsaftalerne kan fremhæves de Aftaler, hvor Arbejdet bestaar i at *indgaa Aftaler* (Retshandler) *med Trediemand for en andens* (Hvervgiverens) *Regning* eller at fremskaffe Tilbud fra Trediemand. Som Eksempler paa saadanne Aftaler kan nævnes Kommissionsaftalen og Handelshusets Kontrakt med Handelsrejsende eller andre »Agenter«.

Aftaler om Indgaaelse af Retshandler med Trediemand kaldes ofte *Mandatskontrakter*. Dette Udtryk bruges imidlertid om meget forskellige Forhold.

Det romerske Udtryk *mandatum* omfattede ogsaa andre Hverv og forudsatte, at Hvervet paatoges uden Vederlag. — Det samme gælder »Auftrag« i BGB § 662. — Det er imidlertid næppe hensigtsmæssigt at lade Vederlags-spørgsmaalet være bestemmende for Systematikken paa dette Punkt.

I nordisk Litteratur anvendes ogsaa Udtrykket *Fuldmagtskontrakt*, men

efter den traditionelle Sprogbrug passer dette Udtryk kun, forsaavidt Retshandlen skal indgaas i Hvervgiverens Navn. Ved Behandlingen af Retsforholdet mellem Hvervgiver og Hvervtager er det imidlertid ikke hensigtsmæssigt at gøre en fuldstændig Adskillelse mellem Fuldmagtstilfælde og Kommissionstilfælde, da Retsreglerne om de to Grupper af Tilfælde for en stor Del er ens.

Jul. Lassen hævdede, at Mandatskontrakten overhovedet ikke burde opstilles som en særlig Underafdeling af Arbejdskontrakter. Dette begrundede han navnlig med, at der, hvorledes man end afgrænser Begrebet, næppe lader sig opstille et særligt Sæt Retsregler derom. Der kan vistnok heller ikke i større Omfang opstilles Retsregler, der gælder om alle Mandatskontrakter og kun om dem. Men selv om en Del af Reglerne kun er Anvendelser af mere almindelige Grundsætninger og andre kun gælder om særlige Grupper af Mandatskontrakter, synes det — navnlig efter at vi har faaet Kommissionsloven — hensigtsmæssigt at give en Oversigt over de vigtigste Sider af Retsforholdet ved de Aftaler, hvorved en Person paatager sig det Hverv at indgaa Retshandler med Trediemand for en andens Regning eller at fremskaffe Tilbud fra Trediemand. Paa de fleste af de Punkter, der ikke berøres i det følgende, gælder de almindelige Regler om Arbejdsaftaler.

Iøvrigt angaar mange Arbejdsaftaler paa engang Handel med Trediemand og andet Arbejde. I saadanne Tilfælde gælder de Regler, der fremstilles i det følgende, om det Arbejde, der gaar ud paa Handel med Trediemand.

Naar en Person skal indgaa Retshandler med Trediemand for en andens Regning, kan han enten indgaa dem *i Hvervgiverens Navn*, idet Hvervtageren optræder som *Fuldmægtig eller negotiorum gestor*, eller han kan indgaa dem *i eget Navn (som Kommissionær)*. I »Aftaler« §§ 28, 29, 30.I, 34 og 35 er det omtalt, at de Retshandler, som indgaas af en Person som Fuldmægtig eller Kommissionær, i vidt Omfang umiddelbart berettiger og binder Fuldmagtsgiveren og Kommitenten i Forhold til Trediemand. I det følgende skal det undersøges, hvorledes Retsforholdet er imellem Hvervgiveren og Hvervtageren.

II. Lovgivningen.

Om en Række af de under I nævnte Aftaler — men langt fra alle — er der givet Regler i *Lov om Kommission, Handelsagentur og Handelsrejsende Nr. 243 af 8 Maj 1917*, der hører til de skandinaviske Love. Denne Lov (Kmsl) giver Regler dels om Indkøbs- og Salgskommission (Kap. 2), dels om forskellige Kontrakter med »Salgsagenter« (Kap. 3—4).

Bestemmelserne i Kap. 2 om *Indkøbs- og Salgskommission* bygger paa det almindelige Begreb om Kommission som det Retsforhold, der fremkommer, hvor en Person ved Aftale eller dermed ligestillede Kendsgerninger faar det *Hverv at afslutte Retshandler for en andens Regning, men i eget Navn*. Men Loven begrænser sin Gyldighed til Hverv, der gaar ud paa *at sælge eller købe Varer, Værdipapirer eller andet Løsøre*, se § 4.1°. Den har altsaa et lignende Omraade som Lov om Køb, men er lidt snævrere, da Kbl ogsaa omfatter Køb og Salg af Rettigheder, som ikke er knyttet til et »Værdipapir«. Lovreglerne er ikke begrænset til Handelsforhold, men Loven giver en Del Særregler om *Handelskommission*, der ifølge § 4.2° foreligger, naar *Kommissionæren* er Handlende og Hvervet gaar ud paa Salg eller Køb, som falder indenfor hans Bedrift.

Til »Handlende« henregner Loven de samme Personer, som Kbl § 4.2° nævner, samt »enhver, som er Handelsagent«, se Kmsl § 2.

Naar en Salgskommissionær faar Varer overleveret til Salg, siges de at være givet i *Konsignation*, men dette Udtryk bruges ogsaa, hvor en Person under Ejendomsforbehold leverer en anden Varer til Salg (*Videreförhandling*) *for egen Regning*, et Forhold, som ikke er Kommission og til Adskillelse er foreslaaet benævnt »Kreditkonsignation«.

Se herom U 1923 B.158 (*Ch. V. Nielsen*), 161 (*Ussing*), 1930 B.81 (*C. Bang*) og 110 (*N. Cohn*), *Illum* (Ejendomsforbehold 36 ff.

I Kap. 3 og 4 giver Kmsl Regler om tre Grupper af Personer, der alle kan kaldes »*Salgsagenter*« i videre Forstand, idet det er Personer, der har paataget sig at *virke for Afsætning af Varer* ved at optage Købetilbud til *Agenturgiveren* eller ved at sælge Varer i dennes Navn, se §§ 65, 85 og 93. Disse Personer staar i Modsætning til Kommissionæren derved, at de ikke optræder i eget Navn, ofte tillige derved, at de ikke afslutter, men kun forbereder Afslutning af Salg. De tre Grupper »*Salgsagenter*« er Handelsagenter, Handelsrejsende og de i § 93 omtalte Personer, der ikke har nogen fast Benævnelse (undertiden kaldt Pladsagenter, norsk: Bysælgere, oftest slet og ret Agenter).

Handelsagenten karakteriseres ved, at han udøver Virksomheden som *selvstændig Forretningsdrivende* — altsaa ikke staar i Tjenesteforhold til Agenturgiveren — og at han har *eget Kontor* eller andet eget Lokale, hvortil Meddelelser angaaende Forretningen kan sendes

(§ 65). Det sidste, at hans Virksomhed væsentlig er knyttet til et fast Forretningslokale, er det, der skiller Handelsagenten fra Personer af de to andre Grupper, idet disse virker ved at »besøge Kunder« (§ 93), altsaa ved at opsøge disse. Foruden dette kræver Loven, at de virker *for en Handlende* (Handelshuset), og at de *ikke medfører de Varer, de sælger* (§§ 85, 93). Derimod kræves det ikke, at de selvstændige Forretningsdrivende, ogsaa Personer i Handelshusets Tjeneste falder ind under Kap. 4. Sondringen mellem Handelsrejsende og »Bysælgere« beror paa, om Virksomheden skal udøves ved Rejse fra Sted til Sted (§ 85) eller ej.

Faste Rejsende kaldes de, der staar i Tjenesteforhold til Handelshuset. Om dem og de tilsvarende Bysælgere gælder der en Del Særregler, se navnlig § 86, hvis Stk. 2 dog er ophævet ved Ful § 15. Iøvrigt er Reglerne i alt væsentligt ens for de tre Grupper Agenter, se navnlig §§ 87 og 93.

En Del særlige Regler om det Forhold, at *et Medlem af Fondsbørsen faar i Kommission at købe eller sælge Værdipapirer* findes i Fondsbørsl. 80 19 Marts 1930 (jfr. L 88 15 Marts 1939), se navnlig §§ 4 og 6, og i den til Loven hørende Vedtægt, Bek 193 14 Juni 1930, navnlig §§ 14—20.

III. Retsforholdet mellem Parterne.

A. Hvervgivelsens Hovedindhold.

1. Aftalen (Anmodningen) om at indgaa Retshandler med Trediemand maa opfattes som indeholdende en *Tilladelse* til at foretage de Handlinger, der hører til Hvervets Udførelse. Hvervgiveren mister derved Retten til at hindre Handlingen ved Forbud eller Nødværge og afskæres fra at kræve Erstatning for Skade, som rigtig Udførelse af Hvervet medfører.

Naar Tilladelsen giver Hvertageren Ret til at afslutte Aftaler i Hvervgiverens Navn eller at foretage retlige Dispositioner over Hvervgiverens Ejendele, indeholder den det, som i »Aftaler« S. 287 kaldes en *Bemyndigelse*. Den medfører da, at de Retshandler, som den bemyndigede indgaar med Trediemand i Henhold til Bemyndigelsen, har umiddelbar Retsvirkning i Forholdet mellem Bemyndigeren og Trediemand.

Om Bemyndigelsen se iøvrigt U 1929 B.209.

Omfanget af Tilladelsen og Bemyndigelsen bestemmes efter de almindelige Regler om Viljeserklæringers Fortolkning. Den bemyndigede er bemyndiget til at foretage, hvad han med Føje kan ind-

lægge i Bemyndigelseserklæringen samt hvad den omfatter efter almindelige Regler om Udfyldning. Det vil naturligvis ofte være ugørligt for Bemyndigeren at specialisere alt, hvad den bemyndigede maa gøre, og hvad han ikke maa gøre, og der maa, naar ikke særlige Forbehold er taget, tilkomme den bemyndigede Beføjelse til at foretage paa almindelig forsvarlig Maade, *hvad Hvervets Udførelse* nødvendig kræver og *naturlig medfører*.

Med Hensyn til forskellige Hverv og Stillinger findes der en ret sikker almindelig Opfattelse af, hvad de i Almindelighed omfatter, se »Aftaler« 304. De sammesteds omtalte Lovbestemmelser, der fastslaar Omfanget af den *Fuldmagt*, forskellige Stillinger medfører, har ikke afgørende Betydning for Spørgsmaalet om, hvad den bemyndigede har Beføjelse til i Forholdet mellem Parterne. De kan i denne Henseende kun afgive en Formodning og maa vige, saasnart det var kendeligt for den bemyndigede, at Bemyndigerens Vilje ikke dækkede dem.

En Erklæring, hvorved en Person bemyndiger en anden til at varetage alle hans Anliggender (*Generalfuldmagt* i snævrere Forstand), kan kun antages at give Beføjelse til at foretage de Handlinger, der hører til Administrationen af hans Formue, i Modsætning bl. a. til dem, der gaar ud paa at arbejde fremad eller at spekulere for Fuldmagtsgiveren. Iøvrigt kan der ingen skarp Grænse drages mellem almindelige og specielle Fuldmagter.

En Bemyndigelse til hos Trediemand at oppebære en Ydelse, som Bemyndigeren har til Gode hos ham (en almindelig *Inkassationsbemyndigelse*), giver, naar andet ikke fremgaar af Omstændighederne, kun den bemyndigede Beføjelse til at modtage selve den Ydelse, der skyldes, og kvittere mod, at denne Ydelse erlægges. Den bemyndigede er ikke beføjet til at tillade Modregning med, hvad han skylder Trediemanden, eller til at indrømme Henstand eller eftergive nogen Del af Skylden.

I Almindelighed er han ikke engang beføjet til at sagsøge Skyldneren for Beløbet, jfr. som Undtagelse Vxl § 18. I visse Forhold kan Sædvane dog medføre videregaaende Beføjelser, f. Eks. hvor en Bank paatager sig Inkassations af Fordringer. Fremdeles kan den bemyndigedes Fuldmagt eller Magt til at indkræve Fordringen i eget Navn række videre end Bemyndigelsen. Bemyndigelsen medfører ingen Begrænsning i Bemyndigerens Raadighed over Fordringen.

Angaaende Spørgsmaalet, om Hvervtageren har Ret til »*Selvindtræde*»,

d. v. s. til selv i eget Navn at indtræde som Hvervgiverens Medkontrahent i den Aftale, der skal slutes, henvises til »Aftaler« 306 f, 344, § 7.IV. Er Hvervet Køb eller Salg af Løsøre, har han kun Retten, naar det følger af Aftale eller Sædvane. Om Speditøren se ndfr § 48.VI.

2. Naar særlige Omstændigheder ikke begrunder et andet Resultat, maa Aftalen (Anmodningen) antages at gaa ud paa, at Hvervet skal udføres *for Hvervgiveren*, og den maa da yderligere have den Virkning, at *de Retshandler, som den bemyndigede indgaar med Trediemand i Henhold til Bemyndigelsen, gaar paa Bemyndigerens Regning*. Dette betyder, at det økonomiske Resultat af den indgaaede Retshandel skal være Bemyndigerens. Han skal have saavel Tab som Fordele ved Retshandlen. Udtrykket »*Hvervgivelse*« bruges i det følgende om enhver Aftale eller Anmodning, der har denne Virkning.

B. *Hvervtagerens Pligter.*

1. *Forpligtet til at udføre Hvervet* bliver Hvervtageren i Almindelighed kun ved Løfte derom. Den ensidige Anmodning om at handle for Anmoderen skaber lige saa lidt som ved andre Hverv (ovfr § 45.I) Pligt for Adressaten. I særlige Tilfælde kan han dog blive forpligtet, naar han ikke reklamerer overfor Anmoderen. *Kmsl § 5* giver herom følgende Bestemmelse: »Faar nogen, som erhvervsmæssigt driver Virksomhed som *Handelskommissionær*, Anmodning fra en anden, med hvem han staar i *Forretningsforbindelse*, om at besørge Salg eller Køb, der falder indenfor denne hans Virksomhed, skal han uden ugrundet Ophold give Meddelelse, hvis han ikke vil overtage Hvervet. Gives saadan Meddelelse ikke, anses Hvervet for overtaget.« Lignende Regler kan maaske opstilles paa beslægtede Omraader.

Naar en Person uden at være forpligtet dertil efterkommer en Anmodning om at handle for en anden, faar han lignende Pligter som den, der har lovet at udføre Hvervet, jfr. foran § 45.I.

2. *De almindelige Hvervgivelser.*

I første Række bestemmes Hvervtagerens Forpligtelser ved Aftalen. Iøvrigt maa man falde tilbage paa de almindelige Grundsatninger om Arbejdskontrakter, men Hvervets særlige Art gør det naturligt at fremhæve enkelte Punkter.

Hvor Hvervet drejer sig om Ordningen af et enkelt Retsforhold, betinger Hvervtageren sig ikke sjældent Ret til at lade Hvervet udføre af en Tredie-

mand (*Substitutionsret*). Men uden Hjemmel i Aftalen eller særlig Sædvane maa Hvervtageren ikke helt overlade Hvervets Udførelse til Trediemand.

Kmsl §§ 7 ff indeholder Bestemmelser om Kommissionærens Pligter, og beslægtede Regler gives om »Salgsagenterne« i *Kmsl § 66*, jfr. §§ 87 og 93. Disse Bestemmelser maa i vidt Omfang anvendes analogt paa andre Hverv.

Hovedgrundsætningen er, at Hvervtageren ved Udførelsen af sit Hverv skal varetage Hvervgiverens Interesser, *Kmsl §§ 7 og 66*. Naar han har det Hverv at afslutte Aftale med Trediemand, skal han saavidt mulig følge Hvervgiverens Forskrifter (§ 7). Hvis Omstændighederne kræver, at de fraviges, skal han uden Ophold underrette Hvervgiveren derom og forlange hans Bestemmelse. Kan denne ikke afventes, skal han handle, som Omstændighederne tilsiger (§ 8). Ogsaa iøvrigt er han forpligtet til at give Underretning til Hvervgiveren, forsaavidt det kræves af dennes Interesse. Naar Hvervtageren ikke udfører sit Arbejde hos Arbejdsgiveren, har det særlig Betydning, at han skal underrette Hvervgiveren om afsluttede Aftaler eller fremskaffede Tilbud (§ 7, § 66). Ansvar for, at den Trediemand, med hvem Aftale indgaas, opfylder sine Forpligtelser, har Hvervtageren ikke, medmindre det følger af særlig Aftale eller Sædvane, at han staar *del credere*, jfr. *Kmsl § 14*.

Haar Hvervet er udført eller Forholdet ophørt, skal Hvervtageren afgive, hvad der tilkommer Hvervgiveren (§ 7), derunder saavel Trediemands Ydelse som, hvad han selv maatte have modtaget fra Hvervgiveren til Brug ved Hvervets Udførelse. Denne Pligt er som oftest en *Afleveringspligt*. Det gælder ialfald, naar det ikke drejer sig om Penge. Naar en Løsøretning af Trediemand erlægges til Hvervtageren, tilhører den Hvervgiveren, selv om Hvervtageren er optraadt som Kommissionær, se *Kmsl § 53.2°*. Hvor det, der skal afgives, er Penge, forekommer det dog ret ofte, at Pligten ikke er en blot Afleveringspligt, fordi Pengene er blevet Hvervtagerens Ejendom.

Om Hvervtageren er berettiget til at lade *Penge*, som han har modtaget fra Hvervgiveren eller oppebaaret for Hvervgiverens Regning, indgaa i sin Formue, eller han skal bevare dem afsondret fra sine egne Penge, kan ikke afgøres ved en almindelig Regel, men maa bero paa Aftalen, Parternes Forudsætninger og Sædvane. Naar Hvervtageren oppebærer Pengene i Medfør af et fast Tjenesteforhold til Hvervgiveren, er han normalt uberettiget til at lade Pengene indgaa i sin egen Formue. Ret hertil har derimod i Almindelighed Banker og Vekselerere, som har faaet det Hverv at anvende

eller oppebære Penge, se som Eksempel U 1926.458, 1925.211 med Note om Sagfører, jfr. ogsaa 1917.843 H. Ligeledes maa en Handelskommissionær i Almindelighed blive Ejer af de Penge, han modtager fra Kommittenten eller Trediemand, naar det ikke særlig er paalagt ham at holde dem adskilt fra sine egne Midler. Naar Hvervtageren har denne Ret til at lade Pengene indgaa i sin Formue, kan det følge af Sædvane, at han er forpligtet til at betale Rente af Beløb, der ikke afregnes straks, jfr. om en Salgskommissionær U 1923.646.

Hvorvidt en Hvervtager, der ikke har Ret til at lade Pengene indgaa i sin Formue, bliver Ejer af dem ved at sammenblande dem med sine egne Penge eller Trediemands, maa undersøges andetsteds, se bl. a. *Vinding Kruse* Ejendomsretten 467, jfr. 709 ff, U 1922.38, 1926.353 H, 356 H.

For Sagførere traadte ny Regler om betroede Midler i Kraft 1 Jan. 1942, se Bek 387 20 Juli 1940. Der indførtes bl. a. en »Klientkonto«, hvorom U 1940 B.29, 273, 341, 1941 B.301 (*Torkild-Hansen, Prytz, Jarner*).

En naturlig Følge af Hvervtagerens Afleveringspligt og af, at Retshandlen indgaas for Hvervgiverens Regning, er det, at Hvervtageren er *forpligtet til at aflægge Regnskab* til Hvervgiveren, jfr. Kmsl § 7, med sædvanlig Dokumentation.

Hvis Hvervtageren frasiger sig Hvervet, kan Hvervgiveren *ikke* faa ham *dømt til at udføre det*. Dette er for Kommissionslovens Omraade fastslaaet ved Bestemmelsen om, at Hvervtageren kan frasisige sig Hvervet (§§ 46, 76, 87 og 93). Derimod kan Hvervgiveren efter almindelige Regler kræve *Erstatning* for det Tab, han lider ved Misligholdelse. Hermed stemmer Kmsl §§ 17 og 67, der paalægger Hvervtageren Erstatningspligt, naar han »forsømmer . . . sine Pligter«, hvilket maa fortolkes som en Henvisning til Culpareglen.

Kmsl § 15 hjemler yderligere for sit Omraade, at Hvervgiveren kan afvise den indgaaede Retshandel, naar hans Interesser er væsentlig tilsidesat eller Hvervtageren har handlet svigagtig, jfr. dog § 16.

Kommittentens beføjede Afvisning af den Aftale, Kommissionæren har sluttet, maa i Forholdet mellem dem have den *Virkning*, at Aftalen betragtes som indgaaet ikke for Kommittentens Regning, men for Kommissionærens. Ved Indkøbskommission maa Afvisningen medføre, at den ved Aftalen erhvervede Ret til det indkøbte Gods tilfalder Kommissionæren. Hvis Kommittenten i Medfør af Kmsl. § 53.2° var blevet Ejer af det, falder hans Ejendomsret sammen, og han bliver formentlig stillet, som om han aldrig havde været Ejer. Ejendomsretten tilfalder Kommissionæren og maa betragtes som indtraadt i det Øjeblik, da den vilde være indtraadt, hvis Kommissionæren havde handlet for egen Regning.

Jfr. hertil *Hult* Kommissionärsavtalet 180 ff.

Ved *Salgskommission* maa Afvisningen give Kommittenten Ret til at kræve Salgsgegenstanden tilbage, hvis Køberen ikke har erhvervet Ret til den i Medfør af Kmsl §§ 54—55, fordi han var i begrundet god Tro, jfr. »Aftaler« 351. Kan Kommittenten efter disse Regler ikke faa det solgte tilbage, er Kommissionæren forpligtet til at erstatte dets Værdi, se Kmsl § 15.2°. Og Kommittenten kan kræve fuld Erstatning af Kommissionæren, hvis denne har handlet forsømmeligt, jfr. Kmsl § 17.

Disse Regler maa anvendes analogt paa Kommissionsforhold, der ikke gaar ind under Kmsl.

I *Fuldmagtforhold* kan Fuldmagtsgiveren ialfald ikke »afvise« Fuldmægtigens Retshandel, medmindre Bemyndigelsens Grænser er overskredet eller Fuldmægtigen forsætlig har tilsidesat Fuldmagtsgiverens Interesser, jfr. »Aftaler« 303. — Bortset fra de sidstnævnte Tilfælde synes det iøvrigt at være betænkeligt at tillade Afvisning af indgaaede Aftaler, naar Fuldmægtigen stod i Fuldmagtsgiverens Tjeneste. — Hvis Fuldmagtsgiveren er blevet bundet overfor Trediemand, fordi Fuldmagten havde særlig Tilværelse overfor Trediemand, jfr. »Aftaler« S. 290, vil Fuldmagtsgiveren i Almindelighed kunne kræve Erstatning af Fuldmægtigen paa Grund af dennes Forsømmelse og kan da vanskelig have Interesse i at »afvise« Aftalen i Forhold til Fuldmægtigen.

Hvis Kontraktforholdet omfatter mere end et enkelt Hverv, kan Hvervgiveren yderligere hæve Kontrakten, naar Misligholdelsen er væsentlig for Kontraktforholdet som Helhed. Kmsl § 50.1° giver Plads herfor ved at fritage Kommittenten for Erstatningspligt, naar han i Kommissionærens Undladelse af at opfylde sine Pligter havde »gyldig Grund« til at tilbagekalde Hvervet.

De nævnte Misligholdelsesbeføjelser kan Hvervgiveren efter Omstændighederne tabe ved at undlade Reklamation, se om Kommissionsforholdet Kmsl §§ 20—25.

3. *Mandatum in rem suam.*

I de Tilfælde, hvor en Person giver en anden *det Hverv at indvinde Formuegoder for hans Regning*, forenes Hvervgivelsen ofte med en eventuel Overførelsesretshandel, idet Hvervgiveren indrømmer Hvervtageren *Ret til at beholde det indvundne*, f. Eks. som Betaling fra Hvervgiveren eller som Laan eller Gave fra ham. Der foreligger da, hvad man plejer at kalde *mandatum in rem suam*. I saa Fald afføder Oppebørselen ingen Afleveringspligt for Hvervtageren. Til Gengæld maa det ofte antages, at Hvervtageren ikke har Krav paa Godtgørelse for sine Udgifter i Anledning af Hvervet. Selve Retshandlen gaar dog ligesom i de øvrige Tilfælde paa Hvervgiverens

Regning. Den Ydelse, som Hvervtageren oppebærer, skal af ham føres i Regning som en Ydelse til ham fra Hvervgiveren.

Naar en Person giver en anden Bemyndigelse til at inkassere en Fordring eller iøvrigt hæve Penge hos Trediemand og beholde Beløbet, er Formodningen imod, at den bemyndigede har forpligtet sig til at indkræve Pengene. Men hvis han uden at underrette Bemyndigeren forholder Indkrævningen og derved paafører Bemyndigeren Tab, maa denne kunne kræve sig stillet, som om det tabte Beløb var modtaget af den bemyndigede. Jfr. om Anvisninger ovfr S. 166 f.

C. Hvervgiverens Pligter.

Hvem der forpligtes som Hvervgiver, er undertiden tvivlsomt. U 1941.688 antog, at en Sagfører e. O. kunde kræve Betaling for Arbejde med et Byggeforetagende ikke blot hos Bygherren, men ogsaa hos en Mand, der financerede Foretagendet. Begge ansaas altsaa som Hvervgivere.

1. Naar Hvervgivelsen betyder, at de indgaaede Retshandler gaar paa Hvervgiverens Regning, maa Hvervtageren have *Krav paa at blive holdt fri for Byrden ved Retshandlens Opfyldelse* overfor Trediemand. Hvis han har handlet som Fuldmægtig, kan han forlange af Fuldmagtsgiveren, at denne overfor Trediemand anerkender Fuldmagtens Eksistens. Har han handlet som Kommissionær, kan han forlange Dækning for det Vederlag, han maatte have betalt til Trediemand, og Frigørelse for de Vederlagsforpligtelser, han maatte have paadraget sig overfor Trediemand. I Almindelighed maa han ogsaa kunne kræve Forskud til Afholdelse af Udlæggene i den Forstand, at han kan undlade at besørge Hvervet, dersom Forskud nægtes ham.

2. De *Udlæg*, som Hvervets Udførelse iøvrigt har medført, maa han i Almindelighed ogsaa kunne kræve *godtgjort*, forsaavidt som de var — eller dog af ham maatte antages at være — nødvendige eller sædvanlige og passende, jfr. Kmsl §§ 29—30. Fuldtud gælder dette dog kun, naar Hvervtageren ikke har Krav paa Vederlag for Hvervets Besørgelse. Har han Krav paa Vederlag, maa det afgøres ved Fortolkning af Aftalen eller efter Sædvane, om Vederlaget er beregnet til at dække ogsaa de omtalte Udgifter, eller om Hvervtageren kan kræve dem godtgjort ved Siden af Vederlaget, jfr. Kmsl § 29. Renter af sine Udlæg kan Hvervtageren i Almindelighed ikke forlange, medmindre det er aftalt eller følger af Sædvane, f. Eks. fordi han er Handlende.

Se endvidere U 1941.117 H.

3. Hvorvidt Hvervtageren har Krav paa *Vederlag*, maa afgøres efter almindelige Retsgrundsætninger, medmindre Spørgsmaalet kan løses paa Grundlag af Kontrakten eller særlige Lovbestemmelser eller Sædvaner.

I Forretningsforhold er det meget almindelig, at Hvervtageren har Krav paa *Provision*, d. v. s. Vederlag beregnet som en Procentdel af Værdien af den Aftale, for hvis Afslutning Hvervtageren kan kræve Vederlag.

Jfr. herved U 1945.359 om Tilfælde, hvor ulovlig Pris var taget.

Ifølge Kmsl § 27 har *Handelskommissionæren* Ret til Provision af Aftale, han afslutter for Kommittentens Regning. Som Regel har han dog *kun* denne Ret, *forsaavidt Trediemands Forpligtelse ifølge Aftalen opfyldes*. Men denne Betingelse gælder ikke, naar Ikke-Opfyldelsen skyldes Kommittenten eller en Hændelse, som denne ikke kunde have paaberaabt sig overfor Trediemand, hvis han selv havde afsluttet Aftalen (§ 27.2°). Dette sidste betyder vistnok det samme som, at Trediemands Ikke-Opfyldelse skyldes en Misligholdelse fra den anden Side, som giver Trediemand Krav paa Opfyldelsesinteressen, og som ikke (udelukkende) kan tilregnes Kommissionæren. Om Provisionen ved delvis Opfyldelse giver § 28 en særlig Regel. Provisionens Størrelse maa iøvrigt bero paa Aftale eller Sædvane i Branchen. Den beregnes ofte til visse Procent af Købesummen. Staar Kommissionæren *del credere*, har han ofte Krav paa særlig Provision herfor.

Udenfor Handelskommission kan Vederlag derimod kun kræves, naar det følger af Aftale eller Sædvane. Naar Vederlagskrav haves, kan man ofte, men ikke altid, anvende Analogien af de om Handelskommissionærens Vederlag givne Regler.

Handelsagenter og de i Kmsl Kap. 4 omhandlede *Salgsagenter* har Krav paa Provision af Salg, som er afsluttet af dem eller iøvrigt kommet i Stand ved deres Medvirken. Men ogsaa deres Ret er som Regel betinget af, at Køberens Forpligtelse ifølge Aftalen opfyldes, se Kmsl § 68 jfr. §§ 87 og 93.

Handelshuset kan foretage en saglig begrundet Omlægning af sin Virksomhed, selv om det medfører Nedgang i fremtidig Provisionsindtægt, se U 1941.130 H, 1945.70 H.

4. Hvervtageren har i Almindelighed til Sikkerhed for sine Krav *Tilbageholdsret* over de Hvervgiveren tilhørende Formuegenstande, som han har faaet i sin Besiddelse i Medfør af Hvervet, jfr. Kmsl §§ 39, 74, 87 og 93. Kommissionæren har endogsaa *Haandpanteret* i Kommissionsgodset for sine af Hvervet udspringende Krav paa Kommittenten, jfr. §§ 31 og 36, og i Forbindelse dermed Standsningsret og Udtagelsesret med Hensyn til Gods, som han har sendt til Kommittenten, paa lignende Maade som en Sælger, se § 37.

Handelskommissionæren har Panteret ogsaa for Krav fra andre Kommissionshverv for en Handlende indenfor dennes Bedrift, se § 32.

Hult l. c. 182 ff antager, at Indkøbskommissionæren i Tilfælde af væsentlig Forsinkelse med Betaling fra Kommittentens Side — udover hvad Kmsl § 37 hjemler — har Ret til at træde tilbage fra Kommissionsaftalen og selv beholde det indkøbte Gods. Dette kan formentlig ikke godkendes, jfr. *Nic. L. Bugge* i hans kommenterede Udgave af Kmsl § 37 Note 7. Hults Mening maa konsekvent føre til, at Indkøbskommissionæren ogsaa bortset fra Konkurs etc. kan beholde Godset, skønt § 36 ikke hjemler det. Men denne Beføjelse kan næppe gives ham, jfr. *Bugge* l. c. § 36 Note 5.

Kommissionæren har ogsaa Sikkerhedsret over den ved Hvervets Udførelse erhvervede Fordring mod Trediemand, jfr. Kmsl § 35.

5. Om *Misligholdelse* fra Hvervgiverens Side gælder de almindelige Regler. Ret til at hæve Kontrakten har Hvervtageren saaledes, naar Misligholdelsen er væsentlig eller giver »gyldig Grund« til at frasige sig Hvervet, som Kmsl § 51 siger.

IV. Forholdets Ophør.

A. Handlebeføjelsens Ophør.

Selv om Kontraktforholdet mellem Hvervgiver og Hvervtager ikke ophører, kan Hvervtageren miste sin Handlebeføjelse, d. v. s. den af Hvervgivelsen følgende Tilladelse og Bemyndigelse samt Retten til at lade det foretagne gaa paa Hvervgiverens Regning (ovfr III.A.2).

I Almindelighed maa disse Virkninger antages at falde bort samtidig. Hvor Hvervgivelsen indeholder en Bemyndigelse, kan man derfor opstille som Hovedregel, at Hvervgivelsen taber sine Virkninger efter samme Regler som en Bemyndigelse.

Naar Reglen er udtrykt saaledes, er det, fordi Reglerne om Bemyndigelsens Ophør i de vigtigste Henseender kan udledes af Bestemmelserne i Aftl om Ophør af Fuldmagt, der falder ind under Aftl § 18. Legislativt er Forholdet formentlig det, at Bemyndigelsesreglerne tildannes efter, hvad der passer for Hvervgivelsen, fordi Bemyndigelser typisk tjener samme Formaal som en Hvervgivelse. Se iøvrigt til det følgende U 1929 B.213.

1. Hvervgivelsen kan naturligvis ikke længere afføde Retsvirkninger, naar det for dens Varighed fastsatte Tidsrum er udløbet. Endvidere maa den være ophørt, naar Omstændighederne har forandret sig saaledes, at det maa være kendeligt for Hvervtageren,

at Hvervgiverens Forudsætninger for Ønsket om Hvervets Besørgelse er bristet.

Se videre U 1945.539: Salærtilsagn ved Salg af fast Ejendom gjaldt kun en rimelig Tid.

2. *Tilbagekaldelse. Hvervgiveren kan til enhver Tid forbyde Hvervtageren at udføre Hvervet.* Naar Erklæring herom kommer frem til Hvervtageren, mister han Beføjelsen (og Bemyndigelsen) til at handle paa Hvervgiverens Formueomraade, og dersom han alligevel udfører Hvervet, har han ikke Krav paa, at Hvervets Resultat skal gaa paa Hvervgiverens Regning. Disse Regler er for Kommissionslovens Omraade fastslaaet ved Kmsl § 46, jfr. §§ 76, 87 og 93. En begrænset Undtagelse følger dog af Grundsætningen i Kmsl § 48, der omtales ndfr under IV.B.

Hvervgivelsen (og Bemyndigelsen) kan dog være uigenkaldelig.

Den ældre romanistiske Lære gik ud paa, at Bemyndigelsen altid kunde tilbagekaldes. Den er for Størstedelen forladt nu. Herhjemme antog allerede *Ørsted*, at en Fuldmagt kunde være uigenkaldelig, naar den stod i Forbindelse med et andet Retsforhold, som ved Hjælp af Fuldmagten skulde betrygges. Denne Lære er optaget af senere Forfattere. Naar en Fortolkning af Bemyndigerens Retshandel fører til det Resultat, at Bemyndigelsen skal være uigenkaldelig, bliver den som Hovedregel uigenkaldelig, dersom den er afgivet til Betryggelse af et andet Gode for den bemyndigede end selve det at være bemyndiget. Derimod antages det i Almindelighed, at Aftalen om Uigenkaldelighed ikke har Virkning, naar den ikke har et saadant Formaål. Det er altsaa en Betingelse, at der er knyttet en anerkendelsesværdig Interesse til Uigenkaldeligheden.

Ved den nærmere Afgrænsning af Reglen faar det væsentlig Betydning, at *der skjuler sig forskellige Forhold under den saakaldte Uigenkaldelighed*. I Tilfælde som det, at en Person giver en anden uigenkaldelig Bemyndigelse til at tegne Bemyndigeren som Kautionsist for sig paa et Gælds-brev, foreligger der Uigenkaldelighed og intet andet. Hvis derimod en Person giver sin Kreditor uigenkaldelig Bemyndigelse til at indkræve en Fordring paa Trediemand og afskrive den paa sit Tilgodehavende, er Meningen i Almindelighed ikke blot, at Bemyndigelsen ikke skal kunne tilbagekaldes, men tillige, at Bemyndigeren selv skal være afskaaret fra at indkræve Fordringen. Der er med andre Ord visse Tilfælde, hvor Bestemmelsen om Uigenkaldelighed maa antages tillige at gaa ud paa at tillægge den bemyndigede *Eneret til at foretage den paagældende Handling*. Dersom en saadan »Bemyndigelse«

angaar en overdragelig Formueret, maa Retshandlen ofte fortolkes som en Overdragelse af Retten. Men selv om en saadan Fortolkning ikke kan anlægges, er Retshandlen dog nær beslægtet med en Overdragelse.

Det er klart, at ingen kan berøve sig Evnen til at forpligte sig ved at give en anden Person Eneret til at binde ham ved Retshandler, samt at en Person i Almindelighed ikke gyldig kan tillægge en anden uigenkaldelig Eneret til at udøve en Ret, der er uoverdragelig. Men selv om Uigenkaldelighedserklæringen ikke gaar ud paa at udelukke Bemyndigeren fra selv at handle, maa det antages, at den er uvirksom, hvis den angaar en mere almindelig Bemyndigelse. Fimal. 1 Marts 1889 § 30 maa vistnok forstaas saaledes, at *Prokura* er genkaldelig, selv om det modsatte er vedtaget. Dog maa den, der tilbagekalder en saadan Bemyndigelse i Strid med det aftalte, efter Omstændighederne ifalde Erstatningsansvar overfor den bemyndigede.

Om Uigenkaldelighedstilfældene se iøvrigt »Aftaler« 309 f og navnlig den der nævnte Afhandling af *Björling*.

Uigenkaldelighed behøver ikke at være fastsat udtrykkelig. Naar Aftalen gaar ud paa, at den bemyndigede skal have Beføjelse til at beholde, hvad han oppebærer paa Bemyndigerens Vegne (*mandatum in rem suam*), maa Formodningen være for, at Bemyndigelsen er uigenkaldelig.

Hvis det drejer sig om en Bemyndigelse til at inkassere en Fordring (og beholde Beløbet), maa det formodes ikke blot, at Bemyndigelsen er uigenkaldelig, men ogsaa at Bemyndigeren har afskaaret sig fra selv at raade over Fordringen. Naar Bemyndigelsen tjener til Sikring af et Krav, faar Bemyndigeren dog fri Raadighed over Fordringen, naar det sikrede Krav er indfriet.

Sml. herved U 1934.562.

Ved Anvisninger gælder det udviklede vel i Forhold til Assignataren, men det faar ikke saa stor praktisk Betydning, da Anviseren overfor Assignatus bevarer Beføjelsen til at tilbagekalde Betalingsbemyndigelsen, jfr. ovfr S. 165 og 161.

3. Ved *Hvervgiverens Død, Konkurs og Umyndiggørelse* maa Hvervtagerens Handlebeføjelse falde bort under samme Betingelser som en Bemyndigelse.

Se herom »Aftaler« § 29.III.B, jfr. ogsaa om Anvisninger ovfr S. 166.

De Hverv, Kmsl giver Regler om, falder helt bort ved Hvervgiverens Konkurs, se Kmsl § 47, jfr. §§ 76, 87 og 93.

Efter disse Bestemmelser falder Hvervet ogsaa bort ved *Hvervtagerens Konkurs*, og det samme maa gælde Hverv, der gaar ud paa at inkassere Penge, og alle andre Hverv, hvor det vilde medføre særlige Farer for Hvervgiveren, at Hvervet blev røgtet af en Fallent.

Hvervtagerens Død maa i Almindelighed medføre Hvervgivelsens Ophør. Naar Hvervtageren har *frasagt sig Hvervet*, kan han ikke længere handle i Henhold til Hvervgivelsen, se Kmsl § 46, jfr. §§ 76, 87 og 93.

B. Arbejdskontraktens Ophør.

Fordi Hvervtageren mister Beføjelsen til at udføre Hvervet, er det ikke givet, at Kontraktforholdet ophører og ingen Virkninger afføder. Hvis Hvervtageren staar i *fast Tjenesteforhold* til Hvervgiveren, ophører Tjenesteforholdet kun efter de almindelige Regler herom, d. v. s. som oftest Reglerne i Ful § 2. I andre Tilfælde kan Forholdet vel ofte opsiges fra begge Sider uden Varsel, men en almindelig Regel herom kan ikke opstilles.

For Kommissionslovens Omraade er det Hovedreglen, at Forholdet kan afbrydes uden Varsel fra begge Sider, se Kmsl § 46, jfr. §§ 76, 87 og 93. Men Reglen gælder kun, forsaavidt ikke andet følger af Aftale eller af Handelsbrug eller anden Sædvane (Kmsl § 1). Kmsl §§ 50 og 51 viser, at Hvervet kan være givet eller overtaget for et bestemt Tidsrum eller til Afslutningen af en bestemt Forretning, eller at Forholdet kan være indgaaet paa Opsigelse. Hvis den ene Part i Utide uden gyldig Grund tilbagekalder et saadant Hverv eller frasiger sig det, kan den anden Part kræve Erstatning, se §§ 50—51. Lovordene viser, at »gyldig Grund« kan findes ikke blot i Misligholdelse fra den anden Part, men ogsaa i andre særlige Omstændigheder, jfr. ovfr § 47.III. Paa tilsvarende Maade kan den ene Part kræve Erstatning, hvis et Hverv, der ikke kan afbrydes til enhver Tid, bortfalder paa Grund af den anden Parts Konkurs, jfr. Kmsl § 50.2°, § 51.2°.

Udenfor Kommissionslovens Omraade maa Forholdet ogsaa som Hovedregel kunne opløses til enhver Tid, naar det drejer sig om et Hverv, der bestaar af en Række Handlinger, og der hverken er aftalt nogen Tidsvarighed eller et fast bestemt Vederlag. Den, der har givet en anden det Hverv at indgaa en bestemt Aftale med Trediemand, antages ogsaa normalt berettiget til at frigøre sig for sin Vederlagspligt ved selv at indgaa Aftalen, hvorved det bliver umuligt for Hvervtageren at skaffe den indgaaet. Den, der har antaget en anden til at skaffe en Aftale indgaaet med Trediemand uden nærmere Angivelse af, hvornaar Aftalen skal være indgaaet, maa fremdeles kunne tilbagekalde Hvervet, saaledes at han frigøres

for Vederlagspligt, dersom Aftalen ikke er indgaaet inden en passende Tid. Paa den anden Side maa det formodes, at Hvervtageren frit kan opsige Forholdet, naar han ikke skal have Vederlag og ikke har bundet sig for et bestemt Tidsrum.

Den, der har paataget sig et Hverv, som er ophørt ved Tilbagekaldelse eller Hvervgiverens Konkurs, maa dog være forpligtet til, forsaavidt det kan ske uden væsentlig Omkostning eller Ulempe for ham, at foretage, hvad der er fornødent for at beskytte Hvervgiveren mod Tab, indtil han selv kan varetage sine Interesser, jfr. Kmsl § 48, §§ 76 og 87.

Ved Forholdets Ophør har en Agent i Almindelighed intet Krav paa Godtgørelse for Kundekredsen, jfr. U 1940.750 (Resp).

U 1943.596 H om Tilfælde, hvor en provisionslønnede Repræsentant ifølge Kontrakten skulde have Provision af visse Køb, som Handelshuset selv foretog. Retten hertil bortfaldt ved den ekstraordinære Lovgivning.

V. Mæglere m. m.

Næringsl. 138 28 April 1931 §§ 81—84 indeholder nogle Bestemmelser om *statsautoriserede Mæglere*, der enten kan være Skibsmæglere, Varemæglere eller Vekselmæglere. Deres Virksomhed bestaar navnlig i som *upartiske Mellemmænd* at virke for Retshandlers Indgaaelse ved at søge Akceptanter til Tilbud og overbringe Parternes Erklæringer. Om deres Pligter er nærmere Regler givet ved Bek 92 23 Marts 1932. Mæglernes Kurtage er fortjent, naar Handlen er endelig afsluttet, selv om den ikke bliver opfyldt, se Bek 1932 § 16. — Takstbestemmelserne i Bek 1932 er senere ændret.

Ejendoms-mæglere omtales i Næringsl. § 85, og der er givet Regler om deres Virksomhed i Bek 286 14 Sept. 1938.

Om Retten til *Salær for Medvirkning til Ejendomshandler* m. m. se *J. L. Frost* i U 1938 B.181 ff. samt U 1940.402, 994, 1941.677, 740, 1944.1135 (alle H).

Om de beskikkede *Auktionsledere* se L 132 16 April 1935, jfr. Bek 210 og Instruks 211 2 Juli 1935, jfr. Bek 552 29 Okt. 1940. Herom kan henvises til *Ravnsholt-Rasmussen*: Haandbog for Auktionsledere.

VI. Speditionsaftalen.

Speditionskontrakten i teknisk Forstand kan bestemmes som Aftalen, hvorved en Person *paatager sig det Hverv i eget Navn at afslutte Fragtafaler for en andens Regning*. Den gaar altsaa ind under Begrebet Kommission. Udtrykket Spedition bruges dog ofte om Aftaler, hvorved »Speditøren« selv paatager sig Pligten som Transportør. I Mangel af særlige Holdepunkter maa det imidlertid antages, at Speditøren kun bliver Kommissionær.

Jfr. dog om den lokale Transport til Skib U 1915.198, men deroverfor *V. Hvidt* i U 1919 B.160 f.

Ifølge Næringsl. 138 28 April 1931 § 61 forstaas ved Speditionsnæring Besørgelse af Forsendelse af Varer eller Gods i eget Navn for andres Regning og i Forbindelse hermed eventuelt Toldklarering og Kørsel med vedkommende Varer eller Gods.

Dansk Speditørforenings Medlemmer indgaar Kontrakter i Henhold til udførlige Forretningsbetingelser, nemlig »*Almindelige Bestemmelser vedtagne af Nordisk Speditør Forbund*«, som sidst er revideret i 1937 og ogsaa benyttes af Foreningerne i Finland, Norge og Sverige. De citeres ndfr som N. Sp. B.

Ved den egentlige Speditionskontrakt har Speditøren lignende Pligter som en Kommissionær efter Kmsl. Hans Hovedpligt er at *afslutte de fornødne Fragtkontrakter i Overensstemmelse med Aftalerne og med Varetagelse af Kommittentens Interesse.*

Af hans andre Pligter kan nævnes Pligten til at give Kommittenten Underretning, jfr. Kmsl § 7 og U 1924.124, 1920.515, 1923.653 (Resp), samt at drage Omsorg for Godset og aflevere det til Fragtføreren, jfr. U 1936.840 (Resp). Se fremdeles U 1927.872 (Resp). I Modsætning til Kommissionæren (Kmsl § 10) har Speditøren ikke Pligt til at forsikre Godset uden særlig Ordre, jfr. U 1917.449 H og N. Sp. B. B § 2.

Som en anden Forskel fra Kmsl's almindelige Regler maa fremhæves, at Speditøren selv uden særlig Aftale har Ret til »*Selvindtræde*«, d. v. s. til selv at indtræde som Transportør, enten for hele Transporten eller for en Del deraf, jfr. U 1907.278 H, og Selvindtræde forekommer meget hyppig.

Naar Speditøren har afsluttet forsvarlig Fragtkontrakt med Trediemand og opfyldt de andre Pligter, ifalder han ikke Ansvar for mangelfuld Udførelse af Transporten, jfr. U 1902 B.32 H, 1920.291. N. Sp. B. begrænser yderligere Speditørens Ansvar paa forskellige Maader.

Speditøren har i Almindelighed Krav paa *Provision* og *Godtgørelse* for sine Udlæg og har til Sikkerhed for sine Krav Tilbageholdsret (eller endog Haandpanteret) over Godset, forsaavidt han har faaet dette i sin Besiddelse eller sidder inde med Konnossement eller lignende Dokument, hvorved han har Raadighed over Varerne.

Ifølge N. Sp. B. B § 8 har Speditøren for ethvert Tilgodehavende Pant i de til enhver Tid for Vedkommendes Regning under hans Kontrol værende Varer.

Ikke sjældent indgaar Speditører Aftaler, der afviger fra den beskrevne Type. Saaledes kan det være aftalt, at Medkontrahenten for Besørgelsen af Forsendelsen skal *betale en bestemt Sum*, der dækker saavel Fragt som alle andre Krav fra Speditøren. I saadanne Tilfælde kan Medkontrahenten let have Føje til at opfatte Forholdet saaledes, at Speditøren selv forpligter sig til at transportere Varerne og derfor faar de Pligter, der normalt paa hviler en Fragtfører, jfr. ndfr § 51. Det forekommer ogsaa, at Speditøren *samlar Gods fra flere forskellige Kunder* til een Ladning og træffer Fragtaftale for den samlede Ladning, hvorved han i Reglen kan opnaa billigere Transport. Hvis Speditøren i saadanne Tilfælde beregner sædvanlig Fragt

af den enkelte Kunde, maa Formodningen vistnok være for, at han forpligter sig som Fragtfører. Men selve det, at han forsender flere Kunders Gods under eet, er ikke nok til at skabe en saadan Formodning. Ifølge N. Sp. B. B § 1, der først fastslaa Hovedreglen, at Speditørens Ansvar ophører, naar Godset er afleveret til Skib, Jernbane eller andet Transportmiddel, skal det, at Speditøren har overtaget en Forsendelse til fix Pris, eller at han befordrer Godset pr. Sammellast, ikke ændre hans Ansvar. Se om disse Forhold *V. Hvidt* i U 1919 B.159 ff.

§ 49.

Værksleje. Entreprise.*I. Det traditionelle Begreb. Fremstillingen begrænses.*

Som allerede nævnt i § 42 er det almindeligt at udskille en særlig Gruppe Arbejdskontrakter med Navnet *Værksleje*.

Den herskende Opfattelse forstaar ved Værksleje (*locatio conductio operis*) Kontrakten, hvorved den ene Part (Værksmesteren) *forpligter sig til imod Vederlag at frembringe et Arbejdsresultat* for den anden (Værksherren). Det, der adskiller Kontrakten fra andre gensidig bebyrdende Arbejdsaftaler, er altsaa, at Arbejderen paa-tager sig at frembringe et Arbejdsresultat, ikke blot at yde et vist Arbejde. Iøvrigt omfatter Begrebet alle Slags Arbejdsresultater. Til Værksleje henføres saaledes Kontrakt om Opførelse og Forandring af Bygninger eller andet Anlæg paa fast Ejendom, om Frembringelse og Bearbejdelse af Løsøre, om Transport af Ting og Personer, endvidere Bjergningskontrakten og Forlagskontrakten. Speditions-kontrakten, der er omtalt foran i § 48.VI, er ialfald ofte en Værks-lejekontrakt.

Her vil der ikke blive gjort noget Forsøg paa at fremstille de almindelige Regler om Værkslejekontrakter. Det er næppe muligt at opstille et større Antal Regler, der gælder for Værkslejekontrakter i Almindelighed. Af selve Kontraktens typiske Indhold følger vistnok, at Vederlaget som Regel kun skal betales, naar Resultatet opnaas. Men de fleste af de øvrige Regler, man plejer at opstille om Værksleje, er dannet med enkelte Typer af Værksleje for Øje og kan næppe anvendes paa alle Slags Værkslejekontrakter. Derfor

er det raadeligst at begrænse Fremstillingen til enkelte vigtige Typer af Værkslejekontrakter. I Lovgivningen findes der navnlig Regler om forskellige Transportkontrakter (ndfr § 51). Ved Siden deraf kan som en vigtig Gruppe nævnes *Kontrakter om Opførelse eller Forandring af Bygning eller andet Anlæg paa fast Ejendom* (ofte kaldt *Entreprise*) og *Kontrakter om Frembringelse eller Bearbejdelse af Løsøre*. Denne vigtige Gruppe Kontrakter skal omtales her.

De ovfr og i det følgende omtalte Spørgsmaal er behandlet udførligt af *Hugo Wikander* i to større Værker: 1) Bidrag till läran om arbetsbetingsaftalet enligt svensk rätt (1913), 2) Om det materiella arbetsbetinget och dess viktigaste rättsföljder (1916). Denne sidste Bog behandler de Værkslejeaftaler, som gaar ud paa Tilvejebringelse af et materielt Arbejdsprodukt, hvilket i alt væsentlig svarer til, hvad der behandles i det følgende.

II. Aftaler om Frembringelse eller Bearbejdelse af Ting.

Her skal omtales Aftaler, hvorved en Person paatager sig at tilvejebringe et Arbejdsresultat, som bestaar i *Bygning eller andet Anlæg paa fast Ejendom eller i Frembringelse eller Bearbejdelse af Løsøreting*. Fortrinsvis tænkes der paa Tilfælde, hvor der skal betales Vederlag.

A. Disse Kontrakter staar paa *Overgangen mellem Arbejdskontrakter og Aftaler om Formueydelse*. Deres Formaal er at tilvejebringe en Formueydelse, men de Formueværdier, som den ene Part tilfører den anden, frembringes helt eller for en væsentlig Del ved den førstes Arbejde. Naar der ydes Vederlag i Penge og Aftalen gaar ud paa at frembringe nye Ting, er Kontrakten nær beslægtet med Køb.

En Kontrakt om Frembringelse af Løsøreting *falder ind under Loven om Køb*, saafremt det for Tilvirkningen fornødne Stof skal ydes af den, der har paataget sig Tilvirkningen (Kbl § 2.1°). Men denne Bestemmelse kan ikke udelukke, at der om Spørgsmaal, som Kbl ikke ordner, opstilles Regler, der stemmer med Værkslejereglerne og afviger fra almindelige Regler om Køb, jfr. »Køb« 6. Fra disse Aftaler ses der bort i det følgende.

De øvrige Kontrakter om Frembringelse eller Bearbejdelse af Ting gælder Kbl ikke om, men Reglerne i Kbl maa for en stor Del kunne anvendes analogt paa dem, navnlig naar Aftalen angaar Løsøreting.

Da Værket i Almindelighed frembringes paa Værksherrens Formue-omraade — enten paa hans Grund eller af hans Materiale — behøver Værksmesteren ikke at »overdrage« Værket til Værksherren. I Almindelighed tilhører det ham uden videre i Kraft af ejendomsretlige Regler.

Aftalen sluttet ofte ved *Licitation*, se herom »Aftaler« 36, 77, 142, *Vilh. Meyer* i *Juristen* 1944.81.

Ved Aftaler om Byggearbejder paa fast Ejendom oprettes der i Reglen skriftlig Kontrakt, der udførlig ordner Mellemværendet.

Se herom *Axel H. Pedersen* i *Juristen* 1936.209 ff. og om Fordelingsplan etc. ndfr under D.

B. Værksmesterens Ydelse.

Hovedydelsen er det lovede Arbejdsresultat. Dettes Beskaffenhed bestemmes i første Række ved Aftalen, men iøvrigt efter lignende Regler som Salgsgenstandens. Til rigtig Opfyldelse hører ikke blot, at Værket skal have de aftalte Egenskaber, men ogsaa almindelig Soliditet og Egnethed til den Brug, der er sædvanlig eller aftalt i Kontrakten.

Misligholdelsesvirkninger følger dog i Almindelighed ikke af Mangler, der kun er hidført ved, at Værksmesteren har rettet sig efter bestemte Forskrifter fra Værksherrens Side, eller skyldes de af denne leverede Materialer. Naar den usagkyndige Værksherre ikke kan ventes at indse, at hans Forskrifter eller Materialer er uhensigtsmæssige, maa Værksmesteren dog gøre ham opmærksom herpaa, forsaavidt han opdager eller burde have opdaget det.

Ved Entreprise paa fast Ejendom er det ikke nok til at udelukke Misligholdelse, at en Mangel skyldes Grundens Beskaffenhed. I Almindelighed maa Værksmesteren selv foretage de fornødne Undersøgelser af Grunden og kan ikke undlade dette i Tillid til Oplysninger fra Værksherren.

U 1924.784 H paalagde saaledes, da Husene paa Grund af Jordbundsforholdene begyndte at synke, Entreprenøren Erstatningsansvar, skønt Bygherrens Repræsentant havde sagt, at Grunden var undersøgt.

Noget andet maa dog gælde, naar Værksherren, f. Eks. i Anledning af en *Licitation*, forud giver bestemte Oplysninger, der maa antages at hvile paa sagkyndig Undersøgelse af Grunden.

Naar andet ikke er aftalt eller forudsat, maa Værksmesteren i Almindelighed have *Frihed til selv at vælge Midler og Fremgangsmaade*. Men selv uden særlig Aftale vil Værksherren dog ofte have en vis Ret til at give Anvisninger om Arbejdets Udførelse. Det maa navnlig gælde, hvor Kontrakten ikke indeholder nøjagtige Bestemmelser og Værket skal tjene individuelle Formaale.

Hvorvidt Værksmesteren er forpligtet til at udføre Arbejdet *personlig*, maa i Princippet afgøres efter lignende Synspunkter som ved andre Arbejdsaftaler, jfr. herom § 45.II.A.2, men ved Værksleje forekommer det meget hyppigt, at Værksmesteren har Ret til at benytte Medhjælpere, ja det er *ikke sjældent, at han kan overlade Trediemand selvstændigt at udføre Arbejdet eller dog Dele deraf*. Naar en Haandværker tager et Byggearbejde i samlet Entreprise, er det saaledes almindeligt, at han giver alt Arbejde udenfor sit eget Fag i »Underentreprise« til andre. Men det følger af almindelige Regler om Skyldovertagelse, at Værksmesteren ikke kan frigøre sig for sin Kontraktspligt, og at han vedbliver at være ansvarlig for Opfyldelsen af hele Kontrakten.

Om Retsforholdene ved Underentreprise se iøvrigt U 1942.295 H.

Ialfald hvor Arbejdet kan overlades til andre, maa Værksmesterens Forpligtelse ogsaa gaa over paa hans Arvinger.

Retten til Arbejdsresultatet kan overdrages til Trediemand, medmindre Arbejdets Beskaffenhed eller særlige Tilkendegivelser fører til at lægge afgørende Vægt paa Værksherrens Person.

Ved *Løsøregenstande* har Værksmesteren i Almindelighed Pligt til at *aflevere* den bearbejdede Ting foruden mulige Rester af Materiale eller Redskaber, der er overgivet ham af Værksherren til Arbejdets Udførelse. Men Værksmesteren har Tilbageholdsret over Værket og de modtagne Ting til Sikkerhed for sit Vederlagskrav og andre Krav, der udspringer af Kontrakten.

Har Værksmesteren lovet Værksherren Kredit, har han kun Tilbageholdsret, naar Værksherren mister Betalingsevnen, jfr. Grundsætningen i Kbl § 39, Alm. Del § 18.II.

Over *fast Ejendom* har Værksmesteren hverken Tilbageholdsret eller anden Sikkerhed.

I flere Lande har man søgt at raade Bod herpaa ved særlige Retsregler, og herhjemme har *Carl Rasting* fremsat Forslag i lignende Retning i sin Disputats Entreprenørens Omsætningsbeskyttelse. De af ham foreslaaede Regler har dog hidtil ikke vundet større Tilslutning. Se dertil bl. a. min Anmeldelse i SvJT 1933.139 ff, *V. Meyer* i U 1933 B.17 ff, *Vinding Kruse* Ejendomsretten 1756, Forslag fra Haandværksraadet (ndfr S. 403).

C. *Misligholdelse fra Værksmesterens Side.*

Det maa formentlig være Hovedreglen, at Værksmesteren bærer *Risikoen* for Værkets tilfældige Undergang eller Forringelse, indtil

han har tilvejebragt det lovede Resultat. Den ovenfor opstillede Sætning om Værksherrens Forskrifter og Materialer griber imidlertid ind, saaledes at Risikoen for Skade, der rammer Værket som Følge af uheldige Anvisninger eller Materialer, falder paa Værksherren, medmindre Fejl ved Arbejdets Udførelse paadrager Værksmesteren Ansvar for Skaden.

Ved *Løsøregenstande* maa der gælde lignende Regler som ved *Løsørekøb*, saafremt Arbejdet udføres paa Ting, mens de er i Værksmesterens Besiddelse. I slige Tilfælde bliver det herefter Hovedreglen, at Værksmesteren har Risikoen, til Tingen er leveret til Værksherren. Men Risikoen gaar over til Værksherren uden Levering, ialfald naar Levering hindres ved Fordringshavermora, jfr. Kbl § 37.

Hvis en Løsøretning under Arbejdet er i Værksherrens Besiddelse, bør Værksmesteren vistnok kun bære Faren for hændelig Skade, der er en Følge af de Foranstaltninger, han har truffet til Arbejdets Udførelse.

Sml. *Vilh. Meyer* i U 1943 B.25 og 77, der vil lægge Risikoen paa Værksherren i videre Omfang.

Ved *Byggearbejder* og andre Anlæg paa fast Ejendom maa Værksmesteren som Hovedregel bære Risikoen, ialfald til Værket er færdigt, og hvis der ifølge Aftalen eller Sædvane skal foretages en Afleveringsforretning, maa han formentlig bære Risikoen, indtil den er foretaget.

U 1922.940 antog om en elektrisk Installation, at Installatøren bær Risikoen, indtil Elektricitetsværket havde afsynet og prøvet Anlægget og Afprøvningen havde givet et tilfredsstillende Resultat.

Hvis Kontrakten omfatter et Antal ensartede Ting eller *flere selvstændige Værker*, f. Eks. to selvstændige Bygninger, og Genstandene skal afleveres efterhaanden, maa Risikoen for hvert selvstændigt Værk eller hver Levering formentlig gaa over til Værksherren, naar de almindelige Betingelser foreligger for det enkelte Værk eller den enkelte Levering. Og naar Værksmesteren ifølge Kontrakten har Krav paa Betaling, efterhaanden som Værket skrider frem og det udførte godkendes, antages det ofte, at Risikoen for hver enkelt Del af Værket gaar over, naar Betalingen derfor er forfalden. Det kan bl. a. faa Betydning, naar det ved et Byggearbejde er aftalt, at visse Beløb skal betales, f. Eks. naar Huset er under Tag.

Se hertil *Lassen* II § 141 ved Note 70. Den der nævnte Dom (ORD i U 1874.132) ses dog ikke at bygge paa Sætningen. Fremdeles *Aubert* Sp.D. II 12 f, *Almén* § 17 Note 224, *Wikander* i det ovfr S. 397 under 2) nævnte Værk 288 ff.

Vilh. Meyer l. c. 25 vil ogsaa her i videre Omfang lægge Risikoen paa Værksherren. Der er vistnok ogsaa Grund til paa lignende Maade som ved *Løsøre* at begrænse Værksmesterens Risiko, naar Arbejdet udføres paa en

Bygning, medens den bruges af Værksherren, f. Eks. naar Reparations- eller Installationsarbejder foretages paa en Bygning, mens den er beboet.

Naar Værket ikke ydes behørigt og dette ikke beror paa Værksherrens Forhold eller paa tilfældige Omstændigheder, som han bærer Risikoen for, maa Værksherren have *lignende Beføjelser som en Køber*. I enkelte Retninger kommer der dog Forskelligheder frem.

Hvorvidt Værksmesteren skal betale *Skadeserstatning*, maa afgøres efter almindelige Kontraktsregler, jfr. Alm.Del §§ 12—15, forsaavidt de ikke er fraveget ved gyldig Aftale. Dette vil atter sige, at der gælder lignende Regler som om en Sælgers Ansvar. Værksmesteren er ansvarlig for Fejl, der begaas af Personer, hvem han har overladt Arbejdet, selv om han var berettiget til at lade dem udføre Arbejdet, jfr. U 1942.723 H. Han ifalder ligeledes Ansvar for Skade, der rammer Materiale, som tillægges af Værksherren, efter almindelige Regler, d. v. s. som en Forvarer (ndfr § 50.II). Værksherren maa derfor normalt bære Tabet ved hændelig Skade.

Samme Regler gælder om Ansvar for Skade paa den bearbejdede Ting, jfr. U 1942.359, eller paa Værksherrens andre Ejendele, jfr. U 1941.890.

Forsinkes Arbejdet, fordi Værksmesteren ikke rettidig kan skaffe Materiale, ifalder han Ansvar efter Grundsætningerne i Kbl § 24, jfr. U 1945.738 H.

I Entreprisekontrakter bestemmes det ofte, at Værksmesteren skal betale en *Konventionalbod* for visse Slags Misligholdelse, f. Eks. en daglig Mulkt i Tilfælde af Forsinkelse med Afleveringen. De aftalte Bøder kan nedsættes efter den almindelige Regel i Aftl § 36, se herom Alm.Del 186, eller naar Forsinkelsen delvis har sin Grund i Værksherrens Forhold.

Om dette sidste se f. Eks. U 1931.716 H.

Vedtagelse om, at Værksmesteren kun indestaar for Arbejdet en vis Tid, antages i Almindelighed ikke at fritage ham for Ansvar for Fejl, som først kunde opdages efter Fristens Udløb, se U 1939.702 H.

Naar Værksmesteren er ansvarlig for Ikke-Opfyldelse, maa Værksherren i Almindelighed kunne kræve Aftalen opfyldt *in natura*. Har Værket Mangler, maa han som Regel kunne fordre dem afhjulpet, hvor dette er muligt uden urimelige Opofrelser.

De øvrige Misligholdelsesbeføjelser i Anledning af *Mangler ved Ydelsen* maa Værksmesteren have en vis Adgang til at afværge ved at *afhjælpe Manglen*, og man kan ikke opstille saa strenge Betingelser herfor som Kbl § 49. Adgang til at kræve *forholdsmæssigt Afslag* i Betalingen maa Værksherren iøvrigt have i lignende Omfang som ved Køb.

Derimod gaar hans Ret til at *hæve Kontrakten* næppe saa vidt som en Købers.

Naar Værket forsinkes eller lider af Mangler, der kan afhjælpes, vil man ofte frakende Værksherren Ret til at hæve Kontrakten, hvis han ikke forud forgæves har *opfordret Værksmesteren til at bringe Sagen i Orden*. Ophævelsesretten maa begrænses yderligere, naar Værket er udført helt eller delvis og de af Værksmesteren frembragte Værdier enten slet ikke kan udskilles

fra Værksherrens Formue eller kun med stort Værdispild. Dette udelukker dog ikke Ophævelse, naar det frembragte Arbejdsresultat overhovedet ikke har nogen Værdi. I saa Fald kan Værksherren hæve Kontrakten og beholde de bearbejdede Ting uden Vederlag, jfr. U 1921.598.

Drejer det sig om *Løsøregenstande*, maa Værksherren endvidere kunne afvise den bearbejdede Genstand (med det deri indgaaede Stof, som tilhørte Værksherren), hvis det ikke med Rimelighed kan forlanges, at han skal modtage den, jfr. U 1874.421, 1883.475. — Om Reklamation angaaende Mangler se U 1940.660 H.

Ved *Entreprise paa fast Ejendom*, der tilhører Værksherren, er det som oftest umuligt at afvise det Arbejde, der er udført. Derfor maa Værksherren vistnok som Hovedregel nøjes med at forbyde Fortsættelse af Arbejdet og for det allerede udførte Arbejde betale en Sum beregnet efter det aftalte Vederlag med forholdsmæssig Nedsættelse efter Grundsætningerne i Kbl §§ 42 og 43. Hvis der ikke kan gives forholdsmæssigt Afslag, eller hvis Værksmesteren har handlet svigagtigt eller bevidst lagt an paa Misligholdelse, maa Værksherren formentlig kunne gaa den Vej at kræve Forholdet opgjort, som om han var traadt helt tilbage fra Kontrakten. Han maa da betale et Beløb svarende til den Formueforøgelse, som det allerede udførte Arbejde har tilført ham, jfr. Alm.Del 120 f og U 1942.252 H. Og det samme maa vistnok gælde i andre Tilfælde, hvor Værksmesteren er ansvarlig for Misligholdelsen, jfr. Grundsætningen i Alm.Del § 16.IV.B. Hvis afgørende Interesser eller personlige Hensyn kræver det, maa han endelig kunne gaa den Vej at hæve Kontrakten helt mod at udskille, hvad Værksmesteren har indføjet, og afgive det til denne.

D. Værksherrens Ydelse.

Spørgsmaalene, om der uden Aftale herom tilkommer *Værksmesteren Vederlag* for Værket, og om hvor stort Vederlag han kan kræve, naar dets Størrelse ikke er vedtaget, afgøres paa samme Maade som ved andre Arbejdskontrakter. — Om Kontrol med Arbejder for tysk Regning under Besættelsen se L 93 9 Marts 1943. — Selv om fast Vederlag er vedtaget, kan Værksmesteren fordre særligt Vederlag for Arbejder, der udføres, og Udgifter, der afholdes af ham efter Værksherrens Ordre ud over det, der paahvilede ham ifølge Kontrakten.

Hvis Entreprenøren har paataget sig Værket for et bestemt Vederlag, kan han som altovervejende Hovedregel ikke fordre mere, fordi Priserne for Løn og Materialer bliver højere end af ham paaregnet, jfr. som Eks. U 1923.278 H. Men det sker ikke sjældent, at en Entreprenør i Kontrakten betinger sig Ret til en vis Forhøjelse af Betalingen, se som Eks. U 1920.190 H, 1922.552 H, 1924.973 H. Og uforudsete, usædvanlige Begivenheder, der medfører uforholdsmæssig Fordyrelse, maa have en lignende Virkning som ved Køb, jfr. »Køb« 72 f, og Aftalen bør i Almindelighed ikke fastholdes fuldt saa strengt som i Varehandelen.

Løvrigt kan det undertiden være vanskeligt at afgøre, om et fast Vederlag er vedtaget, eller om Kontrakten gaar ud paa, at Vederlaget skal rette sig

efter de virkelig medgaaende Udgifters Størrelse og Værkets virkelige Værdi. Kontrakten kan f. Eks. være indgaaet i Henhold til et fremlagt Overslag, uden at Værksmesteren har lovet at udføre Værket for Overslagssummen eller garanteret for dennes Holdbarhed.

Naar et Overslag overskrides stærkt, kan Værksherren efter Omstændighederne hæve Kontrakten, jfr. U 1942.252 H. Se iøvrigt om Overslag *Vilh. Meyer* i Juristen 1944.81.

Værkets Fordyrelse ud over det paaregnede ved uforudsete, men dog allerede paa Kontraktens Tid tilstedeværende og beregnelige Naturlilstande, f. Eks. Sænkning af Jordbunden ifølge Byggeforetagendets Tyngde, vil i Almindelighed ikke give Entreprenøren Krav paa forhøjet Vederlag. Men Tillæg maa dog kunne kræves, naar Entreprenøren, uden at noget i denne Henseende kan bebrejdes ham, har ladet sig skuffe ved Angivelser fra Værksherrens Side, og undertiden vil Kontraktens Indhold udvise, at visse Fordyrelser ikke skal bæres af Værksmesteren.

Vederlaget *forfalder* i Mangel af afvigende Aftale først, naar Værket er færdigt, og ved Løsøre kan Betaling kun kræves mod Aflevering af de frembragte eller bearbejdede Ting, jfr. ovfr under B.

Ved større Byggearbejder plejer Bygherren at udarbejde en »*Fordelingsplan*«, der viser, hvilke Beløb der skal betales for kontraheret Arbejde, navnlig til de forskellige Entreprenører, eller til Dækning af andre Krav, der opstaar under Byggearbejdet, samt hvorledes og hvornaar Beløbene skal betales. Som oftest bliver Planen udtrykkelig eller stiltiende gjort til et Led i Entreprisekontrakterne. Bygherren er da overfor hver enkelt Entreprenør forpligtet til at følge Planen. Han maa derfor ikke give nogen Fordringshaver en bedre Stilling, end Planen hjemler. Navnlig naar Byggeforetagendet — som det sædvanlig sker ved privat Byggeri — skal finansieres ved Laan, er det yderst vigtigt, at der udarbejdes en forsvarlig Fordelingsplan, og at Bygherren forpligtes til at følge den.

Haandværksraadet har ladet udarbejde et Lovforslag med det Formaal at sikre en forsvarlig Fremgangsmaade, se Haandværksraadets Aarbog 1944—45 S. 73.

Iøvrigt kan om Fordelingsplanen henvises til den indgaaende Undersøgelse af *Axel H. Pedersen* i Juristen 1942.409—474. Om *Financieringsplan* ved Byggeri se samme paa de l. c. S. 410 Note 5 nævnte Steder samt i Haandbog for Grundejerinteresser S. 207.

Om *Misligholdelse* med Betaling af Vederlaget maa der iøvrigt gælde lignende Regler som om en Købers Misligholdelse. Naar Arbejdet er udført helt eller delvis, maa Værksmesterens Adgang til at hæve Kontrakten dog formentlig begrænses paa lignende Maade som Værksherrens Adgang til at hæve, jfr. ovfr S. 402. Ved Løsøre, som Værksmesteren havde i sin Besiddelse, maa han i Almindelighed miste Retten til at hæve Kontrakten, naar Tingen er overgivet til Værksherren, jfr. Alm.Del S. 114 f.

Det er den almindelige Mening, at Værksherren har Ret til at *afbestille Værket* eller standse det paabegyndte Arbejde, fordi han maa beholde

Raadigheden over sin Ejendom. — Ved Aftaler om Bearbejdelse af Løsøre kan Sætningen dog næppe gennemføres fuldtud, hvis en Standsning af Arbejdet vilde bringe Værksmesterens Sikkerhed i Fare. — Naar Værksheren saaledes hindrer Arbejdet helt eller delvis, maa Værksmesteren kunne kræve Erstatning. Men i særlige Grupper af Tilfælde maa Værksheren have Ret til at standse Værket uden at ifalde Erstatningsansvar, paa lignende Maade som ved andre Arbejdsaftaler, jfr. ovfr § 47.III.

Naar Værksherrens Forhold iøvrigt hindrer Værkets Udførelse, maa Værksmesteren kunne hæve Kontrakten, saafremt Forsinkelsen er væsentlig, og han maa kunne kræve Erstatning i lignende Omfang som ved andre Arbejdsaftaler.

Jfr. Alm.Del 231 f, ovfr § 46.IV, U 1923.246 H, 1945.738 H.

§ 50.

Forvaring.

I. Forvaringskontrakten (*Depositum*) er Kontrakten, hvorved en Person (Forvareren, Depositaren) *paatager sig at forvare en rørlig Ting for en anden* (Forvaringsgiveren, Deponenten), naar Forvaringen er Kontraktens Hovedformaal. Aftalen, hvorved en fast Ejendom overlades en anden Person til Bevaring, kalder man i Almindelighed ikke en Forvaringskontrakt. Den følger de almindelige Regler om Arbejdsaftaler.

Benævnelsen *Depositum* anvendes ofte paa andre Retsforhold, navnlig paa Haandpantsætning.

Se til det følgende *Lassen* II § 130.

II. Forvarerens Pligter.

Forvareren er forpligtet til at *opbevare og tilbagegive Tingen* med Tilbehør. Tilbagelevering af Tingen kan Forvaringsgiveren forlange, naar han vil, selv om et vist Tidsrum er fastsat ved Aftalen. Et saadant Tidsrum har i Almindelighed kun den Betydning, at Forvareren ikke inden dets Udløb har Ret til at frigøre sig for sine Pligter ved at aflevere Tingen.

Den vigtigste Lovbestemmelse om Forvaring er *DL 5—8—14*, der giver Regler om, under hvilke Betingelser Forvareren ifalder Ansvar, naar han ikke kan tilbagelevere Tingen. Reglen gaar ud

paa, at Forvareren skal gemme det til Forvaring modtagne Gods »som sit eget«. Ørsted antog, at disse Ord hjemlede Ansvar efter Maalestokken *diligentia quam in suis rebus*. Forvareren skulde bevare Tingen, saaledes som han plejede at bevare egne Ting af samme Beskaffenhed, dog at han altid var ansvarlig for grov Uagtsomhed. I nyere Tid er det imidlertid oplyst, at de fra ældre Love hentede Ord »gemme som sit eget« er Udtryk for, at Forvareren skal gemme den modtagne Ting, saaledes som en ordentlig Mand gemmer sine egne Ting af samme Beskaffenhed, men ikke gaar ud paa at lade Agtpaagivenhedsgraden afhænge af Forvarerens Sædvaner og navnlig ikke tilsigter at nedstemme Fordringerne overfor skødesløse Personer. Forskellige Lovbud (Fr 5 Marts 1695 § 4, Rs. 19 Aug. 1707.I. § 1) viser ogsaa, at der ved Udtrykkene »gemme som sit eget« ikke sigtes til noget lempeligt Ansvar. Endvidere er det oplyst, at Bestemmelsen i DL 5—8—14, 2. Pkt. — ligesom 3. Pkt. — kun er en Bevisregel. DL 5—8—14 maa derfor forstaas saaledes, at *Forvareren skal gemme det modtagne, som en ordentlig Mand gemmer saadanne Ting*. Med andre Ord, DL 5—8—14, 1. Sætn. stiller netop den Fordring til Bevaringsmaaden, som man uden positiv Afgørelse maatte komme til, se Alm.Del § 12.III.

Det fremgaar af 5—8—14, at Forvaringsgiveren har Bevisbyrden, jfr. *Lassen* II 609, og Praxis synes at stemme hermed, se f. Eks. U 1926.98, jfr. 1946.477, 1928.534, 1943.1133 H, 1944.749 H, 1943.933. Afvigende *Hurwitz* Tvistemaal 152, *Dige* Bevis i Kontraktforhold 168 f.

Sml. ogsaa U 1943.1059, hvor en egentlig Forvaringskontrakt ikke ansaas for indgaaet.

Om Begrænsning i Ansaret for særlig værdifulde Ting, se U 1945.491 H, 1926.98, Alm.Del 167.

III. *Forvarerens Rettigheder.*

Kontrakten om Tingens Opbevaring vil i Almindelighed ikke give den, der har paataget sig Forvaringen, nogen Ret til at fordre Tingen deponeret hos sig. Da det er saa almindeligt, at Opbevaringspligt overtages uden Vederlag, kan *Vederlag* for selve Opbevaringen ikke tilkomme Forvareren, medmindre det er særlig lovet eller Forvaringsgiveren ifølge Forvarerens Stilling eller Forhold maatte gaa ud fra, at Vederlag vilde blive forlangt. Naar Vederlag er tilsagt for en bestemt Opbevaringstid, maa dette tilkomme Forvareren, selv om Tingen ikke overgives ham i Forvaring eller den før Tiden

tages tilbage, dog efter Omstændighederne kun med Afdrag af, hvad han sparer ved at slippe for Opbevaringen. Forvareren er berettiget til at gøre den *Brug* af Tingen, der kræves af Hensyn til dens Bevaring, men iøvrigt tilkommer Brugsbeføjelse ham kun, forsaavidt den særlig er indrømmet ham. *Godtgørelse for paaregnelige Bekostninger* paa den opbevarede Ting eller i Anledning af Tingens forventede Modtagelse maa i Almindelighed tilkomme Forvareren. Forsaavidt han har en Brugsbeføjelse, maa det dog jævnlig antages, at denne skal opveje Omkostningerne, og et for Opbevaringen tilsagt Vederlag vil ofte indbefatte Godtgørelse for disse. Andre Bekostninger kan Forvareren kun kræve godtgjort efter Reglerne om uanmodet Forretningsførelse. Til Sikkerhed for sine Krav har Forvareren *Tilbageholdsret* over den forvarede Ting.

Jfr. herved U 1940.593.

IV. *Irregulært Depositum.*

Aftalen om Forvaring i egentlig Forstand forudsætter, at Forvareren er forpligtet til at tilbagelevere selve den modtagne Ting, og at Aftalen ikke gaar ud paa at overdrage Ejendomsretten over Tingen til Forvareren. Ved Penge, Pengeeffekter og andre fungible Ting kan samme økonomiske Formaal som ved Forvaring imidlertid opnaas ved at overgive Genstandene med den Aftale, at *Modtageren skal blive Ejer af dem og til sin Tid have Pligt til af sin Formue at tilbagegive Genstande af samme Art og Mængde*. En saadan Aftale kaldes *depositum irregulare*. Da Aftalen afføder lignende Forpligtelser som et Laan til Eje, er den omtalt i Sammenhæng med Laan foran i § 7.

I Retsforholdet mellem Parterne er den vigtigste Forskel fra egentlig Forvaring, at Tilbagegivelsespligten ved irregulært Depositum ikke falder bort, ved at *de modtagne Genstande gaar hændelig til Grunde*. Da de gaar over i Forvarerens Eje, er det Forvaringsgiveren uvedkommende, om de samme eller andre Genstande, der tilhører Forvareren, gaar til Grunde. Denne Regel kan ikke anvendes, blot fordi Penge er overleveret uaflukket, eller fordi Modtageren har faaet Ret til at »bytte« de modtagne Penge med andre — hvad Modtageren i Almindelighed maa antages at have Ret til, naar Pengene er uaflykkede.

Den nøjagtige Afgrænsning af Forvaring og irregulært Depositum

har iøvrigt størst Betydning i Forholdet til *Forvarerens Kreditorer*. De kan nemlig søge Fyldestgørelse i de modtagne Genstande ved irregulært Depositum, men ikke ved egentlig Forvaring. Endvidere kræves der ubetinget fuld Kontraktshabilitet, for at Forvareren kan paatage sig den Forpligtelse, der følger af irregulært Depositum.

Om nærmere Afgrænsning henvises til *Lassen II § 130.IV*.

V. Om *Deponering som Frigørelsesmiddel* for Skyldnere henvises til Alm.Del § 35.I og II.

VI. *Oplagsbeviser*.

Naar Varer oplægges i Oplagshuse (Magasiner, Pakhuse), udstedes der i Udlandet ofte Oplagsbeviser, der er *Omsætningspapirer*. Der findes ogsaa to danske Love om saadanne Oplagsbeviser, men Beviserne bruges ikke i Praxis. I Almindelighed nøjes man med unegotiable Modtagelsesbeviser, og Udlevering finder Sted enten mod Tilbagelevering af det kvitterede Modtagelsesbevis eller i Henhold til Udleveringssedler fra Oplæggeren eller den, der bevislig er traadt i hans Sted. De sædvanlige Modtagelsesbeviser er ikke engang *Indløsningspapirer* (Alm.Del S. 339).

Den første af de nævnte Love er *L om Oplagshuse 23 Feb. 1866*. Efter denne Lov kan Justitsministeriet give Oplagshuse Tilladelse til at udstede Oplagsbeviser paa særlige Blanketter. Reglerne om disse Oplagsbeviser slutter sig nær til de ældre Gældsbrevsregler, jfr. Alm.Del § 30.II.B.2.

Da Københavns Frihavn var anlagt, blev der udstedt en *Lov (Nr. 34) af 30 Marts 1894* om Oplagsbeviser og Garantibeviser for Varer, der oplægges i Københavns Frihavn hos Københavns Frihavnsselskab. For oplagte Varer kan der kræves udstedt *saavel et Oplagsbevis som et særligt Garantibevis*, der kan bruges særskilt til Haandpantstætning eller til Sikring af Kreditsælgere. De i Henhold til Loven af 1894 udstedte Beviser er undergivet lignende Regler om eksstinktiv Erhvervelse som Konnossementer og som Omsætningsgældsbreve efter Gbl. Og den, der i god Tro har erhvervet Beviset med behørig Adkomst, eksstingverer endogsaa Rettigheder over Varerne, der kunde gøres gældende overfor Oplæggeren, se L's § 5.3° og Alm.Del § 30.II.B.2.

Om Frihavnens Ansvar for Beskadigelse eller Formindskelse af Gods, hvorfor der er udstedt Oplagsbevis, er der givet en særlig Regel i L 1894 § 4.

I 1930 er der i Samarbejde med Finland og Sverige udarbejdet et Udkast til Lov om Oplagshuse med Ret til at udstede Oplagsbeviser, men der er ikke blevet gennemført nogen dansk Lov paa Grundlag af Udkastet. I Sverige er en »Lag om upplagshus och upplagsbevis« udstedt 21 Maj 1931.

§ 51.

Transportkontrakter.

1. Indledning. Lovregler.

En vigtig Gruppe Arbejdsaftaler er Kontrakterne om *Befordring af Personer eller Ting fra Sted til Sted*. Besørgelsen af Transport er i vidt Omfang overtaget af det Offentlige eller dog betinget af Koncession.

Udførlige Lovregler er givet om Søtransport, om Befordring med Jernbaner og Luftfartøjer samt om Postforsendelser.

Om *Transport til Søs* er der givet almindelige Regler i Sølov (Bek 319 1 Dec. 1937) 5. Kap. Om Befordring med de danske Statsbaner har vi Regler i L 111 13 Maj 1911 om Statsbanernes Takster m. m. (Takstl.), der er optrykt ved Bek 465 30 Aug. 1940 med de indtil da foretagne Ændringer. Reglerne om Transport med vore *private Jernbaner* hviler i Hovedsagen paa de enkelte Baners Koncessioner, bortset fra et enkelt Punkt, se ndfr S. 413. Reglerne om *Lufttransport* findes i L 123 7 Maj 1937 om Befordring med Luftfartøj (Luftbefl.). — Tilsvarende Love er gennemført i Finland, Norge og Sverige. — Om *Postforsendelser* gælder Postlov 288 9 Maj 1919. Om Befordring mellem forskellige Lande gælder til Dels særlige Regler i Kraft af *internationale Konventioner*.

Sølovens Regler fraviges saaledes ved Konnossementsl. 150 7 Maj 1937. For Jernbanebefordring gælder ifølge Bek 24 og 25 14 Sept. 1938 de i Rom 23 Nov. 1933 afsluttede to Overenskomster, 1) om Befordring af Personer og Rejsegods paa Jernbaner og 2) om Godsbefordring paa Jernbaner. Den internationale Konvention om Befordring med Luftfartøjer, jfr. Bek 16 Maj 1938 Nr. 16, er næsten helt igennem lagt til Grund for de nordiske Love. For Posten gælder Verdenspostkonventionen og de andre Konventioner,

der slutter sig til den. Postkonventionerne revideres periodisk. De nyeste blev vedtaget i Buenos Ayres 23 Maj 1939 og traadte i Kraft 1 Juli 1940, jfr. Bek 305 31 Maj 1940 (Teksterne er ikke optaget i Lovtidende).

Paa Befordring af visse Genstande (lukkede Breve samt andre lukkede Forsendelser og Brevkort med skriftlige Meddelelser) har *Postvæsnet* et vist *Monopol*, Postl. §§ 5—6. *Postvæsen* og *Jernbaner* har en vis *Befordringspligt*, Postl. §§ 1 og 3, Jernbanetakstl. §§ 1, 2, Godskonv. 1933 Art. 5, jfr. »Aftaler« § 10.III.

I det følgende (II—VII) omtales først Aftaler om Transport af Ting (Fragtkontrakten), derefter Aftaler om Personbefordring (VIII).

II. *Fragtkontrakten og dens Dokumenter.*

Frugtkontrakten er Aftalen, hvorved en Person paatager sig at *transportere en Ting, som overgives i hans Vareetægt*.

I det følgende tænkes der fortrinsvis paa de sædvanlige Tilfælde, hvor der skal betales Vederlag for Transporten. Hvis dette ikke er Tilfældet, kan Aftalen i større eller mindre Omfang blive undergivet Gaveregler.

Kontraktens Genstand er et Arbejdsresultat, og Frugtkontrakten er altsaa en *Værkslejekontrakt*. Den, der betinger sig Transporten udført, kaldes *Befragteren*, den, som paatager sig Transporten, kaldes *Fragtfører* (Bortfragter). Hyppig betegnes Befragteren som Afsender, men ved *Afsender* i streng Forstand (Forsender, Aflader) forstaas den, som faktisk afsender Godset. Den Person, til hvem Fragtføreren skal føre Godset, kaldes *Modtager* (Destinatar, Adressat). Han kan ligesom Afsenderen være en fra Befragteren forskellig Person.

Reglerne om Frugtkontrakter kan kun omtales i grove Træk. De forskellige Lovbestemmelser er temmelig indviklede og indbyrdes afvigende. Derfor omtales kun de allervigtigste Bestemmelser, navnlig dem, der kan tjene til at belyse almindelige Retsgrundsætninger, og særlige internationale Regler forbigaas paa de fleste Punkter.

Fragtaftalen kan indgaas formløst, men meget ofte oprettes der et eller andet skriftligt *Dokument* om Forsendelsen. Som Betingelse for at overtage Transporten forlanger Fragtføreren ofte udstedt et *Fragtbrev* som Ledsagepapir. Fragtbrevet udstedes af Befragteren (Afsenderen) og indeholder Oplysninger om Transporten, og det

overgives aabent til Fragtføreren, for at det skal ledsage Godset og afgives til Destinataren til Oplysning om Fragtaftalen.

Naar Gods befordres med Statsbanerne, maa Fragtbrev i Almindelighed overgives til Banen sammen med Godset.

Naar Fragtføreren har modtaget Fragtbrevet, antages det, at dets Indhold er en rigtig Gengivelse af Fragtaftalen. Om Betydningen af, at Fragtbrevet udleveres til Destinataren, se ndfr under VI.

Ved Søtransport udstedes i Almindelighed et *Konnossement*, der ifølge Sølov § 151 er Bortfragterens skriftlige Erkendelse af, at Godset er indlastet, og at han er forpligtet til paa Bestemmelsesstedet at udlevere det til rette Vedkommende. Konnossementet er et *Omsætningspapir*, selv om det er udstedt til bestemt Person, medmindre det tager Forbehold ved Ordene »ikke til Ordre« eller paa anden Maade, se Sølov § 154. Om Konnossementer henvises iøvrigt til Sørensen.

Tilsvarende Dokumenter er hidtil ikke blevet anvendt ved Transport til Lands.

Ved Godstransport med *Statsbanerne* kan Afsenderen kræve Jernbanens Kvittering for Modtagelsen paa et *Fragtbrevsduplikat*, som han forelægger Banen sammen med Fragtbrevet, jfr. Takstl. § 30. Duplikatet er ikke et Omsætningspapir, men har Betydning for Afsenderens Raadighed over Godset, se ndfr under III.A.

Efter den internationale Godskonvention Art. 6 og 8 skal der udstedes Fragtbrevsduplikat. Men Konventionens Art. 61 § 3 tillader de kontraherende Stater ved Særoverenskomster at indføre særlige Regler om Sendinger med negotiabelt Fragtdokument og om Sendinger, der kun udleveres mod Aflevering af Fragtbrevsduplikatet.

For Rejsegods, der indskrives, udsteder Jernbanen et Bevis, der oftest kaldes Garantiseddel og er et Legitimationspapir, jfr. Takstl. § 15.

Ifølge *Luftbefl. §§ 5 ff* udstedes Luftfragtbrev i tre Eksemplarer, og et Eksempel deraf underskrives af Befordrerens og tilbageleveres Afsenderen efter Godsets Modtagelse. Da Modtagerens Navn ikke behøver at være nævnt i Fragtbrevet, se § 8 f, kan Fragtbrevet udstedes til Ihændeleveren eller med Ordreklausul, og det af Befordrerens underskrevne Eksempel maa da antages at være negotiabelt.

III. *Fragtførerens Pligter.*

A. *Fragtførerens Hovedpligt* er at *modtage, drage Omsorg for, transportere og aflevere Fragtgodset. Afleveringspligten* gaar ud paa,

at Fragtføreren i Mangel af modstaaende gyldige Ordre skal aflevere Godset til den behørig legitimerede Destinatar (se under VI) paa Bestemmelsesstedet. Fragtføreren er kun forpligtet til at aflevere Godset imod Betaling af Fragt og andre Omkostninger, som hviler paa det, se ndfr. *Befragterens ændrede Ordre angaaende Afleveringen* er Fragtføreren pligtig at følge, forsaavidt de ikke paalægger ham større Ulempe, Møje eller Udgift end hjemlet ved Kontrakten.

Om Befragterens (Afsenderens) Beføjelse til at standse Godset og tage det tilbage se ndfr V.

Naar Godset ifølge Fragtaftalen skal afleveres til en fra Befragteren forskellig Destinatar, kan Retten til at give Ordre angaaende Godset fra et vist Tidspunkt gaa over til Destinataren, se ndfr VI.

Hvis der er udstedt *Fragtbrevsduplikat*, kan Afsenderen kun standse Godset eller omdestinere det, naar han foreviser Duplikatet, se Takstl. § 32.2°. Denne Regel gør det muligt for en Sælger, der skal afsende Godset, at benytte Fragtbrevsduplikatet til at opnaa kontant Betaling mod Dokumentets Udlevering, paa lignende Maade som et Konnossement, jfr. Kbl §§ 16 og 71.

Er der udstedt *negotiabelt Transportdokument*, kan Raadigheden over Godset som Regel kun udøves af den, der har Dokumentet i Hænde med behørig Adkomst.

Om Konnossementets Betydning henvises iøvrigt til *Sindballe* Soret 310ff.

B. Om *Misligholdelse fra Fragtførerens Side* gælder almindelige Kontraktsregler, forsaavidt de særlige Lovbestemmelser ikke fraviger dem. Misligholdelsen kan i Almindelighed medføre Erstatningsansvar og give Befragteren Ret til at hæve Kontrakten.

1. *Erstatningsansvar* maa Fragtføreren, hvor særlige Regler ikke griber ind, ifalde, *medmindre det maa antages, at Skaden ikke skyldes Fejl eller Forsømmelse af ham eller nogen, han svarer for*, d. v. s. navnlig hans Hjælpere. Dette er ogsaa Hovedreglen om Søbefragtning ifølge Sølov §§ 118 og 130 og om Luftbefordring ifølge Luftbefl. § 18 smh. m. § 20.1°.

Jfr. om Vognmænd o. l. U 1943.1016, 1942.552 (udenfor Motorl), 1940.871.

Det er ikke ubetinget tilstrækkeligt at iagttage de Forsigtighedsforholdsregler, som aftales med Befragteren. Det kan paahvile Fragtføreren som Sagkyndig at gøre Befragteren opmærksom paa, at yderligere Foranstaltninger er paakrævet, jfr. U 1936.256 H.

I Overensstemmelse med almindelige Retsgrundsætninger maa Fragtføreren endvidere blive ansvarlig uden Culpa i visse Tilfælde, saaledes navnlig naar Skaden skyldes hans svigtende økonomiske Evne, jfr. Alm. Del 143.

Naar en *Budcentral* har paataget sig en Transport, gælder i Princippet samme Regler, jfr. U 1945.1103 H, 1141, 1943.1056. Men U 1943.722 frifandt Budcentralen for Tyveriskade ved at stille smaa Krav til Forsigtighedsforholdsreglerne.

Ansaret kan selvfølgelig formindskes eller falde bort, hvor det følger af almindelige Retsgrundsætninger, f. Eks. hvor *Skadelidendes egen Skyld* har medvirket til Skaden. Naar Befragteren ved, at Misligholdelse kan medføre usædvanlig stort Tab for ham, maa han gøre Fragtføreren opmærksom derpaa ved Aftalens Indgaaelse, jfr. Sølov § 93. Ellers maa Fragtførerens Ansvar i Almindelighed begrænses til det nogenlunde sædvanlige. Penge, Pengeeffekter og Kostbarheder kan Befragteren derfor i Almindelighed ikke kræve erstattet, medmindre Fragtføreren vidste, at Fragtgodset indeholdt saadanne Ting, eller dog maatte regne med det som nogenlunde normalt. Jfr. som Eksempel U 1945.275 H, 1944.1046, 1930.774, Alm. Del 167.

Meget ofte søger Fragtførere at betinge sig hel eller delvis Fritagelse for Erstatningsansvar. Spørgsmaalet om saadan *Ansvarsfraskrivelse* bør have Virkning, har særlig været omstridt i Sørensen, men her er det nu løst ved de nyeste Love. Hvor Lovregler ikke griber ind, er det tvivlsomt, i hvilket Omfang Ansvar kan fraskrives. Man maa ialfald fastholde Fragtførerens Ansvar for egen grov Uagtsomhed, og i Betragtning af den nyere Lovgivning bør man vistnok gaa endnu videre.

Ansvarsfrihedsklausuler maa iøvrigt fortolkes strengt. Ansvarsfrihed trods Bevis for Culpa kan kun antages, naar det klart er betinget, jfr. U 1929.707 H (TfR 1931.99). Uklare Forbehold kan derimod efter Omstændighederne medføre, at Fragtføreren fritages for at bevise, at der ingen Fejl er begaaet. Der maa ogsaa stilles strenge Krav, for at Fragtførerens ensidige Forbehold om Ansvarsfrihed skal blive bindende for en Befragter, som var uvidende derom.

For *Søbefragtning* findes de nærmere Regler om Bortfragterens Ansvar for Tab eller Beskadigelse af Godset i Sølov §§ 118—123, men Ansaret begrænses for Konnossementslovens Omraade ved de vigtige Bestemmelser i denne Lovs § 4. Om alle disse Bestemmelser henvises til *Sindballe Sørensen* § 41.

Reglerne i *Luftbefl.* §§ 18 ff hjemler en af Konnossementsloven inspireret Begrænsning i Fragtførerens Ansvar, hvor der ikke er udvist grov Uagtsomhed, se § 20.2° og § 25.

Om *Statsbanernes Ansvar* er der givet Regler i Takstl. §§ 35 ff.

Angaaende *Godsets Tab eller Beskadigelse* i Tiden fra Modtagelsen til Afleveringen gælder en *vis major-Regel*. For at fri sig for Ansvar maa Jernbanen i Almindelighed bevise, at Skaden skyldes »tvungende Magt (vis major)«, se Takstl. § 37, jfr. § 16, der er holdt i Kraft ved L 117 11 Marts 1921 § 10. *Vis major* kan formentlig bestemmes som udefra kommende Begivenheder af en saadan Art, at Skaden efter Livets Erfaring i Almindelighed ikke kan undgaas, selv om der er truffet forsvarlige Forholdsregler.

Om Jernbanens Ansvar for Overskridelse af den i de reglementariske Bestemmelser fastsatte Leveringsfrist gives der Regler i Takstl. § 45, jfr. § 40.

Til disse Regler om Ansvarsbetingelserne slutter sig forskellige Bestemmelser om *Answarets Omfang*, se Takstl. §§ 41—44, 46—47, der medfører en vis Begrænsning i Ansaret, hvor Skaden ikke skyldes Forsæt eller grov Uagtsomhed fra Jernbanens Side.

Reglerne i Takstl. kan ikke fraviges til Befragterens Skade ved reglementariske Bestemmelser, som derimod kan udstedes til »Gennemførelse og Fuldstændiggørelse« af Takstl., jfr. som Eks. U 1921.895.

Privatbanernes Ansvar for Fragtgodset var oprindelig i Princippet fastlagt ved Koncessionerne, der om al Skade — i og udenfor Kontraktforhold, paa Gods eller Person — indeholdt den Regel, at Koncessionshaveren kun kunde befri sig fra Erstatningspligt »ved at bevise, at det enten er den beskadigedes egen Skyld, at han har lidt Skade, eller at denne er bevirket ved et uafvendeligt Tilfælde«, se f. Eks. Bek 103 15 Juni 1892 § 15. — Denne Regel fortolkedes dengang ikke som en vis major-Regel, se Erstatningsret 98 om Sporvejskoncessionerne. — L 117 11 Marts 1921 § 10 foreskriver nu, at Ansaret afgøres efter de derom i vedkommende Jernbanes Takstbestemmelser indeholdte Forskrifter.

Mest afvigende fra de almindelige Ansvarsregler er Bestemmelserne om *Postvæsnets Ansvar*, der findes i Postl. §§ 22 og 23. Erstatning skal kun svares i en Række af Loven nævnte Tilfælde, men her ifalder Postvæsnet til Gengæld Ansvar, *selv om Skaden er hændelig*, ja selv om den er hidført ved vis major. Ansaret begrænses dog paa forskellige Maader, og i nogle Tilfælde ydes der uden Hensyn til Tabets Størrelse et lovbestemt Beløb som Godtgørelse.

Ansvar indtræder navnlig, naar anbefalede Breve, Postindkasseringsbreve, Breve med angiven Værdi og Pakkesager bortkommer eller Indholdet helt eller delvis gaar tabt, samt naar Pakkesager eller Breve med angiven Værdi paa anden Maade beskadiges, mens Genstanden var i Postvæsnets Værge.

For *mellemrigske Postforsendelser* gælder i saadanne Tilfælde en *vis major-Regel* efter de internationale Konventioner, se f. Eks. Verdenspostkonventionen Art. 56 ff.

Naar Gods, der befordres med et Motorkøretøj, lider Skade som Følge af Kørsel paa Gade, Vej eller Plads, der er aabnet for almindelig Færdsel, gælder Reglerne i Motorl. (Bek 131 14 April 1932) §§ 38—40, se navnlig § 38.2°, og Skaden falder ind under den lovpligtige Ansvarsforsikring. Denne Ordning er næppe rimelig, jfr. U 1938 B.101 med Note 14.

2. Med Hensyn til Spørgsmaalet om *Befragterens Ret til at hæve Kontrakten* paa Grund af Misligholdelse maa navnlig fremhæves, at der som Hovedregel *ikke skal betales Fragt, naar Transporten ikke gennemføres*. Det gælder først og fremmest, naar selve Transportvirksomheden ikke kan gennemføres, f. Eks. fordi det i Kontrakten individuelt bestemte Befordringsmiddel gaar til Grunde. Men som Hovedregel skal der heller ikke betales Fragt, *hvis Godset gaar til Grunde under Vejs*, medmindre det skyldes Godsets egen Beskaffenhed eller Fejl ved Indpakningen og lignende Forhold, som Fragtføreren ikke skal bære Risikoen for, jfr. Sølov § 125, Takstl. § 37 og Postl. § 22 h. Forudbetalt Fragt maa betales tilbage, Sølov § 125, Takstl. § 41, Postl. § 22 g.

Se iøvrigt *Sindballe Soret* 353, men 385 om Tidsbefragtning, som der er set bort fra i denne Fremstilling.

Naar Godset er ført et Stykke frem, før Transporten maa afbrydes, kan Befragteren være forpligtet til at betale en forholdsmæssig Del af Fragten (*Afstandsfragt* eller *Distancefragt*), jfr. Sølov § 129, § 135.3°, Takstl. § 33.

Om Retten til at hæve Kontrakten paa Grund af *Forsinkelse fra Fragtførers Side* gælder almindelige Kontraktsregler, forsaavidt de ikke fraviges ved særlige Lovbestemmelser. Af Lovreglerne skal kun nævnes Sølov § 126, der opstiller strenge Betingelser for Ophævelse af Kontrakten, undtagen naar Bortfragteren selv er Skyld i Forsinkelsen.

Ifølge § 126 kan Befragteren hæve Befragtningen, saafremt Bortfragteren, da Aftalen blev sluttet, maatte indse, at Formaalet med Befordringen af Godset vilde blive væsentlig forfejlet paa Grund af Forsinkelsen. Skal Skibet efter Fragtaftalen være lasteklart inden en bestemt Tid, medfører enhver Overskridelse, at Befragteren kan hæve Befragtningen. Se herom *Sindballe Soret* 368 f.

C. Fragtføreren skal *varetage Befragterens Interesser* og derfor, naar der indtræffer uforudsete Omstændigheder, der kræver nye Beslutninger, saavidt mulig underrette Befragteren og indhente hans Bestemmelse. Kan det ikke ske, maa han handle paa bedste Maade.

Sølov § 53 paalægger Skibsføreren at varetage Ladningsejerens Tarv.

D. Fragtføreren er jævnlig forpligtet til at gøre Godsets Udlevering til Destinataren afhængig af, at denne betaler Fragt og lignende Omkostninger eller andre Beløb, som Befragteren ønsker opkrævet hos ham. Det sidste kaldes i Almindelighed *Efterkrav*, jfr. Takstl. § 28, og benyttes navnlig

til at sikre kontant Betaling af Købesummen for Godset. Ved Postforsendelser bruges Udtrykket Postopkrævning, men denne bruges ogsaa til Inkassation af udestaaende ensidige Fordringer. Hvis Fragtføreren i saadanne Tilfælde udleverer Forsendelsen uden at faa Beløbet betalt, bliver han forpligtet til at erstatte Befragterens Tab mod Regres til Modtageren, jfr. Takstl. § 28.

Ifølge Postl. § 22 e skal Postvæsnet betale Opkrævningsbeløbet.

Om Fordringen paa Fragt o. l. se ndfr under VI.B.

IV. Befragterens Pligter.

Befragterens Hovedpligt er at betale Vederlaget for Transporten (Frugt, Porto). For Post og Jernbaner gælder visse i Almindelighed *ufravigelige Takster*. Fragten erlægges undertiden forud, jfr. Postl. § 15, jfr. § 19, Takstl. § 27. Ofte gaar Aftalen ud paa, at Fragten skal betales af Destinataren ved hans Modtagelse af Varen paa Bestemmelsesstedet, og Formodningen maa være herfor, naar Godset med Fragtbrev er overgivet i Fragtføreren Varetægt uden Betaling af Fragten. Selvfølgelig kan en saadan Aftale ikke bevirke, at Forpligtelsen straks gaar over paa Modtageren. Om senere Overgang se ndfr under VI.B.

Befragteren er forpligtet til at erstatte Fragtføreren Skade, som tilføjes denne ved mangelfulde eller urigtige Angivelser angaaende Godset og ved Undladelse af iøvrigt at forsyne ham med behørig Oplysninger og Dokumenter, jfr. Sølov § 97, Postl. § 3, Takstl. §§ 20, 22, 24, 25.

For sine Krav har Fragtføreren Sikkerhedsret i Godset, som han ikke behøver at slippe, før han faar Betaling, Sølov §§ 113—115, 276, Postl. § 26, Takstl. § 34.

Jfr. om Flytteforretning U 1940.960.

V. Befragterens Tilbagetræden og Fordringshavermora.

Befragteren kan ikke tilpligtes at lade Godset transportere, men hvis han træder tilbage fra Befragtningen, uden at det er retfærdiggjort ved Fragtføreren Forhold, maa Fragtføreren i Almindelighed kunne kræve Erstatning (Opfyldelsesinteressen). Ifølge Sølov § 131 kan Erstatning »dog ikke kræves, hvis Muligheden af at levere eller befordre Godset eller indføre det paa Bestemmelsesstedet maa anses udelukket ved Omstændigheder, der ikke er af en saadan Beskaffenhed, at Befragteren, da Aftalen blev sluttet, burde have taget dem i Betragtning, saasom Indførsels- eller Udførselsforbud eller anden Foranstaltning af offentlig Myndighed, hændelig Undergang af alt Gods af den Art, Befragtningen angaar, eller lignende, eller hvis det bestemte Gods, Befragtningen angaar, er gaaet til Grunde ved en Ulykkeshændelse.« Der opstilles med andre Ord lignende Ansvarsbetingelser som ved Forsinkelse fra Genussælgerens Side ifølge Kbl § 24.

Om Opfattelsen af Reglen se *Sindballe* Soret 375 f, *Wikander* i TfR 1943. 98 f.

Udenfor Sørensen vil man formentlig ikke i saa vidt Omfang give Befragteren Ret til at frigøre sig for Kontrakten.

Hvis *Befragteren* ikke meddeler, at han træder tilbage, men han *ikke leverer Godset* inden aftalt eller rimelig Tid, maa Fragtføreren kunne hæve Befragtingen og kunne kræve Erstatning under tilsvarende Betingelser som, hvor Befragteren træder tilbage, jfr. Sølov § 131.3°. Udebliver en Del af Godset, kan Fragtføreren i Almindelighed kun hæve Kontrakten for det ikke leverede Gods. Dog maa han efter Omstændighederne kunne hæve hele Kontrakten, hvis Befragteren ikke betaler Erstatning for Tabet ved Udeblivelsen eller stiller Sikkerhed derfor, jfr. Sølov § 132.

Sølov §§ 80—88 giver særlige Regler om Lastetiden.

Naar Godset er leveret og indlastet eller Transporten er begyndt, maa Befragterens Ret til at tage Godset tilbage begrænses saa meget, som det kræves af Hensyn til Fragtføreren eller andre Befragtere, jfr. Sølov § 133.

Statsbanerne følger Regler, der er gunstigere for Befragteren. I Princippet skal der kun betales Fragt for Transport, der virkelig bliver besørget. Hvis Befragteren ikke kommer med Godset eller tager det tilbage, skal han kun betale Fragt for den besørgede Del af Transporten, men slipper iøvrigt med at betale visse tariffmæssig fastsatte Beløb for den voldte Ulejlighed o. s. v.

Hvis *Godset* efter Ankomsten til Bestemmelsesstedet *ikke bliver aflaget i rette Tid*, maa Fragtføreren efter Omstændighederne vente en vis Tid, der i Sølov § 106 er bestemt paa lignende Maade som Lastetiden, jfr. om Statsbanerne Takstl. § 34.

Naar Destinataren, efter at en eventuel Ventetid er udløbet, ikke kan findes eller han nægter at modtage Godset, maa Fragtføreren underrette Befragteren og foreløbig drage Omsorg for Godset, efter Omstændighederne ved at give det i Forvaring hos Trediemand (*oplægge Godset*) for Befragterens Regning, jfr. Sølov §§ 114 og 115. Lignende Regler maa gælde, naar Modtageren ikke opfylder Betingelserne for Godsets Udlevering, f. Eks. ikke betaler Fragten eller, hvor Konnossement er udstedt, ikke har det i Hænde med fornøden Legitimation, jfr. Sølov § 157. Hvis hverken Befragteren eller Destinataren raader over Godset inden rimelig Tid, kan Fragtføreren sælge det for den berettigedes Regning. Sml. de særlige Regler i Sølov § 116 og Postl. § 26.

VI. *Destinatarens Stilling.*

A. At der i Fragtkontrakten er indsat en *Trediemand* som Destinatar, medfører ialfald til at begynde med ingen praktisk Forandring i Parternes Stilling. Befragteren har de samme Beføjelser, som andre Fragtkontrakter giver, og kan uden Hensyn til Destinataren give Fragtføreren ny Ordre om Godset. Han kan f. Eks., forsaavidt Kontrakten tillader det, bestemme, at Godset skal

standses eller sendes tilbage, eller at det skal udleveres til ham selv eller en Fjerdemand, jfr. Takstl. § 32. Men ialfald hvor der ikke er udstedt Konnossement eller lignende Transportdokument, maa det være Hovedreglen, at *Destinataren faar Ret til at kræve Godset udleveret*, naar det er kommet til Bestemmelsesstedet. Og *Befragterens Ret* til at standse eller omdestinere Godset maa, hvis Fragtbrev er udstedt, falde bort, naar Fragtbrevet er udleveret til Destinataren.

Ifølge Takstl. § 32.4^o ophører Afsenderens Raadighedsret tillige, naar Adressaten har forlangt Fragtbrevet og Godset udleveret, og dette kan Adressaten, naar han har indfriet de Forpligtelser, som Fragtoverenskomsten paalægger ham.

Om Jernbanens Ansvar, naar Fragtbrev og Gods udleveres til en uberetiget, se U 1945.1164 m. Henviisn.

Destinataren har samme Ret til at kræve Godset udleveret, hvor der er udstedt *Fragtbrevsduplikat*. Han behøver altsaa ikke at møde med Duplikatet, jfr. Takstl. §§ 32 og 34.

En lignende Regel gælder ifølge Luftbefl. § 13.

Destinataren har vistnok en begrænset Ret til allerede *før Godsets Ankomst* til Bestemmelsesstedet at give Fragtføreren Ordre om Foranstaltninger, der tjener til at bevare Godset. Men Bestemmelser, der kan gribe ind i Befragterens Raadighedsret, har Destinataren kun Beføjelse til at træffe, naar det følger af Reglerne om uanmodet Forretningsførelse.

Videre gaar dog HGB § 434.

Efter disse Regler er det naturligt at sige, at Fragtkontrakten indeholder et Trediemandsløfte til Gunst for Destinataren. Det stemmer med almindelige Regler om Tilbagekaldelsesretten ved Trediemandsløfter, at Befragteren bevarer Raadigheden over Godset indtil videre, og de øvrige Regler kan ogsaa forenes med Opfattelsen.

Takstl. § 32.4^o, jfr. § 34, afskærer dog Befragterens Raadighed lidt tidligere, end det vilde følge af almindelige Retsgrundsætninger. Paa dette Punkt er den danske Lov formentlig paavirket af den internationale Gods-konvention, se dens Art. 16 § 3, Art. 21 § 4.

At der i Almindelighed foreligger et Trediemandsløfte, er den overvejende Anskuelse blandt nordiske Forfattere, se f. Eks. *Jul. Lassen* i U 1887.381 og navnlig *N. Cohn* i TfR 1914.25 ff, *Stang* 328. — *Knoph* Sjørett 152 siger, at det er sjældne Tilfælde, hvor Fragtkontrakten maa opfattes som en virkelig Trediemandsretshandel. Men det er muligt, at disse sjældne Tilfælde netop er dem, hvor der ikke er udstedt Konnossement eller lignende Transportdokument. Naar saadanne Dokumenter benyttes, er der næppe Grund til at opfatte Kontrakten som et Trediemandsløfte.

Selvfølgelig kan Befragteren ogsaa allerede forinden de ovenfor angivne Tidspunkter i Kraft af Aftale med Destinataren være uberettiget til at standse Godset. Men Fragtføreren kan ikke være tjent med at skulle blandes ind i Retsforholdet mellem Befragter og Destinatar. Han maa formentlig kunne rette sig efter Befragterens Anvisninger, indtil Befragterens Raadighedsret ophører efter de om Fragtkontrakten gældende Regler eller der forelægges ham klart Bevis for, at Befragterens *Ret ifølge Fragtkontrakten* er overdraget til Destinataren eller paa anden Maade overført til ham.

Jul. Lassen II § 142.IV beskrev Forholdet saaledes, at den *materielle Ret* efter Kontrakten er Befragterens, medmindre den efter almindelige Retsregler er overført til Modtageren, men at Modtageren i Mangel af modstaaende Ordre fra Befragteren er *legitimeret* til efter Godsets Ankomst til Bestemmelsesstedet at gøre Rettighederne ifølge Fragtkontrakten gældende mod Fragtføreren. Denne Konstruktion er dog næppe tilfredsstillende.

B. *Befragterens Pligter* paalægger Kontrakten, som tidligere bemærket, ofte Modtageren at opfylde. Selv hvor dette sker, er kun Befragteren Fragtførerens Skyldner. Men ved at modtage Godset bliver Modtageren Fragtførerens Skyldner for det Beløb, som det ved Fragtbrevet (Konnossementet) er paalagt ham at udrede, Takstl. § 34, Sølov § 112, og samtidig maa Fragtføreren tabe sine tilsvarende Rettigheder mod Befragteren, medmindre Forholdet mellem Modtageren og denne er det, at sidstnævnte er den, hvem Forpligtelsen tilsidst skal bæres af, jfr. Sølov § 117.2°.

Se dertil *Sindballe Soret* 334 f, 362 f.

VII. *Gennemgaaende Befordring.*

Naar en Transport successivt skal besørges af flere Fragtførere, maa det i Almindelighed afgøres ved Fortolkning af Kontrakten, om den Fragtfører, der slutter Fragtaftalen med Afsenderen, paatager sig Ansvaret som Fragtfører for hele Transporten.

● I Almindelighed maa han antages at have overtaget dette Ansvar, naar der udstedes Gennemgangskonnossement, se Sølov §§ 168 og 123. Det samme gælder om international Godsbefordring med Jernbaner ifølge Godskonventionen Art. 26, der tillige foreskriver, at hver af de transporterende Jernbaner ved at overtage Godset med det oprindelige Fragtbrev indtræder som Deltager i Fragtoverenskomsten og overtager de deraf følgende Forpligtelser. Konventionens Art. 47 ff giver Regler om Opgøret mellem de deltagende Jernbaner.

VIII. *Personbefordring.*

Om Personbefordring gælder for en stor Del andre Regler. Her skal kun i Hovedtræk omtales *Transportørens Erstatningsansvar*. Den almindelige Regel om Skade paa Passagerernes Person maa vistnok være, at Transportøren ifalder Erstatningsansvar, *saafremt det maa antages, at Skaden skyldes Fejl eller Forsømmelse af ham selv eller nogen, han svarer for*, jfr. Sølov § 171.2°. Og Ansvarsfrihedsklausuler kan næppe fritage for Ansvar i disse Tilfælde, naar det drejer sig om erhvervsmæssig Befordring.

Jfr. U 1926.984. Ifølge Sølov § 171.3^c kan Bortfragteren i indenrigsk Fart ikke tage andet Forbehold om Indskrænkning af sit Ansvar end, at Erstatningen ikke skal kunne overstige 20000 Kr.

Iøvrigt henvises navnlig til *Sindballe Soret* § 47. Fra Praxis kan nævnes U 1940.899.

Tilsvarende Regler gælder om Ansaret for Passagerernes Haandbagage, se Sølov § 173, der dog undtager Penge, Værdipapirer og Kostbarheder. *Jernbanernes Ansvar* er særlig vidtgaaende.

For Skade paa *Passagerens Person og Haandbagage* hæfter *Jernbanerne* (ogsaa de private Baner) efter samme Regler som for Skade, der af dem forvoldes udenfor Fragtkontrakten, se L 117 11 Marts 1921 §§ 1—6, altsaa som Regel uden Hensyn til, om Skaden er hændelig, men til Gengæld kun indtil de i Lovens § 4.2^o—3° og § 5.2^c nævnte Beløb.

Motorlovens Regler i §§ 38—40 omfatter ogsaa Skade, som rammer Passagererne, jfr. ovfr S. 414.

Tillæg.

§ 52.

Uanmodet Forretningsførelse.

I. Indledning.

Udtrykket uanmodet Forretningsførelse bruges i dansk Litteratur til at gengive det romerretlige *negotiorum gestio*. A. S. Ørsted slog fast, at der ogsaa i dansk Ret er Brug for et saadant Retsinstitut. Senere har navnlig *Jul. Lassen* gennemarbejdet Emnet og søgt at udforme Reglerne nærmere, sidst i Lassen II § 146.

Uanmodet Forretningsførelse skal betyde *uanmodet Besørgelse af fremmede Anliggender*, eller nøjagtigere: at en Person (Forretningsføreren) varetager en andens (Forretningsherrens) Anliggender uden Aftale med (Anmodning eller Tilladelse fra) ham. Der kan imidlertid ikke opstilles fælles Regler for al uanmodet Forretningsførelse i denne Betydning.

Som Hovedregel maa Retsordenen modarbejde, at Folk ukaldet blander sig i andres Anliggender. Indgreb paa en andens Retsomraade er i Almindelighed retstridige, og det gælder, selv om Indgrebet foretages i den andens Interesse. Men under visse Betingelser

bortfalder Grundene til at hindre Indblanding, og undertiden kan det endogsaa være ønskeligt at tilskynde Folk til at tage sig af andres Sager.

I vidt Omfang er der ved offentlig Foranstaltning indrettet Forsorg for Personer, der ikke er i Stand til at varetage deres egne Sager. Som Eksempler kan nævnes Reglerne om umyndige og bortblevne Personer og Strandingslovgivningen.

Fra den sidste kan navnlig nævnes L 103 10 April 1895 §§ 2 og 8, L 85 30 April 1909 §§ 6 og 8. Om Værgemaal for fremmed Ejendom her i Landet blev der givet Regler ved Bek 121 20 Marts 1941.

Men der er ikke ordnet — og kan ikke ordnes — offentlig Forsorg for alle Tilfælde, hvor enkelte Personer trænger til andres Hjælp for at faa deres Sager varetaget. Derfor er det naturligt i et vist Omfang at tillade private Folks Indgriben eller endogsaa at begunstige den. Vor Lovgivning indeholder forskellige Bestemmelser, der kan betragtes som Udslag af dette Synspunkt, saaledes Reglerne om Hittegods, se f. Eks. DL 5—9—4 og Pat. 28 Sept. 1767, og om Bjergeløn, se navnlig Sølov 9 Kap. og Luftfartsl. (Bek 251 6 Aug. 1937) § 45. Men der er uden Tvivl Trang til almindelige Regler, der kan anvendes, hvor de særlige Regler ikke griber ind.

Uanmodet Forretningsførelse betragtes i Almindelighed som et særligt »Obligationsforhold«, og der er anvendt store Anstrengelser paa at bestemme Begrebet rigtigt. Da dansk Ret ikke indeholder almindelige Lovregler om uanmodet Forretningsførelse, maa det afgørende for Emnets Behandling være, om der kan opstilles særlige Regler om uanmodet Forretningsførelse eller Underafdelinger deraf.

Foreløbig (II—V) ses der bort fra Tilfælde, hvor der mellem Forretningsfører og Forretningsherre bestaar Kontraktforhold eller andet særligt Retsforhold, som kan faa Indflydelse paa Retsvirkningerne.

II. Hovedreglerne og deres fælles Grundlag.

I Tilslutning til *Ørsted* Haandbog VI 14 ff kan der opstilles ialfald tre vigtige Regler, som efter Omstændighederne maa anvendes.

1. Indblandingen i andres Sager tillades af Retsordenen, og den paadrager derfor ikke Ansvar. Se herom ndfr V.

2. Forretningsføreren kan foretage Retshandler, der har Retsvirkning umiddelbart for Forretningsherren. Herom ndfr IV.

3. Forretningsføreren faar Krav paa Godtgørelse for sine Opofrelser. Se herom nærmere under III.

Det gælder nu at udfinde, *hvilke Tilfælde disse Regler gælder eller bør gælde for*. Det følgende vil vise, at Reglernes Omraade ikke falder helt sammen. Men Hovedgrundlaget er fælles.

I alle tre Tilfælde er *det praktiske Hovedspørgsmaal* i Virkeligheden, *hvornaar det fra et legislativt Synspunkt maa ønskes, at Folk ukaldet tager sig af andres Sager*.

Det er let at se, at man maa være meget varsom med at anerkende de tre Retsvirkninger. De betyder jo, at Forretningsherren maa finde sig i fremmed Indtrængen paa Omraader, han ellers kan have i Fred, og i, at fremmede træffer økonomiske Dispositioner, som berører Forretningsherren og kan komme paa Tværs af hans Planer og Interesser. Men de naturlige Betæneligheder maa vige, *naar Forretningsherren selv er ude af Stand til at sørge for sine Forhold og der er Fare for, at der vil ske Skade, hvis ukaldede Personer ikke griber ind*. I saa Fald maa man ønske, at fremmede griber ind og foretager, hvad der er nødvendigt for at imødegaa Faren.

I romanistiske Retsforfatninger anerkendes Beføjelse til uanmodet Forretningsførelse ofte i videre Omfang, se f. Eks. BGB §§ 677 ff, OR §§ 419 ff, men paa den anden Side østrigsk BGB § 1036. *Jul. Lassen* har formentlig Ret i, at dette er betænkeligt, og de spredte Lovbud, vi har, holder sig indenfor den snævrere Ramme af nødvendige Indgreb til Fordel for forhindrede Personer.

1. Den første Betingelse, der maa opstilles, er herefter, at *Handling er nødvendig for at undgaa Skade for Forretningsherren*. Skaden behøver ikke at være umiddelbart overhængende eller sikker, men der maa være en Fare til Stede.

I denne Henseende bør der næppe stilles helt saa strenge Krav som for at anvende Nødretsreglen i Straffel. § 14. Endvidere spørges der ved *negotiorum gestio* kun, om *Forretningsherren* er udsat for Skade. Indgreb kan derfor foretages for at undgaa, at Trediemand opnaar en Fordel paa Forretningsherrens Bekostning — altsaa ogsaa, hvor ingen Værdier gaar tabt, men Værdierne kun truer med at glide over i en anden Persons Eje. — Som Eksempel kan nævnes, at Forretningsføreren forhindrer Forældelse af et Krav eller afværger, at Forretningsherren taber en Retssag, jfr. U 1907. 55 H.

Dernæst maa det formentlig dreje sig om *en Skade, der har en vis Betydning* sammenlignet med den Handling, der foretages. Naar Handlingen bestaar i at opfylde en forfalden Forpligtelse, som paahviler Forretnings-

herren, er det saaledes næppe tilstrækkeligt, at Betalingen afværger almindelige Forhalingsrenter. Der maa vistnok kræves føleligere Retsvirkninger for Forretningsherren, f. Eks. truende Eksekution eller Ophævelse af en Kontrakt. Paa den anden Side findes der formentlig Fordringer, som paa Grund af deres samfundsmæssige Vægt maa ønskes opfyldt af Trediemand, selv om en vis Forsinkelse ikke vilde paaføre Forretningsherren væsentlig Skade.

Det kan være berettiget at handle som negotiorum gestio for Brandvæsenet, naar Trediemand trues af Brand, jfr. U 1940.585.

2. Dernæst maa det kræves, at *Forretningsherren er forhindret*, d. v. s. at han hverken kan foretage det fornødne eller træffe Bestemmelse om, hvad der skal gøres. Forhindringen kan bl. a. ligge i, at Forretningsherren er fraværende.

Det Hensyn til Selvbestemmelsesretten, som ligger bag ved dette Krav, fører fremdeles til, at Forretningsføreren maa *respekttere forudgaaende Tilkendegivelser* fra Forretningsherrens Side, forudsat at Forretningsherren havde fornøden Habilitet, da han traf Bestemmelsen. Hvis Forretningsherren forud har tilkendegivet, at han ikke vil have en bestemt Handling foretaget, kan Forretningsføreren derfor ikke foretage Handlingen med de omtalte Retsvirkninger — medmindre det maa antages, at en bestemmende Forudsætning for Tilkendegivelsen er bristet, f. Eks. fordi der er indtraadt uforudsete Begivenheder.

Kravet om, at Forretningsherren er forhindret og ikke selv har truffet Bestemmelse, kan dog *ikke fastholdes ubetinget*. I de Tilfælde, hvor det under Strafansvar er paabudt at komme andre til Hjælp i Livsfare, behøver Forretningsføreren ikke at tage Hensyn til, at Forretningsherren selv kan træffe Bestemmelse, eller at han forbyder Hjælp. Og det samme maa gælde i andre Tilfælde, hvor et Forbud bør være uden Virkning, fordi det strider mod Lov og Ærbarhed.

Jfr. herved U 1937.697.

Et andet Tilfælde af beslægtet Art forelaa i U 1898.149, hvor Dommen fandt Støtte i en særlig Lovbestemmelse. I denne Forbindelse kan ogsaa henvises til *Lassen* II § 146 Note 31.

3. Endelig maa Forretningsføreren Handling være *forsvarlig*. Dertil hører navnlig, at den er fornuftig paa Grund af sin Evne til at afværge Skaden, og at den ikke gaar videre, end det er nødvendigt for at undgaa Skade. Hvad der nærmere ligger heri, maa bero paa Omstændighederne.

Ved negotiorum gestio kan mange Handlinger blive forsvarlige,

som ikke vilde være forsvarlige, hvis det drejede sig om Nødrets-indgreb til Fordel for andre end den Person, i hvis Goder der gøres Indgreb, se Erstatningsret 59.

Paa Omraader, hvor der er ordnet offentlig Forsorg, har de private som Regel kun Ret til at handle, forsaavidt den offentlige Forsorg ikke kan gribe ind. Iøvrigt bør Forretningsføreren om muligt søge at *fjerne det, der hindrer Forretningsherren* i at handle, navnlig hvor det kan gøres ved at underrette ham om Stillingen. Og hvor det er nødvendigt at foretage Indgreb paa Forretningsherrens Retsomraade, er det *i Almindelighed kun reddende og bevarende Foranstaltninger*, der er tilladt. Rent fysisk Bevaring skal dog ikke ubetinget tilstræbes. Hvis det drejer sig om Ting, der maa antages hovedsagelig at have Betydning for Forretningsherren ved deres Formueværdi, f. Eks. en Erhvervsdrivendes Varelager, maa Hovedvægten lægges paa at bevare mest mulig af Formueværdien, og derfor kan det være tilladt at sælge Tingen eller f. Eks. at slagte et Kreatur. Ved Valget mellem flere Muligheder maa Forretningsføreren tage Hensyn til, hvad han véd om Forretningsherrens Vurdering af de paagældende Goder.

Reglen *i denne Henseende* kan ogsaa udtrykkes med Ordene i BGB § 677: at Forretningsføreren skal tage Hensyn til Forretningsherrens virkelige eller antagelige Vilje.

Iøvrigt maa det kræves, at Handlingen *foretages paa forsvarlig Maade*.

I denne Forbindelse maa dog tilføjes, at det *ikke uden videre* kan kræves, at de tre Betingelser *objektivt* er til Stede. Hvis Retsordenen skal begunstige ukaldet Indgriben, maa Reglerne indrettes saaledes, at en paapasselig Forretningsfører kan stole paa, at han gaar fri for Ansvar, og at hans Handling har de øvrige omtalte Virkninger. Derfor maa det, ialfald i de vigtigste Retninger, være *tilstrækkeligt, at Forretningsføreren uden Uagtsomhed antog, at Betingelserne var til Stede*.

BGB § 683, der giver Forretningsføreren Krav paa Erstatning, antages derimod at kræve, at de i første Punktum nævnte Betingelser objektivt var til Stede. Dette er næppe hensigtsmæssigt. Men i visse Retninger maa en (helt eller mere) objektiv Bedømmelse være afgørende, jfr. ndfr S. 427.

De enkelte Retsvirkninger skal nu omtales. De kan i Hovedsagen

sammenfattes i den Sætning, at *Parterne bliver stillet, som om Forretningsherren havde givet Forretningsføreren det Hverv at handle*. Dette er jo ogsaa en naturlig Løsning, da Vanskelighederne beror paa, at Forretningsherren ikke selv kan ordne sine Sager eller betro andre Hvervet.

De nedenfor omtalte Retsvirkninger er i Hovedsagen de samme, som en Hvervgivelse medfører efter Fremstillingen foran i § 48.III.

III. Skyldforholdet.

Den, der anvender Bekostninger paa en andens Formueomraade, vidende om, at det ikke kommer ham ved, har som Regel ikke Krav paa Godtgørelse, ja, ikke engang et Berigelseskrav, se Erstatningsret § 28.II.B og III. De Grunde, der normalt gør det betænkeligt at indrømme Godtgørelseskrav, falder imidlertid bort, hvor ukaldet Indgriben maa anses for ønskværdig, jfr. foran under II. Og hvis Retsordenens Regler skal tilskynde fremmede til at gribe ind — eller dog fjerne, hvad der kan skræmme dem derfra — maa man give Forretningsføreren *Krav paa at faa sine Formueopofrelser godtgjort*, og han maa have dette Krav, *selv om hans Handling ikke faar det ønskede Resultat*, men Redningsforsøget mislykkes.

Dette *Erstatningskrav uden Hensyn til Resultatet bør dog kun indrømmes, naar Forretningsføreren har handlet for Forretningsherren*, altsaa ikke for sig selv, men for den kendte eller ukendte Person, hvis Goder er i Fare.

Denne Betingelse er her formet i Tilslutning til BGB § 677. Naar den er opfyldt, foreligger der efter herskende Lære *ægte* uanmodet Forretningsførelse.

Hvad der nærmere ligger i, at der handles »for en anden«, maa bero paa Omstændighederne. Hvis Handlingen i sig selv griber ind paa Forretningsherrens Retsomraade — som hvis Forretningsføreren reparerer hans Ting — kræves vel kun, at Forretningsføreren er paa det rene med, at han handler paa fremmed Retsomraade, samt at han ikke har til Hensigt at forholde Forretningsherren den indvundne Formueværdi. Men hvis det drejer sig om Handlinger af anden Art, f. Eks. om Indkøb i eget Navn og for egne Penge af Foder til Forretningsherrens Hest, maa det kræves, at Forretningsføreren har foretaget Handlingen i den Hensigt at handle for Forretningsherren — i det nævnte Eksempel at købe for hans Regning. —

Noget afvigende *Knoph* Hensiktens betydning 118.

Man kunde tænke sig opstillet det Krav, at Forretningsførerens Handling var fremkaldt af Ønsket om at varetage Trediemands Interesse. Der behøves

jo ingen Tilskyndelse fra Retsordenen, naar Forretningsførerens egne Interesser er tilstrækkelige til at fremkalde Handlingen. Det vilde imidlertid være meget vanskeligt at anvende et saadant Kriterium.

Forretningsføreren kan rejse Godtgørelseskrav, selv om han ved Handlingen ikke vidste, hvem han handlede for, eller han havde en urigtig Mening derom. Det kan heller ikke udelukke Kravet, at Handlingen foretages efter Anmodning fra en Trediemand under saadanne Omstændigheder, at denne bliver forpligtet til at betale Godtgørelse. Hvis Anmoderen tillige faar den anmodede til at tro, at Forretningen er Anmoderens, f. Eks. at den reparerede Ting tilhører ham, er der dog næppe Grund til at give Hvervtageren en egentlig Fordring mod den virkelige Forretningsherre (Ejeren). Men hvis Hvervtageren efter almindelige Retsgrundsætninger har Tilbageholdsret i den paagældende Ting, maa han kunne hævde denne Ret overfor Forretningsherren.

At Forretningsføreren hævder at have handlet ifølge en Anmodning fra Forretningsherren selv, hindrer ham heller ikke i at paaberaabe sig Reglerne om negotiorum gestio, hvis Betingelserne derfor undtagelsesvis er til Stede. Se som Eksempel U 1898.149 (der er omtalt ovfr S. 422), hvor Anmodningen ikke kunde bevises overfor Forretningsherrens Benægtelse.

Et særligt Tilfælde forelaa i U 1940.585.

Naar Forretningsføreren har handlet »for en anden«, maa *Kravene til Forretningsførerens Agtpaagivenhed* formentlig sættes ned til, hvad den enkelte Forretningsfører er i Stand til efter sine Evner. Denne Lempelse synes ialfald paakrævet, hvor der er overhængende Fare for Skade, hvis Forretningsføreren ikke griber ind.

Godtgørelseskravet maa ogsaa kunne gøres gældende, hvis Forretningsføreren foreløbig kun har paadraget sig en Forpligtelse, f. Eks. fordi han har købt Materiale paa Kredit i eget Navn. Forretningsføreren maa da kunne forlange, at Forretningsherren frigør ham for Forpligtelsen.

De Grunde, der fører til at give Forretningsføreren Godtgørelseskrav, taler for yderligere at give ham Ret til rimeligt *Vederlag for sit Arbejde*, selv om han ikke har tabt anden Fortjeneste ved sin Indgriben.

Jfr. U 1928.869. — Om Godtgørelseskravet iøvrigt se U 1907.55 H.

Nogle af de *særlige Lovregler* giver Forretningsføreren et videregaaende Krav. Det gælder f. Eks. Reglerne om Hittegods og om Bjergeløn, jfr. Sølov § 225. Hvor Lovgivningen saaledes tillægger Forretningsføreren en særlig »*Præmie*« for at tilskynde ham til at gribe ind, er det paa den anden Side Hovedreglen, at Forretningsføreren taber sit Krav, hvis hans Indsats mislykkes. Sølov § 226 bestemmer saaledes, at Bjergeløn ikke maa sættes højere end Værdien af det bjergede.

Jfr. herved U 1904 B.236 H.

Naar Forretningsføreren forsvarligt udsætter sig selv eller sine Goder

for en *særlig Fare* ved at handle for Forretningsherren og lider Skade derved, maa han i Almindelighed kunne kræve Erstatning efter Nødretsreglerne (Erstatningsret S 110 f, 113 f). Men det kan ikke opstilles som den almindelige Regel, at Forretningsherren skal erstatte Forretningsføreren den Skade, hans Handling medfører for ham.

Forretningsføreren kan gøre sine Krav gældende ved *Søgsmaal*, men han har ogsaa *Tilbageholdsret* over de Genstande, som han har taget under Behandling, forsaavidt han har dem i sin Besiddelse.

Hvis Tingen var behæftet med *Panterettigheder*, maa Panthaveren efter Omstændighederne betragtes som (hel eller delvis) Forretningsherre, og naar de almindelige Betingelser foreligger ogsaa i Forhold til Panthaveren, maa Forretningsføreren i Princippet kunne gøre sine Krav gældende overfor Panthaveren. Dette gennemføres simplest, hvor Forretningsføreren har Tilbageholdsret, idet han da kan udøve Retten ogsaa overfor Panthaverne. Men i andre Tilfælde maa hans Krav efter Omstændighederne værnes paa andre Maader.

I Sørensen sker det ved Anerkendelse af Søpanteret, se Sølov § 267 Nr. 3 og 5 smh. med § 269.2° samt § 276. Man maa med andre Ord paa en eller anden Maade gennemføre Princippet *versio in rem*.

Tilbageholdsret overfor Panthavere har Støtte i Praksis, se navnlig U 1933.11 H (TfR 1933.325), der formentlig endogsaa anerkender Retten i Tilfælde, hvor de almindelige Betingelser ikke forelaa, jfr. U 1931.209 og ndfr under VI.

Se iøvrigt om Spørgsmaalet *Hjeje* i U 1933 B.56 ff, *Vinding Kruse* Ejendomsretten 1780 med Note.

Hvis Forretningsføreren foretager tilsvarende Handlinger *for sig selv*, er der ingen Grund til at give ham et Krav, der er uafhængigt af Resultatet. Men naar Handlingen faktisk er blevet til Gavn for Forretningsherren, maa Forretningsføreren kunne kræve en Godtgørelse, som dog ikke kan overstige *den Berigelse, Forretningsherren har opnaaet ved Handlingen*. Naar det drejer sig om nødvendige Formueopofrelser til Gavn for en Person, der selv er forhindret, svinder Betænkelighederne ved at indrømme den ukaldede Trediemand et saadant Krav. Men Forretningsherren maa kunne frigøre sig for Kravet ved til Fordel for Forretningsføreren at opgive det Retsgode, som er blevet bevaret.

Hermed stemmer den gamle Regel i DL 5—3—35.

I disse Tilfælde siges der at foreligge *uægte negotiorum gestio*.

Forretningsførelsen kan ogsaa medføre *Pligter for Forretningsføreren*. Han er forpligtet til at afgive Genstande, som tilhører Forretningsherren, hvis han har faaet dem i sin Besiddelse ved at varetage Forretningen. Har han foretaget Formuedispositioner for Forretningsherrens Regning,

maa han aflægge Regnskab derfor. Hvis han har grebet ind paa Forretningsherrens Retsomraade, kan han efter Omstændighederne ifalde Ansvar, dersom han afbryder Forretningsførelsen og dette medfører Skade. Endvidere ifalder han Erstatningsansvar, hvis han volder Forretningsherren Skade ved at udføre Forretningen uagtsomt, men dette sidste maa forstaas med den ovenfor S. 425 angivne Lempelse.

Fra Praxis kan nævnes U 1915.497, 1928.357.

IV. Beføjelse til at binde Forretningsherren.

Forretningsførerens Handling kan bestaa i, at han indgaar Aftale i Forretningsherrens Navn eller ved Aftale i eget Navn disponerer over hans Formuegoder. En saadan Fremgangsmaade kan være et fornuftigt Middel til at varetage Forretningsherrens Interesser, og i de Tilfælde, hvor fremmed Indgriben maa ønskes, jfr. foran under II, bør man derfor give Forretningsføreren Beføjelse til at binde Forretningsherren ved Aftaler i fornødent Omfang.

Fra Praxis kan nævnes U 1917.142 H, jfr. ogsaa 1940.585.

Denne Beføjelse bør formentlig ogsaa begrænses til de Tilfælde, hvor Forretningsføreren handler »for en anden«. Men i Forhold til Medkontra-henten maa Forretningsherren vistnok blive bundet, naar blot Medkontra-henten med Føje troede, at Betingelsen var opfyldt.

V. Forretningsførelsens Tilladelighed.

Hvor fremmed Indgriben maa ønskes, maa det anerkendes, at Forretningsføreren bliver berettiget til at gribe ind paa andres Retsomraade, d. v. s. til at foretage Handlinger, der normalt vilde være retstridige. Han kan f. Eks. tage Forretningsherrens Ting i Besiddelse og bruge dem eller reparere dem.

Særlig Betydning har det, at Forretningsføreren, naar han handler uden Uagtsomhed, ikke ifalder Erstatningsansvar for Skade, som hans Handling paafører Forretningsherren.

Hermed stemmer DL 5—9—4, hvorefter Finderen er fri for Ansvar, naar Hittegodset uden hans Forsømmelse forkommer, medens det er hos ham.

Kravene til Agtpaagivenheden maa bestemmes som nævnt ovfr S. 425, jfr. ogsaa U 1928.357.

Naar Handlingen var en forsvarlig Forretningsførelse for en forhindret Forretningsherre, maa Forretningsføreren *formentlig* blive *ansvarsfri, selv om han ikke handlede »for en anden«*.

I Forretningsførelsens Tilladelighed ligger ogsaa, at Handlingen heller ikke medfører andre af de Retsvirkninger, der siges at være betinget af Retstridighed. Ialfald hvis Handlingen efter en objektiv Bedømmelse er en forsvarlig Forretningsførelse, kan den ikke mødes med Nødværge.

VI. Særlige Tilfælde.

Hvor der bestaar et særligt Forhold mellem to Personer, kan det under-

tiden medføre *en videregaaende Adgang* for den ene *til uanmodet at handle* for den anden. Det har navnlig Betydning i Kontraktforhold, naar uforudsete Begivenheder indtræder. — Som Eksempel kan henvises til Aftl § 24, der om Fuldmagtsgiverens Død, Umyndiggørelse eller Konkurs bestemmer, at Fuldmægtigen, indtil de fornødne Foranstaltninger kan træffes af Boet eller Værgen, i Kraft af Fuldmagten kan foretage de Retshandler, som er nødvendige for at beskytte Boet eller den umyndiggjorte mod Tab. — I mange Tilfælde er den ene Part endogsaa forpligtet til at varetage den andens Interesse, jfr. som Eks. Sælgerens Pligter efter Kbl §§ 33 og 35 ved Køberens Fordringshaveremora samt Kmsl § 48 (ovfr S. 394), og i saadanne Tilfælde er hans Berettigelse klar.

I den heromhandlede Gruppe Tilfælde maa man efter Omstændighederne slaa af paa Kravet om, at Forretningsherren er forhindret. Det kan navnlig ikke altid forlanges, at Forretningsføreren udfolder særlige Bestræbelser for at sætte sig i Forbindelse med ham.

Hvis en Løsøretning er solgt med Ejendomsforbehold, maa Køberen formentlig som Regel være berettiget til at give den til rimelig Reparation uden først at henvende sig til Sælgeren, og Reparatøren maa da have Tilbageholdsret ogsaa overfor Sælgeren.

Jfr. U 1934.198, 1940.144.

Noget lignende kan gælde med Hensyn til Pant i Løsøre, men der maa udvises stor Varsomhed paa dette Omraade, jfr. U 1935.408.

Se om disse Spørgsmaal *Vinding Kruse* og *Hjejlø* paa de ovfr anførte Steder.

Om U 1933.11 H se ovfr under III.

§ 53.

Tilbagesøgning af Ydelser i urigtig Formening om Skyld (*condictio indebiti*).

I. Afgrænsning.

Condictio indebiti betyder Tilbagesøgning af, hvad der ikke skyldtes. Men traditionelt indsnævres Begrebet til den *Tilbagesøgning, der beror paa, at Ydelsen skete i urigtig Formening om Skyld*. Det forudsættes altsaa, at en Person har erlagt en Ydelse til Opfyldelse af en Forpligtelse, som ikke er til, men som Yderen tror er til, samt at Tilbagesøgningsretten støttes paa Yderens Vildfarelse.

Selvfølgelig kan Betaling ogsaa søges tilbage af andre Grunde, navnlig fordi Opfyldelsen ikke er bindende efter Forudsætnings-

synspunktet iøvrigt eller efter almindelige Ugyldighedsregler. Det eneste, der er Grund til at nævne i denne Sammenhæng, er, at Tilbagesøgning paa lignende Maade som ved *condictio indebiti* vistnok i særlige Tilfælde bør indrømmes, *hvor Yderen kun tilsyneladende ansaa sig som forpligtet*. Der tænkes paa Tilfælde, hvor Yderen tilkendegiver, at han vil opfylde en Forpligtelse, men i Virkeligheden ved, at han ikke skylder.

Se herom *Ussing* Bristende Forudsætninger 226 f, 229 ff, *Arnholm* Streiftog 180 ff.

Udenfor *condictio indebiti* holdes *Tilbagesøgning* af en Ydelse, der ikke skyldtes, naar Kravet støttes paa *Aftale eller dermed beslægtet Forhold*. Som Eksempel kan nævnes, at en Person ved Betaling har forbeholdt sig at faa det betalte tilbage, hvis det viser sig, at Fordringshaveren ikke havde Krav derpaa.

Et tilstrækkeligt *Forbehold* foreligger i Almindelighed, naar der er betalt mod skadesløs Kvittering eller under Protest.

Om Fortolkning af et Forbehold se U 1921.491 H. Sml. U 1945.254 H. I Norge antages det, at den, der tager Forbehold, efter Omstændighederne maa forfølge sin Ret inden rimelig Tid, se *Arnholm* Streiftog 153, 203, 207.

Ligeledes maa Tilbagesøgning jævnlig anses som forbeholdt, naar et Beløb er betalt som *Forskud* eller »à conto«. Saadanne Udtryk anvendes hyppigt, naar der i et Kontraktforhold betales Vederlag for Ydelser, som endnu ikke er blevet erlagt, eller som kun delvis er fortjent. Et særlig praktisk Eksempel er, at en nylig ansat provisionslønned Rejsende periodisk faar udbetalt faste Beløb à conto, skønt Handelshuset er paa det rene med, at han endnu ikke har tjent saa meget i Provision. Her maa Tilbagesøgning efter Omstændighederne anerkendes, jfr. U 1945.701 H, 1923.594 H, der er konkret begrundet. Men ofte maa Tilbagesøgning være udelukket, jfr. U 1929.247 H, 1938.203. Sml. om Tantième U 1943.793 H. Andre Forskuds-tilfælde forelaa i U 1921.587, 1934.131. Om Forskud til Sømænd giver Sømandsl. § 25 en særlig Regel.

Ved Fremstillingen anbefaler det sig dernæst at *udskyde al Tilbagesøgning, der støttes paa almindelige Regler om Opfyldelsens Ugyldighed*, f. Eks. Aftl § 30 om Svig eller § 33 om, at det vilde stride mod almindelig Hæderlighed at fastholde Opfyldelsen.

Selv udenfor disse Reglers Omraade maa de i »Aftaler« § 18.II.D.1 og III opstillede Ugyldighedsregler i Almindelighed føre til at anerkende Tilbagesøgningsret, naar Modtageren har fremkaldt Ydelsens Vildfarelse ved andet retstridigt Forhold end Svig, samt naar

Modtageren burde have indset, at der forelaa en Fejltagelse, medmindre Yderen selv var Skyld i, at Modtageren ikke opdagede det.

Til den første Gruppe kunde formentlig være henført U 1941.400.

Et Eksempel paa den sidste Gruppe Tilfælde er U 1936.191, jfr. ogsaa 1945.348, 1932.488 H.

Ved Redegørelsen for de tilbageværende Tilfælde tænkes der foreløbig (II—V) kun paa *Betaling af Penge og Ydelse af andre Ting til Ejendom* for Modtageren.

II. *Betingelserne for condictio indebiti.*

I de vigtigste nyere Lovbøger er det efter Romerrettens Forbillede opstillet som Hovedreglen, at Tilbagesøgning kan finde Sted.

Se saaledes *Code civil* art. 1376—81, BGB §§ 812—14, 818—19, OR § 63.

Herhjemme har det været meget omtvistet, hvor langt man burde gaa.

Ørsted bestred, at Yderen som Hovedregel havde Tilbagesøgningsret. Det vilde medføre ikke blot ubillige Resultater, men en forstyrrende Usikkerhed i det borgerlige Liv. Og forskellige Retsregler viser, at vor Lovgivning mere end de fleste andre Lovgivninger gaar ud paa, at Retsafgørelserne, derunder Betalinger, skal være endelige og bindende. Ørsted vilde dog indrømme *condictio indebiti i Undtagelsestilfælde*. Saaledes naar Yderens Fejltagelse var saa aldeles fremtrædende, at Modtageren ikke kunde være uvidende om den, og dernæst, naar den vel var mere skjult, men Modtageren havde givet Anledning til Fejltagelsen, eller det dog laa ham nærmere end Yderen at undgaa den. — I disse Tilfælde vil man nu jævnlig finde Grundlag for at anvende Ugyldighedsreglerne.

Ørstedes Lære herskede til henimod Slutningen af forrige Aarhundrede, da de almindelige Forudsætningsteorier, som fremkom, gav *Jul. Lassen* og andre Forfattere Grundlag for at forsvare Tilbagesøgning i langt videre Omfang.

Lassens grundlæggende Undersøgelser findes i U 1889.1 og i *Lassen* II § 147. I Norge havde *Hagerup* hævdet Forudsætningssynpunktets Anvendelighed i 1885.

En vidtgaaende Tilbagesøgningsret blev ogsaa forsvaret af *Fr. Stang* og *Gjelsvik* samt af *Ernst Møller*. Denne Forfatter gav imidlertid en indgaaende Kritik af Lassens Synspunkter, og Kritikken videreførtes af *Sind-*

balle i Bidrag til Læren om judicielle Afgørelses Retskraft 25 ff. Sindballe hævdede dér et Standpunkt, der nærmede sig Ørstedes. Hans Udviklinger paavirkede min Fremstilling i senere Udgaver af Jul. Lassens Lærebog i Obligationsrettens specielle Del. Senest er Spørgsmaalet taget op af *Arnholm* i Streiftog i obligasjonsretten, se derom U 1939 B.47 ff (*Illum*) og TfR 1939.172 (Ussing), SvJT 1940.331 (*Karlgren*). Arnholms Behandling falder godt i Traad med den nyere Udvikling her i Landet.

Se ogsaa *Ussing* i TJFF 1943.1.

Jul. Lassen byggede paa følgende Hovedbetragtning: Normalt vil Sagen staa saaledes, at den, der modtager en Ydelse, som tilsigter Opfyldelse af en Forpligtelse, indser eller bør indse, at Ydelsen har dette Formaal, og at Yderen altsaa erlægger i den Forudsætning, at han er Skyldner. Og ordentligvis vil det endvidere være kendeligt for Modparten, at Yderen lægger afgørende Vægt paa denne Forudsætning. Modtageren vil ikke have nogen Føje til at antage, at Yderens Vilje strækker sig til at yde, selv om der ikke skyldes, men maa gaa ud fra, at Ydelsen kun erlægges, fordi Yderen mener at skyldes, og at et Forbehold i denne Retning vilde være blevet taget, dersom Spørgsmaalet var kommet frem. Særlige Støttepunkter i den individuelle Retshandel for denne Fortolkning af Betalingsretshandlen udkræves ikke, den følger af Sætningen om *naturalia negotii*. Thi ved Betalingsretshandlen tilsigter Yderen ordentligvis som *Vederlag* Frigørelse for den forudsatte Skyld, hvilken Frigørelse jo kun kan indtræde, dersom Skylden eksisterer, og at Vederlagsforudsætningen i Almindelighed er relevant, er almenanerkendt. Det følger saaledes af de almindelige Regler om urigtige Forudsætninger, at den i urigtig Formening om Skyld stedfundne Overdragsretshandel ordentligvis kan anfægtes, idet en for Modtageren som Viljesbegrænsning kendelig Forudsætning for Overdragelsen er urigtig. *Hovedreglen bliver saaledes, at Tilbagesøgningsret tilkommer den, der har erlagt i urigtig Formening om Skyld*. Som det vil ses, strækker denne Hovedregel sig ifølge sin Begrundelse ikke blot til de Tilfælde, hvor Modtageren burde indse, at Yderens Formening om at skyldes var fejlagtig. Det kan i og for sig ikke udelukke Tilbagesøgningsret, at det var ukendeligt for Modtageren, at der forelaa en Fejltagelse, naar det var kendeligt for ham, at der kun blev erlagt i Formening om Skyld.

Jul. Lassens Lære er senere blevet imødegaaet af flere Forfattere og kan heller ikke godkendes. Det er rigtigt, at Yderens Forudsæt-

ning om Skyld i Almindelighed er *bestemmende* for ham, og at den ikke kræver nogen positiv Tilkendegivelse ud over det, der ligger i, at Ydelsen erlægges »til Opfyldelse«. Men dette giver ikke Føje til at antage, at Forudsætningen som Hovedregel er *relevant*. Om en »subjektiv« Forudsætningsteori som Jul. Lassens tvinger til at opstille en saadan Regel, skal ikke undersøges her. Hvad man end ellers maatte mene, kan de subjektive Teorier nemlig ikke anvendes paa *condictio indebiti*. Efter en objektiv Forudsætningsteori bliver Spørgsmaalet, om Forudsætningen er relevant, et selvstændigt Retsspørgsmaal, der maa løses som andre Retsspørgsmaal, altsaa efter Forholdets Natur, i Mangel af Støtte i andre Retskilder.

Jul. Lassen har ikke taget tilstrækkeligt Hensyn til de reale Grunde, der ligger bagved Ørstedes Udtalelse om Betalingsretshandlernes endelige og bindende Karakter. Den, der har modtaget en Betaling, kan normalt regne med at beholde den, da de fleste Betalinger dog ikke beror paa Vildfarelse, og Modtageren indretter sig derfor gerne i Tillid dertil. Og det er velbegrundet ialfald i et vist Omfang at beskytte og styrke denne Tillid. Det vilde ikke være en ublandet Fordel at modtage Betaling, naar Modtageren løb en ikke ringe Fare for at maatte aflevere det modtagne igen. Det er utvivlsomt det sundeste, at Parternes Mellemværende bliver saavidt mulig endelig afgjort ved Betalingen.

At Hensyn som de omtalte har en vis Berettigelse, har Jul. Lassen vel erkendt, men han mente, den rette Maade at tage dem i Betragtning paa vilde være at indføre en rimelig, kort Forældelsesfrist for *condictio indebiti*. Dette er sikkert ogsaa ønskeligt ialfald i visse Tilfælde, men en Forældelsesregel vil ikke være tilstrækkelig og kan ikke tage tilbørligt Hensyn til de enkelte Forholds Ejendommelighed.

Der er dog ikke saa stærke Grunde til at beskytte Betalingsmodtagerens gode Tro som til at beskytte den gode Tro hos en Løftemodtager i gensidige Kontrakter. Hensynet til at skabe Sikkerhed i Samhandelen gør sig ikke gældende paa samme Maade ved Betaling. Betalingen er jo ikke en Aftale, hvorved Parterne tilstræber Fortjeneste. Og det vilde ikke være særlig betænkeligt at svække Beskyttelsen for den gode Tro en lille Smule ved Betaling, f. Eks. at tillade den betalende at rette sin Fejltagelse, saalænge det ikke kunde skade Betalingsmodtageren. Slige Lempelser vil ikke have uheldig Indflydelse paa Samhandelen. Der kan derfor ialfald være

Grund til at anvende Grundsætningen i Aftalelovens § 39 ret liberalt paa Betaling.

Naar man bygger paa de fremsatte Synspunkter, er det *vanskeligt at fastslaa, om Tilbagesøgning skal være Hovedreglen eller Undtagelsen*. Tilbagesøgningsretten maa holdes indenfor saa snævre Grænser, at der ikke skabes for stor Utryghed, og iøvrigt maa det — for saa vidt mulig at undgaa Retsusikkerhed — tilstræbes efterhaanden at udforme nærmere Regler til Vejledning ved Afgørelsen. I første Række maa der lægges Vægt paa samfundsmæssige Synspunkter. Maa det antages, at en vis Regel giver heldige Resultater i det lange Løb, bør den i Almindelighed foretrækkes, selv om den i enkelte Tilfælde kan virke haardt. Men de almene Hensyn er til Dels ret svage og kan paa adskillige Punkter forenes med forskellige Løsninger. Derfor bliver det muligt i ret vidt Omfang at tage Hensyn til, hvorledes Tilbagesøgningsret vil virke i det enkelte Tilfælde.

I offentligretlige Forhold gør der sig til Dels særlige Hensyn gældende. Om Tilbagesøgning af Lønning o. lign. kan henvises til *Poul Andersen* Dansk Forvaltningsret 153 f, *Appeltoft* i Förvaltningsrättslig tidskrift 1942.349.

Dansk Retspraksis har klart taget Afstand fra at bygge Løsningen paa en subjektiv Forudsætningslære som *Jul. Lassens*. Den ledende Afgørelse er U 1899.311 H, der nægtede Tilbagesøgning med den rent objektive Begrundelse, at det ikke kunde »anses grundet i Forholdets Natur«, at Betalingen skulde kunne kræves tilbage. Talrige andre Domme bruger ogsaa rent objektive Begrundelser.

U 1941.400 begrundet Resultatet med, at Modtageren maatte være klar over, at Betalerens Indvilligelse var »knyttet til den Forudsætning« ... Men i Virkeligheden maa Retten have antaget, at Modtageren var i ond Tro (havde givet urigtig Forklaring), saa Tilfældet hører til dem, der er omtalt ovfr under I.

Dommen fra 1899 tager samtidig klar Stilling imod en vid Adgang til *condictio indebiti*, og nyere dansk Praksis har fulgt denne Linie. Nogle Domme synes at betragte det som Hovedreglen, at Tilbagesøgning ikke kan ske, se navnlig U 1938.795 H (Flertallets Præmisser), *Rump* i TfR 1939. 103 f. Men ialfald nogle ældre Domme synes at gaa ud fra den modsatte Opfattelse. Se ogsaa *Tr. Jørgensen* i TfR 1928.386 (som dog angaar et særligt Omraade).

I *Norge* blev Praksis vistnok noget mere end hos os paavirket af den ældre Lære, der indrømmede Tilbagesøgning i vidt Omfang. Men i den sidste Snes Aar har norsk Praksis til Gengæld sluttet sig til Ørsteds Linie endnu skarpere end dansk Praksis, se navnlig Plenumsdom i NRt 1927.237, omtalt af *Arnholm* l. c. 151 ff.

Ogsaa den nyeste *svenske* Retspraksis begrænser Adgangen til *condictio indebiti* ud fra objektive Overvejelser, men foreløbig knap saa meget som dansk Praksis. Den ledende Dom er NJA 1933.25, hvis Baggrund er et sammen med Dommen aftrykt meget interessant P.M. af *Alexanderson*.

III. Tilfælde, hvor *condictio indebiti* afskæres eller indrømmes.

A. I nogle Tilfælde følger det af *almindelige Retsgrundsætninger* om *Forudsætninger*, at Tilbagesøgning ikke kan ske.

1. Tilbagesøgning er udelukket, hvis den betalende ved Betalingen var i Tvivl om Skyldens Eksistens eller Størrelse, men netop *vilde betale uden Hensyn til, om han skyldte Beløbet*.

Eks. B har gjort A værdifulde Tjenester. A er ikke sikker paa, om B har Krav paa Vederlag, eller paa hvor meget B kan fordre, men uden at være krævet sender han B et smukt Honorar. Selv om B kun havde Krav paa et lavere Honorar, eller han overhovedet ikke havde noget Retskrav, maa Betalingen staa fast. Tager den betalende Forbehold om, at han ikke erkender at skyldte Beløbet, er Tilbagesøgning ikke afskaaret, men Betalingen kan medføre, at han faar Bevisbyrden for, at han ikke skyldte, jfr. U 1927.12 H.

2. Selv om Betaleren faktisk har betalt i den Tro, at han skyldte, maa Tilbagesøgning være udelukket, *naar Betaleren ved sin Adfærd har givet Modtageren Føje til at tro, at han vilde betale uden Hensyn til, om han skyldte Beløbet*.

Eks. Betaleren er en nær Slægtning, og Modtageren tror med Føje, at Ydelsen er en Gave. Almindelig Spillegæld betales af en Jurist, der maa antages at vide, at han ikke var forpligtet. *Jul. Lassen* tillagde denne Undtagelse stor praktisk Betydning. Som senere Forfattere har paavist, er dette et Fejlsyn. Jfr. *Sindballe* l. c. 37 ff; *Arnholm* Streiftog 191 ff.

3. Tilbagesøgning maa ogsaa være udelukket, naar Yderen har *forsikret Modtageren om, at han skyldte ham Ydelsen*, eller han iøvrigt har givet ham Føje til at stole derpaa. Dertil kræves, at Modtageren var i begrundet god Tro paa, at han havde Krav paa Beløbet, og at denne Tro er fremkaldt af Yderen.

Det faar navnlig Betydning, naar Yderen alene har Adgang til de Kendsgerninger, hvoraf det afhænger, om og hvad der skyldes, samt naar Parterne følger den Regel at beregne Ydelsens Størrelse efter Oplysninger, der gives af Yderen, og disse Oplysninger har været urigtige til Skade for Yderen.

Eks. U.1930.59 og 1910.733.

Sml. om denne Undtagelse »Aftaler« 476. Se iøvrigt *Jul. Lassen* II 879 f, der opstiller en beslægtet, men noget bredere Regel.

I Tilfælde af denne Art maa Betaleren dog formentlig have Adgang til i en kortere Tid efter Betalingen at rette indløbne Fejlregninger eller Fejltagelser og kræve det betalte tilbage.

B. Bortset fra Tilfælde som de nævnte maa Spørgsmaalet løses ud fra Overvejelser om, hvorvidt *legislative Hensyn* taler for at give Tilbagesøgningsret. Afgørelsen paavirkes imidlertid af saa mange Omstændigheder, at det er vanskeligt at forme faste Regler. I det følgende skal nogle af de vigtigste Hensyn og Tendenser fremdrages. Men de »Regler«, der opstilles, maa tages med Forbehold om, at særlige Omstændigheder kan begrunde andre Resultater.

Først undersøges, om Tilbagesøgningskrav overhovedet opstaar, derefter (C), om Kravet tabes ved Passivitet.

1. *Naar den, der betalte, alene eller dog overvejende var Skyld i, at der blev betalt*, maa Tilbagesøgning som oftest nægtes.

Efter romersk Ret kunde Tilbagesøgning ikke ske, naar den betalendes Vildfarelse ikke var undskyldelig. Saa skarp en Regel kan ikke opstilles i dansk Ret.

En Regel, der afskærer Tilbagesøgning, naar Betalingen var uagtsom, har forsaavidt en gavnlig Virkning, som den i et vist Omfang vil tilskynde Folk til kun at betale, naar de har prøvet Spørgsmaalet om Skyldens Eksistens og Omfang. Reglen bidrager derfor til at undgaa Konflikter. Og hvis man af praktiske Grunde vil begrænse Adgangen til at søge Betaling tilbage, kan der næppe findes noget bedre Middel hertil end som Regel at afskære Tilbagesøgning, hvor det med Rimelighed kunde forlanges af Betaleren, at han havde undgaaet at betale.

Tilbagesøgning kan dog ikke altid afskæres her. Foruden i Tilfælde, hvor Modtageren saa Fejlen eller kun oversaa den ved en Fejl, der var grovere end Betalerens, jfr. ovfr I, maa Tilbagesøgning ialfald kunne ske, hvor Hovedskylden for den urigtige Betaling falder paa Modtageren. Det faar navnlig Betydning, hvor der betales i Tillid til Modtagerens Oplysninger om Gælden. Naar Modtageren paa Grund af Fejlregning eller lignende Fejl har krævet for meget, og Skyldneren har betalt uden at opdage Fejlen, maa han i Almindelighed kunne søge tilbage, hvad han har betalt for meget.

Hvis der er begaaet Fejl af anden Art, maa Tilbagesøgning i Almindelighed indrømmes, hvis *Modtageren findes at bære Hovedansvaret* for, at der er betalt for meget, jfr. U 1932.508 H, 1931.617. Som Eksempel herpaa kan nævnes det Tilfælde, at en Fordringshaver paa Grund af Uorden i Bogføringen sender Regning paa samme Fordring (og faar Betaling) to Gange,

eller at en Obligationsejer, efter at hans Obligation er udtrukket til Indfrielse, hæver ogsaa senere forfaldende, ugyldige Kuponer, jfr. U 1920.449.

Men selv om der fremsættes Krav om Betaling af et bestemt Beløb, kan der i et vist Omfang være Grund til at forlange, at Betaleren tager Stilling til Kravets Berettigelse, før han betaler.

Der er særlig stærk Grund hertil, naar Betaleren vidste eller burde vide, at Kravet var omtvisteligt.

Betaler nogen uden Forbehold i Tilfælde, hvor han i Forvejen overfor Modtageren har rejst Tvivl om Modtagerens Krav, er Tilbagesøgning som Regel afskaaret allerede efter det, der er sagt ovfr under A.2. Men Tilbagesøgning maa normalt kunne ske, naar nogen har betalt uden Indsigelse i en Tvangssituation, hvor det ikke kunde forlanges, at han rejste Indsigelse.

Som Eks. paa det sidste kan nævnes, at en Rejsende betaler for meget for Billetten til et Tog, der lige skal til at gaa. Jfr. ogsaa U 1916.535 om Trediemands Betaling for at undgaa Udlæg i egne Formuegenstande.

Naar Betaling er sket uden Forbehold i en akut Tvangssituation, maa Tilbagesøgningsretten dog jævnlig gaa tabt, hvis den betalende ikke rejser sit Krav inden rimelig Tid.

Hvis Betaling sker i Henhold til Krav om et bestemt Beløb, men Gælden ikke forud var fikseret, og Betaleren maatte indse, at *Gældens Eksistens eller Omfang afhang af et Skøn*, kan Betaleren i Almindelighed ikke senere gøre gældende, at han ikke var forpligtet til at betale Beløbet. Trangen til at faa en Afgørelse fører til, at han maa tage sit endelige Standpunkt, naar han betaler.

Det kan navnlig faa Betydning ved Krav om Erstatning eller om Vederlag for visse Arbejdsydelser. Men hvis Kravet for en Del beror paa Forhold, hvorom der ikke skal skønnes, kan Betaleren støtte Krav paa Fejl vedrørende slige Forhold.

Sml. U 1917.274.

Om Tilfælde, hvor den betalende selv vælger det Beløb, han betaler, se ovfr under A.1.

Ogsaa i andre Grupper af Tilfælde kan der være stærk Trang til at holde Tilbagesøgning indenfor snævre Grænser.

Til Belysning heraf kan der henvises til U 1930.547: Sygekasse, der urigtigt havde betalt Dagpenge til en Lærerinde, skønt hun fik fuld Løn, kunde ikke søge tilbage. Hvor det betalte normalt gaar ind i det daglige Forbrug af Penge til at leve for, vilde det gennemsnitlig være særlig uheldigt at indrømme Tilbagesøgning. Derfor er der Grund til at kræve, at den betalende prøver Forholdet nøje inden Betalingen. Og særlig sociale Indretninger som Sygekasser bør varetage Medlemmernes Interesse.

Noget lignende kan gøre sig gældende i andre Forhold, hvor en Person

med Urette, men i god Tro faar Dobbeltbetaling, idet han modtager Betaling fra to Skyldnere, f. Eks. ved Personskade faar Erstatning baade fra Skadevolderen og fra Ulykkesforsikringen.

Et Eks. herpaa er NJA 1933.25 (TfR 1936.375 f), der er den ledende svenske Dom om *condictio indebiti*. Her lagde Retten navnlig Vægt paa, at Modtageren havde troet paa sin Ret til Beløbet, da han modtog og forbrugte det, og at hans gode Tro var bestyrket ved den betalendes Optræden, hvorved fremhævedes, at det betalende Forsikringsselskab havde haft langt større Forudsætninger for at bedømme Omfanget af sin Forpligtelse.

2. Betaling under Retsvildfarelse.

Hvis den betalendes urigtige Opfattelse af Retsreglerne skal begrunde Tilbagesøgningsret, kan det faa særlig uheldige Følger. Mange, ja vel de fleste Vildfarelser om faktiske Hændelser, rydder Livets Gang af Vejen forholdsvis hurtigt. Det samme kan ikke siges om Retsvildfarelser. De kan ofte blive meget gamle. Paa den anden Side kan Vildfarelsen til enhver Tid bringes ud af Verden. Derfor er det i høj Grad ønskeligt, at det sker snarest mulig, og dette Hensyn bør formentlig tages i Betragtning, naar der skal gives Regler om Tilbagesøgningsret grundet i Retsvildfarelse.

I Tilknytning til U 1930.547, der er omtalt ovenfor, bør det antages, at sociale Institutioner og andre Velfærdsorganer bør vise stor Omhu for at undgaa Betaling under Retsvildfarelse.

Omvendt kan det i Reglen ikke forlanges, at den, som Skattemyndighederne afkræver Skat, skal prøve Hjemmelen for Skattekravet.

Naar *Skatter eller Afgifter* er blevet afkrævet nogen paa Grund af en Retsvildfarelse og betalt i god Tro, maa Tilbagesøgning som Regel kunne ske. Borgerne maa normalt have Ret til at stole paa, at Skattemyndighederne med Agtpaagivenhed søger at følge Lovreglerne.

Jfr. U 1927.980, *Tr. Jørgensen* i TfR 1928.386. Sml. ogsaa U 1932.508 H (TfR 1934.343), 1925.946 H, 1936.763.

Særlige Grunde kan dog føre til at nægte Tilbagesøgning.

Den ledende Dom er U 1899.311 H (TfR 1899.255, 1939.104). Efter at det ved en Dom var blevet statueret, at en tidligere fulgt Gebyrberegning ved Auktioner over Skoveffekter var ulovmedholdelig, krævede en Skovejer tilbagebetalt, hvad han ifølge den urigtige Beregning havde erlagt for meget i de sidste 20 Aar. Tilbagesøgningsret blev nægtet af H med den Motivering, at det *ikke kunde anses for*

grundet i Forholdets Natur, at de i Overensstemmelse med den hos alle vedkommende herskende Retsopfattelse, der heller ikke savnede Støtte i Sportelreglementets Udtryk, erlagte Betalinger skulde kunne kræves tilbagebetalt, ialfald ikke i et Tilfælde som det foreliggende, *hvor der ikke med Føje kunde lægges de oppebærende Myndigheder noget til Last*. Dommen blev kritiseret af Jul. Lassen, men Praksis har fortsat i samme Retning og maa nu betragtes som fæstnet.

Af de senere Domme fremhæves U 1917.416 H (TfR 1918.93): Et Aktiebolag havde betalt for meget i Skat i 9 Aar, idet der med Urette var krævet Skat af dets Indtægter fra Filialer i Norge og Sverige. Efter at Domstolene i et lignende Tilfælde havde fastslaaet, at Skattevæsenets Opfattelse var urigtig, søgte Bolaget det for meget betalte tilbage, men fik ikke Medhold. Det kunde ikke bebrejdes Skattemyndighederne, at de var gaaet ud fra en anden Opfattelse. Derfor maatte det være Bolagets egen Sag, saafremt det vilde gøre en modsat Retsopfattelse gældende, at foretage det fornødne for at søge den gennemført. Dommen gaar videre end den fra 1899, idet der ikke forelaa en langvarig almindelig Retsopfattelse. Men paa den anden Side var Retsspørgsmaalet blevet rejst straks, idet Bolaget havde forespurgt Skattemyndighederne herom, før det betalte. Dommen fremhæver dog hverken dette eller, at der var betalt uden Forbehold i en længere Aarrække.

Præmisserne kunde give Anledning til at spørge, om Dommen ikke er Udtryk for den Opfattelse, at Tilbagesøgning som Hovedregel maa nægtes, hvor intet kan bebrejdes Modtageren. At dette ikke er dansk Ret, ses dog af senere Domme, jfr. ovfr. Tilbagesøgning nægtes i Almindelighed kun, naar det findes begrundet i særlige Omstændigheder, f. Eks. at der allerede før Betalingen er rejst Tvivl om Retsreglen paa slig Maade, at Betaleren burde have taget Forbehold, eller at den urigtige Betaling er fortsat i længere Tid.

Navnlig naar det drejer sig om et Retsspørgsmaal, der har stor praktisk Betydning, maa den Tilbagesøgningsret, der fra først af opstaar, normalt gaa tabt, naar der er betalt i længere Tid uden Indsigelse, jfr. ndfr under C. Men naar det er samme Retsvildfarelse, der har fremkaldt alle Betalingerne, maa den fortsatte Betaling medføre, at de senere Betalinger staar fast straks fra Betalingen.

Sml. iøvrigt U 1925.946 H (hvor Skattevæsenet burde have set, at Spørgsmaalet var tvivlsomt, og derfor maatte betale), 1927.980 H (hvor Tilbagesøgning gaves trods Betaling i 4 Aar, skønt der næppe kunde siges at være udvist Culpa) og 1936.763.

Til Belysning af Spørgsmaalet om, hvor længe Betalingen skal være fortsat, kan foruden til disse Domme henvises til U 1913.56 (Vandhaneafgift betalt i 13 Kvartaler), 1933.802 (Afgift af Udhængsskabe betalt for henvend 3 Aar, antagelig en Gang om Aaret). Ved slige Afgifter, der indgaar i en

Erhvervsvirksomheds Omkostninger, bør Tilbagesøgning vistnok afskæres allerede efter en ret kort Tids fortsatte Betaling. Præmisserne i U 1933.802 synes end ikke at kræve fortsat Betaling. De fremhæver, at intet kunde bebrejdes de opkrævende Myndigheder, der havde fulgt en mere end 15 Aar gammel Praksis.

Noget forsigtigere synes svensk Praksis at være, som det ses af NJA 1939.209 (Kommune maatte tilbagebetale 5 Aars Parkeringsafgift, som uden Hjemmel var afkrævet Omnibiler).

Naar der ikke er særlig Grund til at forlange, at nogen af Parterne undersøger Retsspørgsmaalet, maa Betænelighederne ved en Regel om Tilbagesøgning paa Grund af Retsvildfarelse føre til kun at indrømme Retten i meget snævert Omfang, saafremt Modtageren var i begrundet god Tro og han ikke har fremkaldt Betalingen ved urigtige Oplysninger.

Jfr. U 1942.734 H, 1945.378. Sml. U 1936.736.

Romersk Ret afskar Tilbagesøgning overalt, hvor der var betalt paa Grund af en Retsvildfarelse. Selv bortset fra, at Tilbagesøgning i Almindelighed maa indrømmes, naar Modtageren burde have set Fejlen, jfr. U 1891.46 H og ovfr S. 429 f, er Reglen for skarp. Men hvor der ikke kan lægges Modtageren noget til Last, er Tilbagesøgningsret sjældent begrundet.

3. Tilbagesøgning bør vistnok udelukkes ogsaa i andre Tilfælde end dem, der er nævnt foran. Men dansk Praksis giver saa vidt ses ikke Grundlag for at opstille andre almindelige Regler.

a. *Jul. Lassen* lærte, at Tilbagesøgning ikke kan ske, naar Yderen skyldte Modtageren Ydelsen ifølge anden Skyldgrund. Men det er tvivlsomt, om der bør gælde en slig Særregel. Naar Modtageren uden Uagtsomhed troede, at Ydelsen skulde tjene til Opfyldelse af den virkelige Fordring, vil Tilbagesøgning som Regel være udelukket allerede af andre Grunde.

b. Efter romersk Ret antages Tilbagesøgning udelukket, *naar der bestod en obligatio naturalis*. Samme Resultat vil jævnlig følge af de ovfr under A.1 og 2 opstillede Sætninger. Men maaske bør man opstille den Regel, at Tilbagesøgning er udelukket, naar der efter den almindelige Opfattelse forelaa en Pligt af en lignende Bestemthed som en Retspligt, sml. Sp.D. I 9. Man vil ialfald udelukke Tilbagesøgning i visse Grupper af Tilfælde, saaledes naar forældet Gæld er betalt.

Jfr. *Arnholm* l. c. 175 ff.

c. Efter romersk Rets Forbillede afskærer tysk Ret Tilbagesøgning, hvor en Skyld er *betalt før Forfaldstid* af en Fejltagelse. For dansk Ret har samme Regel været hævdet af nogle ældre Forfattere, men den er nu forladt. Reglen er formentlig ogsaa for grov.

4. Tilfælde, hvor Tilbagesøgningskrav opstaar.

I det foregaaende nævnes flere Tilfælde, hvor Betaleren kan søge tilbage, selv om han har været uagtsom. Naar intet kan bebrejdes Betaleren, kan Tilbagesøgning ske i videre Omfang.

Tilbagesøgningsret maa i Almindelighed indrømmes, naar For-

dringshaveren har den udelukkende Adgang til at kende de Fakta, hvoraf Skylden afhænger. Saaledes naar en Bank uden nærmere Oplysninger affordre Kautionsisten for en Kassekredit et Beløb, der siges at være Gælden (Debetsaldoen), og dette Beløb er for højt. Hvis en Person uden Uagtsomhed betaler i Tillid til Modtagerens Oplysninger, maa han som Regel faa Tilbagesøgningsret, selv om det undtagelsesvis ikke kan lægges Modtageren til Last, at han gav de urigtige Oplysninger.

Til Støtte herfor kan henvises til »Aftaler« § 18.III.

Ud fra samme Synspunkt maa Tilbagesøgning i Almindelighed indrømmes, naar Betaling sker i god Tro i Henhold til Modtagerens Paaskrav om et bestemt Beløb.

Det maa ialfald gælde, naar Betaling sker straks ved Paaskravet og Modtageren maa indse, at Betaleren ikke har kontrolleret Kravets Rigtighed. Men selv om Modtageren ikke ved, om Betaleren har kontrolleret Kravet, kan Tilbagesøgning ikke uden videre afskæres. Ikke sjældent maa Betaleren have Lov til at stole paa, at Sagen er prøvet tilbørligt af Modtageren.

Jfr. U 1936.763, hvor begge Parter var Kommuner.

Fremdeles maa Tilbagesøgning som oftest indrømmes, hvor *Yderen skyldte det erlagte til en Trediemand*, idet det normalt vil være naturligt at lade Modtageren bære Risikoen for en eventuel Kompetencemangel. I et herhenhørende Tilfælde har U 1922.524 H givet Ret til Tilbagesøgning, men Dommen støtter det paa individuelle Omstændigheder.

Der er sikkert flere Grupper af Tilfælde, hvor Tilbagesøgning kan ske. Man kunde vist uden Skade kalde det Hovedreglen, at en Person, der har betalt uden Uagtsomhed, har Tilbagesøgningsret i alle Tilfælde, hvor ingen særlige Grunde fører til at afskære Retten. Men det har ikke stor praktisk Betydning, hvad man gør til den formelle Hovedregel.

C. Tilbagesøgningsretten kan gaa tabt ved den betalendes Passivitet.

Ved Omtalen af Skattedømmene er det allerede berørt, at Tilbagesøgningsretten i vidt Omfang bør falde bort, naar Kravet ikke rejses.

Tilbagesøgningskrav kan ganske vist gaa tabt ved Forældelse enten efter DL 5—14—4 eller efter Forældelsesloven af 22 Dec. 1908. Men den femaarige Forældelse vil i Almindelighed ikke begynde at løbe, før Betaleren har eller burde have opdaget, at han ikke skyldte Beløbet. Derfor er der stærk Trang til andre Regler om Kravets Bortfald, til Værn for Personer, der modtager Betaling i

god Tro. Og slige Regler maa kunne bygges paa almindelige Retsgrundsætninger.

1. Naar Modtageren er i god Tro og Betaleren ikke har Grund til at antage andet, bør det ialfald i visse Grupper af Tilfælde være Reglen, at *Betaleren mister sit Krav, hvis han ikke inden rimelig Tid, efter at han har opdaget, at han ikke skyldte Beløbet, meddeler Modtageren, at han vil kræve det betalte tilbage.*

Der kan ganske vist ikke paaberaabes nogen Dom herfor, men Spørgsmaalet ses ikke at være rejst.

Reglen maa formentlig gennemføres i en Række af de nedenfor omtalte Tilfælde, hvor Hensynet til Modtageren fører til, at Kravet falder bort ved Passivitet. Saaledes i de Tilfælde, der nævnes straks nedenfor.

2. Men man maa gaa videre endnu. *Naar Betaleren ikke gør sit Krav gældende, skønt han burde have opdaget det*, maa Kravet efter Omstændighederne falde bort, selv om han ikke opdagede Kravet.

I visse Tilfælde er det rimeligt at forlange af Yderen, at han ret hurtigt undersøger Sagen og tager Stilling. Saaledes hvor han har betalt uden at faa Lejlighed til at prøve det rejste Krav. Her maa han inden rimelig Tid ialfald foretage den Prøvelse, som normalt foretages inden Betalingen af en Person, som faar Regning tilsendt.

Der kan ogsaa mindes om, hvad der er sagt ovf under A.3 og B.1.

3. Selv i Tilfælde, hvor Kravet bevarer, selv om Betaleren ikke hurtigt giver Meddelelse om, at han kræver Tilbagebetaling, maa Passiviteten i Kraft af almindelige Retsgrundsætninger kunne medføre, at Tilbagesøgningsretten gaar tabt. Jo mere generende Tilbagesøgningsretten vil virke for Modtagerne, des større Grund er der til at afskære den. Men ofte kræves Passivitet i længere Tid.

I Forholdet mellem private Parter er der særlig stærk Grund til at afskære Tilbagesøgning, naar den godtroende Betalingsmodtager ved Betalingen foranlediges til at træffe Foranstaltninger, der forrykker hans Forhold saaledes, at en Tilbagesøgning vilde bringe ham i en ugunstigere Stilling end for Betalingen. Saaledes vil det i Almindelighed gaa, naar der er betalt periodiske Ydelser i et vedvarende Forhold.

Dette er særlig klart, naar det drejer sig om et vedvarende Kontraktforhold, som Betalingsmodtageren kunde have bragt til Ophør ved Opsigelse. Hvis han ikke havde faaet betalt for meget, vilde

han maaske have opsagt Kontrakten for at opnaa gunstigere Vilkaar, idet han ikke kunde være tjent med Aftalen, saaledes som den maatte forstaas efter Domstolenes Opfattelse.

Som Eksempel kan nævnes U 1892.1303, der angik et Tilfælde, hvor Bestyreren af en Forretning i 10 Aar havde faaet for høj Løn paa Grund af Fejl i Opgørelsen, der ikke var foretaget af ham.

Sml. paa den anden Side U 1929.136.

Der er ogsaa særlig stærk Grund til at lade Tilbagesøgningsretten falde bort, hvor en Person af en Fejltagelse har *betalt, hvad en anden skylder*. Ellers kan Fordringshaveren let blive uheldigt stillet, fordi Kravet mod Skyldneren forældes eller blive uigennemførligt.

Sml. U 1873.646.

Ligeledes bør der kræves en nogenlunde hurtig Efterprøve, hvor Ydelsen skal tjene til Underhold for en Person, som Underholdsbidrag, Ydelser fra sociale Forsikringsindretninger, jfr U 1930.547, eller fra Legatfonds o.l., jfr. NJA 1941.4. I slige Tilfælde maa ialfald Fejlregning og visse andre Fejltagelser kunne berigtiges i Løbet af et kort Tidsrum. Men det vilde gennemgaaende være meget uheldigt og gøre liden Nytte at opretholde Tilbagesøgningskravet efter længere Tids Forløb.

Spørgsmaalet er navnlig kommet frem med Hensyn til Underholdsbidrag til Børn udenfor Ægteskab. Det er flere Gange sket, at Mænd, som tidligere er blevet tilpligtet at betale Bidrag, senere er blevet fritaget herfor, fordi det ved Blodprøve var godtgjort, at de ikke kunde være Fædre til Børnene. De har da søgt tilbage, hvad de havde betalt, men i Reglen ikke faaet Medhold. Som Eksempel kan nævnes U 1938.795 H, der nægtede Tilbagesøgning af Underholdsbidrag i Tilfælde, hvor en bidragspligtig blev frifundet ved senere ekstraordinær Anke. Gennemsnitlig vil det ramme Bidragsmodtageren meget haardt, om Bidragene skulde betales tilbage, og et Tilbagesøgningskrav vil i Reglen ikke have stor Værdi, fordi Modtagerne som oftest er formueløse. I slige Tilfælde synes Domstolene at afskære Tilbagesøgning, selv om den betalende ikke har begaaet nogen Fejl og ikke kunde have undgaaet at betale efter Videnskabens Stadi, dengang han først blev tilpligtet at betale. Men i særlige Tilfælde kan Tilbagesøgning ske, jfr. U 1941.400.

Beslægtede Synspunkter kan anvendes med Hensyn til Løn for Arbejde, tildels ogsaa Lønning til en Tjenestemand, hvor særlige Forhold dog som ovenfor nævnt gør sig gældende. Pra Praksis kan nævnes U 1905.246: En kommunal Lygtetænder havde i næsten 3 Aar faaet for meget i Løn, idet man af en Fejltagelse havde ladet ham rykke for tidligt op i en højere Aldersklasse. Han havde gjort den Tjenestemand, der betalte Lønnen, opmærksom paa, at Beløbet var større, end han havde ventet. Men Udbetalingen var fortsat, antagelig fordi det urigtige Beløb var opført paa Kommunens Budget. Tilbagesøgning nægtedes, da han havde haft Føje til at anse sig for berettiget til Beløbet, og denne Tro maatte antages at være fremkaldt af de kommunale Myndigheder.

I *offentligretlige Forhold* vil det formentlig ofte være gavnligt at følge den Regel, at Tilbagesøgningsretten ialfald maa gøres gældende inden rimelig Tid, efter at den foreskrevne Revision af vedkommende Styrelsegræns Regnskaber er sket.

Sml. U 1931.336, 617.

Naar det skal afgøres, om Passiviteten bør medføre Kravets Bortfald, maa der efter Omstændighederne ogsaa tages Hensyn til den enkelte Modtagers Forhold. Der maa stilles strengere Krav til Betaleren, hvis Tilbagesøgning vil ramme Modtageren særlig haardt, og navnlig hvis Betaleren maa indse dette.

Passiviteten vil formentlig som Regel kun medføre Kravets Bortfald, naar Betaleren kunde have opdaget Fejlen og vilde have gjort det ved fornøden Agtpaagivenhed.

Derudover er der dog ialfald Grund til at gaa, naar Modtagerens begrundet gode Tro er fremkaldt af Betaleren. Og selv bortset herfra kan Betingelsen næppe fastholdes helt i Tilfælde, hvor Tilbagesøgning vilde ramme Modtageren haardt.

Paa den anden Side kan særlige Omstændigheder medføre, at der indrømmes Tilbagesøgningsret i videre Omfang end normalt.

Sml. U 1939.1041 H: En Mand fik i god Tro Branderstatning udbetalt af Forsikringsselskabet. To Aar efter meldte hans Kone sig som Brandstifter. Manden blev dømt til at tilbagebetale Beløbet, da den præventive Virkning af FAL § 85 vilde svækkes, hvis man ikke gav Selskaberne Tilbagesøgningsret. To af de syv Dommere vilde frifinde, bl. a. under Hensyn til, at Tilbagebetaling nu vilde være væsentlig byrdefuldere for Manden, end om han ikke havde faaet noget betalt.

Trangen til at lade almindelige Passivitetsgrundsætninger medføre Kravets Bortfald formindskes, hvis man gennemfører den Regel, at Kravet falder bort med Berigelsen, jfr. ndfr IV.2. Men en slig Regel vil ikke gøre det muligt at frakende Passiviteten den videregaaende Virkning.

IV. *Hvad Tilbagesøgningskravet gaar ud paa.*

Meget omtvistet er *Tilbagesøgningskravets nærmere Beskaffenhed og Indhold*. I romanistisk Retslitteratur og Lovgivning opfattes Kravet som et *Berigelseskrav*, d. v. s. en Fordringsret, der omfatter den af Modtageren paa Yderens Bekostning indvundne Berigelse, forsaavidt den ikke uden Modtagerens Brøde atter er gaaet tabt, jfr. Erstatningsret § 27, særlig S. 212 og 216.

Denne Begrænsning af Kravet mindsker Ulemperne ved den vidtgaende Indrømmelse af Tilbagesøgningsret.

I Norge gaar den overvejende Mening ud paa, at Tilbagesøgningskravet kun er et Berigelseskrav i romanistisk Forstand. *Arnholm* Streiftog 208 ff gaar dog imod Læren.

I dansk Ret er Spørgsmaalet tvivlsomt, naar man ser bort fra de Tilfælde, hvor Aftl §§ 30 og 33 eller andre Ugyldighedsregler kan anvendes (foran under I). *Jul. Lassen* antog udfra sin Forudsætningslære, at Erlæggelsesretshandlen var ugyldig paa samme Maade som i andre Ugyldighedstilfælde. I »Aftaler« § 42 bruges den Udtryksmaade, at en relevant Forudsætnings Svigten medfører »Uvirksomhed«, ikke Ugyldighed, men deraf følger ikke, at Lassens praktiske Resultater maa forlades.

1. *Forholdet til Trediemand.*

Lassens Lære medførte, at den erlagte Ydelse kunde kræves *udleveret fra Modtagerens Konkursbo* med Separatistret. Dette støttede Lassen navnlig paa KL § 16 Nr. 2. Saavidt ses er der ikke tilstrækkeligt Grundlag for en Analogi, se »Aftaler« § 42.II.C. Spørgsmaalet er vistnok ikke afgjort i dansk Praksis. Det har heller ikke stor Betydning. I de sædvanlige Tilfælde, hvor det drejer sig om Pengebetaling, vilde en Separatistret som oftest være gaaet tabt inden Konkursen, ved at Pengene gik ind i Modtagerens Formue. Problemet kommer dog frem, hvor Ydelsen er en Ting, som findes i Boet. Her taler overvejende Grunde vistnok for at fastholde Lassens Resultat.

For Separatistret udtaler sig *Arnholm* Streiftog 214 ff og *Illum* i U 1939 B.50. Hvad der taler herimod, er navnlig, at Modtageren tror paa, at han faar Ejendomsret endelig. Derfor raader han over Tingen som sin, og det bliver ret tilfældigt, om Tingen endnu er i Behold i Modtagerens Eje, naar Tilbagesøgningskravet rejses.

Selv om man anerkender dette, behøver man ikke at indrømme Yderen Vindikationsret overfor Trediemand, der har faaet Tingen overdraget af Modtageren og har faaet den i Hænde i god Tro. Se herom *Arnholm* l. c. 221 f, »Aftaler« 488.

2. *Forholdet mellem Parterne.*

Naar der er *betalt Penge*, maa det vistnok være Hovedreglen, at Modtageren maa lægge hele Beløbet fra sig uden Hensyn til de modtagne Penges og Berigelsens senere Skæbne, jfr. Erstatningsret 233 f. Men denne strenge Regel bør næppe gennemføres, hvor Betalingen overvejende maa lægges Betaleren til Last eller endog

udelukkende skyldes hans Fejl, eller den er fremkaldt ved urigtige Oplysninger fra hans Side.

I lignende Retning *Arnholm* l. c.

En Afgørelse som U 1893.934 bør herefter ikke følges. *Rump* har i TfR 1940.462 antydnet, at han kunde tænke sig Muligheden af at tage Hensyn til, at Pengene var brugt. Herfor vistnok overvejende svensk Opfattelse, jfr. *Alexanderson* i NJA 1933.32.

Hvis der er *ydet andre Ting end Penge*, falder Yderens Krav bort ved Tingens hændelige Undergang. Har Modtageren forbrugt Tingen, kan der kun indrømmes et Berigelseskrav imod ham. Er Tingen solgt, maa Betaleren have Krav paa det, der er indvundet derved, og dette Krav maa behandles efter samme Regler som Krav paa betalte Penge. Dersom selve Tingen findes i Boet og der foreligger et af de særlige Tilfælde, hvor Pengekrav skulde nedsættes, bør man vistnok give Modtageren Ret til Godtgørelse af det Tab, han har lidt ved at stole paa, at Ydelsen var Opfyldelse af et Krav. Han maa da kunne holde Tingen tilbage, indtil denne Godtgørelse betales. Reglen kan siges at gaa ud paa, at han kan kræve den negative Kontraktinteresse.

Jfr. *Arnholm* l. c. 234 f.

V. Tilbagesøgningsretten kan tilkomme Trediemand.

I Almindelighed kan Ydelsen selvfølgelig kræves tilbage af den, der har erlagt den. Men i *særlige Tilfælde kan Tilbagesøgningskravet tilkomme Trediemand*. Det gælder navnlig, hvor Modtageren paa Grund af særlige Omstændigheder skal føre Ydelsen i Regning som en Ydelse fra Trediemand, ikke fra den, der erlagde Ydelsen. Som Eksempler herpaa kan nævnes Betaling, der opnaas igennem Bankrembours eller igennem en Veksel, Check eller anden Anvisning, som en Skyldner har trukket til sin Kreditors Ordre paa en Trediemand, der indfrier Anvisningen. Se om dette sidste Tilfælde ovfr S. 167.

Et tilsvarende Forhold kan efter Omstændighederne fremkomme ved Trediemandsløfter, jfr. »Aftaler« 380, 381.

VI. Tilbagesøgning af andre Ydelser end Ting.

Tilbage staar de Tilfælde, hvor en Person i urigtig Formening om Skyld erlægger en Ydelse, der ikke skal skaffe Modtageren Ejendomsret over Penge eller andre Ting. Hvis Ydelsen efter sin Beskaffenhed kan gives tilbage, maa de ovenfor fremstillede Regler gælde med de Ændringer, som kræves af Ydelsens Art. Men *hvis Ydelsen efter sin Beskaffenhed ikke kan gives tilbage*, hvad navnlig

Arbejdsydelser i Reglen ikke kan, maa Tilbagesøgning være udelukket, og det maa afgøres efter Reglerne om Bekostninger paa (Forbedringer af) andres Formuegenstande, om Yderen kan gøre noget Krav gældende.

Se herom Erstatningsret 222 f og U 1907.987 H.

VII. *Bevisbyrden.*

Naar det er oplyst eller indrømmet, at en Ydelse har fundet Sted som Betaling, maa det som Regel være Yderens Sag at bevise den formentlige Skylds Ikke-Eksistens. Naar dette Bevis er ført, maa det i Almindelighed antages, at Ydelsen har fundet Sted af en Fejltagelse, medmindre særlige Omstændigheder oplyses af Modtageren.

FORKORTELSER

I. Litteratur forkortet ved Hjælp af Forfatternavne.

- Almén:* Tore Almén Om köp och byte av lös egendom. Kommentar, 3. uppl. ombes. av Rudolf Eklund. I—II. Stockholm 1934.
- Arminjon et Carry:* La lettre de change et le billet à ordre. Lausanne 1938.
- Arnholm:* C. J. Arnholm Streiftog i obligasjonsretten. Oslo 1939.
- Bentzon FAL:* A. Drachmann Bentzon Lov om Forsikringsaftaler med Bemærkninger. København 1931.
- Eberstein:* Den svenska växelrätten. Stockholm 1934.
- Grundt:* Lærebok i norsk forsikringsrett. Den alminnelige del. Oslo 1939.
- Helper:* Vekselloven og Checkloven af 1932. København 1932.
- Hindenburg:* Juridisk Formularbog, 7. Udgave ved Aage Svendsen og Thorkil Myrdahl. København 1935.
- Holmboe:* C. Stub Holmboe Lov om veksler av 27. Mai 1932. Oslo 1932.
- Hult:* Föreläsningar över försäkringsavtalslagen. Stockholm 1936.
- Illum:* Knud Illum Den kollektive Arbejdsret. København 1939.
- Illum Formueret:* Knud Illum Forelæsninger over almindelig Formueret. 2. Udgave. Aarhus og København 1939.
- Kæstel:* Vekselloven og Checkloven. København 1932.
- Lassen I:* Jul. Lassen Haandbog i Obligationsretten. Almindelig Del. København 1917—20.
- Lassen II:* Jul. Lassen Haandbog i Obligationsretten. Speciel Del. København 1897.
- Oser:* Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch. Von Egger u. a. 2. Aufl. V. 1—2. Das Obligationenrecht, von H. Oser u. W. Schönenberger. Zürich 1929, 1936.
- Rasting:* Haandbog i den danske Veksel- og Checklovgivning. København 1928.
- Folke Schmidt Faran:* Faran och försäkringsfallet. Lund 1943.
- Staub HGB:* Kommentar zum Handelsgesetzbuch. 11. Aufl. Berlin u. Leipzig 1921.
- Staub-Stranz:* Kommentar zum Wechselgesetz. Berlin u. Leipzig. 1934.
- Tybjerg Søf-Kvt:* Niels Tybjerg Dansk Søforsikrings-Konvention af 2. April 1934. København 1935.
- Ussing-Dybdal GbK:* Henry Ussing og C. C. Dybdal Gældsbrevslovene. 2. Udg. København 1940.

II. Andre Forkortelser.

»Aftaler«	Henry Ussing Aftaler paa Formuerettens Omraade. 2. Udgave. København 1945.
Aftl	Lov om Aftaler og andre Retshandler paa Formuerettens Omraade Nr. 242 af 8 Maj 1917.
Akl	Lov om Tvangsakkord udenfor Konkurs af 14 April 1905.
Alm. Del	Henry Ussing Dansk Obligationsret. Almindelig Del. 2. Udgave. København 1942.
ASS	Assurandør-Societetets Samling af Domme, Kendelser og Responsa vedr. Forsikringsforhold. København.
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch für das deutsche Reich v. 18 August 1896.
Chl	Checklov Nr. 69 af 23 Marts 1932.
Code civil	Code civil (fransk).
DL	Danske Lov af 15 April 1683.
Erstatningsret	Henry Ussing Erstatningsret. Nyt Optryk. København 1944.
FAL	Lov om Forsikringsaftaler Nr. 129 af 15 April 1930.
Ful	Lov om Retsforholdet mellem Arbejdsgivere og Funktionærer i private Erhvervsvirksomheder Nr. 168 af 13 April 1938.
Gbl	Lov om Gældsbreve Nr. 146 af 13 April 1938.
H	(Dom af) Højesteret.
HGB	Handelsgesetzbuch 1897 (tysk).
Iktrtl	Lov om Ikrafttræden af borgerlig Straffelov m. m. Nr. 127 af 15 April 1930.
Int. Chl	Ensartet Checklov, vedtaget i Genève 1931.
Int. Vxl	Ensartet Veksellov, vedtaget i Genève 1930.
JT	Juridisk Tidsskrift, udgivet af N. Cohn m. fl.
Kbl	Lov om Køb Nr. 102 af 6 April 1906.
KL	Lov om Konkurs m. m. Nr. 51 af 25 Marts 1872.
Kmsl	Lov om Kommission, Handelsagentur og Handelsrejsende Nr. 243 af 8 Maj 1917.
»Køb«	Henry Ussing Køb (Dansk Obligationsret. Speciel Del. I). Nyt Optryk. København 1945.
L	Lov.
Lejel	Lov om Leje i Lovbek Nr. 266 af 29 Maj 1943 med senere Ændringer.
Lovan	Lovanordning.
Lovbek	Lovbekendtgørelse.
Mdhl	Lov om Umyndighed og Værgemaal Nr. 277 af 30 Juni 1922.
Mhjl	Lov om Retsforholdet mellem Husbond og Medhjælpere i Lovbek Nr. 270 af 16 Juni 1941.
NFT	Nordisk Forsikringstidsskrift.

NRt.....	Norsk Retstidende.
OR.....	Schweizerisches Obligationenrecht v. 30 März 1911.
Resp	Responsum.
Rpl	Lov om Rettens Pleje i Bek Nr. 212 af 1 Oktober 1936.
Sp.D. I	<i>Jul. Lassen og Henry Ussing</i> Haandbog i Obligationsretten. Speciel Del. I. København 1923.
Sp.D. 1924	<i>Jul. Lassen</i> Lærebog i Obligationsrettens specielle Del. 3. Udg. ved <i>Henry Ussing</i> . København 1924.
Sp.D. 1931	Samme Værk. 4. Udg. København 1931.
Statsanstl.....	Lov om Statsanstalten for Livsforsikring i Bek 335 24 Juni 1940.
Stpl	Lov om Stempelafgift i Bek 99 23 April 1929.
Strfl.....	Borgerlig Straffelov i Bek Nr. 215 af 24 Juni 1939.
SvJT	Svensk Juristtidning.
Søf-Kvt.....	Dansk Søforsikrings-Konvention af 2 April 1934.
Sølov	Sølov i Bek 319 1 December 1937.
Takstl	Lov om Statsbanernes Takster i Bek 465 30 Aug. 1940.
TfR	Tidsskrift for rettsvitenskap.
TJFF	Tidsskrift utg. av Juridiska föreningen i Finland.
TL	Lov om Tinglysning Nr. 111 af 31 Marts 1926.
U	Ugeskrift for Retsvæsen.
Vxl	Veksellov Nr. 68 af 23 Marts 1932.

SAGREGISTER

Tallene henviser til Sider, naar andet ikke siges.

»se Indh« betyder: se nærmere Indholdsfortegnelsen (foran i Bogen) til det paagældende Afsnit.

»—« træder i Stedet for vedkommende Opslagsord.

Aager 71 f, 81 f.

Aarsagsforbindelse 229.

abstrakt Løfte 170.

à conto Betaling 429.

Adækvans 229.

Afbestilling 403 f.

Afbetaling, Køb paa — 66.

Afleveringspligt, Arbejders — 351, 385 f.

Forpagters — m. H. t. Besætning o. a. 43 f.

Lejers — 12.

Hvervtagers — 385 f, 387.

Afsender 409.

Afstandsfragt 414.

Aftægtskontrakt 214.

Afvisning af Mandatars Retshandel 386 f.

Agent, se *Forsikringsagent*, *Salgsagent*.

Akkommodationsobligation, Rente af Laan mod 73, 79.

Akkommodationsveksel 93.

Akkordløn 354, 356, 369.

Akkreditiv 153.

Allonge 107.

Anmeldelse, — om Dobbeltforsikring 257, om Forsikringsbegivenhed 242, 231, 271.

Anmodning, — om at arbejde 347 f, 382, om at kautionere 188 f, 192 f.

Ansvarsforsikring § 37.V (se Indh).

— er Skadeforsikring 247, er Forsikring au premier risque 253, men ikke af Trediemands Interesse 261.

Dækningssummer ved — 282, 285, 252.

Hvem — sikrer 278 f, 282 f.

— ved gensidig Skadeforvoldelse 281 f.

Gentagne Skader ved — 252.

Regresret ved — 259.

Risikoens Omfang ved — 279 f.

Skadelidendes Ret ved — 282 f, 285 f.

— i Søforsikring 274.

Ansvarsfraskrivelse, — hvor Forsikring er tegnet 260.

— i Transportkontrakter 412, 418 f.

Anvisninger § 24 (se Indh).

Begreb 82, 171.

Akcept af — 168 f, 159, 162, 149.

Betaling ved — 167 f, 170, 445.

Dækningskrav ved — 158 ff.

Falsk — 160 f, 171 ff.

— paa fremmed Mønt 167.

Honoreringspligt ved — 156 ff, 169.

Indfrielse af — 159 f.

Legitimation ved — 160, 149 f.

Overgivelse af — 164 ff, 169.

- Regres ved — 167, 150 f.
 Tilbagekaldelse af — 161, 165 f.
 — for Trediemands Regning 159.
 — til egen Ordre 156.
 Se *Check, Død, Pengeanvisning, Veksel*.
- Arbejder**, — s Pligter § 45.II (se Indh), Erstatningspligt 362 ff, 386, Regrespligt 363.
 — s Ret til at hæve Kontrakten 364 f, 369 f, 375 f.
 om — kan dømmes til at opfylde Arbejdsaftale 360 f, 386.
 — modsat Funktionær 329 f, 373.
- Arbejderbeskyttelseslovgivning** § 43.VI, 322 f.
- Arbejderboliger paa Landet** 47.
- Arbejderhuse paa Landet** 48.
- Arbejdsaftaler** §§ 42-51 (se Indh).
 Se *Arbejder, Arbejdsgiver, Tjenestekontrakt*.
- Arbejdsanvisning** 334.
- Arbejdsgiver**, — s Pligter § 45.III (se Indh), Erstatningsansvar 365 f, 367 ff, 393, Fordringshavermora § 46.IV.
 — s Ret til at hæve Kontrakten 361, 375 f, 387, til at nedsætte Løn 361 f.
- Arbejdsgiverforening**, se *Dansk* —, *kollektiv Arbejdsoverenskomst, Organisationer*.
- Arbejdskampe** 323 f, 334 ff, 340 f.
- Arbejdsleje** 322.
- Arbejdsløn** 353 f, 339.
- Arbejdsløshedsforsikring** 318.
- Arbejds- og Forligsnævn** 339.
- Arbejdsret** 324 f.
- Arbejdsstandsning**, kollektiv.
 Betingelser for lovlig — 336, 338 ff, 341.
 — som Opsigelse af Arbejdskontrakt 374 f, 331, 341.
- Arbejdstid**, 350 f.
 Lovgivning om — 333 f.
- Assurance**, se *Forsikring*.
- Auktionsledere** 394.
- Automobilforsikring** 278, 284 ff.
- Aval**, — ved Veksler § 17.I, 141, 183, 133.
 — ved Checks 145, 183.
- a viso, a vista** 105.
- Bagerier**, se *Lovbek 230 9/6 1920 i Lovregister*.
- Banker**, Indlaan i — 51 f.
 Kautionslaan i — 203.
 Tilsyn med — 53.
- Bankbøger**, se *Kontrabøger*.
- Bankindskud** 51.
 Moratorium for — 67.
- Bankrembours** 156, 157, 170, 445.
- Barselhvile** 333 f.
- Bearbejdelse** 397 ff.
- Befordring**, se *Transport*.
- Befragtning** 409 ff. Se *Fragtkontrakt*.
- Begravelseskasser**, Tilsyn med — 212.
- Begunstigelse** i Personforsikring § 38.VI, 305, 309 ff, 215.
- Bekostninger**, — i urigtig Formening om Skyld 445 f.
 Forvarers — paa Godset 406.
 Hvervtagers og andre Arbejderes — 388, 356.
 Lejers — paa Lejegenstanden 10 f.
 Uanmodet Forretningsførers — 424 f.
- Bemyndigelse** ved Mandatskontrakter 382 f, 390 ff.
 Om Anvisning er — 164, 173 f.
 Uigenkaldelig — 391 f.
- beneficium divisionis** 204.
- beneficium ordinis** 182.
- Berigelseskrav**, — efter Vekselrets Bortfald § 20 (se Indh).
 — ved Checks 148.
 — ved *condictio indebiti* § 53.IV.
- Bestyrelsesvederlag** 353 f.

Besætning og Inventar ved Forpagtning 43 ff, 1 f.

Betaling, Tilbagesøgning af — § 53 (se Indh).

Betalingsevne, manglende.

Arbejdsgivers — 355.

Forsikringsselskabs — 242 f.

Forsikringstagers — 241 f.

Laantagers — 54.

— i Lejeforhold 20 f, § 3 (se Indh).

— hos Vekseltrassat og Trassent 121.

Se *Konkurs, Standsningsret*.

Betalingshenstand 67, 196.

Betalingsstandsning, Anvisers — 162 f.

betroede Midler, Retsforhold m. H. t. 385 f.

billet à ordre 141.

Bjergning 396, 420, 425.

Blankoendossement paa Veksel 107 f, 110.

Blankokredit 66.

Blankotradition af Veksel 107, 109 f.

Blankoveksel 105, 104.

Bod i Arbejdskampe 344 ff.

Bolig, Leje af —, se *Husleje*.

Boliganvisning 34.

Bonus fra Forsikringsselskab 212, 303, 309.

Borgen 175 f.

Brandforsikring § 37.III (se Indh).
Forsikringsstedets Betydning ved — 275.

Panthavers Ret ved — 276 f.

Brug, partiel — 1, 19.

Se *Laan til Brug, Leje*.

Brugsret, Køb af — 2.

Omfang af Lejers — § 2.IV, 36 f, 42.

Brøkdelsforsikring 253.

Butik, Leje af — 22.

Byggelaan 54.

Bysælger 382.

Børnearbejde, Forbud mod 333 f.

Børneforsikring 302.

Carens, se *Karenstid*.

Causaforhold ved Anvisning 155 f.

Cessionsvirkning, om Overgivelse af Check har — 169 f.

Check § 22.

Dens Akcept og Bekræftelse 145, 159, 162, Forevisning og Betaling 145 ff, Krydsning 146 f, Notering 145, 169, Overdragelse 144 f, 172, Stempelfrihed 143, Tilbagekaldelse 161 f.

— til Afregning 147.

— til Ihændebringer 145, 143 f.

Aval ved — 145.

Berigelseskrav ved — 148.

Debitering af — 168 f, 162.

Falsk — 161, 171.

Forældelse af Krav ifølge — 148.

Notifikation ved — 147.

Postdatering af — 146.

Protest ved — 147 f.

Regres ved — 147, 145.

Checkborgen 145.

Checkclearing 146, 162.

Checkkontrakt 157, 160 f.

Checklov, Tilblivelse af — 142 f.

Se *L 69 23/3 1932* i Lovregister.

Chomageforsikring, se *Driftstabsforsikring*.

Condictio indebiti § 53 (se Indh), 167.

crossing, se *Krydsning*.

Dansk Arbejdsgiverforening 323, 336 f.

Se *Hovedorganisationer*.

del credere Ansvar, Kommissionærs — 389, 214.

Deponering som Frigørelsesmiddel 407.

— m. H. t. Fragtgods 416.

Depositum § 50 (se Indh).

depositum irregulare 51, § 7.VI, § 50.IV.

Destinatar 409, § 51.VI.

- Diligenspligt**, — ved Anvisninger 167.
— overfor Kautionist 200 ff.
- Diskontering** af Veksler 92, 93 f.
- Diskonto** 56.
— af Veksler 92 f, 106.
- Dispachør** 333.
- Distancefragt** 414.
- Dobbeltforsikring** 255 ff, 292.
- dobbeltmøntede Obligationer** 88.
- Domicilering**, — af Check 144.
— af egen Veksel 141.
— af trasseret Veksel 128, 122 f.
Sædvanlig Form for — 98 f.
- Driftshemmeligheder** 352.
- Driftstabsforsikring** 288, 249, 246.
- Duplikat**, — af Check 148.
— af Veksel § 18.I.
- Dækning** for Check 144, 157.
- Dækningsforholdet** ved Anvisning 155.
- Dækningskrav**, — ved Anvisninger 158 ff, 172.
— ved Veksler 100, 136 ff, mod andre end Trassent 106, 136, 159.
- Død**, Anvisers — 163 f, 166.
Arbejders — 349, 359.
Arbejdsgivers — 350, 376.
Hvervgivers og Hvervtagers — 392 f.
Lejers — 15, 31 f, 45.
Værksmesters — 399.
- Efterendossement** 114.
- Efterkaution** 208.
- Efterkrav** 414 f.
- Efterløn** 355, 359.
- Eftersigtveksel** 105, 116, 141, 159.
- Ejendomsrådgiver** 394.
- Ejerpantebrev**, begrænset Rente af Laan mod 73, 79.
- Ejerskifte** 79 f.
- egen Veksel** § 21.
Formular for — 99.
— s Historie 92.
- Eksstinktion** af Indsigelser
— mod Livsforsikringspolice 308 f.
— mod Veksel 111 ff, 114.
- eksstinktiv Erhvervelse**
— af Livsforsikringspolice 308 f.
— af Varer oplagt i Frihavnen 407.
— af Veksel 110 f.
- Elementarforsikring** 217.
Se *Tingsforsikring*.
- Emission** af Obligationslaan 53, 55.
- Endossement**, — af Check 144 f, 172.
— af Pengeanvisning 149, 151 f.
— af Veksel § 14.I, 101.
- Ensartet Checklov** 142 ff, 161.
- Ensartet Veksellov** 95 f.
- Entreprise** 396 ff.
- Erhvervsvirksomhed i lejet Ejendom**,
Beskyttelse af — § 4.III.
- Excedentkontrakt** 288.
- Fabriklov** 333 f.
- Fagforbund**, se *Samvirkende* —, *Organisationer*.
- faglig Voldgift** 337 f.
- Falsk**, — ved Anvisninger 171 f, 160 f, 150, 152.
— ved Checks 161, 171 ff.
— ved Veksler 102, 171 ff.
- Fardag**, — i Arbejdskontrakt, se *Skiftedag*.
— i Lejeforhold, se *Flyttedag*.
- Fareforøgelse** 237 ff, 270 f, 276, 306, 315.
- Faren**, i Forsikringsforhold 224 ff, 239, 243.
— for Lejegenstanden 15 f.
— for Værk i Værksleje 399 f.
- fast Ejendom**, Laan i — 57, 59, 67, 86, Renten deraf § 9.II (se *Indh.*).
Leje af — 4, 5 ff, §§ 3–5.
Se *Forpagtning*, *Husleje*.
- Faste Voldgiftsret** 336 ff, 343 ff.

- Ferie**, Arbejders Ret til 324, 355.
Financierungsplan for Byggeri 403.
flermøntede Obligationer 88.
Flyttedag, — ved Forpagtning 42.
 — ved Fæste 45.
 — i Husleje forhold 37 f.
 — ved Husmandsbrug 46.
Folkeforsikring 318.
Fondsbørsmedlem, — s Handel 382.
Forbedringer, Bruger — af Lejegenstand 10 f, 44, 47.
force majeure-Klausul 376.
Fordeling af Arbejde 334.
Fordelingsplan ved Byggeri 403.
Fordringskaution 175.
Forfaldsklausul i Gælds brev 86.
Forhalingsrente af Rente 65.
Forlagskontrakt 396.
Forligsinstitutionen 338 f.
Forløfte 175 f. Se *Kaution*.
Fornyeelse, — af Arbejdsaftale 347, 331.
 — af Forsikringsaftale 220, 275.
 — af Lejeaftale 5.
Forpagtning, Udtrykket — 4.
 — af Landejendom § 5.I, 46.
 Dyrkningspligt ved — 43.
Forretningsvirksomhed i lejet Ejendom § 4.III.
forsikrede, den — 215, 290.
Forsikring §§ 34—41 (se Indh).
 Ordet — 174.
 — au premier risque 253.
 Bortfald af Faren ved — 243.
 Hvilken Fare en — dækker 224 ff.
 Fornyeelse af Aftale om — 220, 275.
 — for fremmed Regning 260.
 — i andens Navn 261.
 — mod Lejetab 248.
 — med løbende Police 222 f, 288.
 Pligt til at tegne — 261, 284 ff, 319 f.
 Reklamation ved — 219.
 Selskabers Pligt til at overtage — 213, 224, 285.
 Undtagne Farer i — 227 f.
 Se *Interesse*, *Skadeforsikring*, *Socialforsikring*, *Summaforsikring*.
Forsikringsaftale, Begrebet — 213 f.
 — s Forudsætninger § 35 (se Indh), 230 f.
 Opfyldelsesinteresse udelukkes i — 244.
 Hvorvidt — medfører Pligter overfor Selskabet 230 f; 304.
 Se *L 129 15/4 1930* i Lovregister.
Forsikringsagent, — har ikke Fuldmagt 219.
 Ond Tro hos — 237.
Forsikringsbegivenhed 215, 222 f.
 Anmeldelse af — 242, 231, 271.
 — fremkaldt indirekte eller upaa-regneligt 219, forsætlig eller uagtsomt 224 ff, 271, af flere samvirkende Aarsager 229.
Forsikringsbegæring 217 f.
Forsikringsbetingelser 221 f.
 Ubillige — 221.
 — i Livsforsikring 301.
Forsikringspolice 218, 219.
 — i Transportforsikring 269.
 Se *Livsforsikringspolice*.
Forsikringspræmie 230, 240 f, 243 f, 266 f, 271, 301, 306.
Forsikringssum, — i Skadeforsikring 251 f.
 — i Summaforsikring 292 f.
Forsikringstager 215.
Forsikringsteknik 211, 299.
Forsikringstiden 223 f.
 — ved Ansvarsforsikring 281.
 — ved Kreaturforsikring 277.
 — ved Syge- og Ulykkesforsikring 315.
Forsikringsvirksomhed, Lovgivning om 212, 300 f.
Forsikringsværdien 250.
Forsikringsydelse 215, 221 f.
Forskud, Hvervtagers Ret til — 388.
 Tilbagesøgning af — 429.

- Fortolkning**, — af Kautionsløfte 179 f.
— af Veksel- og Checklov 96.
- Fortrins- og Sikkerhedsrettigheder**, Kautionistens Indtræden i — 191 ff, 205.
Kreditors Tab af — ved Kaution 201 f.
— i Kontokurantforhold 70 f.
- Forudbetaling** af Leje 7 f, 13.
- Forudsætning**, — ved Forsikringsaftale § 35.
— om Skyld ved Betaling § 53 (se Indh), 170.
- Forvaring** § 50 (se Indh).
- Forældelse**, — af Checkfordring 148.
— af *condictio indebiti* 440.
— af Forsikringskrav 231 f.
— af Kautionsfordring 194.
— af Vekselkrav § 19, § 20 (se Indh).
- Fragtbrev** 409 f, 417 f.
- Fragtbrevsduplikat** 410 f, 417.
- Fragtfører** 409.
- Fragtkontrakt** § 51.II–VII (se Indh).
Fragtførers Ansvar i — 411 ff.
Risikoen i — 414.
— som Trediemandsløfte 417.
- Franchiser** i Forsikring 253 f.
- Fredspligt** 340 f.
- Frembringelse**, Kontrakt om — af Værk 397 ff.
- Fremkaldelse** af Forsikringsbegivenhed 224 ff, 271, 275, 279, 307, 315.
- Fremlaan** 49.
- Fremleje** 13 f, 36 f.
- Fuldmagtsskontrakt** 379 f, 387, se *Mandatskontrakt*.
- Fuldværdiforsikring** 251.
- Funktionær** § 43.II, 376.
— s Død 355, 359.
— s Sygdom 357 f.
— s Svangerskab 359 f.
Se *L 168 13/4 1938* i Lovregister.
- Funktionæropfindelse** 353.
- Fæste** 45, 46, 3.
- Fæstegods**, Overgang til Selveje af 3.
- Fæstetvang** 3.
- Garantibevis** for Varer i Frihavnen 407.
- Garantiforsikring** 235, 238. Se *Kautionsforsikring*.
- Garantikontrakt** 209.
- Garantiseddell** for Rejsegods 410.
- Generalagent** 219.
- Generalforsikring** 222.
- Generalfuldmagt** 383.
- Genforsikring** § 37.VII, 214.
- Genkaldelse**, se *Tilbagekaldelse*.
- Genkøb** af Livsforsikring 304 f, 307, 312.
- Gennemgangskonnossement** 418.
- gensidig Forsikring** 210 ff.
- gensidig Skadeforvoldelse** 264.
- gentagne Skader** i Forsikring 251 f.
- Glasforsikring** 278.
- Goodwill** af Lejers Virksomhed 40.
- Grundforbedring** af Husmandsbrug 47.
- Guld klausuler** 89.
- Gældsbreve** § 10.I.
Grundlaget for — 83.
Indsigelser mod — 84.
Klausuler i — § 10.II.
- Gældsbrevsloven** 83 f. Se *L 146 13/4 1938* i Lovregister.
- Gældsforpligtelser** 62.
— ifølge Aftale § 8 (se Indh), § 10.
Om — forfalder ved Misligholdelse 66.
- Gældsfragaale** 31 f, 163, 376.
- Haandbagage** 419.
- Haandpant**, — for Laan 56, 60.
— i Kommissionsforhold 389.
— ved Spedition 395.
- Haandværksmester** 373.

- Haglskadeforsikring** 277 f.
Handelsagent 381 f, 389.
Handelskommissionær 381, 384, 389 f.
Handelsrejsende 382.
Helligdag 55, 117, 123, 125.
Henstand, — til Hovedmanden frigør Kautionist 198 ff.
Henstandslovgivning 67.
Hittegods 410, 425, 427.
Hollænderforpagtning 45.
Honorat 129 f.
Honoreringspligt, — ved Anvisninger 158 f, 169.
 — ved Veksler 100.
Hovedaarsagslære 229, 316.
Hovedorganisationer af Arbejdere og Arbejdsgivere 323, 336 f, 338, 344.
 Se *Norm, Septemberforliget*.
Hoveri 3.
Hunde, Ansvarsforsikring for 284, 286.
Husbond, — kan idømmes Bøde 328.
 — s Erstatningsansvar 366.
 — s Konkurs 376 ff.
 — s Ret til at hæve Medhjælperkontrakten 361.
 Se *Medhjælper*.
Huse paa Landet, Brug af — § 5. III.
Husleje 3 f, § 4 (se Indh).
 Se *Lovbek 265, 266 29/5 1943, Pl 2/10 1754* i Lovregister.
Husmandsbrug 45 f.
Hustugt 360.
Hvervgivelse § 48.III–IV (se Indh).
 Begrebet — 384.
Hypotekforeninger 52, 59, 81, 88.
Hypotekforsikring 287.
hæve Kontrakt 16.

Identifikation af Sikrede og andre i Forsikringsforhold 225 ff, 238 f.
Ihændehaber, Check til — 145, 143 f.
 Livsforsikringspolice til — 309.
 Veksel til — 105, endosseret til — 107.
Ihændehavepapir, Forbud mod — 149, 153.
Ildsvaade 274.
Indbrudsforsikring 278, 253.
indirekte Skade 229.
indirekte Ydelse til Trediemand 155, 170 f, 445.
Indlaansbeviser, Moratorium for 67.
Indløsningspapir 149, 407.
Indsigelser, — mod Gældsbreve 84.
 Tab af — mod Veksler 111 ff, 114.
Indsættelsesforretning i Lejeforhold 27.
Indtræden i betalt Fordring, Forsikrers — § 36.III.
 Kautionistens — 189 ff, 205, 207 f.
Inkassationsbemyndigelse 383, 388.
Inkassoanvisning 150 f, 154, 165.
Inkassoveksel 94.
Insolvens, se *Betalingsevne*.
Interesse, — som Genstand for Forsikring 245 f, 290 f, 243.
 Forsikring af Trediemands — § 36.IV (se Indh).
International Checklov 142 ff, 161 f.
International Veksellov 95 f.
Intervention ved Veksler § 17.II.
Invalideforsikring 317, 318.
Invaliditet, Præmiefrihed ved — 303.
irregulær Forvaring § 7.VI, 51, § 50.IV.

Jernbane, Regres mod — 293, 321.
Jernbanetransport, — af Gods 408 ff.
 — af Personer 419.
Jordleje 3, § 5.

Kapitalforsikring 298, 302.
Karenstid i Forsikring 223, 303.
Kaskoforsikring 250, 274.
 — af Motorkøretøjer 278.

- Kassebetjent** 175.
Kassekredit 54.
Kasseobligationer 75, 87 f.
Kaution §§ 26—32 (se Indh).
 Om — er akcessorisk 176 ff, 194 ff.
 — med begrænset Ansvar 185, 206 f.
 Faren ved — 180 f.
 Opsigelsesret ved — 183 f, 188, 194.
 — for andet end Pengeskyld 184 f.
 — for gensidig Kontrakt 178, 202.
 — for sigtet Person 175.
 Tidsbestemmelser ved — 193 f, 183.
 Om Vederlag for — 188, 179 f.
 Om — er en velgørende Kontrakt 179 f.
 Se *Selvskyldnerkaution, simpel Kaution, Tabskaution*.
Kautionsforsikring 287 f. Se *Garantiforsikring*.
Klientkonto 386.
kollektiv Arbejdsoverenskomst § 44 (se Indh), 323, 353.
 Om — kan fraviges ved Arbejdskontrakt 343 f, 345 f.
 — udfylder Arbejdskontrakt 348.
Kommission 380 f, 379, 382, 393.
 Indkøbs- og Salgs- — 381 f, 386 f.
 Se *L 243 8/5 1917* i Lovregister.
Kommissionstratte 159, 106.
Konfusion ved Veksler 109, 114.
Konkurrence, Begrænsning af
 — ved Arbejdsaftaler 352 f.
 — ved Lejekontrakt 10.
Konkurs, Anvisers — 163.
 Arbejders — 376, 392.
 Arbejdsgivers — § 47.IV, 392.
 Betalingsmodtagers — 444.
 Forsikringsselskabs — 242.
 Hovedmands og Kautionists — 186 f, 193.
 Lejers — § 3 (se Indh).
 Se *Betalingssevne*.
Konkursprivilegium, — for Leje 27, 29 f.
 — i Kontokurantforhold 70 f.
 — for Arbejdsløn 355, 379.
 Se *Fortrins- og Sikkerhedsrettigheder*.
Konnossement 410, 416, 417.
 Se *L 150 7/5 1937* i Lovregister.
Konsignation 381.
Kontokurantaftale § 8.V.
Kontokurantopgørelse 64 f, 71.
Kontrabøger fra Banker, Sparekasser o.l. 86 f, 67.
Kontrakaution 208 f.
Kontramandering af Anvisning 161 f.
Konventionalbod 401, 174.
Konventioner, — om Befordring med Jernbaner, Luftfart eller Post 408 f.
 — om Checkret 142 f.
 — om Vekselret 95 f.
Konvertering 88.
Kopi af Veksel § 18.II.
Kostbarheder, Transportørs Ansvar for 412, 419.
Kreaturforsikring 277 f.
Kredit 62, 69, 71.
 Ufravigelige Regler om Rente af — 73 ff.
 — mod Veksel 93.
 Se *Gældsforpligtelser*.
Kreditaabningskontrakt 67 f, 71.
Kreditbrev 153, 167.
Kreditforeninger 62, 56, 59, 81, 87 f.
Kreditforsikring 287.
Kreditkaution 183 f.
Kreditkonsignation 381.
Krigsfare 228 f, 273, 306, 320.
Krigsforsikring 228 f, 273, 318.
Krydsning af Check 146 f.
Kundeforsikring 256, 268.
Kurs for fremmed Mønt i Veksler 119.
Køb, — af Brugsret 2.
 Om Aftale om Frembringelse er — 397.

- Laanefonds**, offentlige 52.
Laaneveksler 93, 100, 136.
Laan til Brug § 6.
Laan til Eje § 7.I-V (se Indh).
Landejendom, Brugsforhold vedrørende § 5 (se Indh), 22.
Legitimation, — ved Anvisninger 160, 149 f.
 — for Destinatar 418.
 — ved Veksler 110, Nødvendigheden af — 118, 122.
Leje §§ 1-5 (se Indh).
 Vederlaget for — 11, er privilegeret 27, 29 f, dets Forfaldstid 11, Forsinkelse dermed 20 f. Misligholdelse af Kontrakt om — 15 ff. Tidsvilkaar i — 25 f.
 Se *Arbejdsleje*, *Værksleje*.
Licitation 398.
Likvidation af Arbejdsgivers Virksomhed 375.
Livrente 298, 290.
 Genkøb af — 305.
 Se *Renteforsikring*.
Livsforsikring § 39 (se Indh).
 Arter 298 f, 302.
 Begreb 297, 290.
 Begunstigelsen i — § 38.VI, 305, 309, 310 ff.
 Fareforøgelse i — 239, 306.
 Fripolice i — 304, 307.
 Ikraftsættelse af — 233.
 Kreditorfølgning mod — § 39.V.
 Ophævelse af — 304 f.
 Opsparingselementet i — 291, 299 f, 305, 309 f.
 Overdragelse af Ret ifølge — 307 ff, 293.
 Præmiefritagelse i — ved Invaliditet 303.
 Selvmord ved — 306.
 — paa Trediemands Liv 291.
 Uopsigelse af — 294, 241.
Livsforsikringspolice 303, 82.
 — som Legitimation 308 f.
- Laan paa — 305 f, 309, 313.
 Negotiabilitet af — 308 f.
 Overdragelse af — 307 ff, 312.
 Pantsætning af — 309, 313.
 Tab af Indsigelser mod og Retigheder over — 308 f.
Livsforsikringsvirksomhed, Lovgivning om 212, 300 f.
Livsfæste 45, 46.
Lockout, se *Arbejdsstandsning*.
lovpligtig Forsikring 231, 284 ff, 318, 319 ff.
Luftfartøjer, Ansvarsforsikring for — 284.
 Se *Lufttransport*.
Luftfragtbreve 410.
Lufttransport 408 ff. Se *L 123 7/5 1937* i Lovregister.
Lyn, Skade ved — 275.
Læge 363.
Lærlingekontrakt § 43.IV. Se *Lovbek 120 7/5 1937* i Lovregister.
Løbedage, — ved Gældsbreve 85 f.
 — ved Veksler 117.
løbende Kredit 68, 71.
løbende Police 222 f.
løbende Regning, se *Kontokurant-aftale*.
Lønning, Tilbagesøgning af — 433, 442.
Lønregulering 339, 353 f.
Løntarif, Forstaaelsen af — 341 f.
 Ikke-Overholdelse af — 345 f.
Løsøre, Leje af — 6, 31.
 Frembringelse af — 396 ff.
Maksimalrente 72 ff, 81 f.
Mandatskontrakt § 48 (se Indh), 322.
 Ansvar i — 386.
 Ophævelse af — 387, 374.
 Vederlag i — 389, 379.
mandatum in rem suam 387 f, 392, 165.
Massegældsbreve 87 ff.
Meddelelser efter FAL 217.

Medhjælper, Forholdet mellem Husbond og — 327 ff.

— s Pligter 348, Erstatningsansvar 362 ff.

— har ikke Strafansvar 328.

— s Ret til at hæve Kontrakten 364 f.

Se *Lovbek 270 16/6 1941* i Lovregister.

Mejeriforpagtning 45.

Mellemrente 58 f, 60.

Militærtjeneste, Arbejders 359 f.

Mindsteløn 342, 353.

Modregning, — ved depositum irregulare 61.

— ved Ansvarsforsikring 283 f.

— ved Forsikring af Trediemands Interesse 266 f.

— ved Kaution 189.

— i Kontokurantforhold 68 f.

— i Lejeforhold efter Ejerskifte 8.

Modveksel 124.

Moratorium 67.

Motorkøretøj, Ansvarsforsikring for — 284 ff, 213, særlig af — udlejet uden Fører 287.

Kaskoforsikring af — 278.

Ansvar for, hvad der befordres med — 414, 419.

Mæglere 394, 333.

Mægling i Arbejdsstrid 338 f.

Mønt, fremmed

— i Forsikringsforhold 293.

— i Veksel 119 f.

Se *flermøntede Obligationer*.

Nedsættelse af Leje 7 f, 35.

negotiorum gestio § 52 (se Indh).

Ægte — 424, uægte 426.

Erstatningskrav ved — 424 ff, 427.

Kaution som — 189.

— i Kontraktforhold 428.

Norm for Regler for Behandling af faglig Strid 337 f, 340 f.

Nota 63, se *Regning*.

Notifikation, — ved Anvisninger 167.

— ved Checks 147.

— ved Veksler § 16.III, 128.

Nødret 421, 422, 426.

Nødsadresse i Veksel 128 ff.

obligatio naturalis 439.

Obligationer 87 ff, 75.

Obligationslaan, Emission af — 53 f, 55.

Omsorgspligt, Arbejders — 351 f. Lejers — 12.

Omsætningsgældsbevis 83.

Omsætningspapir, om Pengeanvisning er — 149, 151, 172.

Om Forsikringspolice er — 219.

Opfindelser i Tjenesten 353.

Opfordring til at yde Kredit 178.

Oplagsbeviser, **Oplagshuse** § 50.VI.

Oplægning af Fragtgods 416.

Opsigelsesfrist, — i Arbejdskontrakter 372 ff, 393 f, Betydning af —

ved Arbejdsstandsning 341, 374 f.

— i Funktionærforhold 330 f.

— ved kollektiv Arbejdsoverenskomst 338.

— ved Laan 56 f.

— i Lejeforhold 26, 37 f, 42, 45 ff.

— i Medhjælperforhold 329, 371.

Ordreklausul, — i Luftfragtbrev 410.

— i Partialobligation 89.

— i Pengeanvisning 149 f.

— i Veksel 106, 141.

Organisationer af Arbejdere og Arbejdsgivere 323, 336 f.

Om — har Ansvar for Medlemmer 344 f.

Deres Ret og Pligt ifølge kollektiv Arbejdsoverenskomst 342, 344 f.

Se *Norm, Septemberforliget*.

Overarbejde 351, 334.

- Overdragelse**, — af Brugsret 13 ff, 49.
 — af forsikret Ting eller Forsikringskrav 265 f, 293.
 — af Veksel, civilretlig § 14.II.
- Overforsikring** 254, 292.
- Overlevelsrente** 298.
- Overslag** 403.
- Pant**, Forringelse af — 57, 66.
 — for Fordring i Kontokurantforhold 70.
 — i forsikret Ting 264 f, 269, 271, 276 f.
 Se *fast Ejendom*, *Haandpant*, *Sikkerhed*.
- Panteendossement** 114.
- Pantelaanere**, Laan hos 60, 82.
- Partialobligationer** 89 ff, 74.
- partiel Skade** ved Forsikring 252.
- Passivitet** kan berøve Krav 440 ff.
 Se *Præjudicering*.
- Pauschalforsikring** 222.
- Penge**, om Mandatar eller Forvarer er Ejer af betroede — 385 f, 406.
 Transportørs Ansvar for — 412.
- Pengeanvisning** §§ 23 og 24 (se Indh).
 Falsk — 171 f, 160 f.
 Legitimation ved — 149 f.
 Negotiabilitet af — 149, 151 f.
 Regres ved — 150 f.
 Stempling af — 152 f.
 Tab af Indsigelser mod og Rettigheder over — 150.
- Pengelaan** 51 ff.
 Se *Rente*, *Underkurs*.
- Pension** 355.
- Pensionsforsikring** 317.
- Pensionskasser** 317, 355.
- Permanente Voldgiftsret** 336.
- Personbefordring** § 51.VIII.
- Personforsikring** §§ 38—41 (se Indh), 217, 247.
 — til Gunst for Trediemand § 38.VI, 293.
 — paa Trediemands Person 291, 301.
 — er oftest Summaforsikring 290, 247.
 — tegnet som Skadeforsikring 217, 247 f, 292, 314.
 Uopsigelighed af — 294, 234, 239.
- Pligtarbejde** 3.
- Police**, se *Forsikringspolice*.
- Postanvisning** 153.
- Postforsendelse** 408 ff.
 Ansvar for — 413.
 Risiko for — 414.
- Postgiro** 153, 161, 52.
- Postoprkrævning** 415, 240.
- Postrejsseakkreditiv** 153.
- Prioritetslaan**, Laanefond for kortfristede — 52, 81.
 Aftale om Uopsigelighed af — 59.
 Lovregler om Rente af — 72 ff.
 Se *Pant*.
- Priskurant**, se *Løntarif*.
- Pristigning** ved Entreprise 402.
- Pristalsregulering** af Løn 339.
- Privatbaner**, — s Transportkontrakt 408, Ansvar for Gods 413.
- Prokura** 333, 392.
- Prokuraendossement** 114.
- Prolongation** af Veksel 134.
- Protest**, se *Check*, *Vekselprotest*.
- Provision**, — af Kredit 68, 69, 75.
 — af Vekselbeløb 124.
 — som Vederlag for Arbejde 389, 395, 429, 369.
- Præjudicering**, — af Check 147.
 — af Pengeanvisning 152.
 — af Veksel § 16.II, § 20.
- Prækclusion**, om Kautionsist frigøres ved Gældens — 196.
- Præmieforsikring** 210 ff.
- Præmieobligation** 89.
- Præmiereserve**, — i Livsforsikring 299 f, 300, 304 f, 307.
 — i anden Forsikring 300, 315.
- Præskription**, se *Forældelse*.

- Reassurance**, se *Genforsikring*.
- Redningspligt**, den sikredes 227, 230, 271, 315.
- Redningsudgifter**, — dækkes af Forsikrer 230, 251.
- Regninger** 62 ff.
- Regnskabspligt**, — ved Arbejdsaf-taler 351, særlig ved Hvervgivelse 386.
— uanmodet Forretningsførers — 426 f.
- Regres**, Forsikrers — § 36.III, 293, 227, 321, særlig ved Ansvarsfor-sikring 284, mod Forsikringstage-ren 286 f, ved lovpligtig Ulykkes-forsikring 321.
— mellem flere Forsikringssel-skaber 255 f, 292.
Kautionsistens — mod Hoved-mand § 29.II–VI (se Indh), 208 f, mod andre Kautionister 205, 206, 207, 208.
Se *Vekselregres*, *Pengeanvisning*, *Check*, *Anvisninger*.
- Rejsechecks** 153.
- Reklamation**, — i Forsikringsfor-hold 217, 219, 237, 238.
— overfor Regninger o. l. 63 f, 65.
— om Betalings Urigtighed 441.
- Rektaklausul** i Veksel 113.
- relocatio tacita** 5.
- Rembours** 170, 150, 157, 445.
- Remittent**, 97.
Forfalskning af — s Navn 111, 118 f.
— s Retserhverv 113.
- Rente**, Begreb 55.
— af Pengelaan 56 ff, af anden Gæld 65, i Kontokurant 69.
Ufravigelige Lovregler om — § 9 (se Indh).
Om Kaution omfatter — 184.
- Renteforsikring** 302, 309.
Se *Livrente*, *Pensionsforsikring*.
- Rentes Rente** 65, 69.
- Reparation**, se *Værksleje*.
— af Ting solgt med Ejendoms-forbehold 428.
- Reservationer** mod Ensartet Veksel-og Checklov 95, 142.
- Respittid** til Præmiebetaling 240.
- Retention**, se *Tilbageholdsret*.
- Retrocession** 288.
- Rettigheder**, Leje af 1.
- Revisorer** 333.
- Revselsesret** 360.
- Risiko**, se *Faren*.
- Risikooplysninger** i Forsikringsfor-hold § 35.I (se Indh), 244, 288, 306.
— ved Forsikring af Trediemands Interesse 270, 276.
- Risikopræmie** rammes af Rente-loven 75.
- Ristorno** 244, 306.
- Sabotageskade** 228.
- Salgsagenter** 381 f, 385 ff.
- Samkautionister** § 31.I og II (se Indh).
- Sammellast**, Speditørs — 395.
- Samvirkende Fagforbund** 323, 336 f.
Se *Hovedorganisation*.
- Selvindtræde** 383 f, 395.
- Selv mord**, den forsikredes — 306 f, 316.
- Selvrisko** i Forsikring 253 f, ved Ansvarsforsikring 279, 287.
- Selvskyldnerkaution** 182 f, 196.
- Septemberforliget** 336, 337 f, 341, 346, 354.
- Sigtveksel** 105, 116, 125.
- Sikkerhed**, Forringelse af — 57, 66.
Kreditors Opgivelse af — 201 f.
Se *Fortrins- og Sikkerhedsrettig-heder*, *Haandpant*, *Tilbageholdsret*.
- Sikkerhedsforskrifter** 239 f, 227, 271, 276.
- Sikkerhedsstillelse** for Trediemands Gæld 175, 191.
Se *Kassebetjent*, *Kaution*.

- sikrede**, den — 215, 297.
- Sikringskontrakter** §§ 25—41 (se Indh).
- simpel Kaution** § 28.II (se Indh), 185, 202 f, 205, 208.
- Skadeforsikring** §§ 36—37 (se Indh).
 Begreb 216.
 Fareforøgelse i — 238 f, 270.
 gentagne Skader i — 251.
 Opsigelsesret i — 234, 238.
 Regresret i — 257 ff.
 Sikkerhedsforskrifter i — 239 f, 227, 271, 276.
- Skadeforsikringsvirksomhed**, Lovgivning om 212.
- Skadereserve** i Forsikring 300.
- Skadesløsbrev**, Rentelov omfatter Laan mod — 73, 79.
- skadesløs Kvittering** 429.
- Skat**, Tilbagesøgning af — 437 ff.
- Skib**, Leje af — 6.
- Skiftedag**, **Skiftetid**, — i Funktionærforhold 330 f.
 — i Medhjælperforhold 329.
- Skyldovertagelse**, Overtagerens Stilling ved — 170.
 — ved Salg af udlejet Ejendom 24 f.
- Socialforsikring** § 41 (se Indh), 214.
- Solaveksel** 131 f, 99.
- Solidarisk Forpligtelse** af flere Kautionister 204 f, 206 f.
 — af Vekselskyldnere 101 f.
- Sparekasser**, se *Banker*, *Bankindskud*, *Kontrabøger*.
- Speditionskontrakt** § 48.VI, 396.
- Standsningsret**, Kommissionærs — 389.
 Se *Betalingssevne*.
- Statsanstalten** for Livsforsikring, se *Lovbek 335 24/6 1940* i Lovregister.
- statsautoriserede Mæglere** o. a. Personer 333, 394.
- Statsbaner**, se *Lovbek 465 30/8 1940* i Lovregister, og *Jernbanetransport*.
- Stats-Brandforsikringsfond** 275.
- Statstilsyn**, — med Banker, Sparekasser o. l. 53.
 — med Forsikringsselskaber 212 f, 300 f.
- Statsulykkesforsikring** § 41.III.
- Stempling**, — af Anvisninger 152 f.
 — af Checks 143.
- Stormskadeforsikring** 278.
- Strejke**, se *Arbejdsstandsning*.
- Strejkearbejde** 348 f.
- Subrogation**, se *Indtræden*.
- Substitution**, — i Arbejdsaftaler 349, 384 f.
 — ved Værksleje 399.
- Summaforsikring** § 38.II–IV (se Indh), 216 f.
 Uopsigelighed ved — 294.
- superficiære** Fæste- og Lejeforhold 48 f.
- Svangerskab** i Tjenesteforhold 359 f.
 Se *Barselhvile*.
- Sygdom**, Arbejders 357 ff, 356, 362, 376.
- Sygeforsikring** § 40.I og III, 290.
 Fareforøgelse ved — 239.
 — som Skadeforsikring 217, 247 f, 292, 314.
 — ifølge social Lovgivning 318.
- Søforsikring** § 37.II.
 Hvilke Personers Interesse dækker — 266.
 Genforsikring i — 289.
 Se *Transportforsikring*.
- Søforsikrings - Konvention**, dansk 213, 272 f.
 Se *Søf-Kvt 2/4 1934* i Lovregister.
- Sømandslov** 331 f. Se *L 181 1/5 1923* i Lovregister.
- Søtransport** § 51 (se Indh).
 Se *Konnossement*.
- Tabskaution** 186, 202, 206.
- takseret Police** 250 f.

- Underforsikring ved — 252.
Tantième 353 f.
Tarifaftaler 323, 335.
 Se *kollektiv Arbejdsoverenskomst*.
Tavshedspligt, Arbejders 352.
Tidsbefragtning 414.
Tilbageholdsret, — Arbejders 355.
 — Forvarers 406.
 Hvervtagers — 389.
 Speditørs — 395.
 Værksmesters — 399.
 Uanmodet Forretningsførers — 426, 428, 425.
 Udlejers — 27.
Tilbagekaldelse, — af Anvisning 161 f, 165.
 — af Begunstigelse 295 f, 314.
 — af Bemyndigelse 391 f.
 — af Forsikringsselskabs Akcept 218.
Tilbagekøb af Livsforsikring 304 f, 307.
Tilbagesøgning af Ydelse i urigtig Formening om Skyld § 53 (se Indh).
Tilladelse, — i Anvisning 158 ff, 164.
 — til Arbejde 348, 382.
 — i Lejeforhold 13.
Tillidsmand for Arbejdere 342 f, 373.
Tilsyn med Forsikringsselskaber 212, 300 f.
tinglig Ret i FAL § 54 262 f.
Tinglysning i Lejeforhold 6 f, 19.
Tingsforsikring, hvad der forsikres ved — 245, 248 f, 256, 217.
 Hvilke Personers Interesse — dækker 262 ff.
Tingsindbegreb, Leje af 1 f, 43.
Tingsleje 1.
 Se *Leje*.
Tjener hos Sikrede 225 ff, 239 f.
Tjenestehuse 48.
Tjenestekautiøn 200 f, 203.
Tjenestekontrakt 325 f, 355, 387.
 Arbejdsydelsen i — 348 ff.
 Varighed af — § 47.I-II (se Indh).
 Fast — 325, § 46 (se Indh), § 47.III-IV (se Indh), 385, 393.
Tjenesteveksel 93.
Translatør 333.
Transportforsikring § 37.II.
 Forsikringsværdiens Beregning ved — 249 f.
 gentagne Havarier ved — 251 f.
 Kausalitetsreglen ved — 235, 238.
 Legitimationen ved — 269.
 Takseret Police ved — 250.
Transportkontrakt § 51 (se Indh), 396.
Trassent 92.
 — s Død, Konkurs og Umyndiggørelse 163 f, 166.
trasseret Veksel §§ 13-20 (se Indh).
 Formularer for — 97 f.
 — s Historie 91.
 trasseret egen Veksel er — 104.
 — følger Anvisningsregler 154.
Tratte 97. Se *trasseret Veksel*.
Trediemand, Forsikring af — s Interesse § 36.IV, til Gunst for Trediemand § 38.VI, 293.
Troskabspligt, Arbejders 351.
trukken Veksel, se *trasseret Veksel*.
Trækseddel 169.
Tvangsakkord, — i Kautionsforhold 193, 195 f.
 Vekselregres paa Grund af — 121.
Tvangsauktionsklausul i Pantebrev 86.
Tyendeforhold 327. Se *Lovbek 270 16/6 1941* i Lovregister.
Tyveriforsikring 278, 253.
Uanmodet Forretningsforelse § 52 (se Indh).
 Se *negotiorum gestio*.
Udbetaling, opsat — 298.
udenlandske Arbejdere 332, 318.
Udleveringsseddel 154, 172.

- Udsættelsesforretning** i Lejeforhold 27.
- Udtrækning** af Obligationer 87 f.
- Ulykkesforsikring** § 40.I-II, 290.
 Fareforøgelse i — 239, 315.
 Krigsulykkesforsikring 318.
 Lovpligtig — 319 ff, 318.
 — som Skadeforsikring 217, 247 f, 292, 314.
- Umyndiggørelse** af Trassent eller Assignant 163 f, af Hvervgiver 392.
- Umyndighed**, — hos Betalingsmodtager af Veksel 119.
 — hos Hovedskyldner 177 f, hos Kautionist 175.
 — hos Overdrager af Veksel 111.
- Underentreprise** 399.
- Underforsikring** 252 f, 292.
 — i ambulant Brandforsikring 275.
 — i Søforsikring 274.
 Regresret ved — 258 f.
- Underholdsbidrag**, Tilbagesøgning af — 442.
- Underkurs**, Laan til 55 f, 58 f, 77 f, 76.
- undtagne Farer** 227 f.
 Se *Krigsfare*.
- Uopsigelighed**, — i Lejeforhold 6, 35 f, 38 f.
 — af Personforsikring 294, 234, 239.
- Uoverdragelighed**, — af Lejers Ret 13 f.
 — af Ret til Arbejdsydelse 350.
- Valutaforholdet** ved Anvisninger 155.
- Valutaklausul** i Veksler 97.
- Vandskadeforsikring** 278.
- Varme** og varmt Vand i Lejeforhold 37.
- Vedligeholdelse**, — af Lejegenstand 9 f, 12, 17, 43.
 — af forpagtet Landejendom, Besætning og Inventar 43.
- Vejer** 333.
- Veksel** §§ 11-21 (se Indh).
 Arv af — 114.
 Betalingssted ved — 117.
 Betalingstid for — 116 f, 105.
 Betingelser i — 105, 106, 113 f, 116.
 Dækningskrav ved — 158 ff.
 Forsinkelse med Betaling af — 120, 124.
 Grundlaget for Udgivelse af — 97 f.
 Honoreringspligt ved — 156 ff.
 Indløsning af — 114, 124, 128, 130 f.
 Møntbetegnelse i — 119 f.
 Rentebestemmelser i — 106.
 Tidsbestemmelser i — 117.
 Tilbagekaldelse af — 162.
 — for Trediemands Regning 106.
 Uudgivet — erhvervet i god Tro 112.
 Se *Anvisninger, Forældelse, Trassent, trasseret Veksel*.
- Vekselakcept** § 15 (se Indh), 159, 102.
 — paa Duplikat 132.
 Virkning af — § 15.II, 102, 109.
- Vekselborgen** § 17.I.
- Vekselduplikater** § 18.I.
- Vekselendossement** § 14.I (se Indh), 101.
- Vekselformularer** 96 ff.
- Vekselkopi** § 18.II.
- Vekselobligation** 86.
- Vekselomgang** § 16.II, 129, § 20 (se Indh).
- Vekselprotest** 121 ff, 124 ff, 116 f.
- Vekselregres** § 16 (se Indh), 102 f.
 — ved Nødsadresse og Intervention 129 f.
 — ved Panteendossement 114.

Verdenscheckret , se <i>Ensartet Check- lov</i> .	Afhjælpning af Mangler 401. Konventionalbod ved — 401.
Verdensvekselret , se <i>Ensartet Veksel- lov</i> .	Risikoen i — 399 ff. Tilbageholdsret ved — 399.
versio in rem 426.	
vis major 134, 147, 413.	
Voldgift i Arbejdsstrid 336 ff. Se <i>faglig</i> —, <i>Faste Voldgiftsret</i> .	Ægtefælle har en vis Ret til Lejligheden 36 f.
Værksleje § 49 (se Indh), 322, 409.	Æresakcept af Veksler 129 f, 133.
Afbestillingsret ved — 403 f.	Æresbetaling af Veksler 130 f.

LOVREGISTER

omfattende de danske Love og Bekendtgørelser, der omtales i Bogen*)

De Love, der paa Grund af Ændringer er blevet bekendtgjort fuldstændig, staar under Bekendtgørelsesdatoen.

Hvor flere Paragraffer fra en Lov kun omtales kort i een Sammenhæng, er de enkelte Paragraffer ikke altid nævnt nedenfor.

Naar der ved et Lovsted er nævnt flere Sidelag, er de første vigtigst, navnlig hvis højere Tal staar foran lavere.

16/4 1681, Fr.....	94	18/11 1718, Reskr.....	65
15/4 1683, Danske Lov,		2/10 1754, Pl,	
1-23	176	§§ 1-2	23
1-23-13	205	§ 3	5
1-23-15	188 f, 202	§ 4	6, 23, 26
3-13-5 og 7	45	29/7 1756, Krigsartbr, § 777 ..	196
4-6-5	253	28/9 1767, Pat	420
5-3-35	426	3/6 1796, Fr, § 8.....	372
5-7-1	56	5/1 1813, Fr om Pengevæsenet,	
5-8	4	§ 21	71
5-8-1	49	22/11 1820, Pl, § 2	71
5-8-2	50	18/5 1825, Fr	94
5-8-7	21	25/11 1831, Fr, § 1.....	42
5-8-8	50	8/7 1840, Amtstuefr, § 2.....	277
5-8-9	11	28/7 1841, Fr	308
5-8-12	14, 49	27/5 1848, Fr	3, 45
5-8-14	404 f	4/7 1850, LL om Hoveri og	
5-9-4	420, 427	Pligtarbejde	3
5-14-5	71, 81	10/5 1854, Tyendel. 322 f, 326 f, 324	
5-14-8 til 28	94	§ 18	364
5-14-36	196	§ 25	363
5/3 1696, Fr, § 4.....	405	§ 29	354
19/8 1707, Rs, I § 1.....	405	§ 38	378

*) Ved Bogens Henvisninger til Love, der er blevet ændret uden at blive optrykt som Helhed, nævnes Ændringslovene kun, naar der er særlig Grund dertil. Det forudsættes, at man benytter en af de ny Samlinger af gældende Love.

10/5 1854, Tyendel	§ 232	218
§ 40	§ 235	255
§ 47	§ 239	257
6/4 1855, L,	§§ 241-244	232, 260
§ 1	§ 248	224
29/12 1857, Næringsl, § 65	Se iøvrigt Bek 319 1/12 1937.	
19/2 1861, L om Fæste, § 4	15/6 1892, Bek 103, § 15	413
23/2 1866, L om Oplagshuse	30/3 1894, L 34	407 f
23/4 1870, L	13/4 1894, L 51	276
14/5 1870, L	10/4 1895, L 103, §§ 2 og 8	420
18/6 1870, L om Livsforsikrings-	23/4 1897, Checkl 58	142
anstalten, § 16	§ 16	152
5/1 1871, Bek 6, § 3	§ 17	152
25/3 1872, KL 51,	7/1 1898, L 4	318
§ 1	5/9 1899, Septemberforlig	336,
§ 16	338, 341, 346, 354	
§ 17	23/5 1902, L 87	45, 48
§ 18	22/4 1904, L 86	52
§ 19	14/4 1905, Akkordl,	
§ 26	§ 19	195 f
§ 27	§ 21.4°	60
§ 28	§ 29	193
§ 31	6/4 1906, L 96	52
§ 33	6/4 1906, Kbl 102,	
§ 113	§ 2.1°	397
§ 120	§ 5	62, 353
§ 131	§ 6	63
§ 156	§ 16	411
29/3 1873, L 36, § 1 Nr. 7	§ 17	263
10/4 1874, Digel 53, § 7	§ 24	401, 415
30/11 1874, Skiftel 155, § 44	§ 33	428
31, 60, 376	§ 34	22
7/5 1880, Veksell 52	§ 35	428
§ 21	§ 37	400
§ 43	§ 38	2
§ 93	§ 39	20 f, 54, 365, 399
28/5 1880, L 63, §§ 26 og 36	§§ 42 og 43	402
1/3 1889, Fimal 23,	§ 49	401
§§ 25-32	§ 54	2
§ 30	§ 58	264
12/4 1889, L 47	§ 61	217
1/4 1892, Søløv 56,	§ 64	267
§ 89	§ 71	411
Kap. X	9/4 1907, L 88	318
§ 231	22/12 1908, L 274, § 1	194

30/4 1909, L 85, §§ 6 og 8.... 420	§ 39 389
12/4 1910, L 81 337, 346	§ 46 386, 391 ff, 369
14/3 1911, L 52 89	§ 47 376, 377, 392
13/5 1911, L 111 408	§ 48 372, 391, 394, 428
1/4 1912, L 67 318, 332	§ 50 368 f, 375, 387, 393
29/4 1913, L 143 333 f, 350	§ 51 375, 390, 393
1/4 1914, L 65 212	§ 52 373
Se Bek 299 30/6 1922.	§ 53 385 f
8/5 1917, Aftl 242,	§§ 54-55 387
§ 3 218	§ 65 381 f
§ 7 218	§ 66 385
§ 13 162	§ 67 386
§ 18 162, 166, 390	§ 68 389
§ 21 114, 163, 166	§ 71.3° 64
§ 22 114	§ 74 389
§ 24 428	§ 75 261
§ 25 178, 103	§ 76 368 f, 386, 392 ff
§§ 28-29 112	§ 85 381 f
§ 30 112, 223, 429, 444	§ 86 382
§ 31 56, 77, 112	§ 87 368 f, 382, 385 f, 389 ff
§ 32 112	§ 88 219
§ 33 ... 104, 112, 167, 233,	§ 93 ... 368 f, 381 f, 385 f, 389 ff
259, 429, 444	2/6 1917, L 352 48
§ 36 401	20/3 1918, L 149, § 33 284
§ 37 20	22/3 1918, An 202 319, 321
§ 38 352	12/2 1919, L 62 333
§ 40 217	9/5 1919, Postl 288 ... 408 f, 413 ff
8/5 1917, Kmsl 243 380 f, 327	30/6 1919, L 373,
§ 1 393	I 3
§ 2 381	II 45, 47
§ 3 217	4/10 1919, L 536 337 f, 343 ff
§ 4 381	30/3 1920, L 125, §§ 11-13 ... 317
§ 5 384	9/6 1920, Lovbek 230.... 333 f, 350
§ 7 385 f, 395	22/12 1920, L 704 275
§ 8 349, 385	11/2 1921, Bek 86 275
§ 10 261, 395	11/3 1921, L 117,
§ 14 385, 183	§§ 1-6 419
§§ 15-17 186 f	§ 4 293, 419, 321
§§ 20-25 387	§ 10 413
§§ 27 og 28 389	6/5 1921, L 253 318
§ 29 356, 388, 267	6/5 1921, L 272, § 15 82
§ 30 388	6/5 1921, Mhjl 343 324, 326 f
§ 31 389	Se Bek 270 16/6 1941.
§§ 32 og 35 390	30/7 1921, Reg 389, § 1 60
§§ 36 og 37 389 f	28/10 1921, Bek 462 275

29/5 1922, L 207, § 12	301	4/4 1928, L 109	52
30/6 1922, Mdhl 277, § 48. 175, 181		21/2 1929, Bek 32	287
30/6 1922, Lovbek 299. 212, 300f, 305		23/4 1929, Lovbek 99 (Stpl),	
§§ 25–31	243, 301	§ 32	149, 153
§ 35	301	§ 90	152 f
§ 39	310	1/6 1929, L 123, § 3	46, 48
§ 40, § 43	219	11/12 1929, Bek 224	285, 287
§ 51	310	18/3 1930, Bek 89	275
15/3 1923, Reg 83, § 1	60	19/3 1930, L 80	382
1/5 1923, L 175, § 39	284	15/4 1930, Aktiel 123, § 51 . . .	354
1/5 1923, Sømandsl 181.	331 f	15/4 1930, Ikrtrl 127, § 14. . .	307
§ 2	371, 372	15/4 1930, FAL 129	213,
§ 15	371	216 f, 247 f, 272	
§ 16	372	§ 1	213 f, 288
§ 25	429	§ 2	215, 309
§§ 35–36	375	§ 3	215 f
§ 40	350	§§ 4 ff	233, 270
§ 49	360	§ 4	233, 307, 254
§ 50	363	§ 5	234, 270, 294
§ 52	360	§ 6	234 ff, 270, 274, 288, 244
§§ 70–72	360	§ 7	236, 270
22/4 1924, L 86	52	§ 8	237
16/12 1924, Lovbek 307	52	§ 9	233
3/4 1925, L 106, § 2	277, 41	§ 10	237, 234, 270, 275
§ 8	3	§ 11	223 f
18/4 1925, L 145	333 f	§ 12	230
6/6 1925, Bek 177	275	§ 13	241, 306
31/3 1926, TL 111,		§ 14	240 f, 223, 276, 306
§ 1	7	§ 15	240 f, 306
§ 3	6 ff, 19, 42	§ 16	243 f, 241, 306
§ 5	7	§ 17	241, 244, 306
§ 29	8, 26	§ 18	225 f, 271, 279, 257
§ 37	266	239, 276 f, 297, 307, 315	
7/10 1926, An 284	319	§ 19	225 f, 271, 257, 307
26/11 1926, TL-An 298, § 17 .	41	§ 20	225, 271, 257
17/1 1927, Bek 15	319	§ 21	231, 241, 271, 297,
3/6 1927, Bek 122	287	277 f, 288	
22/12 1927, Bek 314	285	§ 22	231, 241
§ 10	213, 285	§ 23	231, 242, 273
§ 12	224, 285	§ 24	230
§ 13	285 ff	§ 25	257 ff, 293, 284, 217,
§ 15	286	227, 256, 363	
§ 16	286 f	§§ 26 og 27	242, 305
§ 18	286	§ 28	242, 294
14/2 1928, Bek 28	275	§ 29	231

<i>15/4 1930, FAL 129</i>		§ 90	277, 249
§ 30	232	§ 91	281, 224
§ 31	220	§ 92	282, 251
§ 32	221	§ 93	282
§ 33	217	§ 94	283
§ 34	221	§ 95	283 f, 279, 286
§ 35	245 ff, 260, 291 f	§ 96	283 f, 279, 286
§ 36	248, 264, 278	§ 97	291, 302
§ 37	249, 252, 277	§ 98	304
§ 38	249, 252	§ 99	306, 239, 294
§ 39 ...246 f, 249 f, 216, 254 f, 250, 265, 267 f, 291 f, 295		§ 100	307
§ 40	252 f, 275, 258	§ 101	304, 244, 307, 306
§ 41	255 f	§ 102	295, 297, 314
§ 42	255 f, 207 f	§ 103	296
§ 43	256 f, 254	§ 104	295, 311, 313 f, 316 f
§ 44	256 f	§§ 105–107	296
§§ 45–50	238 f, 270	§ 108	305, 307
§ 45	238, 274, 288	§ 109	297
§ 47	294	§ 110	297, 312
§§ 48 og 49	238	§§ 111–112	296, 309
§ 50	238, 271, 275 f	§§ 113–114	308 f
§ 51 239 f, 227, 271, 276, 288		§ 115	296, 309
§ 52 227, 231, 259, 271, 288		§§ 116–117	311 ff
§ 53	251 f, 230, 277, 293	§ 118	296, 309, 310
§ 54	261 ff, 277	§ 119	291, 314
§ 55	266	§ 120	315, 224
§ 56	267, 269, 288	§ 121	315, 239, 294
§ 57	267 ff, 276, 288, 295	§ 122	316, 294
§ 58	269, 278	§ 123	315
§§ 59–78	272 f	§ 124	315, 227
§§ 61 og 64	274	§§ 126–132	213
§ 74	251 f	§ 133	213, 272, 310
§ 75	250 ff, 246	<i>14/6 1930, Bek 193</i>	382
§ 76	223	<i>31/3 1931, L 94, § 1</i>	1, 42
§ 77	273	<i>28/4 1931, Næringsl 138,</i>	
§ 78	250	§ 61	395
§ 79	274	<i>Afsnit II, særlig §§ 72 og 87</i>	333, 353
§§ 80–83	274 f	§§ 81–85	394
§ 84	275, 223	<i>28/4 1931, Jagtl 145,</i>	
§ 85	275, 225, 271	§ 3	1, 42
§ 86	276, 271	§ 4	1
§ 87	276 f, 265, 271	§ 14	284
§ 88	276, 271	<i>30/1 1932, L 6</i>	53
§ 89	224, 277	<i>18/3 1932, Bek 58</i>	284

23/3 1932, <i>Vxl 68</i>	95 f, 100 f	§ 46	121, 126, 130
§ 1	104 f, 117	§ 47	101 f, 128, 183
§ 2	105, 116 f, 149	§ 48	58, 117, 120, 123 f, 95
§ 3	105 f, 156, 159	§ 49	120, 124, 95
§ 4	118, 121 f, 141	§ 50	117, 124, 128, 131, 110
§§ 5 og 6	106	§ 51	124
§ 7	102 ff, 171 ff, 127	§ 52	124, 157
§ 8	103	§ 53	124 f, 128
§ 9	102, 105	§ 54	102, 121 f, 126 f
§ 10	104, 105, 112	§§ 55 og 56	129 f
§ 11	106, 109 f, 113 f	§ 57	130
§ 12	106 f, 114	§ 58	129 f, 133
§ 13	107, 114	§ 59	129 ff
§ 14	107 ff	§ 60	129 f
§ 15	102, 108, 113	§ 61	131
§ 16	110 f, 112 ff, 107, 118, 121, 149, 130	§ 62	130
§ 17 ...	111 ff, 115, 110, 150, 130	§ 63	130 f, 111, 113
§ 18	113, 114, 383	§ 64	131
§ 19	114	§ 65	132, 141
§ 20	109, 114	§§ 66-68	132 f
§ 21	122, 125, 159, 116	§ 69	102, 123
§ 22	121 f, 125, 159	§ 70	133
§ 23	124	§ 71	133 f, 95
§ 24	122	§ 72 ..	95, 117, 119, 123, 125, 134
§ 25	115, 125, 107, 168	§ 74	134-140, 95
§ 26	115 f	§§ 75-77	141, 95
§ 27	117 f, 122, 141	§ 78	102, 104, 141
§ 28	102, 116, 120, 58	§§ 79 ff (<i>III Afd.</i>)	95
§ 29	115	§ 87	95
§ 31	107, 127	§ 88	117, 121 f
§ 32	127 f, 133, 111, 113, 183	23/3 1932, <i>Chl 69</i>	142
§ 33	105, 116	§ 1	143
§ 34	116, 125	§ 2	144
§ 35	116	§§ 3 og 4	144, 142
§ 36	117, 149	§ 5	144
§ 37	117	§ 6	144, 156, 159
§ 38	123, 125	§ 8	144
§ 39	119, 149	§ 10	171, 173
§ 40	117 ff, 149	§§ 14 og 15	145
§ 41	119 f, 149	§ 19	149
§ 43 ...	116 f, 120 ff, 128, 150, 95	§ 20	145, 144
§ 44	121 ff, 125 ff, 130, 95, 102, 117	§ 21	147
§ 45	126, 128, 167	§ 22	150
		§ 25	145, 159, 162
		§ 26	145, 142

<i>23/3 1932, Chl 69</i>	<i>§ 1</i>	272
<i>§ 27</i>	<i>§ 2</i>	273
<i>§ 28</i>	<i>§ 3</i>	273, 289
<i>§ 29</i>	<i>§ 4</i>	266
<i>§ 31</i>	<i>§§ 6-7</i>	243
<i>§ 32</i>	<i>§§ 9-10</i>	250
<i>§ 33</i>	<i>§ 11</i>	258
<i>§ 34</i>	<i>§§ 13-14</i>	254
<i>§ 35 og § 36</i>	<i>§ 17</i>	255 f
<i>§§ 37-39 (Kap. VI)</i>	<i>§§ 19-20</i>	243
<i>§ 40</i>	<i>§ 21</i>	236
<i>§ 41</i>	<i>§ 24</i>	236, 274
<i>§ 42</i>	<i>§ 41</i>	223
<i>§ 43</i>	<i>§ 42</i>	238, 274
<i>§ 44</i>	<i>§ 50</i>	273
<i>§§ 45 og 46</i>	<i>§§ 51 ff, § 65</i>	274
<i>§§ 48, 49 og 52</i>	<i>§ 71</i>	257, 260
<i>§ 54</i>	<i>§§ 95-96</i>	270
<i>§ 55</i>	<i>§ 98</i>	271
<i>§ 57</i>	<i>§ 101</i>	266
<i>§§ 58 ff (Kap. XII)</i>	<i>§ 124</i>	282
<i>§ 63</i>	<i>§ 133</i>	258
<i>§ 66 (Kap. XIII)</i>	<i>§§ 160 ff</i>	274
<i>§ 67</i>	<i>§ 178</i>	250
<i>§ 68</i>	<i>§ 190</i>	252
<i>23/3 1932, Bek 92</i>	<i>§ 197</i>	258
<i>14/4 1932, Lovbek 131 (Motorl),</i>	<i>§ 199</i>	269
<i>§ 37.2°</i>	<i>§ 200</i>	223
<i>§§ 38-40</i>	<i>§ 202</i>	269
<i>30/6 1932, Bek 192,</i>	<i>§ 217</i>	274
<i>§ 37</i>	<i>§§ 246-247, § 255</i>	254
<i>§ 65</i>	<i>2/5 1934, L 135</i>	337 f
<i>31/8 1932, An 224</i>	<i>2/5 1934, L 155</i>	212
<i>31/8 1932, An 225</i>	<i>§ 37 c</i>	300
<i>31/8 1932, An 226</i>	<i>§ 43</i>	219
<i>31/8 1932, Bek 227</i>	<i>2/5 1934, L 156</i>	53
<i>31/1 1933, L 17</i>	<i>30/6 1934, Bek 205</i>	285
<i>20/5 1933, L 183</i>	<i>1/7 1934, An 211</i>	319
<i>10/7 1933, An 245</i>	<i>11/12 1934, L 328</i>	88
<i>2/10 1933, An 298</i>	<i>18/3 1935, Bek 73</i>	88
<i>29/11 1933, Bek 350-352</i>	<i>12/4 1935, Lovbek 126</i>	45 ff, 5
<i>29/11 1933, Bek 353-355</i>	<i>16/4 1935, L 132</i>	280, 394
<i>16/12 1933, L 362</i>	<i>24/4 1935, L 139, § 4</i>	196, 200
<i>18/12 1933, L 364</i>	<i>11/5 1935, L 165, § 8</i>	59
<i>2/4 1934, Søf-Kvt</i>	<i>11/5 1935, L 183</i>	317, 355

2/7 1935, Bek 210 og Instr 211. 394	1/12 1937, Lovbek 319 (Sølv),
29/3 1936, L 66 339	§ 53 414
7/4 1936, L 108 53	§ 59 363
§ 18 59, 88	5 Kapitel 408
§ 24 53	§§ 80-88 416
7/4 1936, L 109 53	§ 93 412
§ 24 59, 88	§ 97 415
7/4 1936, L 116, § 24 203	§ 106 416
6/8 1936, Bek 185 og 186 60	§ 112 418
1/10 1936, Lovbek 212 (Rpl),	§§ 113-15 415
§ 307 85	§ 116 416
§ 443 85	§ 117 418
§§ 443-447 (Kap. 41) ... 96, 103	§ 118 411 f
§ 504 15	§§ 119-123 412
§ 544 203	§ 123 418
§ 596 277	§§ 125, 126 og 129 414
§ 609 27	§ 130 411
§ 612 27	§ 131 415
§§ 785-789, 791 175 f	§§ 132 og 133 416 f
27/11 1936, L 254 89	§ 135 414
23/3 1937, Lejel 54 4, 32 f	§§ 151 og 154 410
Se Lovbek 265 og 266 29/5 1943.	§ 157 416
23/3 1937, L 55 39 ff, 4, 32 f	§§ 168 og 171 418 f
§ 12 15	§ 173 419
31/3 1937, Lovbek 80, § 11 ... 352	9 Kapitel 420
9/4 1937, L 90 339	§§ 225 og 226 425
7/5 1937, L 119 334	§§ 267 og 269 426
7/5 1937, Lærlingel 120 332	§ 276 415, 426
§ 3 332, 371	13/4 1938, L 139, § 36 45
§ 4 353, 355	13/4 1938, Gbl 146 83
§ 8 353	§ 1 84
§§ 15 og 17 375	§ 2 83, 204 f
7/5 1937, Luftbefl 123 408	§ 3 83
§§ 5 ff 410	§ 4 87
§ 13 417	§ 5 56, 83, 85 f
§§ 18 ff 411	§ 6 58, 83, 87
7/5 1937, L 150 408	§ 7 83, 119 f
18/5 1937, L 164, § 15 284	§ 8 84, 56, 59, 86, 221
21/5 1937, L 178, § 28 ... 175, 287	§ 9 83, 172
6/8 1937, Lovbek 251,	§ 10 83, 101, 152
§ 39 284	§ 11 89, 149
§ 45 420	§ 12 87
1/9 1937, Bek 259 284	§ 13 110, 149
29/10 1937, L 294 52	§ 14 111, 308, 87
	§ 15 .. 74, 84, 112, 150, 172, 308

<i>13/4 1938, Gbl 146</i>	<i>§ 14</i>	421
<i>§ 16</i>	<i>§ 282</i>	76
<i>§ 20</i> 193, 194, 309	<i>30/8 1939, Bek 278</i>	273
<i>§ 21</i>	<i>1/9 1939, An 283</i>	273
<i>§§ 27-31</i>	<i>1/9 1939, L 284 og Bek 285</i> ...	67
<i>Kapitel 4</i>	<i>30/10 1939, L 377</i>	38
<i>Kapitel 5-6</i>	<i>17/11 1939, L 398</i>	273
<i>§ 51</i>	<i>22/12 1939, L 473</i>	228
<i>§ 52</i>	<i>29/4 1940, L 211 og 212</i>	273
<i>§ 53</i>	<i>30/5 1940, L 276</i>	339
<i>§ 60</i> 86, 205	<i>30/5 1940, L 281</i>	320
<i>§ 61</i>	<i>30/5 1940, L 284</i>	52
<i>§ 62</i> 54, 65 f, 85, 158, 230	<i>31/5 1940, Bek 305</i>	409
<i>13/4 1938, L 150</i>	<i>24/6 1940, Lovbek 335 (Statsanstl)</i>	302
<i>13/4 1938, L 168 (Ful) 326, 329 ff, 324</i>	<i>§ 3</i>	317
<i>§ 1</i>	<i>§ 9</i>	310
<i>§ 2</i> 330 f, 341, 361, 373 f, 375, 393	<i>§ 12</i>	302
<i>§ 3</i> 365 ff, 364, 379	<i>§ 13</i>	288
<i>§ 4</i> 361 ff	<i>§ 17</i> 236 f, 244, 306 f	
<i>§ 5</i> 330, 357 f	<i>§ 18</i>	224
<i>§ 6</i> 359, 330	<i>§§ 20-21</i>	241, 306
<i>§ 7</i> 330, 355, 359	<i>§ 22</i>	306
<i>§ 8</i>	<i>§ 23</i>	303
<i>§ 11</i> 330, 352	<i>§ 24</i>	306
<i>§ 13</i> 330, 361	<i>§ 25</i>	304 f
<i>§ 14</i>	<i>§ 26</i>	304
<i>§ 15</i>	<i>§ 27</i>	305
<i>13/4 1938, L 170</i> 355, 324	<i>§§ 28 og 30</i>	307
<i>4/5 1938, Lovbek 191</i>	<i>§ 31</i>	309
<i>16/5 1938, Bek C 16</i>	<i>Kap. IV</i>	305
<i>25/7 1938, Lovbek 254 (Bankl).</i> 53	<i>§ 51</i>	302
<i>§ 13</i>	<i>25/6 1940, L 337, § 15</i>	88
<i>§ 21</i>	<i>29/6 1940, L 349</i>	331
<i>25/7 1938, Lovbek 255 (Spare-</i>	<i>29/6 1940, Bek 353</i>	320
<i>kassel).</i>	<i>1/7 1940, L 354</i>	228
<i>§ 20</i>	<i>1/7 1940, L 355</i>	212
<i>§ 25</i>	<i>1/7 1940, L 356</i>	229
<i>14/9 1938, Bek 286</i>	<i>25/7 1940, L 396</i>	318
<i>14/9 1938, Bek C 24 og 25. 408 ff, 417 f</i>	<i>30/8 1940, Lovbek 465 (Takstl).</i>	408
<i>15/9 1938, An 295</i>	<i>§§ 1 og 2</i>	409
<i>25/11 1938, Bek 351</i>	<i>§ 15</i>	410
<i>6/1 1939, Bek 3 og 4</i>	<i>§ 16</i>	413
<i>15/3 1939, L 88</i>	<i>§§ 20, 22, 24, 25, 27</i>	415
<i>4/5 1939, L 183 og 184</i>	<i>§ 28</i>	414 f
<i>24/6 1939, Lovbek 215 (Strfl),</i>	<i>§ 30</i>	410

30/8 1940, Lovbek 465 (Takstl)	§ 36	328
§ 32	§ 37	327
§ 33	30/6 1941, L 280	229
§ 34	30/6 1941, L 281	229
§§ 35 ff	30/6 1941, L 282	353
§ 37	31/10 1941, Lovbek 450	339 f
§§ 40-47	1/12 1941, L 488	339
§ 41	30/3 1942, L 145	333
14/9 1940, L 478	31/3 1942, Bek 163 § 4	287
14/9 1940, L 484	3/7 1942, L 282 (Rentelov)	72 ff
23/9 1940, L 496	§ 1	73 ff
4/10 1940, Bek 514	§ 2	73 ff, 77 ff, 55
29/10 1940, Bek 552	§ 3	59
17/12 1940, L 651	§ 4	76 f, 81
3/2 1941, L 38	§ 5	73, 79
18/3 1941, L 109	§ 6	59, 81
18/3 1941, L 110	29/7 1942, Lovbek 339	318, 334
20/3 1941, L 121	14/12 1942, Lovbek 508	318
23/4 1941, Lovbek 210	27/1 1943, L 27	273
16/6 1941, Lovbek 270 (Mhjl)	9/3 1943, L 93	354, 402
Kap. I	13/3 1943, L 112	67
§ 1	13/3 1943, L 116	
§ 3	A (§ 1)	46 f
§ 4	B (§§ 2-6)	47, 5
§ 5	C (§§ 7-8)	48, 5
§ 6	13/3 1943, L 129	334
§ 8	29/5 1943, L 262	33, 38
§ 9	29/5 1943, Lovbek 265	33, 38 f
§ 10	§§ 54-58	38 f, 7
§§ 11-15	§§ 58 a - 58 u	39, 8
§ 16	§§ 60 og 61	38 f
§ 17	§§ 73 a - 73 k	33
§ 18	§ 79	38
§ 20	29/5 1943, Lovbek 266 (Lejel)	4, 33
§ 21	§ 1	34
§ 22	§ 4	35
§ 23	§ 5	34 f
§ 24	§ 6	13, 35
§ 26	§ 8	29, 37 f
§ 27	§ 9	26
§ 28	§ 10	26, 29, 37 f
§ 29	§ 11	5
§ 30	§ 12	11, 37
§ 31	§ 13	10, 16 ff
§ 33	§ 14	18

29/5 1943, Lovbek 266 (Lejel)	8/7 1943, L 345 7
§§ 15–22 16	20/7 1943, Lovbek 367–369 . . . 228
§ 15 37	4/8 1943, Lovbek 390 228
§ 16 16, 17, 37	31/3 1944, Bek 142 287
§ 17 18, 37	25/8 1944, Lovan 271 318
§ 18 18	28/9 1944, Lovan 301 302
§ 19 18 ff	4/10 1944, Bek 306 66
§ 20 20	31/10 1944, Lovan 336 354
§ 21 18	24/1 1945, Lovan 22 331
§ 22 16, 17 ff, 35, 37	7/3 1945, Lovan 73 339
§§ 23 og 24 10	15/3 1945, Lovan 106 og 107 . . 334
§§ 27–31 og 34 35 f	31/5 1945, L 254 38
§ 36 37	§ 1 33, 36
§ 38 37	§ 4 33
§§ 38 a – 38 j 37	1/6 1945, L 273 339
§ 39 10, 16, 18 f, 37	13/6 1945, L 275 67
§ 40 12, 21	18/6 1945, L 285 331, 334, 354
§ 41 12	22/6 1945, L 297 318
§ 42 10, 12	22/7 1945, L 352 67
§§ 43 og 44 13	22/8 1945, L 400 34
§ 45 14, 36	1/10 1945, L 445 339
§ 45 a 14, 37	1/10 1945, L 451 302
§ 46 21	4/10 1945, Lovbek 488 320
§§ 47–50 10	9/10 1945, L 499 500
§ 51 36, 10	21/12 1945, LL 597 og 598 . . . 273
§ 52 10	21/12 1945, Lovbek 603 338 f
§ 53 18 f, 36, 10	31/1 1946, L 27 318
§§ 54–58 39	20/3 1946, Bek 101 229
§ 55 6 f, 36	21/3 1946, Bek 103 og 104 . . . 229
§ 56 8, 36	23/3 1946, Bek 110 67
§§ 57 og 60 6, 36	30/3 1946, L 131 353
§ 62 13	30/3 1946, L 138 52
§ 63 10	30/3 1946, L 151 52
§ 64 10, 22	30/3 1946, L 171 320
§ 65 15, 31 f, 36	10/5 1946, L 244 339
§ 66 15, 36	21/5 1946, Bek 284 52
§ 67 21 f, 14, 37	24/5 1946, L 281 339
§ 68 22 f, 37	31/5 1946, L 295 33, 37, 38 f
§§ 69–71 21 f, 37	31/5 1946, L 296 34
§ 72 12, 21	18/6 1946, Bek 325 275
§ 73 12	4/7 1946, L 364 318
§§ 73 a – 73 k 33 f	12/7 1946, L 385 302
§ 79 33, 36	18/7 1946, Lovbek 425 318